

8/7906

TÖRTÉNELMI TÁR.

KIADJA

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK

HOZZÁJÁRULÁSÁVAL

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT.

SZERKESZTI

DR. KOMÁROMY ANDRÁS.

ÚJ FOLYAM XII.

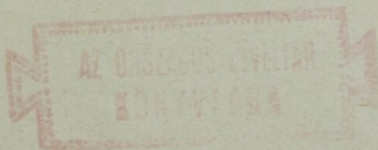

1911-diki ÉVFOLYAM.

BUDAPEST.

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT TULAJDONA.

1911.

M. N. MUZEUM

Levéltári Osztálya

Cs. Sándor Imre

gyűjteménye

1934. év 40. szám.

Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

TARTALOM.

	Lap
Oklevelek I. Károly király pénzverési reformjához. Közli: <i>Dr. Szekfü Gyula</i>	1
A debreczeni diárium. (Hatodik és hetedik befejező közlemény.) Közli: <i>Dr. Csűrös Ferencz</i>	37, 161
Adatok Eperjes város középkori iskolaügyének történetéhez. Közli: <i>Dr. Iványi Béla</i>	67
Magyar levelek a XVI. századból. Közli: <i>Komáromy András</i> 89, 443,	537
Transactio Fenessyana. Közli: <i>Dr. Nagy Béni</i>	114
Kiadatlan oklevelek. <i>Új sorozat</i> . Közli: <i>Dr. Wertner Mór</i> 127, 279,	481
II. Rákóczi Ferencz hadjárataira vonatkozó följegyzések Szent- miklósy Godofréd egykorú krónikájában. Közli: <i>Berwaldszky</i> <i>Kálmán</i>	203
Az erdélyországi királyi könyvekből. Közli: <i>Komáromy András</i> ..	220
Adatok a magyar protestáns gályarab lelkészek történetéhez. Közli: <i>Dr. Thury Etele</i>	247, 322, 565
A felsőmagyarországi hét alsóbányaváros levele Mátyás főherceg- hez 1595. Közli: <i>Relkovic Neda</i>	363
A János-lovagok birtokviszonyai Magyarországon. Közli: <i>Dr. Reiszig</i> <i>Ede</i>	368
Erdélyi káptalani tizedlajstromok. Huszti András levele. Közli: <i>Barabás Samu</i>	401

VEGYES KÖZLÉSEK.

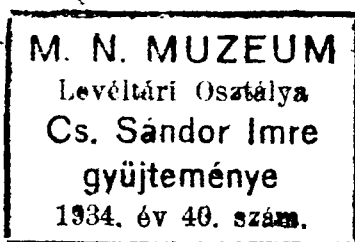
Gróf Esterházy Pál 1664. évi végrendelete. Közli: <i>Dr. Merényi</i> <i>Lajos</i>	151
Prognosticon pro anno domini 1600. Közli: <i>Dr. Kárffy Ödön</i> ...	157
Bethlen Péter iskoláztatásához. Közli: <i>Dr. Lukinich Imre</i>	305
A surányi erdők rendtartása. Közli: <i>Ks.</i>	311
Egy 1547. évi ismeretlen békekötés. Közli: <i>Dr. Iványi Béla</i>	314
Beregvármegye készülődése II. József fogadására. Közli: <i>Ks.</i>	316
Királyi tizedszedők utasítása 1597-ből. Közli: <i>Ks.</i>	478
Gyulaffy László végrendelete 1578-ból. Közli: <i>Ks.</i>	594
Gróf Esterházy Pál 1678. évi végrendelete. Közli: <i>Dr. Merényi</i> <i>Lajos</i>	598
Név- és Tárgymutató. Összeállította: <i>Maróthy Rezső</i>	620

8/7906

OKLEVELEK I. KÁROLY PÉNZVERÉSI REFORMJÁHOZ.

Az alább közlendő oklevelek nem egészen ismeretlenek a magyar történetirodalom előtt. Knauz Nándor felfedezvén azokat az esztergomi érseki levéltárban, a róluk készített másolatokat Thallóczy Lajosnak, a kamara hasznáról írt tanulmánya ¹⁾, valamint Salamon Ferencznek, Budapest történetéhez ²⁾ végzett kutatásai érdekében rendelkezésükre bocsátotta. Ez utóbbi Budapest története III. kötetében az oklevelek pár fontos passzusát szó szerint is közölte és ezen töredékközlésre alapította Belházy a régi magyar pénztörténetre alapvető munkájának ³⁾ több részletét. Acsádytól is van pár sorunk, melyekben ez oklevelek pénzügytörténeti fontosságát kiemelte. ⁴⁾ Knauz ezeket a Monumenta ecclesiae Strigoniensis 3. kötetében akarta kiadni; a két első hatalmas, és azóta mintaszerű publicatiónak bizonyult kötetet azonban a mai napig sem követte a harmadik, s így ez oklevelek sem kerültek eddig teljes szövegükben napvilágra. Minthogy az esztergomi érsekség oklevéltárának a közel jövőben való további kiadásáról semmi sem hallatszik, a következőkben adjuk az okleveleket úgy, a hogy Knauz lemásolta azokat, az ugyancsak tőle készített regestákkal és jegyzetekkel. Egyedül a sorszámozás származik tőlünk, Knauz másolatain csakis a nálunk I. és III. jelzésű darabokon lévén számozás nyoma látható (256. és 257.).

Ez oklevelek tudományos értékelését illetőleg alapvető adalékokat szolgáltatnak Thallóczy, Salamon és Belházy említett munkái. Ki kell azonban emelnünk, hogy míg Thallóczy az okleveleket egy specialis tárgy, a magyar adóügy XIV. századbeli története megvilágításához használta, s így azok tulajdonképeni

¹⁾ *Thallóczy Lajos*: A kamara haszna (lucrum camerae) története, Bpest, 1879., 38. sk. ll.

²⁾ *Salamon Ferencz*: Budapest története, III. kötet, Bpest, 1885., 85. sk. ll.

³⁾ *B. Belházy N. János*: A régi magyar pénzverési súlymértékek, Selmeczbánya 1889.

⁴⁾ Pesti Napló 1879. április 19, Thallóczy munkája ismertetésében.

pénztörténeti méltatása tárgyalása keretein kívül esett, addig Salamon és Belházy az oklevelekből levonható pénztörténeti tanulságok legkisebb részleteire is kiterjeszkedtek, azonban, gyakran egymástól nagyon is eltérő eredményekre jutva. Sem egyik, sem másik nem adott oly eredményeket, melyek az I. Károlytól ezen oklevelek útján behozott aranyvaluta történetéhez biztos alapfogalmaknak volnának tekinthetők, annál kevésbbé, mivel Salamon geniális kutatása és Belházy szorgalmas és az akkori körülmények szerint exakt munkája megjelenése óta a külföldi pénztörténeti irodalom — főként az okleveles anyag kutatása folytán ugyancsak fellendült és oly eredményekhez jutott, melyek Salamon és Belházy megállapításainak mielőbbi felülvizsgálását nagyon kívánatosná teszik.

A nélkül, hogy az itt közlendő oklevelek alapján remélhetőleg pénztörténeti szakembereinktől, első sorban az erre leginkább hivatott Kováts Ferencztől készítendő számításoknak útjukba akarnánk állani, utalnunk kell arra az eltérésre, mely az I. Károlytól behozott törvényes aranyláb megítélésében Salamon és Belházy, másrészt az újabb német kutatók között van. Míg Salamon az aranylábát az egész századon át változatlanul tekintette és 1 : 12-ben vélte megállapítandónak, — s míg Belházy e számadások helyes volta ellen kétségeket nyilvánított, addig a legújabb német irodalom az 1 : 13 relatiót tartja az 1342. évi királyi szerződés útján létesített aranylábának, főként Luschin gráci professzor számvetései alapján.¹⁾

A hazai szakirodalom *azóta* nem foglalt állást e kérdésben. Annyi bizonyosnak látszik, hogy Luschinnak a Monumenta Vaticana Hungariae pápai tizedlajstromaiból készített számvetései revisiójához ezen oklevelek biztos alapot fognak szolgáltatni, a mi annál kívánatosabb, mert legújabbban egyes részletkutatásai helyessége iránt kétségek merültek fel.²⁾ A magyar arany történetének ezen kiindulópontja még feldolgozásra vár, a melynél azonban a nyugati, főként német viszonyok folytonos összehasonlítása elsőrendű szükségletnek látszik.

¹⁾ *Arnold Luschin v. Ebengreuth*: Das Wertverhältnis der Edelmetalle in Deutschland während des Mittelalters. Ein Vortrag gewidmet dem Numismatischen Congress zu Brüssel 1892. — *Ugyanattól*: Münzwesen, Handel und Verkehr im späteren Mittelalter (Geschichte der Stadt Wien, II/2, Wien 1905, 793. l.). — *Inama-Sternegg*: Die Goldwährung im deutschen Reiche während des Mittelalters (Zeitschrift für Social- und Wirtschaftsgeschichte, 1895, III. 1. sk. II.). — *Ugyanattól*: Deutsche Wirtschaftsgeschichte, III 2, (1901) 406. sk. II.

²⁾ *Inama-Sternegg*: Deutsche Wirtschaftsgeschichte III 2, 406, valamint *Theodor Mayer*: Der auswärtige Handel des Herzogtums Österreich im Mittelalter (*Dopsch*: Forschungen zur inneren Geschichte Österreichs,

A magyar és német (osztrák, cseh, birodalmi) pénzviszonyok közt az első pillanatra is szembevetünk a kölcsönhatás, így az aranyvaluta behozásában: az Alpeseiken innen legelőször a cseh király veret aranypénzt (1325), Felső-Ausztriából legelőbb 1327-ből van tudomásunk aranypénzzel kiegyenlített ügyletről, a magyar aranyforintok — még Inama-Sternegg korszakos munkája szerint is — 1338-ban említetnek először (holott I. számú oklevelünk már 1335-ig viszi vissza az aranypénzverést); — 1339-re teszik az osztrák hercegektől behozott aranypénzverésnek első, nem sokáig tartott kísérleteit, s ugyanazon években kezdenek a német császárok az aranyvalutára áttérni. Nem lehet félreismerni, hogy ezen jelenségek összefüggően, nem izoláltan lépnek fel, a magyar pénzpiacz egy részét teszi a nyugateurópainak, a melyhez természetesen a XIII. században a sokkal fejlettebb fokon levő olaszt, de még a francziát sem lehet hozzákötni.¹⁾ A nyugati és magyar viszonyok ezen szoros összefüggése adja meg közlendő okleveleinknek széles körre terjedő fontosságát: a XIV. század első felében az aranyérték hirtelen, krizisszerű emelkedésének részletesebb ismeretéhez és megértéséhez elsőrangú adalékokat nyújtanak. Luschinnak a későbbi kutatóktól elfogadott számolása szerint a XIII. században majdnem állandó 1 : 10 relatio az arany és ezüst értéke között 1317—20 években hirtelen és ma még teljesen nem ismert okokból nálunk és Németországban egyaránt (a hazai és a németországi pápai tizedlajstromok adatai szerint) 1 : 17 $\frac{1}{3}$ -ra szökött fel, a honnan 1332—34-ben 1 : 20, 1334-ben 1 : 25·19-re ment tovább, 1337. leszállt 1 : 21-re, 1338—42. egészen le 1 : 13·84-re; — az 1342. évi decretum, mely a német irodalom előtt Salamon kivonatos közlése után is mint I. Károly legelső aranypénzverési intézkedése szerepel, már 1 : 13 relatio alapján áll, a mely azután állandó marad az egész században. Ezen, 1334-ig emelkedő, onnan eső aranyértékváltozási sorozattal első pillanatra is okozatilag összekapcsolandónak tűnik fel az a körülmény, hogy okleveleink értelme szerint I. Károly 1335-ben veret először aranypénzt. Sokkal nehezebben magyarázható

6. Bd.) Innsbruck 1909, 16. sk. ll., a ki Luschinnal szemben kimutatta, hogy az I. Károlytól említett *lati Viennenses, mediocres Viennenses* alatt nem osztrák, bécsi pénzt, hanem bécsi mintára vert magyar pénzt kell érteni. Mayer előnyösen különbözik Luschintól abban, hogy a tárgyába vágó magyar irodalmat ismeri és méltányolja, főként Kováts Ferencz munkássága eredményeit. — *A. Nagl*: Kremser Goldfund kutatásai a magyar arany történetét illetőleg a hazai okleveles anyagból felülvizsgálandók volnának.

¹⁾ Salamon vizsgálatában a német helyett az olasz analógiákat kutatta. A kezdő lépésen túl ez háttérbe szorúl a német mellett. I. Károly különben a *calculus Florentinus* szerint kötötte márczius 25.-én kezdődő éves kamarszerződéseit.

ez az összefüggés, ha I. Károly már 1335 *előtt* is veretett aranypénzt, a mit az 1335. és 1336. oklevél szűkszavúsága nyílt kérdésnek hagy. A pápai tizedszedők utasításai értelmében lehetőleg aranyra szokták váltani a hozzájuk nagyon különböző pénznemekben befolyt tizedeket, s éppen 1332—37 közt alig tudnak Magyarországon aranyat kapni, a miből arra lehetne következtetni, hogy I. Károly már 1335 *előtt* pár évvel megkezdte volna az arany pénz kibocsátását és az állami aranypénzverés megkezdésekor kibocsátott, illetőleg ettől kezdve szigorúbban végrehajtott aranykiviteli tilalom szöktette volna fel az arany értékét. A Luschintól 1:20 relatió fölül megállapított relatiókat Inama-Sternegg is egy specialis, előtte ismeretlen ok hatásának tulajdonítja. Az 1337—42-ben beálló értékesítés okai ép oly homályosak, mint az előző emelkedése: Inama-Sternegg szerint talán a Bajor Lajos számára Angliából aranyban jövő nagy hadi segély, valamint az olasz piacról lassankint Németországba szivárgó aranytömegek szállították le ismét normális fokra az arany értékét, a mely feltevést azonban a középkori gazdaságtörténet ezen legelső rangú művelője nagyon óvatosan koczkáztat. Azt hiszszük, az értékemelkedéssel és eséssel összefüggő kérdések vizsgálatánál mégis csak Magyarország, mint a német piac szinte egyetlen állandó termelő területe viszonyai jönnek első sorban tekintetbe és reméljük, hogy közlendő okleveleink alapján pénztörténettel foglalkozó tudósaink az egész kérdéscomplexust minél előbb vizsgálatuk tárgyává fogják tenni.¹⁾

Hasonlóképp értékes adalékokat szolgáltatnak okleveleink a hazai pénzügyigazgatás történetéhez. Ezek alapján konstatálható, hogy I. Károly pénzügyi reformja tudatos és az egész országra következetes egyformasággal kiterjedő volt. A pénzverést decentralisálva egyes vidéki városokban állandó székekkel bíró királyi kamarák feladatává tette, ugyanezen kamarák a pénzverés mellett természetsszerűleg a beváltást (cambium: a bányákból nyert nyers ércz készpénzre váltása) is mint regalét gyakorolták, s e mellett az *adószedés*,²⁾ a bányászat terén — valamint — a mint máshonnan tudjuk, még vámkezelési³⁾ functiókat is végeztek. Megállapítható tehát, hogy jóformán az

¹⁾ A magyar aranynak főként XV. századi történetéhez teljesen megbízható számításokat végzett *Karl Schalk* több értekezésében, a régebbeket ismertette *Thallóczy Lajos* (Arch. Ért. 1881, 194); — azóta főként: *Der Ybbser Münzfund* (Wiener Numismatische Zeitschrift XXII, 1890, 93. l.).

²⁾ V. ö. a kamarák adószedési functiójára *Thallóczy* i. m.

³⁾ 1365 Szerecsen *Jakab* erdélyi kamaraispán és országos harminczados, *Fejér* IX/3. 489.

összes regalék, melyek a jövedelmet készpénzben adják, ezen kamarákban kezeltettek, mindegyik kamara hatásköre a körülötte lévő országrészre pontosan meg lévén határozva.¹⁾ Az erdélyi kamara alá tartozott Fejér, Hunyad, a két Küküllő, Torda, Belső-Szolnok, Doboka, Kolozs vármegye; a szomolnoki alá Szepes, Abaújház, Sáros, Zemplén, Ung, Borsod, Hevesújvár; a körmőci alá Pozsony, Nyitra, Trencsén, Zólyom, Bars, Hont, Nógrád, Komárom, Pest; a szerémi alá Szerém, Bács, Valkó, Bodrog; a pécsi alá Baranya, Somogy, Tolna, Zala; a többi megyék valószínűleg az 1339-ben is említett szatmári és váradi,²⁾ valamint az 1342-ben említett budai és esztergomi kamarák közt oszlottak meg.

Mindezen kamarák kezelési formáját I. Károly a bérbeadásban állapította meg, a mi nálunk az Árpádok alatt ép úgy szokásban volt, a mint ez a középkorban mindenütt el volt terjedve, a hol kiválóan terménygazdasági alapon álló közhatalomnak készpénzkezeléssel kellett érintkezésbe jönnie.³⁾ A pénzverés és még inkább a vele összefüggésben lévő cambium csak akkor hozhatott jövedelmet, ha aránylagosan nagy tőke volt beléjük fektethető, úgy hogy a nemesérczbányák termékeit a kamara rögtön készpénzzel át tudta venni; innen van, hogy a mint a Nyugaton kifejlődő kisebb territoriumok a kezükbe jutott regaliákból lehetőleg nagy jövedelmet törekedtek nyerni, maguktól rá jutottak a pénzverés bérbeadása előnyeire.⁴⁾ Az I. Károlytól ily következetesen keresztülvitt bérbeadási elv azonban, mivel a kamarák adószedéssel és néha vámkezeléssel is meg voltak bízva, még a régi római bérbeadási rendszer óta Olaszországban a városi kezelésben állandóan érvényben lévő szokással⁵⁾ is analógiát tüntet fel.

A királyi kamarák bérlői, azaz a kamaraispánok az esztergomi érsek és a tárnokmester embereinek ellenőrzése alá helyezettettek ugyan, mégis a kezelés menetének meghatározása, valamint a kezelőszemélyzet minden ügye egyedül a kamaraispántól függött. A király megkapván a bérleti összeget (a körmőci kamarától 600, a szomolnokitól 925, az erdélyitől 1000, a szerémi-

¹⁾ V. ö. a III. sz. oklevélben a két szomszédos kamarás hatáskörének kimérését.

²⁾ Anjoukori okmt. 3, 595; *Thallóczy* i. m. 63. l. szerint szatmár-szabolcsi és kassai kamarák.

³⁾ Adóbérletekről az Árpádok alatt *Eckhart Ferencz*: A királyi adózás története Magyarországon 1323-ig, 1908, 60 sk. l. I. Károly egy korábbi hasonló rendelkezése 1323-ból Anjoukori okmt. 1, 59. (Fejér VIII/7. 153).

⁴⁾ *Inama-Sternegg*: Deutsche Wirtschaftsgeschichte III/2, 447., 1231-ből hoz példát.

⁵⁾ V. ö. pl. *Ehrenberg*: Das Zeitalter der Fugger, I., 39.

tól és pécsitől együtt 1500 márkát), az egész kamarát minden hozzátartozó személylyel és fekvőséggel a kamaraispánra bízta. Mivel a kamaraispán kezében pénzverés, beváltás, adószedés, a kamarabirtok kezelése központosult, nagyszámú személyzetre volt szüksége, a mely személyzet nem a német pénzverő helyeken kifejlődött *Hausgenossenschaft* mintájára szereztetett be, hanem a kamaraispántól kiválasztva, egyedül ennek szolgálatában volt, a nélkül hogy a királytól vagy a tárnokmestertől, mint az állam képviselőitől a legcsekélyebb függésben is volt volna. Mindazok, kik a királyi kamarára bízott feladatokat elvégezték, nem a király emberei, hanem a bérlő kamaraispán szolgálói: *servientes*, *officiales sui* (*famuli*), a kik tehát munkájukat tisztán magánjogi, szerződéses viszony keretében végzik. Az akkori gazdasági viszonyok alapján, valamint más, e helyen részletesen fel nem hozható adatokból bizonyos, hogy e *servientes* ruhát, élelmet, lakást, fizetést (természetben inkább, néha ingatlan jövedelmében) a kamaraispántól nyertek, a kinek hatalma ily módon a nagy földekkel és azokon nagyszámú cselédséggel rendelkező nagybirtokosokéhoz vált hasonlónak. A királyi kamaráknak ily kezelési módja a hazai közigazgatás középkori formájával legszorosabb összefüggésben van és főként legutolsó oklevelünk mutatja, mennyire következetesen haladt e tekintetben az Anjou-király a pénzügyigazgatás terén. A kamarákba központosított pénzügyigazgatás élén álló kamaraispánok királyi, tehát állami ellenőrzés alatt vannak ugyan, de minden egyéb alsófokú igazgatási szerv egyedül a kamaraispántól, vagyis a bérlőtől, tehát egy magánembertől függ. Az említett oklevélben a király minden pénzügyigazgatási közegnek biráskodási exemptiót adván, egyedül a kamaraispán joghatósága alá rendeli őket. Mindazok tehát, kik a kamaraispán szolgálatába állottak, másként szólva, a királyi pénzügyigazgatás összes közgei, biráskodás tekintetében kivétettek azon igazságszolgáltatási szervek hatásköre alól, a melyek alá eddig mint bizonyos társadalmi osztályok tagjai tartoztak, s lehet mondani, ezen exemptio által mindnyájan egy új, a kamaraispán, tehát egy magánember joghatósága alatt levő társadalmi osztályvá kezdenek egyesülni. Tekintetbe vévén az ily *servientes* és *officiales* nagy számát, széles hatáskörét (a fiókkamarák ispánjai, a vicecamerarii is közéjük tartoztak), valamint hogy köztük sok a nemes, sőt nagybirtokos családok sarja is, a magyar alkotmány és jogtörténet szempontjából fokozott fontosságot kell tulajdonítanunk ez egész közigazgatási berendezésnek, a melynek csak egyik tipikus példáját adják a következőkben okleveleink.

I.

Carolus rex super inductione novae et redemptione antiquae monetae, necnon super elocatione camerae Cremniciensis magistro Hyppolito castellano de Árva facta decretum edit.

1335, 26 Martii.

Sig. tergo fuit appressum. Orig. in Arch. Prim. Strig. Lad. B. fasc. 11. nr. 114. Breviter commemorat Fejér Cod. dipl. VIII., IV. 82. et iterum VIII., VII., 268.

Nos Karolus dei gracia rex Hungarie, significamus tenore presencium quibus expedit universis memorie commendantes, quod nos considerata fidelitate et sagaci industria magistri Ipoliti castellani de Arwa, cameram nostram monetarum de Cremnech cum omnibus comitatibus, districtibus, villis, oppidis et civitatibus, qui et que ab antiquo ad eandem cameram dinoscuntur pertinuisse, specialiter cum comitatibus Posoniensi, Nitriensi, de Zolio, Trinchyniensi, Borsyensi, Huntensi, Neugradiensi, item Kamariensi et de Pest, ex alia parte scilicet a parte Waciensis civitatis habita, eidem magistro Ipolito pro sexingentis marcis partim in grossis, partim vero in florenis per ipsum fabricandis, in terminis infrascriptis nobis persolvendis, anno dⁿⁱ M^o CCC^o XXX^{mo} quinto, a data presencium, videlicet a dominica proxima post festum annunciationis beate virginis, qua nunc officium Letare cantatur, infra eiusdem termini revolutionem, dedimus et locavimus simul cum decimis archyepiscopalibus exercendam, procurandam et tenendam eo modo, quod idem comes camere nostre predictae faciet fabricari triformes denarios, videlicet florenos, ad modum florenorum Florencie, de fino auro, sed aliquantulum ponderaciores, quorum quatuor current pro marca fini argenti, tres vero cum dimidio pro marca pagamenti; grossos ad modum grossorum nostrorum anno iam elapso per cives Budenses fabricatorum et parvos denarios ad modum denariorum Budensium. Grossos faciet sedecime combustionis, incidendo de una marca septuaginta duos grossos, ex quibus sexaginta quatuor dabuntur pro marca fini argenti et quinquaginta sex pro marca communi seu pagamenti. Parvos quidem denarios faciet terciæ combustionis, incidendo de una marca quatuordecim pensas; in cambio vero ex eisdem pro una marca dabuntur decem pense. Quas quidem triformes monetas nostras, scilicet florenos, grossos et parvos anni presentis, tam per dictum comitem camere nostre, quam alios camerarios per totum regnum nostrum in una et eadem forma, pondere, combustione et valore decrevimus cudendas et pariter fabricandas. Ita, ut ipsi denarii nostri triformes per totum regnum nostrum uniformiter et absque aliquali variacione dis-

currere debent et cambiari. Qui quidem denarii nostri parvi quemadmodum ad compotum marcarum Budensium augmentantur, ita per totum regnum nostrum possint augmentari. Sed numerum tredecim pensarum marca ipsorum parvorum denariorum transcendere non possit, quod firmiter inhibemus.

Volumus etiam, quod quodocunque funditur argentum, homines domini archiepiscopi et magistri Tawarnicorum nostrorum personaliter adesse debeant, et singulis septimanis tam grossos, quam minores denarios nostros et etiam florenos modo decenti iidem homines domini archiepiscopi et magistri Tawarnicorum in combustione trium ponderum probare debeant et sic cambio exponantur.

Item ubicunque in territorio dictorum comitatum sive montanorum nova deinceps fodina auri vel argenti aut cupri reperta fuerit, eandem sive eas vel [sic] ipsius anni spacium idem comes camere nostre cum suis urburis teneant et conservent, exceptis urburis montanorum ad cameram de Cremnech pertinentium, quas eidem magistro Ipolito per se pro alia sumpna speciali per alias litteras nostras locavimus procurandas.

Item statuimus et fieri volumus in quibuslibet montanis unam domum regalem et specialiter in Cremnech, in qua totum aurum et argentum ibi repertum ad finandam portetur et abinde ad nostram cameram et non alias deferatur et pro nova moneta nostra cambiatur modo prenotato.

Item statuimus, quod de montanis aurum vel argentum palam vel occulte alias deferre quispiam non presummat, nec aliquis in montanis aliquibus antiquis denariis vel monetis aurum vel argentum in specie, nisi grossos aut parvos denarios vel etiam florenos comparandi, commutandi vel emendi, specialiter autem in Cremnech habeat facultatem.

Et quia inter regnicolas nostros hactenus plurime insolencie propter huiusmodi novarum monetarumstrarum cambium evenerunt, ne deinceps eveniant, precaventes bona deliberatione mediante statuimus, ut ad singulos comitatus de nova moneta nostra parvorum denariorum, necnon ad civitates nostras regales et reginales ac aliorum, comes camere nostre mittet vel portabit certam sumpnam pecunie, prout in litteris nostris ad singulos comitatus vel civitates dirigendis videbunt contineri et significabunt adventum eorum iudicibus nobilium, qui statim congregationem provincialem nobilium universitati promulgare teneantur declarantes, ut ad acceptandum monetam nostram singuli sub birsagio trium marcarum sine subterfugio ad ipsam congregationem conveniant. In qua quidem congregatione comes camere nostre vel sui officiales coram hominibus domini archy-

episcopi et magistri Tawarnicorum, presente testimonio alicuius capituli vel conventus credibilis, exhibebunt ipsis nobilibus dictam monetam nostram modo infrascripto, absencia comitis parochyalis eorum vel vicecomitis non obstante, ad cambiendum hoc ordine, videlicet quod ipsam monetam nostram juxta ordinationem communitatis nobilium provincie cum aliis secum per eosdem nobiles deputatos, dividunt per singulas villas, villis nostris regalibus et reginalibus non exclusis cuiuslibet comitatus, prout viderint expedire.

Ita videlicet, quod homines singularum portarum integrarum domino terre plenum et integrum terragium persolvencium, ipsi comiti camere nostre singula tria pondera argenti, vel aliarum quarumlibet antiquarum monetarum, ad rationem argenti, de singulis villis provincialibus infra unum mensem integrum, a die termini dicacionis portantes, alia singula tria pondera eorundem novorum parvorum denariorum nostrorum, videlicet viginti quinque denarios parvos, ab ipso comite camere nostre in loco deputato, cambire et econverso recipere tenebuntur.

Hoc distincto, quod quicunque ipsam monetam nostram parvam, premisso ordine cambiendam, contra hanc ordinationem nostram contempserit acceptare, et si hoc per testimonium capituli vel conventus credibilis, quod habebunt, et homines archyepiscopi ac magistri Tawarnicorum nostrorum relatum extiterit atque manifestum, comiti camere nostre predictae de singulis portis, domino terre terragium integrum persolventibus, singulos medios fertones ad rationem Budensem solvere teneantur.

Et si idem comes camere nostre infra terminum populis vel villis assignatum, ipsam pecuniam singulorum trium ponderum non curarent assignare vel non possent, elapso termino lucrum camere nostre super ipsos non valeant extorquere, nec iidem populi ad ipsum cambium ulterius teneantur.

Et ut per dissimulationes comitum provincialium, iudicum nobilium, sicut sepius in nostrum prejudicium hoc fecerunt, quamquam de benignitate regia ipsorum huiusmodi facta illicita hactenus simpliciter videamur pertransisse, ne tamen amodo in camerarumstrarum processibus modo priori paciamur dispendia, omnibus comitibus provincialibus eorumque vicesgerentibus et iudicibus nobilium firmo damus in mandato, quatenus dum per comitem camere nostre vel suos officiales, necnon homines domini archyepiscopi ac magistri Tawarnicorum nostrorum fuerint requisiti, accedant cum eisdem et pecuniam seu lucrum camere nostre, prout data fuerat ad cambiendum ipsa moneta nostra, super tales contumaces et penam, superius contumacibus inflictam, si necesse fuerit, exigere teneantur, duabus partibus

birsagÿ inibi recepti ipsis comiti camere et hominibus domini archiepiscopi ac magistri Tawarnicorum remanentibus, terciam partem ipsi comites vel vicecomites et iudices nobilium birsagÿ eiusdem inter se dividentes.

In civitatibus autem nostris regalibus videlicet et reginalibus et in aliis quorumlibet, iuxta seriem nostre taxacionis in aliis litteris nostris ad easdem dirigendis expressam, hoc ordine et moderaminis pena mediante, per cives civitatis cuiuslibet statuentes volumus cambiendum, videlicet quod cives civitatum facta publica proclamacione, hominibus dicti domini archiepiscopi et magistri Tawarnicorum nostrorum ac testimonio alicuius capituli vel conventus credibilis presentibus, vigesimo secundo die a die ipsius publice proclamacionis ipsi comiti camere nostre vel suis officialibus sumpmam pecunie super ipsos impositam solvere tenebuntur eo modo, quod si usque eundem vigesimum secundum diem ipsam pecuniam eidem comiti camere nostre solvere non curarent, singulas decem marcas de ipsa sumpma pecunie cum iudicio trium marcarum elapso termino solvere teneantur. Quorum iudiciorum ipse comes camere nostre duas partes percipiet, tercia parte eisdem hominibus domini archiepiscopi et magistri Tawarnicorum remanente.

Item statuimus, ut comites provinciales quorumlibet comitatum plus quam unam marcam pensarum nove monete nostre a comite camere nostre predictae petere vel recipere ratione fororum non presumant. Nobiles autem vel cuiusvis alterius status homines fora habentes, pretextu fororum ipsorum ab eisdem comite camere vel suis officialibus quicquam petere vel recipere non presumant.

Ceterum quia antiqua libertas camerarum nostrarum id requirit, statuimus, quod nullus omnino hominum, cuiuslibet dignitatis existat, officiales et servientes comitis camere nostre suo iudicio astare compellere presummat, sed per eundem comitem camere nostre iudicentur, qui si dare justiciam ex parte ipsorum neglexerint, tunc magister Tawarnicorum nostrorum iudicabit eosdem.

Item si qui contra ipsum comitem camere nostre ratione iniuriarum seu dampnorum et nocumentorum, camerarum nostrarum personis, in officio camere nostre procedentibus, illatarum, ad nostram sive magistri Tawarnicorum nostrorum aut alicuius iudicis ordinarii presenciam citati fuerint, in primo termino absque omni dilacione ulteriori ipsa causa, dante justicia, finaliter debeat terminari et nullatenus ulterius debeat prorogari.

Quicumque autem prefatum comitem camere nostre ordine iudiciario in causam attraxerit, sepedictus magister Tawarni-

corum nostrorum ex parte ipsius querulantibus iusticiam faciet auctoritate nostra mediante.

Ferramenta autem formalia sub inclusione sigillorum ipso-
rum hominum domini archiepiscopi et magistri Tawarnicorum
nostrorum in locis consuetis conserventur et eisdem presentibus
ipsi denarii nostri triformes cudantur et formentur.

Hoc eciam duximus statuendum, ut de rebus et bonis quibus-
libet ipsius camere nostre per officiales eiusdem ubicunque defe-
rendis, in terra et in aquis nullum tributum exigatur.

Preterea de qualibet marca unum pondus ratione conser-
vationis ferramentorum homini eiusdem domini archiepiscopi
assignetur.

Quolibet vero die operis camere nostre singulos dimidios
fertones similiter eidem magistro Tawarnicorum nostrorum vel
homini suo preter sumpnam convencionis nostre regalis persol-
vat. Item aule nostre vicecancellario singuli comites camerarum
nostrarum redditus et proventus ab antiquo consuetos eidem
plene dare et solvere teneantur.

Hoc adiecto, quod iniurias et dampna, que officialibus came-
rarum nostrarum per quospiam irrogata fuerint, prefatus magister
Tawarnicorum nostrorum prosequi et emendare teneatur.

De falsariis autem et eorum fautoribus antiquam consuetu-
dinem regni nostri volumus observari.

Hoc eciam addicimus, ut nullus hominum cum comite camere
nostre aliquod pactum cum aliis monetis vel denariis antiquis,
preterquam cum ipsis nostris novis facere presummat. Nam si
qui contra hanc nostram ordinationem procedentes reperti
fuerint et cum eodem comite camere nostre pactum huic nostre
ordinationi contrarium fecerint, si homines fuerint possessionati,
possessionibus ipsorum privabimus velut contumaces. Si vero
idem comes camere nostre contra hanc ordinationem processerit,
extunc eundem vindicta capitalis sententie puniri faciemus.

Solvat autem nobis idem comes camere nostre dictam sump-
nam pecunie in tribus terminis infrascriptis, videlicet ducentas
marcas in festo beati Jacobi apostoli et iterum tantum in festo
beati Martini confessoris, residuas vero ducentas marcas in domi-
nica Circumdederunt, in terminis scilicet proxime affuturis sese
invicem subsequentibus, simulcum decimis archiepiscopalibus,
nobis solvere tenebitur. Duppli penam incurret, si aliquem ter-
minorum obmiserit in solvendo.

Decimas autem archiepiscopales in eisdem terminis solucio-
num eidem domino archiepiscopo solvere tenebitur.

II.

Carolus I. rex cameram Transsilvaniensem elocans, super reformatione monetae et modo desumendae dicae decretum edit.

1336, 25 Martii.

Sigillum tergo fuit appressum. Orig. humore exesum in Arch. Prim. Str. Lad. B. fasc. 11. nr. 125. Voces parenthesi inclusas e nr. I., III. supplevimus.

Nos Karolus dei gracia rex Hungarie significamus tenore presencium quibus expedit universis, quod nos considerata fidelitate et sagaci industria magistri Endre maioris, per quam nostre maiestatis gratiam optinere curavit, comitatum camere nostre Transsilvanensis cum omnibus comitatibus, districtibus, villis, oppidis et civitatibus, qui et que ad eandem cameram ab antiquo dinoscuntur pertinuisse, cum comitatibus Albensi, de Hunad, de Torda, de Kykülleu maiori et minori, de Zonuk interiori, de Dobaka et de Kolus eidem magistro Endre pro mille marcis partim in grossis, partim vero in florenis per ipsum fabricandis, in terminis infrascriptis nobis persolvendis, anno domini M^o CCC^o XXX^{mo} sexto a data presencium videlicet a festo annunciacionis beate virginis, infra eiusdem termini revolucionem dedimus et locavimus simul cum decimis archiepiscopalibus exercendam, procurandam et tenendam eo modo, quod idem comes camere nostre predictae cudet et faciet fabricari triformes denarios, videlicet florenos bonos et puros ad modum florenorum Florencie, de fino auro, sed aliquantulum eis preponderaciores, quorum quatuor current pro marca fini argenti, tres vero cum dimidio pro marca pagamenti, grossos autem ad modum grossorum nostrorum anno iam elapso per cives Budenses fabricatorum et parvos denarios ad modum infrascriptum fabricabit.

Grossos faciet sedecime combustionis incidendo de una marca septuaginta duos grossos, ex quibus sexaginta quatuor dabuntur pro marca fini argenti et quinquaginta sex pro marca communi seu pagamenti.

Parvos quidem denarios faciet terciæ combustionis, incidendo de una marca quatuordecim pensas, in cambio vero ex ipsis pro una marca communi dabuntur decem pense et pro quolibet grosso septem parvi denarii.

Quas quidem triformes monetas nostras, scilicet florenos, grossos et parvos denarios anni presentis tam per dictum comitem camere quam alios camerarios per totum regnum nostrum in una et eadem forma, pondere, combustione et valore decrevimus cudendas et pariter fabricandas, ita ut ipsi denarii nostri triformes

per totum regnum nostrum uniformiter et absque aliquali variatione discurrant et cambiantur.

Volumus eciam, quod quandocunque funditur argentum, homines domini archyepiscopi et magistri Tawarnicorum nostrorum personaliter adesse debeant et singulis septimanis tam grossos, quam minores denarios nostros et eciam florenos modo decenti iidem homines domini archyepiscopi et magistri Tawarnicorum nostrorum in combustione trium ponderum probare debeant et sic cambio exponantur voluntarie cambiendi.

Item cusores et fabricatores denariorum, quorumlibet comitatum, sub potestate comitis camere nostre residebunt, ipsorum mandatis se obtemperantes, nec extra iurisdictionem comitis camere residentes valeant falsas monetas fabricare et ne per hoc nostri camerarii inculpentur.

Item ubicunque in territorio dictorum comitatum sive montanorum nova deinceps fodina auri vel argenti aut cupri seu cuiuslibet generis metallorum reperta fuerit et inventa, eandem sive eas per ipsius anni spacium idem comes camere nostre cum suis *urbaris* teneat et conservet.

Et quia insolencias, que propter cambium monetarum nostrarum singulis annis eveniebant, volumus evitare, bona deliberatione mediante statuimus, quod dica per totum regnum debeat fieri hoc modo, ut de qualibet porta, que exitum dat ad plateam, ubi homines morantur, per quam unus currus cum feno vel frugibus intrare poterit, dicto comiti camere nostre a die dicacionis in presencia hominum domini archyepiscopi et magistri Tawarnicorum nostrorum, necnon alicuius capituli vel conventus credibilis testimonii presencia quintodecimo die solvi debeant singuli tres grossi illis exceptis, qui super hoc privilegiali libertate predecessorum nostrorum et nostra fulciuntur. Exceptis eciam servis et condicionariis nostris scilicet regalibus et reginalibus, necnon ecclesiarum condicionariis et nobilibus jobagionibus et regni nostri nobilibus similiter exceptis, qui ab antiqua consuetudine regni nostri a solutione lucris camere nostre exempti fore dinoscuntur. Hoc tamen declarato, quod comes camere nostre vel sui officiales coram hominibus domini archyepiscopi et magistri Tawarnicorum nostrorum presente testimonio alicuius capituli vel conventus credibilis ipsam dicacionem facere debeant et certo termino ipsis quos dicaverint assignato, eorundem hominum domini archyepiscopi et magistri Tawarnicorum in presencia et testimonio prenotato presente lucrum camere ab eisdem exigere teneatur.

Ne autem amodo in camerarumstrarum processibus modo priori sicut fieri consueverant, paciamur dispendia, omnibus comitibus provincialibus eorumque vicesgerentibus et iudicibus nobi-

lium firmiter damus in mandatis, quatenus dum per comitem camere nostre vel suos officiales, necnon homines domini archiepiscopi et magistri Tawarnicorum nostrorum, sine quibus nullo modo volumus homines ipsorum dari, requisiti fuerint, personaliter accedant cum eisdem, vel homines ipsorum dent et lucrum camere nostre super quolibet contumaces cum pena trium marcarum debeant extorqueri, duabus partibus birsagiorum ibi receptorum, ipsi comiti camere nostre et hominibus domini archiepiscopi et magistri Tawarnicorum nostrorum remanentibus, terciam partem comes vel vicecomes et iudices nobilium iudiciorum eorundem inter se dividant, pro se reservantes.

Preterea statuimus, ut comites provinciales quorumlibet comitatum plus quam unam marcam decem pensarum nove monete a comite camere nostre predictae petere et recipere ratione fororum non presumant, nobiles autem vel cuiusvis status homines fora habentes pretextu fororum ipsorum nichil penitus recipere presumant.

Ceterum quia antiqua libertas camerarum nostrarum id requirit, statuimus, quod nullus omnino hominum, cuiuslibet dignitatis existat, officiales et servientes comitum camere nostre suo iudicio astare compellere presumat, sed per eundem comitem camere nostre iudicentur, qui si dare iusticiam ex parte ipsorum neglexerint, tunc magister Tawarnicorum iudicabit eosdem.

Item si qui con(tra ipsum comitem) camere nostre (ratione iniuri)arum, seu da(mpnorum) et nocumentorum camere nostre personis in officio camere procedentibus illatarum, ad nostram, sive magistri Tawarnicorum nostrorum aut alicuius iudicis ordinarii presenciam citati fuerint, in primo termino absque (omni dilacione) ulteriori, ipsa causa dante iusticia finaliter debeat terminari et nullatenus ulterius debeat prorogari.

Quicumque autem prefatum comitem . . . *cet. ut N^{ro} I. usque finem versus* : De falsariis *pro cuius ultima voce* : observari, *ponitur* : confirmari. *Tum sequitur* :

Ut autem comes camere nostre pecuniam nostram nobis facilius persolvere valeat, solucionem earundem pecuniarum nostrarum hoc modo moderantes decrevimus . . . faciendam, quod mensibus May et Aprilis in anno presenti deductis, quos ipsi comiti camere nostre pro aquirendis pecuniis et monetis cudendis (relaxavimus graciose, incipiendo a capite tercii) mensis, statim subsequentibus, quilibet camerariorum nostrorum totam sumpmam pecunie, qua nobis tenetur usque ad diem Strennarum (complete nobis solvere teneatur, ita quod singulis) mensibus singuli camerarii singulariter solucionem facere debeant iuxta numerum et quantitatem pecunie, totam sumpmam ad singulos

menses dividendo (penam duppli incurrent, si terminorum) quemlibet dimittunt insolutum et in ipso die Strennarum omnium camerarum solutio finaliter debeat terminari.

Iidem comites . . . arum nobis regi et regine, presentibus domino archyepiscopo Strigoniensi et magistro Tawarnicorum nostrorum ac aliis baronibus regni nostri pres(entibus) . . . palam significare debeant voce publica asserentes, utrum comitatum camerarum nostrarum anni sequentis acceptare et conducere . . . Kathedro sancti Petri novas monetas parare . . . debeant sufficientes et in ipso festo nobis regi et regine teneantur presentare . . . publico petere iuxta modum consuetum; ipsa autem dies Strennarum deinceps in perpetuum pro locacionibus camerarum nostrarum habebitur imputata . . . usque ad tempus premissae conditionis conductas . . . qui vero camerariorum in ipsa die Strennarum conduccionem camerarum anno secundo habendam . . . nobis manifeste significare neglexerint, totum ius, quod in ipsis comitatibus camerarum a die Strennarum usque ad diem prime conduce . . . et ad regi . . . proprietatem, debitum vero, quo tenentur . . . . . autem et hospites, per totum regnum nostrum existentes, nostri videlicet regales et reginales ac ecclesiarum vel nobilium, collectam ipsorum trium grossorum persolventes, ad cambium nullatenus teneantur. Civitates vero et libere ville nostre, videlicet . . . reginales et . . . . . debent et . . . . . taxabuntur.

Preterea quodlibet forum per totum regnum nostrum, cuiuscunque existat, stateras . . . grossis et parvis denariis aptas habere debet, circa unum de eadem villa fide dignum, qui pro suis laboribus de qualibet marca d . . . . habeat . . . . . endis decipiantur et quelibet moneta, florenus scilicet, grossus et parvus denarius . . . condignum suum valorem a quibuslibet ponderando per conservationem statere recipiatur, ne per falsas monetas mercatores vel communes homines . . . . . Item singul . . . et archyepiscopalia pondera, que sibi de jure debe . . . eiusdem, sine fraude persolvantur. Datum in Wyssegrad in festo annunciacionis beate . . . . . supradicto.

III.

Carolus rex super reformatione monetae et elocatione atque administratione camerarum Cremniciensis et de Szomolnokbánya decretum edit.

1338, 29 Martii.

Sigillum maiest. tergo fuit appressum. Orig. litteris minusculis dense exaratum in Arch. Prim. Štr. lad. B. fasc. 11 nr. 115. Brevibus commemorat Fejér Cod. dipl. VIII. IV. pag. 304.

(N)os Karolus dei gracia rex Hungarie; memorie commendantes tenore presencium significamus quibus expedit universis, quod nos recognoscentes per varietates antiquarum monetarum nostrarum nostros regnicolas plurimum fore perturbatos, salubriori ducti consilio, prelatorum et baronum regni nostri voto unanimi pro reformatione regni nostri intendentes providere, advertentesque per presentes, monetas nostras anni videlicet preteriti renovandas et perpetuo duraturas, utpote aliis similibus monetis nostris moderaciores, regni nostri statum in monetarum decursionibus in melius posse emendari et hoc per magistrum Frithkonem in districtibus, comitatibus ac civitatibus ad cameras nostras de Smulnuch et de Cremnuch pertinentibus posse meliorari et reformari, eiusdem industriosis fidelitatibus cognitis, comitatum dictarum camerarum nostrarum, scilicet de Smulnuch et de Cremnuch monetarum anni preteriti renovandarum cum omnibus comitatibus, districtibus, villis, oppidis et civitatibus, qui et que ab antiquo ad easdem cameras nostras dinoscuntur pertinuisse, scilicet cum comitatibus Scepusiensi, Wywariensi, de Sarus, de Zemlyn, de Hwng, de Borsud et de Heweswyuar vocatis ad cameram nostram Smulnuch pertinentibus, pro noningentis et viginti quinque marcis, item cum comitatibus, scilicet Posoniensi, Nitriensi, Trinchyniensi, de Zolyo, Borsiensi, Huntensi et Neugradiensi, Camariensi et Pestiensi et alia parte Danobij, videlicet a parte Posoniensi et Wachiensi constitutis, eidem magistro Frithkoni ad prefatam cameram nostram Cremnuch pertinentibus, pro sexingentis marcis partim in florenis, modo priori per Lorandum vel per alium comitem camere nostre Budensis cudendis, partim vero in maioribus monetis nostris per eundem magistrum Frithkonem in solitis locis ipsarum camerarum nostrarum de Smulnuch et de Cremnuch fabricandis, in terminis infrascriptis nobis persolvendis, anno domini M^o CCC^{mo} XXX^{mo} octavo a data presencium infra anni revolutionem dedimus et locavimus simulcum decimis archiepiscopalibus exercendum, procurandum et tenendum eo modo, quod idem comes dictarum camerarum, prout aliarum came-

rarum nostrarum comites, fabricabunt, cudent et facient biformes denarios perpetuo duraturos, cum aliis denariis per alios comites camerarum fabricandis uniformiter per totum regnum nostrum discurrentes, scilicet maiores et minores, ita quod in maiori denario tantum erit de argento, quantum in lato Viennense bene ponderato et octo pense ex eisdem marcam ponderabunt et current pro marca fini argenti in montanis, minores eciam faciat pro medietate ipsius maioris monete valentes, qui obuli vocantur et in ipso minori denario tantum erit de argento, quantum in medio Viennense bene ponderato, ex quibus sedecim pense current pro marca fini argenti et ponderabunt marcam.

Iidem autem denarii nostri cambiantur et discurrant hoc modo, quod ipse comes camerarum nostrarum vel sui officiales in singulis foris civitatum et liberarum villarum nostrarum regalium videlicet et reginalium ac aliarum quarumcunque, presentibus hominibus domini archiepiscopi Strigoniensis et magistri Tawarnicorum nostrorum, receptis secum in civitatibus iudice et duobus aut uno iurato in foris aut ecclesiarum et nobilium quorumcunque officiale domini terre in testimonium assumptis, publice in loco fori eosdem denarios nostros super tabula una cambio exponere debeat et pro tribus ponderibus antiquarum monetarum tercię combustionis, in statera ponderando, dabit ex eisdem denariis duo pondera, levando similiter in statera.

Grossi autem iuste combustionis et argentum finum equaliter in statera ponderando, cum ipsis denariis cambiantur, videlicet pro marca argenti ponderis Budensis unam marcam denariorum nostrorum dabit cum eodem pondere.

Item unam marcam auri ponderis Budensis duodecim caratorum ambiens cum sex marcis nostrorum denariorum cum eodem pondere Budensi levando in statera et nullus possit cambire aurum vel argentum cum pecunia numerata, sed debeat cambire in camera regali in statera levando. Si qui autem secus fecerint, per ipsum comitem camerarum nostrarum in eorum personis prout infideles nostri puniantur et condempnentur. Ita tamen, quod in civitatibus et montanis huiusmodi nostros infideles iudex et iurati ac tota communitas captos ipsi comiti camerarum nostrarum puniendos cum omnibus eorum bonis dare teneantur. Si autem ipsi iudex, iurati ac tota communitas civitatis id non facerent, eadem pena infidelitatis puniantur, si hoc ipse comes camerarum nostrarum per homines domini archiepiscopi et magistri Tawarnicorum poterit declarare.

Item statuimus, ut in quibuslibet montanis et civitatibus debeat fieri domus regalis, ad quam omnes homines aurum et argentum ad vendendum, comburrendum et cambiendum deferre

teneantur et si qui palam vel occulte alias comburrere, vendere vel cambire presumpserint et in hoc reperti fuerint, per eundem comitem camerarum nostrarum omnia bona sua auferantur et insuper ut infideles puniantur.

Volumus eciam, ut nullus alias preterquam in domo regia aurum, quotquot caratorum fiat, probare presumpnat, sed camerarius debeat examinare in domo regia et ponere caratos super aurum et signum domini regis. Contra hoc autem presumptentes per eundem comitem camerarum nostrarum predicta pena jussimus puniendos.

Item volumus, quod si homines in montanis et civitatibus et specialiter in Smulnuch, in Cossa, in Cremnuch, Baach, Baka, Sebnich et Lonya ac in aliis quibuscunque civitatibus et montanis ad easdem cameras nostras Smulnuch et Cremnuch pertinentibus, totum aurum et argentum ad cameram regiam non portarent, commisimus ipsi comiti camerarum nostrarum, ut quoslibet victualia ad montana transferentes prohibeat et potestatem habeat inhibendi. Si autem contra prohibitionem eius aliqui victualia deferrent ad montana, universa bona eorum perdant et in personis puniantur et in hoc magnificum virum Villerum Drugeth palatinum eidem comiti camerarum nostrarum dedimus protectorem et adiutorem, ita ut ipse gentem suam semper ad requisicionem ipsius comitis camerarum cum eodem vel officialibus suis contra predictos rebelles transmittat, qui facere debeant, quicquid ipsis idem comes camerarum nostrarum legitime jusserit faciendum.

Ceterum volumus, ut nullus mercator vel quilibet alter ultra duas marcas denariorum ad montana secum deferre presumpnat pro expensis. Si autem ipse comes camerarum nostrarum vel eius officiales apud tales ultra duas marcas reperierint in denariis, auferant bona sua universa et puniat eum in persona.

Item ordinamus, quod quilibet hospes in montanis existens eodem die, quo mercatorem vel alium aliquem in domum suam pecuniam habentem recipiet, comiti camerarum aut eius officialibus significare debet, dicendo, quod talis homo portavit pecuniam ad domum meam et si ipse hospes et civis non fecerit et sequenti die pecuniam ipsam apud eundem hospitem vel apud alium idem comes camerarum vel eius officialis invenerit, tunc ille domesticus hospes omnia bona sua perdat et in persona puniatur ut infidelis.

Et ut camerariorum nostrorum justicia appareat in denariis fabricandis, statuimus, ut quilibet eorum in ipsorum monetis signum habeat, per quod moneta per ipsum fabricata cognoscatur et quod unus camerarius cum moneta sua ad comitatum alterius camerarii ad cambiendum aurum vel argentum transmittere non

presumpmat et si ille camerarius, in cuius comitatu famulum alterius camerarii cum pecunia ultra sumpnam duarum marcarum invenerit, ipsa pecunia ab eodem auferatur et ipse camerarius omnium bonorum suorum amissione puniatur.

Ut autem ipsi denarii nostri perpetuo duraturi ubique in regno nostro absque repulsione et contradiccione eo melius quo forcius discurrere valeant statuantes ordinavimus, ut universi ecclesiarum prelati et rectores tam maiores quam minores eorum decimas ac debita et quosvis redditus a quibuscunque eorum debitoribus et iobagionibus cum ipsis nostris monetis maioribus et non obulis exigere et recipere teneantur, dummodo ipsi denarii nostri in tanta copia cudantur, ut omnes debitores sua debita cum ipsis denariis nostris persolvendi habeant facultatem.

Eodem modo eciam regni nostri barones et nobiles ac alii cuiusvis status homines ipsorum proventus universos, scilicet tributa, terragia et quasvis alias collectas ab eorum tributariis et officialibus atque iobagionibus cum ipsis nostris monetis exigant et recipiant et quilibet mercatores in predictis et in quibuslibet aliis civitatibus nostris a [sic] dictas cameras nostras pertinentibus cum ipsis denariis forum facere debeant et teneantur.

Nos autem promittentes assumpsimus universas nostras collectas regales et reginales per totum regnum nostrum et specialiter tributa nostra et tricesimas nostras exigere facere et recipere cum eisdem.

Item statuimus, quod nullus, sive civis sive forensis, cum auro vel argento aut cum antiquis monetis publice vel occulte forum facere presummant.

Ut autem metu pene ipse monete nostre in eisdem nostris civitatibus et eciam alias ubicunque per regnicolas nostros acceptaciores fiant et reputaciores, statuimus, ut ipsarum monetarum forenses non acceptatores amissionis pena omnium mercimoni-
alium bonorum eorum, que ad dictas nostras civitates mercandi causa transferunt, solum ad testimonia hominum eorundem domini archiepiscopi et magistri Tawarnicorum nostrorum, quibus in hoc commisimus fidem adhiberi, puniri debeant et condempnari. Civitatenses vero ipsam monetam nostram contemptes in personis eorum graviter per eundem comitem camerarum nostrarum tanquam mandati nostri contemptores, puniantur et universa eorum bona mobilia et immobilia perdant, quorum duas partes ad manus ipsius camerarii nostri, terciam autem partem ad manus ipsorum hominum domini archiepiscopi et magistri Tawarnicorum deputavimus provenire.

Ceterum volumus, ut ipse comes camerarum nostrarum monetarios seu cutores denariorum ubicunque in civitatibus aut

in villis invenire poterit et eosdem captivare voluerit, tunc iudex, iurati et universitas civitatis vel ville, in qua reperti fuerint, ad requisicionem ipsius comitis camerarum vel eius officialium ipsos monetarios captivare et ad manus ipsius comitis camerarum teneantur assignare. Si autem secus fecerint, eadem pena, qua monetarii contumaces sunt plectendi, puniantur.

Item ipse comes camerarum nostrarum in prenominationis civitatibus nostris, ubi monete nostre fabricantur, debet habere duo scrinia, in quorum uno ferraamenta formalia sub sigillis hominum eorundem archiepiscopi et magistri Tawarnicorum conserventur, in altero vero virgule pro monetis fuse, absque monetis novis, sub sigillis tribus et clavibus tribus eorundem trium hominum debent conservari et semper in presencia hominum ipsorum archiepiscopi et magistri Tawarnicorum apperiantur, nec possint aliquo ipsorum absente apperiri, vel opera monetarum exerceri, ita quod si idem comes camerarum nostrarum ipsis duobus testibus absentibus vel aliquo ipsorum absente fractis clavibus et sigillis monetas faceret fabricari, per ipsum magistrum Tawarnicorum nostrorum tanquam falsarius puniatur, dummodo hoc idem homines domini archiepiscopi et magistri Tawarnicorum nostrorum fateantur, specialiter dum funditur argentum, omnes specialiter interesse debeant et singulis septimanis tam ipsos maiores denarios nostros quam minores ipsi homines domini archiepiscopi ac magistri Tawarnicorum in combustione quadraginta viennensium et totidem novorum denariorum debeant examinare et sic idem novi denarii cambio exponantur.

Item cusores denariorum et fabricatores in eisdem civitatibus nostris commorantes, ne ipse comes camerarum nostrarum pro falsis monetis inculpetur, sub potestate et iurisdiccione eiusdem remanebunt.

Ceterum antiqua libertate camerarum nostrarum requirente, statuimus, ut omnes servientes et officiales et monetarios ipse comes camerarum et non alter debeat judicare et si ipse ex parte ipsorum iusticiam dare neglexerit, Tawarnicorum nostrorum magister iusticiam facere teneatur quibuscunque querulantibus de eisdem.

Item si qui contra ipsum comitem camerarum nostrarum ratione iniuriarum seu dampnorum aut nocumentorum, personis camerarum nostrarum in officio camerarum procedentibus, illatarum ad nostram vel magistri Tawarnicorum nostrorum aut alicuius iudicis ordinarii presenciam citati fuerint, in primo termino absque ulteriori dilacione, dante iusticia ipsa causa finaliter debeat terminari. Quicunque autem comitem camerarum nostrarum predictum ordine iudiciario in causam attraxerit, prelibatus

magister Tawarnicorum nostrorum ex parte eiusdem iusticiam faciet nostra auctoritate mediante.

Hoc eciam ordinavimus, ut de quibuslibet bonis et rebus ipsarum camerarum nostrarum ubicunque in terra et aquis per eorundem officiales deferendis nullum tributum exigatur.

Preterea de qualibet marca unum pondus ad rationem denariorum, ratione conservacionis ferramentorum, homini eiusdem domini archiepiscopi omni die operis assignetur.

Item quolibet die operis singulos dimidios fertones homini ipsius magistri Tawarnicorum nostrorum, preter sumpnam convencionis nostre regalis, persolvant.

Si vero ipse comes camerarum nostrarum quolibet die operis de singulis marcis cuspis singula pondera denariorum, dictos dimidios fertones modo premissis persolvere recusaverit vel dilacionem facere vellet, homines ipsius domini archiepiscopi et magistri Tawarnicorum nostrorum ferramenta formalia includendi plenam habebunt facultatem.

Item aule nostre vicecancellario idem comes camerarum proventus ab antiquo consuetos plene dare et solvere teneatur.

Hoc eciam adiecto, quod iniurias et dampna officialibus camerarum nostrarum per quoscunque irrogata prefatus magister Tawarnicorum nostrorum persequatur et emendet.

De falsariis autem et eorum fautoribus antiquam regni consuetudinem volumus observari.

Preterea statuimus regni nostri bono statui providentes, ut nullus omnino hominum aurum et argentum in specie extra terminos regni nostri portare debeat, sed monetas regni nostri anno presenti formatas.

Specialiter volumus, ut nullus cum grossis ferum facere presummat et si forum faciens repertus fuerit, cum grossis amittet omnia bona sua et puniatur in persona.

Ut autem omnes statuciones et ordinaciones camerarum nostrarum premisse firmiter per quoslibet homines observentur et idem novi denarii perpetuo discurrant et cambiantur ubique ac sine repulsione acceptentur, volumus, ut si nobiles fora habentes ipsam monetam nostram in eorum foris currere non fecerint et hoc homines archiepiscopi et magistri Tawarnicorum dixerint, pro qualibet vice usque ad septem vices, idem nobiles singulas quinquaginta marcas ipsi comiti camerarum nostrarum solvere teneantur. Septima autem vice si modo simili offenderint, ipso foro et eadem possessione sua priventur.

Item tributa habentes si ipsos denarios nostros non receperint, pena premissa puniantur.

Item ecclesiarum rectores universi, seculares et regulares,

fora habentes, ipsos denarios nostros renovatos, in eorum foris currere non facientes, pro qualibet vice usque ad septem vices, singulas quinquaginta marcas eidem comiti camerarum nostrarum persolvant, septima autem vice in hoc offendentes totum dampnum inibi camere nostre illatum absque spe relaxacionis ipsi comiti camerarum nostrarum refundere teneantur.

Si ecclesiarum rectores eorum decimas et redditus cum eisdem monetis nostris ab ipsorum debitoribus non exigent et hoc ex relacione eorundem hominum archiepiscopi et magistri Tawarnicorum appareret, tantam sumpmam pecunie, sicut in ipsa villa, ubi exaccio decimarum et aliorum reddituum fieri debebat, se extendisset, pro ipsorum huiusmodi contumacia memorato camerario nostro persolvant.

Item si civitatenses ipsam monetam nostram in medio ipsorum currere et cambire non fecerint, vel non admiserint, iudex et iurati omnes possessiones suas et omnia bona eorum amittant et tamquam regalium mandatorum contemptores capitali pena puniantur, dummodo hoc per predictos duos homines innotescat.

Item si homines regios honores nostros et dignitates habentes in eorum foris, tributis et tenutis eandem monetam nostram renovatam currere vel recipi non facerent, ipsis regiis nostris honoribus priventur et de propriis eorum bonis quinquaginta marcas ipsi comiti camerarum nostrarum persolvere teneantur. Volumus tamen, ut ipse comes camerarum nostrarum iuxta testimonia eorundem hominum domini archiepiscopi et magistri Tawarnicorum nostrorum eciam testimonia comitis parochialis et iudicum nobilium secum habeat et sic per ista quatuor testimonia unusquisque rebellis pro sua contumacia puniatur, dummodo hoc per litteras alicuius capituli vel conventus credibilis ad assercionem eorundem quatuor testium pateat evidenter.

Ut autem comites camerarum nostrarum pecuniam nostram nobis facilius persolvant, solucionem nobis per eos faciendam hoc modo moderantes decrevimus, quod mensibus Maii et Apprilis anno in presenti deductis, quos eisdem pro monetarum fabricacionibus relaxavimus graciose, incipiendo a capite tercii mensis statim subsequentis, ipse comes camerarum nostrarum totam sumpmam pecunie, qua nobis tenetur usque ad diem Strennarum complete nobis solvere teneatur, ita quod singulis mensibus singulam solucionem facere debeat iuxta numerum et quantitatem pecunie, totam sumpmam ad singulos menses dividendo, duppli penam incurret, si terminorum quemlibet predictorum pretermiserit insolutum.

Volumus insuper, ut dum ipsi denarii nostri renovati in foris quibuslibet cambio exponentur, si aliquis fuerit repertus forum

faciens cum grossis vel quibuslibet antiquis monetis, tunc iudex iurati et tota communitas civitatis vel ville, ipsum talem cum omnibus bonis suis in dicto foro apud ipsum inventis, captivando, ad manus ipsius comitis camerarum nostrarum vel eius officialium teneantur assignare. Si autem ipsi iudex, iurati et communitas civitatis in hoc negligentes vel tardi extiterint, pena supradicta puniantur.

Item volumus statuentes, ut ipse comes camerarum nostrarum in uno comitatu comiti parochiali unam marcam novorum denariorum nostrorum cum pondere levando et nichil plus, solvere teneatur, nec aliquis ultra in aliquo ipsum presummat molestare.

Volumus eciam, quod tam magister Demetrius suos dimidios fertones, quam dominus archiepiscopus sua pondera quibuspiam vendere non possint et locare, quod si fecerint, hiis iuribus eorum priventur. Preterea idem dominus archiepiscopus et magister Tawarnicorum tales homines in prosequendis negociis camerarum transmittant, qui possessiones habeant et si demerita eorum requirerent, perdere habeant.

Item comites camerarum nostrarum, qui anno sequenti cameras nostras conducere voluerint, in die Strennarum venturo per homines ipsorum vel personaliter nobis notificare debeant.

Solutio autem nobis per eundem comitem camerarum nostrarum fienda debet esse hoc modo, quod medietatem sumpme convencionis solvet in florenis, videlicet quartum dimidium florenum pro marca pagamenti, aliam autem medietatem solvet in maioribus novis denariis, quamlibet marcam cum pondere levando ad pondus Budense pro marca pagamenti. Decimas autem archiepiscopales in eisdem terminis, quibus solvet, persolvere debet sub pena prenotata.

Volumus eciam, ut pro ponderibus archiepiscopalibus in fino argento persolvere debentibus, denarios novos cum pondere levando ad valorem fini argenti secundum ordinationem regni persolvere teneatur.

Datum in Vyssegrad die dominico proximo post festum annunciacionis beate virginis, anno domini supradicto.

IV.

Carolus rex cameras regias Syrmiensem et Quinqueecclesiensem simulcum decimis archiepiscopalibus magistro Endre de Chempelényi elocat; item valorem monetae ac modum solvendi lucrum camerae determinat.

1342, 2 Februarii.

Sig. cum zona avulsum. Orig. quod Kovachich (Vest. Com. 184.) detegere non valebat, in Arch. Prim. Str. Lad. B. fasc. I. nr. 5. — Sub eodem dato Carolus rex elocat cameram Cremniciensem magistro Hyppolito castellano de Árva, diplomate, nostro exceptis necessariis mutationibus in §§. 1, 31 et 61 per omnia simili ac in Corp. Juris Hung. ceu decretum unicum Caroli regis comprehenso; hinc ed. Fejér l. c. VIII. IV. 560, nostrum autem brevibus commemorat ibidem pag. 559.

Nos Karolus dei gracia rex Hungarie, memorie commendantes tenore presencium quibus expedit universis significamus, (§. 1.) quod nos prelatorum et baronum regni nostri voto unanimi et de consilio eorundem considerata sagaci industria magistri Endre Chempeliny, comitatus camerarum nostrarum de Syrmia et de Quinqueecclesiis cum omnibus comitatibus, districtibus, civitatibus, villis et oppidis, qui et que ab antiquo ad easdem cameras dinoscuntur pertinuisse, scilicet cum comitatibus Syrmienensi, Bachyensi, de Wolkow et de Bodrugh, item de Baranya, Symighiensi, Tholnensi et Zaladiensi, eidem magistro Endre pro mille et quingentis marcis, partim in florenis seu aureis denariis camere nostre Bude cuspis et cudendis, partim vero in integris camere nostre monetis annorum preteriti, tercii, quarti et presentis, per totum regnum nostrum uniformiter discurrendis et per preteriti anni modum tam per ipsum, quam per alios regni nostri camerarios ampliandis, nobis in terminis infrascriptis persolvendis, anno domini millesimo CCC^o XL^{mo} secundo, a data presencium per anni circulum simulcum decimis archiepiscopalibus dedimus iterato et locavimus ad exercendum, procurandum et tenendum ipso modo: (§. 2.) quod idem magister Endre faciet fabricari integros denarios camere nostre argenteos, vere combustionis tercie, ad modum et formam ac valitudinem denariorum nostrorum preteriti, tercii et quarti,¹⁾ eosdem ampliando in vera et recta combustione tercia, ex quibus de una marca fini argenti duodecim pense incidentur et octo pensa ex eisdem et non plures unam marcam ponderis Budensis in statera ponderabunt et current pro marca fini argenti in montanis. (§. 3.) Qui quidem denarii nostri integri cambientur per hunc modum, quod ipse comes

¹⁾ *Scilicet*: annorum.

camere vel sui officiales in singulis foris civitatum et liberarum villarum nostrarum regalium et reginalium ac quorumlibet aliorum, presentibus hominibus archyepiscopi Strigoniensis, magistri Tawarnicorum et comitis parochyalis ac uno iudice nobilium, sub testimonio alicuius capituli, in eisdem foris ipsos denarios camere ampliandos et multiplicandos publice super tabula sua exponere debeat et tres ex eisdem denariis pro quatuor latis Wyennensibus vel aliis camere nostre monetis quinti anni iam abolitis aut eciam in aliis precedentibus annis fabricatis, combustionem Wyennensem habentibus, cambientur et sex ex eisdem tam denariis novis, quam annorum preteriti, tercii et quarti camere monetis, quia ipsos annorum preteriti, tercii et quarti camere denarios in suo esse cursu et cambio remanere volumus, pro grosso, et octo pense a sedecim denarii pro marca pagamenti absque aliquali augmentatione ubique currant et solvantur.

(§. 4.) Si qui vero iamdictas monetas nostras annorum preteriti, tercii et quarti veras et eciam hoc anno pro earundem ampliacione in eodem valore fabricandas in numero augmentantes reperti fuerint, tanquam *regalium nostrorum mandatorum* et statuta camere infringentes, in rebus et personis per ipsum comitem camerarum nostrarum puniantur, nostra auctoritate mediante.

(§. 5.) Item si leviores denarii in ipsis presentibus, preteriti tercii et quarti annorum camere monetis vel prioris combustionis, plures quam octo pense et tres vel quatuor denarii, marcam ponderantes, apud quemcunque, sive in civitatibus, sive in aliis locis, seu eciam circa camerarios vel suos officiales, aut numerum marcarum augmentantes ubicunque invenirentur, tanquam falsarii, nostra auctoritate puniantur.

(§. 6.) propter quod volumus et committimus, ut in cunctis civitatibus et locis publicis statera cum suis ponderibus semper habeatur et servetur, ad evitandum, quod mercatores vel alii forenses aut eciam quicunque ex civibus et hospitibus iuxta abusivam eorum consuetudinem et fraudem, graviores denarios ipsius monete camerarum nostrarum presentis, preteriti, tercii et quarti, non possint eligere vel diminuere per incisiones.

(§. 7.) Istud tamen pro multiplicacione earundem monetarum camere nostre, maxime et specialissime cum ipso comite camerarum nostrarum, iuxta suam spontaneam obligacionem et nostram omnimodam intencionem, volumus et committimus, ut in cunctis locis camerarum, in quibus monete camerarum cudi solent, nunc in principio ad minus mille marcas idem camerarius fabricari faciat cambio exponendas, qui si facere neglexerit, tanquam nos seducens et regnicolas nostros decipiens remanebit.

(§. 8.) Item ordinavimus, quod abhinc unusquisque cam-

psores ¹⁾ denariorum, ut soliti fore dicuntur, per se servare cesset omnino et desistat.

(§. 9.) Si enim aliquos ex eisdem campsoribus in detrimentum camerarum servare et habere ipse comes camerarum sciverit et in presencia hominum dominorum archyepiscopi Strigoniensis et magistri Tawarnicorum triumque aliorum predictorum et unacum eisdem invenerit, nedum ipsi campsores, verum eciam ipsi domini eorum in ablacione rerum et bonorum ipsorum punientur et dehonestabuntur in personis.

(§. 10.) Item florenus seu aureus denarius camere, pro nonaginta denariis integris camere nostre ampliandis semper absque augmentatione et refutacione ubique acceptetur et cambiatur.

(§. 11.) Item una marca auri ponderis Budensis duodecim karatorum cambitur cum septem marcis ipsorum denariorum camere, cum eodem pondere Budensi, levando in statera.

(§. 12.) Et nullus possit cambire aurum vel argentum cum pecunia numerata, sed debeat cambire in camera regali cum eisdem denariis camere ampliandis, levando in statera. Si qui autem secus fecisse vel facere reperti fuerint, pena condecienti tamquam transgressores regalis mandati et statuta camerarum infringentes puniantur.

(§. 13.) Ceterum statuimus, ut nullus omnino hominum cum aliquibus antiquis monetis aut auro vel argento, in specie et specialiter cum parvis et eciam mediocribus Wyennensibus, quorum omnimodam extirpacionem volumus et committimus, preterquam cum ipsis monetis camerarum nostrarum, mercandi habeat facultatem, alioquin emptores et venditores suas res et bona perdent et dehonestabuntur in personis.

(§. 14.) Preterea nullus mercator extraneus vel huius regni superveniens palam vel occulte in domibus aut camera suas res et bona, tam in pannis, quam in aliis generibus et speciei rebus, pro aliis monetis antiquis, cuiuslibet forme, auro vel argento, vendere aut commutare presummat, sed pro monetis camere predictis, de noticia tamen et ad scitum comitis camerarum aut predictorum hominum domini archyepiscopi et magistri Tawarnicorum ac aliorum, dum ad locum deposicionis ad vendendum vel commutandum devenerit, vendendi habeat facultatem.

(§. 15.) Si qui autem secus facientes et exercentes per ipsum comitem camerarum vel suos officiales reperti, seu per eosdem deprehensi fuerint, res vendicioni tam in pannis, quam in aliis rebus expositas et pro venditis rebus receptas perdant et puniantur in personis. Et nedum illi, qui per se et sua propria auctoritate

¹⁾ Seu cambiator = numularios.

contra ordinationem camerarum nostrarum et nostram voluntatem, aurum vel argentum in specie, preterquam in aureis vel argenteis novis denariis exportantes inventi fuerint, ablacione earundem et dehonestacione personarum suarum puniantur.

(§. 15 b) Verum eciam et si sub sigillis vel signis camerariorum huiusmodi aurum vel argentum quoquam extra regnum deferendum, fuerit inventum et si camerarii alios ad exportandum aurum vel argentum admiserint, iidem comites camerarum, quorum signa vel sigilla in ipso auro vel argento apposita inveniuntur, tamquam falsarii et transgressores regalium mandatorum puniantur.¹⁾

(§. 16.) Hoc tamen in presenti articulo specialiter expresso, quod comites camerarum nostrarum, sub quorum iurisdictione montana habentur et existunt, pro comparando plumbo et aliis evidentibus necessariis camerarum et montanarum, sine quorum copia minere auri et argenti minime videntur posse procurari, ad noticiam eorundem hominum domini archyepiscopi et aliorum, si tamen evidens necessitas id requirit, de auro vel argento, tantum ad comparacionem premissorum, habebunt transmittendi facultatem.

(§. 17.) Item sub cuiuscunque comitis camerarum comitatu vel in provinciis presens nostra moneta ex mala procuracione falsificata fuerit et discurrere ac habundare ceperit, ipseque comes camerarum eandem falsam monetam captivare et anichilare non procuraverit, ipsi comiti camerarum sic imputabitur, ac si in locis camerarum suarum ipsa falsa moneta fuisset fabricata.

(§. 18.) Si autem ipse comes camerarum ad compescendum eosdem falsarios de eorum maliciosis operibus propriam aliubi (sic) non habuerit facultatem, extunc idem camerarius sub testimoniis predictorum quinque hominum, veritate de eorundem falsariorum maleficiis indagata et recepta, eosdem falsarios nobis et nostris baronibus ac regno nominatim debebit declarare et nos pro extirpacione eorundem sollicite tenebitur incitare.

(§. 19.) Item quia volumus, ut presens moneta nostra tercię combustionis amplianda per totum regnum nostrum immutabiliter possit perpetuari et habundari et ipsi denarii camere nostre annorum preteriti, tercii et quarti unacum eisdem novis pariter debeant discurrere et acceptari, statuentes ordinavimus et committimus, ut in quolibet comitatu de singulis portis, per quas currus cum feno vel frugibus honeratus, intrare potest et exire, sive sub eadem porta seu curia portam habente, tres vel quatuor, aut eciam plures existant homines residentes, sive solum unus

---

¹⁾ §. hic in Corp. Juris Hung. non exstat.

commoretur in eadem, nisi in tantum sit egens, et pauper, ut solvendi non habeat facultatem, quos videlicet prememorati quinque homines archyepiscopi et aliorum iuxta ipsorum conscienciam solvere posse cognoverint et commiserint, ac domini terre sibi solucionem facere posse vel non posse iuramento suo dixerint, exceptis servis et condicionariis nostrorum regalium et reginalium, ecclesiarum ac aliorum quorumlibet, necnon exercituantibus servientibus dominorum terre, quos ipsi iuramento eorum exceperint et iidem quinque homines, scilicet domini archyepiscopi et aliorum fore exercituantes investigando sciverint et eciam exceptis ecclesiis, civitatibus vel aliis evidenti privilegiata libertate fultis, facta dicacione infra quintum decimum diem decem et octo denarios predictae camere nostre pro lucro camere ipsi comiti camerarum dare et solvere teneantur.

(§. 20.) Tali tamen expressione mediante, quod ubi et in quibus comitatibus aut regni nostri partibus porte tum ex consuetudine non habentur, tum eciam propter defectum lignorum fieri non potuerunt, inibi et ipsi tales predictum lucrum camere secundum quod in aliis temporibus, iuxta tamen dispositionem et conscienciosam ordinacionem predictorum quinque hominum, infra idem tempus solvere tenebuntur.

(§. 21.) Civitates autem et alii regnicole nostri predictam evidentem libertatem habentes a solucione lucri camere taliter sint exempti, si tamen ipsas monetas camere nostre in tenutis ipsorum et inter eos ac jobagiones eorundem acceptari faciendo, continuum cursum et cambium earundem voluerint facere et exercere; sin autem, non per nos, sed per se ipsos libertates eorum infringentur et sic ad solucionem eiusdem lucri camere sicut alii regnicole nostri, sic et ipsi; dummodo hoc, ut ipsa moneta nostra per eos non fuerit acceptata, nec inter ipsos et ad eos pertinentes cambiri curata fuerit, ad relacionem quinque hominum predictorum, videlicet domini archyepiscopi et magistri Tawarnicorum ac comitis parochyalis, unius iudicis nobilium et alicuius capituli, nobis pateat evidenter, tenebuntur.

(§. 22.) Ita tamen, quod quivis camerariorum ad singulos comitatus sue camere sufficientes denarios camere nostre pro multiplicacione dictorum modernorum denariorum nostrorum, ad scitum et noticiam eorundem quinque hominum, in tanta habundancia, quod ipse comitatus de ipsis contentetur, dare debeat cambio exponendas, qui si non facerent, aut ipsos nostros denarios in tam larga copia cambio exponere non curarent, illic et in illis comitatibus iura sua perdendo, nec dicam faciendi, nec lucrum camere exigendi habeant facultatem.

(§. 23.) Solventibus autem in quolibet comitatu unus locus

communis et conveniens pro dicta soluzione deputetur et si qui presentes pre multitudine solvencium aut aliquo impedimento alio prepediti, die assignato solvere non possent, absque aliquo gravamine quatuor diebus continuis expectentur, nec infra ipsos quatuor dies integros, si solutionem fecerint, possint aggravari.

(§. 24.) Hoc expresso, quod iidem comites camere ipsum lucrum camere ratione cambii signanter impositum non aliter, videlicet cum Wyennensibus aut aliquibus antiquis denariis vel grossis, per formam compositionis aut alicuius alterius coloris cautela, nisi cum ipsis integris denariis camere nostre ampliandis exigere tenebuntur et quod universos denarios antiquos aut Wyennenses, grossos tam Bohemicales quam Racenses ¹⁾ et alios, cuiuscunque forme existant, exceptis solummodo presentibus integris denariis camere nostre perpetuo currere statutis, comburrere et infundere ac in formam modernorum denariorum nostrorum redigi facere pro multiplicacione eorundem teneantur. Condicione tali, quod si qui facta dicacione in termino assignato lucrum camere non persolverent, tunc iidem quinque homines ad possessionem, de qua ipsum lucrum camere non est persolutum, accedant et tamdiu moram ibi faciant, absque destruccione et spoliacione possessionaria, in expensa moderata eiusdem possessionis, donec ipsum lucrum camere cum iudicio trium marcarum persolvantur.

(§. 25.) Si vero populi vel domini villarum non solvencium lucrum camere prenotate, preterito termino solutionis dictis hominibus in officio camere procedentibus cum pecunia debita et iudicio ordinato extra villam obviarent placaturi, extunc ipsi executores negociorum camere in talibus villis descensum facere non valeant aliqualem.

(§. 26.) Comites autem parochyales et iudices nobilium favore vel precio corruptos iusticiam camere celantes et homines de dicta soluzione defendentes vel quoquo modo contra nostram ordinacionem procedentes, dummodo contra ipsos hoc evidenter possit comprobari, penis non solvencium decrevimus puniendos.

(§. 27.) Et quia promisimus seriem omnium premissorum inviolabiliter observare, volumus ut iidem comites camerarum nostrarum immutabiliter in premissis perseverent.

(§. 28.) E converso, nec ²⁾ remedio aliquarum litterarum post emanacionem presencium confectarum aut acquisita aliqua astucia, quicquam immutare queant de singulis premissorum. Quia si qui contra hoc facere ex ipsis comitibus camerarum at-

---

¹⁾ Corp. Jur. Hung. habet : Pachienses.

²⁾ Jb. omitta hac vocula, sensus viciatur.

temptarent, dictos quinque homines, sive quorum iuvamine lucrum camere exigendi volumus eos habere facultatem, a societate ipsorum auctoritate presencium iubemus separari. Nam hanc dicam non pro exaccione antiquarum monetarum aut Wyennensium, sed pro ampliacione monetarum camere nostre perpetuo discurrere in toto regno nostro ordinatarum duximus disponendam.

(§. 29.) Item volumus, quod dicti comites camere nostre absque predictis quinque hominibus in negociis camere ¹⁾ exterioribus seu extraneis, videlicet in comitatibus, fiendis et peragendis, utpote in dicacionibus et exaccionibus lucri camere nichil possint exercere. Si vero ausu temerario contra hoc procederent et in hoc malum aliquid paterentur, merito patientur et sustinebunt.

(§. 30.) Item si comitibus camere et suis sequacibus ac cum eo procedentibus violenciam quipiam inferrent manifeste, tales secundum qualitatem et quantitatem *delicti* puniantur.

(§. 31.) Civitatenses vero sub comitatu et iurisdiccione eorundem comitatum camere existentes iuxta presentem taxationem nostram et baronum nostrorum certam sumpnam pecunie de predictis monetis camere ampliandis, similiter infra pretacti temporis spacium pro argento cambire vel finacionem eiusdem monete camere in eisdem denariis camere ampliandis, dare et solvere teneantur, videlicet Zalankemen ducentas et quadraginta marcas, item Zemlyn quindecim, item Zenthdemeter quinquaginta, item Engh sexaginta, item Noghaloz viginti quinque, item Eztyen triginta, item Segusd, Aranyas, Labaad et Chehy cum suis pertinenciis centum, item Peech quadraginta marcas modo predicto cambire teneantur. Ita videlicet, quod aut ipsi civitatenses receptis ipsis quantitibus pecunie nove monete camere pro qualibet marca octo pensas in statera ponderanti, unam marcam fini argenti, vel saltim nichil recipiendo, combustionem seu finacionem singularum marcarum ipsius monete, videlicet de singulis marcis super ipsos impositis singulas quatuor pensas predictarum monetarum, quarum octo pense marcam ponderant, dare debeant.

(§. 32.) Si qua autem civitatum negligens fuerit in solvendo, predicti executores negociorum camere in medio talis civitatis tamdiu permanebunt, quousque cum gravamine duodecim marcarumolucionem faciet prenotatam, in expensa tamen eiusdem civitatis moderata, *cum adiutorio iudicis et iuratorum eiusdem civitatis.*²⁾

---

¹⁾ Emansit : in.

²⁾ Voces hae in Corp. J. H. non exstant.

(§. 33.) Hoc declarato, quod quilibet nobilis super solutione lucri camere litteras expeditorias a comite camerarum pro uno grosso redimere, licet plures habeat possessiones, teneatur.

(§. 34.) Item statuimus, quod in quibuslibet solitis locis camere in civitatibus debeat fieri domus regalis, ad quam omnes homines aurum et argentum ad vendendum, comburrendum et cambiendum deferre teneantur, et si palam vel occulte alias comburrere, vendere vel commutare presumpserint et in hoc reperti fuerint, per eundem comitem camerarum omnia bona sua, presentibus supradictis testimoniis, auferantur et insuper ut infideles puniantur.

(§. 35.) Volumus eciam, ut nullus alias, preterquam in domo regia, aurum, quot karatorum fiat, probare debeat, sed camerarius debere examinare in domo regia et ponere karatos et signo nostro regio imprimi faciat et consignari. Contra hoc autem presumpmentes per eundem comitem camerarum predicta pena iussimus puniendos.

(§. 36.) Ceterum statuimus, ut nullus mercator aut quilibet alter ultra duas marcas denariorum ad montana secum deferre presummat pro expensis. Si autem ipse comes camerarum vel sui officiales apud tales ultra duas marcas reperiunt in denariis, auferant bona sua universa et puniant eum in persona, presentibus testimoniis supradictis.

(§. 37.) Et ut camerariorum nostrorum iusticia appareat in denariis fabricandis, statuimus, ut quilibet eorum in ipsorum monetis signum habeat, per quod moneta per ipsum fabricata cognoscantur.

(§. 38.) Ceterum volumus, ut ipse Comes camerarum monetarios seu cutores denariorum ubique in civitatibus aut in villis invenire poterit et eosdem captivare voluerit, tunc iudex, iurati et universitas civitatis vel ville, in qua reperti fuerint, ad requisicionem ipsius comitis camere vel eius officialium, ipsos monetarios captivare et ad manus comitis camerarum teneantur assignare. Si qui autem secus fecerint, eadem pena, qua monetarii contumaces sunt plectendi, puniantur.

(§. 39.) Item ipse comes camerarum nostrarum in civitatibus nostris, ubi monete nostre fabricantur, debet habere duo scrinia, in quorum uno ferramenta formalia sub sigillis hominum dominorum archyepiscopi et magistri Tawarnicorum conserventur. In altero vero virgule pro monetis fuse, absque monetis novis, sub sigillis tribus et clavibus tribus eorundem trium hominum, videlicet archyepiscopi et magistri Tawarnicorum ac eiusdem camerarii debent conservari et semper in presencia hominum ipsorum archyepiscopi et magistri Tawarnicorum apperiantur.

nec possint aliquo ipsorum absente aperiri, vel opera monetarum exerceri.

(§. 40.) Ita quod si idem comes camerarum nostrarum ipsis duobus testibus absentibus vel aliquo ipsorum absente fractis clavibus¹⁾ et sigillis monetas faceret fabricari, per ipsum magistrum Tawarnicorum tamquam falsarius puniatur, dummodo hoc iidem homines domini archyepiscopi et magistri Tawarnicorum fateantur.

(§. 41.) Specialiter dum funditur argentum, omnes personaliter interesse debeant et singulis septimanis ipsos novos denarios nostros ipsi homines domini archyepiscopi et magistri Tawarnicorum in combustionem quadraginta eorundem denariorum novorum debeant examinare et sic iidem novi denarii cambio exponentur.

(§. 42.) Item cutores denariorum et fabricatores in eisdem nostris civitatibus commorantes, ne ipse comes camerarum nostrarum pro falsis monetis inculpetur, sub potestate et iurisdiccione eiusdem remanebunt.

(§. 43.) Ceterum antiqua libertate camerarum nostrarum requirente statuimus, ut omnes servientes et officiales ac monetarios ipse comes camere nostre et non alter debeat iudicare, et si ipse ex parte suorum iusticiam dare neglexerit, magister Tawarnicorum nostrorum predictus iusticiam facere teneatur quibuscunque querulantibus de eisdem.

(§. 44.) Item pro ampliacione earundem monetarum camerarum nostrarum statuimus, ut universi ecclesiarum prelati decimas et debita ac quosvis redditus ac eciam cuncti regni nostri barones et nobiles alique cuiusvis status homines ipsorum proventus universos, scilicet tributa, terragia et quavis collectas, a quibuscunque ipsorum debitoribus et jobagionibus, tributariis et officialibus, cum ipsis monetis camere nostre aut florenis recipere et exigere facere teneantur, dummodo ipsi denarii camere nostre in tanta copia cudantur, ut omnes debitores sua debita cum ipsis denariis camere persolvendi habeant facultatem.

(§. 45.) Nos autem promittentes assumptimus universas nostras collectas regales et reginales per totum regnum nostrum, specialiter tributa nostra et tricesimas nostras exigere facere et recipere cum eisdem.

(§. 46.) Item si qui contra ipsum comitem camerarum nostrarum ratione iniuriarum seu dampnorum aut nocumentorum personis camerariorum nostrorum in officio procedentibus illatarum ad nostram vel magistri Tawarnicorum presenciam citati

---

¹⁾ Ib. erronee : laucibus, Fejér : lancibus !

fuerint, in primo termino, absque ulteriori dilacione, dante iusticia, ipsa causa finaliter debeat terminari.

(§. 47.) Quicumque autem comitem camere nostre predictum ordine iudiciario in causam attraxerit, prelibatus magister Tawarnicorum nostrorum ex parte eiusdem iusticiam faciet nostra auctoritate mediante.

(§. 48.) Hoc eciam ordinavimus, ut de quibuslibet rebus et bonis ipsarum camerarum nostrarum ubicunque in terra et in aquis per earundem officiales deferendis nullum tributum exigatur.

(§. 49.) Preterea de qualibet marca unum pondus ad rationem denariorum, ratione conservacionis ferramentorum homini eiusdem archyepiscopi omni die operis, et dimidius ferto homini ipsius magistri Tawarnicorum preter sumpnam convencionis nostre regalis persolvatur. Si vero ipse comes camere nostre quolibet die operis de singulis marcis cusi singula pondera denariorum et dictos dimidios fertones premissio modo persolvere recusaverit vel dilacionem facere vellet, homines ipsius domini archyepiscopi et magistri Tawarnicorum ferramenta formalia includendi habeant facultatem.

(§. 50.) Item aule nostre vicecancellario idem comes camere nostre proventus ab antiquo consuetos, videlicet triginta marcas in terminis solucionum subscriptarum, salvis proventibus notariorum remanentibus, plene dare et solvere teneatur.

(§. 51.) Hoc eciam adiecto, quod iniurias et dampna officialibus camerarum per quoscunque irrogata prefatus magister Tawarnicorum prosequatur et emendet. De falsariis autem et eorum fautoribus antiquam regni nostri consuetudinem volumus observari.

(§. 52.) Item statuimus, ut comites parochyales quorumlibet comitatum non plus, quam tres marcas octo pensarum nove monete nostre a comitibus camerarum nostrarum petere vel recipere ratione fororum presummant.

(§. 53.) Nobiles autem vel cuiusvis alterius status homines fora habentes pretextu fororum ipsorum ab eisdem camerariis quicquam petere vel recipere non presummant.

(§. 54.) Volumus eciam, quod tam magister Tawarnicorum suos dimidios fertones, quam dominus archyepiscopus sua pondera quibuspiam vendere non possint et locare, quod si fecerint, hiis iuribus ipsorum priventur.

(§. 55.) Preterea iidem archyepiscopus et magister Tawarnicorum tales homines in prosequendis negotiorum camerarum transmittant, qui possessiones habeant et si demerita eorum requirerent, perdere habeant.

(§. 56.) Item comites camerarum nostrarum, qui anno sequenti cameras nostras conducere voluerint, in die Strennarum

venturo de predictis suis debitis rationem nobis personaliter reddendo conducant.

(§. 57.) Item quia superius tetigimus, ut prefati quinque homines executores negociorum camere super civitates huic nostre ordinacioni rebellantes, lucrum camere, in expensa moderata commorando, cum subsidio iudicum et iuratorum earumdem civitatum plene exigere cum gravamine iudicii duodecim marcarum et eisdem comitibus camerarum nostrarum plenarie persolvi facere teneantur. Ideo volumus, ut si ipsi iudices et iurati presenti nostro mandato obedire recusarent, extunc ipsum lucrum camere non solum plene et dictum iudicium duodecim marcarum cum dupplo persolvere teneantur.

(§. 58.) Exprimentes eciam, quod quecunque res et bona, ratione non observacionis aliquorum articulorum premissorum et transgressionis mandati nostri regalis seu violacionis statuti camere, a quibuscunque personis hominum et in quibuscunque locis auferentur, in tres partes debeant dividi coequales, quarum due partes ipsi comiti camerarum, tertia vero pars in manus predictorum hominum domini archyepiscopi et magistri Tawarnicorum debeant provenire.

(§. 59.) Item de quibuslibet marcis pro lucro camere in quibuslibet comitatibus dicatis et exactis unum grossum seu unum pondus homini domini archyepiscopi, alium vero grossum seu pondus homini magistri Tawarnicorum dare et solvere tenebitur comes camerarum predictarum.

(§. 60.) Istud tamen expresse volumus, quod si ipse comes camerarum nostrarum ipsam monetam camere nostre in locis solitis camere cudendo, habundanter fabricari non fecerit et ipse solum ad dicam et exactionem lucri eiusdem camere se dissimulando commiserit, extunc ipse talis tamquam nos seducens et regni nostri deceptor seu mendax contra nostram maiestatem convincatur.

(§. 61.) Ut autem idem comes camerarum memoratam sumpmam pecunie mille et quingentarum marcarum nobis facilius solvere possit, ordinantes decrevimus, ut in octavis festi nativitatis beati Johannis baptiste trecentas et septuaginta quinque marcas, item in octavis nativitatis beate Virginis similiter trecentas et septuaginta quinque marcas et modo simili trecentas et septuaginta quinque marcas in octavis festi beati Martini, residuas vero trecentas et septuaginta quinque marcas in octavis diei Strennarum, nunc venturis,¹⁾ ultimam solucionem faciendo, in terminis

---

¹⁾ Duae voces hae erronee hic adscriptae fuerint, cum paulo post denovo compareant.

sese invicem subsequentibus nunc venturis, hic in Wysegrad cum monetis prenotatis modo premissis solvere nobis tenebitur. Penam dupli incurrat, si aliquem terminorum premissorum obmiserit insolutum. Datum in Wysegrad in festo purificationis beate Virginis, anno domini supradicto.

V.

Carolus rex magistro Nicolao de Szathmár, comiti camerarum Budensis et Strigoniensis, moniales de Insula Budensi ratione lucri camerae molestare prohibet.

1342, 22. Junii.

Sigillum exteriori margini fuit appressum, sub quo legitur : *commissio archyepiscopi et woyvode coram aliis prelatibus et baronibus*. Orig. in Arch. aerarii reg. Mon. Bud. fasc. 15. nr. 15. — Ab extus : *fideli suo, magistro Nicolao dicto de Zothmar, comiti camerarum suarum de Buda et de Strigonio*: Supra his autem manu sec. 15. haec hungarice adnotantur : *kamara haznara*.

Karolus dei gracia rex Hungarie, fideli suo magistro Nicolao dicto de Zothmar, comiti camerarum suarum de Buda et de Strigonio, salutem et gratiam. Tue fidelitati constat evidenter, quo pacto et qua interposita condicione comitatus camerarum nostrarum a nobis conduxistis. Nam quoslibet homines, specialiter ecclesias dei, super facto lucri camere privilegiatas habentes libertates, contra privilegiatam eorum libertatem in nullo vales molestare, solumque ipsi tales, privilegiata scilicet fulti libertate, in eorum tenutis et iobagionibus, camere nostre monetas currere faciant et cambiri, sicut littere nostre convencionales statuta camere continentes plenius exprimunt factum camere nostre prenotatum. Et quia nos nullius, specialiter ecclesiarum dei, libertates privilegiatas, quibus rationabiliter fruuntur, infringere volumus, tibi alicuius hominis et ecclesiarum libertatem eo magis infringere non licet. Nunc autem ex querulosa notificatione religiosarum dominarum sanctimonialium de insula leporum datum est nobis intelligi, quod tu eas et earum iobagiones pretexto lucri camere plurimum aggravassetis iobagionum earundem pignora contra privilegiatam ecclesie ipsarum libertatem recipi faciendo, que quidem privilegia per ipsas dominas nobis et prelatibus ac baronibus nostris publice fuerunt exhibita, que etiam tibi exhibita fuisse putamus per easdem. Igitur tue fidelitati firmiter precipiendo mandamus, quatenus dictas dominas ac earum iobagiones ratione lucri camere molestare contra privilegiatam ecclesie earum libertatem non presumptis, sed decem et novem boves iobagionum ipsarum dominarum, quos pro pignore recepisse diceris, eisdem dominabus, vel ipsarum iobagionum (sic) reddas

et restituas sine dampno, quia eedem domine monetas nostras in medio iobagionum earum ubique currere et per eosdem cambiri facere nobis assumpserunt. Aliud in nullum casum facias in premisis. Datum in Damas sabbato proximo ante festum nativitatis beati Johannis baptiste, anno domini M^o CCC^o XL^{mo} secundo.

VI.

Ludovicus rex camerarum servientes et officiales comitum camerarum iudicio subiicit.

1343, 20. Aprilis.

Sigillum maiest. tergo fuit appressum. Orig. in Arch. Capituli Strig. publ. caps. 2. fasc. 7. nr. 9.

Lodovicus dei gracia rex Hungarie, fidelibus suis universis prelatiis, baronibus, comitibus, castellanis, nobilibus, civitatum et liberarum villarum rectoribus, item iudicibus, iuratis, villicis et aliis quibusvis iusticiariis in regno suo constitutis eorumque vices gerentibus, quibus presentes ostendentur, salutem et gratiam. Noveritis, quod nos habita matura deliberacione prelatorum et baronum regni nostri, antiqua libertate camere nostre requirente statuimus, ut omnes servientes, officiales et monetarios comitis camerarum nostrarum (comes camerarum) et non alter debeat iudicare. Super quo fidelitati vestre et cuiuslibet vestrorum edicto regio firmis damus in preceptis, quatenus servientes, officiales et monetarios magistri jpoliti castellani de Arua, comitis camerarum nostrarum de Buda et de Crempnuch in nullis causis et causarum articulis factum camere tangentibus contra quospiam iudicare vel vestro astare iudicio compellere presumptis, sed si qui aliquid accionis contra ipsos habuerint, in presencia prefati magistri Ypoliti, domini ipsorum, exsequatur, iuris ordine mediante, qui si in reddenda iusticia cuipiam negligens extiterit, extunc magister Tawarnicorum nostrorum iusticiam facere teneatur de eisdem. Secus nullatenus facere audeatis. Datum in Wysegrad in octavis festi Passce domini, anno eiusdem M^o CCC^{mo} XL^{mo} tercio.

Közli : DR. SZEKFŰ GYULA.

A DEBRECZENI DIARIUM.

— HATODIK KÖZLEMÉNY. —

(1683.) *Julius.*

Die 1. Ecsedi commendánt Maximilianus Horeczki levele érkezik, melyben panaszkodik, hogy három rendbeli dolgok felől már kétszer is irt Bíró uramnak, de semmi választ nem obtineált, fenyegetődzik is egyszersmind, hogy mivel látja, hogy mennél gyengébben viseli magát körülöttünk, annál inkább vissza élünk az jó akarattal és semmi civilitást nem tudunk, de meglátjuk rövid nap, melyikünk jár egymás után. E mellett hírül hozzák, hogy boldogfalvai feles számu szekerek menvén Margita felé sóért, Létán innen feles számu laboncz tolvajok, szathmáriaknak mondták magokat, ezen szekerekre reájok ütvén marhájokban, szekerekben elszaggattanak, elhajtottanak, és az emberekben meg is öltenek, az marhákat végre az káros embereknek alkuvás szerént ki adják, ugymint 70 tallérokön, minden marhátul egy-egy tallért.

Ez szomorú hírek hallván, választatnak Ecsedben az commendanthoz és, ha kívántatik, Szathmárban is Szabó Imre és Ladányi János uraimék.

Varga György uram is, lévén expeditus urunkhoz Erdélyben, azon tolvajok által pénzétül, lovaitul, ruhájátul megfosztatik, nála lévő levele is el vétetik, melyet el nem tudván magyarázni, clavissal lévén irattatva, vissza adják, mi dologban jár, meg eskütik, és azon hitire kényszerítik, hogy követségében hűségesen eljár, elvont pénzében egy forintot vissza adnak.

Die 2. Szabó Imre és Ladányi János uraimék expediáltatnak Ecsedben az Commendanthoz, vivén számára egy általag bort ajándékban és holmi fűszerszámot, oda való egy tolvajnak is az lovát, melyet nyertek volt el tőle az mi embereink az lovászok földén, meg akarván őket több rossz társaival együtt károsítani.

Die eodem. Baranyi Mihály és Szigyártó István uramék érkeznek Tököly Imre Fejedelemtől ő Nagyságátul, referálván, hogy ő Nagyságát találták S. Patakon, holott is magának Baranyi uramnak audentiát adván, resolvált ő Nagysága a céhesek harminczadja felől, hogy ő Nagysága országával együtt nálunk nélkül el lehet, mi is csak legyünk el az ő Nagysága ditioján való kereskedés nélkül. Az Bábai Sigmond dolgárul sok reménkedésre embereinknek arestum alól való szabadulás engedtetett, tali conditione, hogy ad diem 5 praesentis Szerencsen törvényre compareálunk.

Die eodem. Balla János ur érkezik Váradra, referálván, hogy semmit az kívánt 30 szekerekben le nem engedtek. Az urak interim adták tanácsul, hogy ha mi leveleink vagynak a vár építéséről, be vigyük és mellettek erősködhetünk.

Die 3. Tiszt. Jóna István, Bartha Boldisár, Szathmári János, Sziucs Gergely és Balla János uramék expediáltatnak Váradra; elvivén magok a vezérektől az vár építéséről adatott leveleket is, melyekben parancsoltatik, hogy az ország népével együtt építsük a várat, az végre, hogy magát a város azokhoz tartani fogja, mellőlök nem recedál, tehetsége szerint az országgal együtt kész a várat építeni; de csak magátul az rendkívül való kívánságokat és munkát hogy praestalhassa, lehetetlen etc. Interim nem akarván a kívánságot megvetni, az vár építésire tiz szekerek három-három heti szeresekkel, item 3 kovácsok, 3 ácsok, 3 kerékgyártók expediáltatnak.

Die eodem. Varga János ur érkezik a késő szekerekkel, referálván, hogy sok veszakedéssel az elmaradt éleket a szekerekre felosztván Szolnaktul megindultak; úgy hallik, Győr alatt a török tábor.

Die eodem. Erdődi Pál ur érkezik Urunktul referálván, hogy ő Nagysága a tudósítást kedvesen vette. Die 5 praesentis ő Nagysága táborostul meg fog indulni városunk felé, hozza ő kegyelme Rhédei Ferencz ur levelét is, melyben az erdélyi adót, mind tavalyi restáló részt, mind ez ideit sollicitálja.

Die 4. Ladányi János és Szabó Imreh uramék érkeznek ecsedi Commendántul, referálván, hogy a kártévők felől semmi nyomot nem találtak, hogy ecsediek voltak volna.

Die 5. Baranyi Mihály és Bernáth János uramék expediáltatnak Tökölly Imre Fejedelemez ő Nagyságához, Bábai Sigmondal a Pallagi föld felől való dolog végett és a mester emberek harminczadja végett.

Die eodem. Jóna István, Bartha Boldisár etc. uramék érkeznek haza Váradra, referálván, hogy midőn a váradi urak és Kadia leveleinket meglátták és olvasták volna, megmondották, hogy csak a hatalmas Császár várat építsétek, sem Pasának, sem másnak, se kaszással, se egyéb szolgálattal nem tartoztok, a várból is kiki hordja ki maga ganéját, a kívánt 30 szekereket is le hagyták etc.

Die 6. Érkeznek városunkban circiter 60 lovas törökök váradiak, kik a beszerményi földet járták, hogy ha kaszásokat, vagy más embereket rajta találhattak volna; de nem találván, vissza jöttek üresen.

Die eodem. Azon törökök elmennek estve felé.

Die 7. Érkeznek ismét 50 gyalog törökök zászlóval, kik az

elébbeni lovasokkal jöttek volt ki Váradra és helyet üdőt termináltak volt egymásnak, de egymást eltévesztették.

Die eodem. Baranyi Mihály és Bernáth János uramék érkeznek méltóságos Tököly Fejedelemtől ő Nagyságátul, referálván, hogy instantiájokat ő Nagysága meghallgatván a mester emberek dolgát mostan suspendálta és halasztotta az ország csendesedésire, akkoron is ígérte minden kegyelmességét, csak magunkat alkalmaztassuk. Bábai Zsigmonddal való dolognak eligazítását (a Pallagi föld felől) Ubrisi Pál fő hopmester, Guth Dániel fő secretarius, Absolon Dániel vice secretariusra és Kormos István tokaji harminczadosra bízván, judicialiter azok előtt absolváltattunk a Bábai impetitioja alól, interim ha revideáltatni tovább akarja Bábai, remittálta nemes Szabolcs vármegyére. A sóval kereskedőktől hogy minden 10 sónak egyikét elvették, ő Nagysága parancsolatjából lött, pro moderna expeditione, semel pro semper (mivel a sok hushoz sok só kívántatik) de többször nem leszen.

Die eodem. A gyalog törökök szekereinken elindulnak.

Die 8. Balla János és Lénárt Gáspár uramék expediáltatnak Váradra a vásárlott vászonnal, instruáltatván azomban, hogy a bejáró gyalog törökök dolgát orvosoltassák, kik ökök szekerekkel meg nem elégedvén, ló szekereken innen készülnek csatára, mely miatt a városra nehézség vagyon és veszedelmünk következhetik. A Kajmekámnak megvivén 3 ruhára való posztót, melyre a szekerek dolgáért magát kötötte.

Die 9. Kondorosi János, Szigyártó István és Szűcs György uramék expediáltatnak Szathmárra a tolvajok által felvert, megölt, sebesített és sanczoltatott embereink dolgának meg- orvoslására, vévén a tiszteknek egy szőnyeget és egy csujtárt.

Die 10. Balla János és Lénárt Gáspár uramék érkeznek haza Váradra, az Gömli Aga instantiájára vásárlott tarisznyáknak való vásznat resignálván és az várhoz való mester embereknek és szarahoráknak az takarodásnak idejéhez képest 25 napokig való immunitást obtineálván; e mellett az kóborló gyalog törököknek (kiknél Pasa levele nem lenne) szekér nem adás felől való parancsolatot is hozván, ismét több vászonra való pénzt is hozván.

Die eodem. Hozzák hírül, hogy az Elepen lévő szénák és vetések meggyújtatván erősen égnének, melynek látására és oltására Dikó István és Lénárt Gáspár uraimék expediáltatnak egy néhány szekerekkel, vévén kapákat, söprűket.

Die 11. Megérkezvén ő kegyelmek, referálják, hogy az tűz támadott a Hortobágy mellett, pénteken fristokomkor (igy!) az juhászok tüzöket ott hagyván, arrul kapott ki és szélteben égett a mező vasárnapi hajnalig.

Die 12. Varga György ur érkezik haza Urunktul pércsi ökörszekeren, mivel Létánál a tolvajok reájok ütvén, egyik lovokat elvonták és magokat megfosztották. Referálja ő kegyelme, hogy Teleki Mihály ur parancsolt az Urunk ő Nagysága szekerei eleiben való 150 lovak felől.

Die eodem. Érkezik méltóságos Thököly Imre ő Nagysága levele, melyben parancsolja, hogy a benn lévő katonáknak ki hajtásában segítséggel légyünk.

Die 13. Urunk ő Nagysága Balog István nevü postája érkezik, hozván ő Nagysága commissioját harmincz szekerek felől, kiknek tize lovas legyen, a többi ökrös; ismét száz erős lovak felől, hozván ezen kívül Inczédi Pál hopmester és komornyik uramtul egy 3 lábu bőr széket, melynek formájára kíván hatot csináltatni. Parancsolja Urunk ő Nagysága azt is, hogy a megírt postát elvigyük Szolnokig.

Die 14. A megírt posta megindul 2 puskás szekereinken.

Die eodem. Tiszteletes Bíró ur, Bartha Boldisár, Fényes István, Bonyhádi János, Baranyi Mihály, Apáthi Miklós és Bernáth János uramék megindulnak Urunk ő Nagysága köszöntésére.

Die 15. Balla János és Lénárt Gáspár uraimék indulnak Váradra, vivén tábori tarisznyáknak való vásznat, magok pénzén az török uraknak.

Die 16. Urunk ő Nagysága postáját vivő 2 szekereink érkeznek vissza T. Kevibül.

Eodem die. Balla János ur érkezik haza Váradrul.

Die eodem. Tiszteletes Köleséri Sámuel ur Ecclesiánknak hűséges, buzgó lelkü lelki pásztora és a őebreczeni Tractusnak Seniora ez világbul kimulik, minekutána debreczeni praedicator-ságban 12 esztendőket sok erőtlenségi között is hűségesen eltöltött volna, életének 50 esztendőskorában.

Die 17. Tiszteletes Bíró uramék érkeznek haza Urunk ő Nagysága táborárul, hagyván ő Nagyságát Monos Petrinél és referálván, hogy ő kegyelmeket Urunk ő Nagysága kedvesen és kegyelmesen látta. Fő generalis Teleki Mihály urammal is szemben lévén, parancsolt Generalis ur élés felől, adván kezekben catalogust, melyben van assignálva.

Die 18. Tiszteletes Köleséri ur nagy tisztességgel eltemettetik.

Die 19. Apáthi Miklós ur levele érkezik Urunk ő Nagysága táborárul, melyben írja, hogy ő Nagysága mai nap az Arany-szeghez fog szállni és ott hálni, azért az élést megindítsuk, melyre nézve az élésnek szerzésében, fel rakásában az arra rendeltetett böcsülletes uraink és az utczák kapitányi serényen munkálkodnak.

Die 20. Báthori János, Erdődi Pál, Báthori Mihály, Lénárt Gáspár és Csanálosi István uramék expedíaltatnak Urunk ő Nagysága táborára harminczhárom szekérrel és hatvan kis vonó lovakkal, mely szekereknek husza tábori szekér 4 ökrével, némely része 3 lovával, a többi két ökrével élés alá valók. Azon szekereken vittének tábori kenyeret nro. 4300 id est négyezer háromezázat, azon kívül Urunk ő Nagysága számára 40 zsák árpát, egy átalag meggygyes és egy átalag fehér bort, hat vágó marhát, 4 zsák lisztet, petrezselmet, veres hagymát, ugorkát, tárkont, foghagymát, meggygyet, baraczkot, retket, dinnyét, tormát bőséggel, item egy zsák kását, tyukokat, ludakat, hasonló képen fő generalis Teleki Mihály ur számára a felyül megírt éléseket mind azon mértékben ismét készítettünk, majcz hevedernek ezüst csatját felrántó szíjjának uj karmasin bűrit csinálván, item az Ur süvegének uj posztáját kamuka béllésével, csebreket, vízmerítő edényeket, vedreket, lihukat mind vasasokat, 12 gyéként, 4 istrángot, 20 gyeplü kötelet. Ezeken kívül is Veselényi Pál ur ő Nagyságának 4 zsák árpát, 4 fehér kenyeret, egy korsó bort, baraczkot. Mikes Kelemen, Székely László, Serédi Benedek urak számára hasonló képpen négy-négy zsák árpát, 4 fehér kenyeret, egy-egy korsó bort. Kende Gábornak 2 zsák árpát, 2 fehér kenyeret, korsó bort. Nemes János Urunk innya adójának 2 zsák árpát, 2 fehér kenyeret, Betlen Miklós urnak 2 zsák árpát, 2 fehér kenyeret, egy korsó bort. Ollai Miklós ur ő Nagysága számára 3 zsák árpát, 4 fehér kenyeret, egy korsó bort, Inczédi Pál komornyik et p. t. hopmester ur számára három zsák árpát, 4 fehér kenyeret, egy korsó bort, hat bűrös tábori széket, 2 kerek tábori asztalt, Inczédi György sigilli conservator és Inczédi Mihály cancellarista deák számára 4 zsák árpát, 4 fehér kenyért, 2 korsó bort, Madarász Mátyás udvari gyalog kapitány számára 2 zsák árpát, két fehér kenyeret, egy korsó bort, Rácz István és Komáromi János, Teleki ur 2 deákja számára 4 zsák árpát, 4 fehér kenyért, egy korsó bort, Balku Pál, Teleki ur udvari kapitánya számára egy zsák árpát, egy fehér kenyeret, ezeken kívül is egy néhány zsák árpát és fehér kenyereket, hogy a fű rendek közzül, a kiknek illik és jut, ő kegyelmek kedveskedjenek.

Die 21. Hozzák hírül, hogy a szathmári labanczok mind a somlyai katonákban, kik városunkbul mentenek volna vissza a táborra, mind az elmaradozott székelyekben kit levágtak, kit elfogtak, a táborra menő mester embereinkben is felverték és megfosztottak.

Die eodem. Érkezik munkácsi főporkoláb Györki András levele, melyben írja, hogy mostan Lengyelországbul jött bizonyos ember beszéllette a lengyelnek nagy készülését; sőt ő tőle

is kérdezték Debreczent, úgy hallják, hogy nagy gazdag város, ma holnap oda megyünk, felferjük és jó nyereséget hozunk onnan.

Die 22. Apáthi Miklós, Erdődi Pál, Báthori Mihály és Csánálosi István uramék érkeznek haza Urunk ő Nagysága táborárul Ujjfalurul, referálván, hogy Urunk ő Nagysága a vitt élest nagy kegyelmességgel vette, köszönte. Fő generalis Teleki Mihály uram is köszönte ugyan, mindazáltal levelében mégis kíván három vagy négy ezer kenyeret, a vitt kenyeret is 180 hijján 4000-nek találta, kíván azon kívül ismét más borbélyt is, item sok vásárlást, melyre küldött fl. 16. A több főrendek is, a kinek mit adtak, köszönték. Jelentik ő kegyelmek azt is, hogy Szegedi Sámuel háza aránt való praetensiojában Teleki urnak sokat instáltak, hogy a megvitt 100 arany ára pénzzel elégedjék meg, melyet elvett ugyan, de azon kívül kívánt 50 aranyban semmit le nem hagyott, tovább is csak kívánja, okozván azt hogy hittel mondott külömben nem engedi. Urunk ő Nagysága komornyikja Inczédi Pál is kíván egy víz hordó taligát, hordóstul, lovastul, emberestül, melyben kívánsága nem telhetik. Teleki ur a vásárlásra conferálta az Szegedi Sámuelnél lévő pénzét. Varga Györgv uramat kívánja ki menni lóháton. Interim Báthori János és Lénárt Gáspár uramat a táboron hagyták.

Die 23. Érkeznek 44 gyalog törökök, Kis katona nevű török lévén előljárójok, kik Czeglédben telepednek meg.

Die eodem. Ormós Mihály uram és Szénási Mátyás közember expediáltatnak a Vezér táborára embereink után, látásnak hallásnak okáért etc.

Die 24. Szűcs György és Gönczi István uramék expediáltatnak Petriben, az előtt Létánál még 70 tallérban megsaczczolatott és esküttetett emberek pénzével, hogy a terminusra oda vigyék, de kézhez adni ne engedjék, el vévén magokkal az szathmári commendánt protectionalis levelét, melyben parancsolja, hogy az ő alatta valók, szathmáriak és ecsediek Debreczent meg ne háborgassák, károsítsák, az megirt sanczot is fel venni ne merészeljék, a kit in flagranti kapnak, meg büntethessük, mely protectionalst hoztanak Kondorosi János és Szijgyártó István uramék die 12 praesentis.

Die eodem. Bonyhádi János és Báthori István uramék expediáltatnak Aradra az oda való Mutaveliért, kire bizattatott az szőlőknek Dulummal való el mérése, olyan instructioval, hogy bihariakat és püspökieket is magokkal el híjják, injungáltatott az is ő kegyelmeknek, hogy utjokat arra dirigálván, a derecskeieknek, ujjfaluiaknak hirt tegyenek, hogy a mostani el szaporodásokhoz és hatalmazásokhoz képest hétfüre fel üljenek és

eggyező értelemmel a tolvajokat meg kergessük. Interim mostan Komárombul jött Végvári Istvánt is elviszik Váradra a látott dolgoknak referálására.

Die eodem. Varga György ur expediáltatik urunk táborára 2000 kenyerekkel és vásárlásokkal, item 100 patkókkal szegestül, item egy borbélylyal.

Die eodem. A benn lévő gyalog törökök szekeret kérnek, mely nem adattatván a Kajmekám levele mellett (minthogy csak levél nélkül magok dolgában jártak) magokat meg haragitották és a város istállójára menvén, a mennyi lovakat találtak, mind kihozták hámostul, fékestül, az eskütt bírák eléggé kérték, intették, de semmit rajtok nem adtak, sőt ő kegyelmeket is kergették. Hanem az erdő kerülők ő kegyelmekkel együtt keményen beszélvén, úgy cedáltak és úgy bocsáták el a lovakat, annak utána az utcákra széjjel menvén, a lovakat, szekereket, a hol találtak, össze hajtották circiter 14; de azokat is (magok között beszélgetvén) elbocsátották és szállásokon letelepedtek, azt izenvén, hogy ők tudják, hogy ő felölök beküldöttünk, míg válasz jű, ők is addig egy udvarra gyűlvén várakoznak, pénzeket is élének.

Die eodem. Debreczeni Benedek ur expediáltatik. Váradra azon törököktől elkövetett insolentiáknak megpanaszlására.

Die 25. Azon törökök jó reggel gyalog kiindulnak, bosszujokban az utcán mester emberek czégérihez, medenczékhez, szűrökhöz etc. sokat lövöldöztvén, az Várad utczai csapszékről 10, a Boldogfalvirul 5 icze bort el vévén. Azután penig utjokban két emberünket a mezőn elől találván, talpokat erősen megpálczázták, szidván és fenyegetvén bennünket, hogy a szekér nem adásért ez után a debreczeni embernek orrát, fülét metszik el.

Die eodem. A nagy erdőn tűz támadván, egy darab részén a fák aljában csemetékben nagy kár esik.

Die 27. Várad csauz érkezik circiter . . . magával, hozván a Kajmekám levelét, melyben írja, hogy hatalmas Császár Kapucsi Pasája érkezvén, általa imponáltatott Esztergom városának és várának építésire 200 szekér és 800 szarahorák, melyben Debreczenre esett 20 szekér és 80 szarahorák, azért azokat harmadnapra elkészítsük, ismét négy vagy öt tudós emberek mindjárt menjenek Váradra.

Die eodem. Tiszt. Jóna István, Bartha Boldisár, Szathmári János, Balla János és Nagyházi János uramék expediáltatnak Váradra a megírt nagy kívánságnak leszegésére, be vívén magokkal az régi privilegiumot és mostan hozott Fő Vezér levelét, melyben az várad szanczóság közzé való minden fizetéstül és szolgálattul immunitáltattunk etc.

Die 29. Jóna István, Bartha Boldisár etc. uramék érkeznek haza, referálván, hogy midőn elsőben a Kajmekámnak a felyül megírt nagy kívánság felől panaszolkodtanak volna, a Kajmekám is panaszra fakadt (hogy reménkedni tudtok, de a mit olyankor ígérték, meg nem adjátok, hányta elébbi szolgálatiját is etc.) mindazáltal ígérte magát, hogy ha az elébbi 200 szekérnek dolgában ígért 200 forintot meg adják, szolgál ebben is. Melyet ő kegyelmek megígértek 2 ruhára való posztóval, csak hasznosan szolgáljon. Azt megértvén, a Császár Kapucsi Pasájához elment, ott mit beszélt, maga tudja. Onnan vissza térvén, ő kegyelmeknek megmondotta, hogy ő beszélt véle, csak menjenek hozzá a levéllel és 2 ruhára való posztóval (másod magával lévén a Kapucsi Pasa). Oda menvén azért ő kegyelmek, a levelet producálták, melyet meglátván a Kapucsi Pasa, olyan választ adott: Jól tudom én ezeknek dolgokat, a Fényes Portán is láttam bírájokat, oltalmazzon Isten, hogy levelek ellen bántsam, a Váradiakhoz jöttem én, állassák ők másunnan. Vissza térvén ő kegyelmek a Kapucsi Pasától, ismét a Kajmekám intimálta, hogy a váradi urakat is nem kell hátra hagyni, a Kadiához is el kell menni, mely szerint ő kegyelmek oda is el menvén egy ruhára való posztóval, ott is azon jó választ nyerték etc. A Kajmekám levelet is adott az benn lévő törököknek kimenések felől.

Die eodem. Végh Mihály és Szincser István uramék expediáltatnak Derecskére, hogy ott az ujfalviakkal és derecskeiekkel a tolvajoknak kergetéseknek módjárul minden jót concludáljanak.

Die eodem. Az benn lévő törökök a Kajmekám levelét vévén, mindjárást készülnek és szekerek elő állván, el is mennek 12 szekereken, adjungáltatván késérobén Balla János és Nagyházi János uramék is egy szekéren.

Die eodem. Vég Mihály uramék érkeznek haza, referálván, hogy az ujfaluiak és derecskeiek nem mernek a tolvaj kergetéséhez kezdeni, míg az némettül és töröktül annuantiát obtineálnak, azután készek.

Die 30. Szigyártó István ur érkezik Szathmárrul.

Die eodem. Varga György és Lénárt Gáspár uramék érkeznek Urunk ő Nagysága táboráru az ott lévő szekerekkel és marhákkal együtt, ott hagyván mindazáltal Báthori János uramat, item egy szekeret hat ökrével és hat lovat, melynek is haza bocsátását Generál ur ígérte Jász Berinbül.

Die 31. Balla János ur érkezik Váradrul, referálván, hogy a be vitt 200 forintot és ruhára való posztókat a Kajmekám külömben el nem vette, hanem egy nadrágnak valót kellett hozzá ígérni. Item az ecsediek által elfogott és megholt tatárért való

fenyegetése ellen a tatároknak ártatlanságunkról való levelet hozott a Kajmekámtul.

Augustus.

Die 1. Érkezik Urunk ő Nagysága levele több Erdélyben szóló levelekkel Rápásnál levő táborbul, melyben parancsolja ő Nagysága, hogy azon leveleket küldjük be és Asszonyunkhoz ő Nagyságához üljön s menjen emberünk, azonban az ő Nagysága városunkban lévő beteg borbélyát, ha meggyógyult, Erdélyben ne engedjük menni, hanem jó securitással utána küldjük. Fő generál Teleki ur is írja levelében, hogy megküldjünk 10 szűrt, 3 köpönyeget, és fizessen meg Ötvös Sámuel az 50 aranybul, mely az ház árából hátra maradt, egyéb vásárlásról is parancsol.

Die 2. Somlyai vice kapitány Tövissi Dániel levele érkezik egy csomó levéllel Urunk ő Nagysága táborára Generál urnak és másoknak szólókkal.

Die 3. Urunk ő Nagysága és Generál ur leveleit városunkban lévő somlyai katonák elviszik.

Die 4. A Vezér táborára expedíált embereink közzül egy Komáromi Mihály nevű késérő és Makai Mihály nevű kocsis haza érkezvén igen keserves hirt hoznak, hogy tudniillik midőn a Vezértől minden bántódás nélkül minden embereink és szekereink elbocsáttattanak volna, utjokban Óvár mellett egy rétben a Duna mellől reájok ütvén tolvajok minden embereinket és szekereinket el hajtottak, a megírt két ember is a nagy sásban bűván maradhattak meg.

Die eodem. Turuczka Mihály nevű fű ember Urunk ő Nagysága táboráról érkezik.

Die eodem. Érkezik egri Pasa Tihaja levele, melyben 200 tallér birság alatt kíván két eskütt embert.

Die 5. Palágyi Pál, Borsi István és többek érkezvén haza a szekerekkel együtt az tegnapi szomorú hírt erőssítik és öregbítik. referálván, hogy a Portára expedíált höcsülletes tanácsbeli uraink késérőkkel együtt elől eljűvén az 5 lovas szekerekkel, az réten sáron reájok ütvén elsőben 18 lovasok kivont fegyverrel, az után többen is érkezvén, mind szekerestül elhajtották, nálok lévő minden javokat elpraedálták, más nap ismét az ökör és lovas, táborról jövő szekereket is azon helyről elhajtották, kiknek szekereket a Duna parton mind öszve vagdalták, égették, a marhákat a Dunán által verték (sok reménkedésekre két lovas szekeret meg hagyván) javokat el praedálták és magokat mind a szekerekkel együtt hajóra vivén Nagy Győr alá vitték, holott benn a tiszteknek hirt adván, azok parancsolatjából a tanácsbeli személyeket, ugymint Csatári Bálint, Pósalaki István, Bor-

bély András, Király Mihály uramékat, ismét az társzekerekkel lévő Tóth István, Kis Mátyás, és Német Mihály uramék a várban be vitettetvén, mindjárt egy pusztá házban erős őrizet alá arestumban vettetnek, a több köz rendek, késérők, szekeresek, kik kinn hagyattak volt, haza bocsáttattanak volt pusztá és üres kézzel. Kiket is Komáromig a Dunán hajón hoztak, onnan gyalog megindulván (minthogy sok beteges volt köztök) ki együtt, ki másutt benne sok elmaradozott, az egészséges és erőse haza jött. Arestumban maradt böcsülletes uraink mellett (kik közzül is Pósalaki István és Tóth István ur igen betegesek voltanak) maradtanak Pósalaki István ur fia, egy erdő kerülő és egy kocsis a meg maradt két szekérnek és lovaknak gondviselésére.

Die eodem. Apáthi Miklós ur expediáltatik Urunk ő Nagysága táborára, vivén feles Erdélyből érkezett leveleket, egy átalag meggygyes bort és egyéb vásárlásokat Generalis ur számára, 10 szűrt, 3 köpönyeget etc. instruáltatván, hogy a tatár fenyegetése ellen való protectionak megszerzésérül Urunkkal ő Nagyságával beszélgetvén, minden tehetséggel azon legyen, hogy hozzon assecuratoriát a Fényes Vezértül.

Ugyan ő kegyelmével együtt Szücs György uram is expediáltatik arestumban lévő böcsülletes urainknak szabadítására, el vivén magával a Lotharingiai Herczeg és Palatinus protectionalis leveleit.

Die eodem. A labanczok 2 törököt városunk mellett visznek el, melynek hirrétételére Osgyáni István ur expediáltatik Váradra.

Die 6. Szigyártó István, Ladányi János uramék expediáltatnak Szathmárra, a káros emberek dolgában elvivén az tolvajok ellen colligalt attestatiokat. Item az embereinken és rajtunk esett romlásnak és Bécs alatt látott dolgoknak referálására, el vivén Palágyi Pált magokkal, ki onnan jött.

Die eodem. Felhalmi István és Báthori Mihály uramék expediáltatnak Egerben az egri Pasa Tihaja parancsolatjára.

Die eodem. Szathmári János és Szücs Gergely uramék expediáltatnak Váradra.

Die eodem. Érkeznek városunkban egy néhány lovas törökök, nagy sebbel keresvén a borbélynál sebes labanczot, de nem találtak.

Die eodem. Bonyhádi János és Báthori István uramék érkeznek Aradrul, referálván, hogy a dulumozó Mutavelit, jól lehet nehezen, mindazáltal el hozták, és ma Váradra érkezik. A Püspökiek és Bihariak conflualván embereinket kívánják, hogy együtt a szőlőknek elmerése felől minden jót végezzenek.

Die 7. Jóna István, Bartha Boldisár, Bonyhádi János, Báthori István és Lénárth Gáspár uramék expediáltatnak a szőlők dolgának el igazítására.

Die eodem. A benn lévő lovas törökök hajnalban elmennek.

Die eodem. Érkeznek városunkban 13 szekér jancsárok, kik Császár csauzát és Tököly Fejedelem embereit késérték, tudniillik Sztankai Györgyöt és Sz. Iványi Tamást, kik Konstantinápolyig a kurucz rabok szabadétásában munkálkodtak.

Die eodem. A megirt gyalog törökök vissza mennek Váradra hat bihari és két debreczeni szekeren, melyet hamarjában eskütt bíró Baranyi Mihály uram adott, másikat magok az utban erővel vették el.

Die eodem. Az ebesi telekrül circiter 80 marhák be hajtván, valami katonák, Ecsediek utána igazodnak és mind izenettel, mind levéllel sollicitálják, hogy utánok hajtassuk.

Die eodem. Urunk ő Nagysága embere, Turuczka Mihály el mégyen három szekér puskásinkkal Diószeg felé.

Die eodem. A benn lévő csauz és Tököly Fejedelem emberei meg indulnak magok alá adott 4 szekereinken és 4 szekér puskás késérőkkel.

Die 8. Három katonák azon behajtott marhákért városunk alá jüvén, ujonnan kézben adását sollicitálják, marháinknak elhajtásával fenyegetvén. Minthogy pedig előbb oly resolútiót vettek volt, hogy jöjjenek reá és ha hittel appropialják, a marhák meg adattatnak, arra is a katonák magokat offeralták. De a Tiszt. Tanács ujabban conflualván, ujabban concludal és resolval ki küldött böcsülletes atyánkfiai által, hogy tudniillik nekünk a marha nem kell, bár földünkre se hajtották volna, de a mi állapotunk miben legyen, magok tudják, ha kézben adjuk, a török meg busét és károsét, azért oly hertelen nem lehet kézhez adni, hanem a Commendanthoz be küldünk felőle, a mely resolútionak a katonák is annuáltak és csendesesen el mentenek.

Die eodem. A váradi Pasa számára való szekeresek közül érkezvén haza, referálják, hogy Posonnál németek, horvátok, lengyelek kiütvén, Tököly Fejedelemmel lévő egri és váradi Pasa hadát megűzték, benne sokat levágtak, a Fejedelem mindazáltal idején hátra szállván, kevesebb kárt vallott ő Nagysága hadaiban ; de a sok társzekereket utól érvén mindenik rendbelinek el nyerték és vissza hajtották, a szekeresekben is kit vissza hajtottak, ki széjjel szaladt, kit levágtak. A mi szekereink is mind oda vesztenek.

Die 9. Más rendbeli szekeresek is érkezvén azon szomorú hírt és kárt erősítik, a veszedelmet mondják hogy esett az elmúlt csötörtökhöz és péntekhez két hétre.

Die 10. Érkezik Tiszt. Jóna István, Bartha Boldisár etc. uramék levele, melyben írják ő kegyelmek, hogy a mely emberre az szőlők el mérését bízák, Püspökiben az urakat és Kadiát ki híván, egy ember szőlejét megmérte és azon szőlőnek proven-tusát a tavalyi regestumbul conferálván kérdették : mit adnátok Dülümtül, ő kegyelmek ígértek 15 oszporát, azt csak megnevet-ték, azután reá mentek ő kegyelmek 20 oszporára, de annak is nem annualtak. Kivánják ő kegyelmek, hogy sz. Imrei szőlők tavalyi és ez idei regestumát be küldjük, mivel oda mennek mérni etc.

Die eodem. Tatár Márton nevü erdő kerülő expediáltatik Kállóban az oda szökött hóhérnak haza hozására.

Die 11. Tolnai János és Vég Mihály, item Szencsér István ur az Sz. Imrei regestumot elviszik Váradra.

Die eodem. Gyalog postátul levél expediáltatik Jóna István etc. uramék után, hogy a parancsolat mellől el ne álljanak, a szőlőket méressék el, az fizetésről alá megyünk és el végezzük, itt ő kegyelmek ne alkudjanak.

Die 12. Kondorosi János, Varga János uraimék expediáltatnak Szathmárra az be hajtott marháknak el igazítására.

Die eodem. Tatár Márton nevü szolga érkezik haza, referálván, hogy a hóhért Kállóból ki nem adták, minthogy az előtt is köteles volt oda, most haza ment, ha kell, fizetésért kezességen etc. el hozhatjuk.

Die eodem. Sziogyártó István, Ladányi János uramék érkeznek Szathmárrul és Ecsedbül, referálván, hogy a károk felől Szathmárt csak azt mondották, hogy azok a tolvajok levelesek, Ecsedben nem mernek menni ; mindazáltal hogy ő kegyelmek csak igyekeztek oda passust adott, azzal oda menvén ő kegyelmek, ott ismét azt mondották, azoknak Szapponára gratiát adott, már valamit cselekedtek, emlékezetben nem jű, a kegyelmetek kára is csak oda van, de tovább már nem lészen tolvajság, protectiot is adott. Ezen kívül ő kegyelmek sok instantiájokra Szapponára testimonialist odott hűségünkrül Győrrött rabságban lévő atyánkfiainak szabadulásokra.

Die eodem. Tiszt. Jóna István, Bartha Boldisár etc. uramék érkeznek haza, referálván, hogy oda érvén ő kegyelmek, az Muta-veli terminált Püspökire, az hová az Kadiát, Hocsákat, Hacsikat és egyéb urakat magával ki vévén, ő kegyelmeknek és az jószágbelieknek előttök proponálta : hogy hatalmas Vezér Pasa, hatalmas győzhetetlen Császár mértékét kezemben adta, azért ki jöttem, hogy minden jót szerezzek, melyet ő kegyelmek meg értvén és mindkét részülr eleget discurralván, végre concludaltatott, hogy egy püspöki ember szőlejét, a ki termést, vagy egyéb bort

nem vett, hanem csak magáéru! d  zm  lt, meg m  rj  k, melyet véghez vittenek és ahoz képest az előtti proventust a törökök calcul  lv  n és a dulumhoz conferalv  n, próbálgatták    kegyelmeket, dulumtul mit ig  rn  nek,    kegyelmek resolvaltak, hogy a mit hatalmas Császár birodalmában adni szoktak, mi is meg adjuk ; ig  rt  k 16 oszpor  t, végre 20-at, arra felelt a Mutaveli, kevés az, meg sem m  rn   az    urának mondani, de kivánságát meg nem jelentette. Végre hogy mind a dulum után való, mind az el  bbi jövedelem jobb móddal confer  ltathass  k, ujjonnan concludalt  k, hogy egy helyen való sz  leit a debreczenieknek mind meg m  rj  k, melyet    kegyelmek értvén, a sz  l  knek mivoltához és tavalyi kevés terméséhez képest javallottak    kegyelmek, hogy a Sz. Imrei hegy m  rettess  k meg, melyen az Mutaveli is megnyugott és az mérést    kegyelmekre bízta, a dulum mérő kötelet kezekben adván, melylyel    kegyelmek elmenvén a Sz. Imrei lakosok előtt a debreczenieknek minden sz  lejeket meg m  rt  k, mely ment 995 dulumra, véghez vivén ismét vissza mentek a Mutavelihez, melyre olyan választ adott : no   n már ezt látom, értem, hogy titeket meg hagyhassalak abban, a mit ig  rt  k, nincs módom benne ; hanem valósággal az uramnak megírom, ha titeket 10 pénzben megh  gy is, nem bánom ; azzal    kegyelmeknek haza kellett j  ni, a Mutaveli is haza ment Aradra.

Die eodem. Balla János ur érkezik haza Váradrul.

Die 13. Eperjesről   rke   embereink által küldetik vasba verett  tv  n egy Német Gergely nev   városunkban commoral   ember, kinél 18 forint   r   hamis pénz találtatott, hogy a kire utalt, városunkban kézzel mutassa, ki is mutatott városunkban commoralo András Deák nev   emberre, hogy    adta volna neki v  s  rl  s  rt, de sok examen után is tagadta, mind   z  ltal detinealtatott.

Die 14. Megirt Német Gergely nev   vasas rab vissza küldetik Tokajban a mellé adjungaltatott gyalog legénynyel együtt Tatár Márton szolga és 2 szekér puskások által.

Die 17. Végvári István nevű k  z ember expediáltatik Győrben arestumban lévő atyánkfiainak állapotjuk tudakozására, az ott lévő tisztn  k sz  l   instal   levelekkel.

Die eodem. Kondorosi János, Varga János uramék érkeznek Szathmárrul, referálván, hogy Szapponara   s Commendant azt mondották, hogy a marhákat nem tarthatjuk meg etc.

Die 18. Varga János ur expediáltatik Váradra az Szathmárt látott hallott dolgok fel  l.

Die 20. Az el  bbi 30 adóhoz 3 ad   vettetik a sok expens  khoz és sz  ks  gekhez képest.

Die eodem. Varga János ur érkezik Váradrul, referálván,

hogy a Kajmekám azt parancsolta, az elébbeni hír Váradnak 3-mad nap alatt való megszállása felől kitül indult, keressük ki.

Die 21. Érkezik Váradi Kajmekám levele, melyben írja, hogy hatalmas Császár Kapucsi Pasája érkezett, és az azt kívánja, hogy a mely ember most ott benn volt, mindjárt ismét küldjük be.

Die eodem. Balla János, Varga János és Ladányi János uramék expediáltatnak Váradra.

Die eodem. Érkezik Erdélyből Asszonyunk ő Nagysága commissioja az Urunk ő Nagysága beteg borbélyának ő Nagysága után való küldése felől, melyet már az előtt Apáthi urammal el küldtünk volt. Rhédei Ferencz uram is panaszkodik, hogy semmi tudósítást nem tészünk Urunk ő Nagysága és egyéb dolgok felől.

Die 22. Érkezik Cseke Gáspár nevű ember, Urunk ő Nagysága táborárul haza bocsáttatván . . . szekerrel ő Nagyságátul, hagyván ő Nagyságát . . .

Die eodem. Az szepesi földről be hajtott marhákat az ecsedi katonák mezőnkről el hajtják.

Die 23. Balla János ur érkezik Váradról.

Die eodem. Balla János ur, Csapó István ur expediáltatnak Váradra, hogy a Kapucsi Pasátul és Kadiátul a portai utra commendatoriát extraháljanak, kik az utbul vissza térnek.

Die 24. Erdődi Pál ur Cseke Gáspárral expediáltatnak Asszonyunkhoz ő Nagyságához Urunk ő Nagysága táborán látott dolgoknak referálására, item tiszteletes Pósházi János uramnak a praedicatorságra való hívására.

Die 25. Váradi Kajmekám levele érkezik, melyben parancsolja, hogy az ecsediektől a maradt ráczok marháját Váradra be hajtassuk, ha magunk nem merjük hajtani, izenjük Váradra s embereket küld etc., mert a ráczok azt mondták, hogy kérték kézhez tőlünk, de nem adtuk.

Die eodem. Száthmári János, Balla János, Kondorosi János uramék ujonnan expediáltatnak Váradra az ráczok marhájának dolgának el igazítására.

Die eodem. Kopasz Marczi nevű kállai katona hozza hírül, hogy a száthmári németek és magyarok az ecsediekkal együtt ki jöttek, kikhez a kállai kapitány elküldött tudakozni, hová igyekeznek? Azt mondták, ő tőlök senki ne féljen, mert mi Tokaj felé megyünk urunk szolgálatjára.

Die eodem. Pap Mátyás nevű postánk Száthmárról jüvén, az is referálja, hogy ki szállottak a magyarok és 2 kompánia német, de hová igyekezzenek, ki nem tanulhatta, ki is mindjárt lovon postán küldetik Száthmári uramék után Váradra.

Die eodem. Ötvös Miklós Szathmárrul, Borbély János Ecsedből érkezvén, referálják, hogy a szathmári és ecsedi magyarok, Szathmárrul 2 kompánia német is, ki mentenek ; de hova igyekeznek, ki nem tanulhatták. Ecsedben mondták, hogy 6 napig való élest parancsoltak a tisztek készíteni, kik is szekeren mindjárt küldetnek Váradra Szathmári uramék után.

Die 26. Szücs György ur érkezik Urunk ő Nagysága táborárul.

Die 27. Szathmári János, Kondorosi János, Balla János uramék érkeznek Váradra, referálván, hogy . . .

Die 28. Szincser István, Báthori Mihály uramék expedíaltatnak Demecserre az Ebesi, Szepesi dézmának meg vitelére.

Die 29. Érkezik a kinn lévő labanczoknak erre való szándékozása, melyre nézve a tiszt. Tanács hajnalban conflualván, kapitányoknak parancsoltatik, hogy szekerek és kenyerek készen legyenek, Szerencsi Márton ur Szoboszlóra, Csapó István ur Ujvárosra hír tudakozni.

Die eodem. Szoboszlai posta érkezik hozván hírül, hogy az elmúlt éjjel azon labanczok Ladányon háltak.

Die 30. Szerencsi Márton ur Szoboszlórul érkezvén, referálja, hogy a labanczok Ladányon háltak, az Turon nyert praedát comportalták, a szoboszlaiaknak azt parancsolták, hogy Kabára vigyenek kenyeret, ez jövő éjjel ott hálnak, onnat ebédre Szaváthra, vacsorára Debreczenbe igyekeznek. melynek praevenialására Tolnai János ur Ötvös Miklóssal eleikben küldetnek 12 korsó borral, fehér kenyerekkel, szőlővel, dióval etc.

Die eodem. Szerencsi Márton ur expedíaltatik Váradra hír tenni.

Die 31. Tolnai János, Szigyártó István uramék érkezvén, referálják, hogy az kinn lévő hadak magokat resolválták, hogy minden bizonynyal városunk mellé jűnek hálni, imperiálták is, hogy a kertek mellett helyet rendeljünk s oda gazdálkodjunk.

Die eodem. Az hadak el érkeznek, circiter 1000, két száza német lévén, lévén előljárójok Victorinus Comes a Solari, magyar kapitányok Kende Márton és Horvát János, hadnagyok Bagosi László, Kis Balázs, Kerekes András, Kende János, Nagy Pál etc., Ecsedből kapitány Apagyi György, Pap János hadnagy. Mint-hogy penig az eső reájok érkezett, elébbi szavok szerint nem akartak a kertek között megszállani, hanem a városba kívánczoktak be szállani, be küldvén e végre Horvát Jánost és Nagy Pált ; de a tiszt. Tanács mind kérésével, mind maga resolválásával ellene állván, sok zugolódások és szitkozódások után meg szállanak Csapó-utczai és péterfiai kapukon kívül lévő kertekben, hová elégséges étellel, kenyérrel, borral, vágó marhákkal bővön gazdálkodik a tiszt. Tanács.

Die eodem. A német tisztt magyar tisztekkel együtt be jűnek Bíró ur köszöntésére és a város látására, kik is az Ötvös Miklós házánál meg szállétván, vigan laknak és estve késűn részegen ki mennek, megajándékoztatván a német tisztt egy aranyos pallossal, Kende Márton és Horvát János kapitányok három-három sing angliai posztóval, az több hadnagyok és 2 tolmács egy-egy pár karmasin csizmával.

Die eodem. Báthori Mihály ur expediáltatik Váradra hirt tenni.

September.

Die 1. Szerencsi Márton ur érkezik Váradrul.

Die eodem. Az német tisztt Horváth János kapitánynyal az városra be jűvén és Bíró uramtul el bucsuzván, ki mégys az után az hadak is 8 óra tájban el mennek, a tisztek sok korsó és palaczk borokat töltetvén ingyen, az utra is a német quartély mester árpával, kenyérrel szekereket el viszen.

Die eodem. Szilágyi János ur expediáltatik Váradra hirt tenni.

Die eodem. Báthori Mihály ur érkezik Váradrul.

Die 2. Váradi Kajmekám levele érkezik, melyben parancsolja, hogy az Kapucsi pasa számára pénzért küldjőn bíró ur két szép tölcséres gyöngyházás karabélt.

Die 4. A Bibliának ó testamentomi része resolválása Isten kegyelmébűl el végeztetik. Az utolsó caputot resolválván tiszteletes Felvinczi Sándor ur. Kiért dicsőség légyen Istennek. Amen.

Die 6. Az Uj Testamentum kezd resolvaltadni Isten segítségével tiszteletes Szenczi Pál ur által, kinek is végben vitelére adjon az Ur a tanétóknak erőtt, a tanulóknak épületet. Amen!

Die 7. Balla János ur érkezik Váradrul, referálván, hogy a Kapucsi pasa a 2 karabélt kedvesen vette, az árát meg adta, a fejér kenyereket is igen köszönte, magát ajánlotta, hogy az hatalmas Császár Fényes Portáján őtet, Peliván Memhet Agát emberűnk keresse meg, ő szolgálhat, szolgál is.

Die 9. Kondorosi János ur expediáltatik Szathmárra László Deák nevű atyánkfiának dolgában.

Die eodem. Posta által levél küldetik Kondorosi ur után Szécsi János nevű böcsülletes praedicatornak szóló credentionalissal, hogy Szathmárt felőle tudakozván, ha commendáltatik, ők is Nagy Bányára menjenek és a credentiát meg adván, hijják praedicatorságra.

Die 10. Abrok István posta érkezik Urunk ő Nagysága táborárul (referálván, hogy Urunk ő Nagysága Nagy Győr alá szállott 3 pasákkal, az budai Vezér pengig alóla felment a F.

Vezérhez) ki által Apáthi Miklós, Báthori János és Balyik János urék levelet küldenek, melyben írják, hogy Urunk ő Nagysága számára küldjünk 2 veder vaját és mézet, item egy néhány zsák árpát, írják azt is, hogy Győrben lévő rab atyánkfiai szabadulásokban ő Nagysága munkálkodik, most is rabot küldött be felőlök, a mely még ki nem érkezett volt. Szóval jelenti a posta, hogy az először elfogottak együtt, Ormós Mihály és Szenczi Mátyás külön, Végvári István ismét külön más házban vannak arestumban, a várostul jár praebendájok.

Die 11. Azon Abrok István expediáltatik Erdélyben Asszonyunkhoz ő Nagyságához.

Die 13. Kondorosi János ur érkezik Szathmárbul az László Deák dolgát különben nem igazíthatván, hanem ujabban itthon kellett esküttetni és ujjabb informatiot az praetendensnek innen vinni, azonban ő kegyelme hoz az Commendanttul egy levelet, melyben kíván közzülni két böcsülletes, szavahihető tanácsbeli embert.

Die 15. Sziogyártó István, Ladányi János uramék expediáltatnak Kállóban Kende Gábor ur köszöntésére egy átalag borral és egyéb gyömöcsökkel, ki a magyarországi Fejedelemtül ő Nagyságátul küldetett a Tiszán innen lévő dolgoknak igazgatására és helyre állítására. Instrualtatik, hogy a hóhért is behozza.

Die 12. Ladányi János ¹⁾ és Báthori Mihály uramék expediáltatnak Nagy Győr alá Urunk táborára éléssel, borral, árpával, mézzel, vajjal, eczettel, fejer kenyerekkel, dinnyékkal etc., ha lehetne rab atyánkfiait is valami uton módon szabadítani.

Die 17. Sziogyártó István, Ladányi János uramék érkeznek haza, el hozván az hóhért is.

Die eodem. Apáti Miklós, Báthori János uramék érkeznek Urunktul, hagyván ő Nagyságát Nagy Győr alatt.

Die 18. Sági Györgyné (másképen Bagi) nevü kerítő és tisztátalan aszszonynak feje vétettetik.

Die 19. Báthori János ur expediáltatik Asszonyunkhoz ő Nagyságához.

Die 20. Solymosi András és Kósa István hamis pénz csináló és azzal kereskedő személyek fel akasztatnak.

Die 22. Hallatik hirül, hogy a Vezér Bécs alatt meg veretett és el üzetett volna, mely felől való tudakozásra Buda felé expediáltatnak Szűcs György és Ladányi János uramék.

Die 23. Szaniszlai János és Varga János uramék expediáltatnak Szathmárra az Commendant kívánságára és László Deák uram is maga dolga igazítására ő kegyelmekkel.

¹⁾ Hibás bejegyzés Apáthi Miklós és Báthori János helyett. L. a szept. 17-ki jegyzést.

Die eodem. Szathmári gyalogok érkeznek városunkban circiter 12, kik minek utána jól laktanak volna és sok csintalan-ságot elkövettek volna, a város népétől meg riasztatván s némelyiken ütés is esvén el mennek estve.

Die 24. Nagyházi János és Bagosi Szücs János uramék expediáltatnak Szolnok felé hírek tudakozására, mivel hallatott, hogy a tatár nem messze jűne.

Die eodem. Osgyáni István ur Váradra azon véggel.

Die eodem. Tatár Márton és Csordás György szolgák az hóhért haza viszik Kállóban 3 szekér puskással.

Die eodem. Turi posta érkezik Szathmárra menő, tatár hirt vivő, ki mellé adjungáltatik Kis András nevű szolga, ki azt viszi hírül, hogy Turon által Szarvad felé tatárok mentenek, törökök késérték.

Die 25. Báthori Mihály és Ladányi János uraméknak levelek érkezik Fegyvernek alól, melyben írják, hogy Szolnakbul jövő karczagujszállási embertől értették a tatárnak Budánál lételét, melyre nézve a t. Tanács jó reggel conflualván concludaltatik, hogy egy néhány lovas szekerek készen legyenek és ha közelebb lételét bizonyosan érthetjük, Váradra csauzokért be lehessen menni, melyre választatnak böcsülletes atyánkfiai; az tatárok eleiben hasonlóképen, ha kívántatik (kit mindazáltal Isten távoztasson el).

Die eodem. Szathmárrul jött ács mester ember az nagy harangot meg igazítja, hogy 4 ember könnyen el vonhatja, kit az előtt 8-an vontanak.

Die eodem. Osgyáni István ur érkezik Váradról, referálván, hogy semmi hírt nem érthetett Váradon.

Die eodem. Istennek haragos iteletiből Csemete utczában tűz támadván két ház és egy istálló megég 5 órakor délután.

Die eodem. Osgyáni István ur expediáltatik Váradra Szigyártó Gergelyvel, ki is Oszmán Péterrel együtt Szolnakbul jött és látta a törököknek a táborrul csoportonként jövetelit.

Die 26. Az új kerti bor kezd árultatni, iczezéje dr. 6.

Die eodem. Kondorosi János ur expediáltatik Szathmárra, Szolnakbul jött Hoszmán (így!) Péter nevű emberrel, ki azt hozta hírül, hogy a törökök csoportonként jűnek a táborrul.

Die eodem. Tolnai János és Barak Mihály nevű embereink érkezvén Vác felől, referálják, hogy Bécs alatt a törököt erősen meg verték, a Vezér el szaladván Budán van a tatár Chámmal, a török sietve mégyn haza felé. Balla János ur Barakkal mégyn Váradra etc.

Die 27. Nagyházi János és Bagosi János uramék érkeznek Szolnakbul, referálván, hogy szolnaki hidon vége hossza nin-

csen a táborrul jövő törököknek, hozzák ő kegyelmek Ladányi János és Báthori Mihály uramék levelét is, melyben írják ő kegyelmek, hogy Szolnakban érkezvén utazások felől értekeztek, de Urunk ő Nagysága hol létele felől bizonyost nem érthettek, azután hallották, hogy ő Nagysága Budán tul volna, Tata várát hányatná, azonban mind a Fényes Vezér, mind a tatár Chám Budánál, a tatár Chám fia pedig Budán innen Ujfalunál volna, Czeglédig Jász Berényig mind benyargalta, mely miatt lehetetlen meg indulniok, míg a tatár Buda s Szolnok között lészen. Szolnakban Vezér csauza érkezett, a melylyel Szücs György és Szabó Péter uramék Buda felé 26 sept. meg indultak és meg hozzák, mind a Vezért, mind Urunk ő Nagysága hol lészen, azután, ha lehetséges, utokat continualják.

Die eodem. Ecsedi Commendant Maximilian Horeczki levele érkezik, melyben haraggal és fenyegetéssel kíván tudósítást a török és tatárok felől etc.

Die eodem. Nagyházi János ur expediáltatik Ecsedben hir mondani.

Die eodem. Vég Mihály és Debreczeni Benedek uramék expediáltatnak Szolnakban hir tudakozni, vivén levelet Báthori Mihály és Ladányi János uraméknak, hogy, ha lehet, Urunk után siessenek, el mégyen ő kegyelmekkel a Szathmárrul jött ács is az szolnaki hidnak meg nézésére, item Boros István posta is Urunk ő Nagysága táborára Erdélybül hozott feles levelekkel.

Die eodem. Pap Mátyás posta expediáltatik Munkácsra Radics András kapitányhoz hir vinni és hozni.

Die eodem. Osgyáni István ur érkezik Váradrul.

Die 28. Balla János ur érkezik Váradrul, referálván, hogy . . .

Die eodem. Szathmári katonák érkeznek városunkban, kik a kertek között meg szállván, kívánnak kenyeret, szénát, és a nálok lévő feles törökök kötözni borbélyokat, item alájok 3 szekereket.

Die 29. Váradi és Sz. Jóbi törökök érkeznek városunkban, gyalogok és lovasok, Csirke lévén előljárójok, éjféiben, kik széjjel, az hová akarnak, meg szállanak, Kajmekám levele lévén nálok, kik reggelre virradván 30 szekereket kérnek. Végre huszra hagyják, melyeket hamar nem állithatván, utczánként a törökök akarki házától, az hol lovat szekeret találtak, kihozták, a mely szekereket a város állatott, azokat vissza verték, és magok hajtott szekereket 29-et elvittek. Azon kívül a vásárra jött paloczokat késérő tokaji katonákban kettőt elfogtak, egyet meg vagdaltak, az elfogottakat el bocsátván, hat paripájokat, fegyvereket el vitték, egy ujjvárosi embernek is 4 lovát, szekerét, 2 puskáját elvitték, az paloczok közzül is egy embert két lovával.

Az városi emberek házára reá menvén, kinek fegyverét vitték el, kinek kamorájáról lakatot levervén a borát korsókra töltögették. Ismét egy brassai embernek szállásául 2 lovát szabályával együtt, melyben volt 32 forint, egyéb egyetmással, és más fél ezer forint adósságrul való levelét elvitték, az lovakat mindazáltal sok kérésre vissza adták. Ez ilyen nagy kártételt, insolentiát véghez vivén, el mennek.

Die 30. Tolnai János és Takács András uramék a szüretnek terminusa felől expediáltatnak az hegyköziekhez és Mutavelihez. Item Szathmári János és Szaniszlai János uramék Váradra a Kajmekámhoz és az urakhoz a benn lévő törököktől elkövetett insolentiáknak megpanaszlására.

Die eodem. Érkezik az hegyköziek levelek, melyben írják, hogy az szüretnek elkezdését terminálták ad diem 11 octobris.

October.

Die 1. Kondorosi János, Szaniszlai János és Varga János uramék érkeznek Szathmárrul, referálván, hogy az Commendánt a hirtételt kedvesen vette, tovább is hasonló hűséget kíván, igéri ő is minden protectioját és recommendatioját, ad is protectionalis leveleket az szüreti alkalmatossággal fenn lévő emberek megkárosittatások ellen.

Die 2. Szücs György ur érkezik Budáról, referálván, hogy a Vezér Budán van, a tatár Chám is Budánál táborostul, Urunk ő Nagysága Esztergom mellett etc. Hallotta azt is, hogy a Fű Vezér az Budai Vezért és 3 basát meg öletett.

Die eodem. Kis Péter posta érkezik azont referálván.

Die 2. Tolnai János és Takács András uramék érkeznek haza Váradrul, referálván, hogy a bihari és püspöki bírák reá mentek, hogy szeredán die 13 ereszsziek meg a szűrést.

Die 4. Vég Mihály és Debreczeni Benedek uramék érkeznek Szolnokbul, referálván, hogy bizonyosan értették Urunk ő Nagysága szolgálátul, hogy ki nyerte a tatároknak más felé való meneleket, ha szintén elbocsáttatnak is haza ; maga is ő Nagysága Budánál által költözött volna és Dévánál akarna feleségével szemben lenni.

Die eodem. Kondorosi János, Szücs György uramék expediáltatnak Ecsedben és Szathmárra hir tenni és Szapponaratul rab atyánkfiainak szabadulások felől commendatoria levelet sollicitálni.

Die eodem. Vég Mihály ur Varga István postával hir vinni Váradra.

Die eodem. Vasas Mihály, Gönczi István uramék Szolnakban hireknek tudakozására.

Csapó István uram ő Nagysága táborára Erdélyből hozott sok levelekkel, véle együtt Mikes Kelemen ur szolgálja is.

Die eodem. Szathmári János, Szaniszlai János uramék érkeznek Váradra, az törökök által el vitt lovakat és fegyvereket kevés hijjával vissza hozván.

Die 5. Kéri János nevű tokaji katona tizedes az vissza hozott partekákra reá jűvén, jedzés szerint kezihez veszi és róla quietantiát ad.

Fodem die. Ohatrul hoznak város számára dézmát.

Die 9. Kondorosi János és Szücs György uramék [*érkeznek*] Szathmárrul, referálván Szapponarának rab atyánkfiái szabadulásában minden jóra való maga ajánlását.

Die eodem. Vasas Mihály, Gönczi István uramék Szolnakbul és vélek Szabó Péter Urunk táborárul, referálván, hogy Isten rab atyánkfiait győri fogságbul ki szabadétotta.

Die 11. Varga János és Csanálosi István uramék expediáltatnak Szolnakban hir tudni, vévén a rabok alá 6 szekereket.

Die 12. Csatári Bálint, Pósalaki István, Király Mihály, Ormós Mihály, Német Mihály, Kis Mátyás atyánkfiái az győri fogságbul Isten kegyelmes gondviseléséből megszabadultak s megérkeztek; Tóth István atyánkfia *die 26 augusti* ugyan győri fogságában az világbul kimult s Győr város birája tisztességesen eltemettette.

Die 19. Urunk táborával együtt megtérvén Szolnakhoz, eleiben ő Nagyságának 30 szekér élést küldöttünk Szaniszlai János és Szilágyi János uramék által.

Die 13. Szathmári János és Borbély András uramék expediáltatnak Váradra megszabadult atyánkfiáinak szabadulásokat hirre tenni.

Die 14. Német Mihály és Szaniszlai János uramék expediáltatnak Szathmárra azon véggel.

Die 16. Szathmári János és Borbély András uramék érkeznek Váradra.

Die 17. Varga János és Csanálosi István uramék Szolnakbul, item Csapó István uram Urunk táborárul, referálván, hogy a török ujonnan megverettetett Párkánál, item, hogy Urunk ő Nagysága haza felé jűne. Hoznak Urunktul commissiót tizenhat-ezer kenyereknek, 300 lovaknak és egyéb éléseknek Szolnakhoz küldése felől.

Csapó István ur Váradra expediáltatik hir tenni és csauzokat kérni.

Die 18. Csanálosi István ur expediáltatik Urunk ő Nagysága eleiben hir tenni, hogy az élés utban van etc.

Die eodem. Szathmári János és Balla János uramék expediáltatnak Váradra ujonnan a csauzoknak sollicitálására.

Die 19. Az élés szekerek megindittatnak. Vide supra.

Die 20. Báthori Mihály ur Barak Mihály köz emberrel expediáltatnak Losoncra, tiszteletes Csuzi Jakab uramat praedicatorságra híni.

Die eodem. Váradi csauzok érkeznek 22-ten.

Die 21. Szücs Gáspár szolgálja érkezik Urunk ő Nagysága táborárul, referálván, hogy ő Nagysága táborostul tegnap költözött által a szolnaki hidon, az élést Turhoz parancsolták vinni. Item öt vagy hat száz tatár az szarvadi hidon jött volt által, de ismét a szolnaki hidon által ment a turia marhájokban sokat el hajtván; referálja azt is, hogy Urunk ő Nagysága parancsolta volt, hogy a lengyel és német tábor felől tudakozni fel menjen, és látta, hogy Ujfalunál a Dunát már félig a lengyel által kötötte.

Die eodem. Csanálosi István uram érkezvén Urunk táborárul, ő Nagysága és az élés felől azont referálja.

Die 22. Balyik János ur érkezik Urunk ő Nagysága táborárul Turrul, hozván levelet Teleki Urtul, melyben pirongatózik és haragszik, hogy 16 ezer kenyér felől parancsolván Urunk ő Nagysága, csak 4000 küldtünk, vonó marhát penig egyet sem. Parancsolja, hogy Gyulánál, legfeljebb az aradi hidnál 8000 kenyérrel elérjék, egy hijsa se legyen, egy arányuk, nagyok legyenek. Ha a mondott helyekre nem érkeznek, a mi rajtunk esik, magunknak tulajdonítsuk. Azon kívül minden szekereinket, marháinkat, embereinket elfogta és elvitte, fenyegetvén, hogy embereinket vasban vereti, marháinkat mind eladatja és oda veszti.

Die eodem. Szücs Gáspár szolgálja expediáltatik Somlyóra az általa látott dolgoknak referálására.

Die 25. Érkeznek városunkban 7 somlyai katonák.

Die eodem. Maximilianus Horeczki ecsedi Commendant levele, melyben írja, hogy a mint az előtt irta volt, küldjünk 200 vég veres abát, hogy az árának megadása felől ne kételkedjünk, Kellesi István szolgabírónak adott kezében 80 aranyat, melyről ugyan azon szolgabíró is irt assecuralván bennünket.

Die 26. Szathmári János, István Deák, Kis Mátyás, Német Mihály uramék expediáltatnak Váradra az summával, haza vivén a benn lévő csauzokat is, 20 szekér puskásokkal.

Die 28. Bonyhádi János és Báthori István uramék érkeznek a Portárul, hozván parancsolatot a Mutavelire arrul, 1. hogy többet ne végyen a dézmáért, hanem a mint a község között valujánn indul, 2. hogy a szegénységet ne várapoztassa, hanem borait el bocsássa.

Die 29. István Deák uramék érkeznek Váradra.

Die 30. Tokajból sokadalomból haza jött emberek referálják, hogy Szappanos Kovács István és Gönczi István uramékat tokaji kapitány Izdenczi Márton arestáltatta.

Die 31. Varga István érkezik Rima Szombatból, ott hagyván a Fejedelmet és váradi Pasát népestül a falukon széjjel quartélyban és hozván egy néhány török leveleket.

Die eodem. Érkezik Gönczi István ur levele tokaji arestum-ból, melyben jelenti megfogattatását, de okát nem tudja. A kapitány levele is érkezik, melyben írja, hogy Fejedelem parancsolatjára vár építeni szekereket nem adtunk és az híreket meg nem viszzük, azért arestáltatta emberünket.

November.

Die 1. Bartha Boldisár, Dikó István, Bonyhádi János, Debreczeni Benedek és Báthori István uramék expediáltatnak Váradra, Liszniai Pál ur és Burai György dolgának el igazítására (elmenvén magok is személyek szerint). Item a dézmának is eligazítására, el vivén magokkal az hozott parancsolatot és egyéb dézmákrul való leveleket.

Die 2. Érkezik Zoványi János esperest és csatári praedicator levele, melyben írja, hogy 30 octobris az Kadia ismét be hivatta és meg mondotta: már az Ladika a Tihája szemét be dugván, levelet adott nekie, hogy a Keresre be menjen, be is ment és exigál. Ő is tovább nem váraozik 4 vagy 5 napnál, 40 vagy 50 ősz emberek, praedicatorok mindenünnen egybe gyűljenek, szakaszszak végét a dolognak, küldjenek be az Császárhoz, Debreczenből is legyen két eskütt ember.

Die 4. Érkezik Báthori Mihály ur levele Miskolczrul, melyben írja, hogy t. Csuzi Jakab urammal utban van, kíván elejekben Csegéhez egy néhány puskás szekereket.

Die 5. Szücs Gergely és Vecsei Péter uramék expediáltatnak Csuzi ur eleiben 6 puskás szekerekkel.

Die eodem. Erdődi Ferencz és Osgyáni István uramék expediáltatnak az Váradi Pasa eleiben.

Die 7. Tiszteletes Csuzi Jakab uramék érkeznek haza reggel 6 órakor.

Erdődi uramék is, megértvén a Pasának más felé való menetelit, vissza jűnek.

Die eodem. György szolga küldetik Tokaj felé a Pasa felől tudakozni.

Die 9. Megérkezvén György szolga, hozza hírül, hogy a Pasa Kereszturban vagyon.

Die 10. Erdődi Ferencz és Osgyáni István uramék expediáltatnak a Pasához éléssel és az Váradrul küldött levéllel s egyetmással, item a Fejedelem köszöntésére.

Die 13. Az tiszteletes Tanács az sok rendkívül való expensákra rendel 2 adót.

Die 14. Bányai Péter és Sziigyártó István uramék expediáltatnak Szathmárra, vivén egy néhány szőnyegetek.

Die 16. Vasas Mihály és Pataki Márton uramék expediáltatnak Erdélyben.

Die eodem. Erdődi Ferencz uramék haza érkezvén referálják, hogy a Fejedelem és váradi Pasa minden táborával, szekereivel, cselédivel Kenézlőnél költöznek a Tiszán által.

Die eodem. Hallatik a méltóságos magyarországi Fejedelemnek és a Váradi Pasának a Tiszán által jöveteli és hogy már Ujvárosra érkeztenek egész táborostul.

Die 17. Dikó István, Szathmári János uramék expediáltatnak a Pasához, Baranyi Mihály, Bernáth János uramék a Fejedelemhez kérni mind két részről, hogy városunkban ne jűjjenek, más helyre, a hová parancsolják, készek lézünk éléssel gazdálkodni. Örmös Mihály ur is adjungáltatik lóháton, hogy utazások felől ha mit érthetnek, meghozza.

Die eodem. Örmös Mihály ur estve későn megérkezvén hozza hírül, hogy városunkban igyekeznek. Círciter 70 lovas törökök is érkeznek.

Die 18. Dikó István, Szathmári János, Baranyi Mihály és Bernáth János uramék is hajnalban érkezvén, azon szomoru hirt erősítik, hogy minden bizonynyal mind török, mind magyar be jű városunkban.

Die eodem. Bíró ur, Bartha Boldisár, Balla János uramék etc. indulnak a Pasa eleiben, és találják az ujvárosi kerteknél.

Die eodem. A Váradi Pasa Tihája lovas seregekkel jűvén a Pasa eleiben megszáll a városban, az Fejedelem szállás osztójátul (ki már bejött volt) az magyar urak számára elirt és rendelt szállásokat szabadosan elfoglalván.

Die eodem. A Fejedelem feleségestül gyermekestül, grófokkal, urakkal és az egész lovas és gyalog rendű hadakkal, item a Váradi Pasa is minden véle lévő török hadakkal be szállanak.

Die 19. Dőri András ur Borsod vármegye vice ispánja érkezvén városunkban, referálja, hogy az lengyel és német hadak Rima Szombat táján volnának, az élést Szikszóhoz parancsolták szállítani.

Die 20. Báthori Mihály ur adjungáltatik Dőri András ur mellé, hogy az lengyel s német tábor felől értekezzék s bizonyos hirt hozzon.

Die 23. Báthori Mihály ur érkezik haza, referálván, hogy a lengyel tábor Rima Szombatnál vagyon. Miskolczra a Salagvarda (így!) be érkezett, protectionalist is adott a lengyel király, Putnakot megvették, Szendrőben Ragályi János magyar kapitányt küldötték. Az miskolczi böcsülletes Tanács is azont irván levélben.

Die eodem. Néki István és Ladányi János uramék expediáltatnak a Portára. Tolnai János és Bonyhádi János uramék Váradra.

Die 25. Varga György ur expediáltatik Miskolczra a lengyel felől való híreknek tudakozására.

Die eodem. Tolnai János uraméknak érkezik levelek, melyben írják, hogy az urak öszve gyűlvén, a Portára való küldésről sokat tanácskoztak, végre concludáltak, hogy még egyszer a Pasának irjanak a kimenetel felől. Ismaél Aga nevű töröknek is irtanak, melyben (a mint itthon magátul értettük) Váradra hívtak, az Portára lévén választva. Az Mutaveli a dézma dolgában igen keménykedik, már a bihariak fl. 2 meg is ígértek; de ő kegyelmek többet nem a másfél forintnál etc.

Die 28. Dániel posta érkezik haza Budárul hozván levelet az váradi Pasának.

Die eodem. Gyárfás István, Szabó Máthé János, Veres András uramék expediáltatnak Váradra a dézma dolga végett és hogy az rajtunk quártélyozó hadak kimeneteli felől ismét az urakkal beszéljenek, Néki István és Ladányi János uramék a Portára induljanak, mivel a Pasa csak biztat a kimenéssel.

Die 29. Varga György ur érkezik Miskolczrul referálván, hogy a lengyel és német hadak Kassa felé mentenek. Miskolczrul a Salagvardát elvitték.

Die 30. Tolnai János, Kondorosi János uramék érkeznek Váradrul, referálván, hogy a dézma dolgában semmi igazítást nem tehettek, a Mutaveli magát igen megkeményítette.

Die eodem. Az városbeli szegénységnek keserves panaszát sűrűen hallván, a Fejedelemnek a tiszt. Tanács supplicatiot nyújt be, hogy már tovább való gazdálkodásra a város népét ne erőltesse, az hadakat fordítsa el etc. Melyre ő Nagysága úgy resolvalt, hogy ha eddig türtünk, szombatig türjünk, akkor elmennek rólunk.

A Pasa is hasonló választ adott, hogy tovább már rajtunk nem lesznek, mind a Fejedelem, mind ő, mindenestül elmennek, a mely fogadásban semmi sem tölt.

December.

Die 1. Az Pasa Tihája elmégyen circiter 100 magával.

Die eodem. Labancz hirt hallván a törökök, ki mennek, a Tihát féltvén, zászlókkal, de ismét éjféltájban mind vissza jűnek és helyekre szállanak.

Die 3. Varga György ur expediáltatik Miskolczra a lengyel és német hadak felől újabb hírt érteni.

Die eodem. Megsértődött privilegiumunk, a mesteremberek harminczadja részérűl, tisztt. Tanács suplicalja a Fejedelmet.

Die 4. Pap Mátyás posta Tállyáruł érkezvén hozza Jantó Istvánnak, tállyai kapitánynak, levelűnkre tőtt válaszátt, melyben írja, hogy a lengyel hadaktul semmit nem kell félnűnk, mivel országában mégyen három rendben, elsőben a király, utána a Prussia herczeg, harmad rendben a Litvániai herczeg. Ugy értette, Makovicza és Lublyo felé megyen bé etc. A mely hírt és levelet a tisztt. Tanács a Pasának fel küldvén reménkedik, hogy fogadásokrul meg emlékezvén az hadakat vigyék el rólunk, de a Pasa azt felelte, hetfűig marasztotta a Fejedelem, tovább már itt nem lésznek, hetfűn elmennek, a gazdálkodás felől az Agának parancsol, hogy már tovább ne gazdálkodtassanak. Ezt is mint praestaltják, eventus docebit.

Die eodem. Privilegiumink állapotjárul a Fejedelem terminált 10 órára, melyen Fényes István notarius és Baranyi Mihály uramék felmennek, magokkal fel vivén a privilegionalis leveleit Rodolphus és Leopoldus Császároknak.

Die 5. Miskolczi bíró levele érkezik, melynek continentiaja az, hogy a Litvániai herczeg népe Szendrő felé takarodott, ugy értették, bizonyos ideig való quartélyon lennének Torna s Abauj vármegyében, Debreczent is igen emlegették.

Die eodem. Látván a tisztt. Tanács, hogy az vendégek fogadások szerint hétfűre nem készülnek, maga tisztt. Bíró ur egy néhányad magával az Pasához fel mégyen és instal a Pasának, hogy urgeálja a Fejedelemnek és hadaknak ki menetelit, búvön declarálván a szegénységnek nyomoruságát és protestálván róla, ha a városnak pusztulása következik. Melyre a Pasa ugy resolvált, hogy már ő sem tud mit tenni, meg vallja, eleget hazudtak, a Fejedelemhez igéri hogy felküld etc. Melyet el is követett, de emberit a Fejedelemhez nem bocsátották; igérte a Pasa, hogy reggel ismét felküldi emberit.

Die eodem. Érkeznek a kertekhez Zemlin vármegyebeliék, lovasok és gyalogok circiter 500.

Die 6. Tiszt. Bíró ur ujonnan felmegyen öreg emberekkel a Pasához az elébbi instantiával, emlékeztetvén estveli ígéretire is. A Pasa is elküldi emberit a Fejedelemhez.

Die eodem. Az tegnap estve érkezett Zemlin vármegyebeliek a tisztt. Tanácstul szállást kérnek, melyre nézve Fényes István, Bartha Boldisár, Báthori János és Baranyi Mihály uramék az udvari kapitányhoz felmenvén instálnak, hogy a Zemlin vármegyebelieket szállásra más helyre és az hadakat is vigyék ki, mivel már tovább lehetetlen a szegénységnek tartani, már sok helyeken a szegény emberek házokat elhagyták, melyeket az szállók rontanak, égetnek. Sollicitálják a privilegium felől való választ is, melyre lött ilyen resolutio: hogy a kik érkeztenek, menjenek rendelt quartélyokra. Az kimenetel dolgát a mi illeti, bizonyos okokra nézve még egy-két nap itt kell lenni ő Nagyságának, de tovább csötörtöknél nem lészen, szeredán a terhes szekereket megindítják. A privilegium dolgában már ő Nagysága válasza kijött, consilium lévén, utolsó válaszuk kiadatik, jó reménségünk légyen etc.

Die eodem. A privilegiumok dolgában ex consilio deputatorum jött olyan válasz: Resolválja magát az város, ha az méltóságos magyarországi Fejedelem ditiójában vagyon-e vagy extra?

Die 7. Ujabb válasz érkezik a privilegiumokrul notarius Fényes István és Baranyi Mihály ur által, tudniillik: hogy a méltóságos Fejedelem ő Nagysága mindaddig, míg az ország megcsendesedik és ország gyűlése celebráltatik, bennünket, sem a czéhes mester emberek, sem akarmivel kereskedők részirül nem akar privilegiuminkban meg háborittatni, hanem kegyelmesen megtartani, melyrül...

Die 8. Varga György ur érkezik, referálván, hogy Miskolczra a sok ott lévő labanczok miatt nem lehetett bemenni, hallotta, hogy a lengyel felfelé ment volna.

Die eodem. Az udvari főkapitány, Géczi István, a Fejedelem nevével izeni Bíró uramnak, hogy az utcákat töltesse meg másképen ki nem mehetnek a terhes szekerek. Melyet a t. Tanács meg értvén, számlálja a több subterfugiumok közzé tudván, hogy mikor bejöttek, akkor gát nélkül meg lehetett, ha ki akarnának menni, ki is elmehetnének, jobban meghívván és erősödvén a lovok és marhájok.

Die eodem. Csanálosi István ur Hunyadi szolgával expediáltatik Budára a Fejedelem budai Vezérnek szóló levelével lovon.

Die 9. Szücs György ur érkezik Budárul, referálván, hogy a Fejedelem csauzinak hamar kedvességek lett, ő kegyelme penig a Császár levelét mutatta az kuruczokrul; de csak azt kérlette a tolmács, mit hoztál? és hogy semmit nem vitt, semmi jó választ.

nem obtineált, azt mondván a török: üres tarisznyával nem fognak lovat; ígért ugyan, de arra mondták: a török hitelben nem dolgozik.

Die eodem. Pataki Márton ur érkezik Erdélyből, referálván, hogy az rajtunk lévő sok hadaktul való szenvedéseinket és a lengyeltül való félelmünket szánakozó szívvvel hallgatta Urunk ő Nagysága. A lengyel eleiben való commissariust Radi Jánost, Urunk ő Nagysága pohárnokját, elrendelték, és újabb informatiot vár Urunk ő Nagysága, ha kívántatik, megindul. Vasas Mihály az után várakozik.

Die eodem. Szolnaki Bek érkezik egy nehányad magával.

Die 10. A méltóságos Fejedelem minden fő és uri rendeket és az vitézlő rendek tiszteit reggel 4 órára a Kis Templomban begyűjteti, holott...

Die 11. A méltóságos Fejedelem minden rendekkel és hadakkal elindul Téglás felé.

Die eodem. Az Váradi Pasa is minden török hadakkal elindul Várad felé.

Minek előtte penig el indulna a Pasa, jó hajnalban tiszt. Bíró uramat magához hivatván, megparancsolja, hogy az hirekrül értekezzék és tudósítást tegyen szorgalmatosan. Azon kívül jelenti azt is, hogy a szolnaki Bék azért jött, hogy budai Vezért és egri Pasát requirálván Szolnoknak építése felől, mindkét felől olyan válasza lött: aki eddig építette, az után is építse. Minthogy penig az előtt is Debreczen építette, most is kívánja, hogy építsék. Bíró ur arra azt felelte: építettük ugyan, míg Váradot török nem bírta, de Várad megvétele után onnat el vettek bennünket, azolta nem is építettük, az hidnál egyebet, szép leveleink vannak róla Császártul, nem is építjük, míg a hatalmas Császár azon leveleinket ki nem véteti kezünkből és nem parancsolja, hogy Szolnakot építsük. Jelen lévén a szolnaki Bék is, azt mondotta, törvény nélkül nem engedi. Melyre nézve a Pasa parancsolta, hogy a levelekkel öreg emberek menjenek be, ők is nem engednek bennünket, mellettünk lesznek etc.

Die 12. Kondorosi János és Gönczi István uramék expediáltatnak Szathmárra arestumban lévő Bányai Péter és Sziigyártó István uramék szabadítására.

Die eodem. Debreczeni Benedek és Bagosi János uramék expediáltatnak a Fejedelem után az elvitt szekereknek kisserzésére és a kereskedő rendeknek a harminczad felől ígért szabadságnak sollicitálására.

Die 13. Érkezik a Fejedelem levele, melyben parancsolja, hogy 150 estrángokat tokaji hidhoz holnap estvére küldjünk, ha házanként kell szedni is, Tokajban az árát megadják.

Die eodem. Gyárfás István, Szathmári János, Szentesi János, Báthori János és Balla János uramék expediáltatnak Váradra a Szolnaki Bek kívánságának és a dézmának eligazítására, be vivén magokkal az adóbeli restantiában is tall...

Die eodem. Budai csauz érkezik a Fejedelem embereivel és el is indul 2 lovas szekereinken. Az ki beszéllette a Fejedelem mellé való nagy segítségnek utban lételét és az Császárnak Lengyelországra való rettenetes készülétit.

Die 14. Szilágyi János ur expediáltatik Tokajban, vévén 150 estrángot.

Die 16. Debreczeni Benedek ur érkezik Apagyruul, referálván, hogy az táborra vitt szekereinket ki nem adták, halasztották Tokajra, az mint az kalmárok harminczadjáruul való levelek kiadását is.

Die eodem. A praedicatorok között az ülésnek rendin controversia támadván, rajta a tiszteletes Tanács nem keveset törődik. Végre végeztetik, hogy az tisztt. Felvinczi Sándor és Szenczi Pál uramék kívánságok szerint tisztt. Csuzi Jakab ur az legelső székben Felvinczi ur mellé és ő kegyelme mellé Szenczi Pál ur üljön, úgy hogy a melyik mikor ő kegyelmek között hetes lészen, akkor a szegeleten lévő negyedik székben üljön és a katedrában onnan járjon.

Die 17. Csatári Bálint és Báthori János uramék érkeznek Váradruul, referálván, hogy a szolnaki Bek Császár levelét mutatván, kívánt Szolnak építésére heti szereseket. Ő kegyelmek is ellenben Császár leveleit producalták, hogy nem tartoznak, és a két rendbeli levelekre lött olyan végezés, hogy a Bek is levelét levigye, mi is levigyük, a mit a Portán fognak parancsolni, ujonnan, annak kell végben menni. Hogy pedig emberünket hamarább elküldjük, Gyárfás István, Szathmári János uramék ott maradtak az Mutavelivel való dolognak el igazítására, ki felől is a Pasa azt mondotta, hogy a Teftert megnyittatja és a mit az igazság hoz, Mutavelinek is ahoz kell magát tartani. Beszéli ő kegyelmek azt is, hogy a Pasa udvarában értették ezer töröknek készülétit és felénk való igyekezését és hogy tegnap meg indultanak volna, melyen a tisztt. Tanács nem kevés busulásban esik.

Die eodem. Bagosi Szücs János ur expediáltatik az törökök eleiben. Ha találja, kérje, másfelé menjenek, ha nem találja, Váradon az urakat is kérje, hogy ha ki jűnek a törökök, ne jűjenek városunkra.

Die eodem. Szilágyi János ur érkezik Tokajbul, az istrángokat ott hagyta, az árát pedig igiret szerint meg nem adták.

Die eodem. A minapi budai csauz érkezik, késértetvén egy néhány katonáktul egyik szekerünkön, a másikat Géczi István kapitány vette el tőle.

Die 18. A budai csauz elmegyén egy szekerünkön.

Die eodem. Csanálosi István ur érkezik Budáról, hozván a Vezértül választ a Fejedelemnek. Beszéli ő kegyelme, hogy Budán igen sok idegen török vagyon, mely miatt igen nagy a drágaság is.

Die 19. Csanálosi István ur expediáltatik a Fejedelemhez Tokajban a budai Vezér levelével.

Die eodem. Báthori János és Király Mihály uramék expediáltatnak a Portára az szolnaki szolgálatbeli dolognak eligazítására.

Die eodem. Gyárfás István, Szentesi János, Balla János uramék érkeznek Váradra, referálván, hogy . . .

Die 20. Szentesi János és Balla János uramék expediáltatnak Váradra, instruáltatván, hogy az váradi uraktul a szolnaki kívánság végett törököt kérjenek, mivel ezen dolog a váradiakat is concernálja. Az dézma felől való törvénylevelet is a kadiátul extrahálják és a Mutaveli ellen be vigyék az ujonnan dézma felől hozott parancsolattal együtt.

Die eodem. Érkezik a Fejedelem levele, melyben írja, hogy az itt maradt borait szállétsuk utána és az Erdélyből jött embereinket hozzá küldjük.

Die 23. Az erdőről sok sertésit szegény embereinknek a tolvajok hajtják el.

Die eodem. Szaniszlai János ur érkezik Váradra, referálván, hogy az urak öszve gyűlvén a szolnaki Bék kívánsága végett, kévántanak a Béktől levelet Császáret, a mint jelentették, producalt ugyan levelet, de 30 vagy 40 esztendőst, melyre nézve biztattak, hogy nem mér le menni, noha mutatja, hogy el mégyen; ha ugyan el mégyen, rendeltek csauzt embereink mellé. Referálja azt is, hogy a Pasa embereinket eleiben hivatván, Szentesi János és Balla János uramékat a kalodában és nyaklóban verette.

Die eodem. Csanálosi István ur érkezik Tokajból, referálván, hogy a Fejedelem ujabban köttette az hidat, mivel elszakadt volt.

Die eodem. Kecskemétiak levele érkezik tudósítván új hírek felől, írják azt is, hogy hozzájuk közel való helyek tele vannak tatárral.

Die 24. Bányai Péter és Szijgyártó István uramék érkeznek Szathmárral, Kondorosi János és Gönczi István uramékat arestumban hagyván.

Die eodem. Szentesi János és Balla János uramék levelek érkezik, melyben írják . . .

Die 27. Borbély András és Csanálosi István uramék expediáltatnak ecsedi Commendánthoz, vévén 130 vég fejér abát pénzére és kecsegeket, item átalag bort ajándékon.

Die eodem. Szathmári János, Szaniszlai János és Sziigyártó István uramék expediáltatnak Váradra, arestumban lévő atyáink-fainak kiszabadítására.

Die eodem. Budai Vezér csauza érkezik Várad felől késértetvén egy néhány kuruczoktul, hozván magával egy beteg németet is, kit az ecsedi Commendánt atyjafiának mondtak, ki is két óra mulva meghal.

Die 28. A megholt németet a mely ember hozta volt, vissza viszi, testimonialist kérvén.

Die 29. Az kállai kapitány érkezik feles katonákkal.

Die eodem. A Vezér csauza budai Vezér levelét hozván Balyik János adóssága felől, Balyik Jánost és a kezeseket kivánta kézhez, másként Bíró uramat viszi el, melyen a tiszteletes Tanács sokat törődvén, Balyik Jánost és a kezesek között egyet fel kerestetvén, kénytelenítettik kézhez adni, hogy a 800 arany adósság a városra ne vetődjék.

Die 30. A budai Vezér csauza elmégyn, magával Balýk Jánost és ifj. Balýk András kezest el vévén és a kállai katonáktul késértetvén.

Conclusio.

Si numerare maris valeas bone Lector arenas,

Atque poli stellas, si flores addere campi,

Tum varias urbis sortes numerare valebis.

Ast mea mens densis moerorum extincta favillis

Scribere plura vetat; dolet altum Musa dolorem.

Ingeme sancta cohors, hoc non fert gaudia tempus,

Et vereor, ne te sequitur qui devoret annus.

Scriptum et elaboratum

per S. T. D. P. C. C. F.

Közli: DR. CSÜRÖS FERENCZ.

ADATOK EPERJES VÁROS KÖZÉPKORI ISKOLA- ÜGYÉNEK TÖRTÉNETÉHEZ.

Mióta Hörk József hibáktól és irányzatosságtól épen nem mentes könyve: Az eperjesi ev. ker. collegium története, továbbá nagyérdemű tudósunk Békefi Remig pályamunkája: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig, megjelentek, Eperjes város levéltára rendezés alá került és ebből az értékes levéltárból sok olyan érdekes adat került elő, mely pontosabban megvilágítja

a középkori oktatásügy némely adatszegénység miatt fel nem deríthető és meglehetősen homályos részeit.

Más helyen elmondtuk már (Ld. : A »Magyar Középiskola« 1910 novemberi számát), hogy az ősi és mindig előkelő kulturájú szabad királyi városnak már a XIV. században kellett rendszeres iskolázásának lennie, elmondtuk a tanítók, tanulók viszonyait stb. tárgyzó kutatásaink eredményét, kiemeltük, hogy a XVI. század legelején Eperjesen a tanulók már Plautus vigjátékait játszák, pontosan számot adtunk az új és nagyszabású iskola mohácsi vész előtti építéséről, lássuk immár tehát a nyers adatokat, melyeket az alábbiakban teszünk közkinccsé :¹⁾

1429.

Nota sunt distributa pro negotiis civitatis Epperies et utilitate tempore iudicatus circumspecti viri domini Georgii Schönher cum suis iuratis, videlicet Nicolao Czôwe, Petro Langwort, Andrea Lucifero, Casper Georgio Gûnter, Mathia Rûstorffer, Hannus Foyt, Georgio pellifice, Stephano Dorreholcz, Laurentio Reich, Thoma sutore, Jacobo Seydelman anno Domini M^o CCCC^o XXIX°.

Item dedimus magistro scole IIIIc denarios.

Item nos tenemur magistro scole XXIIII florenis tempore Mathie iudicis.

(Eperjes város számadáskönyve a Magyar Nemz. Múzeum levéltárában.)

1442.

Notanda sunt exposita sive extradata pro utilitate civitatis Epperies tempore Stanislai Fforgacz iudicis et iuratorum civium constitutorum, anno Domini millesimo CCCC^o XL secundo.

Item solvimus magistro scole solarium de medio anno fl. auri XII½.

(Eperjes város 210/a jelzetű számadáskönyve, 27. lap.)

1447.

Blumen Katalin asszony végrendeletéből :

Item rectori solarium *Andree* florenos auri duos.

(Eperjes város levéltára 240. szám.)

---

¹⁾ Megjegyzem, hogy a Békéfi által már közzétett adatokat újra nem közlöm.

1449—50.

Eperjes város adólajstroma, melyben szerepel: »Andreas alter schulmeister«.

(Eperjes v. lt. 252. szám.)

1451.

Eperjes város adólajstroma.

A város harmadik negyedében lakó »Andreas alter schulmeister« nem fizet adót.

(Eperjes v. lt. 267. szám.)

1451.

Eperjes város bevételeinek és kiadásainak összegezése :
Item so ist worden von Schulmeisters gelt ffl. cameral. XXI,
den. VIII.

(U. o. 267/b szám.)

1452.

Secuntur distributa civitatis tempore Caspar Plawniczer
iudicis et suorum assessorum in anno M^o CCCC^o L^o secundo.

Dominica circumdederunt me.

Item eynen Schuler geschanden am thor steynfwrer den. III.

(U. o. számadáskv. 210/a, 106. l.)

1453.

Dominica Dominus Illuminatio.

Item dem Schulmeyster fl. 1.

(U. o. 122. l.)

Dominica memento nostri Domine.

Item Thomas schuster vor gewant dem schulmeister fl. IIII.

(U. o. 126. l.)

1464.

Dominica exurge quare obdormis.

Item verczert keyn Erla der Schulmeister fl. II ort. I.

(U. o. 339. szám, 7. l.)

1466. január 18.

Link Gertrud asszony végrendeletet alkot többek közt :
»Christan schuler yres bruder swns etc.« jelenlétében.

(Eperjes v. lt. 348. szám.)

1469.

Számadási feljegyzések. Ebben :
Item dem schulmeister II gulden an der larnung.
(Eperjes v. lt. 368. szám.)

1469.

Notanda sunt distributa anno Domini M^o CCCC^o LXIX°
tempore domini Ladislai Schewczlich iudicis et curatorum.

Dominica Reminiscere.

Item dem Schulmeister beczalt gar seyn Jorlon fl. IIII.

Dominica Letare.

Item keyn Czebin eyn schuler den. X.

Sabbato in vigilia Nativitatis (Domini).

Item dem Schulmeyster *Vrbano* fl. 11.

(Eperjes város számadáskönyve 365/a lt. szám, 3. és 9. l.)

1479.

Margit asszony, eperjesi molnárné végrendelete. Ebben :
Item dem andern becher den Schuler Hannus, und II silberne
leffel.

(Eperjes v. lt. 438. sz.)

1482.

Bártfai János tartozásainak és hagyatékának jegyzéke.
Ebben a következő pont :

Item der Grauschin sal man gebin x fl. und II halbe kannen
und eyn pint kanne, si sal is den Knaben forhaldin iren son ap
her wirt wellin *lerer* und prister werdin, czu der *lerung* sal man
ym helfin.

(U. o. 465. szám.)

1491. október 2.

Prews Gertrud asszony végrendelete.

Item Nicolao filio eiusdem Stephani Sneyder si sacerdotabitur x flor.

(U. o. 524. szám.)

1495. január 1.

Czirner Gáspárné Borbála asszony végrendelete.

Stephano scolari si sacerdotabitur XVI. fl. — et soluti sunt.

(U. o. 569. szám.)

1497.

Sabbato in die Johannis Baptiste.

De bonis Balasch diack Šparerin pro educatione pucri
recepit a dominis in praetorio IIIc den.

(U. o. 598/a. szám, 96. l.)

1498. *junius 11.*Egy Eperjesen kelt közjegyzői oklevél tanui közt szerepel :
»Conrado baccalaureo rectore scholarium«.

(U. o. 626. szám.)

1500.

Alde scholt und alde Czinsze eyngenommen.

Rectori scholarium de anno preterito den. VIc. — (Ez a tétel
áthuzva és a következő oldalon : alde scholt Beczalt tétel alatt.)

Rectori scholarium pro mercede anni etc. 99. den. VIc.

(Eperjes v. számad. kv. 598/a szám, 162. l.)

1500.

Sabbato ante Urbani Rectori scholarium Conrado de anno
1499. den. VIc.*Széljegyzet* : Signatum est circa antiqua debita.

(E fenti tétel áthuzva.)

(U. o. 169 l.)

1501.

Alde scholt becvalt.

Conrado Baccalaureo rectori scholarium solutio finalis de
anno millesimo quingentesimo den. VIc.

(U. o. 183. lap.)

1502.

In profesto divi Bonifacii.

Pro pulsu libertatis et Stephani defuncti den. XXXV.

(U. o. 206. lap.)

1504.

Alde scholt Becvalt.

Rectori scholarium similiter de anno transacto den. VIc.

(U. o. 245. l.)

1505.

In die Luce ewangeliste.
 Rectori scholarium ibidem pro litera den. XXV.
 (U. o. 273 l.)

1506.

In profesto sanctorum Cosme et Damiani.
 Rectori scholarium ad rationem mercedis, den. IIc.
 (U. o. 291. l.)

1509.

Sabbato ante Kkilianii infranotata exposita sunt :
 Rectori scholarium finalis solutio den. IIIc.
 (U. o. 82. l.)
 Sabbato post Bartholomei appostoli.
 Carpentariis, qui scolam meliorarunt den. XXXII.
 (U. o. 83. l.)

1510.

In vigilia Pentecosten exposita :
 Scolaribus ex eo, quod pulsarent contra auram den. XXV.
 (U. o. 37. l.)

1511.

Ipsa die Stephani pape et martyris.
 Scolaribus pro pulsu contra auram, den. XXV.
 (U. o. 59. l.)
 In vigilia Petri et Pauli apostolorum.
 Scolaribus ex eo, quod diligentiam habere debent in pul-
 sando contra auram den. XXV.
 (U. o. 58. l.)

1511. október 3.

Grauschar János végrendelete.
 Martino nepoti suo, si et in quantum sacerdos efficietur fl.
 x. — Soluti sunt eidem.

Interim autem certos libellos studii causa ei per dominam
 Sophiam conthoralem suam de prefata pecunia pro florenis scilicet
 duobus emi debent. Hi floreni II eidem per dominos in pretorio
 soluti sunt.

(Eperjes v. lt. 836. szám.)

1513. április 2.

Koch Istvánné Orsolya asszony végrendelete.

Item Georgio scolari et Sophie, pueris videlicet Michaelis Belsz ex supradicta pecunia legavit fl. II.

(U. o. 853. szám.)

1513.

Die solutionis Quasimodo geniti.

Emundatoribus luti prope scolam den. XVIII.

(Eperjes v. számadáskönyve 598/a szám, 15. l.)

Dominica quarta Adventus Domini.

Rectori scholarum ad annum presens quere in der alte schult, fl. VI. quere.

(U. o. 23. l.)

Exitus anni, registrum antiquorum debitorum persolventorum.

Rectori scholarum ad rationem sallarii ad annum 1513. fl. VI.

(U. o. 12. l.)

1513. julius 31.

Cromer György végrendelete.

Item pro psalterio legendo scolastico legando commissit fl. 1.

(Eperjes város levéltára 863. szám.)

1513.

Die solutionis post Ascensionis.

Carpentariis penes scolam den. XXXII.

(Eperjes város számadáskönyve 598/a szám, 16. l.)

Sabbato ante Dionisii confessoris.

Laboratoribus penes scolam den. LXII.

(U. o. 21. l.)

1513 körül — 1520.

Registrum rerum et bonorum providi quondam Johannis Grauscher per iudicem et iuratos diligentissime revisa devolutaque iure naturali ad Stephanum filium suum. Martino scolari nepoti scilicet suo a filio suo Jacobo Grauscher progenitum, secundum testamentariam ordinationem quondam providi Johannis Grauscher per dominos in pretorio super emptione librorum vel ad alias necessitates suas quorsum voluerit dati sunt fl. II.

Anno Domini 1520 feria quarta post Epiphaniam Domini prefato Martino Grauscher pro suscipiendis sacris clericorum ordinibus in pretorio finaliter soluti sunt fl. VIII.

(Eperjes város számadáskönyve 758/b szám, 35. lap.)

1514 körül.

Registrum expositorum post mortem... domine Girg Cromerin. stb.

Rectori scholarium pro duobus psalteriis fl. II.

(U. o. 39. l.)

1515.

Sabbato post Viti et Modesti exposita.

Scolaribus pro pulsu libertatis den. XXVIII.

(Eperjes város számadáskönyve 890/a sz. 13. l.)

In profesto divisionis apostolorum.

Scolaribus pretextu pulsus contra auram den. XXV.

(U. o. 14. l.)

Sabbato post assumptionis Marie Virginis.

Pro pulsu libertatis scholaribus den. XXVIII.

(U. o. 15. l.)

In festo conceptionis Marie Virginis.

Scolaribus pro pulsu libertatis den. XXV.

(U. o. 22. l.)

Rectori scholarium ad servicii rationem fl. VIII.

(U. o. 24. l.)

1515—1522.

Exposita super Stephanum heredem. — Az árván maradt Grauscher István taníttatásának költségei.

Anno 1515. domino Alberto Goder ex eo, quod iuvenem Stephanum circa mensem suam quinque quartalibus tenuit, soluti sunt fl. V.

Ad scolam pro lignis emptis den. XVI.

Cantori pro animalibus den. V.

Scolari Osvaldo ex eo, quod Stephanum per unius anni decursum docuit den. 32.

Anno salutifere incarnationis 1517. baccalaureo Gaspar pretextu certorum librorum ab eo emptorum et quod ipsum annis tribus docuit fl. IIII den. XLVIII.

1520. sabbato post Margarethe Baccalaureo Georgio datus est fl. I ex eo, quod Stephanum iuvenem erudivit, eidem etiam pro una grammatica den. XLI, per dominos de pretorio.

Deinde anno 1521. eidem baccalaureo Georgio pretextu eruditionis Stephanum den. 25.

Anno iterum 1522 feria quinta ante Valentini Martino Grauscher de Bartpha pretextu mensam, quam Stephanus Grauscher apud ipsum per anni circulum habuit per dominos soluti sunt fl. VII.

Scolastico Bartphensi ex eo, quod eum docuit fl. 1. den. XXXIII.

Anno eodem 1522 in die divi Nicolai episcopi et confessoris Stephano heredi ad rationem dummodo Cassovie scolam visitasset fl. III pro pelicea et aliis suis necessariis dati sunt.

(Eperjes város számadáskönyve 758/b 39. l. és ugyanez némi eltéréssel 950 lt. szám alatt.)

1515—1525.

Cromer Györgyné végrendeletének végrehajtásáról szóló feljegyzés.

Item auff dy schul dem Lucat und dem calefactor III den.

Item dem calefactor yn der Schul II den.

(Eperjes város lt. 929. szám.)

1516.

Die solutionis post Bonifacii exposita.

Scolaribus pretextu pulsus contra auram den. XXV.

(Eperjes város számadáskönyve 890/a sz. 36. l.)

In profesto dive Margarethe Virginis.

Pro cilindriis ad tectum scole fl. 1 den. LXVII.

Sabbato post divisionis appostolorum.

Pro clavis ad tectum scole den. XVIII.

Carpentariis qui texerunt scolam den. LXXII.

Iterum pro clavis ad tectum scole den. LX. minus obolo.

(U. o. 37. l.)

In die festo Sancte Anne matris Marie

Scolaribus pro pulsu contra auram den. XXV.

(U. o. 37. l.)

In vigilia divi Bartholomei appostoli.

Scolaribus pretextu pulsus ad libertatem den. XXV.

(U. o. 38. l.)

1517.

Die saturni ante Urbani pape.

Scolaribus pro pulsu libertatis den. XXV.

Scolastico finalis solutio facta fl. V. minus den. XLVI

(U. o. 56. l.)

Scolaribus pro pulsu contra tempestates aeris den. XXV.
 In vigilia divorum Petri et Pauli apostolorum.
 Scolaribus pro pulsu contra tempestates aeris den. XXV.
 (U. o. 56. l.)

In vigilia divi Bartholomei apostoli.
 Pro pulsu nundinarum — den. XXV.
 (U. o. 58. l.)

Die saturni ante Nativitatis Marie.
 Pro vectura archille ad scolam — den x.
 Sabbato ante exaltationis Benedicte Crucis.
 Pro certis reformatis in scolis den. XXX.
 (U. o. 59. l.)

Die saturni ante Lucie virginis.
 Pro pulsu nundinarum scholaribus den. XXV.
 (U. o. 62. l.)

Registrum antiquorum debitorum persolutorum.
 Rectori scholarum Gaspar fl. XI.
 (U. o. 49. l.)

1518.

In profesto divi Anthonii confessoris.
*Rectori scholarum ex eo, quod Comediam Plauti in capitolio
 cum scholaribus suis lusit fl. 1.*
 (U. o. 72. l.)

Planxit autem David planctum etc.
 Scolaribus pro pulsu libertatis den. XXV.
 (U. o. 78. l.)
 Sabbato ante Bartholomei apostoli.
 Scolaribus pro pulsu nundinarum den. XXV.
 Die saturni ante Nativitatis Marie.
 Scolaribus pro pulsu contra auram den. XXV.
 (U. o. 80—81. l.)

1519.

Sabbato post sacratissimi Corporis christi.
 Scolaribus pro pulsu libertatis den. XXV.
 (U. o. 99. l.)
 In profesto divi Allexii exposita.
 Scolaribus ratione pulsus contra auram den. XXV.
 (U. o. 100. l.)
 Die festo sancti regis Stephani.
 Scolaribus ratione pulsus nundinarum den. XXV.
 (U. o. 101. l.)

In die sancti Ruffi martiris.

Rectori scholarium Laurentio pretextu anni primi fl. VI.

(U. o.)

Die saturni post Egidii abbatis.

Rectori scholarium Laurentio pro anno secundo fl. III. (*Széljegyzet*: Baccalaure Laurentio finalis solutio.)

(U. o.)

Die solutionis post Katherine.

Rectori scholarium pro recitatione Comedie den. LXXV.

(U. o. 105. l.)

Sabbato ante Barbare virginis.

Succisoribus roborum ad scolam *novam* — fl. II. den. XX.

Georgio Lapidide ad rationem scole — fl. 1.

(U. o. 105. l.)

Die saturni post Conceptionis Marie.

Scolaribus pro pulsu libertatis similiter preconii den. XXIX.

Fractori lapidum pro lapidibus ad scolam den. LXXXVIII.

(U. o.)

Sabbato post Lucie virginis.

Llapicidis scole fl. II, den. XXXVII½.

In vigilia Nativitatis Domini.

Llapicidis scole fl. 1 den. LXXV.

(U. o. 105—106. l.)

In vigilia Circumcisionis Domini.

Llapicidis scole fl. II.

(U. o. 106. l.)

1519.

Thulka Péter végrendelete.

Similiter rectori scholarium de pretorio solvi debent den. LXXV. — Soluti sunt.

(Eperjes város lt. 1008. szám.)

1520.

Sabbato post conversionis sancti Pauli.

Scolaribus pro una prebenda den. XXXII.

(Eperjes város számadáskönyve 120. l.)

1520. április 28.

Számadáskönyv töredéke. Ebben a következő tételek:

Sabbato ipso die sancti gothardi magistro Petro *Italo* dati sunt fl. septem. VII.

Laboratoribus manualibus ad scolam dati sunt fl. 1 den. LV.
 Pro uno plaustro ligni ad scolam den. VIII.
 Rectore schole in rationem sui salarii dati sunt fl. III.
 Parvis laboratoribus ad scolam fl. 1 den. XXI½.
 Qui rectificavit clavos schole den. VII.
 Magistro Petro Italo super laborem schole dati sunt fl. VIII.
 Pro tignis ad scolam den. 29.
 (Eperjes város lt. 1016/b szám.)

1520.

Die saturni ante dominicam Judica.
 Pro reformatione fornacis in scola pretorii den. XII.
 (Eperjes város számadáskönyve 890/a, 122. lap.)
 Die saturni post Inventionis sancte Crucis.
 Rectori scholarium ad rationem fl. III.
 (Eperjes város számadáskönyve 890/a szám, 123. .)
 In vigilia divi Johannis Baptiste.
 Pro pulsu libertatis den. XXV.
 (U. o. 124. l.)
 Sabbato post Johannis Baptiste.
 Rectori scholarium solutio finalis de anno preterito fl. III.
 (U. o. 125. l.)
 Die saturni post Margarethe virginis.
 Scolaribus contra auram pulsanibus den. XXV.
 (U. o.)
 Sabbato post assumptionis Marie.
 Scolaribus pro pulsu libertatis den. XXV.
 (U. o. 126. l.)
 Die festo sancti Michaelis.
 Scolaribus pro pulsu contra auram den. XXV.
 (U. o. 128. l.)
 Die festo conceptionis Marie virginis.
 Scolaribus pro pulsu libertatis den. XXV.
 (U. o. 130. l.)
 Die saturni post Lucie virginis.
 Rectori scholarium ad rationem fl. IIII. (*Széljegyzet* : Baccalaureo.)
 (U. o.)
 Sabbato post Innocentum.
 Scolaribus pro novo anno den. XII.
 (U. o. 131. l.)
 Pro duobus plaustis lignorum ad scolam den. XIII.
 (U. o.)

Registrum antiquorum debitorum persolutorum.
Pro literis rectori scolarium den. XXV.

(U. o. 115. l.)

1520.

Registrum speciale expositorum super structuram scole.

1. old. Sabbato post trium Regum lapicidis fl. 1. den. XL.

Sabbato ante Anthonii confessoris eisdem fl. II.

Pro exasperatione instrumentorum den. XL.

In die sancte Agnetis lapicidis fl. 1, den. LXXI.

Fractori lapidum pro lapidibus ab eo ductis fl. 1 den. XL.

Sabbato post conversionis Sancti Pauli lapicidis fl. I den.

LXIII.

Sabbato post purificationis Marie eisdem fl. I den VI.

Pro lapidibus ductis den. XII.

Pro uno assere ad officinam fractionis lapidum — den. V.

Pro uno plaustro lignorum lapicidis den. IX.

Ad rationem roborum pro scola fl. I den. XXV.

Lapidum fractori pro lapidibus den. XXVIII.

Sabbato post Scolastice virginis lapicidis fl. 1 den. XXV.

Sabbato ante dominicam Esto mihi lapicides fl. 1½ den. XII.

Fractori lapidum pro lapidibus ab eo ductis den. LXXXVI.

In hoc iterum eidem fl. 1.

Vectoribus lapidum fl. II½ den. XIII.

Sabbato ante Invocavit duobus lapicidis den. LXXXIX.

Sabbato ante Reminiscere lapidum fractori den. LVI.

Johanni Becke pro vectura lapidum den. LXIII.

Eadem die lapicidis fl. II.

Laycis de Thoczelmesch pro roboribus fl. 1.

Sabbato ante Oculi lapicidis fl. II.

Sabbato ante dominicam Letare fractori lapidum den. XVIII.

Magistro Petro *Italo* ad rationem condictaminis fl. X.

Pro exasperatione instrumentorum lapicidis den. LXXII.

Sabbato ante dominicam Judica pro octo curriculis ad nihil.

Confractoribus scole antique den. LXX.

Sabbato ante palmarum fractori lapidum den. LIII.

Pro reformatione spelunce ad cementum den. VIII.

Amministratoribus muratorum fl. II den. LXXXII½.

In vigilia Resurrectionis Cristi magistro Petro ad rationem
fl. X.

Amministratoribus fl. III. den. X.

Pro una portatura lapidum den. XII.

Pro capisteriis den. V½.

2. oldal. Sabbato ante Judica fractores lapidum de Saros tulerunt ad rationem fl. II.¹⁾

Deinde sabbato ante Resurrectionis similiter fl. II.¹⁾

Fabro pro exasperatione instrumentorum lapicidarum den. XLIX.

Fractori lapidum pro lapidibus ab eo ductis den. 24.

Ad certas necessitates den. XX.

Pro scaffis et dolia den. XXV.

Sabbato post pasce amministratoribus muratorum fl. 11. den. X.

Pro salve et pulsu etc. pro uno $\frac{1}{2}$ vase cervisie den. 38.

Fractori lapidum pro lapidibus den. LXXXVIII.

Pro hredis quere in speciali — Nihil.

Sabbato post Valeriani martiris pro tignis den. VIII.

Magistro Petro Italo ad rationem conductaminis fl. XV.

Amministratoribus — fl. $I\frac{1}{2}$ den. XLVIII.

Petro Szylas pro lapidum vectura den. XXV.

Lapidum fractori in Epperies den. LXXX.

Alteri fractori lapidum Andree Both super lapides in metis Saros, quere solutionem in registro speciali.

Fractoribus lapidum de Saros ad rationem den. L.

Martino crematori laterum ad rationem fl. 1.

Pro cordis et aliis pertinentiis den. XXXV.

Sabbato ante Philippi et Jacobi magistro Petro ad rationem fl. V.

Joanni de Radacz ad unam fornacem cementi fl. 1.

Suburbanis pro vectura cementi fl. 1. den. XV.

Pro duobus mediis vasis cervisie den. LXXIII.

Amministratoribus fl. 1 den. LX.

Carpentariis pro locatione roborum ambone den. LVI.

Fractori lapidum ad scolam fl. II den. LIII.

Martinus Franck duxit lapides ad rationem seu cementi (?) pro fl. 1. den XX.

Alteri vectori lapidum fl. 1 den. XX.

In die Sancti Gothardi magistro Petro ad rationem fl. VII.

Mathie carpentario den. XXVI.

Amministratoribus penes scolam fl. 1 den. LV.

Martino lapidum fractori fl. II minus den. X.

Thome Czik ad rationem unius fornacis cementi fl. II. Eidem finaliter fl. II.

Pro uno plaustro lignorum ad scolam den. VIII.

---

¹⁾ Ez a két tétel az eredetiben át van húzva.

Sabbato ante Sophie vidue Emerico Kysch ad rationem unius fornacis cementi fl. 1. .

Parvis laboratoribus fl. 1. den. XXI $\frac{1}{2}$.

Clavorum rectificatori den. VII.

3. oldal. Magistro Petro Italo iterum ad rationem conductaminis fl. VIII.

Paulo Hander pro vectura cementi den. V.

Martino fractori lapidum fl. 1 den. XVI.

Vectoribus lapidum den. LXXXXII.

Pro tignis mayoribus den. XL.

Sabbato post ascensionis Domini magistro Petro fl. VIII.

Carpentario den. XXXVI.

Amministratoribus muratorum fl. 1 den. LXXII.

Pro rectificatione clavorum den. X.

Lapidum fractori Martino fl. 1 den. XXIII.

Suburbanis pro vectura cementi fl. 1 den. LIII.

Pro cordis den. IX.

Pro tignis ad tectum scole den. XXX.

Paulo de Radacz finaliter pro una fornace cemeti fl. 1 $\frac{1}{2}$.

Johanni *alamanno* etiam finaliter fl. II.

In vigilia Pentecosten magistro Petro ad rationem fl. X.

Pro clavis ad stationes organi den LXXX. Ez kitörölve és széljegyzet : Quere in registro ecclesie.

Pro clavis ad scolam den. XLVII.

Pro exasperatione instrumentorum lapicidis den. XLVII.

Pro crateribus ad fenestras fl. II $\frac{1}{2}$.

Amministratoribus muratorum fl. III den. LXV.

Vectoribus cementi fl. II den. XXI.

Pro lignis ad scolam den. X.

Stephano fabro pro exasperatione instrumentorum fractoribus lapidum den. LXXXX.

Fractori lapidum Clementi ad rationem fl. $\frac{1}{2}$.

Martino fractori pro lapidibus den. VIII.

Martino ad rationem cremationis tegularum mutuati sunt fl. XXVI den. 29.

Sabbato ante Trinitatis magistro Petro ad rationem fl. VIII.

Amministratoribus muratorum fl. II den. XXXV.

Pro vectura cementi den. LXXVIII.

Pro cordis stationes circum scolam den. XVIII.

Pro duobus roboribus ad ambonam scole den. XX.

Clementi lapidum scilicet fractori pro lapidibus den. XX.

Fractori Martino pro lapidibus ab eo ductis den. XLVIII.

Vectoribus lapidum fl. 1 den. 2.

Vectoribus cementi iterum den. LXIII.

- Sabbato post corporis Christi magistro Petro fl. VIII.
 Pro cervisia unius vasis domino *Jacobo pictori* den. LXXV.
 Pro cordis den. II.
 Amministratoribus muratorum fl. II. den. X.
 4. oldal. Fractoribus lapidum den. XVI.
 Ductoribus den. IIII.
 Iterum vectoribus lapidum den. LXXX.
 Johanni alemanno ad rationem unius fornacis cementi fl. 11.
 Iterum fl. II.
 Pro cilindriis expositi sunt fl. II minus den. XI.
 Sabbato post Viti et Modesti amministratoribus fl. II den.
 LXXXV.
 Carpentariis trabium scole fl. den. XIX.
 Pro decem trabibus una cum expensis fl. I den. LXXVI.
 Magistro Petro ad rationem fl. VII. — (*Széljegyzet* : Magister
 Petrus fl. VI. tulit iam superflue.)
 Uni vectori duorum roborum den. XVI.
 In vigilia Johannis baptiste pro cilindriis fl. II minus den. X.
 Pro tignis roboribus et asseribus den. XLIIII.
 Bartholomeo de Zentemrich ad unam fornacem fl. II.
 Pro asseribus ad scolam den. XLIX.
 Clementi pro lapidibus ab eo ductis den. LXVIII.
 Magistro Petro fl. V.
 Amministratoribus fl. II den. L.
 Carpentariis scole den. LXXXVI.
 Pro cementi vectura den. XIII.
 Fractoribus lapidum pro lapidibus ab eis ductis fl. 1 den.
 XXXII.
 Pro lignis ad scolam ductis den. XXIIII.
 Uni lapidum vectori ad scolam den. XLVIII.
 Vectoribus asserum den. VIII.
 Vectoribus lapidum fl. III den. LXXXII.
 Pro asseribus fl. 1 den. LXXXV½.
 Pro tignis ad tectum scole den. XXXII.
 Iterum pro roboribus et tignis den. LXVII.
 In hoc iterum den. XXIX.
 Sabbato post Petri et Pauli apostolorum pro cilindriis fl. 1
 den. LXXVI½.
 Pro roboribus necnon aliis pertinentiis den. LXVII.
 Amministratoribus muratorum fl. 1 den. LXXX.
 Pro vectura arene den. XIII.
 Magro Petro Italo fl. V.
 Eidem pro consumatione testudinum scole den. XXV.
 Carpentariis tecti scole fl. II den. II.

- Vectoribus cementi den. LXXXXVI.
 Pro vectura arene den. X.
 Vectoribus lapidum in summa dati sunt fl. V. den. LXXX.
 5. oldal. Fractori lapidum pro lapidibus ab eo ductis den.
 LXXVIII. In hoc iterum den. VIII.
 Sabbato post visitationis Marie pro roboribus den. XIII.
 Magistro Petro Italo fl. V.
 Amministratoribus muratorum fl. II den. V.
 Carpentariis fl. III. In hoc iterum den. XL.
 Pro vectura cementi ad scolam fl. I den. XII.
 Pro vectura lapidum den. LX.
 Fractori lapidum den. XXXII.
 Uni vectori laterum den. XVIII.
 Pro cilindriis fl. II½ minus den. 11½.
 Pro funibus den. IX.
 Michaeli Zeno pro vectura lapidum fl. I den. XXVIII.
 Sabbato post Margarethe virginis pro funibus den. IX.
 Amministratoribus muratorum fl. I den. LVII. Iterum den.
 XXI.
 Vectoribus cementi den. XXIII. Iterum den. VIII.
 Carpentariis den. LXXXVI. In hoc iterum den. XLV.
 Magistro Petro Italo fl. V.
 Ductoribus lapidum den. XXXVI.
 Lapidum fractoribus fl. I den. XII.
 In profesto sancte Marie Magdalene magistro Petro fl. III.
 — *Széljegyzet*: Jam ultra conductamen tulit fl. XXX.
 Amministratoribus fl. I den. XIII. Iterum den. XV.
 Civitatis fabro ad rationem craterum fl. I.
 Pro cilindriis fl. II den. III.
 Sabbato post Anne matris Marie pro una sera ad hostium
 den. XXXII.
 Magistro Petro Italo ex conductamine fl. III.
 Pro vectura cementi den. XVI. In hoc iterum den. XXXII.
 Vectoribus cementi den. XXII.
 Sabbato post vincula Petri pro clavis et aliis pertinentiis ad
 scolam, summa facit fl. VII den. X½.
 Sabbato post Laurencii vectoribus laterum den. XII.
 Pro asseribus ad scolam fl. 1½.
 Pro cemento et cordis den. XXXII.
 Magistro Petro Italo fl. III.
 Amministratoribus den. LXXX.
 Sabbato post Assumptionis, amministratoribus fl. I den. LV.
 Amministratoribus den. LXXX.
 Magistro Petro Italo fl. III.
 Sabbato post Bartholomei carpentariis den. XLIII.

Amministratoribus den. LXXX.

Magistro Petro fl. III. Eidem pro *bibalibus* fl. IIII finaliter.
(Eperjes város lt. 890/a 116—118. ll.)

1520.

Pro duobus plaustis lignorum ad scolam den. XIII.
(U. o. 131. l.)

1521.

Die solutionis post Bonifacii martiris.

Scolaribus pro pulsu libertatis den. XXV.
(U. o. 142. l.)

Die solutionis ante Marie nivis.

Pro una sponda ad usum rectori scolarium den. XXXII.
(U. o. 144. l.)

Die saturni post Assumptionis Marie.

Scolaribus pretextu pulsus ad libertatem den. XXV.
(U. o.)

In profesto divi Michaelis archangeli.

Magistro Sebastiano ad rationem servitii, quos Paulus cantor
tulit fl. II. — *Széljegyzet* : Rectori scolarium.

Eidem cantori Paulo pretextu Georgii Baccalaurei — fl. 1½.
(U. o. 147. l.)

Ad septimanam precedentem post Lucie pertinet.

Scolaribus pretextu pulsus libertatis den. XXV.
(U. o. 150. l.)

Summa summarum singulorum expositorum anno 1520 regie
maiestati, *super scolam*, necnon super multifarias civitatis huius
necessitates una cum antiquis debitis persolutis facit florenos
MMCXII. den. XII.

(U. o. 131. l.)

1521.

Registrum speciale expositorum super scolam.

Llaterum crematori pro lateribus ab eo receptis fl. VI.

Adhuc tenemur eidem fl. III minus den. XXIX soluti sunt
eidem.

Pro asseribus ad pavementum scole fl. II den. LXVIII.

Fractori lapidum pro lapidibus fl. 1½.

Llaboratoribus circa scolam fl. I.

Sabbato post Georgii carpentariis fl. I.

Liniatoribus pavimenti ambone scole fl. 1½ den. XXX.

Pro vectura argille den. LIII.

In hoc iterum soluti sunt den. XXVIII.

Pro una sera ad *dormitorium* rectoris scolarium den. LXXV.

Pro una tinna ad scolam den. V.

Quibusdam dietariis penes scolam alias liniatoribus fl. II den. LXXXIII.

Pro asscribus ad scolam den. LXXX.

Uni dictario den. X.

Secunda post corporis Christi pro asscribus den. LXXXX.

Pro vectura argille ad scolam den. XLV.

In die sanctorum Viti et Modesti martirum pro asscribus fl. III den. LXIII.

Carpentariis circa scolam partim etiam circa curiam fl. 1 den. LVIII $\frac{1}{2}$. Iterum den. X.

Fractori lapidum den. XVIII.

Sabbato ante diem festum Nativitatis Sancti Johannis Baptistae pro lignis abietum ad reformationem camerarum scolariis fl. 1 den. XV $\frac{1}{2}$.

In die Petri et Paulorum apostolorum carpentariis camerarum scole den. LXVIII.

Pro una sera ad concham turris den. XXVII.

Sabbato post visitationis Marie virginis carpentariis fl. III den. XL.

Pro XVIII. asscribus ad cameras scole den. LXXII.

Amministratribus carpentariorum den. XXII.

Seratori Clobloch ad rationem den. XXXII.

Pro asscribus ad scolam den. XXVII.

Pro reformatione sepi penes scolam den. XVI.

Muratori pedis fornacis den. XL.

Amministratribus den. XXVIII.

Pro reformatione unius camere den. XII.

Pro vectura argille, arene et laterum den. XLVI.

Uni lapicide penes scolam den. X.

Vectori argille fl. $\frac{1}{2}$.

Pro reformatione sere ad stubellam magistri fl. $\frac{1}{2}$.

(Eperjes város lt. 890/a szám, 150. l.)

1522.

Sabbato post Anthonii abbatis.

Pro uno plaustro lignorum ad scolam den. XIII.

(U. o. 159. l.)

Die saturni ante Quasi modo geniti.

Pro certis lapidibus ad hostium scole den. XVI.

Finalis solutio pro seccione hostii ad scolam den. LXXV.

(U. o. 163. l.)

In vigilia Petri et Pauli apostolorum.
 Scolaribus pretextu pulsus nundinarum den. XXV.
 Sabbato ante Marie Magdalene.
 Scolaribus pro pulsu contra auram den. XXV.
 In vigilia divi Laurentii levite et martiris.
 Scolaribus pro pulsu contra auram den. XXV.
 (U. o. 165—167. II.)
 In vigilia divi Bartholomei.
 Scolaribus pretextu pulsus pro nundinibus den. XXV.
 (U. o. 167. I.)
 In die dive Lucie virginis et martiris.
 Scolaribus pretextu pulsus ad libertatem den. XXV.
 (U. o. 171. I.)

1523.

In die festo sabbato dive Dorothee.
Scolaribus pro recitatione comoedie den XXV.
 (U. o. 202. I.)

1523. junius 29.

Közjegyzői oklevél, melynek tanui közt két eperjesi tanerő szerepel, u. m. »Sthanhover de Alles« Sebestyén és »magister Johannes Rollo de Cracovia«.

(Eperjes város lt. 1111. szám.)

1523.

Die solutionis ante festum Sancti Joannis Baptiste.
 Scholasticis pro pulsatura libertatis den. XXV.
 Magistro Sebastiano ratione servitii scolasticorum fl. X.
 In die vincula Petri solutio facta est.
 Magistro Joanni scholasticorum certorum ad rationem mercedis sue fl. 1.
 (890/a — 185., 187. I.)
 Sabbato ante festum Bartholomei.
 Pro pulsatura libertatis den. XXVIII.
 (U. o. 188. I.)
 Sabbato ante undecim millium virginum.
 Scholasticis, qui pulsaverunt contra tempestates aure den. XXV.
 Sabbato ante festum Lucie virginis.
 Illis, qui pulsaverunt libertatem den. XXV.
 (U. o. 191., 193. I.)

Propter edificationes varias, quas magister Sebastianus fecit in schola fl. 1½.

(U. o. 195. l.)

1523—24 körül.

Eperjes város tanácsának felterjesztése valamely egyházi forumhoz (valószínűleg az egri székesegyházhoz), melyben panaszt emel Domo Mihály lelkész ellen, a ki »scolarem quendam Vrbanum nomine in causa criminali, coram illis foro seculari crimine furtus accusans iuridica petitione captivari mancipavit, die tamen sibi prescripto neutiquam comparens illum neque iure convincens, scholaris (tanquam innocens) captivitate per cives solutus, dictum dominum Michaellem iure sedis Agriensis reconvenit, ducentisque florenis de iniuria illata et expensis per vicarium r. p. vestre convicit, quem quidem iuris forma etiam anathemate ad restitutionem compulit, bona et clenodia eiusdem domini Michaelis apud cives etiam Epperienses reposita, pro iuris exigentia in sortem ducentorum florenorum occupavit«. Erre Domo Rómába ment és »certos ex consulatu cives notatos falsa et calumniosa expositione impetrando, contra regni decreta, ad diem sexagesimum in urbe comparare citavit«, kéri a tanács a névtelent, hogy őket minden jogtalan és igazságtalan zaklatás ellen védje meg.

(Papiron. Eperjes v. lt. 1128. szám.)

1524.

Sabbato ante festum Purificationis Marie.

Pro lignis domino predicatori et magistro schole den. XX.
(890/a — 202. l.)

Die saturni ante Reminiscere.

Pro uno plaustro lignorum ad scolam den. XII.
(890/a 203. l.)

Die divi Adalberti episcopi.

Rectori schole ad rationem sui salarii fl. VII.
(U. o. 205. l.)

Sabbato infra octavas Corporis Christi.

Magistro Sebastiano in supplementum den. LXXVII.
(U. o. 206. l.)

Sabbato post octava Corporis Christi.

Scholaribus pro pulsu libertatis den. XXV.
(U. o. 207. l.)

In octava Visitationis Marie.

Domino magistro schole solutio finalis fl. V.
(U. o. 208. l.)

Sabbato ante Galli confessoris.

Scholaribus ratione pulsus contra auram den. XXV.

(U. o. 212. l.)

In festo Sancte Elyzabeth.

Domino magistro schole Johanni Rullo ad rationem mercedis
in annum secundum fl. II.

(U. o. 213. l.)

Sabbato post Lucie.

Pro pulsu libertatis den. XXV.

(U. o. 214. l.)

1525.

Sabato ante Reminiscere.

Rectori schole similiter ad rationem fl. II.

Item pro rectori schole pro solutione finali huius anni dati
sunt fl. VI.

(U. o. 215. l.)

In natali Sancti Johannis Baptiste.

Pro pulsu libertatis den. XXV.

(U. o. 219. l.)

Sabato a feriis Matthei.

Magistro Georgio rectori schole fl. III.

(U. o. 222. l.)

Sabatho secundo Adventus.

Pro pulsu libertatis Santi Andree den. XXV.

Et pro pulsu contra tonitrua den. XXV.

Vigilia vigilie Natalis Domini.

Rectori schole ad rationem fl. III.

(U. o. 225—226. l.)

1526.

Vigilia divine Triados (Szent-Háromság vasárnapot megelőző szombat).

Magistro schole finaliter in hunc annum fl. III.

(U. o. 238. l.)

Postridie divi Laurentii.

Magistro schole pro principio huius anni fl. III.

(U. o. 241. l.)

Pridie Simonis et Jude.

Pro pulsu contra tonitrua den. XXV.

(U. o. 245. l.)

Postridie Juno centum.

Pro plaustro lignorum ad scholam den. XII.

Rectori schole *novitio* fl. II.

(U. o. 248. l.)

Közli: DR. IVÁNYI BÉLA.

MAGYAR LEVELEK A XVI. SZÁZADBÓL.

— KILENCZEDIK KÖZLEMÉNY. —

Sárkány Antal levelei Nádasdy Tamáshoz.

58.

Bécs 1556. július 17.¹⁾

Spectabilis et magnifice Domine etc. etc.

Továbbá én az Szentgyörgyi Gabriel (az eredeti írásmód szerint: *Zenth Ghörgij*) uram dulgáért itt vagyok *mast* Béczben. Bizony, hogy az kiknek kezeseknek kell lenni igen difficilisek, de hinném Istent, hogy véghez menne. Im ő magának Gabriel uramnak *igirül-igire* megírtam, hogy mibe ál az ő dulga, kit ő maga megbeszél k(egyelmed)nek etc. Továbbá nem tudom, ha vagyon knek tuttára avagy nincs, hogy az *szent Dorotyabeli barátok* megtiltották volna az te kmed *mijét*, mivel azt mongyak, hogy az ablakoknak világosságátel vennéje. Azért királ commissariusokat bocsátott vala reá, hogy meg nizzék, *szüntén* arra jutottam vala fel, hogy megnézék és ma nézték *telleséggel* meg, jóllehet bizony, hogy ellenek esik valami kevese, de én igen kértem és könyörgöttem az Praepostnak, ajándékot, dinnyét mit vittem neki, hogy kddel ne igyenetlenkedjék az kevesért etc.

Továbbá kmed mesteri es velem voltak, azok *is* rea felelének, hogy adnak annyi világosságot neki, mint annak előtte volt. Azért hinném Istent, hogy jó vég lenne benne, ha *kegig (így !)* vég nem lenne benne, hát az pýspek urakat és kdnek német barátit reá viszem, azokkal is kéretem, kit hinném Istent, hogy nem lenne szükség, hanem *annakulis* (így) megmielnéje etc.

Továbbá az itt való mieltetés felől azt irhatom kgdnek, hogy az mint kmed meg szerződött az kőmiesekkel az alsó rend házig mind fel rakták és igen mielnek etc.

Továbbá azt irhatom knek, hogy az gazda igen panaszkodik hogy egyetlen egy pinze sincs, sem borok nincs az mieseknek, sem zabja nincs az lovaknak. Irton ír, hogy pénzt külgyenek neki azért ugyan egy pénzt sem küldönek. Továbbá téglájok is annyi vagyon, hogy e héten mind fel rakják. Az kőmiesek penig igen *zugodnak*, hogy ha nem mielhetnek az téгла miat. Továbbá azt mongya az gazda, hogy ha pénze volna *mast* mind gerendának való fát és mind egyebet vehetne, mert eleget hoztak. Azt mongya, hogy jobb volna most mind gerendáját s'mind egyebét meg-

---

¹⁾ A sorrendből véletlenül kimaradt.

faragni, az nap is hosszú most hozzája, majd megrövidül az nap is hozzája s nem mielhetnek annyiat rajta mint mastan etc.

Továbbá azt irhatom knek, hogy mátul fogva egy hétig még itt kel lennem az Gabriel uram dulgaért és aszonyom is parancsolt valami magának való dolgot, kiért itt kel lennem. Azután egy hét múlva mindjárást aszonyomhoz kell mennem, mert igen parancsolt, hogy hozzá menjek, ide is irt immár, hogy hozzá menjek. Azért ha kmed valamit *irr, tahajd* (így!) még egy hétig itt találnek meg, de azután elmegyek mindjárást *innend* aszonyomhoz etc. Továbbá azt mongya az gazda, hogy miulta kmed elment még azulta ő neki többet nem attak fl. XX, nyócz turót, hat *ij szajtot* (így!). Azt mongya az gazda, hogy mast mind kálhát (?) mind deszkát eleget vehetnének. Azt is mongya az gazda, hogy azt monda az *Francisco mester*, hogy igaz ugyan megvehetnéje kmed mast az deszkát mind hajóstul mint igaz királnak. (így!)

(Ettőlfogva végig Sárkány Antal kezeírása.)

Toábbá kegyelmes Uram, bizon az, hogy nincs mast jó egészségem, *arra* kelyeték mással iratnom, de im magamnak is kelye irnom, hogy *mek* hagyám ezeket irni, menek egy barátjához kegyel(mednek). Azt monda: *Nem* (*nám*=lám helyett) Antal uram, ha vagyon Nádarjspan uram hírével avagy nincs, de más *szomszétok* (az eredeti írásmód szerint: *somsetok*) vagyon, Bán uram *mek* vette *Monyorókereket* és *Weresvárat*, de bizon — ugymond — ennek vagyon valami misterioma, mert ezt csak Nádorispán uram ellen mielték és *Kwzek* (Kőszeg?) ennek az oka etc. Egyebet is szóla, de mast azt nem szükség *mek* irnom. Azért ezt akarám k.nek irnom, már régen *jajgatják* az monyorókereki és veresvári désmát, mert azt mongya, hogy soha nem agya etc.

Toábbá az Ur Isten tarcsa *mek* k. és hozza minden jóval hamar *mek* etc.

Ez levél költ Becsébe 17. Juli 1556.

Kívül a nádor szokott címe latinul.

perpetuus servitor
Sárkán.

59.

Sárvár 1557. Január 28.

Az én öreké való szolgálatom után kegyelmes uram, aszonyom mind kis urammal egybe jó egészségbe vagyon. Toábbá azt írhatom k, hogy igen készülünk, az *mivel*, azt hiszem is, hogy mind megkészülnek ezen napra avagy *mék* előb, de ezennel külgyen k. vagy négy rókaláb gereznát, mert *mék* hátának nem jutott róka láb etc. effélével igen kely sietni mert csak az héja vagyon, az eleinek és gallérának vagyon róka hát etc.

Toábbá az aszonyom szederjes kamok *ispanyol* kenteséhez vetessen k. száz (az eredeti írásmód szerint *zas*) arany *bográrt*, anyit, az az anyi szélesek az menyi széles az veres posztó, az ki ez levelbe ketve vagyon. Az szabó monta aszonyomnak, hogy sokat csinált másnak is boglárrel és nem jó fő embernek annékül, erre ugyan igen kéri k. aszonyom, hogy megvetesse k. Toábbá ugyan azon kentesre vetessen k. huszonhat réff kötést, ezistet, de két *wijonál* (ujjnyinál?) szélesb ne legyen, ha ezüstest nem találnak, hát csak aranyal legyen sem árt. Osztán azon kéreti aszonyom k. hogy vagy *gróff Latránnéval* avagy *Manesnével* vetesse meg k, avagy aval az ki hozzá ért, mind az boglárt és mind az ketést etc.

Azért k. ezekrül tegyen mentül hamarább lehet választ. Toábbá azt is mongya aszonyom, hogy ha k. azt akarja, hogy el menyen, hát ugyan Becséből haza külgye az szekereket és k. ott Becsébe szerezzen szekereket, kin Posonba mennem k. és azt es hagyá aszonyom, hogy mek irjam k.(nek), hogy az előtt es mek monta kgdnek, hogy soha egy *meneküzőbe* öremesben nem ment, mint ebbe menne, ha kegyelmed és az üdő engedi. Toábbá azt es hagyá aszonyom, hogy mek írja(m) kgdnek, hogy követi kgdet, hogy kgd megbocsássa, hogy önmaga nem irhatott kgdnek.

Toábbá az Ur Isten tarcsa kgdet minden jóvával.

Az levél költ Sárvárat szent Pál után szerdán 1557.

perpetuus servitor
Sárkán.

60.

Sárvár 1557. február 3.

Az én öreké való szolgálatom után kegyelmes uram, itt már az mibe nem sok vagyon, kit el nem végeztek, az mi kevés vagyon benne azt es el végezik. Énnekem ez *jüve* Péntekre *esmék* Sopronra kely menne(m) az tervénre etc. Hála Istennek aszonyom mind kis urammal egybe jó egészségbe vannak. Toábbá az Ur Isten tarcsa meg kgdet minden jóval.

Ez levél költ Sárvárat 3 februarii 1557.

perpetuus servitor
Sárkán.

61.

Sárvár 1557 február 18.

Szokott köszöntés után.

Toábbá aszonyom kis urammal egybe jó egészségbe vannak. Toábbá azulta hogy kgd elment mind itt voltam, immá(r) kely az pörért Sopronra mennem. Toábbá mü is egy *meneküzőt* szerzénk

itt Kristóf urammal *Thóke Benedeknek* adánk Sárkán aszont (így!) kinek kézfogásába *Törek Ferencz* uram is itt vala. Nagy vigan lakának, jóllehet nem mindennek teczik, de ha nekem leányom volna is, neki merném adnom, ha volna mit nekik adnom. Mind azáltal az miel Isten hagyott én is segéltem, de azért mind Thóke és mind mü csak kegyelmedhez való biztunka mielték. Azért igen *szüksék* Thókének az kegyelmed *kegyelmesse* (így!) kit Kristóf uramtul jobban megért kegyelmed. Toábbá az Ur Isten tarcsa minden jóval kgdet.

Ez levél költ Sárvárat 18 februarii Anno 1557.

perpetuus servitor
Sárkán.

62.

1557. Sopron sept. 15.

Szokott köszöntés után.

Toábbá zábrági püspök uramnak sok kérésére Pozsonra mentem vala, ot Réwayval minden módon jó módon szerződék meg, Püspök uram. Ravony uramval ketten mi voltunk közbe járók köztek. Azért kére engem püspök uram nem keves szóval, hogy mindjárást Zombathelre mennék és meglátnám, ha azok ott vannak, az kit Révay uram monda püspök uramnak. Azért im menten megyek Zombathelre és ott meglátván azonnal kegyelmedhez megyek és én osztán mindent megbeszélek kegyelmednek, mint vagyon az dolog. Toábbá levelet is küldö kegyelmednek, kit ez levelbe köttettem. Ravony uram es kegyelmednél leszen azt hiszem holnap etc. Ugyan velem jó vala de Kerechenyt várja. Toábbá az csepregi dézma felől es választ hoztam püspök uramtul kgdnek. Toába *kenergek* k. mint kegyelmes uramnak, hogy k. megbocsássa, hogy előb kghez nem tértem, bizony oly oka vagyon, kit k. megért, hogy semmi képen nem lehete.

Az Ur Isten éltesse kegyelmedet.

Datum Sopronii feria 4-a post nativ. Marie 1557.

perpetuus servitor
Sárkán.

63.

Bécs 1557 május 24.

Szokott köszöntés után.

Továbbá Kerechény Andrástul megérttettem. az kgyelmed parancsolatát jobban. Azért elvégeztem én az decima dolgát pispek uramval, Márton deák meg is adott másfél száz forintot benne, az többbit szent Márton napjára kelletik adni. Továbbá az Szepetnek dézmájából (így!) taval nem attak neki többet száz

forintnál meg abba tartoznék kegyelmed neki hetven öt forinttal, *dhe* (így!) azt *minth* megengedé kegyelmednek, a mellyet nagy sokat is izene kegyelmednek. Azért rövid nap szembe leszek kegyelmeddel és mind megbeszélem kegyelmednek. Továbbá az jövődő Szepetnek dézmának az árát az az felét megkiványa kegyelmedtül, hogy kgd az felét megaggya nekie Posomba. Továbbá *mihent* én kiszabadulok innét az Doctor kezéből azonnal oda Sárvárra megyek kgdhez, valami dolgiamért kegyelmedhez és aszonyomhoz. Isten tarcson meg kegyelmedet minden jóval. Datum Viennae 24 may 1557.

perpetuus servitor
Sárkán.

(Idegen kézzel írva.)

64.

Bécs 1557. majus 25.

Szokott köszöntés után.

Toábá azt hiszem meg értete kgd immár az dézma felől mit végeztem besprimi (így!) urammal, el felettem volt Jakab ur dulgáról, mit végeztem vele, mek irnom. Azért esküvék ad omnia sacra, hogy soha nem leszen, inkább kész volna az püspökségből is ki menni etc.

Toábá az keresztes papot *Marcust* esmék mek kereszteltem, kit kgd én tőlem meg ért, ha Isten akarja Szombaton vagy Vasárnap, mert innét mindjárást kegyelmedhez megyek. Szerdán avagy Cseterteken innét kü indulok. Toábá az mestert is mek szerzettem, ugyan jelesset és tudóst. Akor is ot vala Olaszországba Padwába, a mikor mi ott valánk, ez héten jöt onnét, az felföldi (»ffelföldy«) mester is sokáig volt, de addik nem megyen reája, míg kgddel szembe nem leszen, az gyűlésbe leszen kgddel szembe és ugyan amint reá megyen, ezt kgd adassa tuttára az csepregi uraknak, hogy mást ne fogagyanak, mert egy hitván akar rá menni etc. Az Ur Isten tarcsa kgdet minden jóval. Datum Viennae 25. maji 1557.

perpetuus servitor
Sárkán mpr.

Kgd ne jelencse az k (. . olvashatatlan szó) dolgát senkinek míg én kgdel szembe nem leszek, mert jeles oka vagyon.

65.

Szent Miklós 1557. Junius 30.

Az én öreké való szolgálatom után ma itt voltam aszonyomnál az mint kegyelmed hatta vala. Azért aszonyom elmegyen

Leukára és ot leszen *adik* mig k. meg jó. De csak azon kéri kgdet, hogy sokáik ot ne hagyja kgd. Nem szomorkodék rajta, öremest megyen Leukára, látván és értvén az okait etc. Toába kgd monda, hogy ujságra jövék ide, mek találám az ujságokat, egyik az, hogy *olahijt* (így!?) *jár vala kis Uram, osztán érti immár az lant szót*, az kinek mongyák, hogy kezét fogja, azonnal oda megyen és kezét fogja, osztán aszonyommal elmondja az imátságot, egyéb ujsága is szántalan vagyon etc.¹⁾

Toábá én nem mehetek Sárvárra, mert *Davit* uram ez jüve Pénteken akar Posomba menni, oda választotta az tanács, én menten mennem kely vele (így!) *Bajprukharhoz* és ő ugyan *otnat* (így!) Posomba megyen. Azért mék ez héten ha lehet elmegyek Sárvárra. Ferencz uramat nem találám *Kereszturat*, Leukára ment volt, utánna iraték, ha mek jó mindent mek mondok nekie. Nekem ugy teczik, mig *Maylát* uramnén olyan betek leszen, nem szólok az dologról *Cristóff* uramnak. Aszonyomnak igen teczik etc. Toába az Ur Isten tarcsa minden jóval kgdet.

Ez level költ Szent Miklóst Szent Péter és Pál után szerdán 1557.

perpetuus servitor
Sárcán.

66.

Sopron 1557. augusztus 18.

Szokott köszöntés után.

Toábá azt irhatom kegyelmednek, hogy az én tervényemet *ezten* napra halaszták, azt hiszem, hogy én hozzám való favoráért mielé, mert az *ynzechet* (így) az az az kertet elvesztettem volna. Azért mikor az kertet nekem attá vala *Che Ferencz* szerzésbül attá vala nekem száz forintért az *Maryuk Gabert* (így!?) sok jámbor szerzésébül. Immár azok az jámborok mind megholtanak, hanem csak három ember vagyon benne, Csornai prepo t, Ádám deák uram, osztán *Offner*. Az többi mind megholtak. Azért kenergek kegyelmednek mint kegyelmes uramnak, hogy kgd külgye alá.²⁾ Vasárnapra ide Sopronra *Gabriel* uramat, a kgd secretariusát és Ádám uramat, mert hogy csornai prépost uram soha nem mehet, és vallják meg az dolgot az mint volt, mert az signaturának helt nem adnak, ha be nem vallják, im az signaturát is felkütem, *Sixtus* deák signálta meg is. Továbá *Davit* uramtul mindent jobban megért kgd; Azért könergek kgdnek, mint kegyelmes uramnak, hogy kegyelmed el külgye őket, it egy óránál

¹⁾ A két esztendő N. Ferkóról van szó.

²⁾ Vízfoltok miatt több helyütt alig olvasható.

töböt nem késnek, mék haza mehetnek, az az Becsébe. Továbbá én magam fel megyek vala kgdhez de Horvát Miklóssal való dolgomat es és *Bod Gywgevel* (így?) valót es az jöve Péntekre hatta Beycsy uram, oda kelly mennem. Továbbá az Ur Isten tarcsa minden jóval kegyelmedet. Ez levél költ Sopront Nagyaszony után szerdán. Anno 1557.

perpetuus servitor

Sárkán.

Kenergek kegyelmednek, hogy ezekről tegyen k. kegyelmes választ.

67.

Bécs 1558 január 24.

Szokott köszöntés után.

En Pénteken délbe juték ide és azonnal el *vim* grófnénak az kegyelmed levelét, választ is *ten* róla etc. Az prócátorhoz is elmentem vala, nekem ugy teczik, hogy nincs vétek dolgába, Zabó Tamás es azont mongya. Az mit mast végezett ez levelbe kötve kgdnek kültem. Zabó Tamás azon *másot* nap elmenék Stayerbe, mint orra, szeme el dagadozott vala, igen verték egy fő árros emberrel orczul, agyba, *febe* egymást. Azt mongya az procátor, hogy az dolognak ez héten vége szakad.

Továbbá két doctorhoz mentem vala az kis uramnak való orvosság tudakozni, mindenik azt mondá, hogy jó az keserü mandola olaj, hanem Ferencz doctor mondá, hogy az menni az keserü mandola olaj, felényi rósa olajt tegyenek hozzá, mert az mondola olaj erőss leszen gyermeknek, osztán lenit az rósa olaj, az más doctor azt mondá, hogy *kyvil* kely mek kenni az rósa olajjal, hogy az hőségét veszi el, én élék béven mek irtam aszonyomnak és szombaton reggel *vitten vivék*. Továbbá egri püspök uram cseterteken kegyelmednél leszen. *Dobó* uram it vagyon, király neki attá *Lévát* és *Véglest*, az mint értem ő es (az eredeti írásmód szerint *wwes*) kegyelmedhez megyen etc. Az Ur Isten tarcsa minden jóval kgdet.

Datum Viennae in vigilia Pauli 1558.

perpetuus servitor

Sárkán.

68.

Szil 1558 február 12.

Szokott köszöntés után.

Továbbá ma jövék ide *Silra* Cristóff uramhoz, hogy az mibe szükség szolgáljak nekie, az az szabóhoz és szücshez (betüsz szerint : *sobohoz es swchhoz*) lássák, és ő kegyelme kérésére is. Azonba hozák

kgd levelét, kit nekem meg mutata és velem közle (*kwsle*). Azért nekem szintén úgy vagyon dolgom, mi(n)t az farkasnak, ha viszen is *huréltyák*, ha nem viszen is *huréltyák*, az az ha jól szolgálok is *bestya* nevem, ha nem is, *bestya*. Én azt vettem az kit kgd irt és parancsolt lánczot és függőt (az eredetiben : *ffwgot*) irt vala kgd azt nem találván, ki oda illet volna, vettem egy *nijgba* (= nyakba) *vetőt*, kit nyolcz száz talléron akartak adni, én kedik nagy törekedéssel kgd baráti által, gróff és gróffné által és egyebek által ötszáznegyvennégy forinton vettem mek, kész pénzen, azonnal mek fizettem, egy gyimánt gyűrüt hét száz talléron hattak vala, azt es azonok által százon vettem mek. Azért azt hiszem, hogy abba az kegyelmed méltósága mek nem *alázik*, sem én nem érdemlenék *bestyázást* etc. Aszonyomnak igen teczik és azt mongya, hogy nagyobb helre is meg érnék vele, azt hiszem, hogy az én vásárlásomba vétek nem esett.

Továbbá az Ur Isten tarcsa békével kgdet.

Ez levél költ Sýlot 12 februarii 1558.

perpetuus servitor

Sárkán mpr.

Továbbá az én vásárlásomba semmi vétek nem esset, csak az többibe ne esset (így!) mert oda pohárszék kellene, ezüst tál, *tálnért* ez az mi azhoz valók, az mellé szakácsok és konha szerszám, Továbbá aszonyomat mind kis urammal egybe egésségbe hattam, *mék* oda kely mennem és ott kely lennem az *menekziük* etc.

69.

Pornó 1558 martius 22.

Szokott köszöntés után.

Kegyelmes uram vélhetetlen dolog essék rajtam, mikor estve vecsernye *harankor* kiakarnék Vasárnap az tóhoz mennem mieseimmel, sem *mek* nem izente sem *mek* nem irta csak rajtam *len* csanádi püspek barát *mondra* (így!), el kelye hadnom tómat és anyi miest, ide kelye *Pornóba* vele jönnem, csak az tó mester vagyon az miesekkel. Ez éjjel *Bos monostorán* hálunk, Gabriel uramat is ide hozá vele, ha ez az gonosz szerencse nem talált volna, hát *edik* mek jöttem volna Becséből az orvossággal.

Továbbá én az olajnak az receptáját mind az olajjal egyébe aszonyomnak kültem vala, mert mert (így!) kgd úgy irta vala, és minden tanusággal aszonyomnak kültem vala, de nekem úgy jut eszembe, hogy az recepta semmi nem egyéb vala, hanem hogy *recipe amicalorum amarul recencium ex exprimatur oleum unciam unam vel dragmam* (így!) és osztán egy kis gyapotba kely mártani és az vizébe kely tenni, arrul az gyapotrul bele származik az olaj az *fjyrébe*

(így!), ha még nem fakat megfakasztja, ha nek fakat kedik el szárasztja, ha kedik az file *kernyöke* veres hát kennyék nek róza olajjal de az filébe ne bocsássanak benne. Azért nekem úgy jut eszembe, hogy így vala, ha aszonyom megkeresteti az levelet, kit én az olajjal irtam abbul mindent nek ért kegyelmed

Továba innen magam is ezennel elmegyek, nem késsem it csak két órát is, de bizon hitván fírat lovakon vagyok én magam is nem igen jól vagyok, de im menten megyek Becsébe, hiszem hogy azoknak eszekbe jut az doctoroknak, az kikel szoltam vala róla és mind olajat s mind receptáját nek hozom. Azért kgd külgyen ezennel egy lovagot Sopronra, ki osztán oda vigyék (így!) mert bizon mast sem tudom mint járok, mert gonoszul vagyok én magam is. Minden bizonyal virágvasárnapra oda megyek kegyelmedhez. Továbbá az Ur Isten tarcsa békével kegyelmedet.

Ex Porno 22 marci 1558.

perpetuus servitor
Sárkán.

70.

Sopron 1558 december 31.

Szokott köszöntés után.

Én ma szombaton juték Sopronra, oly későre, hogy be nem meheték az városba, találám Berkest az szálláson, ki csak előttem jutott volt Posombul, azt mondá, hogy az Duna fel szakatt, két széna szekér veszet bele mind lovastul, kit szemével látott Berkes. Azért én Berkest reá erőltettem, hogy ő maga személye szerént kegyelmedhez menjen és megbeszéli kgdnek, hogy kgd reá ne menjen sem az töb urakat reá ne vigye kgd. Én immár csak ide várom kgdet, az Dunára én bizon nem megyek, mert még nem akarok meghalnom.

Továbbá it ma illen dolog történt, hogy történik ide jöte Chászár Miklósnak, Peteő János hivattja hozzá ebédre Chászár Miklóst, ot igen meg részegéti Pető, vesznek egybe, igen szidogatják egymást. Hogy el indul Chászár Miklós, azt mongya Peteő Jánosnak: ha nem kurva az anyád (ugymond) tahát te magad utánnam jösz oda kü. Chászár Miklós kedig csak harmad magával volt kocsin Peteő János meggondolja magát, másnap reggel tizenkét lóval utána megyen az három ember után. Miklós Nyéken (két szó helye ki van szakadva) az éjel, immár elindult volt Miklós Nyékrül, hogy Peteő oda jut. Az mezőben éri el és azt mongya neki Peteő János: Bestye kurvafi — ugymond — tudod e: hogy azt mondad az estve, hogy ha nem kurva az anyám, tahát utánnad jövök. Azért im eljöttem, halsz bestye kurvafi!

Amaz szabódott erőssen nekie, mint ki haláltul még *ied* és azt

monta, hogy békét jó János uram, *mert te részeged voltam*, én nem tudom mit szoltam. Végre azt monta Peteő, hogy térden állva könyörgött neki Miklós. Osztán Miklóst Peteő arra erőltette és nagy erős fogadással fogattatta vele, hogy Sopronra jó az ő maga házához és az soproni urak előtt és az ő szolgálai előtt azt mongya, hogy valamit Peteő Jánosra szolt, *ebül, bestyéül és kurvafiául hazudott* benne. Miklósnak nem volt mit tennie, hanem bekellett jöni, de nem megyen az Petheő János házához, hanem it kin az *konyhásnál* (így !) száll meg, osztán Keresztesnek, kinek hire leszen benne és az polgároknak, hogy így jártanak, Novák János is it volt, addig járnak közbe ezek, hogy el szerzik, hogy olyan szidalmazasul és rutul meg ne kövesse, de még is így kellett megkövetni: hogy valamit Peteő János ellen szolt, hazudott benne és nem jól monta, ha ő monta, mert ő részegese volt és nem tuggya ha monta vagy nem monta. Azért ilyen embertelenül cselekedett Peteő vele, kiből nem hiszem, hogy végre is jó *kellen*. Miképen ezek az dolgok lettenek és történtenek sok volna kegyelmednek megírnom, de csak az sommáját irtam meg kegyelmednek. Im érti kgd, hogy abban semmi nincs, hogy királ tiz napot adot volna nekie, és azért nem mehet el kegyelmedhez, mert miulta Zréný uramtul meg jött, az ulta fogva mind it hon lakott. Azért ezeket akarám kgdnek megjelentenem. Továbbá az Ur Isten tarcsa békével minden javával kgdet.

Ez levél költ Sopront kis karácson estin 1558.

perpetuus servitor
Antonius Sárkán.

(Idegen kézzel.)

71.

Mannsdorf 1559. junius 12.

Szokott köszöntés után.

Továbbá megértettem kegyelmed levelét. Agya az Ur Isten, hogy megszolgálhassam kgdnek minden én hozzám való kegyelmességét. Továbbá az pénzébül azt mieli kegyelmed, valamit szinte kegyelmed akar, mert én bizon *eremest* adom, attam is. Az borok dolgából is azt mielem az mit kegyelmed akar. Továbbá az Ur Isten tarcsa kegyelmedet minden jóvával.

Ez levél költ Mannsdorffon juniusnak 12 napján Anno 1559.

perpetuus servitor
Sárkán manu propria.

Kegyelmednek *kenergek*, hogy irjon Bertalan deáknak, hogy legyen velem *Kószegen* az pörbe, Gabriel uramnak is, Zentgyörgynek, továbbá Da . . . nek is (a név vízfolt miatt olvashatatlan) irjon kegyelmed legyenek velem.

72.

Sopron 1559 junius 21.

Szokott köszöntés után.

Továbbá az Beychÿ uram leveléből k. megérti mit akar esmég *Jwrysycz*. Jóllehet ő maga jőve hozzám Mansdorffra és ő maga kére engemet, hogy az commissariusokra hagyam és valamit megszerzének meg is állja. Mostan immár esmég megmáslotta az dolgot, mert ő maga is jól érti, hogy elveszti. Azért könyörgök¹⁾ kegyelmednek mint kegyelmes uramnak, hogy szólljon kegyelmed királlyal, adna ugyan specialis commissiót a commissariusoknak, mind az két féléknek magyar és német commissariusoknak, hogy látnák ők meg immár, ha erre jöt az dolog, hogy ők lássák meg. Jwrysicznak is hadna meg ő felsége, hogy állana tervént. Ennek kgd úgy visellje gongyát, hogy ha Isten ki veven ez világból, ezután es kgd igazétója leszen, úgy mint *magadnak* (így !)

Továbbá Senney uram értéküldet az borokért, de én kegyelmed hire nekül nem merem feladni, jóllehet az ó borokat nem akarná mind el venni, pénzt es küldet vala. Azért lássa kegyelmed mit kellen belőle mivelnem, mer az borokat nem győzőm töltéssel, az pincze es más emberé, *akkiben* vannak.

Az Ur Isten tarcsa meg kegyelmedet.

Datum Sopronii 21. die Junii 1559.

perpetuus servitor
Anthonius Sárkán.

(Idegen kézzel úgy a levél, mint az aláírás.)

73.

Sopron 1559. julius 8.

Továbbá azt irhatom kgdnek, hogy az szegén csornai prepost uramat ma temetők el. Azért kegyelmedet hatta szegény *feü* testamentomosnak és győri pispék uramat, kegyelmetek után osztán Pernezyt uramat és engemet hagyott. Továbbá az testisekben kettő megyen kegyelmedhez, az kik előtt az testamentomot tette, kérenek engemet is, hogy írnék kegyelmednek mellettek, hogy kegyelmed mivelne minden jót az szegén árváival. Én is azért könyörgök kegyelmednek, mint kegyelmes uramnak, hogy k. mivelljen minden jót szegényekkel. Továbbá az adurnus recep-

¹⁾ Betű szerint így írva, maga Sárkány ren'szerint a *kenergek* alakot használja.

táját elkültem vala kgdnek, irtam volna es kgdnek akkor az borok felől. Annak okáért kérem kgdet, hogy k. tegyen választ reá, Az Ur Isten tarcsa meg kegyelmedet minden jóvával. Datum Sopronii 8 die julii 1559.

perpetuus servitor
Anthonius Sarkan.

(Az egész időgen kézzel.)

74.

Bécs 1560. május 17.

Szokott köszöntés után.

Továbbá én az *hahóti apáturságot*, mert hogy sokan valánk patronusok hozzá és hol egyikünk vette hasznát, hol másikunk, kérem meg kegyelmedtül egy zalavári konventnek, Chyány tanácsából és ugyanazon Chyány által szerzőttem volt meg az Conventtel minden esztendőre tiz forintban. Jóllehet ez esztendőben csak egy becs árra hasznát sem vettem, mert sem borok sem gabonájok nem lett. Mast penig csak ezennel íra az én öcsém *Sárákán János* egy levelet, hogy megénten azon Chyány tanácsából el akarja tőlem foglaltatni az Convent az zalavári apáturral. Azután én megírtam az én öcsémnek, hogy senkit bele ne bocsásson, *ha szintén ember halál nekül nem lesz is*. Mindazáltal én is azonképpen szerzettem volt meg az rajki prépostság dolgát ő neki egerszegi István pappal, kiben azt hiszem meg sem csalatkozik, de ha békét nem hagy, meg kezd ő is belőle csalatkozni és még egyébvel is. Minek okáért könyörgek kgdnek, mint kegyelmes Uramnak, hogy kgd írjon az zalavári apáturnak, ne báncon *az mostani betegségembe* effélével. Jóllehet elég béven megírtam az apáturnak, hogy ha békét nem hadnak, ember halál nekül ez az dolog nem lesz. Azt is penig megírtam neki, hogy valamit kgd belőle végez, abban maradok meg; mert ha az apát ur mind Csányi szovát fogadgya engem *telyességgel megéssz nek*. Mindazáltal, mert hogy én Csányi szavában bizom, mert hogy én azt tuttam, hogy Csányi jól elvégezte, azért én mind vetést s mind ott tétettem (?) és az szőlőt is szépen meg mieltettem. Annak okáért immár mostan akarják tőlem el veszteni, mert hogy mindenképen helén vagyon. De mind azáltal egy szegén pap ezt én rajtam nem mernéje mielni, ha az zalavári apátur segítségével nem jönne reám.

Azértan könyörgek kgdnek, mint kegyelmes Uramnak, írjon kgd az zalavári apáturnak, legyen békével adég, mig kgd elvégezi köztünk. Csányinak is írjon kgd, hogy hadgyon békét és ne háborgasson, mert ha keresztyén volna nem bántana meg ilyen beteg

koromba. Jóllehet szintén Posonba is kgdhez akarok vala menni *eh* (így !) dologért, ha az doctor hagy vala.

Az Ur Isten tarcsa meg kegyelmedet minden javával.

Datum Viennae 17 die May anno 1560.

perpetuus servitor

Antonius Sárkán.

Kegyelmes választ várok kegyelmedtől.

(Az egész idegen kézzel.)

75.

Sopron 1560. julius 6.

Szokott köszöntés után.

Én az kgd levelét megértettem, gongyát es viseltem az kgd parancsolattjának. Az polgár mester ajánlja kgdnek erekké való szolgálattját és valamentől job job (így !) borok az város pinczéjében voltanak mind azokban mind annyét attanak kegyelmednek a mennire szintén szükség volt. Külömb-külömb féle jó borokat, mind ó bort és mind új bort. De ha szintén az várastul megfogyatkoztunk volna es, én annyiet (így !) adhattam volna, kiből kgdnek fogyatkozása nem lett volna. De mivel, hogy az város eleget ada, ennek okáért nem *lén* szükség nekem adnom, kit Tarnoczytul es meg izentem kgdnek. Sennyeynek az kgd levelét mindjárt el kültém. Az *árrájul* pedig az bornak semmit nem akarának venni, mert én megfizetem vala, de azt mondák, hogy ennél nagyobb kegyelmességgel lehet kgd nekiek. Az pap uraknak kedig egyiknek sincsen it borok, mind el költ.

Az Ur Isten tarcsa békével kegyelmedet.

Sopron 6 die julii 1560.

perpetuus servitor

Sárkán mpr.

(Csak az aláírás Sárkány kezével.)

76.

Sopron, 1560. szeptember 10.

Szokott köszöntés után.

Továbbá az kgd levelét nekie küldém *Bajzprwkhernek*, de azért az bírót ugyan megfogatta az *Drazpwrkját* (így !) és felvitette Kis martonba. Azt mondogta, hogy ő neki semmi ellene nincs benne, ha császártul meg szerzik valaki, mert ő így lelte így találta és így akarja *birja* (!) ha pediglen valaki meg szerzi császárnál, neki semmi ellene nincs benne. Azért nem tudom mit kell belőle mielni, kgd irjon nekie bocsássa el az bírót avagy írja meg kgd énnekem,

hogy ha fel bocsássam e az törvént avagy tarcsak e(?) én es érette, ha el nem bocsátja avagy nem, írja meg kgd mit kell belőle mivelnem. Továbbá az drazpurkiaknak én ez esztendőbeli adót megengettem,¹⁾ mivel hogy Bécsből és Ujhelyből az fát haza hordották, Eggherwáry István az rovó, hozzám jöt vala és menedéket kér vala töllem róla. Azért én nem tudék mit belőle mivelnem, kgd azt az pénzt én nállam mindenkor megtalálja, valamikor kgd kívánja és valahová kgd mongya tennem és adnom, oda adom. Az Ur Isten tarcsa kgdnek békénekminden javával.

Datum Sopronii 10 die septembris anno 1560.

perpetuus servitor
An̄tonius Sárkán.

(Csak az aláírás sajátkezű.)

77.

Sopron 1560. september 23.

Szokott köszöntés után.

Továbbá Pispék uram hivatott vala fel Bécsbe, tegnap ot voltam, ma jöttem esmég haza. Ezért hivatott vala fel, mert valami pénzt kért vala tőlem az várnak vételére, de hála legyen Istennek nem *lén* szükség adnom, ha szükség lett volna es nem adhattam volna én *annye* (így!) pénzt, mert akki volt mind az házra költöttem, nem *lén* azért szükség adnom, mert meg másolták esmég az vár vételt. *Czorom János* uramnak nem engedi az ország az várat megvenni, mivel hogy király vára, hanem azt mondotta az ország, az mely országban az vár vagyon, hogy ha még drágábban kell *megvennik* es, nem engedik, hogy idegen nemzet vegye meg. Ennek okáért immár *Czorom János* uram es megmáslotta az ő vára eladását es nem agya immár pispék uramnak, kin pispék uram oly igen felette bánkódik, hogy csak nem hal meg *buában*. És engemet kére, hogy meg írnam kgdnek, mert ő *buában* meg sem irhatja kgdnek, én az mint tudám eléggé vigasztalám, hogy semmit ezen ne bánkódgyék, mert ugyan es keves jövedelmű vár, sem igen erős, *csak hogy szép* es olyan hamar az es elveszhet, mint az ide alá való várak.

Továbbá hirt mostan egyebet nem irhatok kegyelmednek, hanem hogy császár az *kolonnyai* pispék követit mind megesküttette ura képében, császári székében beülvén es azt mongyák, hogy mind az *törhöz* (így!?) békéltenek.

Más az, hogy Érsek uram es igen visitála az kegyelmed házait, ő es igen tractalt *Czyorom János* urammal az dolog felől,

¹⁾ Sárkány Antal *Draszburg* földesura volt.

hogy meg máslották az várat. Igen örüli Érsek uram es az megmáslást, de Pispek uram még is azt mongya, hogy ha huszonnolez-ezer forinton meg kell venni es, megveszi.

Továbbá az Ur Isten tarcsa meg kgdet minden javával.

Datum Sopronii 23 die septembris.

Továbbá azt irhatom kgdnek, hogy egy barátom azt mondá énnekem, hogy azt monta volna ő nekie Chány, hogy valamit én velem teszen az én uram, de Isten engem ne éltsessen, ha olyat nem mielek rajta, hogy mind ez vilák mek csodálja. Az az barátom azt mondá nekie, de mert megbusul uram rajta és nem következik jó belőle és azt monda Chány vagy következik jó avagy nem és vagy busul vagy nem, de — ugymond — nagy, erős esküvéssel azt mondá, hogy mihelen rája talállok azonnal meg kely annak lenni. Azért nem tudom szándokát csak jelencse meg, és ha Isten akarja talán mek tudom magamat oltalmazni. *Mordalsággal* mindent mielhet rajtam, kinek látja Isten, hogy semminek oka nem vagyok. Azért ezt akarám megjelentenem kgdnek. Az Ur Isten tarcsa *mek* kgdet minden jóvával mint az én kegyelmes aszonyommal és kis urammal egybe. Erről választ is várok kegyelmed(től) mit kelyen mielnem.

perpetuus servitor

Sárkán mpr.

(Csak az utóirat és az aláírás Sárkány kezével.)

78.

Sopron 1560 decz 8.

Szokott köszöntés után.

Megértettem az kegyelmed levelét, kit ír kgd az vörös bor felől. Bizon miólta fogva én Sopronban lakom soha csak egy csep vörös bort sem attam el sem csehnek, sem németnek, hanem kgdnek tudom hogy kétszer attam apró általaggal, mert énnekem sohasem volt öreg hordóval. Hanem ez esztendőben let volt egy kis hordócskával, ki mintegy hat cseber. Azért ezt oda attam kgdnek és kgd vitesse el, ha szereti kgd. Ez kedig oly vörös, hogy három hordó bort es megvöröséthetnek vele, mert ha egy pint édes borhoz csak egy pohárral töltöttem benne, oly vörös lett tőlle, mint annak kell lenni és valakiknek kültem benne ekképen meg is csinálván, azt mondották, hogy *pijnijót* (így !) sem ittak jobbat és idesbet.

Hol kgd azt írja, hogy két hordóval vagyon, bizon nincsen, mert nem tagadnám meg kegyelmedtül, hanem ennek az szőlejét szemenkint hogy megszedettem, két hétig állott az kádban és osztán ugy szürettem el róla, ez az igen vörös. Osztán ennek

az törkölére vizet öntettem, azért ez is olyan vörös, de *vijnos* (így!) ez nem kgdnek való; mert ha jó volna igaz ugyan nem tiltanám kegyelmedtül, mint az jót.

Továbbá azt irhatom kegyelmednek, hogy az kgd parancsolattja szerint Posomba mentem vala, de csak az Ur Isten oltalmazta meg, hogy bele nem veszék az Dunába az nagy *zajnak* miatta. Soha közelben nem voltam halálomhoz, mint mastan, soha nem véltem, hogy többé ki jőjek az vízből. Onnand szombaton hazajöttömben az nagy hideg miatt oly igen megfáztam vala, hogy im telyességgel ugyan megbetegedém beléje, valamint Isten agya dolgomat. Isten bocsássa annak az jámbornak, ki kedvejért kényszerítetttem ilyen veszedelemre vetni magamat. Az Ur Isten tarcsa és gyógyétcsa meg kegyelmedet az sok jámbor szerencsájével.

Datum Sopronii 8 die decembris 1560.

perpetuus servitor
Anthonius Sárkán.

(Az egész idegen kézzel.)

79.

Sopron 1561. márczius 28.

Szokott köszöntés után.

Továbbá az mint megírtam vala kegyelmednek az előtt es, ez esztendőben az muskotál szőlő¹⁾ tú felől semmi reménségünk nem lehet, hanem ha Isten esztendőt adangya érhetnünk bőséggel találunk, jóllehet Dávid uram azt mondotta vala, hogy valamely baráti ki egy szálnak, ki kettőnek szerét tehetik, de annak sem tehetik szerét.

Továbbá azt irhatom kgdnek, hogy vagyok nagy buban és busodalomban az győri papok miatt, annyéra való bizodalmat attanak az pályáknak, hogy semmit nem akarnak szolgálni, de sőt még ispánomra és szolgáimra fegyveres kézzel támattak. De én azt vélem, hogy ha Pispek uram által nem volna és ő nem faveálna az papoknak, ezt én rajtam nem *mernéjek* mivelní. Pispek uram pediglen énnekem arra ajánlá magát, hogy aznapiglan mig az én napom eljő békével meg tart benne. Annak okáért könyörgök kgdnek, mint kegyelmes uramnak, hogy kgd végezze el Pispek urammal, hogy tarcson meg az napiglan benne, mert bizon nagy káros kezdek lenni, még ekkoráig csak egy markot sem vettethettem velek, más az pediglen, hogy mind gabonám s mind két

¹⁾ Betű szerint így írva holo'tt maga Sárkány legtöbbször *sulu*-nak írja a szőlőt.

esztendei borom ára közöttök vagyon. Hol kedig Pispek uram nem mivelné, kgdnek könyörgök mint kegyelmes Uramnak, hogy kgd oltalmazzon meg igasságomban ellenek etc. és írja kgd Sennyeÿ Ferencz uramnak, hogy ugyan bizonyába megoltalmazzon benne.

Az Ur Isten tarcsa meg kgdet minden jóvával és hozza haza nagy egésségvel kgdet.

Datum Sopronii 28 die martii 1561.

perpetuus servitor
Sárkán.

(Az egész idegen kézzel.)

80.

Sopron 1561. április 26.

Szokott köszöntés után.

Továbba Pető János uram ez órába küldött vala hozzám, hogy kgdnek megizenném, hogy gróff uram az győri kapitán kgdhez megyen császár levelével, hogy kgdnek meg izenném (így !) Azért ezt akarnám kgdnek meg izennem, azért menten megyen kgdhez gróff uram. Az Ur Isten tarcsa meg kgdet minden javával.

Ez levél költ Sopront 26. április 1561.

perpetuus servitor
Anthonius Sárkán.

(Idegen kézzel.)

81.

Sopron 1561. május 6.

Szokott köszöntés után.

Továbbá azt irhatom kgdnek, hogy itt Sopront az dézma boroknak *az fájok igen ázlalják magokat* ¹⁾ töltelékkal sem győzőm őket. Az szüret ólta fogva ment huszonöt csöbör bor az töltelékerekre. Azért énnekem ugy teczik, hogy bátor mind ki vettetnéje kgd őket az *három vár* tartományára pediglen eczersmind ki menne, mostan job volna ki árulni az hivessel, hogy nem mint az hév holnapokban, mert akkorra halasztja kgd lehetetlen dolog, hogy afféle *gyült borban* egy néhány nyulva ne legyen. Taval job borok gyűltenek vala, *honrem* mint az idén, még is egy néhány megveszett vala benne. Az bornak pediglen bátor ne várja jobb árrát kgd, hogy jobb ára lenne ennél az mint mostan vagyon. Mert itt Sopront ennek előtte tizenhat *beczén* árulnak vala, immár pediglen tizenkettőn es eleget árulnak. Annak fölötte az szőlőket

¹⁾ Talán azt akarja mondani, hogy a hordók igen apadnak.

is oly igen termetteknek mongyák, hogy netalán soha nem volt ilyen termett. Azért job árát bátor ne várja kgd, az falukon mind nyolcz krajczáron árulnak, annál felyeb pediglen nem hiszem, hogy az idén mennyen. Ferencz uramnak emlékezém erről, ő is jóvá hagyá, hogy sokkal jobb mostan az hűvös időn ki árulni, hogy nem mint az hæv holnapokban etc. ez innepekben pediglen mind el kelne.

Az Ur Isten gyógyécsa men kgdet és tarcsa jó egésségben kegyelmedet.

Datum Sopronii 6 die maji 1561.

perpetuus servitor
Anthonius Sárkán.

(Idegen kézzel.)

82.

1562. márczius 19.

Rövid és szakadás miatt hézagos levél, melyben Sárkánv Antal értesíti Nádasdyt, hogy a győri püspöknek Linczből írott és neki szóló levelét mellékelve küldi. Alig várja, hogy láthassa Nádasdyt »*de nem illik* — ugymond — *hogy én mastan kegyelmedhez menjek*«.

83.

Sopron 1562. ápril 7.

Szokott köszöntés után.

Továbbá ez órában hozának Pispek uramtul valami leveleket, hogy im csak Bécsbe akarok vala menni az én egésségemért, kéret, hogy kgdnek külgyem mentül hamarébb lehet ez leveleket. *Azértan* a levélbe kötve im kgdnek kültem. Továbbá ezt is adom kgdnek tuttára, hogy az rovás szerint *Drathpurkról* (így!) kültem tizenkét gyalogot, kiket semmiképen el nem külthetek vala, oly igen félnek az hattól (így!), hanem az soproniakkal kellett elküldenem, hogy semmiképen reá nem mehettem vala, azt hiszem csak kétszer külgyem el *eh* (így!) módon, csak egy sem marad benne, mind elmennek róla, mert mast is mind énnekem kellett nekiek fizetnem. Az Ur Isten tarcsa meg kegyelmedet minden jóvával.

Datum Sempronii 7 die aprilis 1562.

Nagyságodnak örökö(n) való szolgája

Sárkán Antal.

(Idegen kézzel.)

84.

Papoch 1562 april 26.

Szokott köszöntés után.

Továbbá ez holnapnak 25 napján juta Püspek uramtól levelem Linczből, kiben azt írja, hogy *Pályt* esmég hozzám vegyem és birjam azonképpen mint ennek előtte, mert az plebanos, akkinek az előtt atta vala, Tranquillusnak nem akarja róla megfizetni az summát, az száz forintot, sem Győrre nem akar lakóul menni. Kinek felvételére semmi ok egyéb ennél nem kényszeréte engemet, hanem ez, mert ez esztendőben *mennye* (így!) borom lett, semmit el nem adhattam benne sem kedig ki nem árultathattam, hanem azulta fogva miolta Pályt tőlem elkele, csak készlt költöttem és az házra nagy kölcségem volt. Mert hogy igazán megvalljam, Pályt énnekem jó ségétsegem volt, de nem egyébbul, hanem boromat pénzzé tehettem. Én mastan megfizettem Püspek uramnak az sommát. Hogy azért mindenestül fogva meg ne fogyatkoznám és el ne költeném mindazt, az mit az előtt leltem és kerestem vala nagy sok gondviselésemmel, hanem maradna te kegyelmedre is benne és egyéb szegén atyámfiaira, ne mondaná senki azt, hogy héjába éltem világamat, ez ada okot az felvételére. Azért én reá jövek (?) és *ujjonnd esmég* elfoglalom. Annak okáért könyörgök kegyelmednek, mint kegyelmes uramnak, kgd legyen ségétsegem és oltalmazzon kgd benne, mint ennek előtte minden kegyelmességgel, kit örökké, mint kegyelmes Uramnak, meg akarok szolgálni. Kiről im Pispek uram es irt kgdnek. Egyébféle ujságokat is irt a Consiliomról, kit im kgdnek kültem. Kegyelmettül mindezekről kegyelmes válaaszt várok.

Az Ur Isten tarcsa meg kgdet minden jóval.

Datum ex Papoch 26. die aprilis 1562.

perpetuus servitor
Anthonius Sárkán.

(Idegen kéz írása.)

FÜGGELÉK.

Sárkány Antal végrendelete.*Sopron, 1562 deczember 8.*

Atyának, fiunak és szent lélek egy istennek nevében Amen. Én Ákosházi Sárkán Antal *soproni polgár*, látván az emberi gyarlóságot és az mi közönséges eleinknek vétke miat való test szerint halálunkat, alkalmas jó egészségben épp észel, elmével levén, magam jól meg gondolván, *miel* hogy szokott embereknek holta után atyafiak és nemzetek között ez elmulandó marháért

sok igyenetlenség, háborúság, harag és törvénekedésnek (így!) támadni, melyeknek én a menyire lehetséges, akarnám eleit venni, ilyen testamentumot és utolsó akaratomat szerzem, rendelem és kívánom, hogy az én atyámfiak és nemzetim mellette megmaradjanak, kérem is azon az én tisztelendő uraimat, barátimat az soproni magistratust és az egész tanácsot, hogy ők ezt az én utolsó akaratomat ratificállják és ne hadják avagy engedjék valakinek impugnálni.

Először mikor az én lölkem az megrothadandó testemtől elválk, lölkömet ajánlom az kegyelmes, mindenható atya isten markában, hogy az ő szent fiának Jezus Christus az én megváltó, üdvezéttő istenemnek érdemeért az szent lélek ur istennel egyetembe helheztesse az ő töb szent hivei közibe, az én testemet temessék az töb jámbor keresztyének szokások szerint, itt Sopront a Szent Mihál egyházánál.

Toábbá győri püspek uramnál vagyon nekem az dézmára *Lotsman* kes(ség)nek felére három ezer forintom, melyről elég leendő (?) leveleim vadnak. Ha püspek uram az dézmát megváltja (melyre ő nagyságát igen szorgalmatosképpen kérem) ő kegyelmének az három ezer forént summában öt száz foréntot engedek meg, nem akarok az ő nagysága jóvoltáért ingratus lenni, kérvén is ő kegyelmét, hogy ne háborgassa feleségemet és atyámfiakat, mert én az ő kegyelme dolgában nagy hiven jártam el és sok költségemmel, fáradságomal szettem be az ő kegyelme *jöedelmét*. Azt az harmadfél ezer foréntot vegyék kezekhez az én uraim és barátim, kiket én executorimnak választottam. Ahol penig püspek uram az dézmát meg nem *váltanája* és az harmadfélezer magyar foréntot le nem *tennéje*, rendelem és akarom, hogy az én executorim az én részem dézmát beszédjék avagy püspek uram akaratyából ezen 2500 frtt el arandálják mind addig mig püspek uram az felől meg nevezett summát meg nem fizeti, és avval az pénzel, akár az jöedelemmel *Sárkán Szigetiben az cathecismus predicáltassek* és ad pios usus convertalják. Ha penig török miat *Sárkán Szigetiben* nem predicálhatnának, a hul keresztyének lesznek ott predicáltassák. Toábbá megemlékeztvén az én megholt kegyelmes uram *Nádasd(y) Tamásnak* és az én kegyelmes aszonyomnak velem való jó tétékről, az summa pénzt, melyet uramnak attam vala, mast is egy részével tartoznak vala és az egyeb adósságimat ő nagyságánál, azt aszonyom ő nagyságának megengettem. Annak fölötte hagyok az én kegyelmes aszonyomnak száz arany foréntot és egy arany gyűrűt, melyben nyolcz hegyes *diemant* vagyon. Az *kis urnak* is hagyok és legálok száz arany foréntot.

Toábbá hagyok és rendelek az én mostani feleségemnek *Pál-*

Jalvay Magdolnának az én hozzám való szerelmeért, melyet nekem az én vénségembe és kór betegségembe mindenkor megjelentett, ezer arany foréntot és minden arany és ezüst miemet, melyet az mostani testamentomnak *kiüle* találnak és minden ruhákat és szépséget, melyeket én neki ekeidig attam. És míg az én nevemet viseli maradjon az én soproni házamba, vegye minden szőlőmmel, melyek nekem soproni határban vadnak, majorimmal és minden soproni örökségemmel és az falu *Dranspurkal* (Darufalva) és az czenki két *molnaimmal* egyetembe hasznát mindennek... ellen, az ő statusát avagy rendét meg változtatván, avagy holta történnén, az felyül megnevezett örökség mindenestül szálljon és maradjon *Sárkán Jánosra* és az ő maradékira, ilyen conditióval, hogy az ő maradékitól el ne idegenéthesse se el ne adhassa. Történnén, kit Isten eltávoztasson, ha Sárkán Jánosnak magva szakadna, tehát az örökség mindenestül szálljon az én szerelmes hugom *Seepp* (= Szép) *Gáspárné* gyermekire.

Toábbá hagyok Sárkán Jánosnak ezer magyar foréntot és főruhámát, egy kamuka nest subát, az eleji és galléra *nusttal* béltett.

- Megént hagyok ezer magyar foréntot, hogy azon executorim az én előbbi és megholt feleségem *Cseh Margit* nemzetit, az mi igazságok (?) az soproni örökséghez volna, melyet én éltében feleségemnek pénzen szerzettem és vettem, az város törvéne szerént vele meg szerződjenek és őket belöle kielégítsék. Ha az 1000 frtbul mi meg marad, azt osszák igenous képpen Sárkán János és feleségem *Madolna* (igy!) asszony köziben.

Toábbá hagyok hugomnak *Seepp Gáspárnénak* Margit aszonnak gyermekivel egyetembe, hogy ezzel őket (azaz gyermeket) isteni félelemre és lelki üdvességre tanéttassa, ötszáz magyar forintot és az czenki szőlőmet, melyet Zakáts Ferencztül, Kelemen Lászlótul és az Dávid czenki embertül vettem.

Toábbá Sárkán Bernáld unokájának *Beeg* (?) *György* feleségének hagyok öt száz magyar foréntot.

Toábbá hagyok ezer magyar foréntot, hogy az én executorim az ő conscientiájok szerént megértvén és megtudakozván jó bizonság alatt, ha valamiképen az én jobbágyim és az én birtokom alatt valók én miattam oly kárt vallottak volna, avagy szegénységre jutottak volna, ebből az summából kedveket löljék és meg elégítsék. Ha valami restantia ettül megmaradna, azt *osszák* szegén árvákra, özvegyekre és magokkal jó tehetetlenekre.

Toábbá egri püspök uram nekem kölcsen adott pénzemmel tartozik 120 magyar forinttal, melyet Szentgyörgyi Gábel uram

jól tud, az én executorim megkérjék és szegényeknek isten nevében *oszják*.

Item vettem vala *Pawoni Mihál* testamentomositul 4 frt heán száz forintért juhokat, melyeket én meg nem fizettem, azért azt hagyom, hogy *Sárkán János* az juhokat (ha neki kellyenek) vegye hozzá és az *Pawoni* maradékinak fizessen száz magyar frtot, a hol penig *Sárkán Jánosnak* az juhok nem kellenek, tehát az én executorim az juhok eladják és az *Pawoni* nemzetének fizessenek meg.

Toábbá akarom és hagyom, hogy *Sárkán János* az én feleségemet Sopron *küel* való az én részemjóságomba (igy!) Magyarország törvéne szerént míg az én nevemet viseli, békével tarcsa, azután belőle kielégétse.

Toábbá az én régi szolgám *Zalai István* hatta vala nekem testamentomba fiát *Pesthis* (igy!) *Cristóffot*, mely az én nagyságos aszonyomnál vagyon és vele egy kis lábas ezüst pohárt, megént annál egy öregbet és nyolcz tulkot, ezt *Cristóffnak* mind megadgyanak, annak fölötte hagyok neki az én pénzemből, az atyjának hivséges szolgálattyáért, száz magyar foréntot.

Toábbá *Nádasdy Cristóf* uramnak hagyok egy ezüst mosdót és medenczét, valami részében megaranyozott és száz aranyat.

Peterdy Adám deák uramnak attam valami ezüst *miére* többet száz magyar foréntnál, mely ezüst miet neki csak az száz foréntért meg adjanak, az fölöt neki meg engettem.

Toábbá *Szentgyörgyi Gabriel* deák uramnak adósságba tartozik száz és harminczhat forénttal, melyet én neki az én hozzám való szerelmért (igy!) megengettem, hogy meg ne kérjék tőlle.

Az soproni ispitálnak hagyok az szegéneknek az *éltetésére* száz magyar frtot.

Senney Ferencz uramnak hagyok hat aranyos ezüst kalanokat, melyeket nekem szegény (*Várdai Pál* érsek uram az előbi menyekszömre küldet vala.

Cháni Akatius uramnak hagyok egy ezüstös ispaniol hegyes tört.

Rwdwinay Miklós deáknak, ki az én meg holt kegyelmes uram deákja vala, hagyok száz magyar ftot.

Udvardy Györgynek, ki az felyül nevezett kegyelmes uram komornikja vala, hagyok száz magyar frtot.

Toábbá minden szolgámnak akár béres akár egyébrendbeli legyen, igazán megfizessenek szolgálatokrul.

Ennek fölötte hagyok az én szolgámnak *Benedek deáknak* ötven magyar ftot. *György deáknak*, murainak ötven magyar

frtot, *Laczkónak* az én inasomnak ötven magyar frtot, hogy nekiek szolgálatok fölöt igazán megadják.

Két árva gyermeket tartottam fel, egyiknek neve *Kys Kata*, másiknak *Gyurkó*, hagyom, hogy mindeniknek adjanak huszonöt frtot.

Az én rabomnak *Zepher Mártonnak* az ő jámbor, hiv szolgálatjáért hagyok ötven magyar frtot.

Mihál mesternek az én álcsomnak Szigetbe hagyok 25 frtot és az én viselő fekete hát subámat.

Margit aszonnak az soproni *sánta apáczának* hagyok 25 frtot.

Ötvesi Markó ispánnak az én czenki szolgámnak szolgálatja fölött hagyok huszonöt frtot.

Sopront *Bornemiza Vinczének* az ő gyakorlatosképen való szolgálatjáért és szegénységét megtekintvén, hagyok ötven frtot.

Toábbá az soproni *Öthves Imrének*, mely Erarih pék sógora, az én ő hozzá való szerelmemből hagyok ötven frtot.

Az sárvári *Pál papnak* hagyok 25 magyar frtot.

Toábbá hagyok az én uraimnak az soproni tanácsnak, hogy róllam megemlékezzenek, atyámfiái és feleségem legyenek nállok commendatosok és hogy legyenek igasságokban segítséggel, mindeniknek tiz tallért.

Minden ingó marhám, ruháimat, szőnyegimet, buzámat, boromat, ház eszközömet és mindent valamit ez mostani testamentomba el nem legáltam avagy hattam, hagyom és akarom, hogy feleségem, Sárkán János, Seepp Cászárné hugom és az Sárkán Bernáld unokája, Beg Györgyné ilyenlő képpen osztozzanak vele.

De valami az szölök dolgához való szerszám, semmit ki nem vevén, azt hagyom teljességgel feleségemnek.

A mi lábas barmom vagy, az VIII tuloknak *küele*, melyet *Pesthis Cristóffnak* kell adni, hagyom, hogy Sárkán János és feleségem ilyenlőképpen megosztozzanak vele.

Toábbá hagyom és rendelem fő testamentomosimnak az én kegyelmes aszonyomat *Kanisai Ursolát*, az néhai *nádrispánnét*, györi püspök uramot és Nádasd(y) Kristóff uramot.

Könyörgök és kérem Istenért ő nagyságaikat, hogy ha történnék az én executorim közül valameliknek holta, szerzenének helette más jámbor keresztyén embert, ki az én most meg rendelt testamentomomba járjon hiven és igazán el az többiel együtt.

Executorimnak kértem, rendeltem és hagyom uraimat és barátimat *Szentgyörgyi Gabriel* deákot, *Zijtsi István* uramat, *Töryék Tamást*, *Wadasfalwy Davidot*, *Szegedi Máté* mestert, mel mostan sárvári predikátor, kérvén ő kegyelmeket, az Istenhez

való szerelmekért, hogy az én mostan megrendelt dolgaimba járjanak Isten szerént és igazán el, miképpen kívánják, hogy az ő dolgokban eljárjanak.

Utólszor Zýtsy István uramnak hagyok egy arany gyűrűt, melyben egy *saphel* (igy!) vagyon.

Törjék Tamás uramnak hagyok egy arany gyűrűt, melben egy *saphel* vagyon.

Szentgyörgyi Gabriel uramnak hagyok egy aranyos kupát, melyet nekem Érsek uram utolsó *menyeközömrre* küldet vala.

Wadasfalwi David uramnak hagyok egy aranyozott kupát, melyet az én kegyelmes uram az nihai Nádasd(y) Tamás utolsó *menyeközömrre* küldet vala, és egy szőnyeget, melyet ő maga szőnegim között akar választani.

Szegedi Máté mesternek, az sárvári praedikatornak hagyok ötven frtot.

Toábbá ezt az én utolsó akaratomat, rendelkezésemet és testamentomomat erőssétem kezem írásával és pecsétemmel ilyen *conditio*val, hogy én ezen testamentomomhoz akaratom szerént addálhassak, minuálhassam avagy in toto semmié tehessem és nagyobb bizonságra kértem az én uraimat, barátimat Wadasfalwy Dávidot, Nemes Miklóst, Nagy Jánost és Gaspitz Gergelyt, melyek soproni polgárok és tanács közül valók, hogy ők es pecsétekkel ez testamentomot megerősítsék, tamen sine praejudicio ipsorum et sigillorum.

Kelt ez levél Sopronba Karátson havának nyolczadik napján Anno Domini 1562.

Sárkán Antal tulajdon kezemmel irtam mpria.

(Az öt pecsétetes eredeti Sopron sz. kir. város levéltárában.)

Sárkány Antal ezután kevés idő múlva meghalt. Talán az új esztendő sem érte meg, mert végrendeletét 1563 január 4-én már kihirdették a soproni tanácsban. A testamentum executorai, valamint *Fleger Orbán* polgármester, Panner Imre és Nagy János esküdt polgárok, az özvegy és a többi örökösök, nevezetesen Sárkány János, Bed György és Szép Gáspárné, Margit asszony, jelenlétében 1563 márczius 18-án felnyitogatták a megboldogult soproni házában őrzött ládákat s a talált készpénzről és más ingóságokról inventariumot készítettek.¹⁾ A ládákból valami 50 zacskó különféle pénzt találtak, aranyat, ezüst tallért, magyar *monétát*, bécsi forintot és cseh garast nagy mennyiségben. Ebből kellett kifizetni a végrendeletben felsorolt, összesen 6980 forintba rúgó hagyományokat. A pénzt ez alkalommal nem számlálták

¹⁾ Megvan Sopron város levéltárában.

meg, de volt ott elég s maradt bőven az örökösöknek is. Még nagyobb értéket képviseltek az arany és ezüst »*marhák*«, serlegek, kupák, mosdó- és étkezőedények, drágaköves ékszerek, férfiaknak és *asszony embereknek* való öltözőruhák, szőnyegek, kárpitok, fegyverek, lóra való szerszámok stb. A nagyszámú gyémántos és rubintos aranygyűrűk, függők, gyögyös pártaoévek, lánczok, *nyakbavetők*, *homlokelők*, *násfák* stb., stb. egész vagyont értek. A valódi műbecscsel bíró drágaságok között találunk egy *aranykeresztet*, tíz kővel, négy tábla és egy hegyes gyémánttal, melynek a közepiben és a végén igazgyöngyök voltak. Továbbá *egy sárkán formára csinált* aranygyűrűt »az szájába rubin vagyon és az két szemébe két kis gyémántocska«. ¹⁾

Sárkány Antal tehát, a ki bár régi törzsökös, főnemes családból származott, végrendeletében egyszerűen (vagy talán bizonyos büszkeséggel) *soproni polgárnak* nevezi magát, ingóságokban is nagy gazdagságot hagyott örökösire. Őseitől reá szállott vagyonáról végrendeletében nem intézkedik, csak szerzeményeiről disponál, a mikről szabadon rendelkezett. Hosszú életén keresztül mint gyermektelen ember nem azon igyekezett, hogy földet, kastélyt, jobbágyságot szerezzen, hanem városi polgárhoz illendő módon pénzt gyűjtött s keresményét, jövedelmét kincses ládába rakosgatta. Az arany-ezüstműveken kívül legjobban szerette a drága, selyem, bársony, atlasz, gyöngyös, bogláros, arany-ezüst hímest öltözőruhákat. Mint Nádasdy Tamáshoz írott levelei bizonyítják, e részben valósággal szaktekintély volt, s úgy értett a férfi és női ruha dolgához, mint akármelyik bécsi főszabómester. Vásárlásban, *áras emberekkel*, idegen kalmárokkal való alkudozásban alig akadt párja. Abban is különbözött a nemes uraktól, hogy perlekedni, törvénykezni, villongani és hatalmaskodni nem szeretett, és jámbor polgár módjára legörömbösebb a szőlőműveléssel foglalkozott. A borral való kereskedés abban az időben szépen jövedelmezett s évről-évre szaporította Sárkány Antal pénzes zacskóinak számát. Ehhez nem kellett semmiféle *deáki tudomány*, a miért ügylátszik különben sem igen lelkesedett. A gazdag soproni polgár bibliotékája mindössze egy magyar *imádságos könyvből* állott.

Közli: KOMÁROMY ANDRÁS.

---

¹⁾ Az ingóságokat latinul kezdték összeírni, de mikor az ékszerekre került a sor, cserben hagyta őket a deáki tudományuk és magyarra fordították a pennát.

TRANSACTIO FENESSYANA.

Ily czímű okiratot találunk az egri városi és az egri lyceumi iratok között. Ezen okirat Eger »szabad királyi városi« privilegiumára vonatkozik. Ugyanis Eger a török hódoltságból való felszabadulás után kincstári uralom alá jutott és a város ezen időben szabad királyi városnak nevezte magát irataiban. »*Nos iudex, senatores Liberal. reg. Civitatis Agriensis.*« E kérdés körül azután vita támadt a város és Heves vármegye, továbbá a város és Borsod vármegye, a város és a püspök között. A város *Fischer Mihály* kamarai biztostól megígért kedvezményekre hivatkozott, 1690. márczius 18-án Brayner Kristóf hadi biztos is a vármegyével szemben a »*neoacquisticus locus*«-ra és Ő Felsége privilegiumára utalt, de a privilegiumot, a szabad kir. városi jogot semmiféle oklevéllel sem tudták bebizonyítani. A vármegye sohasem ismerte el Eger város kiváltságát, állandóan követelte, hogy Eger városa is viselje a vármegyére kivetett adó hányadát és osztozzék a vármegyei administratio terhében. Heves vármegye példájára Borsod vármegye is követelésekkel állott elő azon a czímen, hogy Eger város vizen túli része hozzátartozik. Fenessy egri püspök Eger városára szóló földesúri jogát szintén fenntartotta minden képzelt kiváltság ellenében.

Eger város sorsa 1694-ben dőlt el. I. Lipót elrendelte, hogy Eger városának magistratusai szünjenek meg élni ideiglenesen nyert kiváltságaikkal, miután az egri püspök és káptalan I. Ferdinánd király megerősítő és kiváltságos levelével igazolták Eger városára fennálló birtokjogukat. Így a város a többi püspöki városok módjára kormányozandó. Erre 1695. január 4-én Kassán Fenessy püspök és Eger város kiküldöttjei megállapították a városi jogviszonyokat. Ez alkalomból készült a »*Transactio Fenessyana*«.

Accorda, seu transactio inter Episcopatum, Capitulum Agriense et Civitatem Regio consensu confirmata.

Nos Georgius Fenessy Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Ecclesiae Agriensis, Cottuum Heves et utriusque Szolnok supremus ac perpetuus comes, Praepositus Sancti Joannis Bapt. de Jászó, Sacratissimi Principis ac domini domini Leopoldi Dei gratia Electi Romanorum Imperatoris, semper Augusti ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regis, Archiducis Austriae, Ducis Burgundiae Consiliarius. Damus pro memoria tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod posteaquam Agria praepotenti Divinae Majestatis dextera, Victricibusque et gloriosis praelibatae Suae Majestatis Sacratissimae armis, a jugo

et dominatu turcico (cui per integrum ferme saeculum subjecta gemebat) feliciter erepta et liberata exstitisset, Nosque pro ejusdem restitutione Nobis et dictae Ecclesiae nostrae — ad quam videlicet ex fundatione Divorum quondam Hungariae Regum, de jure et ab antiquo spectare ac pertinere dignosceretur, — una cum juribus, bonis, possessionibus ac proventibus ad praefatam Ecclesiam nostram appertinentibus clementissime fienda, altenominatam Suam Majestatem Sacratissimam indesinenter ac humillime interpellantes, civitatem Agriensem cum aliis juribus ac bonis praementionatis post exantlatos in Augusta Sacrae Majestatis aula diuturnos labores, sollicitationes, et expensarum profusiones ab Eadem Sua Majestate Sacratissima impetrassemus et obtinuissimus — eotum juxta benignissimam ejusdem Suae Majestatis Sacratissimae resolutionem et intimationem, die 16-a mensis Augusti Anno 1694 proxime praeterito Nobis factam, cum incolarum dictae Civitatis Agriensis ablegatis, egregiis videlicet prudentibusque et circumspectis, et quidem ex parte nationis hungaricae *Andrea Faragó*, antelatae Civitatis Agriensis moderno ordinario Judice, item Stephano Török et Gregorio Csala jurato notario, ex parte vero nationis germanicae Georgio Gündl jurato assessore Civitatis, et Jacobo Mészáros, item ex parte graecorum seu rascianorum Sigismundo Bajai et Joanne Fekete pro termino diei quartae praesentis mensis Januarii anni currentis 1695 huc in liberam ac regiam civitatem Cassoviensem per nos citatis et evocatis ac obedienter comparentibus penes productas antelatorum incolarum Agriensium credentiales seu litteras nomine totius Communitatis finaliter concludendi plenipotenciales, praesentibus et mediantibus illustrissimo domino comite Ladislao de Szent Ivány praelibatae Suae Majestatis Sacratissimae Augustae aulae, nec non Inclytarum Hungaricae et Scepusiensis camerarum Consiliario, veluti surrogato per Nos in negotio infrascripto praeside, reverendissimo item et admodum reverendis in Christo fratribus domino *Andrea Szántóssy* electo Eppo Cathariensi, antelatae Suae Majestatis Sacratissimae consiliario et Praeposito majori, Nicolao Krutsay cantore et Josepho Csete decano et canonicis Capituli dictae Ecclesiae nostrae Agriensis, Perillustribus demum ac Generosis dominis Georgio Antorio Ferschner secretario excelsae Aulicae et altero Georgio Zbisko rationum magistro dictae inclitae Hungaricae Suae Majestatis camerarum, nunc vero excelsae Caesareo Regiae commissionis sub Praesidio illustrissimi domini Caroli Theophili Liberi Baronis ab Aichpischl altenominatae Suae Majestatis Sacratissimae pincernae actualis, excelsaeque camerae ejusdem aulicae consiliarii, ad has superiores

Regni Hungariae partes institutae commembris, Joanne Jacobo Rau, mentionatae Inclitae Camerae Scepusiensis consiliario et secretario. Demum Alexandro Vass Abaujvariensis, Francisco Usz Borsodiensis et Joanne Almássy Hevesiensi et Exter. Szolnok unitorum inclitorum comitatum vicecomitibus, Gabriele Szörény modofati comitatus Abaujvariensis et Capituli nostri Agriensis jur. notario, Joanne Granáth tricesimatore Suae Majestatis Cassoviensi, Andrea Vida inhabitatore Oppidi nostri Jászó et prudente ac circumspecto Francisco Lengyel praefatae hujusce Civitatis Cassoviensis senatore, tamquam ad praescriptum terminum per Nos specialiter convocatis et considentibus ratione juris nostri et praestationum civicarum, permansionisque incolarum dictae civitatis Agriensis ad puncta subsequencia condescendimus, in quae ipsi etiam praementionati modofatae Civitatis Agriensis ablegati praehabita matura animi deliberatione circa omnia et singula, stipulatis manibus consenserunt, ea denique debita cum subjectione acceptarunt, et quidem :

1. Ut Civitas Agriensis secundum praeattactam Benignissimam Suae Majestatis Sacratissimae Determinationem, Nobisque et ipsi Civitati eatenus factam Intimationem abstineat deinceps a Nomine et Titulo Vindicationeque jurium Civitatis Liberae Regiae et a Sigillo non pridem similis Privilegii praetextu usurpato (quod tempore introductionis et Installationis Nostrae una cum ejusmodi privilegialibus, si quas haberent Incolae dictae Civitatis nostrae Episcopalis Nobis resignare tenebuntur). Verum utatur veteri, antequam per Turcas capta fuisset, usitato vel quale Nos approbaverimus, praestetque Nobis et legitimis successoribus nostris Episcopis Agriensibus, veluti perpetuis suis Dominis suis terrestribus obedientiam et subjectionem.

2. Quidquid ambitu murorum praesentium continetur, sub eodem Nomine Civitatis Agriensis intelligatur, ita quidem ut unus et idem sit universorum incolarum ex candidatis a Nobis et ipsorum suffragiis eligendus, a Nobis vero confirmandus Judex et magistratus sine discrimine nationum hungaricae, germanicae et rascianae quoad ritum fidei cum sacra Romano-catholica Ecclesia unitae, et sine differentia specialium condamm platearum : Olaszi, Ujváros et S. Nicolai, quarum incolae ad censum, redemptionem Laboris et reliqua onera civilia cum incolis reliquis deinceps proportionaliter concurrent.

3. Reservamus Episcopatus usui jure Domini terrestris curiam in ipsa Civitate sitam, quam de facto possidemus pro habitatione videlicet nostra, et Successorum Nostrorum, si libuerit, futura.

Item allodium cum horreo pro comportatione Frugum decimalium, collocatione Foeni et stabulis Equorum etc.

Item hortum Ferarum seu Vivarium, qualis olim fuit et suburbanum, qui nunc est.

Pratum 50 Falcatorum in territorio ipsius Civitatis ab incolis ejusdem semel in anno falcandum, foenumque in eo procreatum, congregandum et comportandum.

Molas omnes, earumque Loca, tam intra, quam extra moenia Civitatis existentia, habita Nobis reservamus; pro una tamen Civitati locum extra moenia designabimus.

Balnea omnia trademus, quibus et quoque modo voluerimus.

Fornacum Lateritiarum erectionem et usum.

Domum in singulis principalibus plateis pro Educillo Episcopali necessariam.

4. Quae omnia et singula Episcopatus usibus reservata erunt ab omnibus contributionibus, Quarteriis ac oneribus civilibus libera, a quibus libera quoque erit Suae Sacratissimae Majestatis Domus Armamentaria, in qua etiam Praefecto ejusdem Educillum pro suis operariis domesticis conceditur, attamen sine expositione hederæ.

Similiter Domus Annonaria tricesimalis, domus Civica Communitatis, multo autem magis Parochia, Schola Trivialis, Domus pro residentia Dd. Canonicorum destinatae, Domus Religiosorum a Nobis acceptatae et confirmatae ac Pauperum Hospitale.

Nulla autem domus privatorum, etiam nobilium aut officialium militarium, vel cameralium, prouti etiam nullus fundus alius vinearum (excepta Nostra allodiali), agrorum et similium eximetur a communibus oneribus Civitatis.

5. Ex universis vineis suo in territorio Civitas praestabit Episcopatus decimam et nonam, a frugibus decimam (salva lege Regni Uladislai Decret. 1^{mi} Art. 48 et Ludovici Decret. 1^{mi} Art. 6 et salvo jure Successorum nostrorum) Nonam autem vinorum Nobis superstitibus et Episcopatum hunc tenentibus ad quinquennium benigne relaxamus.

Decimam agnellorum, apum et reliquarum primitiarum praestabunt, uti habent Privilegiales Belae 2ⁱ Regis.

6. A Festo S. Michaelis usque ad 1^{am} Januarii liberum erit Educillum vini civibus singulis ac communitati, uti et Nobis, solius tamen vini in Promontorio Agriensi procreati, — inde usque ad ultimam Martii educillabit sola communitas etiam vina aliunde allata, idque tanto liberius, si vinum Agriense defecerit. Mulseti autem seu sicerae vulgo Méhsör educillatio erit libera per integrum annum civitati, reliquo vero tempore, nempe a 1^a Aprilis usque

ad festum S. Michaelis fluet educillum Episcopale tantum tam vini cremati, quam nativi.

Educillum vero Cerevisiae totius anni decursu erit Episcopi tantum, sicut et braxatorii erectio in ipsa Civitate, et loco ad id apto fienda soli Episcopatui reservatur.

7. Pro administratione macellorum Civitas erigi faciet coetum et a quovis animali majori pendet Nobis saevi libras quinque, Laniones vero linguas ejusmodi animalium in medietate Nobis administrabunt, altera medietas cedit Civitati.

8. Proventus Nundinarum, seu Telonii Padimenti, vulgo helypénz, duae partis Nobis cedent.

9. Ratione Juris Gladii insistimus Privilegialibus Belae II. Regis, exercebiturque illud per Officiales Episcopales adhibito Magistratu Civico, ad quem pertinebit Captivatio et post sententiam Executio. Mulctae sanguinis et Birsagia florenos 12 superantia Nobis cedent.

10. Nomine census et redemptionis laborum servilium quotidianorum alioquin debitorum praestabit Civitas Nobis annuatim fl. 600 hungaricales; ex his quidem pro termino S. Georgii trecentos, et pro termino S. Michaelis alios trecentos; quorum trecentos pro termino S. Georgii anni praesentis 1695ⁱ Nobis alias cedere debentes, per Nos dictae Civitati gratiose sunt relaxati, distributio autem hujus census ad Magistratum Civicum pertinebit; tenebiturque nihilominus Civitas praestare sequentia servitia et opera leviora; quae antiquitus fiebant, utpote:

Inprimis advenientes Nos et successores nostros Episcopos honorifice excipient et comitabuntur, Nobisque munera pro suo posse offerent, extraneis dominis ac eorum familiae nos invisentibus de hospitibus decentibus providebunt.

Item ad curiam nostram, si opus erit, vigiliis adhibebunt et si Regium praesidium in arce Agriensi non fuerit, dabunt ad eam vigilem, portas quoque Civitatis ipsi custodient, tabellarios pro litteris deferendis incolae subministrabunt.

Insuper manualibus et currulibus operis pro posse concurrent Nobiscum ad reparationem modernarum ruinarum in muris Civitatis, deinceps vero eorundem murorum conservatio spectabit principaliter ad Civitatem, quae nihilominus aliunde etiam juvabitur, viarum quoque reparatio in plateis et intra territorium suum ad ipsos pertinebit.

Praeterea tenebuntur incolae, si opus fuerit, reficere et conservare aggerem molae frumentariae Episcopalis.

Magistri esedarii, vulgo Kortsolyások cum inquilinis Civitatis tenebuntur vina decimalia educillis destinata attrahere et ex curribus deponere et in cellario arcis, vel ubi nobis placitum

fuerit, collocare, iidem inquilini secabunt glaciem pro aestate conservandam pro usibus nostris, eamque Civitas invehet, — etiam hortum domesticum et suburbanum Episcopatus elaborare et mundare.

11. Capitalis et Bonorum sententia erit in gratia nostra, Testamentorum quoque confirmatio et jus caducitatis respectu bonorum et fundorum civilium ad Nos pertinebit, fundorum venditio, emptio erit libera; in omnibus causis civilibus coram Magistratu civico agitandis ad Nos fieri poterit appellatio, nec inde licebit ultra appellare.

12. Haeëticis et Judaeis habitatio in Civitate aut territorio non concedatur; reservamusque Nobis autoritate dominii terrestri et episcopali pariter dispositionem de stabili dote Ecclesiae parochialis et proventibus parochiae ac Scholae.

Denique universa haec a Nobis vi praesentiarum statuta, ordinata et indulta a Civitate quoque modo praevis acceptata eatenus perennaliter valitura intelligantur, ut sicut si Civitas Agriensis vetustum antiquum privilegium aliquod deinceps produxerit sui in favorem, suis in iuribus antiquis conservanda erit a Nobis et successoribus nostris. Ita vicissim, si Nos, aut successores Nostri pariter vetera urbana et iurium nostrorum Documenta authentica reperiremus, e quibus deprehenderemus conclusionem praesentem in aliquo ejus puncto iuribus Episcopatus fuisse praejudiciosam aut mancā, iisdem possimus insistere et possint successores nostri pro tempore futuri, salvo etiam dicti Capituli Ecclesiae nostrae Agriensis omni-jure authentice comprobando, cum ea declaratione: quod Civitas extunc etiam in corpore manebit et ab uno Iudice dependebit, prout eatenus et ipsum Capitulum suum consensum praebuisset.

In quorum omnium praemissorum Majorem fidem, testimonium et stabilimentum praesentes Litteras nostras tam in Ordine ad iurium et proventuum Nostrorum Episcopaliū explanationem, usum et accomodationem ulteriorem, quam pro incolarum dictae Civitatis Nostrae Agriensis directione et permansione deservituras, manus nostrae propriae subscriptione et sigilli majoris appensione munitas eidem Civitati nostrae extradandas esse duximus et concedendas. Actum in suprafata Civitate Regia ac libera Cassoviensi die 4^a Mensis Januarii Anno Domini 1695. Georgius Fenessy Eppus Agriensis, m. p. (L. S.) Coram me Ladislao Ignatio Comite de Szent Ivány (L. S.) Andreas Faragó Iudex Civitatis Agriensis manu propria crucem traxit, X (L. S.) Stephanus Török Civis Agriensis manu propria crucem X traxit. (L. S.) Georgius Gündl geschworner Bürger in Stadt Erlau m. p. (L. S.) Jacobus Svarcz Bürger in Stadt Erlau m. p. (L. S.) Sigis-

mundus Bajai manu propria crucem traxit X. Gregorius Csala Juratus Civitatis Agriensis Notarius m. p. (L. S.) Coram me Andrea Szántóssy electo Eppo Cathar. Praeposito majore Agriensi m. p. (L. S.) Coram me Georgio Antonio Ferschner Excelsae Camerae aulicae secretario m. p. (L. S.) Coram me Georgio Zbisko inclitae Camerae hungaricae supremo rationum magistro m. p. (L. S.) Coram me Nicolao Krutsay V. Capituli Agriensis cantore et canonico m. p. (L. S.) Coram me Josepho Csete Canonico et Decano Agriensi m. p. (L. S.) Coram me Alexandro Vass V. Comite Cottus Abaujváriensis m. p. (L. S.) Coram me Joanne Almássy Cottuum Heves et exterioris Szolnok Unitorum V. Comite m. p. (L. S.), Coram me Gabriele Szörény praefati Cottus Abaujváriensis et V. Capituli Agriensis jurato notario m. p. (L. S.) Coram me Joanne Granáth Suae Majestatis Sacratissimae tricesimatore Cassoviensi m. p. (L. S.) Coraam me Andrea Vida Cottus Abaujváriensis Jur. Assessore m. p. (L. S.)

A »*Transactio Fenessyana*«-t pótegyezmény egészítette ki február 16-i kelettel. És ugyanezen napon iratott alá a polgárok és az egri káptalan küldöttei által a város és káptalan közötti egyezmény is. E két okirat eredeti szövege a következő:

Nos Georgius Fenessy Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Agriensis Cottuum Heves és Utriusque Szolnok supremus ac perpetuus Comes, S. Caesareae Regiaeque Majestatis consiliarius etc. Damus pro memoria tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod posteaquam vigore benignissimae resolutionis Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis die 14^a Augusti Anni 1694 proxime praeteriti cum incolis Civitatis Nostrae Agriensis Cassoviam evocatis die 4^a mensis Januarii anni currentis 1695. ad certam transactionem ratione juris nostri Eppalis in Civitate Agria, proventuumque ex eadem Nobis provenire debentium et reliquorum accessoriorum condescendissemus atque introductione ac installatione nostra personaliter postmodum Agriam venissemus, ad demissam instantiam dictorum civium Agriensium, nec non specialem illustrissimi domini Joannis Ignatii Kurcz S. Caes. Reg. Maj. Inclitae Camerae Hungaricae consilarii et administratoris Budensis interpositionem et mediationem, modo dictam transactionem (reliquis ejusdem punctis universis et singulis in suo esse et vigore firmitateque permanentibus) quoad puncta sequentia declaraverimus modalitate infrascripta.

Et quidem in 1mo puncto, ubi habetur, ut Civitas Agria Nobis et successoribus nostris Episcopis Agriensibus veluti perpetuis dominis suis terrestribus praestet obedientiam et subjectionem declarandum censuimus, futurum id salva personali prae-

rogativa nobilitari incolarum ejusmodi nobilitate gaudentium, sicut salva esse soleret nobilium incolarum in aliis Civitatibus episcopalibus et cum legitima libertate emigrandi tam respectu nobilium, quam ignobilium persolutis prius persolvendis.

Quoad 2um ubi habetur, Unus et idem sit universorum incolarum Judex et Magistratus, volumus id intelligi de iudice primario, cui (si quidem Civitas in duobus Comitatus adjaceret) adjungi possunt incolarum suffragio eligendi duo subjudices respective ad onera publica exequenda.

Quod 3um ubi Nobis pratum 50 falcatorum in territorio ipsius Civitatis ab incolis ejusdem semel in anno falcandum, foenumque in eo procreatum congregandum et comportandum reservamus, onus hoc per se coloniale et servile, sicut et reliquos labores manuales et currules videlicet in puncto 10°, quod habetur de refectione aggerum et conservatione molae frumentariae eppalis; de sectione glaciei, ejusdemque vectura, de horti domestici et suburbani laboribus, commutavimus in pecuniariam taxam facientem ducentos florenos hungaricales supra 600 florenos, puncto transactionis 10° nomine census annui in terminis ibidem specificatis Nobis pendendos, ita ut in iisdem terminis medietas ducentorum quoque florenorum praestetur.

Ubi vero in puncto eodem 3° molas omnes, eorumque loca Nobis reservavimus et pro una locum extra moenia Civitatis Nos designaturos assecuramus, respectu alterius molae ab incolis praetensae, jus V. Capituli impedire non possumus.

Ubi autem in eodem puncto 3° pro educillo eppali sex mensium in singulis plateis principalibus domum reservavimus, declaramus non eam esse mentem nostram, ut ejusmodi domus civium eximantur ab oneribus communibus Civitatis, una tamen domus educillaris extra curiam erit propria Episcopi et ab ejusmodi oneribus exempta.

In puncto 6° quoad tempus educilli civitatis a festo S. Michaelis usque ad 1um Januarii declaramus, quod tempore illo unum tantum nostrum educillum fluat et non plura, hoc addito, quod a festo S. Michaelis ad novum annum licitum sit civitati etiam antiquum vinum educillare. In casu vero, quo educillum cremati vel his similes proventus nostros arendare vellemus, extunc prae aliis quibusvis personis privatis Civitati arendabimus.

Terras autem arabiles et vineas, quae a fisco Suae Majestatis venditae vel cuiquam assignatae non essent, respectu fundorum et domorum civilium proportionaliter distribui et applicari curabimus proximo tempore, hoc declarato, quod si qui incolarum hactenus vineam aliquam assumpsissent, talis vinea prae manibus

ejusdem possessoris ad domum suam proportionaliter applicata manebit.

In cujus nostrae declarationis majus robur et firmitatem praesentes manu nostra subscripsimus et sigillo usuali munivimus Agriae die 16ª Februarii 1695. Georgius Fenessy episcopus Agriensis m. p. (L. S.) Coram me Joanne Ignatio Kurcz administratore Budensi m. p. (L. S.) Coram me Christophoro Friderico de Beneker commissario bellico m. p. (L. S.) Coram me Michaelae Balogh plebano Agriensi m. p. (L. S.), Andreas Faragó Judex Civitatis Agriensis manu aliena (L. S.), Stephanus Tiba senator Agriensis m. p. (L. S.) Joannes Jacobus Ürgy (?) (L. S.) Georgius Gündl Senator Agriensis m. p. (L. S.) Michael Milinkó Senator Agriensis (L. S.) Görög István keze keresztvonása (L. S.) Andreas Szabó Senator Agriensis manu aliena (L. S.) Michael Wolfgangus (L. S.) Gregorius Csala Civitatis Agriensis Notarius m. p. (L. S.) Joannes Mathias Milinkó (L. S.) Jacobus Domonkos Civis Agriensis m. p. (L. S.) Ludovicus Piano Senator Agriensis (L. S.) Georgius Kaban + (L. S.).

Nos quoque Andreas Szántóssy Electus Eppus Cathariensis, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis consiliarius et V. Capituli Praepositus major et Capitulum Agriense pariter memoriae commendamus, quibus expedit, universis, quod cum Civitatis ejusdem Agriensis incolis ex parte nostra (salvo similiter jure praenominati Illmi ac Rssimi Dni Eppi Praelati Nostri gratiosissimi successorumque ipsius) in hujusmodi devenerimus transactionem, et quidem :

Inprimis reservavimus Nobis eundem residentiae locum, quem ante captam Agriam habuimus, ita quidem, ut si in eodem loco de facto aliquae privatorum saecularium domus essent, donec in eorum manibus fuerint, a communibus oneribus Civitatis non habeantur exemptae, divina vero bonitate ea felicia tempora reddente, quibus residentiam actualem agriae habere possumus, reservamus itidem Nobis facultatem domos hujusmodi privatorum in praedicto loco situatas juxta benignam Suae Majestatis Sacr. resolutionem rehabendi, quae exposit similiter immunitate ecclesiastica gaudebunt. domos vero nobis jam antehac per fiscum regium assignatas ab universis civilibus oneribus exemptas habere volumus, ad normam exemptionis curiae Eppalis, inquilini nihilominus in his iisdem domibus nostris habitantes respectu personarum et facultatum suarum in supportandis communibus oneribus proportionaliter concurrent.

2. Reservat sibi V. Capitulum jus suum in certa parte Civitatis juxta suas privilegiales et quidem nominatim in platea Almagyar, in qua juxta easdem privilegiales liberum erit singulis feriis sextis

forum hebdomadarium, quo in ipso tempore proventus ejusdem fori in duabus partibus Nobis, tertia Civitati cedit.

3. Respectu annui census, uti reliquorum onerum, quemadmodum cum praelibato Illmo Dno Praelato nostro conventum esset, praestabunt Nobis taxam pecuniariam observata proportione ea, ad summam 800 flor. eppalium, quarum pars Civitatis Capitularis ad partem Civitatis eppalem habere dignosceretur, posteaquam pars ejusdem Capitularis dilucidata fuerit.

4. Quoad educillum habebimus in parte nostra Capitulari vel eo tempore, et modo, quo praetitulatus Dnus Eppus in parte sua eppali et si educillum cremati vel aliorum proventuum nostrorum Agriensium arendare vellemus, ex aliis quibusvis Civitati prius.

5. Fundos et loca molendinorum in territorio Agriensi nostro juxta privilegia Capituli olim habita, sicut et in aliis praediis nostris Nobis reservamus hoc declarato, si illa mola, quam de facto usuat Civitas, in territorio nostro esse dignoscetur, obtulit se eadem Civitas, quod ab eadem mola justum et competentem censum nobis solvat. In quorum fidem nos infrascripti praesentes litteras ad interim sub privatis nostris sigillis et manuum proprietarum subscriptionibus dedimus, easdem proxime sub authentico sigillo nostro Capituli extradaturi. Datum Agriae die 16-a Februarii Anno Dni 1695.

Hoc insuper addito, quod quemadmodum Illmo et Rmo Dno Episcopo, ita et nobis ac Civitati privilegia, quae pro futuro fors adinvenirentur, suffragari possint, uti in Transactione primaeva eppali uberius expressum haberetur. Andreas Szántóssy Electus Eppus Cathariensis Praepositus major Agriensis m. p. (L. S.) Andreas Pettes Abbas Tapolczensis et lector Ecclesiae Agriensis m. p. (L. S.) Josephus Csete Canonicus et decanus Agriensis m. p. (L. S.) Andreas Faragó Judex manu aliena. (L. S.) Coram me Joanne Ignatio Kurcz administratore Budensi m. p. (L. S.) Coram me Christophoro Friderico Beneker commissario bellico m. p. (L. S.) Coram me Michaele Balog Plebano Agriensi (L. S.) Joseph. Jacob. Uezy (?) (L. S.) Stephanus Tiba Senator Agriensis m. p. (L. S.) Georgius Gündl, Michael Milinkó Senator Agriensis m. p. (L. S.) Mathias Milinkó (L. S.) Ludovicus Piano Senator Agr. m. p. (L. S.) Jacobus Domonkos Civis Agriensis m. p. (L. S.) Georgius Csala Civitatis Agriensis Notarius m. p. (L. S.)

Ezen szerződésekkel visszaállott Eger városában a püspöki földesúri jog, csak az egri vár maradt a kincstár birtokában. A város új pecsétje »*Sigillum Episcopalis Civitatis Agriensis*» körirattal készült el. Fenessy György helyébe 1699. június 15-én Telekesy Istvánt nevezték ki Eger püspökének. Még Telekesy életében, az ő kérésére — hogy ennyi izgalomtól megtörve nyugalomra vágyódik, — 1713-ban gróf

Erdődy Gábor lesz Eger püspöke utódlási joggal. Ő is adott ki 1717-ben egy rendeletet, melyben Eger város statutumát megerősíti. Minthogy ezen decretum a lyceum irattárában a »*Transactio Fenessyana*«-hoz van csatolva, annak mintegy kiegészítő részét alkotja, azt is itt közöljük.

Ad Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum Comitem Gabrielem Antonium Erdődy de Monyorókerék Eppum Agriensem etc. ejusdemque loci perpetuum Dnum terrestrem gratiosissimum ab infrascriptis humillime pro confirmatione gratiosa porrecta puncta.

Statuta Eppalis Civitatis Agriensis publice constituta.

1. A modo imposterum jura celebrabuntur singula hebdomada diebus Lunae et Veneris, quibus diebus si quis civium haberet terminum praefixum, Dominus Judex vesperi tenebitur dnos Senatores pro hora 7^a sequentis diei matutina convocari facere.

2. Pro quaerelis exaudiendis et discutiendis majoris momenti (quas videlicet solus D. Judex inter partes decidere nequiret) statuitur dies Mercurii, ad quam pariter hora 7^a matutina convocabuntur dni Senatores.

3. Si quis dnorum Senatorum tali die termini judicarii aut quaerelarum se se (nulla habita ratione fundamentali) absentaverit, poena ejusdem toties, quoties erit detractio salarii unius floreni hungaricalis, id est flor. hung. 1.— si autem Jura aut quaerelae nullae forent, non convocabuntur Dni Senatores in praescriptis diebus.

4. Si quis autem ex Dnis Senatoribus secreta, vel quae in domo civica tractantur secreto, foris alteri quoque modo communicabit vel ad notitiam dabit, aut Magistratus honori in concreto, aut privatorum Senatorum quidquam detraxerit, propter similiam communicationem talis primo deprehensus (comperta tamen rei veritate) mulctabitur in poena amissionis sui salarii, et officii in perpetuum ita, ut nec amplius pro tali officio gerendo sit dignus.

5. Si qui contra Transactionem in posterum privatum quoddam conventiculum pertractarent, ac exinde non aliquod bonum publicum, sed nefors aliquod malum insperatum eveniret, tales tamquam publici boni turbatores, jure et legali poena puniantur et mulctentur.

6. Quoniam partes litigantes saepe propter res etiam leves maxime litium amantes inquisitiones, revisiones, rectificationes, aestimationes ac alia id genus similia penes commissiones judicarias curare, peragere ac etiam jura celebrare, ubi dni Senatores ferme integras dies consumere cogantur, ne itaque iidem Dni Judices et Senatores in praemissis perficiendis frustranee desudent,

aliunde etiam omnis operarius dignus esset sua mercede, ideo nisi prius eorundem dñorum Senatorum ad praemissa peragenda exmissorum consuetum salarium deponatur, in celebrationeque jurium pro sessione Dñorum Judicum pars Actoria 3 florenos de consuetudine hactenus practicata in principio processus juris deponat, alias iidem Dñi Judices in similibus procedere juraque celebrare non tenentur, conclusum est.

7. Si quis dñorum Senatorum e senatu interiori et exteriori palam publice aut privatim aliquos blasphemantes inaudiverit, tenetur eosdem desuper admonere et amplissimo Magistratui in exemplum aliorum puniendos deferre.

8. Id quoque conclusum est : Non quilibet privatum pastorem seu custodem vinearum suarum in promonthoriis conducet et servabit, maxime ubi esset in praejudicium damnumque manifestum vicinorum, sed ex possessoribus vinearum unus custos pro capacitate sua ad custodiendas vineas in vicinitatibus ad invicem circumjacentes pro pretio secundum qualitatem vinearum condigno conducatur juramento solita forma deposito adstrictus.

9. Ad evitandas hactenus saepius evenire solitas confusiones a modo in posterum nemo civium aut incolarum hujusce civitatis Agriensis sine insinuatione prius dño ordinario aut substituto Judici facta audeat in domum suam et residentiam suscipere aut susceptum dimittere inquilinum, virum aut foeminam, sub poena florenorum 12 toties quoties immissibiliter desumendorum.

10. Nemo stabula sub vineis suis pro ibidem conservandis pecoribus erigat, nec pecora pascuat apesque servet sub poena combustionis stabulorum, pastorumque pecorum et apum abductionis et confiscationis fiendae, ac pro Ecclesia S. Michaelis Archangeli applicandorum.

11. Nullus sordes seu fimum ex residentiis suis in publicas plateas Civitatis exportare et ejicere audeat, neque in fossam defluentis aquae ejusmodi sordes, fimum aut cadavera injicere, forisque extra civitatem ad coemeterium sepulturae devehere sub poena florenorum trium, id est 3.

12. Admonentur opifices super eo, ut singulae cehae determinatum pretium operum suorum coram Magistratu producant, justoque pretio sua mercimonia vendant, alioquin ex consensu Dñorum terrestrium ipse Magistratus superinde determinationem, prout rectius judicabit, faciet.

13. Siquidem multifariae causae ex levioribus verbis dehonestatoriis in personas civiles sumptuose juridico processu terminatae hactenus frequenter exortae extitissent, ex post intuitu evitacionis expensarum ad tales causas ferme inaniter erogandarum conclusum est. Ut tales personae ejusmodi dehonestationes contra

alios quoscunque bonae famae et honestae conditionis homines proferentes, comperta mera rei veritate, per dnum Judicem Ordinarium aut Vices gerentem absque ullo juris processu in poena 6 florenorum inter Actorem et Judices legaliter dividendorum irremissibiliter toties quoties puniantur expensasque Actori refundant, solvere vero non valentes luant in pelle, id est in foro publico 24 ictibus lapatarum vapulent.

14. In majoris momenti vero causis dehonestationum contra honoratiores prolatarum juridico processu terminatis necnon indebita actione succumbentes, sicut hactenus in hacce Eppali civitate Agriensi de consuetudine a longo tempore usu recepta practicabatur ad conformitatem art. 72. Par. 2. Oper. Décr. Tripart. in poena emendae linguae id est floren. 40, refusioneque expensarum convincantur et aggraventur inter partes triumphantem et Judices legaliter dividendorum.

15. Si qui civium et incolarum determinationes Magistratuales cum consensu tamen dñorum terrestrium factas impostum de laboratoribus diurnalibus fiendas publiceque scriptotenus expositas contumaciter aut sub aliquo praetextu excogitato transgressi fuerint, eosdem transgressores, cujuscunque conditionis sint, sine discrimine personarum dñus Judex poena ibidem expressata immissibiliter punire, mulctasque in praemissis punctis statutorum desumere teneatur, sitque obligatus.

16. Si qui extranei, et alienigenae singulariter opifices ad hanc civitatem inhabitandam intrare vellent, permansionesque suas hic figere niterentur, tales curent se prius incorporari nominaque sua in librum Civitatis inscribi facere, secus ejusmodi opifices nec in ceham aut contubernium suae artis suscipere laboresque exercere permittantur. Agriae die 2^a Januarii 1717. Judex, Senatus, totaque Communitas Eppalis Civitatis Agriensis. Praesentia Episcopalis Civitatis hujusce Agriensis nostrae statuta in omnibus suis punctis et clausulis acceptamus, ratihabemus, confirmamus, observarique praesentium vigore volumus. In curia eppali nostra Agriensi die 13^a Januarii 1717. Comes Gabriel Antonius Erdédy Eppus Agriensis m. p.
(L. S.)

Közli: NAGY BÉNI DR.

KIADATLAN OKLEVELEK.

Uj sorozat.

— HATODIK KÖZLEMÉNY. —

75.

1335 nov. 20. *A váczai káptalan jelentése, hogy a Romhányiak birtokait meghatárolta.*

Nos capitulum ecclesiae vacyensis tenore praesentium significamus quibus expedit universis, quod nos litteras magnifici viri domini Thomae vajvodae transsilvaniensis et comitis de Zolnuk et Neugrad comitatum honorabiliter accepimus ut tenemur communi justitia suadente, quarumque tenor nos diligenter petebat, ut priorum litterarum suarum tenorem de verbo ad verbum super compositione et ordinatione inter magistrum *Petrum filium Elysei* et *Johannem filium Johannis filii Elysei* ex una parte, item inter *Chwda, Blasium, Paulum* et *Stephanum filios Dionysii*, item *Nicolaum filium Johannis*, item *Gregorium filium Petri* et *Thomam filium Markus* ex altera super facto possessionum *Rohman, Deberchen, Lezene, Zatok* et *Echet* vocatarum in eodem comitatu Neugradiensi existentium, emanatarum conscribendo, simul cum cursibus metarum quemadmodum praedictae possessiones certis limitibus et distinctionibus fore distinctae dignoscuntur et sicut homo domini regis coram homine et testimonio nostro idoneo eidem Petro cum praedicto Johanne filio Johannis statuit in praesentia commetaneorum et vicinorum absque contradictione, sibi sub nostro sigillo autentico transmittere dignaremur, ut juxta tenorem nostri praescripti (így) eidem Petro super praemissa valeret dare suas litteras, quarum quidem tenor talis est (következik Tamás vajdának 1335 aug. 4-én a váczai káptalanhoz intézett felhívása).

Demum etiam alias litteras ejusdem magnifici viri domini Thomae vajvodae transsilvaniensis et comitis de Zolnuk ac Neugrad recepimus (cum honore), quarum tenor talis est (következik Tamás vajdának 1335 aug. 10-én kelt levele).

Cujus petitionibus communi justitia suadente nos diligenter annuentes cum praedicto *Thadeo de Zechyn* homine domini regis nostrum hominem idoneum magistrum *Vincentium* socium et concanonicum nostrum ad praemissa exequenda pro testimonio duximus transmittendum, qui demum ad nos reversi, nobis concorditer retulerunt, quod in octavis beati Michaelis archangeli nunc proxime praeteritis (1335 okt. 6.) ad faciem praedictarum

possessionum, primo et principaliter ad faciem possessionis *Lezene* vocatam accessissent, cujus possessionis partem mediam directa linea prohibendo a parte orientali comites Chwda, Stephanus, Blasius et Paulus filii Dionysii personaliter, item Thomas filius Markus, item comes Chwda cum sufficientibus litteris procuratoriis pro Georgio filio Petri cum omnibus utilitatibus et pertinentiis, terris arabilibus videlicet, fenetis, silvis et aliis utilitatibus, quibus ab antiquo tempore homines seu coloni super eadem possessione fecissent residentiam, sub veris metis et antiquis reambulando praeter *Nicolaum filium Johannis*, qui illuc secundum seriem litterarum praedictarum magnifici viri domini Thomae wayvodae et comitis de Zolnuk ac Neugrad cum aliis venire tenebatur et non venit neque misit aliquem pro se responsalem, commetaneis et vicinis legitime secundum regni consuetudinem, convocatis et praesentibus, specialiter in praesentia magistri *Johannis filii Martini*, qui medietatem ejusdem possessionis *Lezene* suam esse hereditariam est confessus; item etiam directe partem mediam alterius possessionis *Zathwk* vocatae a parte occidentali, cujus media pars a parte orientali etiam ejusdem *Johannis filii Martini* de Rohman extitit, similiter per veras metas et antiquas reambulando, sine aliqua contradictione obstante, eidem magistro Petro filio Elysei, fratri suo et per eos suis heredibus heredumque suorum successoribus statuissent perpetuo tenendam, habendam et irrevocabiliter possidendam; ubi praedictus Johannes filius Martini dixisset viva voce, quod si praedictus Petrus filius Elysei et Johannes filius *Johannis filii Elysei* non essent de eorum generatione et de consanguinitate, tunc ipsos super possessionariis portionibus supradictis prohiberet, sed quia sunt de eadem cognatione eorundem, non contradicunt et eos intromittunt tamquam homines de eorum vera generatione existentes. Deinde ad faciem possessionis *Rohman* vocatam accessissent et ibi primo et principaliter dicti nobiles, videlicet comites Chwda, Stephanus, Blasius et Paulus filii Dionysii, item Thomas filius Markus, item Chwda cum procuratoriis litteris sufficientibus pro Georgio filio Petri praeter *Nicolaum filium Johannis*, communi voluntate et consensu dedissent, statuissent unum fundum curiae seu sessionem inter sessiones curiarum *Georgii filii Petri* et sessionum *Gregorii filii Servusdei* a parte meridionali ecclesiae constructae in eadem possessione Rohman. Cujus quidem sessionis *longitudo se extenderet ad sexaginta ulnas cum mensura regali et latitudo ejusdem ad viginti quatuor* similiter cum mensura regali mensurando, quam praesentibus dictis nobilibus homo domini regis et testimonium nostrum mensurarunt et sub eadem sessione a parte occidentali viam latitudine septem

ularum similiter mensura, quae incipit ab eadem sessione sua supradicta et vadit ad ecclesiam, dedissent et statuissent. Item etiam Thomas filius Markus quantum dedissent dicto Petro et Johanni secundum seriem litterarum domini wayvodae de terris fimatis comites Chwda, Stephanus, Blasius et Paulus filii Dionysii, bis tantum de terris arabilibus juxta viam Zathuk in possessione Rohman praedicta saepedictis Petro et Johanni dedissent perpetuo similiter possidendam, quam partem possessionariam a dictis Chwda, Stephano, Blasio et Paulo habitam saepedictus Petrus dedisset pro concambio dicto Thomae filio Markus pro prato et nemore secundum seriem litterarum domini wayvodae. Demum prout (így) secundum continentiam litterarum domini wayvodae idem magister Petrus distinctiones ac metas possessionis Rohman vocatae coram homine regio et nostro testimonio, prout comes Elyseus pater ipsius magistri Petri possedisset, juxta fidem suam possessionem suam possessionariam a portionibus aliorum separare et novis metis distinguere tali modo accessisset et devenisset, cujus quidem metae sic distinguuntur: prima meta incipit a parte septentrionali super quamdam montem, ubi sunt tres metae terreae antiquae, quae separant a possessione *Bank* vocata et a possessione praedicti Thomae filii Markus ac ejusdem Petri, deinde descendens ad partem meridionalem venit ad quamdam arborem querci, ibi erecta est una terrea meta de novo; deinde descendens per quamdam viam vulgariter Beerch vocatam directa linea pervenit ad quamdam viam, per quam itur ad praedictam villam Bank et transeundo eandem viam descendit ad quoddam pratum et eundem (így) transeundo pratum pervenit ad unam arborem querci et ibi est una meta terrea noviter erecta; deinde paulisper girando per lineam directam cadit in fluvium *Lotkws*; deinde per eandem aquam vadit ad partem orientalem, exit de illa aqua ad partem aquilonem, pervenit ad quamdam arborem querci et ibi est una meta noviter erecta; deinde de praedicto fluvio Lotkws vadit ad partem aquilonarem, pervenit ad quamdam viam, quae vadit ad molendinum praedicti Thomae filii Markus et ex parte aquilonarii illius viae sunt duae metae noviter erectae; deinde paulisper girando versus partem orientalem et transit viam, qua itur ad possessionem Bank, ad partem meridionalem et ibi cadit in quamdam semitam in quodam prato et ibi est una meta terrea noviter erecta; deinde girando vadit per eandem semitam. intrat in eundem fluvium Lotkws et ibi sunt duae metae terreae, quae separant possessiones Petri et Thomae ab invicem et in eodem fluvio Lotkws transit infra ad eandem partem orientalem, pervenit ad magnam viam, per quam itur de Rohman ad Zathuk et ibi est dumus vulgariter Ihorfa vocatus et ibi est una meta

terrea noviter erecta ; deinde vadit per eamdem viam ad partem meridionalem, pervenit ad viam quae vadit de villa praedicti magistri Petri in Rohman et inter duas vias est una meta terrea noviter erecta ; deinde, transiens ad eamdem partem meridionalem, pervenit ad unam fossatam, quae vulgo dicitur *Vyzuche* et ibi est una meta terrea noviter erecta ; deinde vadit supra in eadem fossata ad spatium competens et ibi exit ad partem occidentalem et ibi est una meta terrea noviter erecta ; deinde vadit ad cacumen cujusdam monticuli et ibi est una meta terrea noviter erecta ; deinde descendit, vadit ad quoddam pratum et ibi juxta illud pratum est una meta noviter erecta ; deinde circumeundo vertit se circa idem pratum ad partem meridionalem, pervenit ad unam metam noviter erectam ; deinde vadit ad quamdam arborem piri et ibi est meta noviter erecta ; deinde vadit circa quoddam nemore (így), vadit ad quamdam *potok* et vadit per eamdem potok et ibi illa potok duplicatur et ibi erexerunt unam metam terream ; deinde per partem ejusdem potok, quae vadit ad partem meridionalem usque ad caput fontis et inde descendit usque ad metas possessionis *Pechyen* vocatae et ibi terminantur eo modo, quod signatarum portionum possessionariarum pars occidentalis est magistri Petri et Johannis supradictorum, pars orientalis est Thomae filii Markus supradicti ; item etiam quarta pars ecclesiae cum quarta parte cimiterii tamquam uni de generatione illa, libere praedicto Petro et Johanni cessissent in perpetuum possidenda. Datum secunda feria proxima post festum beatae Elisabeth reginae anno domini praenotato ; et si praesentes nobis reportatae fuerint, nostro privilegio confirmabimus.

A váczí káptalan 1388. évi átiratából, melynek eredetije az esztergomi káptalan házi levéltárában Lad. 22. fasc. 3. nr. 26. alatt őriztetik.

* * *

A Romhánynak kiejtendő »Rohman« előfordul mint személy- és helységnév. A nógrádmegyei Romhány felmerül 1238 és 1243-ban (Wenzel VII. 57. és 138.). Az itt szereplő Márk fia Tamás a Romhányiak azon ágának tagja, mely a Korompa és Boleráz vidékén feküdt pozsonymegyei Maholány (Mocholan) birtokosa volt. Tamás 1329-ben eladja az itteni részét (App. I. 82.). Ágának egyik részletét a fenti és egyéb forrás útján következőleg rajzolhatjuk :

Servusdei 1275 maholányi birtokos

Márk † 1329 el.	György 1335—1358 nógrádmegyei szolgabíró
Tamás 1329—1335	István Miklós 1384 1384

Az okiratunkban szereplő *Bánk* és *Debercsény* nevű helységek még most is léteznek. *Pechyen* a mai *Petény*.

Az ügyre vonatkozó előbbi oklevél főérdeme, hogy a nógrádmegyei *Széchenyi*-családról szóló ismereteinket gyarapítja. Több mint valószínű t. i., hogy a benne előforduló Szécsényi Tádé, Marczell és Péter fia István a Katyisz nb. Tamás vajda nemzetségbeli rokonai.

Fejér VIII. 4., 206. közöl egy okiratot, melynek értelmében Rajnald fia Jakab özvegye, Szép, 1336 márczius 8-án kijelenti, hogy a Sokus folyó mentén fekvő Stehl nevű birtokát az esztergomi érseknek adományozza, kikötvén azonban magának, hogy az érsek tulajdonát képző Vadkerten élethossziglan egy kuriát birhasson. Ebből az következik, hogy az adományozott birtok Nógrádmegyében feküdt. — Az esztergomi káptalan házi levéltárában (Lad. Q. fasc. 3. nr. 40.) lévő eredetiből kitűnik, hogy a birtok neve *Echet*, a folyóé pedig *Lokus*. Így tehát több mint valószínű, hogy ezen »Echet« nem más, mint fenti Echet és hogy Lokus a fenti Lotkus-sal azonos. Echet tehát a mai (Kis-) *Ecset*, Deberchen a mai *Debercsény*. Vajjon a Lotkus alatt »Locskos« értendő-e? nem tudom.

76.

1336. *A nyitramegyei Pásztó nevű birtokra vonatkozó okiratok kivonata.*

Exhibuit nobis plura paria litterarum privilegialium et patentium in quarum uno, capituli ecclesiae strigoniensis anno domini *Mo CCCo trigesimo sexto* emanata vidimus contineri, quod nobilis domina *Margaretha filia quondam comitis Cosmae de genere Hunth-paznan relicta quondam magistri Martini* et magister *Gregorius filius ejusdem major* pro se et pro *Gregorio minore fratre suo* coram eodem capitulo comparentes, dixissent, quod magister *Jacobus* quondam archidiaconus Neugradiensis in lecto aegritudinis decumbens, quamdam possessionem suam *Pasztuh* vocatam, in qua fuisset ecclesia lapidibus constructa, in comitatu Nitriensi existentem titulo emptionis ad dictum magistrum Martinum, patrem suum devolutam, in divisione cum suis fratribus habita in suam sortem cedentem, ob remedium animae suae, dictis fratribus suis consentientibus, domino fratri Vito episcopo nitriensi et per consequens episcopatui ejusdem contulisset perpetuo possidendam, litteras etiam universas super emptione et divisione dictae possessionis confectas pro majori firmitatis cautela ad manus ejusdem episcopi assignasset.

In litteris (vero patentibus) conventus de Zoborio anno domini *Mo CCCo XXXo sexto* emanatis reperimus, quod *Jacobus filius Petri, Nicolaus et Lothardus filii Lothardi, Mauricius filius Ipoliti, Johannes et Andreas filii Kyliani* pro se et *Nicolao filio Egydii* nec non pro universis fratribus ac proximis suis cum sufficienti procuratorio ab una parte, item discretus vir magister Stephanus lector ecclesiae nitriensis procurator domini fratris Vyti episcopi praedictae ecclesiae, similiter cum sufficienti pro-

curatorio pro eodem domino episcopo ex altera, coram eodem conventu constituti, propositum extitisset per eosdem et relatum, quod cum dictus dominus episcopus praelibatos Lothardum, Mauricium et Johannem ad praesentiam domini regis, praefatos vero Jacobum et Nicolaum ad praesentiam comitis Nitriensis et judicum nobilium ejusdem comitatus super facto possessionis *Pasztuh* vocatae, per dominum Jacobum archidiaconum neugradiensem in ecclesia strigoniensi, *filium Martini filii Bugar* dicto domino episcopo et suae ecclesiae donatae et legatae ac etiam super quibusdam injuriis et factis potentionariis, eidem domino episcopo per dictos nobiles illatis, traxisset in causam; tandem probis viris componentibus, quia dictus dominus episcopus dictam injuriam et factum potentionale sibi illata, praedictis nobilibus gratiose relaxasset, dicti nobiles eundem dominum episcopum et suam ecclesiam in dominium et verum possessorem dictae possessionis *Pasztuh* totalis suumque vicinum legitimum ratione contiguitatis possessionis ipsorum *Wasard* vocatae, recepissent et assumpsissent, admittentes et consentientes, eandem possessionem *Pasztuh* cum universis utilitatibus suis, pertinentiis et circumstantiis eidem domino episcopo et suae ecclesiae suisque successoribus episcopis, tam ex parte ipsorum, quam suorum heredum et proximorum, sub eisdem metis et terminis, quibus per dictos Martinum filium Bugar ac magistrum Jacobum filium suum olim fuisset comparata et possessa, quiete et pacifice perpetuo possidendam, nullum jus in eadem possessione *Pasztuh* sibi reservassent, notam calumniae sponte assumptentes et obligantes se... si ullo umquam tempore ipsi vel eorum heredes dictum dominum episcopum ratione dictae possessionis *Pasztuh* quovis quaesito colore attemptarent vel turbarent.

Item in alio privilegio capituli ecclesiae nitriensis anno domini Mo CCCo XXo sexto emanatis reperimus, quod *Stephanus et Damianus filii Nicolai filii Damiani de Nanas* coram eodem capitulo comparando, quamdam possessionem eorum *Pasztuh* vocatam in comitatu nitriensi existentem, ipsos jure donationis contingentem, magistro Martino filio Bugar pro triginta marcis denariorum vendidissent perpetuo possidendam, nullum jus vel dominium pro se in eadem reservando.

Exhibuit etiam nobis quoddam privilegium capituli ecclesiae strigoniensis praedictae, anno domini Mo CCCo XXXmo sexto emanatum, continens tenorem litterarum quondam excellentissimi principis domini Karoli regis Hungariae, confirmantium divisionem possessionum filiorum quondam magistri Martini filii Bugar factam. Demum exhibuit quasdam litteras patentes capituli ecclesiae posoniensis anno domini Mo CCCo XXXo sexto confec-

tas, in quibus reperimus, quod dominus Nicolaus custos ecclesiae nitriensis vice et nomine domini fratris Vyti, episcopi nitriensis coram eodem capitulo comparendo, *Nicolaum filium Gregorii dicti de Gyarmoth, Martinum de Chuz et Nicolaum filium Laurencii*, ne possessionem Paztuh a Mauricio filio Ipoliti et aliis proximis ejusdem quovis titulo occuparent, prohibuisset.

Az esztergomi káptalannak 1336 augusztus 19-én kelt okiratából, melynek értelmében »nobilis domina Margaretha filia quondam comitis Cosmae de genere Hunthpaznan, relictá quondam magistri Martini filii Bugar et magister Gregorius filius ejusdem major pro se et pro Gregorio minore fratre suo« előadják, hogy Jakab volt nógrádi főesperes Pásztó nevű birtokát annak idején a nyitrai püspökségnek hagyományozta. Ezen okirat (melyet jelen oklevél fent említ) eredetije a nyitrai püspöki levéltárban d. D. I. D. L. fasc. 4. nr. 5. alatt őriztetik. Megjegyzendő, hogy azon 1318. évi okirat, melynek erejével többiek között Bogár fia Márton is, mint Trencsényi Máté híve, kiközösítés alá esik és melyet Fejér VIII. l., 181. elég tévesen és hézagosan közölt, ugyanazon levéltárban d. E. I. fasc. 4. nr. 12. alatt őriztetik.

* * *

Ezen oklevél Bogár fia Márton házassági viszonyaira vonatkozólag új adatot szolgáltat. Eddig csak azt tudtuk, hogy ezen Márton 1318 május 7-én nejének, Erzsébetnek, a nyitrai megyei Berencs nevű jóságát adományozta (Knausz II. 748.) és hogy akkor a két Gergelyen és Jakab főesperesen kívül még ifjabb Jakab nevű fia is volt. Jelen okiratunk azonban mutatja, hogy Márton özvegye, tehát második neje, bizonyos Hontpázmán nb. Kozmának Margit nevű leánya, kiről különben többet nem tudunk.

A mi az 1326. évi okiratot illeti, megjegyzendő, hogy a pozsonyi káptalan ezt 1327 június 6-án átírta s hogy ennek értelmében »Stephanus et Damianus filii Nicolai filii Damiani de Nyarras comitatus Posoniensis« Pásztót Bogár fia Mártonnak eladták. (Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 14. fasc. 15. nr. 14. alatt.) Miután Nánás nevű helység tudtommal sem Nyitra- sem Pozsonymegyében nem létezett, valószínűnek veszem, hogy fenti okiratunkban nem Nanas, hanem Naras a helyes olvasás és hogy ez a pozsonymegyei Csallóközben még most is létező *Nyárasd*.

Ezzel kapcsolatos a következő is: Druget Vilmos nádor előtt panaszkodik Vid nyitrai püspök 1342 (Visegrádon) július 19-én, hogy *Vásárdi Ipolit fia Mórícz Pásztó* nevű birtokát elfoglalta Mórícz két okiratot mutat fel, melyeknek értelmében ő 1328-ban *Vásárdi Péter fia Gergelynek* pásztói birtokrészét zálogba adta és 1335-ben Bogár fia Márton fiait: Jakab főesperest és a két Gergelyt pásztói birtokrészek eladásától tiltotta. A nádor erre felhívta a püspök ügyészét (Somogy Jánost), hogy a püspöknek birtokjára vonatkozó ügydarabokat 1342 október 6-án bemutassa. (Eredetije a nyitrai püspöki levéltárban J. D. I. D. L. fasc. 4. nr. 3.)

77.

1336 márcz. 15. *Jakab, Pozsony városának birája, tanusítja, hogy Yezzel nevű pozsonyi zsidó Olgyai Fakóval bizonyos pozsonyi ház dolgában egyezséget kötött.*

Nos comes Jacobus judex et jurati ceterique cives in Posonio significamus quibus expedit tenore praesentium universis, quod

Ruedlinus dictus Baldner civis in Psoniensi (így!) *judeusque judeorum ibidem* et *Yezzel judeus* de eadem civitate, ad nostram personaliter accedentes praesentiam, vivae vocis ministerio proposuerunt in hunc modum, quod quamquam inter partes, videlicet inter ipsos ex una parte, nobilemque virum magistrum scilicet *Fokonem seu Farkasium filium Petri de Ovgya*, qui etiam praesens astitit coram nobis, ex altera, super facto unius fundi curiae cum aedificiis ejus, seu una domo in eadem civitate Psoniense ex opposito domus *quondam Leopoldi Scriptoris* in acie ubi vicus per portam parvam civitatis ducit ad Danubium existens, mota fuisset materia quaestionis et diutius judiciario processu ventilata in praesentia domini nostri regis extitisset, ad ultimum tamen, quod nullum jus neque aliquam justitiam ad ipsam domum seu curiam se habere competissent, nec ordine judiciario habere potuissent, sed ipsum magistrum Fokonem vigore efficacium litterarum seu instrumentorum evidentem justitiam et jus efficax habere persensissent, ideo ipsam domum seu curiam quemadmodum prius et antea ipsius magistri Fokoni de... extitit et fuit, sic exnunc cujuslibet litis, modo praemisso pro dicta domo ventilatae, materia jam penitus sedata silentio perpetuo seu sopita, eidem magistro Fokoni et per eum suis haeredibus ac successoribus universis resignarent et restituerent, imo coram nobis restituerunt seu resignaverunt ipsi magistro Fokoni pleno suo jure, prout ipse magister Foko voluerit, perpetuo possidendam, tenendam pacifice et habendam. Nihilominus ipse judeus Yezzel universas litteras suas et valimdiores (így!) quibus mediantibus ad ipsam domum se jus habere asserebat, penitus et omnino vigoribus vacuavit. In cujus restitutionis et resignationis ac quietationis memoriam praesentes vallo nostri sigilli consignantes duximus concedendas. Datum feria sexta proxima post dominicam Laetare anno domini millesimo CCCo XXXo sexto.

A három tornyot ábrázoló pecsét vörös selyemzsinóron függ. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 14. fasc. 15. nr. 5 alatt őriztetik.

* * *

Yezzel vagyis *Jöszl* valószínűleg a *Joszl* vagy *József* név kicsinyítője. *Olgyai Farkó*-val már találkoztunk.

78.

1336 máj. 13. A pozsonyi káptalan tanúsítja, hogy a Héderváriak Boba nevű birtokukat Intai Péternek adományozták.

Universis christi fidelibus praesens scriptum inspecturis capitulum ecclesiae posonienses salutem in salutis largitore. Acta in tempore, ne simul cum tempore dilabantur, etiam ad labentem memoriam hominum revocandam, scripturae solent

patrocinio perhemari. Igitur ad universorum tam praesentium quam futurorum notitiam praesentium serie volumus pervenire, quod viri nobiles et honesti magistri *Stephanus et Nicolaus filii Nicolai filii Desev filii dionysii et Heydrik filius magistri Desev de genere Heydrik comites de Heydrihvara* ad nostram personaliter accedentes praesentiam vivae vocis oraculo quamdam possessionem ipsorum *Baba* vocatam, *circa fluvium Marzal* in comitatu Castri-ferrei existentem et jacentem, cum omnibus utilitatibus et pertinentiis universis ejusdem possessionis, in eisdem veris metis et antiquis ac sub eisdem limitationibus vel terminis inclusam, quibus ab olim eorum progenitores et dehinc ipsi usque modo possederent et tenerentur, liminatam (így) et distinctam a circumjacentibus possessionibus aliorum, *Petro filio Pauli de Intha* fideli famulo eorum et omnibus ipsius heredibus heredumque successoribus et posteritatibus ejus universis ob praemiationem et remunerationem seu recompensam meritorum et praemio dignorum ipsius Petri servitiorum fidelium, quibus ipsis et ipsorum progenitoribus studuit et voluit fidelissimo famulatu complacere, et fideles sua meritoria servitia per suum dominum retribui modo simili et repraemiari non desperent, verum potius aliorum desideria fidelium ad obsequiores fidelitates suo dominio promptius inpendendas ferventius incitentur, jure perpetuo et irrevocabiliter ad possidendum semper, tenendum pariter et habendum et quoquo modo de eadem possessione voluerunt disponendum, dederunt, contulerunt et donarunt, eo penitus jure, quo ipsam eorum parentes et ipsimet ad haec tempora possedissee dinoscuntur. In cujus donationis testimonium et memoriam ad instantem petitionem comitum de Heydrihvara praefatorum praesentes, appensione nostri sigilli roboratas, praefato Petro duximus concedendas. Magistris Michaelae praeposito, Petro Polono custode et Nicolai Marci canonico et notario ecclesiae nostrae existentibus. Datum feria secunda proxima post festum ascensionis domini anno ejusdem millesimo trecentesimo tricesimo sexto.

Vörös-sárga selymen függő pecsétel. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 14. fasc. 2. nr. 4. alatt.

* * *

Baba a Vasmegyében még létező *Boba*. 1271-ben találjuk, hogy V. István a Bobai Sixtus és rokonai kérésére az elődek részére Béla ifj. király által 1224-ben kiadott felszabadító levelet megerősíti. A Bobaiak 1271-ben Héder nb. Herrand szolgálatában állanak és a fenti okiratban szereplő Héderváriak ezen Herrand jogutódai.

Az itt szereplő Inthai Pál fia Péter 1326-ban ezen Herrand fia, Miklós, szolgálatában áll, ki neki a vas megyei Bekény nevű birtokot hagyományozza. (F. VIII., 3., 125.)

Megjegyzendő, hogy a Héderváriak leszármaztatása jelen oklevélben egyik helyen téves, mert az itt szereplő Miklós és István nem Dezsőnek, hanem Dénesnek az unokái, a mint ezt az összes eddig ismert kútforrások bizonyítják.

79.

1336 Pozsony, jul. 29. Károly király Csöllei Andrást különös pártfogásába veszi.

Karolus dei gratia rex Hungariae fidelibus suis universis, ecclesiarum praelatis et rectoribus, item palatino, vicepalatino, iudici curiae suae, comitibus, castellanis, nobilibus ac eorum vices gerentibus, specialiter comiti et iudicibus nobilium comitatus posoniensis, item civitatibus et liberis villis ipsarumque rectoribus ac aliis quibusvis hominibus cujuscumque praeeminentiae vel status existant, quibus praesentes ostendentur, salutem et gratiam. Cum nos et serenissima principissa domina Elysabeth, eadem gratia consors nostra karissima et dominus Lodovicus dux carissimus natus noster comitem *Andream de Chyrle* et dominam *consortem suam ac filios eorum procreatos et procreandos*, cum omnibus eorum bonis, possessionibus videlicet et aliis quibuslibet, a iudicio et iurisdictione comitis posoniensis in perpetuum eximentes, perpetuo receperimus in nostram protectionem et tutelam specialem ipsius obsequiosae fidelitati, nobis per eundem indesinenter impensae, respondere cupientes, volumus et vestrae fidelitati firmiter praecipientes damus in mandatis, quatenus eundem comitem *Andream* et dominam *consortem suam ac eorum filios et filias procreatos et procreandos* cum omnibus eorum bonis sub nostra videlicet regali et reginali ac dicti ducis Lodovyci nati nostri protectione et tuitione perfruantes, in nullo penitus perturbare, praesumatis. Vos autem comes parochialis et iudices nobilium comitatus posoniensis memorati, nunc et pro tempore constituti seu constituendi, eundem comitem *Andream* et dominam *consortem suam eorumque filios natos et nascituros* deinceps in perpetuum in nullo penitus iudicare vel vestro astare (kimaradt iudicio) compellere quoquomodo praesumatis. Nam si qui quicquam actionis vel quaestionis contra ipsos habuerint, coram nostra maiestate vel aliorum ordinationum iudicum regni nostri ordine iudiciario exequantur. Dum autem nobis praesentes reportatae fuerint, in formam nostri privilegii redigi faciemus. Datum Posonii feria secunda proxima post festum beati Jacobi apostoli anno domini Mo CCCo XXXmo sexto.

Erzsébet királynénak 1336 november 9-én ezen Csöllei András kérelmére kiadott átiratából és megerősítéséből, melynek eredetijén a vörös-sárga zsinegen pecsét függ. A pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 7. fasc. I. nr. 8. alatt.

80.

1336 aug. 14. A pozsonyi káptalan István nyitrai olvasó és Miklós nyitrai örkanonok kérésére »ad audiendam dispositionem dominae Margaretae filiae quondam comitis Barlei de genere Dywek, relictæ quondam comitis Mogh de Elephanch« kiküldi »magistrum Petrum concanonicum et dominum Johannem presbiterum ecclesiae sancti Michaelis rectorem vicearchidiaconum prope dudwag«... »domino Michaelæ praeposito, Petro custode et Nicolao canonico et notario ecclesiae nostrae existentibus. Datum feria quarta in vigilia festi assumptionis beatae vrginis«.

Eredetije a nyitrai káptalan levéltárában fasc. II. nr. 8. alatt.

* * *

Az itt említett Divék nb. Barla 1277-től 1316-ig szerepel és tőle származik a bossányi Bossányi-család. — Margit nevű leányának nevét mindaddig nem ismertük. 1336 november 8-án találkozunk még vele. (Anjoukori okmánytár III. 300.)

A nyitrai megyei Alsó- és Felső-Elefánt nevű helységben több birtokos-család létezett, mely valószínűleg egy és ugyanazon nemzetségből származott. Az egyiknek egyenes őse bizonyos Vörös András, a mit a következő adatok alapján bebizonyíthatok: IV. Béla mondja egy alkalommal (H. O. VI. 66.), hogy azon Chumboy nevű helységet, mely valamikor Vörös András kezén volt, csere útján megszerezte; egy második Chumboy Zochud comes-é, a harmadik pedig nyitrai várbirtok volt. Midőn Elefánti András utódai 1322-ben Nyitra- és Pozsonymegyében lévő összes birtokaikat felsorolják (A. II. 48.), azt mondják, hogy IV. Béla a Chomboy nevű örökölt birtokukért a Pereszlény és Basur nevű birtokokat cserébe adta. Vörös András 1218-tól 1236-ig ismeretes (Wenzel VI. 393. VII. 21.). Egyenes utódainak nemzedékrendi töredéke a következő:

Vörös András 1218—1236

András 1266—1282				Derzs 1244 Tamás		
András	Mátyás	Lesták		Maty	Tamás	András
1291—1292	1291†1330/1	1291—1292		1291—1335	1291—1292	1291—1292
				neje: Divék		
				nb. Barla		
				leánya		
				Margit		
				vgr. 1336.		
				Mihály 1291—1292		
				Dezső † 1335		
				sebesvári várnagy		
				Mihály		
				Leány		
				1335—1355 férje: Gyerő		
				fivére Jakab		

81.

1337 okt. 31. *A pozsonyi káptalan tanúsítja, hogy a Kisjókaiak birtokán határjárást eszközölt.*

Universis christi fidelibus praesentes litteras inspecturis capitulum ecclesiae posoniensis salutem in salutis largitore. Ad universorum tam praesentium quam futurorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod cum nos ad petitionis instantiam magnifici viri magistri Nicolai Trevtul comitis posoniensis et quatuor judicum nobilium ejusdem comitatus ad possessionem *Minor ylka* vocatam, ut portionem possessionariam *Georgii, Thomae, Michaelis et Petri filiorum Johannis filii Zehus de eadem* ab aliorum ibidem possessionibus certis metis distinguerent et distinctam relinquerant eisdem perpetuo possidendam, cum *Nicolaio filio Johannis de Zaz et Paulo rufo* hominibus per ipsum magistrum Nicolaum comitem posoniensem et judices nobilium memoratos ad id specialiter destinatum hominem nostrum pro testimonio fidedignum et idoneum, dominum scilicet *Petrum rectorem ecclesiae beatae Elisabeth in villa Leeg*, misissemus, tandem iidem Nicolaus de Zaz et Paulus rufus una cum ipso domino Petro (ad nos) reversi, retulerunt concorditer sub testimonio ejusdem nostri hominis, domini videlicet Petri, quod ipsi feria tertia proxima ante festum omnium sanctorum (okt. 28.) super faciem dictae possessionis minoris ylka accessissent et convocatis ac praesentibus omnibus vicinis et commetaneis *Emericus filius Johannis, Johannes dictus de Hygi, Demetrius filius Anthus et Michael filius Andreae* cum *Georgio filio Johannis* memorato et suis fratribus antedictis in portionibus possessionariis in minori ylka, quas dicti quatuor viri (h)actenus possedissee et tenuisse dinoscuntur, totalem tertiam partem, cujusquidem tertiae partis a parte meridie possessio similiter ylka vocata *Fokonis et Andichz* magistrorum est vicina, totalem inquam tertiam partem omnium possessionum per *Emericum, Johannem de Hygi, Demetrium filium Anthus et Michaellem filium Andreae* usque modo possessarum *distributionis funiculo* tractam, distributaam et divisam, cum omnibus utilitatibus et pertinentiis universis dictae totalis tertiae portionis dividentes seu divisionem facientes, item unum locum sessionis cum pomerio circa *fluvium Berand* existentem, eo quod capella beati Johannis Baptistae in terra praefati Georgii stat fabricata et constructa, ipsi Georgio et ejus fratribus praenominatis, veris dictae terrae partis heredibus et dominis in perpetuum et irrevocabiliter ad possidendum, tenendum pariter et habendum infrascriptarum cursibus metarum ab eorum portionibus separatam et semotam restituentes et reddentes resignarunt

et resignantes ac dimittentes libere reddiderunt. Cursuum autem metarum, ipsam totalem partem tertiam Georgio praedicto et fratribus suis cessam et etiam ipsum locum sessionalem cum pomerio separantium, series haec est, quod inter terram magistrorum Foko et Andychz praenominatam et inter hanc terram partem possessionariam, quae Georgio et fratribus suis antedictis cessit, sunt quinque metae, separantes hanc terram Georgii et fratrum suorum a praedicta terra Foko et Andychz magistrorum, ita quod quinta meta eundo versus occidentem est in fine agrorum ipsius Georgii et suorum fratrum et tunc exit vallem, quae magna vallis vocatur et ex alia parte ejusdem vallis est sexta meta nova separans hanc tertiam partem Georgii et fratrum ejus a portionibus Emerici, Johannis, Demetrii et Michaelis; de illinc descendet retransiendo illam vallem versus orientem et in medio agrorum est iterum una nova meta, separans ipsam tertiam partem Georgio et fratribus suis cessam, a partibus praedictorum proximorum suorum; et deinde similiter versus orientem inter agros ejusdem pervenit ad terram *Telukthov* vocatam et ab inferiore parte ejusdem *Telukthov* est octava meta, separans ut proxime dictam (így); de illinc similiter dependendo ante portam Demetrii filii Anthus est nona et nova meta, separans ut jam dicta. Deinde pervenit ad quamdam semitam exeuntem de (h)orto Emerici filii Johannis et euntem ad villam dictorum Foko et Andychz et ab inferiori parte ejusdem viae, tamen penes viam est decima meta, distinguens ut priores jam dictae. Illinc secundum eandem viam ultra partem (?) est undecima meta nova, separans ut priores, vadit ultra secundum cursum ejusdem viae et in fine ipsius viae est duodecima meta circa possessionem Emerici. De illinc vadit et flectitur super fluvium Berand et circa fluvium ipsum est una antiqua meta Emerici et circa eandem antiquam metam est alia nova meta separans hanc tertiam partem Georgio et fratribus suis saepefactis, resignatam a portionibus aliorum. De illinc redit ad priores quinque metas separantes terram ipsius Georgii et fratrum suorum a praenominata terra magistrorum Foko et Andychz et ibi tandem determinatur (így). In cujus rei memoriam praesentes, appensione nostri sigilli consignatas duximus concedendas. Datum feria sexta in vigilia festi omnium sanctorum anno domini millesimo tricentesimo tricesimo septimo. Dominis Michaeli praeposito, Petro Polono custode et Nicolao Marci notario, canonicis ecclesiae nostrae existentibus.

Pecsétje hiányzik; eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában, Capsa 14. fasc. 10. nr. 7. alatt.

* * *

Hygi vagyis *Hegyi* csallóközi helységgel alább még találkozunk.

82.

1338 márcz. 15. A pozsonyi káptalan előtt Léki Anna egyik szolgáját szabaddá teszi.

Capitulum ecclesiae posoniensis ... quod nobilis domina Anna filia quondam comitis Paznan de Leek ... Nicolaum filium mulieris Sebe ancillae suae, proprium seu servum suum, ad ipsam jure hereditario pertinentem, tam ipsum Nicolaum quam totam ejus posteritatem ex eo propagandam vel procreandam, jure perpetuo et irrevocabiliter ob *Johannis filii sui quondam* et suae salutem animarum ex consensu et permissione comitis *Dominici de Uzur per Petrum quondam maritum suum procreati nati sui*, qui etiam praesens astitit, manumittens perpetuae tradidit libertati. Qui quidem comes Dominicus huic manumissioni tam pro se, quam *pro suis pueris scilicet Benedicto et Michaelae* praedictum suum consensum adhibuit et favorem adjiciens eadem domina, quod si quis ex filiis suis vel eorum successoribus praefatum Nicolaum manumissum vel posteritatem ejus ratione pristinae servitutis successu temporis infestare niteretur, *is indignatione omnipotentis Dei et sua materna maledictione induatur...*

Hártya; vörös-zöld selymen a még ép pecsét. Eredetiye a pozsonyi káptalan országos levéltárában, Capsa 14. fasc. 23. nr. 25. alatt.

* * *

Ezzel kapcsolatban áll Knauz II. 702., melynek értelmében Léki Pázmán leánya Anna, quondam relictá comitis Petri filii Benedicti de Vzúr, nunc vero consors Michaelis filii Zolka Sebe nevű szolgájának fiát, Balázst, 1315 január 25-én szabadon bocsátja. Fenti okiratunk arról nem szól, hogy Anna 1315-ben már második férjénél volt és így nem tudhatjuk, vajjon az 1338 márczius 15-én már nem élt János az első vagy a második házasságból származott. A nagyobb valószínűség a második mellett szól.

Léki Pázmán fia István fia Pető hűtlenségbe esett, mire a király Szentlászlófölde nevű birtokát Bicskei Péter bánnak 1318-ban adományozta (Hokl. 191. v. ö. Knauz II. 736.).

Léki Pázmán

István	Anna 1315—1338
	férjei: 1. Uszori Benedek fia Péter † 1315 el.
Pető	2. Szalka fia Mihály 1315.

Ezen Lék nem azonos a Pozsonymegyében még most is létező Lég-gcl. hanem Komárommegyében feküdt.

83.

1338 Visegrád, márcz. 31. Károly király felhívja a győri káptalant, hogy Madarászi Ferenczet a bánvölki birtok elfoglalásától eltiltsa.

Karolus dei gratia rex Hungariae fidelibus suis capitulo ecclesiae jauriensis salutem et gratiam. Dicunt nobis *Petrus filius Jacobi* et *Cosmas filius Michaelis*, quod *franciscus* fructus et utilitates cujusdam possessionis ipsorum *Banvelky* vocatae perciperet et uteretur in praejudicium ipsorum et gravamen. Super quo fidelitati vestrae firmiter praecipimus per praesentes, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente *Blasius filius Cosmae* vel *Stephanus filius Oliverii* altero absente homo noster, ad faciem dictae possessionis accedendo, praesentibus vicinis et commetaneis suis, prohibeat eundem franciscum et alios quoscumque ab usu fructuum et utilitatum dictae possessionis violenti; qui si prohiberi voluerunt, bene quidem, alioquin facti seriem nobis fideliter rescribatis. Datum in Wyssegrad feria tertia proxima post dominicam judica anno domini Mo CCCo tricesimo octavo.

A győri káptalannak 1338 ápr. 17-én a királyhoz intézett jelentéséből, melynek eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 8. fasc. 1. nr. 2. alatt őriztetik.

* * *

A káptalan jelentéséből kitűnik, hogy itt *Benedek fia Madarászi Ferencz*-ről van szó (lásd a még következő 85 és 87-ik számokat.).

84.

1338 ápr. 16. A pozsonyi káptalan tanúsítja, hogy Diószegi János nővérének egy körtvélyesi részbirtokát ajándékozta.

Universis christi fidelibus praesentem paginam inspecturis capitulum ecclesiae posoniensis salutem in salutis auctore. Ad universorum tam praesentium quam futurorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod *Johannes filius Johannis dicti de Gyozeg* una cum domina matre sua, personaliter nostri praesentiam adiens, mediam partem possessionis suae *Kurthvelius* vocatae, mediam inquam partem in terris arabilibus et non in feneto, cum dimidietate tamen sessionis suae loci ibidem in *Kurthvelius, Clarae sorori suae* et *Michaeli marito ejusdem* ac pueris ex ea procreandis jure perpetuo et irrevocabiliter ad possidendum semper et habendum dedit pariter et donavit; sic tamen, quod si ipsam Claram sororem suam absque heredum solatio decedere contingeret, ipsa portio possessionaria cum parte ipsius possessionis

eidem Johanni vel ejus successoribus libere resolvetur possidenda perpetuo et habenda; nec hoc praetermittimus, quod hujus suae possessionis Kurthvelius vocatae dictae sorori suae ac Michaeli marito ejusdem et eorum pueris mediam contulit portionem, quam nunc manutenere et pacifice habere dinoscitur ac quiete possidere. In cujus donationis memoriam praesentes nostro sigillo consignatas duximus concedendas. Datum feria quinta proxima ante dominicam quasimodo geniti officium quo cantatur, anno domini millesimo trecentesimo tricesimo octavo.

Sárga-rózsaszínű selymen függő pecséttel. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 14. fasc. 10. nr. 21. alatt.

* * *

Gyozeg a jelenlegi Magyar- és Német-Díószeg Pozsonymegyében, mely 1326-ban Gyozyg alakban szerepel. (A. II. 250.)

85.

1338 ápr. 17. *A győri káptalan jelentése, hogy Madarászi Ferenczet a bánvölki birtok elfoglalásától tiltotta.*

Excellentissimo domino ipsorum domino Karolo dei gratia illustri regi Hungariae capitulum jauriensis ecclesiae orationum suffragia devotarum. Litteras excellentiae vestrae reverentia omnimoda, qua tenemur, recepimus hunc tenorem continentes (következik Károly királynak 1338 márcz. 31-én a győri káptalanhoz intézett felhívása).

Nos igitur vestrae excellentiae mandatis in omnibus parere cupientes, ut tenemur, cum praedicto *Stephano filio Oliverii* homine vestro, discretum virum magistrum *Nicolaum socium et canonicum nostrum* pro testimonio fidedignum ad praemissa exequenda duximus destinandum, qui demum ad nos reversi nobis concorditer retulerunt, quod feria quinta proxima post festum pascae domini (1338 ápr. 16.) ad faciem praedictae possessionis *Banvelky* accedendo, vicinis et commetaneis ejusdem convocatis et praesentibus *Franciscum filium Benedicti de Madaraz* et alios vicinos et commetaneos dictae possessionis *Banvelky* a perceptione fructuum et utilitatum ejusdem possessionis *Banvelky* prohibuissent, qui se velle prohiberi asseruissent. Datum feria sexta proxima ante octavas pascae domini anno ejusdem superius nominato.

Pecsétje hiányzik. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 8. fasc. 1. nr. 2. alatt.

86.

1338 máj. 26. Az esztergomi káptalan Szász Miklós zólyomi nemesnek kérésére egy 1271. és 1272-ben kelt okiratot ír át.

Nos capitulum ecclesiae strigoniensis tenore praesentium significamus quibus expedit universis, quod comes Nicolaus dictus Zaz nobilis de Zolio cum filio suo Antonio suo et aliorum filiorum suorum videlicet Demetrii, Dettrici, Laurentii, Gaal, Johannis, Nicolai et David nominibus ad nostram personaliter accedens praesentiam exhibuit nobis bina privilegia domini Stephani quondam regis Hungariae tenoribus infrascriptis emanata, humiliter et devote supplicando, quod quia eadem privilegia propter causas legitimas et formidabiles, quo vellent ad causas secum ferre non auderent in specie, ipsa transscribi et litteris nostris praesentibus inseri faceremus ad cautelam. Tenor primi talis est (következik Knauz I. 588). Item tenor secundi talis est (következik Knauz I. 604).

Nos igitur justis et legitimis praefati comitis Nicolai supplicationibus annuentes, praedicta bina privilegia non abrasa, non cancellata, nec in aliqua sua parte vitiata, de verbo ad verbum transscribi et praesentibus inseri fecimus ad cautelam supradictam. In cujus rei testimonium praesentes duximus concedendas autentici sigilli nostri pendentis munimine roboratas. Datum feria tertia proxima post festum beati Urbani papae anno domini millesimo trecentesimo trigesimo octavo.

Pecsétje hiányzik. Eredetije az esztergomi káptalan országos levéltárában Capsa 34. fasc. 6. nr. 1. alatt őriztetik.

* * *

Az átírt oklevél azon szabadalmakról beszél, melyeket IV. Béla 1255-ben a besztercebányai polgároknak adott és melyeket V. István 1271. és 1272-ben megerősített.

87.

1338 aug. 24. Pál országbíró tanusítja »quod cum honorabilis vir dominus Michael praepositus et capitulum ecclesiae posoniensis comitem Pomsam et Johannem filium ejusdem nobiles de Saap . . . super quibudsam metis . . . possessionum dictae ecclesiae posoniensis Turnus Chandal et Wylk vocatarum et possessionis dictorum Pomsa et Johannis filii ejusdem, Saap vocata . . . in causam attraxissent . . . demum . . . praedicto Johanne filio Pomsa pro se personaliter et pro jamdicto Pomsa patre suo . . .

coram nobis constitutis (kijelentik, hogy a vitás határokat egyezés útján meghatározzák. Következik a határjárás, melyből kiemelendő, hogy *Dama filius Michaelis de Wylk* az egyik szomszéd.)

A pecsét kiterjesztett szárnyú sast ábrázol. Eredetije a pozsonyi káptalan házi levéltárában Capsa D. fasc. 9. nr. 77. alatt.

* * *

Midőn Zala fia Otmár 1320 márcz. 9-én a pályázóközi járásban fekvő Csandal-Mike nevű birtokának felét az ugyanazon járásbeli Füle fia Ivánnak (lásd róla Wenzel XII. 663.) eladja, a szomszédok sorában *Budo fia Pamsa* is szerepel (Knauz II. 772.) 1326 december 7-től 1327 július 7-ig mint Pályázóközi Pamsa ő Pozsonymegye szolgabírája; így tehát nem szenvedhet kétséget, hogy azon *Boto filius Povse de Saap*, ki 1255 decz. 13-án egynéhány sápi birtokrészt bírói ítélet alapján kap (Hazai Okmánytár VI. 84.) Pamzsa atyjával azonos, miből pedig az következik, hogy az említett forrásműben nem Povsa, hanem Pomsa olvasandó.

Jelen okiratunkban szereplő János tragikus véget ért, a mennyiben özvegye és fia 1347 július 10-én előadják, hogy Madarászi Ferencz ezen *Sápi* Jánost 1343 október 26-án megölte. Madarászi Ferencz letette azonban az esküt, hogy ő ez ügyben ártatlan. János özvegye 1347-ben már Miklós fia Miklós, István pozsonyi kanonok fivérének a neje. Pamsa fia János fia pedig Péter (Zichy-okmánytár II. 263., 270.).

Megkapjuk tehát a következő stemmatöredéket:

Sápi I. Pamzsa

~~~~~  
Bodó 1255

~~~~~  
II. Pamzsa
1320—1338

~~~~~  
János † 1343 okt. 26.  
Özvegye: 1347

~~~~~  
Péter 1347

Turnus-Chandal. 1255 decz. 20-án találjuk, hogy Pethes rokonai, a Chondol-on lakó pozsonyi várjobbágyok az ismert Tpuz (Toposz) fia Miklóst birtokbitorlással vádolják. 1292-ben már *Tornyos-Chandalt* említik; 1296-ban pedig *Szunyogos-Csandalról* van szó; mindezek pedig egy és ugyanazon helység alkatrészei, melyeknek emlékét a Pozsonymegyében még most is létező Csataj helységnek Szempcz felé néző azon része őrzi, melyet az ottani lakosság jelenleg is Csandalnak nevez.

88.

1338 okt. 20. A nyitrai káptalan tanúsítja, hogy Csehi Margit hozományi követeléseit rendezte.

Nos capitulum ecclesiae nitriensis significamus quibus expedit universis praesentium per tenorem, quod nobilis domina

Margaretha relicta Lodomerii de Chehy filia Andreae quondam de Harabur ab una parte, item *Petrus filius Johannis de eadem Chehy* una cum *comite Nicolao filio Mathiae de Elephanth* proximo suo ex altera, coram nobis personaliter constituti, propositum exstitit per ipsam dominam in hunc modum, quod probis viris componentibus cum eodem Petro filio Johannis super dote sua et rebus parafernalibus sibi debitis ex parte possessionariae portionis ejusdem Lodomerii mariti sui, in eadem Chehy jure hereditario et successionis dicto Johanni devolutae concordasset plenarie et in nostri praesentia concordarit, deveniendo ad plenae pacis unionem, tali videlicet modo, quod dictus Petrus dominae *prefatae glori suae* decem marcas denariorum vyennensium, quamlibet marcam cum decem pennis computando, ab eodem comite Nicolao filio Mathiae proximo suo, mutue receptas, in instanti et pro jam dicta dote sua et rebus parafernalibus suis supradictis dedit, assignavit et persolvit coram nobis recipienti et benevole acceptanti, eundemque Petrum et suos heredes eadem domina super dote et rebus parafernalibus praedictis reddendo perpetuo expeditos; dictus vero Petrus partem possessionariam de portione praefati Lodomerii praedictae dominae glori suae per probos viros pro eadem dote sua, aliis nostris litteris mediantibus, usque satisfactionem ad utendum et ejus utilitates percipiendum olim ordinatam et dispositam, praefato comiti Nicolao pro supradictis decem marcis, ab eodem receptis, pignori obligavit similiter coram nobis, tam diu, donec facultas suppetat redimendi absque gravamine aliquali ab eodem; medio vero tempore idem comes Nicolaus eandem portionem possessionis, sibi modo praemisso impignoratam possidebit et ejus utilitates percipere habebit, quae in numerum et sortem dictae principalis pecuniae decem marcarum minime computari tenebuntur. Datum feria sexta proxima ante festum omnium sanctorum anno domini millesimo trecentesimo trigesimo octavo.

Pecsétje hiányzik. Eredetije az esztergomi káptalan magánlevéltárában. Lad. 22. fasc. 1. nr. 3. Ugyanezen özvegyet más helyen Klárának nevezik.

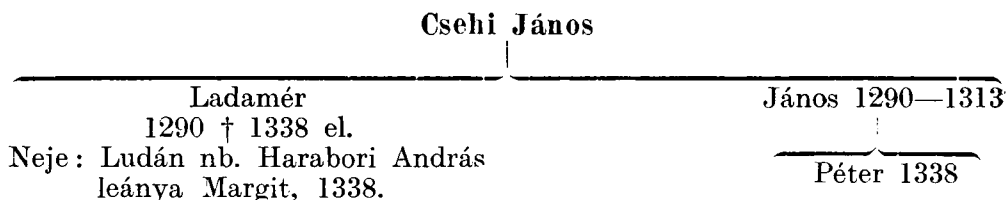
* * *

Harabor a nyitrai járásban még létező *Chabor*.

Harabori András (Benedek fia) a Ludány nemzetség tagja. 1291-ben fogott bíró. Fenti leányát mindeddig nem ismertük. Fia, Bekő, 1335-ben mint harabori birtokos szerepel.

Csehi szintén a nyitrai járás egyik helysége. 1290-ben bizonyítja a nyitrai káptalan, hogy a Lipovnok nb. Berencsiek, a berencsi határban fekvő birtokrészüket *Csehi János fainak, Ladamér és Jánosnak* eladják (H. Okl. 120.). 1313-ban pedig találjuk, hogy Csehi János berencsi birtokát Bogár fia Mártonnak örökítette. (A. I. 310.)

Megkapjuk a következő stemmát:

89.

1338 nov. 13. *A pozsonyi káptalan előtt Uszori Domonkos óvást emel az ellen, hogy Uszori Lukács a nála elzálogosított csöllei birtokrészt a zálogösszeg lefizetése után sem akarja neki visszaadni.*

Nos capitulum ecclesiae posoniensis memoriae commendamus, quod comes *Dominicus de Vzúr* ad nostram personaliter accedens praesentiam manifestavit nobis, quod cum portio sua possessionaria in *Churle* apud *Lukam filium Mathei de Vzúr* antedicta pignori habeatur obligata, cujus redemptionis tempus jamdudum, sicut dixit, praeterivit, ipsam portionem suam possessionariam praestita per eum ipsi *Luchae pecunia*, pro qua ipsa possessio stat obligata, libenter redimisset, quam etiam pecuniam et nobis exhibuit et ostendit, quam pecuniam, scilicet novem marcas et nos fide vidimus oculata, imo nobis ipsam pecuniam assignabat, eidem *Luchae persolvendam*, sed nos noluimus acceptare, unde protestabatur, quod idem *Lukas filius Mathei* dictam ipsam possessionariam portionem *Churle* ab ipso die seu praesente hujusmodi suae protestationis per sui facti potentiam deinceps seu in antea quarumcumque die tenebit et habebit. Datum feria sexta proxima post festum beati Martini confessoris anno domini Mo CCCo XXX octavo.

Pecsétje hiányzik. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 7. fasc. 1. nr. 9. alatt.

90.

1338, *Visegrád*, nov. 15. *Pál országbíró felhívja az esztergami keresztesek konventjét, hogy Máty birtokot határolja.*

Amicis suis conventu cruciferorum ecclesiae sancti regis Stephani de Strigonio comes Paulus iudex curiae domini regis debitae amicitiae et honoris incrementum. Vestrae amicitiae praesentium serie declaramus, quod magister *Thomas archidiaconus de Zonuk* pro venerabili in christo patre domino Chanadino archiepiscopo strigoniensi locique ejusdem comite perpetuo cum procuratoriis litteris capituli strigoniensis continentiam priorum

litterarum nostrarum in octavis festivitatis omnium sanctorum (1338 nov. 8.) ad nostram accedendo praesentiam contra *Petrum filium Ladislai et Ladislaum filium Johannis de Man* in figura nostri iudicii proposuit eo modo, quod cum idem dominus archiepiscopus per hominem domini regis sub testimonio vestro, quamdam possessionem archiepiscopalem Wrs vocatam in comitatu Strigoniensi existentem in festo beatorum Philippi et Jacobi apostolorum nunc praeterito (1338 máj. 1.) per suas veras et antiquas metas reambulari et novas metas juxta veteres erigi facere voluissent, praedicti Petrus filius Ladislai et Ladislaus filius Johannis in erectione ipsarum metarum contradictores extitissent et ibidem idem Thomas ac archidiaconus, procuratores ipsius domini archiepiscopi quasdam litteras privilegiales serenissimi principis domini Belae olim incliti regis Hungariae, laudandae recordationis, anno domini Mo ducentesimo quadragesimo nono et vestras anno tunc immediate sequenti confectas (v. ö. Knauz I. 376. és 382.), demonstravit, quarum series nos informabat eo modo, quod ipse dominus Bela rex in praedicta possessione seu villa sua Wrs vocata, in comitatu Strigoniensi existenti, decem et septem conditionarios, quorum nomina in eisdem continentur et quorum omnium *terra tam petrosa quam silvosa* ac etiam arabilis ad viginti aratra computari posset, venerabili in christo patri domino Stephano tunc archiepiscopo Strigoniensi in concambium terrae archiepiscopalis in possessione *Sceun* vocata, in comitatu Kamaruniensi existentis, perpetuo contulisset et demum per hominem suum sub testimonio vestro eamdem possessionem Wrs, vicinis et commetaneis suis universis convocatis sub metis in praedictis litteris vestris privilegialibus seriatim contentis eidem domino archiepiscopo strigoniensi nemine contradictore existente statui fecisset possidendam. Quorum omnium praemissorum auditis et perlectis (tenoribus) praefatus Ladislaus filius Johannes de Man, pro se personaliter et pro eodem Petro filio Ladislai cum procuratoriis litteris domini Wyllermi Drugeth palatini consurgendo respondit e converso, quod in vicinitate dictae possessionis domini archiepiscopi Wrs vocatae possessio dictorum Petri filii Ladislai et Ladislai filii Johannis hereditaria, *Man* vocata adjaceret et idem dominus archiepiscopus per praemissam reambulationem de dicta possessione eorum hereditaria, *Man* vocata occupare voluisset et ob hoc fecissent prohibitionem praenotatam, unde quia series dicti privilegii vestri metas dictae archiepiscopalis possessionis, Wrs vocatae, in se continebat, ideo amicitiam vestram praesentibus petimus diligenter, quatenus mittatis hominem vestrum pro testimonio fide dignum, quo praesente *Ladislaus de Mochola*

vel *Rophoyn unus de quatuor iudicibus nobilium comitatus Strigoniensis* altero absente homo domini regis in die mediae quadragesimae nunc ventura scilicet feria quarta (1339 márcz. 3.) ad faciem dictae possessionis archiepiscopalis Wrs vocatae, vicinis et commetaneis suis convocatis et praesentibus vel eorum legitimis procuratoribus praesentibus accedat et ipso privilegio vestro, per ipsum dominum archiepiscopum vel suum procuratorem in facie ejusdem exhibito, eandem possessionem archiepiscopalem Wrs vocatam, per metas in ipso vestro privilegio contentas, si inveniri poterunt, reambulet et juxta ipsas metas novas erigat et eandem a praedicta possessione dictorum Petri filii Ladislai et Ladislai filii Johannis Man vocata, distinguat ab invicem et separet, si autem ipsae metae, in dicto vestro privilegio contentae in toto vel in parte reperiri non possent et in aliqua particula per hoc partes discordarent, eandem particulam contentiosam, signis pro metis positis consignando et regali mensura mensurando aestimet regni consuetudine exigente et post haec seriem omnium praemissorum cum cursibus metarum vel aestimatione particulae terrae contentiosae, cum positionibus signorum pro metis positorum domino regi ad octavum diem ipsius diei mediae quadragesimae in vestris litteris rescribatis, ut visa serie praemissorum huic causae finem debitum imponere valeamus inter partes memoratas. Datum in Wysegrad octavo die termini praenotati anno domini Mo CCCo XXXo octavo.

Pecsétje hiányzik. Eredetije az esztergami primási világi levéltárban Lad. Q. fasc. 4. nr. 69 alatt őriztetik.

* * *

Pál országbíró 1338 nov. 15-én az esztergami keresztesek konventjét felhívja, hogy az Wrs nevű érseki birtokot a Bozteh nevű birtoktól elkülönítse. Erre vonatkozó felhívásában összegezi a fenti okirat tartalmát, csak hogy az ellenmondók és az ellenmondás tárgyát képező birtok neveit változtatja. Az előbbieket ezek: »*Johannem, Paulum et Gregorium filios Salomonis de Bozteh, Lampertum et Ladislaum filios Dionysii de eadem ac Desk filium ejusdem Lamperti*«, kiknek nevében »*Johannes filius Lamperti*« cum procuratoriis litteris conventus cruciferorum strigoniensis ratione possessionis ipsorum hereditariae *Bozteh* vocatae prosessionem Wrs adjacentis metarum erectioni contradixit. Ennek eredetije ugyanott Lad. Q. fasc. 4. nr. 70 alatt van.

* * *

Man a fehérmegyei váli járásban még létező Nagy- és Kis-Mány, mely 1321-ben Man-alakban szerepel. Akkori urai: 1. Cherne. 2. László fia Péter. 1341-ben Szentmárton-Mán is fordul elő (A IV. 136.) és akkor a Basztejiek kezén volt.

Az itt szereplő személyek a Baszteji-család tagjai. Ezen Basztej emléket jelenleg csak a fehérmegyei váli járásban lévő *Vasztıl* nevű puszta őrzi. A család őse, Rajnald. 1240-ben merül fel. Mindaddig csak azt tudtuk, hogy ő a hírnevű Rozgonyi és a Baszteji-család őse. Fenti okirathól kitünik, hogy a rozgonyi ág első tagjai 1338-ban a Mányi nevet használták.

Wrs a Mány mellett még létező *Örs puszta*.

Sceun a komárommegyei *Ó-Szőny*.

Mochola eltűnt komárommegyei helység.

Okiratunk legérdekesebb része azonban az, *hogy itt legelőszőr Esztergum-megyének XIV. századbeli szolgabírájával találkozunk*, ez pedig az ismert *Libádi Ráfáel*.

91.

1339, *Visegrád, jan. 15. Pál országbíró tanúsítja, hogy Nékcei Denk Bakó Miklós fiával, Domonkossal, egyezkedett.*

Nos comes Paulus iudex curiae domini regis memoriae commendamus praesentium per tenorem, quod magistro *Denk filio Nicolai de Nekche* actore, personaliter ab una, *Johanne filio Georgii* et *Phylpus* pro *Dominico filio Nicolai dicti Bokoll* cum sufficientibus procuratoriis litteris capituli de Posaga parte ab altera coram nobis constitutis, propositum extitit per eosdem et relatum viva voce, quod ipsae partes, videlicet magister Denk et Dominicus habita primo nostra judiciaria permissione ac nobilium et proborum virorum compositione interveniente, ut omnis controversionis, irae et discordiae fomes de medio ipsorum eradicetur et aeternae pacis unio inter ipsos augmentaretur, super omnibus injuriis, damnis, nocumentis, possessionum destructionibus, laesionibus, vulnerationibus, homicidiis et aliis quibuslibet factis potentialibus ac inimitiosis factionibus, tam adhuc inter magistros *Demetrium* quondam magistrum tavernicorum regalium et *Alexandrum* fratrem ejusdem ac praefatum *Nicolaum* dictum *Bakow* et *Dominicum* filium ejusdem, quam inter eosdem magistrum Denk et *Dominicum* filium *Nicolai* sive patres ipsorum usque nunc temporis illatis et exortis, pro quibus materia quaestionis inter eos mota extitisset et *in quindenis residentiae exercitus regii ad diem strennarum nunc proclamatae* (1339 jan. 1.) movebatur et quoquo modo moveri potuisset, taliter concordassent et concordarunt coram nobis, quod idem Dominicus filius *Nicolai* praedicto magistro Denk triginta marcas denariorum compoti *Budensis*, omni aestimatione exclusa, in duobus terminis, scilicet quindecim marcas ipsarum triginta marcarum in octavis beati *Georgii* martiris nunc venturis (1339 máj. 1.) et alias quindecim marcas in octavis *Penthecostes* similiter proxime affuturis (1339 máj. 23.) solveret coram nobis; poenam dupli incurreret si ipsos terminos insolutos praeteriret, tali obligatione interjecta, quod si qua partium partem alteram ratione cujusvis facti per praedictos priores ipsorum aut per se ipsos usque nunc quovis modo illati et, ut praemisimus sopiti jam et sedati, in causam traheret et contra partem alteram materiam litis suscicaret, extunc talis pars hujusmodi facere attemptans in centum marcis absque judi-

ciaria portione parti p̄acem observanti ante litis ingressum persolvendis convinceretur eo facto, prout idem magister Denk se personaliter et praedicti Johannes ac Phylpus ipsum Dominicum filium Nicolai vigore dictarum procuratoriarum litterarum sponte obligarunt coram nobis. Datum in vissegrad in quindenis residentiae exercitus regii praetaxatis anno domini Mo CCCo XXXo nono.

A hátlapján függött pecsét hiányzik. Eredetije az esztergami káptalan országos levéltárában Capsa 1. fasc. 2. nr. 3. alatt.

* * *

Nekche azelőtt Baranyamegyéhez tartozott; azonos a jelenleg Verőcse-megyében lévő *Nasicze*-val. A Nékcsiek az Aba nemzetséghez tartoztak. A fenti okiratban szereplő Demeter tárnokmester és Sándor Denk-nek nagybátyjai; ezen Denk 1336-tól 1350-ig ismeretes.

Bokou Miklós fia Domonkos-ra a következő adatok vonatkoznak: 1322-ben kijelenti Kemény fia Konrád, hogy unokatestvéreivel, Bakó Miklós fiaival Lőrinc, János és Domonkossal együtt bizonyos birtokokat osztatlanul birj. (F. VIII. 2. 372.) 1334-ben találjuk, hogy Demeter tárnokmester és Bakó Miklós fia Lőrincz bizonyos baranyamegyei birtok ügyében együttesen szerepelnek. 1336-ban pedig ezen Lőrincz ugyanezen tárnokmesternek a veje. Denk atyja Miklós a tárnokmester fivére s így már a genealogiai összefüggés teljesen világos. Bakó Miklós az ismert (Kemény fia) Lőrincz nádornak († 1274 körül) a fia, ki 1280-tól 1303-ig szerepel. Fenti Domonkost mindeddig csak 1322-ben ismertük.

.Közli: DR. WERTNER MÓR.

VEGYES KÖZLÉSEK.

Gróf Eszterházy Pál 1664. évi végrendelete.

Mivel minden teremptett élő állatnak ez világon változandóság és halál a vége, magánossan pedig az emberi nemzetnek kimondatott *sententiája* az, hogy meg köll halni, egyszer Én is ez alá az elváltóztatlan halandóság alá vettetvén, kérem elsőben is az én teremptő és megváltó Istenemet, hogy az én bűnnel tellyes és rakott lelkemet ez világhoz megmutatott szereteteért s annak érdeméért, a mikor az én utolsó órám eljövend, Szent kezeibe méltóztassék venni. E mellett az én Boldog Anyámat, a Boldogságos szeplőtelen és makula nélkül való Szűz Máriát, a több mennyei seregekkel együtt, hogy bűnös lelkemért Istennek esedezzenek, alázatossággal kérem. Protestálok pedig elsőben, hogy ha ágyban valamely betegség miatt, avagy mezőben fegyver miatt, avagy más alkalmatossággal venne az én Istenem ki ez árnyék világból, nem másban, hanem az igaz régi római catholica, azaz pápista vallásban kívánok élni, s meg is halni, a melyet most is igaz és egyedül üdvösséges hitnek tartok és vallok lenni, kérvén nagy alázatossággal mégis az én teremptőmet, hogy ezen hitben engedje kimulásomat (énnekem ha lehetséges Szent Fia nevéért való véremnek kiontásával), feleségemnek pedig s gyermekimnek szép csendes nyugovással meglenni.

Testemről egyéb dispositiót tenni nem kívánok, hanem ha itthon talállok kimulni ez árnyék világból, kérem, és Istenre kénszerítem feleségemet, vagy gyermekimet, avagy más atyámfiat, estve valami nyolcz avagy tiz szövénnyekkel vitessenek a *kismartoni* Franciscanus barátok temető helyére, a hol tudni illik közönséges temető helyök vagyon, ottan légyen a közönséges föltámadásig való nyugodalmam. Mely temetőért adjanak a Pátereknek ötszáz forintot.

Lelkemről, és azért való imádságokról ilyen rendelést tészek, hogy a *kismartoni*, *soproni*, *kaczelszadorfi*, *laurétomi*, sőt a *bécsi* s a *Remetehelyben* lévő, az *újhelyi*, *bondorfi*, s más idegen kalastromokra, collégiumokra, sőt plebániákra is közönségessen osztassék ötezer forint, úgy hogy azért tizezer mise mondassék lelkemért, mivel ötven pénzért szoktanak egy misét mondani ; ez pedig hogy mentől hamaréb

véghez menjen, Istennek rettenetes ítélő székire kényszerítem feleségemet, gyermekimet, avagy atyámfiat, kit ha véghez nem visznek, légyen rajtok ezen kívánságomnak terhe az utolsó ítéletnek, avagy haláloknak napjakor, kit mindazáltal nem vélem hogy elmulassanak, kérvén mégis cselekedjék meg.

Minekelőtte több ingó bingó javaim felől disponáljak, kívánom, hogy a szegény, Istenben elnyugodott, *Olaszkolosvári* István jámbor szolgám testamentoma is bé töltesse, úgy mint a minemő kilenczszáz forintot adott volt kölcsön szegény üdvözült *Eszterhási* László uram bátyámnak, azon pénzt hagyta a *nagyszombati* Páter barátoknak, apáczáknak, congregátiónak, és az ottan lévő ispitálnak; sőt még *kismartoni*, *soproni*, *kaczelszordfi* barátoknak is, s más idegen embereknek is. Kinek nagy részéről már contentátiót tettem, ugymint hatodfélszáz forintig; a többi restál, ugymint a *szombati* barátoknak fl: ötven, apáczáknak fl: 50, congregációban 50, ott való lauretomi szentegyházhoz hatvan.

Vagyon még egy fogadásom is a kit most is nagy örömost véghez vinnék, ugymint a *pápai* piarczra lévő státuának föl állítása, mely már kész is, és csak föl köll csináltatni, kire kérem feleségemet vitesse véghez, mivel nagy szükségemben fogadtam az én Istenemnek; holott ottan nem lehetne a háboru miatt föllálatni, a *lauretomi* kalastrom piacza közepin állíttassék föl.

Több ingó bingó javaimról ilyen dispositiót tések: hogy tudniillik a minemő aranymivem vagyon, tizenkétezer forint pénzemmel együtt mindenestől légyen az én kedves feleségemé, mivel ezen aranymívnek egy része ugys *Lánzsérből* hozatott alá, ki azonkívül is ötet illetné.

Tudnivaló, hogy a minemő ezüst mivem vagyon, nagyobb részit magam pénzemen vettem, s arról szabad dispositiót is tehetek; kihez képest a *Losonczi-mosdót* medenczéstől, a *fraknai* billicum *puska palaczkot*, a *terra sigillata* kupát, a szegény bátyám uram veszedelméről való *öreg medenczét* mosdóstól, a *griffmadárkörmöt* s egyik merő *csontos kánnát* *Miklóska* fiamnak hagyom; az *öreg táczát*, az *öreg hójagos ládát* és a középső *csont kánnát*, a tükrösleány *csiga kupával* együtt, és egy *öreg mosdó medenczével* együtt hagyom *Palkó* fiamnak. A *gyöngyöskupát* a kisebbik *csontos kánnával* együtt, s a mellé hat *öreg hójagos kupát*, két *öreg szabású mosdó medenczével* együtt hagyom *Istók* fiamnak; a *hójagos kupákat* és *öreg hajó kupát*, két *mosdó medenczével* együtt hagyom *Laczkó* fiamnak.

Mivel *Katicza* leányomat azon vagyok, hogy az apáczák közzé adjam, ha Istennek úgy fog tetszeni, s oda megyen, ha ezen háboru idő tartós leszen ötezer forintot adjanak véle, ha penig békesség leszen öttel jobbítsák meg, holott penig Istennek úgy tetszenék hogy házasságra adná magát, tehát a *vert kupákat* mindenestől adják véle,

holott a kalastromban maradna, osztassék föl a két öregbik fiam között *aequaliter* azon ezüst miv.

Krisztinka leányomról, mivel hasonló szándékban vagyok, mint *Katicza* felől más *dispositiót* nem teszek hanem csak olyat, a mine-mőt *Katiczáról*, úgy hogy a vert kupák helyett ha férjhez megyen, a *kristály* és *jaspis edényeket* adják véle, ki ha benmaradna a kalastromban, azon edények osztassanak el a négy fiak között, a nagyobbiké lévén a választás, és consequenter az utánna valóé *Palkóé*, *Istóké*, és *Laczkóé*.

Az öreg unikornis szarvat a ki egy darabból áll hagyom *Miklós-kának*, úgy hogy azt a vártól *Fraknótól* el ne idegeníthesse, a mint hogy az ő néki hagyott ezüst mivet is semmi uttal el ne idegeníthesse, ki hogy ha el akarná adni ezen megírt dolgokat, *eo facto* az utánna valóra szálljanak, *cum eodem onere*, ugymint ha ő is el akarná adni *Istókra*, s az után el akarván ő is adni *Laczkóra* szálljanak mégis *cum eodem onere*, úgy hogy a leányra *Katiczára* szállhassanak, ha a fiak meg nem tartanak ezen dispositiómat s akaratomat.

A köves *paist* is Miklós-kának, két legszebb köves *karddal* együtt, és egy köves *bottal*, köves *hancsárral* és szebbik köves *nyereggel* együtt hagyom; a *pais cum illo onere* legyen mint a fellyül megírt ezüst miv; emellett az egyik legszebb köves *féket* is a hozzá való eszközökkel együtt néki hagyom.

A másik köves öreg *féket*, köves *nyerget*, és köves *botot*, egy ezüst *hancsárt*, két köves *karddal* együtt *Palkó* fiamnak hagyom.

A harmadik köves *féket*, és két széles ezüst *féket* *Istók* fiamnak hagyom a *scophiumos* vörös bársony nemezzel és *nyereggel* együtt s egy köves *karddal*.

A több *fékeket* és köves *kantárokat*, köves *kardokat* hagyom *Laczkó* fiamnak *nyergekkel* együtt.

A kis *jaspis kánnát* hagyom az én kedves feleségemnek, kit ő néki én ajándékban vettem volt, a másik unikornis szarvval, és *rinoceros pohárral* együtt.

A kis unikornis *pohárt* is a legöregbik *órával* együtt hagyom *Miklóska* fiamnak, úgy hogy az óra oly formán mint a több ottfönn megírt dolgok *Fraknóban* maradjon, a minthogy az öreg *rubintos czafrag* is hasonlóképpen legyen.

A több *czafragokat* osszák a három fiaim közzé ugymint *Palkó*, *Istók*, és *Laczkó* közzé.

A *tegzeket* osszák a négy fiú közzé, s a több lóra való mindenféle szerszámokat, szőnyeget, és *köntösöket*, s a tárházban lévő *kárpitokat*; de a kárpitokhoz *Miklóska* ne szóljon, mivel ő néki a *fraknai* és *kismartoni* várakban lévő kárpitokat hagyom, úgy hogy ottan maradjanak a váraknál, a minthogy a *képek* is, és a *Kismartonban* lévő *Kunsztkammer*.

Emellett a *biblioteca* vitessék mindenestől a kismartoni barátok kalastromába, úgy azért, hogy az öregbik fiam *Miklóska*, s annak *öregbik successorinak* keze legyen rajta.

Ezüst tálaímot, tányérímot, s több holmi ezüst mivemet hagyom az én kedves feleségemnek, kívánván, hogy minden legátumimon az ő keze legyen míg nevemet viseli, avagy gyermekim arra valók nem lesznek, hogy a nekik rendeltetett legátumnak gondját viselhetik.

A *Sraibitiseket* édes feleségemnek hagyom, a lengyel asszonytól vött vánkos héjakkal együtt. A több fejér ruháim osztassanak két leányim közzé.

Szekereimet, lovaimot, majorokban lévő marháimot is édes feleségemnek hagyom, úgy hogy azokból contentálja minden rendbéli szolgálímot.

Jóllehet némely rész jószágímot magam pénzin vettem, kikről tehetnék ugyan dispositiót, mindazáltal a derék jószágokban akarván declarátiót tennem, arról most dispositiót nem tések.

Fraknó azért és *Kismarton* mivel a szegény uram atyám testamentoma szerint is az öregbik fiat s annak első lineáját illeti, s *deficiente ea* a második lineára, és így consequenter a többire száll, azért ezzel *Miklóska* legyen *contentus*, több jutván néki mint a több öcsceinek. *Lánzsér*hoz noha közönségessen hozzá szólhatnak a több fiak és leányok, mindazáltal ennékem pénzben móringoltatván az édes feleségemtől, hagyom az ő holta után, ugymint ha (kit Isten távoztasson) kedves feleségem ki találna ez árnyék világból múlni, *Palkó* fiamnak. *lendvai*, *nempti*, *belatinczi*, *árvai*, *letovai*, *éleskői* portiókkal, ha papságra *Laczkó* nem adná magát vagy szerzetre, osztozzanak *Istók* s *Laczkó*. És jóllehet nagy *improportio* láttatik a jószágok birásában, mindazáltal, hogy *conserváltassék* a familia, ennél jobb *medium* nem találtathatik. Mihez képest adjon *Miklóska* husz, huszezer forintot *Istóknak*, és *Laczkónak*, hogy mégis legyen mihez nyulniok.

Irtam a jószágoknak elosztásáról, kiben hogy mégis tovább való declarátiót tegyek, a majoritást így kell a jószágokban érteni, hogy ha elsőben *Palkó* fiam *deficiálna*, ne *Miklóska*, hanem a két öcscsének öregbiké ugymint *Istók* szálljon *Lánzsér*ba, *Laczkónak* cedálván előbbi portióját.

Hogyha *Miklóska*nak fiai lennének, az öregbik birja mind a két várat, husz, husz ezer forinttal kifizetvén öcsceit, ha az is meghalna, annak megént öregbik fia birja a várakat, huszezer forinttal kifizetvén öcsceit, úgy hogy mindenkor az öregbik maradjon *pro statu et conservatione familiae* a két várban, de mindenkor *in prima linea*, mely *deficiálván*, a második lineából való öregbik fiú succedáljon azon rend szerint, s az *deficiálván* megént a harmadik linea, és így consequenter a többi. Tudom lesznek oly emberek a kik mást fognak

sugallani, kívánván ennek a familiának utolsó ruináját; de ha az én gyermekim közül valamely ezen *dispositiómat* vagy *in toto*, vagy *in parte*, sőt még mások is föl bontanák, minden legátumom azok közzé oszolják, a kik megtartók lesznek, kirekesztvén aztot, a ki ebben ellenkező volna, avagy kívánságimat véghez nem vinné.

Végre, jóllehet vagyon szándékomban, hogy Isten éltetvén más testamentumot csináljak, mivel ezen *dispositiómat* csak igen nagy hamarsággal köllött csinálnom, mindazáltal Isten ő szent Fölsége kezében lévén mindenek, ha előbb ez árnyék világból ki szállít, légyen helyes ezen testamentumom, kérvén öcsém *Eszterhási* Ferencz uramot és *Eszterhási* Farkas uramot ezen *dispositiómnak* promótori, executori legyenek, s édes feleségemet is más idegenek által hurczoltatni ne engedjék, kiért Isten is meg áldja ő kegyelmeket, s ha mit kifelejtettem volna is jó discretiójok s dexteritások által kérem vigyék véghez. AMEN.

Fraknó, die 8. Januarii 1664.

Gróff Eszterhás Pál s. k.

(P. H.).

Már testamentumomat meg irtam, hogy Isten ő szent Fölsége *Palkó* fiamat, s *Katicza* leányomat egy nap kiszóllította e világból, kinek dicsértessék szent neve, hogy ily bűnös szolgájának magvából méltóztatott *Angyali Karjait* tölteni, kik ártatlanságokban holtanak meg; kihez képest újabb declarátiót köll testamentumomban tennem.

Meghalván azért *Palkó* fiam, a mit néki hagytam, légyen az *Istóké*, ugy azért hogy az ő néki hagyott legátumot *Laczkónak* engedje éppenséggel, meg maradván *Laczkó* kezénél az is, a mit ő néki hagytam, ugy azért, hogy ha szerzetessé nem lészen; holott pedig *Istók* lenne szerzetessé, mindenében *Laczkó* succedáljon, és így vicissim ha *Laczkó* lenne szerzetessé, mindenében *Istók* succedáljon.

Holott pedig *Miklóska* deficiálna *in sexu masculino*, *Istók* succedáljon mindenekben, cedálván *Laczkónak* a maga részit, *iisdem servatis conditionibus* a mint a másik testamentumom(ban) megírák, kifizetvén leányit, ha lennének tiz ezer forinttal; hasonlóképpen *Laczkó* *Istók* leányit és *Istók* *Laczkó* leányit *in casu defectus masculini sexus*.

Katicza leányomnak a mit hagytam, annak fele légyen feleségemé, fele pedig *Krisztinka* leányomé, hogy ha apáczává nem lészen, holott pedig a kalastromba menne, cedáljon éppen édes feleségemnek minden néki hagyott legátumom.

Végre hogy meg is tovább exageráljam a *maioritást*, s persvadeáljam gyermekimnek, hogy a familiák conservátiójára méltó dolog az: vegyenek példát a spanyoroktól, francziáktól, németektől, s más mindenféle nemzetektől, a kik nagy okossan meglátván miben álljon a familiák conservátiója, találták föl a *majoritást*; mert az

emberi okosság is magával hozza, hogy a jószágoknak egyaránt való eloszlása nem egyéb, hanem a familiák ruinája, légyen ebben példa Magyarország, kiben majd alig találhatik három régi familia, a mely mostan is ugy vigeálna hatalommal, mint annak előtte. Bizonyára nem egyéb az oka, hanem csak a jószágoknak sok felé való distractiója. Mert tiz fia lévén egy akárminevő nagy jószággal biró embernek, halála után ha tiz felé oszlik a jószág, kiki elgondolhatja mi jut egy személyre benne, s hogy ha a tizedik fiúnak megint tiz fia talál lenni, nem hogy méltóságos ur, de köznemes ember is alig lehet végtére belőle. Azt látván szegény üdvözült uram atyám is, testamentomában tött emlékezetet a *maioritásról*, kit, midőn öcsém *Eszterhási* Ferencz urammal alkuttunk is meg, azon alku szerint helyben is hagytanak más törvénytudó okos emberek.

Tudom sok oly rosz ember találkozik, a ki gyönyörködven az ujságokban, s talán maga hasznában is, impugnálni fogja a majoritást. Kinek ha szavát fogadják gyermekim, bizonyára, megorvosolhatatlan károkkal látják meg magok ruináját. S ha gyermekim okossak lesznek, kiki a maga lineájában fön fogja tartani a *maioritást*, s inkább pénzzel fiztessenek ki a többi, mert ha ugy köll is meg lenni, hogy valamelyik talán megszegényednék, tudom nem lesznek oly roszak a több atyafiai, hogy ne segítsék pénzből, s jobb *pro conservatione status familiae* hogy egy, kettő szegényedjék meg, mint hogy az egész familia utolsó ruináját lássa. Ugy tetszik eléggé declaráltam a *maioritást*, noha talán a magyar törvény ellen láttatik lenni, de ha az én gyermekim nem akarnak *in hoc puncto* a szerint cselekedni, senki őket reá nem erőltetheti.

Végre kívánom, hogy az én Istenem, magamat, feleségemet, gyermekimet a Catholica, az az igaz római pápista hitben végyen ki ez világból, s ha talán valamely gyermekem arra volna hajlandó, hogy más nem tudom micsoda új vallásokban kívánna lenni, én Istenem a te szent vérednek hullásáért kérlek vedd ki előbb azt ez világból, ne lássa az én magom az örökké való halált, hanem dicsérjenek holtok után én velem együtt téged örökké Amen.

Fraknó die 25. Aprilis 1664.

Comes Paulus Eszterhási m. pr.
(P. H.).

(A kismartoni herczegi főlevéltárban *Rep: 4. Fasc: G. N° 53.* alatt őrzött eredetiről.)

DR. MERÉNYI LAJOS.

Prognosticon pro anno Domini 1600.

Ez esztendőnek ura Mars, Jupiter és Venus. Ez az három gubernator mire fognak igyekezni, renddel minden holnapra megmondom.

Az tavali eclipsisnek is erejek erre az esztendőre is szolgálnak mind az kikeletnek végéig, és miért hogy az tavali írásomban azoknak az eclipsiseknek jelentését megjelentettem, nem szükség, hogy itt azokról többet szóljak.

Egynéhány régi jövendő mondók az egekből és szent lélektől is megismervén, hogy az 1600 esztendőben az török Németországban és Olaszországban bemegyén, és még annak utánna fog megromolni az török birodalom. Az én jövendő mondásom is kit irtam ad annum 1597 nem különböz attul, az hol azt magyaráztam meg, hogy az török az arany almáig megyen föl, azután megromol, és ugyan ottan megmagyaráztam Ciprianus Methodius püspöknek jövendölését az törökök felől, és hogy az arany vagy vörös alma Constantinápoli jegyezi, és az 12 esztendőt, az meddig az ő birodalmoknak tartani kellene, az Daniel profetiája szerint, az mindenik esztendő egy öreg esztendőt teszen, azaz 12 esztendőt, ki teszen száznegyvennégy esztendőt. Vette pedig meg az török Constantinápoli anno 1453, és ezekből kitetszik, hogy az ő birodalmok immár sokáig nem tart.

De én elhagyván ezeket, térek az mennyei könyveknek az egeknek és az planetáknak jelentésekre, iam dudum usu et experientia confirmatas, és ugyanazt mondom, hogy immár az török birodalom sokáig nem tart, és fölmegegyen ad summum suum fastigium, ut velociter graviori lapsu concidat, mert minden monarchák és birodalmak ad centrum solis jutottak, tehát hertelen elromlottak, mint egy megérett gyümölcs lehullottak.

De ez bizonyos dolog, hogy az birodalmoknak még mi időnkben nagy változásokat fogjuk látni, és magna coniunctione Jovis et Saturni in primo trigono, qui comprehendit arietem, leonem, et Jovem, et spero Deo volente turcici imperii sublimitatem non post multa tempora pessum ituram. Sed nondum finis.

Januarius.

Ebben az holnapban semmi bizonyost az hadi dologban nem végezhetnek, és semmi jó tanács véghez nem mehet.

Eclipsis lunae hora 5 min. 50. incipiens, medium obscurabit hora 6 min. 54. Finem eius in Hungaria orientali videbimus. Transylvani et Valachi vix initium eius conspicient, Asiae autem orientali plane invisibilis erit haec eclipsis, obscurabitur autem ad duos digitos, cum scrupulis 48.

Ez az eclipsis az eget megkeményíti, nagy szárazságot ad, kevés harmatot, az vizeknek elszáradását hozza. Az emberek között még az főnépek között is sok egyenetlenséget és sok háborúságot hoz, főképen azoknak az országoknak, az kik ezeknek az jeleknek alája vetve vadnak, úgy mint napkeletre Valachia, Moldavia, Russia Rubra, Polonia Major, atque universa Sarmatia orientalis. Denique inter Tartaros dissensiones excitabuntur, és ez tart mind 1601 esztendeig, usque mensem Martium.

Februarius.

Az fejedelmek kívánságoknak sok ellenkezése támad, és minden tanácsok suspensa et suspecta fient mind 16 napjáig februariusnak. Annak utánna elég nehezen, de ez hónap végéig, előmeneti leszen az végezéseknek és tanácsoknak.

Martius.

Az tanácsoknak és végezéseknek jó előmenetelt ígér. Az török császár praefectusi kevély és hamis conditiókkal kezdik az frigyet tractálni, és némely tudatlan és Isteni félelem nélkül való embereknek tudatlan tanácsa által nagy confusió leszen, az közönséges jónak állapotjában.

Az végében Martiusnak az töröknek hertelen való rablására vigyázzanak, és ha reájok vigyáznak az körösztvények, ezt eltávoztathatják magoktól, és mind husvét napig az keresztyén vitézeknek, ha mit próbálnak, szerencsét ígérnek az egek.

Aprilis.

Ez holnapban félelmes, hogy az fejedelmek és urak, mind papi renden, s mind egyéb renden valók, egymás között háborúságot ne indítsanak, mely dologból félő, hogy magoknak romlást ne szerezzenek, és minden ember az ő hivataljába megmaradjon, mert ha más ember fegyverében kap, veszedelmet hoz magának.

Ennek az hónap az vége felé rablástul őrizkedjenek, és intem az kapitányokat és hadnagyokat, hogy jól vigyázzanak, hogy az török őket álnoksággal és hitetlenséggel meg ne csalja.

Maius.

Az 1564 esztendőben ilyen jel volt ebben az holnapban, azért akkorbéli annales et res gestas lássák meg, most is úgy leszen. — Azt álétom, hogy ezt az jelt, azok, az kik irigy szemmel nézik és itélik az magyarországi állapotot, és irigykednek az ő vitézségekért

és emberségekért reájok másképpen fogják magyarázni. De én biztatom az magyarokat, mert ez az *conjunctio Martis cum Jove domum coeli altissimam occupavit*. Annak okáért nyilván való bizonyosságát látom az planétákból, hogy ha az kapitányok és az vitézlő nép az győzedelemben fölemelik szívét, az török végházak ellen, és ha gyors, merész és *contemptores periculorum et pugnarum esse voluerit*, az Uristennek elrendelt kegyelmességéből nagy jó szerencsések lesznek, és dolgokban előmenetelek.

Rumpe moras miles, nocuit differre paratis,
Ne tibi dicatur, desidiosus eras.

Ugyan ezen időben az török ismét frigyét kezd kívánni, de hirtelen és pogány conditiókkal fogja megkésértetni, ki miatt véghez nem megyen.

Junius.

Ez Juniusnak az elei az keresztyéneknek és ő haduknak szerencsét ígér, és okosságot tanácsokban, de árultatástul, kóborlástul óltalmazza magukat.

Circa 23 Junii az töröknek veszedelmet és nagy csapást jelent, annak okáért ne féljetelek bele kapni akkor, mert nekik ez az gonosz szerencsék fatale. Az végiben ennek az hónap, az török csalárdságára rejá vigyázzatok.

Julius.

Az frigy tractálást ismét elő veszi az pogány, de neki ne higgyetelek, akármit fogadjon is, mert azon lesz, hogy megcsaljon benneteket, és az planéták itt az törököknek faveálnak. 10 Julii *ecclipsis* lesz az napba, ez az *ecclipsis* az országoknak, az kik alája vadnak vettette, nagy változásokat és nagy háborúságokat hoz, és netalánd az religió miatt is nagy háborúság támad, az vizek elszáradnak, az török csalárdságától és barátságától óltalmazzatok magatokat.

Ezek az országok vadnak alávetette ennek az *ecclipsis*nek: Gallia, Holandia, Scotia, Zelandia, Prussia, Hispania, Burgundia, Austria, Pannonia, Sclavonia, Bosnia, Bulgaria, Graecia, Massovia, Litvania, Saxonia, Hessia, Styria.

Juliusnak 14. napja táján megőrizze magát az magyar és az Silésiai had, mert az törököknek az ő jele nekik szerencsét mutat. Ennek az hónap végében az keresztyén hadnak jobban lesz dolga, de ennek az *ecclipsis*nek ereje tart mind az jövő esztendőnek végéig.

24. Julii táján az hónap végéig óltalmazza magát az magyar had, és kiváltképen az Silésiai az törököknek csalárdságátul, és ha vigyáznak, noha az törököknek előmenetet ígérnek az egek, nem fognak neki ártani.

Augustus.

Ez Augusztus hónap az elei szerencsétlen főképpen 7. 8. napja. 9 és 10 napján őrizkedjenek az ellenség csalárdságátul. Ezután valami tractálást kezd az török az frigy dolgában, kinek ne higgyenek, mert ezek az napok az töröknek szerencsét mutatnak.

Az végében ennek az keresztyének jobb tanácsal kezdnek dolgokhoz.

September.

Ez holnapnak kezdetiben az török felette nagy csapást igyekszik az keresztyéneken mivelní, és fenyegetik az égi jelek az ausztriai házat és Erdélyt, új változásokval. És az mint 1570 esztendőben az minémő dolgok történtek, lássák meg az históriákat. Elég énnekem itt ezt megmondanom, hogy Ausztria és Erdély az törektől elpusztíttatik, ha idején reá nem gondolnak, és eleit nem veszik. Ebben az veszedelemben részes leszen Magyarországnak is, az Dunántul való része.

Ennek az hónap az vége felé eszesen cselekedjenek az hadnagyok, hogy az ellenségnek ne higgyenek sem szép szavoknak, sem frigy kéréseknek, mert azon lesznek, hogy környül vegyék őket, és vel dolo vel armis megverjék őket, és mind végig ez az holnap szerencsétlen leszen az keresztyéneknek, rablástul is óalmazkodjanak.

October.

Jobb szerencsét ígér az keresztyéneknek, mind Erdélyben, s mind az Dunántul való Magyarországnak, idque per mirifica strategemata, et mercuriali ingenio excogitata, ez hónap vége felé község föltámadástul és rablástul őrizkedjenek.

November.

Ebben az holnapban az törököknek és tatároknak nagy rablásoktul őrizkedjenek, főképpen circa 19. November. Ennek az hónapnak az végében hertelenséggel ha az török ellen valamit indítanak, jó szerencsájök leszen.

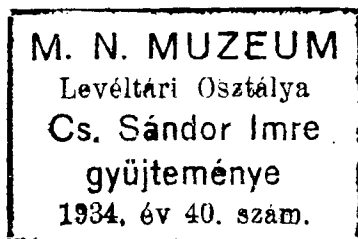
December.

Elmenvén immár az országból az török ha valamit akarnának késerteni az keresztyén had, mindenbe jó szerencséjek lenne. — Imádkozó és könyörgő. végét vetem ennek az prognosticomnak. könyörögvén az Uristennek, hogy jó szerencsáját az keresztyéneknek viselje és öregbítse, gonosz szerencséjeket eltávoztassa.

Amen.

Orsz. lev. A pozsonyi kamarához intézett iratok III. sorozat 66. csomó.

Közli: DR. KÁRFFY ÖDÖN.

A DEBRECZENI DIARIUM.

— HETEDIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

Cum Deo

incipit Annus 1684.

Januarius.

Die prima. Isten akaratjából és a tiszteletes nemes Tanács suffragiumából a fő bíróságnak tisztére választatik nemzeti tiszteletes *Balyk András* ur tizedszer, kinek Isten gondos tisztinek végben vitelére a menybül nyujtsaon erőt.

Die eodem. Tatár követ másod magával érkezik estve későn, késértetvén váradi törököktől, kik meg sem szállván, hanem az ide érkezett tatárokrul testimonialist kérvén elmennek és a tatárokat itt hagyják. Ki is késérők felől kállai kapitánynak levelet irat.

Die 2. Szabó Imre, Néki István uramék expediáltatnak Váradra a szokás szerint uj Bíró urnak hirét megvinni.

Die 3. Kécskei István ur expediáltatik a tatár követek mellett Tokajban egy néhány szekér puskásokkal, mivel a kállai kapitány késérőket nem küldött.

Die 4. Jánoki György, magyarországi Fejedelem ő Nagysága főember szolgálja érkezik a fő Vezértül esztergomi Amhet nevű törökkel.

Die 5. Szabó Imre ur érkezik Váradrul, hozván két levelet a Pasátul, egyikben kér 6 ácsot, 6 kovácsot, 6 kerékgyártót, 3 lakatost, a másikban parancsolja, hogy Bíró ur menten menjen be, mivel a tatár Chám Szultánja Debreczenben akar júni és szállani; eleit kell venni s küldeni.

Die eodem. Kovács István ur Jánoki Andrással és véle lévő törökkel expediáltatik Tokajban egy néhány szekér puskásokkal.

Die 6. Kécskei István ur érkezik Tokajbul, resignálván a tatárokat tokaji kapitány kezében.

Die eodem. Szathmári János, Néki István, Balla János uramék expediáltatnak Váradra a Pasa hivataljára a tatár jöveteli

felől, instináltatván arrul is, hogy a dézma dolgát agitálják és a leszegésében munkálkodjanak.

Die eodem. Érkezik Landor Fejérvárrul csauz, ki magát a jancsár Aga emberinek mondotta és beszéllette, hogy a fő Vezért megölték.

Die 7. Kovács István ur érkezik, haza bocsáttatván az 20 késérő szekerekkel Jánoki Andrástul és a töröktül, de az 3 lovas szekereket magokkal elvitték, kik között egyiket Tokajtul vissza bocsátván, a ketteit ismét feljebb magokkal elvitték magok ajánlása és ígéreti ellen.

Die eodem. A csauz elbocsáttatik 23 szekereken, kik mellé adjungáltatik Csordás György szolgálja.

Die 10. Szathmári János, Néki István és Balla János uramék érkeznek Váradra, referálván, hogy...

Die eodem. Német Mihály ur expediáltatik Ecsedben káros embereink mellett.

Die 11. Az minap elment tatár követ ismét vissza jő 3-mad magával, ki is

Die 12. Váradra elküldetik 2 szekereken.

Die eodem. Tiszteletes Bíró uram mégyn le Váradra szokás szerint Pasa köszöntésére, Csatári Bálint, Szathmári János, Bonyhádi János, Balla János és Domján János uramékkal együtt.

Die eodem. Mészáros Dániel posta küldetik Miskolcz és R.Szombat felé a német és lengyel felől értekezni.

Die eodem. Vasas Mihály, Apáthi Miklós, Kecskés István uramék mennek az ohati vízre halászni és a praediumnak erdeit, mezeit megjárni.

Die 13. Tíz fahordó szekerek küldetnek Váradra.

Die 14. Német Mihály ur érkezik Ecsedből, referálván, hogy az elhajtott sertésekben a mit találtak a vidékben kiküldött emberei által, ugymint 27 szalonnát és 13 eleven sertést kezekhez adatta a Commendánt, a szalonnát meghozták, a sertéseket vissza szalasztották.

Die eodem. Pap Mátyás posta érkezik Szathmárrul, hozván Szapponáretul [levelet], melyben írja, hogy az híreket az új esztendőben serényebben beszolgáltatassuk, ha keresztyénységünknek meg akarunk felelni és az ő Felsége szárnyai alatt békeségben maradni.

Die 15. Az méltóságos magyarországi Fejedelemnek városunkban letött borai között 10 hordóval, melyek az ispotálnál voltak, elküldetnek Tatár Márton szolgálja által 5 szekereken, item az ő Nagysága kereké tisztartója által ide küldött 40 fácánok.

Die eodem. Eperjes városának és Tarczali Ádámnak levelei érkeznek, melyben írják, hogy az Károly napi vásárra embereink

felmehetnek bátran, semmi félelmes hírek nincsenek. Az lengyel hadnak nagyobb része a királylyal bement.

Die 16. Az Tisza felől jövő embereink hozzák hírül, hogy az Ungvár alól jött gyalogoktul Horton hallották, hogy a Fejedelem parancsolatjából az Ungvár segítségére ment lengyeleket circiter 800-at fel akarván mintegy 1500 gyalog verni, a lengyelek rajtok erőt vettek (a várból is lövéssel segéttetvén) és őket megnyomván, Kaposig késérgették, sokat elejtvén benne, kik onnan eljüvén, az vár alá vijendő álgyukat is vissza térítik.

Die eodem. Ezen hirnek megvitelére Kécskei István ur expediáltatik Váradra.

Die 17. Géczi Istvánnak, a Fejedelem ő Nagysága udvari főkapitányának levele érkezik, melyben írja, hogy quartélyából hozott, városunkban lévő négy hordó bora alá rendeljen a város szekereket, első hálásig.

Die eodem. Polyk János kolozsvári kapitány levele érkezik a praesidium számára való 2 esztendőbeli adónak administratioja felől.

Die eodem. Érkezik hir felénk jövő csauz felől, hogy az elmúlt éjjel Sz.-Mihályon hálván, ma beérkezik, késértetvén 200 katonáktul.

Die eodem. Tiszteletes Bíró ur véle lévő böcsülletes urainkkal együtt érkezik haza Váradra.

Die eodem. Érkezik városunkban vissza az minap elment jancsár Aga csauza, jüvén a Fejedelemtül és késértetvén feles katonáktul. Éjjel 9 óra tájban esett érkezése.

Die 18. A csauz elmegyen 14 szekereinkkel Várad felé, adjungáltatván mellé ugyan Csordás György szolgál.

Die eodem. Tatár követ érkezik a Fejedelemtül késértetvén katonáktul és ujjvárosiaktul, de a katonák be nem jűnek.

Die 19. Mészáros Dániel posta érkezik Mikolczrul, hozván levelet Dóri Andrástul, Borsod vármegye vice ispánjátul, melyben írja, hogy a lengyel király és Litvániai herceg Lengyelországban be mentek, hanem a Litvánus vicéje benn maradván.

Die 20. Csehi János és Varga János uramék expediáltatnak Szathmárra arestumban lévő atyánkfiainak kiszabadítására és, ha különben nem lehet, magokon kiváltására, adjungáltatván ő kegyelmek mellé Borbély András uram is, hogy a tisztek előtt megjelentsék Győrben való szándékokat és recommendatoriát szerezzenek.

Ugyan ő kegyelmekkel együtt expediáltatnak Nagy Bányára Szaniszlai János és Báthori István uramék holmi rossz pénzekkel a pizverőkhöz.

Die 22. Kis Várdából érkezett emberünk referálja, hogy a Fejedelmet bizonyosan vasárnapra, ugymint ad diem 23 prae-sentis Kis Várdába várják. A Nyírségre leveleket folytattak, hogy együvé fussanak az faluk az rendelt 12 helyekre, a ki nem fogadja és rajta mi esik, magának tulajdonítsa; beszél az is, hogy a tatárság Miskolcz táján Nemes Biknél volna és a Fejedelemhez igyekeznék.

Die eodem. Báthori János és Király Mihály uramék érkeznek Lándor Fejérvárrul, hozván jó választ a Szolnak építése felől, hogy elsőben levelet adtak, Szolnakhoz hogy semmi szolgálattal ne legyünk, azután a szolnaki Bék maga is oda érkezvén, ő kegyelmek előtt azt is szemtől szembe megpirongatták és megparancsolták, hogy bennünket ne háborgasson. Az váradi Pasának rend kívül való exactioi ellen is erős levelet adott az janicsár Aga, hogy rajtunk semmit ne vegyen, ha mit vett, vissza adja. Beszéli ő kegyelmek, hogy az Fejérvárnál lévő törökök és rabok igen hálnak, a rabokat csak a Duna partra hordják, drágaság is nagy van köztök. Az új vezér felől még bizonyos hír nincsen, hanem a janicsár Aga dirigálja a dolgokat. Levelet is a Fejedelem Capitihájátul Nemessányitul hoztanak, Fejedelemnek szólott.

Die 23. Báthori János, Vég Mihály, Osgyáni István uramék expediáltatnak Váradra, a Portárul hozott dolognak relatiojára és a tatárok ellen csauzok hozására, interim a Pasa ellen hozott levélnek productioja a mostani veszedelmes állapothoz képest halasztatik, hogy annál is inkább fel ne gerjeszszük, míg új Vezér leszen és jobb fundamentumot vethetünk reá. Ugyan a Fejedelem jövetele és tatár híre felől, az hová illik, hír tétetik, és mindenfelé látni hallani emberek expediáltatnak.

Die 24. Circiter 60 lovas törökök városunk mellett feles rabokat visznek el, a mint érthettük pazoniakat, és kuruczoknak is feleségét, gyermekit.

Die eodem. Esztergomi Amhet nevű csauz vissza érkezik a Fejedelemtől éjjel 11 óra tájban, ki is mindjárt szekeret kérvén, virradtig el megyen Várad felé. Beszéllette azon török, hogy a váradi jenei(?) Pasáért megyen. A Fejedelemmel mind tatár, mind török megegyezvén, Kis Várdánál Ungvár segítségére jött. Lengyelre mennek etc. Azon éczczaka a Nyírről jött ember beszéllette, hogy a Fejedelem a leleszi és helmeczi papokat be küldötte volna Ungvár kérni, de azt mondották, nem adják, ha csak annyin lesznek, mint Poson alatt, el várják. Hallotta, hogy Ungvárnál volna 5000 lengyel, ha való.

Die 25. Tokaji kapitány levelével érkezik az arra küldött posta, melyben írja a kapitány, hogy a tatárság Eger vidékén vagyon.

Azon posta referálja, hogy dobiak csauzokért küldöttek, az Sz. mihályiak pedig városunkban megindultak futni.

Die eodem. Hatházi Gergely lovas kapitánynak az hegyek között vett feles borai a város alá hozattatván, felesége és Ormós Mihály atyjafiai instantiájára be bocsáttatnak, az mostani veszedelmes üdőt tekintetben vétetvén, oly conditioval, hogy azon borok ha városunkban lerakattatnak, ide s tova egyenként, kettőnként széjjel ne osztassanak, hanem együtt tartassanak, hushagyó keddre pedig egyszersmind ki vitettessenek. Melynek végben vitelére megírt Ormós Mihály böcsülletes tanácsbeli atyánkfia kézben adással magát kötelezte. Ez pedig ez egyszer a rendkívül való alkalmatossághoz képest úgy engedtetett meg, hogy mások privilegiumunk sérelmére például ne vegyék.

Die 26. Pataki Márton ur (ki a Portárul hozott levéllel expedíaltatott volt a Fejedelelemhez, hogy levél mellett experiáljon) Kis Várdából vissza jüvén, referálja, hogy (a mint hallatott) a Fejedelmet ott nem találta.

Die eodem. Osgyáni István ur Váradról érkezvén, referálja, hogy a Tiháját requirálván a csauzok felől, azt felelte: Nem kell nektek csauz, ne féljetek, nem megyen ti reátok tatár. Annak utána a Pasa is haza érkezvén vadászásból, az is úgy felelt, interim kérlette, hogy ha hoztatok-e most a quartélyozók ellen levelet? melyre midőn mondták volna: nem hoztunk, mert nekünk jó levelünk van hatalmas Császártul. Arra azt mondotta, erősebb a Tökölýé, mert utóbban költ, az reggelit a déli elrontja. Végre a tolmács szájából értettek olyan szót, hogy minden szándék az, hogy mind török, tatár, kurucz Debreczenben gyűljön és ott egyezzenek meg, melyen megindulván Osgyáni uramat azért küldték elől el sietve, hogy gondolkodják a dologrul a t. Tanács. Ez szomoru hirre estve későn öszve gyűlvén a tiszt. n. Tanács téssen olyan végezést, hogy szekereink és embereink legyenek készen és reggelre ha megérkeznek Váradról atyánkfiai és nem hoznak csauzokat, ujonnan elmenjenek és kérjenek. Az után csakhamar Király Mihály uram is érkezik Váradról, hozván a tatár Szultánnak, egri Pasának és a Fejedelemlnek szóló levelet a váradi Pasátul, melyet sietséggel parancsol elküldetni. A csauzokat mondja, hogy el jűnek. Ismét érkezik Kis Péter posta Ujvárosról, referálván, hogy Ujvároszon szemével látott mintegy 30 tatárt, kik zaklatódván, az kiket otthon találtak, megfosztották és ismét vissza mentek.

Die 27. Szathmári János, Veres András uramék 2 szekérrel és ő kegyelmekkel együtt Báthori Mihály uram lévén, expedíaltatnak a Szultánnak és egri Pasának szóló levelekkel, virradta előtt.

Die eodem. Varga György ur a Fejedelemhez a Pasa levelével. Bagosi János ur Somlyóra az hirekkel.

A tiszt. Tanács végezetébül a város kapuinak kettei becsináltatnak, a többire tanácsbeli emberek és utczabeliek rendeltetnek vigyázni. Item paripákon is a városon kívül strásálni.

Die eodem. Vai Ádám, Szini Gábor, Fejedelemtül a tatár eleiben rendeltetett commissariusi érkeznek, értekezvén a tatár hol létele felől, és kívánják, hogy a tatárokhoz emberünket küldjük, ki tatár csauzokat hozzon eléjekben. Budára igyeköző szolgálai is voltak a Fejedelemnek.

Die eodem. Pap Mátyás posta érkezvén, a Fejedelmet Leleszen hagyta, az hadakat Ungvár alá küldte, a vár alá álgyukat vonatott, a beszorult pártos urakra és főrendekre vítatni.

Die 28. Vég Mihály uramék érkeznek Váradrul, hozván csauzokat nro. 6.

Die eodem. Borbély András uramék érkeznek Szathmárrul, hozván Szapponáretul, a Császár plenipotentiarisától levelet, melyben írja, hogy ha, a mint magunkat ajánljuk, cselekedettel is el követjük, jót remélhetünk, de másképen elgondolhatjuk, mi követ bennünket. Az hir megküldést megköszönné, de igen hírelve izenjük etc.

Die 29. Nemesbikki ember hozza Miskolczi Péter levelét a tatár táborrul, melyben includalva volt a Fejedelem ő Nagysága levele is, írja Miskolczi Péter, hogy azon volna, hogy a tatárságot másfelé vinné, de a tatárok előljárója, Szultán Muradin, a Chám öcscse Debreczenre igyekezik, hanem ha illendő ajándékkal eleiben megyünk, úgy talán másfelé megyen, magok közzül való is tanácslotta, hogy a Szultánnak és mellette lévő 2 embernek kedvét keressük; ajándékot és pénzt emlegetett a Szultán. A tábor 27 és talán 28-dik is praesentis Szederkénnél fog hálni, azért ne késsünk eleiben küldeni. Az Fejedelem ő Nagysága levelének continentiája ez: Hatalmas Császár a Szultán Muradin méltóságos Fejedelmet és az egri Pasát feles hadaival az ő Nagysága segítségére küldvén, militaris operatiot akar indítani ő Nagysága a Tiszán innen lévő pártos helyek és személyek ellen, az sok hadak sustentatiojának penig ki kell telni az hatalmas Császártul ő Nagyságának quartélyul adatott Bihar vármegyébül és Debreczen városából, azért magunkat alkalmaztassuk és élést mennél többet készítsünk.

Die eodem. A Fejedelem ő Nagysága Csemeczki nevü szolgálja érkezik városunkban, jelentvén, hogy a méltóságos Fejedelem parancsolatjából a Fényes Portára kelletik menni, azért szekerek alája és puskás késérők adassanak melléje.

Die eodem. Szabó M. János, Csanálosi István uramék expediáltatnak Váradra a végre, hogy a tatár felől való hirt és a Szultán eleiben való igyekezetet hírré tegyék, ő kegyelmekkel együtt elmegyen a megírt, Portára igyekező embere is a Fejedelemlnek ő Nagyságának.

Die eodem. Abrok István posta érkezik, hozván levelet a tatár Szultántul, Szederkénrül 28 praesentis költet, melyben írja, hogy óra nap halasztás nélkül, valaholott hirit hallja a Bíró és város, eleiben küldjön, holnap estve szemben légyen vélek. Beszéli azon posta, hogy a tatárság ma estvére Dobra igyekezik, hallotta azt is, hogy izentenek volna Dobra két jó kalauz felől, a kik Kis Várda felé tudják az utat.

Die eodem. Dikó István, Vég Mihály, Erdődi Pál, Domján János uramék, item a török csauzok közzül kettő és a Fejedeleml ő Nagysága benn lévő commissariusi 4 szekereken expediáltatnak a tatár eleiben, fegyver, posztó és egyéb ajándékkal.

Die eodem. Abrok István posta expediáltatik Szathmárra azon tatár hirrel.

Die eodem. Szathmári János, Veres András uramék érkeznek a tatár táborrul, hagyván a Szultánt Szederkényen. Referálja, hogy a Szultán megparancsolta, ha akarjuk, hogy reánk ne jűjjenek, éléssel és egyébbel kedvet keressünk, az tábor meg úgy értette, hogy ma és holnap is, ugmint 30, Szederkénél fogna helyben lenni. Az Szultán a váradi Pasa levelére egyéb választ nem adott, hanem csak azt mondotta, hogy egy néhány rendbeli emberem van nála.

Die 30. Veres András uram ezen hirrel és válaszszaal expediáltatik Váradra a Pasához.

Die eodem. Báthori Mihály ur érkezik.

Die eodem. Tatár csauz érkezik éjféiben, késértetvén váradi gyalog törököktől és hozván levelet az váradi Pasától, melyben írja, hogy azon tatár csauz a Portárul jött, azért Tökölýhez, a Felső Magyarország királyához kár nélkül küldje a Bíró etc. Item a Fejedeleml ő Nagysága levelei érkeznek az egri Pasának és a tatárok mellett lévő commissariusoknak szóló, item a Váradi Pasának.

Die 31. Szűcs György ur az egri Pasának és Commissariusoknak szóló levelekkel expediáltatik.

Szűcs János ur Váradra ugyan a levéllel; mindkettő virradtig elmegyen.

Die eodem. A váradi Pasa Tihájátul küldött ujfalui ember érkezik, ki által a Tiha tudakoztatja a tatár hol lételeét és a Fejedelemlét. Beszéli azon ember, hogy a Tiha jancsárokkal vagyon és 2 zászló lovas törökökkel, ő tőlök 60 szánat kér.

Hallatik az is, hogy a tatár már Búd táján volna.

Die eodem. Lovas törökök érkeznek városunkban, kiknek a jancsárit is mondják, hogy Derecskénél hagyták, azok is befognak júni.

Die eodem. Kécskei István ur a tatár követtel expediáltatik, instruáltatván, hogy ha lehet, Kállóban resignálja, onnét vigyék elébb.

Die eodem. Szabó M. János, Csanálosi István uramék érkeznek Váradrul, referálván, hogy a Fejedelem ő Nagysága Portára menő ember alá lovat és kísérőket adván, elment.

Die eodem. Jancsárok érkeznek a lovasok után hamar circiter 150.

Die eodem. Dikó István, Vég Mihály, Erdődi Pál uramék érkeznek a tatár táborrul Kesznetenbül, referálván, hogy a Szultán nehezen és sok sollicitálásra audentiát adván, az Bírót és a várost kérlette mint vannak, azután kérlette: hát azok az hóhérok élnek-e, kik a tatárt megölték? Melybül midőn ő kegyelmek magukat tagadással mentették volna, mondotta: Ti bocsátátok ki, a kik megölték és elfogták a tatárt. Arra is mondták, hogy akkor török és tatár csauzok voltak a kapun, mi nem birtunk véle, a kit akartak, mind ki, mind bé azt bocsátották, de a mi városunkban olyan emberek nem laknak; végre kérdezvén, a kit elfogtak, hová vitték, él-e vagy megholt etc. azon dologrul hagyott. Harmadszor mondotta: mikor a Császár fiai ezen a földön jártanak, ilyen ajándékot szoktatok nekik adni? Ő kegyelmek mondták: ilyent. Arra mondotta: meg van én nálam . Tefterben írásban, hogy ti többet adtatok a mi atyáinknak, adtatok hintó kocsit, három lovat is, én is Császár fia vagyok és Császár vagyok, nekem is harmadnapra a kocsit lovat elhozzátok; ő kegyelmek feleltek: nem lehet, mert sokáig készülne az el, végre hagyott egy hetet, hogy vagy a koci, vagy a miben készülne a koci lovastul, meg légyen, mert másképen meglátogatja a várost. Ezzel a válaszsza bocsátotta haza ő kegyelmeket. Beszéli ő kegyelmek, hogy az elejekben ment commissariusok azon voltak, hogy városunkra hozták volna a tatárokat, ha Isten kegyelmességéből az ő kegyelmek személyét kedvessé tévén, sziveket más felé nem indította volna; sőt, hogy erre nem hozhatták, az vélek lévő előbbi commissariussal, Miskolczi Péterrel öszve vesztenek, nekik tulajdonítván, hogy az ő munkája, hogy nem Debreczenben megyen a tatár, nekünk kedvezett etc. Mondják ő kegyelmek, hogy hatalmas császári nevezettel illetik a Szultánt a körülötte lévő. Az élés küldés felől nem is emlékezett. Az commissariusoknak, Vay Ádámnak és Szini Gábornak nagy háládatlanságok, hogy mi szekereinken mentek, mind az uton, mind ott mi kenye-

rünkön éltek, mégis reánk hozták volna ; sőt ez után is félünk, hogy reánk ne hozzák, ha Isten meg nem gátolja ; jelentik ő kegyelmek, hogy az utban is Vay Ádám Bíró uramat és a várost fenyegette, hogy még füstöt vét Debreczen, noha igen reá tartjátok magatokat, sok nagy szakállu embereknek szél fujja még a szakállát el. Melyet Isten, hiszszük, nem teljesít. Megirt atyámfiai mondják, hogy a tatárság ez éjjel Bogdánál fog háltni.

Februarius.

Die 1. A tatár csauzt vagy követet késérő jancsár törökök viszsza mennek 8 szánainkon.

Die eodem. Szücs János ur expediáltatik Váradra a Fejedelem levelével.

Die eodem. Vég Mihály ur expediáltatik Váradra a tatárok felől való hirrel.

Die eodem. Lénárt Gáspár, Fekete István uramék expediáltatnak Kállóban, hogy a tatárok utazása felől értekezzenek.

Die 2. A benn lévő lovas és gyalog törökök sok insolentiájoknak megpanaszlása felől a Pasa embere maga emberit küldi, mivel a törökök a szegénységet ereje felett való ételre, abraklásra, borra erőltetik, a gazdákat verték, taglották, vérben keverték, házból kiverték, házanként borra valót szedtenek, melyeket midőn megpanaszlottunk az agáknak, egyik a másikra mutogatott, a Pasa embere is semmit nem tehetvén nekiek, vélek öszve vezett, azon panasználtni menő török mellé adjungáltatnak Csánálosi István ur és a tolmács, item Nagyházi János ur.

Die 3. Vég Mihály ur érkezik Váradra, hozván a Pasától levelet a benn lévő agáknak.

Die eodem. Tatár Márton szolga érkezik, referálván, hogy az mely 5 szekereken a Fejedelem borait elvitte, Tokajban a fogadás szerint le nem rakták, hanem Patakra igazétották. Patakon lerakták ugyan a borokat, de a szekereknek hármára egyet mást rakván Regéczen hajtottak, ketteivel pedig minden nap fát hordattanak, nekie nem lévén mivel élődni, haza jött, a szekereket oda hagyta.

Die 4. Jaxo Dienes érkezőn haza városunkban megholt feleségének temetésére, beszéli, hogy a Fejedelem Ungvár alól elment Munkácsra, a feleségét is oda vevén.

Die eodem. A benn lévő töröknek rendkívül való insolentiájok felől a tiszt. Tanács sokat törődvén, az öreg uraimék felesen az tisztekre (kik együtt voltak Devánban) reá menvén, a megsebesített, verett és károsított szegény embereket elejekben viszik, melyen a tiszt meg indulván, egyet közölök lóra ültetnek, ki az szállásokat, az hol az excessusok estenek, rendre

járja, de a vétkes törökök elébb állván, keveset talál benne, egyet a szállásán megveret, azon kívül kettőt vagy hármat békóban vetnek.

Die eodem. Lénárt Gáspár és Fekete István uramék érkeznek Kállóbul, referálván, hogy a tatárság és véle lévő törökök Mándokon, Páczán, Kemecsén és ott körül való helyeken vannak.

Die 5. Kécskei István ur érkezik.

Die eodem. Nagyházi János, Csanálosi István uramék érkeznek Váradra, az elment törökkel hozván mind törökül mind magyarul írott levelet a Pasátul, melynek continentiaja ez, hogy az bejött törökök nem azért bocsáttattak, hogy Debreczenben quartélyozzanak, hanem hogy a tatárok mellé menjenek, se órát, se napot nem várván, mindjárt menjenek, ha nem fogadják, váradi, Császár vitézinek ne tartsák magokat. De ezen levélnek kevés sikere lött, mivel a törökök ki nem mennek, hanem ujabban törököket választanak Váradra.

Die eodem. Kécskei István ur expediáltatik Váradra az hozott hirrel.

Die eodem. Ocoluczani András és . . . Fejedelem szolgálai érkeznek Kis Várdából, hozván levelet Jelenik Andrástul, az ő Nagysága komornikjátul, és Ökrös György élésmestertül, melyekben a komornik írja, hogy a Fejedelem parancsolatjából (mivel maga egy nehányad magával ő Nagysága divertált Munkácsra, de udvarának nagyobb része Kis Várdában jött) kellett beküldeni Ocolucsánit, itt lévő egyetmásinak kivitelre, azért a miben bennünket requirál, assistáljunk. Ökrös György pedig kíván, hogy Kis Várdában szállásunk késedelem nélkül 8000 kenyeret, 50 vágó marhát, 3 zsák kását, 3 zsák árpa darát, tyukot, ludat és egyéb ujságokat.

Die eodem. Váradra menő törökökkel expediáltatik . . .

Die 6. Szücs György ur érkezik Kemecsérül, ott hagyván a tatár Szultánt és az egri Pasa képét, referálja, hogy a Fejedelem levelét megadván, az ott lévő commissariusok akasztófára méltónak mondták, hogy a levelet későn vitte meg, holott a mikor a levéllel megindult, a tatár Szederkénnél hallatott lenni, és ott nem érvén, a nyomán kellett utána vergődni, a mint a nagy hóban és fergetegben lehetett. Végre a tatár Szultán behivatván megparancsolta, hogy a mi felől az embereknek, kik nála voltak, emlékezett, a város el ne felejtse, megküldje.

Die eodem. Szaniszlai János és Báthori István uramék érkeznek Nagy Bányábul.

Die eodem. A benn quartélyozó törökök egy Tamburacsi nevűt elküldenek egy nehányad magával, a mint ők mondták,

a tatár Szultánhoz, de inkább hihető (amint értettük) a Basa faluinak oltalmazására, kérvén egyetmások alá egy lovas szánat.

Die 7. A benn quartélyozó törökök elmennek, adván a gyalogok alá szánakat.

Die 8. Hallatik a tatárságnak, véle levő törököknek és magyarságnak hire, hogy ma Kállóhoz fognának júni, melyre nézve.

Die eodem. Dikó István, Debreczeni Benedek, Szücs György, Szücs János uramék expediáltatnak a tatár Szultánhoz festett uj kocsival, item 3 lóval hámostul és a Fejedelemhez kenyerekkel.

Die 9. Tamburacsi nevű török véle levőkkel vissza jű Deme-cserbül, az honnét a Fejedelemnek levelet küldtek volt, tudósítván ott lételekrül és a több törököknek Debreczenben való várakozásokrül. Mely levelekre a Fejedelem olyan választ tött, hogy Debreczenben vissza jűjjenek és a több törökökkel együtt felkelvén, csötörtökön estvére, vagy péntekén reggelre Károlyhoz menjenek; maga is ő Nagysága Várdából felkelvén, ott akkor egyez meg vélek. Ugyanazon törökök hoznak a Fejedelemtül kezekben küldött, az itt lévő törököknek és a váradi Pasának szóló leveleket is.

Die 10. Csanálosi István ur expediáltatik Váradra Fejedelem levelével. Bagosi János ur Diószegre az innen oda ment törökökhöz a Fejedelem levelével.

Die eodem. Egy megsementiaztatott és akasztófára itiltett Bojtor Kata nevű orvot, midőn executiora vittének volna, a benn levő törökök Czegléd utczai szegeleten Tolnai János házá-nál lesvén (kiknek ígérte magát, hogy törökké lészen) embereinktül elveszik és megszabadétani akarják, de az emberek felzendülvén, az gonosztévőt a törököknek elvinni nem engedik; huzásvonás, zenebonálás esvén közöttök, végre az benn lévő török csauznak hirivel esvén, a Tar Kata házá-tul (holott volt szálláson) egy nehányad magával bejő és a törököket megriogatván, az sententiázott személyt tőlök elvészi és embereink kezekben adván, maga is kikéséri a kapuig, hogy ismét valami akadály ne essék, kinek is az kapun kívül az ganajok között feje vétetik, mely miatt a törököktül az után nem kevés baj szereztetik, fenyegetvén a várost, hogy kezekbül a törökké lett aszszonyt ki vették és törököt öltenek meg; sőt őket is verték, buzogányokat, süvegeket el vették.

Die 11. A törökök által szerzett injuriának panaszlására a tisz. Tanács embereket választván, a csauzhoz böcsülletes atyánkfiai küldetnek, hogy a törökök ellen mellettünk levelet irjon, tudósétván a Pasát, minemű erőszakot töttenek rajtunk Császártul adatott szabadságunk ellen, melyre a csauz magát ígérte ugyan, de nem javallotta a bemenetelt, hanem magát

arra ígérte, hogy bemenvén, azokat ő fogja vádolni, ha előhoznák a dolgot, fejére is vállalta, hogy semmi bántódásink nem lesznek miatta, ha ő mellettünk leszén, de ha ő eláll mellőlünk, nagy bajban és kárban esünk, ezen patrocíniumért kíván a várostul.

Die 12. Az quartélyozó törökök elmennek.

Die eodem. Tatárok és szentmiklósi törökök érkeznek circiter 40, lévén circiter 100 lovak, kik is jelentik, hogy a szolnaki Olaj Bék oda hátra van, az is be fog júni.

Die eodem. Váradi Pasa levelével expediáltatik szolga a Fejedelemhez.

Die eodem. Nagy István szolga érkezik, küldettétvén Dikó István, Szűcs György etc. uraméktul Kis Várdából, kitül ő kegyelmek izentek, hogy a tatárság elment Szathmár felé, a Fejedelem is utánok és ma Károlyhoz fogna ő Nagysága menni. Ő kegyelmek ott nem érték, tovább utána menjenek-e vagy mit cselekedjenek, tudósítást várnak, melyet elő találván a Pasa levelét vivő szolga, vissza tér.

Die eodem. Nagy István szolga ismét expediáltatik Dikó István uramék után, hogy a Fejedelemnek és tatároknak utánok menjenek, a más szolga is a Basa levelével elindul.

Die eodem. Oculicsani András kíván 24 szekereket a Fejedelem itt lévő borai s egyéb partekái alá.

Die 13. Szolnaki Olaj Bék érkezik 2 zászlóval circiter 60 magával.

Die eodem. Debreczeni Benedek, Szűcs János uramék érkeznek, hagyván a Fejedelmet . . . , holott az kenyereket le rakván, vissza bocsáttattak. Referálják, hogy Dikó István ur a kocsival indult a tatár Szultán után.

Die eodem. A Fejedelem ő Nagysága borait 8 szánakra, ismét a város részéről ugyan 8 szánakra kenyereket, 2 átalag bort, szalonnákat, lencsét, kását, etc. felrakván, megindittatnak Diószeg felé, arra hallván a nagy hóban törést lenni, hajtatnak 12 vágó marhák is.

Die 14. Baranyi Mihály, Bernáth János uramék expediáltatnak a Fejedelemhez a szekerek után, Oculicsani András is ő kegyelmekkel elmegyén.

Die 15. A tatárok és szolnaki törökök elmennek, el vevén magokkal 2 lovas szánainkat, ismét Nagy György szolgát kalauznak.

Die eodem. Tiszt. Jóna István ur, minek utána 22 esztendő-kig a tanácsi rendben, és minden második esztendőben esküdt bíróságban, végre második bíróságban dicséretesen, hasznosan szolgált volna, meghalván, tisztességesen eltemettetik.

Die 17. Dikó István, Szücs György uramék érkeznek a tatár Szultántul, referálván, hogy a kocsit igen kedvesen vette, a városnak minden protectionis magát ajánlotta etc.

Die 18. Pósalaki István, Borbély András uramék indulnak Nagy Győrben a sanczczal, instrualtatván, hogy ha kedvet talál-
nak, a győri Commendanttul és Eszterhás Jánostul, győri Gene-
ralistul, commendatoriát kérjenek és azzal a méltóságos Palati-
nushoz menvén, ott is hasonlóképen commendatoriát kérvén,
ő Felségéhez a Császárhoz is felmenjenek és minden háborgatók,
hadak ellen, nevezet szerint szathmáriak, ecsediek ellen protec-
tionalist kérjenek.

Die eodem. Szücs György ur expediáltatik Váradra, vévén
hirt, hogy a Fejedelem és tatárság Szathmár felé nyomultak.

Die eodem. Pataki Márton ur expediáltatik Pósalaki István
uramék után azon hirrel.

Die 19. Géczi István, Fejedelem udvari fő kapitánya és Jánoki
István érkeznek városunkban, kiket ő Nagysága expediált a
Portára.

Die 20. Géczi Istvánék el mennek Várad felé puskás sze-
kereinken.

[*Die eodem.* Baranyi Mihály, Bernáth János uramék expediál-
tatnak a Fejedelem táborára kenyérrel, borral és egyéb éléssel.] ¹⁾

Die eodem. Baranyi Mihály, Bernáth János uramék érkez-
nek a Fejedelemtül, referálván, hogy ő Nagysága mindkét rend-
beli élést kedvesen vette, és ha ezután is ilyen készségünket
látja, minden kegyelmességét, protectionisát ígérte, intvén, hogy
tovább is, az hol lételet halljuk, a gazdálkodás aránt magunkat
alkalmaztassuk. Hogy a szekereinket, marháinkat Jósa Miklós
Patakrul ide s tova hajtatta, nem az ő Nagysága akaratjából
cselekedte. Az élésvivő szekereket vissza ígérte, de az után
ismét a Károlybul (melyet ő Nagyságának akkor adtak fel, a
Commendant egy nehányad magával Ecsedben menvén, a többi
ő Nagysága hűségére állván) kihozott éléssel megrakták és Kálló-
ban hajtották. Beszélük, hogy a tatárság Bagoson volt, azt min-
denbül kiélvén, Madarasra ment.

Die 21. Pataki Márton ur expediáltatik Szolnakban ácsokkal
az hidnak látására.

Die eodem. Nagyházi János ur expediáltatik Váradra, Baranyi
uramék által hozott hirrel.

Die 22. Pataki Márton ur érkezik Szolnakbul, referálván, hogy
az hidon nem lehet dolgozni, mivel a Tisza jegén felyül esett hó
víz öszve fagyott.

---

¹⁾ A kéziratban ki van húzva.

Die eodem. Bernáth János, Ormós Mihály uramék expediáltatnak Tokajban a Fejedelem ő Nagysága itt lévő boraival, sátorával és egyéb egyetmásival.

Die 24. Nagy András kállai kapitány érkezik circiter 50 magával, hozván a Fejedelemtől levelet, hogy a fegyverviselőket ki űzzük, verjük és kézhez adjuk.

Die eodem. Váradi Emégek érkeznek; a pocsaji föld bérít kéri azoktól, kik megbérlették volt.

Die 25. Hajdu János, ónadi bujdosó kapitány, Korda Sebők, Bálint Deák és több ónadi, szendrei hadnagyok érkeznek 5 zászlóval, a kerteken meg szállanak. Egy postást küldenek a Szovátra több katonák után.

Die eodem. Nagy András kállai kapitány elmegy.

Die 26. Tizennégy hajduk érkeznek Boros Miklós hadnagyok levelével.

Die eodem. Az végbeliek elmennek Bagamér felé.

Die eodem. A levelet vivő posta érkezik, referálván, hogy az utban lovát elvonták.

Die eodem. Csanálosi István ur expediáltatik Kállóban, a tatár felől hír tudakozni.

Die 27. Csanálosi István ur érkezik, referálván, hogy a tatárság a Krajna felé ment, a csauzokat csak haza vigyük etc.

Die 28. Az Emégek el mennek.

Die 29. A csauz törökökkel Szathmári János, Bonyhádi János és Domján János uramék expediáltatnak Váradra, vévén a Pasa számára (parancsolatjára csinált) egy festett kocsit.

Die eodem. Báthori János és Báthori István uramék ablegáltatnak Erdélyben az ország gyűlésére regalis parancsolatra, instrualtatván, hogy az mi kegyelmes Urunk ő Nagysága és a nemes ország előtt supplicaljanak adóbeli restantiánknak elengedése és az hátra maradtnak minualása felől és hogy az méltóságok szívért alliciálhassák, visznek Urunk ő Nagysága, Teleki Mihály, Rhédei Ferencz urak számára egy-egy tokaji bort.

Martius.

Die 1. Bonyhádi János, Szathmári János uraimék levelek érkezik, melyben írják, hogy midőn oda érkeztek Váradra, igen nagy tumultusban voltak a törökök, az agák, iszpaiják és egyebek a Pasára és Tihájára reá mentenek, a Tihája elbujt volt, de elő keresték, a Pasa vette ki kezességén. Ő kegyelmek a Pasa Tihájához be menvén, hirrétöttek, hogy a csauzokat békével haza hozták. Melyet megértvén a Tiha, kérlette: mit adtatok nekik, ő kegyelmek feleltek, hogy megelégtettek. Más dologról is examinálta ő kegyelmeket, de nem oly szorosán, mint az előtt.

szokta és a mint most is féltünk tőle. Végre a kocsi felől tudakozván, parancsolta, hogy mindjárt felvigyék a Pasa udvarában. Midőn ő kegyelmek a Tihája udvarátul ki jöttek volna, az agák és urak emberei kinn várták és ő kegyelmeket mindjárt vitték az urakhoz, agákhoz, az holott sokan egyben gyűlvén dévankoztak. Ott az urak kérték, mit kerestetek a Tihánál? Ő kegyelmek mondták: a csauzokat praesentáltuk. Hát mit hoztatok a Pasának? Semmit sem, hanem egy kocsit. Arra mondtak az urak: a Pasának, sem Tihájának, az ebnek felé is ne menjete, a kocsit is fel ne vigyete, mert azt is elvagdaljuk, magatokat is megölünk; hanem mindjárt küldjete haza, Portára választatok embereiteket, a mit a Pasa hamisan vont rajtatok, mind feljegyezzete. A portai leveleiteket is behozzátok, mi is elküldünk a Portára, ti is be jőjete; ha penig tőlünk elszakadtok, lássátok, ez után ha mi esik rajtatok, ne panaszkodjatok. Mely levélnek continentiáját megértvén a tiszteletes nemes Tanács, post serium discursum concludalja unanimité: hogy Istentől magok a törökök által mutattatott jó alkalmatosságot nem kell el mulatni, a Pasa sok huzásit vonásit consignalván, a portai levelekkel (kiket a Pasa semminek tartott) le kell küldeni.

Die 2. Domján János ur Váradrul érkezvén azon dolgot azon tenorral beszéli és bűvön declarálja. Beszéli, hogy a tumultus és insurrectio indittatott azon, hogy midőn a szalontai, harsányi emberek a Tihája előtt késértetvén, panaszkodtanak volna a Tököly Fejedelem sok reájok hajtott marhái, juhái miatt való éhel halásra és pusztulásra jutások felől, az Tihája, nyakokban kötelet vettetvén, hóhérok kezében adatta, kik midőn szegényeket vitték volna a felakasztásra, az utban törökök találván az szegény embereket, hová és miért viszik, midőn tőlök a dolgot megértették volna, öszve csoportozván, a hóhérok kezéből kivették és vitték a tisztekhez. Kik is megértvén ezt a nagy kegyetlenséget és minden rend között elhírhedvén, nagy furorral fel zendültek és kevéssé mult, hogy kövekkel, fustélyokkal a Pasát és Tihát meg nem ölték, nagy zelussal vádolván a Pasát, hogy a saczczogságbeli szegénységet felettébb saczczoltatja, Várad környékét ha elpusztítja, mi haszna ő nekik is Váradon lakni, kardot kötni, táborozni, ha őket a jobbágyság nem tartja, ők is éhel halnak meg etc. Interim megírt atyánkfiai midőn a Pasa Tihájának hirré tötték a kocsi bevitelinek interdictióját, a Tiha csak vállal vonított, mondván, nem tehetni róla, hadd járják.

Die 3. Szentesi János, Balla János, Bányai Péter uramék expediáltatnak Váradra a Pasa törvénytelen huzásinak consignatiojával és a levelekkel, instrualtatván, hogy okosan cselekedjenek, a váradiak constantiájoknak jól végire menjenek, ugy

procedáljanak a dologban ; félvén attul igen, hogy, ha a Pasával megbékéllenek, mi rajtunk boszszúját ki ne töltsen etc. Bonyhádi János uramnak penig megmondják, hogy haza ne jöjjön, mivel a Portára ő kegyelme választatott Domján János urammal, ő kegyelme után Domján ur lovat és egyéb utra való szükséges eszközöket fog vinni.

Die 4. Egri Pasának szomorúságinkat ujjétó levele érkezik, melynek continentiája s tenora így következik :

Mi az hatalmas és győzhetetlen Császárunk vég Eger várának, Tisza és Duna között való helyeinek és hadainak Gondviselő Ura és Parancsolója, Tekéntetes és Nagyságos Vitézlő Amhet Pasa etc. Ti megírt Debreczen városi Birák és polgárok, fejetek, éltetek vesztése alatt parancsoljuk, se órát, se napot ne várjatok, mihelt ez parancsoló Uri Czimeres levelünket láttyátok, ottan mingyárt sietséggel hová hamarébb hét vagy nyolcz Eskütt emberekkel jöjjetek be hozzánk ; mivel Hatalmas és Győzhetetlen, tündöklő és virágzó fényességgel ragyogtató Császárunknak számatlan hadai gyűlvén ; ez okra nézve ő hatalmas Kapucsi Pasája érkezett hozzánk, ő Hatalma kegyelmes parancsolattyával, melybenn erőssen parancsolja, hogy gyűlendő hadainak, ő Hatalmának fejet hajtott és szárnya alá ragaszkodott hóduló jobbágyitul Porta árpa és liszt szedettség, hasonlóképpen tölletek is, és oda vitesség, az hová kívántatik, hatod napra itt legyetek és végezzetek a Kapucsi Pasával, ezt el ne halgassátok, és siketségre ne vegyéték, mert nyársban szárattok meg, ez dolgot penig öt száz tallér birság alatt parancsollyuk, a szemeteket jól fel nyisátok, hogy meg ne bánnyátok, ez Uri Czimeres Levelünket is még be várjuk. Iratott vég Eger várábann, die 27 Febr. 1684. Idem qui supra.

Die eodem. Domján János ur elindul a Portára, Váradon magát adjungálván Bonyhádi János uram is.

Die eodem. Az Emégek el mennek.

Die 6. Szentesi János ur érkezik Váradrul, referálván, hogy . . .

Die 22. Martj. Egerben kellett menni az Szerdar parancsolatjára Gyárfás István, Szakmári János és több tanácsbeli atyáinkfainak.

Die 26. Martj. Egerben Gyárfás István, Szakmári János uramékat tömlöczre hányták. Az kívánság ez : négy ezer kila lisztet szállitsunk Ujvárbann, száz szekeret Eger vára építésére, négyszáz szarahorát ugyan oda.

Die 27. Martj. Szűcs György, Báthori Mihály uramék, kik Egerbüil ezen hirrel jöttek, Váraddá ennek orvoslására el mentek. Adja Isten jó végét járatoknak.

— — — — —

*Julius.*¹⁾

Die 14. Uj hir hallatik, az Felséges Német Császár armádiája Budát megszállotta.

Die 15. Az nemes Tanács tiszt. Komáromi István, Fényes István, Pósalaki István, Bátori István és Fekete Istvánt expediálja az Felséges Lotringiai Herczeghez Buda alá kézbeli ajándékkal.

Die 18. Váczi hidon által menvén ő kegyelmek Tót Újfalubul Fényes István és Borbély András uramékat az dolognak perlustrálására elől be küldték, kik az magyar táborra bemenvén, az győri magyarok mellé megszállottak, magok az győriek sátorokban bocsátván ő kegyelmeket, ott szállást obtineáltak, ugyan akkor estve német magyar vitézek Buda városát megszállották, tűzzel, fegyverrel megvötték, elestek az keresztyéneken, de felesebben az idegeken, az többi felszaladt az várban.

Die 19. Az győri generál, Eszterházi János, az debreczeni követeket jó szívvvel látta, kinek egy paripát, 12 kenyeret, 1 hordó fehér bort, 1 hordó veres bort s egy erdélyi sajtot adtunk.

Die 20. Az Palatinus is jó szívvvel látta a debreczeni követ urakat, igrte s adta protectionalját, az honorarium egy sujtáros paripa, 12 kenyér, 2 hordó bor fehér s veres, 2 tábla szappan, 2 erdélyi sajt.

Die 21. Szent Gellért hegyen lévő fortalitium pusztán maradván, az keresztyének obtineáltak, de félvén az csalárdságtul, bele nem szállottak, hanem mellette az hegyoldalban, mind az Herczeg s mind Starenberg ott vonta fel sátorát és onnan mint akarja löveti Buda várát.

Die 22. Az segítségre jönni akart Szerdarnak az Herczeg s az magyarok eleiben mentenek, nem akarván várni fejekre az romlást. Erczinél Isten az keresztyénséget megsegitette, az idegen nemzetséget megvesztette, az jancsárság ott maradt, az Szeredar minden javát, sátorát, ágyuit ott hagyván, az keresztyénség igen igen szép nyereséggel megajándékoztatott.²⁾

Die 23. Eszterházi János ur az Felséges Herczeggel szemben lévén, ajándékunkat praesentálta, protectionalist is obtineálta, minekünk is minden gratiáját offerálta, ki meg is lött, mind protectionalis, mind az kereskedő rendeknek liber quaestus megengedettett.

Eodem die. Ugyan Eszterházi János ur által az Herczegnek egy szép sujtáros moldvai ló, 12 kenyér, 1 szalonna, 2 hordó bor fehér és meggyes, 2 tábla szappan, 2 erdélyi sajt praesentálta-

¹⁾ A kézirat 556—582 lapjai (márc. 27—jul. 14) beiratlanok.

²⁾ Lothringeni Károly herceg és Eszterházy János győri kapitány győzedelme tulajdonképen *Érd (Hamzsabég)* körül 1684 jul. 22-én történt.

tott, kit is kedvesen acceptálta ő Felsége, tovább is ő Felségére s ő Felsége hűségére emlékeztetvén bennünket.

Ugyanazon nap ő Felségétől jó választ obtineálván, semmi tartóztatásunk nem lévén, Starenberghez is ő Nagyságához bementünk, oda is illendő ajándékunkat praesentalván, kiváltképen az debreczeni megygyes bort Veres György nevű (?) palaczkban ante omnia kedvellette, az város szolgálatjára magát igrte, oda is 12 kenyér, 2 hordó bor, egyik fehér másik megygyes, 1 erdélyi sajt, 1 szalonna, 2 tábla szappan.

NB. Az debreczeni követeket az praefectusa asztalához megmarasztotta magyar módon, az Sz. Gellért hegye oldalában az maga sátorában fejedelmien tractáltatta s békével bocsátotta; akkor a ki jelen volt, láthatta az török Szeredartul el nyert szépségeket, zászlókat, tevéket, jószágokat etc.

Die 24. Az victoriának triumphusa solemniter celebráltatott síp, dob, trombita, ágyu zengésben.

Die 26. Onnét békével megindulván, Isten áldásából

Die 29. Debreczenben békeségben megérkeztünk.

NB. Az győri Generál az török vitézek nyereségből az követeket egy sátorral megajándékozta. Adja Isten, másszor is jöheszen meheszen Debreczen városa követje, valahova kívántatik, örvendetes válaszzal. Amen.

Die 30. Az váradi Pasa az váradi vár csinálására ötszáz szarahorát, háromszáz szekeret kívánt. Hogy könnyebbítse s le hagyjon az kívánságban, ötszáz tallért extorqualt az városon, száz szekérben, háromszáz munkásokban meg hagyván.

Die ultima. Az háromszáz heti szeresnek száz szekérnek Váradon kellett lenni.

Eodem die. A méltóságos Fejedelem három tanácsbeli embert hívat hozzá.

Eodem die. Egerből Fekete István meg érkezik.

Augustus.

Die 1. Az váradi Pasa s mind az váradi urak öt száz köből buzát parancsolnak Váraddá szállítanunk, annak elhárítására Balla János, Domján János expediáltattak.

Die 2. Kapucsi Pasa érkezik Váraddá, két emberünket kívánja Szolnakban és kijelenti akarátját.

Die 3. Budátul megérkezik Abrok István.

Die 4. Ugyan Abrok István Szakmárban expediáltatik.

Die 5. Bernát János, Pósalaki István, Vecsei Péter Thököly Fejedelemhez expediáltattak hivataljára.

Die 6. Pap Mátyás Buda alá expediáltatik.

Die 7. Az Fejér torony cserepezése elvégeztetik és ismét az öreg templumban az scholarisok számára új chorus fundáltatik s az munka el is kezdetik Szakmári Ács Mihály által. Adja Isten, vihessék végben böcsülettel.

Eodem die. Szigyártó István, Kis Mátyás Szolnakban expediáltattak, vélek együtt Ormós Mihály szolgálával, hogy Budához menjen látni, hallani.

Die 8. Kállai kapitány négy tanácsbeli embereket kíván Kállóban, de egy sem küldetik rá, mivel vannak expeditus köve-
teink Thökölj Fejedelemhez, onnét kell várunk.

Die eodem. 5 adó vettetik.

Die 9. Váraddá Balla János és Domján János expediáltattak az öt száz köből buzának el igazítására s le kérésére.

Eodem die. Urunk ő Nagysága regalisa érkezik ad 19. Aug. Radnótra.

Die 10. Füleki Kis Mihály Ónodban lakó 11 magával szegény embereinknek 39 ökröket el hajta Gyarmathi Jánosné ellen Batka Jánosnének helytelen praetensiojáért, kiknek kiszérésére Ónodban a tisztekhez expediáltatnak Szűcs György és Ladányi János uramék, hogy az olyan törvényteleniséget ne engedjék meg.

Eodem die. Kondorosi János ur expediáltatik Biharra Gyarmathi Jánosnéért, hogy dolgának igazítására mindjárt haza jöjjön.

Eodem die. Abrok István érkezik Szathmárrul, a ki vitte volt az Lotharingus Herczeztől hozott levelet, hozott ismét mást a Lotharingusnak szólót a Commendanstul. Beszéli, hogy 106 kuruczot, 2 zászlót vittek Szathmárra.

Die eodem. Borbély András ur érkezik Erdélyből, hozván levelet Urunktul, melyben írja, hogy tudósításunkat kegyelmesen vette, ő Nagysága parancsolta, tovább is értelmes embereinket sűrűen jártassuk és minden héten levelünk vagy emberünk által tudósítsuk. Teleki Mihály ur memorialét adott kezében, melyben kíván 4 rárót, 4 vég gyolcsot, 4 vas rostát, lencsét, kását, borsót.

Die 12. Balla János, Domján János uramék érkeznek Váradrul, referálván, hogy az 500 köből búzabeli kívánságrul a váradi kincstartó le hagyott, az heti szeresek számát két százra, az szekerekét százra engedte.

Die eodem. Abrok István expediáltatik Budához az Herczeghez szathmári Commendant levelével.

Die 13. Szigyártó István és Kis Mátyás uramék érkeznek Szolnokbul, referálván, hogy az Portárul jött Kapucsi Pasa parancsolt 6000 kila lisztet Szolnakban szállítani; melyre midőn tehetetlenségünket jelentették volna, azt felelte, nem tehet róla, mert ő szolga, a mit parancsoltak nekie, abban kell eljárni,

mindazáltal az 6000 kilóban elenged ezeret, ezeket ő kegyelmek megértvén, feleltek, hogy haza jüvén megmondják, a melyre hagyott 10 napot, hogy akkorra ujonnan requiralják.

Beszélik ő kegyelmek azt is, hogy Szolnakban az hirmondó szájából hallották, hogy Kürtösi István nevü esztergomi és pesti kapitány egy néhány száz magyarral és 400 némettel kiütvén, Csongrad nevü török kastélt felverték, el égették, a lakosít mind levágták és onnan vissza jövő utjokban a kőrösieket felverték, sok javokat elvitték, marhájokat elhajtották.

Die 14. Szűcs György, Ladányi János uramék érkeznek Ónadból, referálván, hogy szegény embereink marháit ki nem szabadéthatták, azzal mentvén magát Tállyai György, hogy ő nem szintén egész authoritásu kapitány, nem bír Kis Mihálylyal, az elhajtók a nyargalóért 9 marhát el akarván praedálni. 30 talléron kellett megváltani, a többbit tartás alatt hagyták.

Die eodem. Tolnai János, Vég Mihály uramék expediáltatnak Urunk regalis parancsolatjára Radnótra ad diem 19 praesentis indicált ország gyűlésére.

Die eodem. Bagosi Szűcs János ur expediáltatik Váradi Pasához Tökölj Fejedelem levelével.

Die eodem. Németh Mihály ur és Tolmács Ferencz érkeznek, referálván, hogy a heti szereseknek és szekereknek üdő nap előtt való el jövéséért igen haragutt és Kécskei István uramat tömlöczcel fenyegette.

Die eodem. Seres Pál, Gönczi István uramék expediáltatnak Ónodban a marhák kiserzésére, instruáltatván, hogy ha ott ki nem nyerhetik, a Fejedelemhez is elmenjenek. Gyarmathi Jánosnét is elviszik magokkal.

Die eodem. Eperjesi vásárrul jövő embereink levele érkezik, melyben írják, hogy Tokajban mind arestáltattak 1. Szirmai Péternek... arany és... taller adósságbeli praetentiojáért. 2. A Fejedelemtől társzekér és élésbeli kívánságnak nem praestálásáért.

Die 16. Bagosi János ur érkezik Váradra, hozván a Pasa levelét, Tökölj Fejedelemnek és Kende Gábornak szólót.

Die eodem. Ladányi János ur expediáltatik Tokajban Gönczi János debitorral arestumban lévő embereink ki szabadétására, vévén instructiot és credentionalis levelet ott lévő Baranyi Mihály és Erdődi Pál uraméknak, hogy ha Tokajban a szabadulást nem obtineálhatják, a Fejedelemhez menjenek.

Die 17. Az váradi Pasa levele érkezik, melyben kíván 10 ácsot, 6 kovácsot, 6 kerékgyártót.

Die 18. Balla János, Osgyáni István uramék expediáltatnak Váradra a Pasa előtt reménkedni, hogy az 200 heti szereseket

és 100 szekereket szállítsa, vévén magokkal ácsokat, kovácsokat, kerékgyártókat.

Die eodem. Buda alól érkezik Pap Mátyás posta, referálván, hogy a várívás erősen continuáltatik.

Die eodem. Fekete János ur ezen postával és hirrel expediáltatik Váradra.

Die eodem. Egri Pasa levele érkezik, melyben erősen parancsolja, hogy késedelem nélkül 4000 négyezer kila lisztet szállítsunk Egerben hatalmas Császár parancsolatjára. A Kapucsi Pasa az árát megadja, minden Istámboli (Constantinapoli) két kilátul fél tallért, 6000-rel tartoznánk, de két ezerit elengedték, ha el mulatjuk, elraboltatunk etc. Ugyan ezzel érkezett a váradi Pasának szóló levél is, mely Fekete István ur által megküldetett.

Die 19. Sziogyártó István és Nagyházi János uramék expediáltatnak Szolnakban a szathmári két ácsmesterrel az hidban esett böncságnak [sic] megcsinálására. Varga György ur ő kegyelmekkel Budához experiálni.

Die eodem. Pósalaki István, Bernáth János uramék érkeznek a Fejedelemtől Kassárral, referálván, hogy ő Nagysága igen haragutt, hogy a kiket hivatott, Komáromi István és Fényes István uramék nem mentek, és szemben lenni sem méltóztatott ő kegyelmekkel; hanem budai dolgokat írásban kívánta be, Pósalaki István és Vecsei Péter uramékat arestáltatta. Bernáth urammal szemben lévén, bennünket szidott, hogy labanczczá löttünk, fenyegetett, az méltóságos Erdélyi Fejedelmet is kárhoztatta, hogy németes etc. Jóakarói instantiájára és Bernát uraméra Pósalaki István ur el bocsáttatik, Vecsei Péter ott hagyatik.

Die 20. Kondorosi János és Pál Deák uramék érkeznek Ónadból, referálván, hogy a Gyarmathi Jánosné miatt elhajtott 39 marhákat vissza adták oly conditioval, hogy ad quindenam törvényre felmennek, kellett a marhákért fizetni fl. 13.

Die eodem. Fekete István ur érkezik Váradra.

Die 21. Balla János, Osgyáni István uramék érkeznek Váradra, referálván, hogy reménkedésekre a Pasa az 200 számú heti szereseket százra, az 100 szekereket hatvanra engedte.

Die eodem. Szücs Gáspár és Szücs János uramék expediáltatnak Ecsedben káros emberekkel, kiknek feles sertéseket és marhájokat tolvajok hajtották el. Pap Mátyás posta is vélek elmégyen az Lotharingiai Herczeztől Buda alól hozott, Szathmárra szóló levéllel és hirrel.

Die eodem. Kis Mátyás, Király Mihály és Báthori Mihály uramék expediáltatnak Egerben, instrualtatván, hogy ha lehet, az 6000 kila lisztnek administratioját halaszszák, míg az hatalmas Császár Portájáról válaszunk jű, ha nem lehet, kevesebbre kérik,

ha az sem, buzául vegyék be, és annyi pénzen, mint itt megvehetni etc.

Die 22. Kovács Mihály és Boros István posták érkeznek Buda alól, hozván hirül, hogy az város vivása lövissel continualtatik, külső belső fél magát erősen viseli.

Die eodem. Ormós Mihály ur érkezik Hunyadi István szolgálával azont referálván Buda felől.

Die 23. Pósalaki István ur Hunyadi szolgálával expediáltatik Erdélyben Urunkhoz a budai és magyarországi Fejedelem ő Nagysága körül látott hallott dolgok felől.

Die eodem. Szabó Imre, Csanálosi István uramék Boros István postával expediáltatnak Váradra, item 100 heti szeresekkel, 43 szekerekkel.

Die eodem. Apáthi Miklós, Palágyi Pál és Csapó István uramék indulnak 6 szekérrel, hálóval, hajóval Ohatra a dézmának percipiálására és a víznek meg halászására.

Die eodem. Kovács Mihály posta mégyen Szathmárra, Buda alól hozott, Szapponárenak szóló levéllel és hirrel.

Die 24. Kállai hajduk érkeznek kapitányok váradi Pasának szóló levelével, mely Mészáros posta által mindjárt küldetik Váradra.

Die eodem. Kis Mátyás, Király Mihály és Báthori Mihály uramék érkeznek Egerbül, referálván, hogy...

Die 25. Abrok István posta érkezik Buda alól, referálván, hogy az várívók és a megszállottak mégis szorgalmatosan tisztekhez látnak. Beszéllette, hogy hallott olyan hírt, 40.000 muskátelyost várnak, a kik elérkezvén ostromolni fogják etc.

Die eodem. Apáthi Miklós uramék érkeznek haza Ohatrul, szép halászásbeli haszonnal jűnek.

Die eodem. Balla János, Kis Mátyás uramék expediáltatnak Váradra az Egerbül hozott levelekkel, instrualtatván, hogy az heti szereseknek és szekereknek kevesebbítéseért ujonnan reménkedjenek.

Die eodem. Ormós Mihály ur expediáltatik az Fejedelemhez, az ott fenn való dolgoknak ki tanulására.

Die eodem. Szücs Gáspár, Szücs János uramék érkeznek Ecsedbül, referálván, hogy a Commendánt az sertéseket, melyek ott találtattak, vissza adatta és minden jó akaratját igérte.

Die eodem. A tiszteletes nemes Tanács conflualván, az egri nagy kivánságnak teljesítésérül és az búzának megszerzésének módjárul sokat discurralván és törődvén, végre utcza szere után minden emberekre rendeltetett egy polturára egy véka búza, melynek kisedésére utczánként rendeltetnek böcsülletes tanács-

beli emberek, az buzának vékájáért rendeltetett dr. 45, a rozsért dr. 30, ha adajára nem megyen, kész pénzt adnak érte.

Die 26. Kondorosi János és Pósalaki János Szakmárra expediáltatnak.

Die 27. Az labanczok városokban beütvén, lovakat vittek, marhákat elhajtottak.

Die 28. Szakmárban, Ecsedben Szücs György és Varga János ezen dolog végett expeditusok.

Eodem die. Mészáros Dániel oda fel küldetik.

Eodem die. Szaniszlai János, Pál Deák Ónadban mennek Gyarmathiné dolgában.

Eodem die. Szolnakban die 19. expediáltatott atyánkfiai érkeznek, a hidat meg csináltatván.

Die 29. Isten kegyelmességéből fogtunk az Egerben szállítandó buzának méréséhez és okálásához.

Die 30. Ugyan ezen dolgunkat continuáltuk.

Die 31. Szaniszlai János és Németi Pál uramék érkeznek Ónadból, mit referáltak, vide infra die 12 septembris.

Septembris.

Die 1. Az Egerben szállítandó buzának dolga miatt Egerben postát küldöttünk.

Die 2. Kondorosi János, Pósalaki János érkeznek Szathmárról, hozván leveleket mind Szapponáretul, mind a Commendanttul a Lotharingiai Herczegnek és Barkóczi Ferencznek, item Sulcz Generálnak szólókat.

Die eodem. Tolnai János, Vég Mihály uramék érkeznek Erdélyből, referálván, hogy reánk nagy nehézség volt az híreknek ritkán való vitele miatt és megparancsoltatott volt, hogy vagy léssen bizonyos hírünk, vagy nem, minden héten emberünket járassuk, másként zálogot kell benn tartanunk. Item proponáltott többi között az ország gyűlésében, hogy hatalmas Császár Kapucsi Pasája utban vagyon az ifjú Fejedeleme ő Nagysága számára való bottal, zászlóval, azért az inauguralis solemnitásra az város elei közzül Fejér Váratt embereink compareáljanak ad 16 diem praesentis.

Die 3. Szaniszlai János, Pál Deák uramék érkeznek Ónadból.

Die 4. Szücs György, Varga János uramék érkeznek Ecsedből, referálván, hogy a Commendánt magát ígérte, hogy az alatta valóit coerceálja a tolvajságtul és szabadságot adott, hogy a kiket kaphatunk a félékben, megfoghassuk és hozzá vivén cum documentis, irremissibiliter megbünteti etc.

Die eodem. Gellért János expediáltatik az Szathmárról hozott levelekkel az Lotharingiai Herczeghez, instrualtatván, hogy a

kivánt zabnak és az árpának szállítására való lehetetlenséget az előttünk, utánunk és mellettünk lévő török várak miatt a Herczeg előtt detegálja, segítségre kérvén ebben Kürtösi János pesti és esztergomi kapitány urat.

Die eodem. Szaniszlai János, Szűcs György, Csanálosi István uramék expediáltatnak Egerben vévén buzát 33 szekérrel, zsák szám 392, ezekben oka szám 25.702 felső járásrul. Alsó járásrul 27 szekérrel, zsák szám . . . , ezekben oka szám 20.098. Mindkét járásrul szekér szám 60, zsák szám . . . , oka szám 45.800, ebből telik 2290 kila.

Die 5. Baranyi Mihály és Szabó Kelemen uramék érkeznek Tökölj Fejedelem ő Nagysága arestumából, ott hagyván Ormós Mihály és Vecsei Péter uramékat és referálván, hogy a Fejedelem ő Nagysága addig, míg mást utánok nem küldünk, el nem bocsátja, sőt, a miket kivánt, ha nem praestáljuk, meg látjuk, mint járunk etc.

Die eodem. Lénárt Gáspár ur érkezik Kállóbul, elbocsáttatván az arestumbul.

Die eodem. Lénárt Gáspár mégyen Váradra.

Die 6. Báthori János és Apáthi Miklós uramék ablegáltatnak Erdélyben ifju kegyelmes Urunk ő Nagysága számára a Portárul hozandó dob, zászló által való inaugurationnak solennitására, melynek terminusa 15 praesentis.

Die eodem. Osgyáni István ur expediáltatik Váradra, a Portára való küldésrül hírt tenni és commendatoriát kérni.

Die 7. Lénárt Gáspár ur érkezik Váradrul, hozván Pasa levelét, melyben parancsolja, hogy az Egerben küldött buza felől mint mehetett, tudósítsuk, ismét 6 ácsot, 6 kovácsot, 6 kerékgyártót küldjünk.

Die 8. Varga György ur és Oláh Bálint érkeznek Buda alól, referálván, hogy . . .

Die eodem. Mészáros Dániel érkezik a Fejedelem táborárul, hozván választ a Pasa levelére, melyben írja, hogy míg Baranyi ur és több atyánkfiai által megjelentett kívánságát nem teljesítjük, addig embereinket el nem bocsáttatja.

Die 9. Osgyáni István ur érkezik Váradrul, hozván Portára való commendatoriát.

Die 11. Bonyhádi János, Néki István és Domján János uramék ablegáltatnak a Fényes Portára a sok táborozások alkalmatosságával rajtunk esett sok exactioknak, szekér marhabeli károknak, szolnaki elromlott hidnak felépítésének, in anno 1682 tizenkét ezer kila árpák Budára, ez idén egyszer hat ezer, és mostan négy ezer kila lisztnek nagy bajjal, költséggel, kárral Egré való szállításának declarálására. 2. A magyar hadaknak az elmúlt

téli rajtunk quartélyozásának (a váradi Pasával együtt) alkalmatosságával és több külső nyomorgatások által való elfogyatkozott állapotunknak detegálására, és ujonnan azon hadaknak és a Fejedelemlnek téli quartélyra reánk jövedelektől való félemlünknek megjelentésére, hogy ezeket a Fényes Porta szánakozó szívvvel tekintvén, tovább több rend kívül való exactiokkal benünket ne terheljen, sőt az rendes adónkat relaxálja és a magyarországi Fejedelemlnek és hadainak reánk jövése ellen oltalmazzon. Instruáltatván e mellett ő kegyelmek, hogy ezen nyavalyáinkat a mi kegyelmes Urunk ő Nagysága és a nemes ország előtt is megjelentvén, adónkbeli restantiákban tovább való engedelmet és a Fényes Portán dolgunknak promotioját supplicálják, sollicitálják.

Die 12. Kondorosi János és Németi Pál uramék expediáltatnak Ónadban a végre, hogy a mely erőszakkal elhajtott marháért ez előtt két héttel Füleki Kis Mihályt és veit Ujvári nevűt törvényre idéztek volt több társaival, 8-czal együtt és törvény szerint megnyerték, convincáltatván az I[ncattus]nak minden káros személy ellen száz-száz forintokon, és a törvényre való költségért tiz-tiz talléron, azon törvényt a praefigalt tizenötödnapon executioban vétessék.

Die eodem. Szaniszlai János, Szücs György uramék érkeznek Egerbül, referálván, hogy az elvitt buzákhoz kívánnak ismét 700 üres zsákokat, hogy két felé töltvén lóhátokon vihessék, megparancsoltatott az is erősen, hogy mind az üres zsákokat, mind pedig a buzának hátra maradt részét negyed napra elvigyük és az buzának Érsek Ujvárbán való szállására könnyű szekereket küldjünk. Referálják azt is, hogy a buzának keves részét töltötték le, ugymint 30 szekérrül, a többi még akkor a mezőn maradt, mellette Csanálosi István, Német Mihály uramék ott maradtak.

Die 14. Baranyi Mihály, Bernáth János uramék expediáltatnak Tökölj Fejedelemlhez ő Nagyságához, arestumban lévő Vecsei Péter és Ormós Mihály uramék kiszabadításokra, vévén 4 hordó bort, egy szép pallost és egyéb ajándékokat.

Die eodem. Szücs György és Kécskei István uramék expediáltatnak Egerben 700 üres zsákokkal.

Die 15. Érkezik Tökölj Fejedeleml ő Nagysága levele, Váradra szóló levelekkel, parancsolja serio ő Nagysága, hogy a leveleket tévedés nélkül elküldjük.

Die 16. Kis Péter posta mégyen Váradra azon levelekkel, ács, kovács, lakatos mesteremberekkel együtt.

Die 17. Kondorosi János és Pál Deák uramék érkeznek Ónadbul, referálván, hogy a meg lött törvény szerint való executio.

végben nem mehetett, mivelhogy Ujvári János magát vakmerőségre vetette, ez mostani villongó állapothoz képest nem adigalhatták ad satisfactionem, mivel a Fejedelem ő Nagysága parancsolatja akkor érkezett az hadak indulása felől, melyről az ott való böcsülletes tisztek bennünket követtek és magokat ígérték, hogy a mért halad, nem mulik el, minden módon azon lesznek, hogy a dolgot ad finem perducálják.

Die eodem. Német Mihály ur érkezik Egerbül, referálván, hogy a szekerekrül a buzát lerakták, a szekereket ganaj hordani hajtották, onnan kiszabadulván, haza jöttek.

Die 18. Váradi törökök, lovasok circiter . . . érkeznek városunkban.

Die 19. Ormós Mihály Tökölj Fejedelem rabságából megszabadult, az német tábor triumphalt ellene Eperjesnél, minden munitioit el nyerték, maga futva szaladt.

Die 20. Az buzát ugymint két ezer kilát Egerben elküldöttük.

Die 21. Erdélyben Ormós Mihály és Erdődi Pál az eperjesi csata hírével elküldetik.

Die 22. Az tokaji vásárra ment szekereinket vizi malomban buza öröltetni el hajtották.

Die 23. Kassára arestumban lévő atyánkfiának levelet küldöttünk.

Die 24. Az szüretre indult Mező Dánielné lovait az labanczok elvitték.

Die 25. Pósalaki István Erdélybül megérkezik, az ifju Fejedelem kegyelmes Urunk instellatiojában jelen volt Fejérvárott.

Die 26. Az labanczok az városban éczczaka be ütnek, Böszörményeknek károkat tesznek.

Die 27. Egerben Szücs György, Kécskei István uramék mennek 700 zsákokkal buza vitelére.

Die 28. Ugyan Egerbül levél jó az buzák alá való szekerek kiadása felől.

Die 29. Az szüretre elmennek.

Eodem die. Szakmárban Paladi Pál, Szabó János uj tiszt Vallis Györgyhöz elküldettek.

October.

Die 1. Szakmárbul Kis Péter megjön levelekkel.

Eodem die. Boros István Miskolczra küldetik.

Die 2. Szakmárból Kis Péter megérkezvén

Die eodem. Budára küldetik.

Die eodem. Erdélybül Apáti Miklós, Ormós Mihály, Bátori János és Erdődi Pál uramék megérkeztek, az Országgal irattak Thököly Fejedelemnek, hogy bennünket ne háborgasson.

Die 3. Egerbül Bátori Mihály, Szücs György meg jönnek, az hat ezer kila életnek 100 köből híja, más félszáz szekeret kérnek, Ujvárbán akarják az életet szállítani. Ketten Kécskei s Gönczi uramék ott maradván.

Die 4. Egerbül váradi törökök jönnek az városban 20 szekérrel.

Die 5. Érkeznek somlyai vitézek 14 lóval.

Die eodem. Az Erdélyország küldte levelet Mészáros Gergely által Thököly Fejedelemnek ő Nagyságának el küldtük.

Die 6. Palágyi Pál ur, Varga János uramék Szathmárrul megérkeznek. Vallis Generál protectionalist adott.

Eodem die. Buda alól Pap Mátyás meg jó, az Buda segítségére jött törököket debellálták, úgy beszéli, és feles lovas hadakat az pesti hidon által költöztek, Hatvan felé nyomulván, az egri ágyuk lövése sűrűn hallatik.

Die 7. Ezen hir Váraddá, Somlyóra megizentetik s irattatik.

Die 9. Szakmárra Pap Mátyás expediáltatik.

Die 13. Egerben az hátra maradt buzát be küldtük.

Eodem die. Szendrőben két tanácsbeli emberünket kívántak s expediáltattak Dikó István uramék.

Die 19. Csirke török Debreczenben be jött egynehányad magával.

Die 20. Innét Sámson felé 9 szekéren elindultak.

Die 21. Egyet azon törökök közzül levágtak az vitézek, az testet Váraddá beküldtük. A pércsiek fel vévén, elébb vitték.

Die eodem. Dikó István ur Szendrőbül jó válaszszaal megjött.

Die eodem. A törököket elvivő szekeresink közzül egy haza jöven referálja, hogy a törökök éjjel éjfél után Kis Létán megszállván és házankint zaklatódván, katonák reájok ütöttek, őket felverték, és éjjel vélek nem bírván (mivel malomban vonták magokat), reggelre kelvén ismét reájok rohantak gyalog, a malmot felgyújtották és a tűz alól széjjel szaladt törököket lenyakkaszták, kik közzül egy elszaladván és városunkban jüvén azont referálja.

Die eodem. Gönczi István ur Egerbül érkezvén, referálja, hogy a 12.000 kila buzát kitöltötték, 25 zsák meg maradt; de a Kapucsi Pasa az meg őrlésért vámot kíván, minden tíz kilára egyet, ha azt nem praestáljuk, őrlössük meg. Mely fortélyos kívánságnak lerontásáért való instantiára az egri urak magokat ígérték, melynek effectumát várni ott maradtak Szücs György és Csanálosi István uramék, item Varga János ur.

Die 22. Vég Mihály, Erdődi Pál uramék expediáltatnak az törökök veszedelmével oda maradt szekereinknek nyomozására és keresésére.

Die eodem. Az törökök alá vetett szekereink meg érkeznek Orros nevű falubul, az szekeresek referálván, hogy a csatán közzűlők . . .

Die eodem. Az szaladt török Pércsre késértetik.

Die eodem. Más török is, a csatárul szaladt, érkezik, ki midőn a rab gazdával Bíró uram házához ment volna, a kis templom előtt, nem tudatik kívül, véletlenül fűben üttetik.

Die 24. Szaniszlai János ur expediáltatik Szaniszlóra az szolnaki hidhoz, buzsognak vagy támasznak való öreg fákért.

Die eodem. A bejött szaladt sebes török elküldetik.

Die eodem. Szűcs György, Csanálosi István uramék érkeznek Egerbül, referálván, hogy a vámért való restantiában kértek 9000 okát, az urak és magok instantiájára hagyták meg 4000-ben, abban még van hátra 1712 oka. Szekereket is kérnek. Varga János ur ott maradt.

Die 25. Csatári Bálint, Sziogyártó Miklós, Balla János és Palágyi Pál uramék expediáltatnak Váradra az adónak nehezen megszerzett részével.

Die eodem. Csatári uramék levele érkezik Bagosrul, melyben írják, hogy az ütött török maga erejével szállott volna le a szekérrül Marjánál, Pocsajnál is a vámosokkal beszéllett, az következhető akadálytul félnek, azért a rab gazdát küldjük utánok.

Die eodem. Bagosi Szűcs János ur a rab gazdával mégyen Váradra ; hogy ha Isten meghozza, mint járt, referálja.

November.

Die 1. Szaniszlai János az szaniszlai erdőre expediáltat öreg fákért, kit feles költséggel, fáradsággal tizenkét fát elkészített.

Die 7. Meghozták azon épületre való fákat.

Die 9. Buda alól Végvári István megérkezik, hírt adván, Buda alól az német elment.

Die 10. Váraddá Mészáros Dániel azon hírt megviszi.

Die 11. Szakmárra Boros István is azon hírt meg viszen.

Die 12. Egerbül Bátori Mihály megjő, és onnét két száz szekeret kérnek.

Eodem die. Dikó István Szűcs Györggyel Egerben azon dolog végett [*expediáltatik*].

Die 13. Az Portárul Bonyhádi János, Néki István és Domján János megérkeznek. Az leveleket, melyeket adtak, Váraddá bevitték, de hogy Mutavelivel az dézma végett megalkudtunk, semmi hasznát nem vehetjük.

Die 14. Váraddá Gyárfás István, Néki István mennek, az leveleket bevitték, le akarjuk küldeni, mivel bennünket abban meg nem tartanak.

Die 15. Az szentimrei, diószegi boros gazdák borukért el mennek, Mutavelinek csebritül fl. 4|20 meg fizetvén.

Die 16. Balla János ur Váradrul megérkezett, egy váradi török megütéséért tall. 50 kívánnak az városon.

Die 17. Dikó István megérkezik Egerbül, Szűcs György ott marad, mig az szekereket utána küldjük.

Die 18. Szakmárra Abram István levelekkel küldetik.

Die 20. Az Egri Pasa levele érkezik az két száz szekerek elküldése felől.

Die 21. Az élés alá százhat szekerek készülnek Egré, azok mellé Német Mihály, Varga György, Csanálosi István adjungáltattak.

Die 22. Bernát János, Gönczi István Thököly Imre Fejedelemehez expediáltattak Kassán arestumban lévő Vecsei Péter szabadtása felől.

Die 23. Balla János, Palágyi Pál Váraddá mennek, az adóságban pénzt visznek s az sebhett török dolga orvoslása felől.

Die 24. Szaniszlai János az szaniszlai erdőről az szolnaki hidhoz való fákkal megérkezik békével.¹⁾

MDCLXXXV.

Januarius.

Die 1. Tiszteletes Komáromi István ur választatik az fő Bíróságra.

Die 2. Szathmári János ur érkezik Váradrul, ki expediáltatott volt az uj Pasához, hogy köszöntésére nem mehetek, mivel az uj esztendőben a Bíró és egyéb tisztek változnak; referálja, hogy a Pasa parancsolta, az uj Bíró ne késsék, bemenjen.

Die 4. Az reánk importált 1700 kila lisztnek való buza szerzése felől a t. Tanács sokat discurrálván végre concludáltatik, hogy utczánként kell szedni, minden polturára egy véka rendeltetik, mivel ha pénzünk volna is, nem találhatni, melynek exigálására böcsülletes tanácsbeli emberek expediáltatnak utczánként.

Die eodem. Az lisztet Ujvárbán szállító szekerekben érkeznek, kik referálják, hogy nagy része oda veszett a marháknak a nagy hidegben, éhségben, a szekerek pedig mind oda vesztenek, sokan a szekerekben is a hideg miatt meg nyomorodtanak.

---

¹⁾ Hat lap (1684 nov. 24—1685 jan. 1.) ismét beiratlan.

Die 12. Bíró uram, Bartha Imre, Csatári Bálint, Bonyhádi János, Balla János és Pósalaki János uramékkal mégyen mégyen az uj Pasa köszöntésére.

Die 13. A Guthi erdőrül feles marhákat és szekereket hajtának Kállóban.

Die 14. Szentesi János, Csehi János uramék expediáltatnak Kállóban a marhák kisserzésére.

Die 15. Bíró ur érkezik haza Váradrul, referálván, hogy a Pasa jó szívvvel fogadta, a portai leveleinket mind elolvasta és a várost minden háborgatók ellen protegalni, oltalmazni ígérte.

Die 19. Tökölly Fejedelem szolgája, Kápolnási Pál, érkezik késértetvén kállaiaktul, ki, a mint érthettük, küldetett volt a hajduk és más fegyverviselők kivitelinek színe alatt a város kémlésére, abrak és széna dolgábul, item a falukon fáczán keresni.

Die 20. Fényes István uramék expediáltatnak Szathmárra, Vallis nevü Commendanthoz.

Die eodem. Balla János ur Váradra a Pasa jégvermének rakása felől.

Februarius.

Die 6. Az liszt 4 szekereken, lovasokon, megindíttatik, adjungáltatván gondviselésére és administralására Borbély András, Ladányi János, Varga György és Borsi János uramék.

Die 7. Szaniszlai János ur expediáltatik Szathmárra.

Die eodem. Érkeznek Várad Pasa levelei Egri Pasának és Fejedelemnek szólók.

Die 9. A Fejedelem élésmestere és Ubrisi Pál hopmester levelei érkeznek, melyekben kívánnak élést Ónadban vagy Tokajban szálléttatni ugymint...

Die 10. Az éléssel expediáltatik Báthori János ur.

Die eodem. Dobozi István ur vissza jűvén Szoboszlóru, referálja, hogy a Fejedelem Csegén hált az egri Pasával és erre felé jűnek, melyre nézve az éléssel való szekerek elmennek ugyan, de az juhok és vágó marhák vissza hajtának. Ezen hír felől Dobozi István ur sietve expediáltatik Váradra Király Mihálylyal együtt.

Die 11. A Fejedelem érkezik Szoboszlóra, az egri Pasa Nádudvarra.

(*Die eodem.* Csatári Bálint ur és más tanácsbeli atyánkfiai mennek a Pasa eleiben a portai protectionalis levelek pariaval.) ¹⁾

Die eodem. Az egri Pasa Tihája egy nehányad magával bejű,

---

¹⁾ A kéziratban keresztvonásokkal ki van húzva.

késértetvén magyaroktól, kik a kerteken megszállanak, a Tiha kívánja, hogy az Pasának szállást mutassanak, mivel mind az egri Pasának, mind váradinak, mind tömösvárinak mind pedig Tökölj Fejedelemlnek minden erejekkel ide kell jűniek, hogy a várost a reá szándékozó némettűl megoltalmazzák.

Die eodem. Balla János ur ismét expediáltatik Váradra más böcsülletes atyánkfiával ezen hirrel, hogy a Pasának reménkedjenek, bennűket oltalmazzon ; soha minket ugy fegyverrel nem oltalmaztak, hanem mi mindenkor akármely népnek eleiben mentűnk, kedveskedtűnk éléssel s reménkedtűnk, ugy marasztott meg bennűket ; ha reánk jűnek az hadak, most is éhelhaló nagy része a város lakosának nem tarthatja ; ha szintén tarthatná is, benn lételeivel az ellenséget reánk vonná, mint másszor, csak itt hagynának bennűket a veszedelemben, ez ilyeneket hirre adtuk a Fényes Portának s ugy adták a Fermántokat vagy protectionalis parancsolatokat, hogy mi reánk sem a magyarok, sem egyéb zászlós hadak ne szálljanak ; ha a Pasa nem oltalmaz a parancsolat szerint bennűket, elromlunk, a Császár parancsolatját vissza kell vinnűnk etc. etc. Ezeket a benn lévő török Tihának is megmondottuk.

Die 12. Csatári Bálint, Domján János, Balla uramék Váradról megérkeznek, referálván, hogy a Pasa nagy Devánt gyűjtetvén, az parancsolatnak parját a Kadiával kiiratta és kezekben adta, hogy az egri Pasához vigyük mellette írott levelével együtt, biztatott, hogy be nem jó, ha meglátja.

NB. Annak előtte megértvén az egri Pasának és Fejedelemlnek reánk való szándékozását, a portai parancsolatot in specie Szentesi János, Szathmári János uramék által Egerben küldtűk volt, de otthon nem praesentálhattuk, eljűvén már onnan hazul a Pasa, sem itt közel nálunk nem lévén, nem praesentálhattuk, melyen nem kevés törődéssel volt a t. Tanács, hanem nagy szerencsénkre be lévén iratva a váradi Kadiával, mintegy reménységűnk felett magok találták fel a váradiak és parialván ugy adták kezűnkhez.

Die eodem. Az értetlen község a Tanácsnak hire és akaratja ellen magát öszve ütűn és felforrűván, nagy zenebonával felzendűl és fegyvert fogűán csoportonként a piaczon és kapukon felkiáltották, hogy soha be nem bocsátják, ha a Tanács bebocsátja is ; sőt a város házára is puskával, dorongokkal, vasvillákkal és több efféle derék fegyverekkel reá jűvén, helytelen és veszedelmes conspiratiojokat kikiáltották, kiket t. Bíró ur a város házánál levő böcsülletes öreg urainkkal, Balýk András, Bartha Boldisár uramékkal és többekkel semmiképen le nem csendeséthették, sőt engedetlenségeket, pártütéseket nagy furiával és Bíró,

Tanácsot böcstelenítő szókkal ugyancsak kijelentették, kettőt a hitvány vakmerőkben megragadván, a két ajtajuban töttek, de azokat a furiáló, kiáltozó községnek fenyegető kívánságára ki kellett adni, hogy nagyobb gonosz ki ne jőjjön belőle.

Die eodem. Csatári Bálint, Dikó István és Domján János uramék sietséggel mennek a parancsolat párjával az Egri Pasa eleiben, honnan haza jüvén, referalják, hogy Nádudvarrul a Pasa (az hol hált) megindulván, Szoboszlón csak által jött (holott a Fejedelem volt) meg sem szállván városunk felé jött a török hadakkal, de ő kegyelmektől a levelet elvévén és megolvassván, nagy haraggal vissza tért és Szoboszlóra beszállott, bennünket fenyegetvén azzal, hogy: az budai, egri, szolnaki, váradi, tömösvári etc. sanczogságbeliek mind oda mentek hozzátok lakni, megfelesdettek, elhamisodtatok, nyakasodtatok; én vissza megyek, de minden hamisságotokat a Szerdarnak megírom s meglátjátok, mint jártok etc.

Die eodem. Az egri Pasa Tihája kimegyen. A Fejedelem szolgálai is jűnek s mennek, ki vásárlani, ki más dolgában Szoboszlórul és hogy a bejövöket a község a kapukon meg ne bántsa, eskütt bírák és tanácsbeli uraimék paripákon sűrűen kerülnek a várost, intvén a népet, hogy alkalmatlanságot ne műveljenek etc.

Die 13. Tiszt. Bíró úr, Balýk András, Bartha Boldisár, Fényes István uramék és több böcsülletes uraink tiszteletes praedicator és professor uraimékkal együtt a város kapuit megjárván, a párt-ütő községet szép ratiokkal csendesítik, az engedelmességre, a Tanácstul való függésre, csendességre intik, kik is magokat minden jóra ajánlják etc.

Die 14. Az egri Pasa Tihája ismét bejű Szoboszlórul, expediáltatván a váradi Pasához.

Die eodem. Balla János, Domján János uramék a Tihával együtt expediáltatnak Váradra tiz szán puskás késérőkkel, instruáltatván, hogy a Pasátul oltalmazó csauzokat kérjenek.

Die eodem. Sulcz Generalnak és Barkóczi Ferencznek levelei érkeznek, hogy az ő Felsege armádája számára való élés küldés felől hozzájuk embereinket küldjük.

Die 15. Az Egri Pasa bejű a városban a török hadakkal.

Die eodem. Balla János uramék a Tihával vissza jüvén, hoznak Pasa csauzát és az Olaj Békét egy néhány magokkal éjjel.

Azon éjjel érkezik a Fejedelem levele Szoboszlórul az egri Pasának szóló, melyben írja ő Nagysága, hogy a német tábor kétfelé szakadván, némely erősségeit meg akarták szállani, de az erősségekből kiütvén és sokat benne fogván, szégyennel mentek el, a Pasa is ha mit munkálkodhatott a dologban, tudósítsa ő Nagyságát levele által, mely munka nem egyéb volt kétség

nélkül, hanem az ő Nagysága maga bejövetele felől, a mint hogy azt szívesen munkálkodta, mind a váradi Pasa előtt, mind Bíró uramék előtt, de Isten elő nem segéllette, az váradi Pasát ő Felsége oltalmul mellénk támasztván, mivel mind megirt csauzi által, mind levele által, a mint végére mehettünk, azt izente az egri Pasának, hogy Debreczenben semmi járójok is nincsen, az ellenség is távol van, az egy város maradt meg, azt is már el akarják rontani; ha nincs otthon mit enni, menjen be ő hozzá Váradra, ad neki, csak a Császár Fermánja ellen a debreczenieket ne pusztítsa, melyet éjjel hozzá menvén a váradi Pasa emberei bővön declarálták az egri Pasának, három órátul fogva virradtig discurrálván véle.

Die eodem. A váradi csauzok haza mennek Balla János uramékkal.

Die 16. Jó reggel Bíró uram is felmenvén egy nehányad magával, midőn ő kegyelme is kérte volna a Pasát, hogy a Császár parancsolatja ellen a magyarokat be ne hozza, sok ratiokkal meg állétván a dolgot, hogy a városnak pusztulására és utolsó veszedelmére lenne; ha ugyan be hozza őket, a Császár parancsolatját vissza kell vinnünk etc. Felgerjedvén, egy nehány szánakat és Szováth felé kalauzt kérvén, haraggal elmegyén, az neki praesentalt fegyverbeli ajándékot is el nem vette.

Az debreczeni Izraél mondja most: ha a Jehova nem lett volna mi velünk, mikor az emberek mi ellenünk támadnának, akkor minket elevenen elnyeltenek volna, akkor a vizek elborítottanak volna minket, a patak által ment volna a mi lelkünkön. Áldott légyen a Jehova, ki nem adott minket praedára az ő fogoknak. A mi lelkünk megszabadult, mint a madár a madarásznak töréből, az tör elszakadozott, és mi megszabadultunk. Az mi segítségünk volt a Jehovának nevében, ki teremtette a mennyet és a földet. Amen.

Die 15. Szathmári János, Szentesi János, Szücs György, Báthori Mihály uramék Egerbül meg érkezvén, referálják, hogy különben nem lehetett szabadulások, hanem a mely 80 szekereket a mi 2000 kila buzánk alá hajtottanak, azoknak való fizetésre tizenöt, öt tallérokat, id est ezer kétszáz tallérokat, azon kívül nyargalóért és egyébre majd 200 tallérokat meg kellett ígérni és ott felkérvén meg is adni.

Die 18. Erdődi Pál, Palágyi Pál uramék expediáltatnak az ország gyűlésére, a körülöttünk forgó dolgoknak megjelentésére, és az országot supplicálni, melynek párját lásd ez után következő 2-dik levelen.¹⁾

¹⁾ A kézirat 637. lapjára vonatkozik a megjegyzés, hol azonban e supplicationnak csak a címe van meg, a szöveget elmulasztották beírni.

Die 20. Borbély András, Varga György, Ladányi János és Borsi János uramék levelek érkezik Váczrul, melyben írják, hogy: az Mácza völgyén, Hévizen egy embertül azt értették, hogy Máczán felyül Nógrád felé, Püspök Hatvan nevü faluban és Szekulyán is a váradiakat felverték, melyhez ő kegyelmek is Tura nevü faluban közel hálván, Máczánál el tértek Váczra, Borsi uramat a liszt felől küldték Nógrádban, de a Bék, re infecta bocsátta vissza, mivel abbul csak a budai Vezér disponál, másnap a váradi sanczokságbeli Szanák a Gömli Agával, Csorbacziával és budai csauzzal beérkeztek, azok is Budárul várnak, megszámlálván a szánakat, sok hijjával találták, a mieinket is öt hijjával adták bé, hogy annyival inkább a Vezér meghányja, Váczon vagy Budán a lisztet le vigye etc.

Die 21. Az Váradi Pasa levele érkezik, melyben írja, hogy a Szerdártul olyan parancsolat jött, a lisztet szintén Ujvárban kell vinni, azért küldjünk utánok szekereinknek, hogy a lisztet le ne rakják, az Egren lévő 2000 kilát is el szállítsuk. Ha mindkét rendbelit véghez visszük és róla quietantiát hozunk, vezéri méltóságára igéri magát, hogy embereink mellé maga emberit adván, a Fényes Portára küld és a Császár maga keze irásával a parancsot úgy megerősített, hogy sem Tököly, sem egri, sem váradi Pasák az vizünkben is nem isznak és tovább is, mint eddig, mindenek ellen megoltalmaz bennünket. Ez mellett kíván tőlünk egy festett kocsit hámjával pénzére, egy néhány zsák árpát, mézet, vaját, lisztet is Szolnakban eleiben vinni, mivel neki is el kell a liszt szállítására menni.

Die 22. Szabó András ur expediáltatik a szekerek után, hogy a szekerek le ne rakják a lisztet, utánok mind magoknak élést, mind a lovaknak abrakot küldünk.

Die eodem. A t. Tanács minden tizedbül egy-egy szekeret rendel a Pasa számára és a kocsisoknak való árpa, liszt, széna és egyéb élés alá.

Az országhoz beadandó supplicationak párja.

Tekéntetes Nemes Ország! ¹⁾

Die 22. Az élés szekerek megindittatni akarván, hir érkezik, hogy a Fejedelem ismét vissza jű Karcagujszállás felől, melyre nézve az élés lerakatik, és a kapukra jobban vigyázni mind tanácsbeli uraimék, mind az köznép közzül felesen rendeltetnek sűrűn járván lóháton eskütt bírák uramék is a város környékét.

Die eodem. Ezen hir Váradra meg izentetik.

Die 23. A váradi Pasa izeni, hogy neki Váradban kell maradni,

¹⁾ Lásd a 18-ki bejegyzést.

mivel Császár embere jüvén hozzá azt hozta, azért a mely jóakarunkat eleiben akartuk küldeni, hadd legyen helyben, megtalálja.

Die 24. Balla János úr érkezik Váradrul, hozván passust a Pasátul arrul, hogy megmaradásunkért a németeket requirálhassuk és élést küldhessünk.

Die 25. Ormós Mihály és Dobozi István uramék expediáltatnak a Fejedelem után Kállóban egy néhány szekér éléssel.

Die eodem. Borbély András, Varga György, Ladányi János és Borsi János uramék más levele érkezik ugyan Vácزل, melyben írják, hogy 19 praesentis a Budai Vezértül a váradi csauzokkal együtt Vácزلra érkeztenek (az hol az lisztet és szekereket hagyták volt), Budán a váradi Pasának mellettünk irott levelét megadván, a Vezér csak megszidogatta, el kellett júni előlök semmit nem obtineálhatván az liszt lerakása felől ; azon hajnalban az németek, labanczok a várost felvervén, megégették, az kinn lévő két szekérbeli 8 lovat is kocsisostul elvitték. Az egri élést mind marhájokkal együtt elhajtották. Az Vácزلon, várban levő 45 élésszekerek még békével vannak, magok négyen az tűz alatt maradtak meg. Úgy értették ő kegyelmek, hogy az egri, tömösvári, váradi és budai Pasákra bizták, hogy az lisztet Ujvárban lovok hátán vegyék, 2000 zsákot is hoztak Budázul, azokat oda várják, addig ő kegyelmeket, lovokat ott tartóztatják. A Kajmekám az előtt való nap 19. praesentis ment Budára. Isten tudja, mit akarnak vélek. Az levélhozó 2 késérők beszélík, hogy lovaink ehol elszakaszkodtak, éjjel benn hálnak, nappal az avaron vesződnek, de messze nem mernek menni. Váradra szóló török leveleket is hoztak.

Die 26. Balla János, Szaniszlai János és Báthori Mihály uramék ezen hirrel, levelekkel expediáltatnak Váradra, elvévén egyik késérőt is.

Die eodem. Bányai Péter ur expediáltatik a szolnaki hidnak építésére, élést vivén az ott munkálkodóknak és instruáltatván, hogy a Tiszábul kifogott hidfáknak, gerendáknak felhozattatásában munkálkodják, mivel azt irták Kovács János uramék, hogy az hidnak két vége rossz, bálványi megtörtek etc.

Die 27. Ormós Mihály, Dobozi István, Ürmös András uramék érkeznek a Fejedelemtül Kállóbul, referálván, hogy a szekereknek hátázul az élést elsőben lerakták, de hármázul egy csizmáért. A Fejedelem ő Nagysága tegnap Kisvárdában ment, ugyan *die 27* ő kegyelmekkel együtt jött a Fejedelem ő Nagysága szolgálja Csatári Gábor, ki Váradra ablegáltatott.

Die 28. Báthori Mihály ur érkezik Váadrul, postán küldetvén, referálja, hogy Váradra Császár csauza érkezett, mely egyenesen Debreczenben van expediáltatva, az Pasának sem mondotta

meg követségét, Debreczenben akar júni, ma megindul, a Pasa intimálta, hogy Bíró ur sietve menjen eleiben, hogy ide ne jőjjön.

Die eodem. Az váradi Pasa levele érkezik, melyben írja, hogy a Portárul jött 2 tatárok hozzánk akarnak júni, a kiket a Pasa Kismarjáig késértet, mi is addig küldjünk eleiben feles pus-kás szekereket és jó securitással hozzuk, a városban dolgát végez-vén, ismét vigyük vissza.

Die eodem. Bonyhádi János, Néki István, Domján János, Bagosi Szücs János uraimék indulnak azon tatárok eleiben 8 pus-kás szekerekkel, instruáltatván, hogy megmondják nekiek, ugy jüjjenek ide, hogy nem felelhetünk felőlök etc.

Die eodem. Az szolnaki hidhoz 30 lábfák megindittatnak.

Ez két holnapokban németeknek, magyaroknak, törö-köknek . . .

Martius.

Die 1. Az utczabeli tizedek ujonnan megvizsgáltatnak és limitáltatnak ez szerint :

Uj utcza másfél tized.

Hatvan utcza.

Mester utcza.

Csemete utcza.

Péterfia harmadfél tized.

Csapó utcza harmadfél tized.

Czegléd utcza harmadfél tized.

Varga utcza.

Boldogfalva utcza.

Várad utcza.

Sz. Miklós utcza.

Piacz utcza egy tized.

Németh utcza.

Die 1. Bagosi János ur érkezik postán, jelentvén, hogy a tatár követek hozzánk jűnek, nem meszsze vannak.

Die eodem. Bányai Péter ur levele érkezik Szolnakbul, melyben írja, hogy a Bék az hidhoz való fáknak felhozatására magát ígérte, az hid most talán megállja, fel sem bonthatni a mostani sok járók miatt, lábfa nem kell, mert most ott van, ha oda küldjük, félő, a vár szükségére fordítják, hanem vagy 40 láb-fát ¹⁾ küldjünk, Kabán az lábfát megállitották.

Die eodem. Az lábfáknak vissza térítése felől levél küldetik.

Die eodem. Balla János uramék érkeznek a tatár követekkel,

---

¹⁾ A följegyző tévedése, alkalmasint *deszkát* akart írni. L. a 4-ki bejegyzést.

Bonyhádi János, Néki István uramék Váradra menvén a Fejedelem szolgájával ad experiendam legationem ejusdem.

Die eodem. Az éléssel elküldött késérők circiter 31 érkeznek haza, referálván, hogy a lisztet Vácson lerakták, mind a törökök, mind böcsülletes atyánkfiai a budai Vezér előtt szívesen munkálkodtak, hogy a lovakat, szekereket haza bocsássa, az ott levő Pasának is reménkedtek, de semmiképen szabadulásokat nem nyerhették; annyira eléheztek lovaink, hogy szíjjat kötelet mit vagdálnak elejekben, azt is megennék. A késérőknek élések elfogyván s ott nem kaphatván, haza kellett jűniek, az lovak 11 hijjával vannak már, ha egy-két nap alatt haza nem bocsátják, semmi reménség nem lehet felőlök.

Die 2. Bonyhádi János, Néki István uramék érkeznek Váradra a Fejedelem ő Nagysága embereivel, Csatári Gáborral és Hegymegi Ferenczczel.

Die 3. Balla János, Erdődi Ferencz uramék expediáltatnak Váradra a viszsza menő tatár követekkel.

Die eodem. Csapó István ur expediáltatik Erdélyben Urunk ő Nagysága, Teleki Mihály és ifju Urunk számára való 3 tokaji borokkal.

Die 4. Az szolnaki hidhoz való hiddeszakákkal nro 20 szekerekkel expediáltatik...

Die eodem. Az egri 2000 kila lisztnek szállítására hajtott 80 szekerekért felkért 1200 talléroknak, ismét az utban elpraedált lisztért fizetett 120 forintoknak és 20 arany interesnek megfizetésére utczánként vettetnek minden tizedre 55 tallérok, tudniillik az 23 tizedre in summa tall. 1265.

Die 5. Balla János, Erdődi Ferencz uramék érkeznek Váradra, a tatár követet a Pasának praesentalták.

Die 6. Hir hallik, hogy az Elepen lévő szénánkra szekerek jűvén, sokat elvittek benne, melynek látására a csász kiküldetik, ismét katonák is, kik haza jűvén referálják, hogy semmi sincs benne.

Die eodem. Az kerteken lévő katonák elmennek.

Die 7. Az feles labanczok városunk mellett elmenvén, embert eskütöttek, hogy a kerteken lévő katonák mikor mentek el és hová, meg értvén Szoboszló felé való indulásokat, utánok mennek.

Die eodem. Az Elepre szénáért a városon lévő szekerek kivettetnek és elindíttatnak, kiket az Szoboszlóruul nyereséggel vissza jűvő labanczok a kapun kívül találván, megtartózkodnak, de a labanczok elmenvén, ők is elindulnak. A labanczok mind magok beszéllették, mind mások úgy referáltak, hogy a kuruczokat félésekben megnyomván, Bálint Deákot, Szücs János ónadi kapitány vicéjit személye szerint zászlóstul elvitték egy nehányad magával etc.

Die 8. A szénával megérkeznek békével.

Die eodem. Borbély András ur érkezik Vácruzl, referálván, hogy az váradiak az ott őriző Pasa akaratjából küldték haza a törökkel együtt a végre, hogy a mennyi nyomoruságban, kárban őket lenni a Pasának megírták, arrul ő kegyelme is a Pasa előtt bizonyoságot tégyen szóval. Beszéli ő kegyelme, hogy reá menvén a Pasára nagy éhezések felől, az ott való lisztbül parancsolta, hogy magoknak süttessenek, éhel meg ne haljanak, az lovak és marhák ha elvesznek is, arrul nem tehetnek. Az lovakban a kocsisok sokat eladtak és adton adják, melyeket elveszetteknek lenni irták a törökök.

Die 9. Az Elepre ujonnan feles szekerek küldetnek ki szénáért.

Die 10. Balla János, Borbély András uramék expediáltatnak Váradra az váczi hirrel, vévén a Pasának egy festett kocsit, 3 lóra való szerszámmal együtt, item 25 zsák árpát.

Die 11. Németh Mihály ur expediáltatik Kis Várda felé hírek tudakozni, mivel a Fejedelem felénk való közeledésének hire zengedezett.

Die eodem. Szalánczi Ferencz és Kovács András gyalog kapitányok levele érkezik Téglásrul, melyben írják, hogy a Fejedelem parancsolatjából erre kellett lenni, az eltörődött és éhezett hajduknak, tudniillik 2000-nek szerezzünk 1000 kenyeret és tartsuk készen, hogy ide érvén olvassák szét és menjenek elébb. Melyről a t. n. Tanács parancsol utczánként a kapitányoknak.

Die eodem. Az egész kurucz tábor városunk alá érkezik, a kerteken megszáll, a szertelen szeles, havas fergetegben, hogy be nem jöhettek, sokan közzülök zúgolódtak, mozgolódtak, az város népe az kapukra felvettetik és hogy alkalmatlanságra az kívül valóknak okot ne adjanak, csak csendesen vigyázzanak, eskütt bírák uramék a várost lovakon sűrűen kerülik.

Az urak, ugymint Kende Gábor a Fejedelem plenipotentariususa és generalis Gróff Nádasdi István, Ostrosith Mátyás, Révai Pál, Hogye (*sic!*) Ferencz nagyságos urak, Ottlik Imre fizetett lovas hadak kapitánya, Hatházi Gergely, kapitányok és hadnagyok bejűnek. Item Szalánczi Ferencz, Kovács András gyalog kapitányok.

Die 12. Rendkívül való hó, szél, fergeteg egész estig és virradtig szünetlen grassál, mely miatt az hadak el nem mehettek, a kik elindultak is, vissza kellett jűni.

(*Die 13.* Az fergeteg és hideg continualódik, mindazáltal kevés enyhüléssel.) ¹⁾

¹⁾ A kéziratban át van húzva.

Die eodem. Labanczok circiter 20 a Sz. Miklós utcza kapura érkezvén, ott talált 4 vagy 5 kuruczot lovárul lerángatván és megfosztván, a nyereséggel elébb állanak.

Die 13. Az hadak elmennek Szoboszló felé.

Die eodem Az gyalogság érkezik városunkhoz circiter 800, kik a nekik készített kenyereket kézhez vévén, csak continualják utjokat Pércs felé.

Die eodem. Szomoru hírek érkeznek, hogy a rendkívül való fergeteg, hó mezeinken lévő juhokat, barmokat többire mind elvesztette, a mellette lévő emberek és az utána ménők is sokan megfagytak, holtak, egy nehányat holt elevenen hoztak haza, sokakat fel sem találtak. Tokajbul jövő szekereket is a nagy völgyön Zelemérnél megrekesztvén, sokak azok közül is, férfiak, aszszonyok, gyermekek megfagytak, sokat holt elevenen hoztak be.

Die eodem. Bagosi János ur expediáltatik Váradra a Generális levelével.

Die 14. Balla János, Borbély András, Németh Mihály uramék érkeznek Váradrul, referálván, hogy a Pasa azárpát és kocsit megköszönte, tovább is pénz' re kíván 200 kila buzát, 300 kila árpát, magát minden jóra igérte és megparancsolta, hogy a 4 esztendő alatt a táborozásokra mikor administráltunk, az árpáért és buzáért nekünk mit adtanak, mi menynyi költöttünk, fizettünk, és menynyi kárban vagyunk, conscribáljuk, maga embere által elsőben Budára a Szerdárnak megírja, ha ott meg nem orvoslódik, a Portára is leküldi.

Die eodem. Szaniszlai János expediáltatik Szathmárra, Abrok István Ecsedben.

Die eodem. Kécskei István ur expediáltatik Kis Várda felé a németek felől hírt tudakozni és buzát szerezni pénzen.

Die eodem. Osgyáni István ur expediáltatik Váradra.

Die 15. Szabó András úr érkezik Vácزلul 11 kocsisokkal, szomoru hírt hozván, hogy szekereinkre a lisztet mind felrakták, mely felől jóllehet eleget reménkedtek a Vezér Tihájának és több uraknak, hogy segítséget adjanak, mivel a lovak meg is kevesedtenek, el is szakaszkodtanak, a lisztet (annyit) el nem vihetik, de semmit sem obtineáltak, sőt a Vezér Tihája nagy haraggal böcsülletes tanácsbeli atyánkfiait karódzással fenyegette, hogy a lovakban eladtak, melyre felelték, hogy azzal marasztották meg a magok életét és a lovakat; kénytelen csak meg kellett indulni Érsek Ujvár felé.

A kocsisok beszélnek, hogy a lisztet Verőcze nevű faluhoz Vácزلon tul egy mértföldnyire vitték pénteken az hegy alá, az holott az szekerek nem mehettek, elunván ők is a nyomoruságot, a tanácsbeli embereket is azt gondolván hogy eljöttek, a törökök

is mondván nekik, hogy mért nem mégyen a ki hova lát, mert soha el nem vihetik a buzát, úgy jöttek ők is el tizenegyen.

Die 16. Más rendbeli kocsisok is hatan érkeznek, referálván, hogy ők az ő szekereket sok lovakat öszve fogván, az jancsár a buzát a hátán a hegyre emelvén, nagy igygyel bajjal fel vitték volt az hegyen által Szokolyig. Onnét azokért a szekerekért hajtották vissza, melyeket a tegnap jött 11 kocsisok ott hagytak volt; midőn azokkal bajlakodtak, a törökség és tatárság megindulván és szaladván, ők is lóra kaptak, úgy szaladtak el. Németet és egyéb ellenséget nem láttak, sem lövést nem hallottak ők, mivel az hátulján voltak, hanem csak látták, hogy a törökök, tatárok szörnyen szaladtak, a jancsár gyalog a lovasnak kengyelében ragaszkodott és úgy futott mellette. Az hol lappangottak, hallottak jajgatást éjjel: ne köss úgy meg, nincsen én nálam etc., de kik voltak, nem tudják. Az tanácsbeli emberek felől semmit sem tudnak mondani egyebet, hanem Verőczenél pénteken estve látták, az casus, szaladás szombaton esett, ugymint die 10 praesentis, a szekerekben vissza is fordult Váczhöz, nagy része ott maradt, hová lött, nem tudják etc. Beszélik azt is, hogy a kik közülök lovakat hoztak volna, sokat a törökök elvettek fegyverrel, másnál lévő lóra kaptak, úgy jöhettek el.

Die eodem. Osgyáni István ur érkezik Váradra.

Die 17. Balla János, Szabó András és Pósalaki János uramék expediáltatnak Váradra, mind az váczi casusnak referálására, mind az (Basa parancsolatjából) az előtt 3 esztendővel rajtunk erőszakkal kivett expensainknak delegalására s mind azon Basa kívánságára buza és árpa vételre rendelt pénznek perceptiojára.

Eodem die. Szaniszlai János úr érkezik Szathmárrul, referálván, hogy igen igen elárulta volt az várost Harsányi nevű katona az Commendantnak és immár utban is volt az Commendant levele, melyben hivatott volna 2 tanácsbeli emberünket, de az is annihilálódott.

Die 19. Ladányi János ur expediáltatik Váradra az váczi, szemmel látott casusnak referálására.

Eodem die. Azon hirrel, mint oculatus testis, Borsi János ur expediáltatik Szathmárra.

Eodem die. Ezen hirnek referálására Ürmös András ur onnan szabadult oculatus kocsissal expediáltatik Somlyóra.

Die eodem. Érkezik egri Pasa levele, melyben írja, hogy a Szerdár Pasa levelet küldött, melyben kívánja, hogy a Fő Bíró bírótársával és 6 vagy 7 magával mindjárt be menjen, azért el ne hallgassa, mindjárt el menjen. Az Szerdár levelét is elküldte.

Die eodem. Ezen levelekkel Debreczeni Benedek ur sietve expediáltatik Váradra, instrualtatván, hogy Balla uramékat az

utbul is vissza térítse és a Pasának megjelentvén, vagy levelet, vagy embert küldjön mellettünk, mivel félünk, hogy elvádoltak bennünket a Szerdárnak.

Die 20. Szabó András és Pósalaki János uramék érkeznek Váradrul, referálván, hogy a károkrul való jegyzést a Pasának beadván, a mit a 12000 kila árpáért és 10000 kila lisztért kezünkben adtak és mit vontak el benne, a mire ment volna, a Pasa computáltatta, és találta 1204 tallér hijjával, de mind arrul, mind több kárainkrul való végezést halasztotta, mivel a tatár Szultán emberei jöttek Váradra, a Szerdártul levelet hozván, melynek, a mint mondták, a volt continentiája, hogy a tatárok a lisztet Budára szállétván, quartélyra Várad tartományára rendeltettek Sz. György napig, ez felől nagy Devánkozás, quartély rendelés volt.

Die eodem. Sziigyártó István, Kécskei István, Seres János uramék 20 lovas szekerekkel expediáltatnak Kállóban buza rozs vitelre, az hol kinél mennyit találnak.

Die eodem. Kállai Lakatos Márton, Károly Márton az hóhért magok kezességén kiviszik Kállóban executiora.

Die 21. Szaniszlai János ur expediáltatik Ecsedben az Comendanthoz, vivén ajándékokban egy általag tokaji bort, melyet azelőtt ígértünk volt.

Die eodem. Balla János, Debreczeni Benedek, Ladányi János uramék érkeznek Váradrul, referálván, hogy a Szerdár levelét elolvastatván, semmi irtóztató dolgot benne nem vettek észben, hanem csak valami dolog felől való beszélgetésre hivatta a Bírót. A Pasa szép levelet írt mellettünk az Egri Pasának. Beszéli, hogy a tatárság még el nem érkezett volt; Biharra, Püspökiben, Csatárra, Ujlakra és Váradra rendeltettek quartélyra.

Die eodem. Kállóbul vissza jűnek üresen.

Die 22. Gyárfás István, Szathmári János, Szücs György, Báthori Mihály, Vecsei Péter és Szabó András uraimék expediáltatnak Egerben az Basa levelére, melyet küldött volt az Szerdár levelével együtt die 19.

Die eodem. Varga György ur érkezik Szolnakbul. Érkezik a kocsisok is, hozván haza 15 szekeret, 90 lovat, de igen rosszszakat.

Die 23. Borsi János ur érkezik Szathmárrul, referálván, hogy a tudósétást igen kedvesen vették.

Die 24. Német Mihály ur az utolszor jött kocsisok közzül egygyel megyen Váradra, az haza jövés felől, a Fejedelemnek a Tiszán által költözése és Tur felé menése felől, item hogy a tatár érkezése és megtelepedése felől értekezzék.

Die eodem. Szaniszlai János ur érkezik Ecsedbül. Városunk felől szomorú hirt hallott.

Die 26. Német Mihály érkezik haza Váradra, hozván igen igen rettentő és bágyasztó hirt, hogy az elmúlt szombaton 24 praesentis az tatárság Püspökiben és Biharban beszállott, az emberekkel s ezeknek minden javaival kéméletlen bánik, minden jószágokat, valamint szereti, dúlja, praedálja, az aszszonyokkal és leányokkal éktelenül bánik; az váradi tolmács is irt által a Bíró urnak egy levelet, melyben commendálja, hogy míg azon tatárokat ide nem rendelnék, hogy az város valami nevezetes kárt ne valljon, 3 vagy 4 tanácsbeli embereket küldjünk be az Basához.

Die 27. Bartha Boldisár, Balla János, Németi Pál Deák és Domján János uraimék expediáltatnak Váradra az Basához, és ha úgy kívántatik, az tatár Szultánhoz is, vivén ajándékban egy fegyvert.

Die eodem. Báthori János és Német Mihály uraimék expediáltatnak Szathmárra.

Die eodem. Vasas Mihály és Ürmös András uraimék expediáltatnak Urunkhoz Erdélyben.

Die 27. Szűcs György, Vecsei Péter, Báthori Mihály uraimék érkeznek Egerbül, hozván Szerdár levelét és a mellett az egri Pasa szóbeli erős parancsolatját, hogy Egerben 4000 kila lisztet és száz szekereket küldjünk és Érsek Ujvárbán szállítsuk, azon kívül Eger építésére száz szaratorát küldjünk. Gyárfás István, Szathmári János és Szabó András uramékat arestálta, míg mindazokat nem praestáljuk, addig el nem bocsátja.

Die eodem. Bartha Boldisár, Balla János uramék vissza jűnek Pocsajtul az víznek nagy volta miatt által nem mehetvén, hanem Domján János és Szűcs György uramékat hajón el küldötték.¹⁾

*

1680. 29. Aprilis. A nagy templom északi oldala cseréppel hijjaztatott, Munkácsi István tavalyi Fő Bíró által testamentaliter arra hagyatott pénzből.

17. Aug. A bodnárok munkája felől való végezés.

25. Aug. A kis tanácsházat megássák.

26. Dec. A borozásnak megadták a deputatusok az árát.

1681. 4. Januar. Váradon a Pasa jégvermét a város tartozott meghordatni.

---

¹⁾ A Diarium voltaképen ezzel a bejegyzéssel végződik a kézirat 664. lapján. A többi valami rövid tárgymutató féle, későbbi kéz írásával a kéziratkötet legutolsó (670-ik) lapjára jegyezve.

5. Febr. Balyik András uramnak Gróff Tökölyi által lett megverettetéseért solemnis deputatio (maga is köztök lévén) küldetik a Portához.

30. Septembris. Baranyi Mihály és Ladányi János urékat Teleki Mihály az ágyukhoz kötözteti s ugy hurczoltatja.

1. Octobris. A hites erdőkerülő küldetik deputatióban.

5. Octobris. A Fejedelem levelében rossz emberezi a Bírót és Tanácsot.

11. Octobris. Az hóhér magát felakasztja.

5. Novembris. Igen terhes dolgokban való tanácskozás.

15. Novembris. A városnak háza volt Váradon.

Közli: DR. CSÜRÖS FERENCZ.

II. RÁKÓCZI FERENCZ HADJÁRATAIRA VONATKOZÓ FELJEGYZÉSEK SZENTMIKLÓSSY GODOFRÉD EGYKORÚ KRÓNIKÁJÁBAN.¹⁾

Lőcse város 1703. évi ostroma és bevétele.

Nach dem die Ungarn durch anführung Graffen und Fürsten Francisco Rákoczi de Felső vadász abermahl das swerd ergriffen, in fröling dieses 1703 Jahres und bald einen zimlichen anhang u. zulauff von allerhandt standes Persohnen überkommen, u. sich allenthalben in das land ausgetheilt, auch bald darauff unterschiedliche Castel u. schlöszer eröbert, hatt in Monath Septemb. auch leütschau (*Lőcse*), durch Francisco Monoki, einen Obersten dieses ungarischen wesens in Gesellschaft Ar dai eines streitbahren Hauptmans, wie auch Thott Mártons von Csettnék u. ihren haufen, die belägerung von Francisco Rákocz: beordert

¹⁾ A krónika eredeti kézírata Iglón van, a Berwaldszky-család birtokában. A 154 mindkét oldalán sűrűn teleírt folio lapra terjedő kötet első lapján ezen cím olvasható: *Wieder-schall Einiger vorgelauffen Begebenheiten in den Lebenslauff Gottfried Szent-Mýklossy. — Die sich zum theil allhier in Iglo, theils anderwärtig zugetragen, von mir in eigenen augen-schein observiret, oder auffsgewiste erforscht und durch eigene Hand hieher verzeichnet seinen lieben angehörigen zu sonderlichen Gefallen und auffmunterung aller Löblichen Sitten und Tugenden, ohne die davon empfindliche Gefahr und Neid achtung sich zubesteisigen. — Andern Theill, erzehle ich auch allhier meine Gebuhrt, Heirath, Freundschaft, wie auch einiger vornehmen Familien allhier damaligen Zustand, absterbung vornehmer burger und Inwohner. — Dritten Theill, Habe ich auch allhier verzeichnet einige Compositiones an Geistlichen liedern, Gebethen, reden orationes, die ich allein aus zusammen-fassung meiner Sinnen aufgesetzt, meinen lieben angehörigen zum dienst, und Gott zu Ehren. In Iglo, 1708.*

annehmen müssen, doch diese sehr übl bekleidete u. bewehrte Soldaten hatten sich ohne einiges Geschütz, wie bey belägerungen bräuchlich, sich bey ihrer, der leütschauer Gritz Mühlen gelagert, in nur von stroh u. Holtz gemachte. Hütten, auszer die 3 vornehmsten Officier hatten leinwandtene Zeldt, da sie im täglich sich wagten, u. bis an die Stadt Mauern sprengten, auch dachten, wie anderer Ördter, ohne sondliche belagerung zuerobern, so feuerte doch der damalige Keyserliche Commendant nicht, sondern schosz grausam heraus täglich, also das sich die Kurutzen, wie sie hernach genandt wurden, da sie zuvor nur Libertiner wollten genandt werden, brauchten einer andern belägerung, u. dahero lieszen sie von Keyßzmarkt (*Késmárk*), das sie schon zuvor Erobert hatten, etliche Stuck hohlen, u. in einer Nacht ohne aller vermuthen, derer in der Stad eine battri u. Schanz auffwerffen, gar nahe gegen die Stadt, gegen das Mittel-thürle auff den berg, daraus sie auch gleich mit anbruch des tages die stuckkugl in die Stadt spieleten, welche aber keine Hoffnung der baldigen eroberung bey den Kurutzen mach. wolt, dahero sie fortfuhren viel Meyerhöff, scheüern u. das Nied. Stadt Gasthausz anstecken, dadurch viel schaden an Getreüt, u. Gebeüttern, den bürgern der Stadt erfolget, auch fingen sie an feürige kugeln in die Stadt zu schieszen, da auch welche feüer und brand erweckten, dadurch die bürger zimlich erschrocken, die ohnediesz schon zimlichen mangel an brodt u. Proviant hatten, u. wiewohl sie täglich mit keyserl. Succurs von den Commendant getröstet wurden, u. doch ausblieb, so dachten sie doch Grössern Schaden von den belägerern, die schon Sturm u. schwerd derüete, überhoben zu sein, wie sie einen Accord ohne sondlich. verlust machen könnten, der auch geschehen in der 4. woh nach der belägerung. Darauf der Commendant mit nur wenigen abzog, weilen die Meisten Rákoczysche dienst annahmen. Die eröberung aber kostet nicht mehr als einen Man heraus u. einen in der Stadt, die todt blieben, ohne etliche wenige, die verwund wurden, doch ausgeheilt wurden. Dieser Monoki aber blieb eine weil Comendant, bald darauff etliche wochen der Thott Marton von Csettnek, meines Schwiegersvatters Ludwig Sontag Schwester Mann, nach ihm bald der Budai, doch auch nicht lang der, es ward von fürsten Rákoczi, Franciscus Berthoti ein vornehmer Edelmann aus Saarosches Gespannschaft zum Commendant eingesetzt, der auch etliche Jahr nacheinander allda residirte. (*Cap. 13. — Fol. 9.*)

Rézpénzek veretése és forgalombahozása.

Als nu die kurutzen zimlich überhandt genomen hatt., auch viel unterschiedliche Schlösser und festung eröbert, liessen sie ein kupffern Müntz schlagen, zu Nagy Banya, Cremnitz (*Körmöczbánya*) u. zuletzt auch zu Caschau (*Kassa*), u. auff den Schlosz Zipser Hausz (*Szepesvár*) in Zips (*Szepesség*), u. davon polturacken u. 10. polturacken geprekt und hatte der polturacken auff der einen seýdten das Ungrisch waffen (*így*) geprägt, auff der andern seýdten aber das bildnüs der heiligen Jungfrau Maria, mit den kindlein Jesu- die 10 er aber, die man hernach Libertas geheissen, hatten auff der 1. Seýdten geprekt das Ungrische waffen, u. auff der andern diese wordte Pro Libertate, und wiewohl erstlich dieses Geldt den land sehr zustatten kam, das von der Groszen Keyserl. Portion merklich an Geldt entschöpfft ward, so machte es doch zuletzt lauter unruh und theüerung im Lande, also das man 1 Cübl weitzen wohl vor 5 Ungrisch Gulden, 1 Cübl korn vor 2 auch 3 Gulden, 1 Cübl Gersten auch wohl vor 2 u. $\frac{1}{2}$ Gulden bezahlen muste, ja es kam zuletzt darzu, das man 1 Ducaten vor 20 Ungrische Gulden wechseln muste, den da es in Grosze menge geprägt würde, ward kein silber Geldt nicht zusehen, sonder Eýtel Libertas wahren in Gang, dahero allerley Mangl und verhunderung der ausländischen Handlung erfolget, auch viel kauffmannswahren oft wegen verachtung dieses Geldt Confisciert worden, dahero es auch Ao 1707 im Monath Jun. sindt verruffen worden, dahero auch die Ungrische Militz an treü u. kurassa zimlich abgenommen, viel weg. armuth u. persvasion der Libertas zum Keyserl. u. unsern Gnädigen fürsten ¹⁾ in dienste getretten, auch sonst allerley veretterey vor die hand genomen, das auch vielen ihren Kopff gekostet! (*Cap. 15. — Fol. 10.*)

I. Lipót és Thököly Imre halála.

Dieses (1705) Jahr aber annoch am 15 (*így*). May Starb ihro Römisch keyserl. Mayt Leopold I. in hohen alter, ihme succediert sein Sohn Josephus, der Andre aber, Carolus, hat umb das Königreich Spanien mit den Frantzosen zu zanken. (*Cap. 19. — Fol. 13.*)

Umb diese Zeit (1705. *szept. 13.*) ging auch ab ohne stamliche Erben die lang berumeste Tökelische Familie der Emericus

¹⁾ *Lubomirski Tivadar herczeg, a XIII szepesi város lengyel királyi kormányzója.*

Tökeli. So 1679 zuvor weidl. Leopoldo 1. Römischer Keyser das schwerd geführet wegen der Ungarischen Freyheit, darauff er in das Elend. in des türkisch Keyzers Protektion verjagdt, dere auch zu Constantnopl. doch nicht Armselig gestorben. die zuvor zu Keeszmarckt (*Késmárk*), allhier in Zips, und zu Schavnick residiert, auch viel Gütter und Schlöszer in den Obern Siebenbürgen und Ungarn beherrscht, muste auch in dieser Zeit das licht ihres Löbl. Gräfflicher Stammes ausgehen laszen, nach den unerforschlichen Ausspruch Göttl. Heiliges Schrifft, Ein Geschlecht gehet unter, das andere kompt auff. (*Cap. 20. — Fol. 14.*)

Kassa és Esztergom ostroma.

Dieses Jahr (1706) ist auch Caschau (*Kassa*) von General. Rabattin mit einen corps von 18 Regimentern zu Rosz u. Fusz u. zimlichen Mengen belägert worden, 24 Stunden grausam hinein geschossen, u. gestürmet, aber vorz. wegen tapffern wiestand der belägerten, und heran Rückung eines zimliches Succurses, den selbst Franciscus Rákoczi commandirte, ist er ohne alle vernere verrichtung wied. nacher der teüssa (*Tisza*) u. dan in Siebenbürgen gezogen. Aber dargegen ward die Vestung Gran (*Esztergom*) in Ober Ungarn an der thonau (*Duna*) durch verrettereÿ, wied. an die kayserl. übergeben wie auch die neue Schantz diesseÿts den Tonau darin der Obriste Urban Czelder Commandirt, der doch die Schantz nicht übergeben, sondern wie er selbst berichtet, hat ein frantzösischer Obrister die kayserl. bis an die Schantz kommen lasz. und so musten die Ungern mit vielen Verlust der Munition u. leüten die Schantz reümen. (*Cap. 22. — Fol. 14.*)

Czelder Orbán származása és hadi sikerei.

Dieser Urban Czelder ward von Kabsdorff (*Káposztafalva*) bürtig ¹⁾, des weiland Antoni Lani Stieff Sohn, und hatte sich wohnhafft gesetzt und Geheürat des bierbreüers tochter aus Schwedler (*Svedlér*), ins Wagendrissl (*Merény*), da er auch ohne allen sonderlichen Nahmen etlich Jahr gelebt, und sich genehret in der Hämer Rechnung, bis das Rákoczysche wesen in flor

¹⁾ Téves adat. Czelder Orbán nem Káposztafalván, hanem Merényben (Wagendrüssel) született és pedig 1674. június 9-én. Tény az — miről a káposztafalvi anyakönyvek alapján meggyőződtem —, hogy Cz. O. mostohaatyja Lani (Lány) Antal Káposztafalván lakott. Joggal feltehető tehát, hogy ott töltötte hősiünk is gyermekkorát. Valószínűleg ez a körülmény tévesztette meg a krónikaírókat.

kam, da ist er ein Hadnagy worden, und in den Gründen ein fahn zu Pferd zusammen gelesen, mit ungarischen Pfeiffer u. horn-Paucken allsobald versehen, auch Ordre verlangt und erhalten, in Ober-ungern und die Keyserl. Erbländer zu streiffen, wie er auch, da eben die Sächsischen 4. Regimente mit ihren Generalen Scholburg in 13 Städten ¹⁾ in Quartier gestanden, hierdurch maschirt, allsobald mit seinen geringen Corps, der sich unterwegs täglich gemehrt, dasz Schloß Orava (*Árva*) u. Lückava (*Likava*) berent, belägrt, und durch auffgab eröbert, auch fortgefahren, und sich allenthalben so wohl gehalten, das er zuverner um dieser Zeit, ein sehr berühmter Obrister, über ein Regiment Granatierer zu fusz ward. Also kan die tugend einen Man, aus seinen geringen stand erhöhen, und unter die berühmten in der Welt versetzen. Der Himmel ist der beste Gewinn, und die Seeligkeit darinnen vollkommenste und beständigste Ehr, sonst ist Alles Eytel. (*Cap. 22. — Fol. 15.*)

A rézpénzek értékesökkenése.

Anno dieses (1707) in Monath Juny sind alle ungrische Libertass in gantz Ungarland veruffen worden, das nur etliche mit einen gewissen kleinen Marien bild an der Seid gezeichnet eine zeitlang vor vier polturacken gegen weisz geld gangbahr blieben. Die kurutzen aber hatten schon durch ihren bisdaher geführten Krieg erobert folgende Schlöszer und Stadt. Erobert in diesen Ungarn. Caschau (*Kassa*), Epperies, Bartfeld (*Bártfa*), Zeben (*Kisszeben*), Leütschau (*Lőcse*), Keeszmarck, Munkacs, Makowicz, Munkacs (*másodszor*), Tokaÿ, Pattak, Ungvar, Szerencs, Erlau (*Eger*), Szent Andrä (*Szentandrás = Lándzsásötöfalu?*), Müran (*Murány*), Orawa (*Árva*), Likáva, Neÿ Heüsl (*Érsekújvár*), Gran (*Esztergom*), welches sie nicht lang behielten, Tirnau (*Nagyszombat*), Bösing (*Bazin*), Modern (*Modor*), St. Georgen (*Szentgyörgy*), Rottenstein (*Vöröskő*) Freÿstädl (*Galgóc*), Neutra (*Nyitra*), Léva, die ganzen berg-Städt, auch noch viel kleine Castel u. Städte, weilen die keyserl. anschüttung u. Succurs lang ausblieb, ergaben sich viel, ohne sondlichen zwang an die Ungarischen.

Im Monath Septemb. sind die ungrischen oder kremtzer Pfenig allenthalben in Ungarn, wo die Kurutzen herrschten, da sie zuvor fünf vor zweÿ polturacken nahmen, zu dreÿ vor einen

¹⁾ II. Ágost (Frigyes) lengyel király és szász választófejedelem katonaságának egy-két ezrede gyakran volt a Lengyelországnak elzalogosított lublói uradalom területén és a 13 szepesi városban elszállásolva. (*Cap. 14. — Fol. 10.*)

polturacken ausgerufen worden, wie selbige vor alters in Gang wahren, die tohten polturacken aber, die Fürst Franciscus Rákóczi prägen liesz, wahren schon so veracht und ungangbahr, das man kaum vier oder fünf gegen einen polturacken weisz-Geld ausgeben mocht. (*Cap. 24. — Fol. 16.*)

A császári katonaság garázdálkodása Toporczon.

In Monath Novembris (1707) ist ein einfall durch etliche keyserl. Huszaren,¹⁾ so theils hier aus Zips (*Szepesség*), nach und nach durchgegangen wahren, über die Magura in Toppertz geschehen, das dorff ausgeplündert, und der alte Görgei János, wie auch Görgei Ezechiel und Görgei Willhelm mit allen ihren fahrenden Mobilien, die allbereit auff wägen aufgebuckt wahren, dieser Zeitung-halber, nach Keyszmarkt (*Késmárk*) zu fliehen, gefangen u. bis in Schlesien mit geführt und erst nach einen Jahr, durch andere deutsche gefangene Oficiers ausgewechselt worden, ohne der Görgei Ezeckiel, nahm keyserl. dienst an. (*Cap. 24. — Fol. 16.*)

Kassa megerősítése.

Anno dieses (1707) ist Caschau mit einem zimlichen dreyfachen Wahl(*Wall*) von Erden Klössen mit vielen unkosten und Arbeit des Landes umbgeben und befästiget worden, welche Arbeit auch bis in das 1709 Jahr noch nicht völlig vollendet worden. Gott ist die beste burg seiner fromen. Auch hatt in diesem Jahr mein bruder Sigmond (*Szentmiklóssy*) Ihro Excellenz Generalen Petroczi Istvan hoffdienst, den er drey Jahr verichten, verlaszen und in der Obristen Losiensky (*Luzsénszky*) Regiment ein frey batentirter worden.

In diesem Jahr im Monath 10 b. (*december*) haben die kuruczen abermahl eine Conferenz zu Caschau gehalten. darauff doch nichts merkwürdiges gefolgt. (*Cap. 25. — Fol. 16.*)

I. József detronizálása és a „Dica“ nevű hadi adó.

Anno dieses Jahre (1708) die Ungrische Stände die allbereit in der Confederation bey Szécsén König Josephum von Ungrischen Königreich De Tronisiert, hatten ein kriegs-steuer auff das ganze

¹⁾ 1707. november havában Lubomirski Tivadar herczeg Petrás nevű emberének vezetése alatt rohanta meg a katonaság Toporczt, elfogva az ott időző Görgey Jánost és fiát Györgyöt. A nevezetteket innen mint foglyokat Spilenberg várába hurczolták, honnan csak egy év mulva szabadultak ki. *Görgey Albert. A Görgey és Sváby nemzetség történetéből. 58. l.*

land gelegt, Dicas genandt, und die meiste so wohl Edelman, Pfarrher, als bürger und Pauer so oft sie herumb kam erlegen, nach dem sei. vermögen an Güttern und vih-stand, welches dem land viel unerträglich ankam als zuvor je die deütsche Portion, weil solche Dicas des Jahres oft etlichmahl muste an geld, korn und anderen victuallien abgestattet werden. Der ein gebohrener Edelman war, wird seiner Persohn einer Duca überhoben, dergleichen auch sein Sohn und auch 1 Pferd. (*Cap. 26. — Fol. 17.*)

Utasok bántalmazása.

Den fünfften Septemb. (1708.) hatt sich Allhier zugetragen. Ein beampter in Berg-handlung, der verwittikten Gröffin von Rudobán (*Rudobánya*) Eispaues Scher Ertz genandt, ist ein einigen Geschäften nach Leütschau (*Lőcse*) zu den damaligen Commendanten Francisco Berthotti von der Gräffin abgefärtigt worden, als er zurück reiset und schon hier in der Stadt (*Igló*) bey den Wein-Hausz war, waren eben etlich kuruczen, mit ihren Obristen Pongracz vor den Wein-Hausz und truncken Wein, als sie diesen Mann, der eine Parocken u. breitten Hutt auff den Haupt hatte, auch eine kalesz mit knecht u. zweyen pferden u. sonst zwey zu Pferd bey sich hatte, sahen, ritten sie gleich hinzu, machten sie alle wege los, mit sich nach Schmögen (*Szepesümeg*) in Arrest nahmen, vor den thor aber wolte der Pongrácz leütmand der zimlich betrüncken ward, kurtz umb diesen Scher-Ertz das haupt hinunter geschlagen haben, wo es nicht der Pongratz abgewehret. und wie wohl sie nicht die geringste Ursach hier zu hatten, in dem dieser beampte auch seinen Richtigen Pass mit hatte, so muste er doch von diesen leütmandt zwey weitere hüß über das gesicht erleiden, das er mit unsäglichen Schmertzen allhier in der Chur, und wahr den 40 Gulden unkosten, in der Schwieger Mutter Hausz büßen muste wiewol diesz Übelthat nicht ungerrech blieb den es musz künfftig drauff dieser Pongratz hundert deütsche gulden vor diesen Process dieser Scher Ert zahlen, so muste er doch die sehr betrechtlichen contho tragen u. mangel der unterstütz. zeu. sein lebenslang an sich trag. (*Cap. 28. — Fol. 18.*)

Néhány kurucz huszár féktelenkedése.

Nicht lang darauff war eben dieser Pongratz mit etlichen seiner Huszáren abermahl hier (*in Igló*) beyen Wein, da sie ein wohl. bezechet waren, hatte einer den andern aufs die Sebel ausgefordert, der auch Compariert, aber von den andern gar geschwind 2 Plessuren über das Gesicht und den dritten über die

brust Empfangen das er gleich voler bludt in Schwachheit fernere Deffension erstanden, darauff sich der ihn gehaute auff sein Pferd geschwungen und oben aus sagen wollen, allein vor des gehauenen Cammeratten, bald eingehohlt und in Weg gegen Georg Milletter Hausz, mit der Sebel dermaszen über des Gesicht gehauen, das er gleich von Pferd gesunckten und gefallen, sich doch werd. auffmachen wolte, aber bald wied. von wegen Huszaren einen hüß über den Arm gebrochen, darauff auch der von ihm gehauener herzu gekommen und weil er nicht kräfttig genug war, ihn mit den Waffen zu beschädig., hatt er ihn mit Füßen dermaszen zertreten, das er mit unsäglichen Schmerzen den andern tag gestorben und in Spittal¹⁾ begraben worden, der andere ist nach etlichen wochen doch wieder heil worden, und wiewohl der gestorbene ein wackerer Ritter soll gewesen seyn, der viel feind erlegt, so berichten doch die ihn kandten, das er zugleich ein Gott loser Mensch war, der viel unschuldig blud vergossen, da er etliche von sein blutfreunden unschuldig soll umgebracht haben, das er alsz eines blutigen todes wohl wehrt war. (*Cap. 28. — Fol. 18.*)

Az ellenséges hadak előnyomulása és a sárospataki ítélkezés.

Umb diese Zeit (1709) brachen die keyserlichen aus denen berg-Städten bis in liptauer Graff-schafft, nahmen die Schantz bey Rosenberg (*Rózsahegy*), so Urban Czelder Commandirte ein und muste er Urban Czelder bis Keyßzmarckt (*Késmárk*) weichen auch etliche der seinen allda vor kält und treffen verlieren, Sie aber machten ihr Quartier allda, bis Sanct Nikolau (*Liptószentmiklós*), darvon, auch umb Proviant wegen bis Schmögen (*Szepessümeg*) und Kabsdorf (*Káposztafalva*) kommen waren, von denen Orte etlich 100 Cübl Getreüt weg führten, und wiewohl etliche tausend kurutzen umb sie herumb lagen, so griffen sie selbige doch nicht an, darumb sie auch ohne alle schaden dieses Proviant hinweg brachten, auch sich etliche wochen in das Castel zu Grosz Botzdorff (*Batizfalva*) eingelegt hatten, aber wieder zu den übrigen abzogen.

Die Ungarn hatten unterdesz einen Convent zu Patak, von unterschiedlichen landherrn gehalten, und da ward der berühmte Obrist Beszerédi samptsei nen Eydam²⁾, der auch ein wackerer

¹⁾ A régi iglói kórház a jelenlegi áll. polg. fiúiskola most már teljesen átalakított épületében volt, a kórházi temető pedig az előbbinek szomszédságában levő r. k. vikáriátus udvarán. *Pajdussák Máté. Az iglói r. k. vikáriátus története. 8. l.*

²⁾ Botka Ádám nem veje, hanem sógora volt Bezerédj Imrének. *Nagy Iván. Magyarország családai. II. kötet, 218. l.*

Man soll gewesen seyn, verrettereÿ-halber angeklagt, und sampt seinem Eydam geviertheilt, Joan Aczel von Kapsdorff, der eine Zeit auff Zipserhausz (*Szepesvár*) commendant gewesen, ward auch gefängling sampt seinen Hauptmann Gombosch von Kischensdorff (*Kisócz = Lándzsásötfalú*) und den. Schlosz Provisor Lehotzkÿ von Kirchdrauff (*Szepesváralja*) dahin gebracht, weilen sie verklagt, das sie beförderung gethan, da Qvitt Starenberg so allda gefänglich gehalten ward, sich von Schlosz herunter gelaschen, und darvon die flucht genommen, aber wegen ungewisser bezeugung wurden sie wohl ein Jahr in Epberries in arrest gehalten. (*Cap. 29. — Fol. 19.*)

Egy szökevényt üldöző hadnagy halála.

In Monath Febr. (1709) trug sich allhier zu das des Mari(á)ssÿ Gábors von Marcksdorff (*Márkusfalva*) Koch, der ein gebohren. deütscher ward, einige Sachen auff seines Hn. befehl herein führen wollen und da ist er unter weg von denen kurutzen gefangen und bis Savatka (*Görögfalú*) mit geführt worden, alwo er aber sich auff seines Herrn bestes Pferd sich geschwungen, und in ihnen sie schauen. die Flucht allhier genommen sich auff das Pferd. geschwindigkeit verlaszendt, darauff ihm die kurutzen in zimlicher Anzahl nach gereÿtet, ihn aber wed. mit trefflichen nach Pferden, einhohlen können, darumb allgemach zuruck bleiben müssen, ohne ein einziger leitnant, der auch ein Gutes Pferd gereitten, nahm sich vor, nicht ehr zuruck zubleiben, bis sein des Kochs leib nicht in stücken gehauen wär, darumb ihn auch zimlich auff der Streke nachgeeÿlet.

Als aber dieser Koch die feldwacht unsers durchlaüchtigen Fürsten (*Lubomírski*), der gleich damals hier stundt erreicht, hatt er sich ihrer Devotion unterworfen und Schutz wird den mit bloszen Pallosch nach Eylenden feind gebotten, welches sie auch gethan und das feindliche vornehmen des Ungrischen Hadnagys aufgehalten, darob der Kurucz zimlich entrüstet und zur wehr des karabines gegriffen, allein, da ihn solches nicht losz kommen wollen, ist er von einem Wachmeister, Müller genandt, allda, mit einer kugl durch den Kopff geschossen worden, darvon er in etlich stundn gestorben, jedoch erlich mit der Schul ausgesungen und auf den Kirchhoff begraben worden. Seine Sachen wahren des Wachmeisters und seines Obristen beüt, u. der Koch nahm fürstl. dienste an, aber das Pferd musten Frau Mariaschi (*Máriássy*) Gabrieln, die beÿ meiner Schwieger Mutter ¹⁾

¹⁾ Özv. Szontágh Lajosné, sz. Lány Mária.

in Oberrn zimmer unter Fürstl Protektionat losierte wied.-statten.
(Cap. 31. — Fol. 20.)

Az élelmiszerek drágasága.

Als zu uns diesz Zeit (1709) ein keyserl. Corps von etlich hundert zu Rosz u. Fusz, bis Kabsdorff (*Káposztafalva*) u. Schmögen (*Szepessümege*) hereinfiel, Getreüt u. ander Proviant zu hohlen haben sie sich darnach, als sie etlich 100 Cübl Getreüt auff die wagen geladen, in das Castel Grosz Botzdorff (*Batizfalva*) genandt, als in ein proviant hausz gesetzt, auch etliche wochen, da ein losiert, den obwohl mehr den 8000 Ungarn umb sie herumblagen, da durch fast alle dörffer in diesen Zipser Comitath wüst u. ödt geworden, den da die Pauern, die noch etwas Getreüt in vorrath gehabt, diesen Ruin gesehen, haben sie sich allenthalben, in Eyl, in die 13¹⁾ u. andere Städte mit dem, was sie noch zum ausgang des Monaths Febr. übrig gehabt, reterieret, dadurch das Getreüt geschwind theuer geworden, den der Jud das korn à d. (*denár*) 48, der weitz à d. 84, die Gerst à d. 45, der haaber à d. 30 kunte auff den Marckt erkaufft werden, u. war noch darzu nicht auff den Marckt zu bekommen, so hatten sie doch, nemlich die kurutzen entweder aus verretterey des commandirenden Obristen, oder aus feigheit sothane keyserl. nicht angegriffen, sondern wieder frey von danen abziehen laszen.
(Cap. 34. — Fol. 21.)

Egy labancz kivégzése.

Als umb diese Zeit (1709) in den 13-Städten, der in 29. Cap: gedachte Winckler²⁾ von Georgenberg (*Szepesszombat*) Graff war, hatte er ein fleisigen knecht, einen sonst weitbm. Menschen, der liesz sich seine unterschiedlichen macht, umb des Schnöden Geldes willen gebrauchen. Kam von die Keyserl von Liptau (*Liptó*), u. von danen herein an diesen Winckler Edlen g(raf) antragen, und der ward-umb die Zeit, als die Keyserl aus diesen Castel³⁾ abgemaschiert, war er von kurutzen als ein solcher

¹⁾ A Lengyelországnak elzálogosított XIII szepesi város lakóinak élet- és vagyonbiztonságát, különösen a város falain belül, e háborús időben nem fenyegette közvetlen veszély.

²⁾ 1709-ben a XIII szepesi város grófjává egyhangúlag Szontágh Gáspárt választották, a kit azonban Lubomirski Tivadar herceg állásában nem erősített meg. Így új választásra került a sor, a mikor a herceg képviselője Reiss Pált és Winckler Andrást kandidálta az újonnan egybehívott közgyűlésnek, mire Wincklert választották meg. *Sváby Frigyes. A XIII szepesi város története. 252. l.*

³⁾ Valószínűleg a batizfalvi kastélyról van szó.

lábons gefangen, und weg. dergleichen thun zwischen Hunds-
dorff (*Hunfalva*) und lumnitz (*Kakaslomnicz*) an dem Spisz
gezogen, daran er mit vielen Ach und weh, bis an den dritten
tag gelebet. Auch H. Winckler ward hierumb nicht in geringer
gefahr seines lebens u. das er von den kurutzen möcht ergriffen
worden, aber bis datto ist er das verübriget. (*Cap. 34. — Fol. 22.*)

Szentmiklóssy Zsigmond Iglón.

Umb diese Zeit, als dieses schon verglauffen ward, kam mein
einziger leiblicher brud. Sigmund Szentmýklossy von den ich
gemeint, das er bey Trencsin, in der Schlacht ist die keyserl.
mit den Ungarn hatten, todt geblieben wär, weil ich wohl bald
Zwey Jahr nichts von ihn vernommen, und avisirete mich da er
zuvor leitnant u. Fendrich, Casse verwalter und gleich ein freyer
batendirte bey General Graff Mihaly Czaky (*Csáky*) ward, welches
mich hertzlich erfreuet, darumb ich auch ein fröhliches stündchen
mit ihm hielt u. da erzehlet er die wundsame behüttsamkeit Gottes,
wie er in dieser Schlacht ohne Gutt und Pferd returnire da zufor
fast alle neben ihm ward geschossen worden, u. er allein von der
Compagnie ohne beschädigung dan vor kommen, und von Rákocz :
schen lange bis ein halb Meile das sehn nachgetragen, da er Zugleich
das Ampt resigniret. (*Cap. 34. — Fol. 22.*)

Löcse város 1709. évi ostroma.

Es ruhete unter diesen ohne diesz land und verterblichen
lüften,¹⁾ auch die in Ungarn angezündete kriegs-flamme nicht,
den in Monath Novemb (*1709*) kam Ihro Römisch keyserl. Mayt.
Generall Felt Marschall in Ungarn Heister mit commandirten
Generalen und troupen bis 3000 starck, darzu sich auch unser
damals herrschender Fürst Theodorus Lubomirsky verconjungirte
mit seinen Corps von bald 3000 starek zu Rosz u. Fusz, und
den 18 Novembr beläget dieser Generall die Stadt Leütschau u.
ängstet auch selbige, etliche tag und nacht zimlich mit bom-
bardiren, u. Feüer, das, mehr den 200 heüser in brandt auffgingen,
der damalige Commendant, in der Stadt war ein deutsche Baron
Kejsel genandt, auch war mit seinen Regiment heiducken in der
Stadt Generall Andrassi István u. Obrister Urban Czelder, welher

¹⁾ Szepességen 1709-ben, de különösen 1710-ben iszonyu pestis-
járvány ejtette rémületbe az embereket. Dr. Bruckner Győző közli a városi
nagy levéltárban levő Acta Buch alapján, hogy Késmárk lakosságából
1710 július 10. napjától ugyanezen év október 21-ig 1285-en haltak el.
Közlemények Szepes vm. múltjából. II. évf. 18. l.

sich auch sehr tapffer u. rühmlich hielt, in dieser belagerung, das weder die Schärffe, noch dreüendt, oder güttige annehmung einige hoffnung zur baldigen auffgab den keyserl. erwecken mocht, darumb der Generall die belägerung auffgehoben, um die Stadt in Postirung verschantz, und die Stadt berent undt verschloszen, das Niemand aus noch ein kommen mochte. Eine Postirung stund zu Gorg (*Görgő*) in Castel und kirchverschantz, 2. zu kepperern (*Keperdorf = Kőperény*), 3. zu Vlassow (*Szepesolaszi*), 4. auffn Capittel (*Szepesi káptalan = Szepeshely*), 5. zu donnersmarck (*Csütörtökhely*) u. die 6. hier (*Igló*) bey uns, mit mehr den 200, zu Rosz u. Fusz, das die häuser, darmit so voll angefüllt wahren, das viel bürger in Gewelbern musten Öffnen machen lassen, sich darin der kälte zuwähren, u. die Grosze menge der keyserl. u. Lubomirskyschen Soldatten zu beherbrigen. (*Cap. 38. — Fol. 24.*)

A három késmárki vértanú.

Keeszmarckt war auch allbereit berent durch unsern Fürsten (*Lubomirski*) und Generalen Leffelholtz mit wohl 2000 zu Rosz u. Fusz, in Leibitz liegende, die täglich auff keeszmarckt zustreiffen, die burger von keeszmarckt fielen auch mit ihren Huszaren heraus, darunter auch viel vornehme bürger vorhandten, u. streiffen abermahl bis gegen leibitz, aber gantz unglücklich, den die keyserl. u. Lubomirskyschen, trieben sie mit Gewalt, der Stadt zu, inzwischen waren die keyserl. Huszaren, ihnen zwischen den Rücken, u. den Stadtthor kommen, dasz sie also nicht, mit wenig müh sich zum thor hinein dringen mochten; den die keyserl. vom Wolfsgellischen Regiment zu Pferd drungen ihn auff den Nacken, bis ins thor nach, das Paulus Kornides vorn thor erschossen worden, bastl (*Toppertzner Sebestyén*) rihmer aber tödtlich verwundet, in die Stadt gebracht worden, die Stadt aber ward durch diesen drang genöttiget sich in einen accord einzulaszen, darzu auch der General Heister kam, u. auff Gnad u. Ungnad wurden die thor geöffnet, u. den Generalen Heister mit den Leffel-Holtz und Fürst Lubomirsky, welcher auch General Feld Marschalck leütenant genandt worden, eingelaszten, die auff den Ring angetroffene Ungarische Militz wurde gewehrlos gemacht, u. in die berg-Städte in Arrest geschickt, darunter auch mein bruder Sigmund (*Szentmiklóssy*) vorhanden, der allbereit erst vor etliche wochen langen auch vorgedachten Arrest auff den Schlosz Orava (*Árva*) gekommen ward, u. wurde auch mitgeführt, unter den Gefangenen bis Neüsohl (*Besztercebánya*), und nach etlich tagen von dan nach Cremnitz (*Körmöcbánya*) in Schlosz.

Die burger stunden unter des in Groszer gefahr, wie es mit ihnen ableüffen möchte, den Hr. Jacob Kreÿ (*Kray*), der in vielen ungrischen wichtigen Abgesandtschaften gebraucht war worden, zusampt Martino lani (*Lányi*), vorgedachter bastl (*Toppertzer*) rihmer und, und (*így*) Andre Szackmary, damaliger Stadt-Richter wurden gleich drauff in harten Arrest ein jeglicher besonders auff befehl des Heisters gethan, und am 3. tag alle dreÿ vor das thor geführt und enthauptet, da eine allgemeine rede unter den leüten entstanden, wie vier weisze tauben ob Jacob Kreÿ und Martin lani körpern bis ins Grab vor den Stadt auff den Evangelischen Kirch Hoff sich sollen haben sehen laszen, der vierte aber Andreas Száckmarÿ ward auff vorbitt unseres Fürsten (*Lubomirski*), an leben und gütern verschon, weilen den nechst gedachten Persohnen auch alle ihre Gütter gleich drauff confiscieret u. weg genommen worden. (*Cap. 38. — Fol. 25.*)

Katonai garázdálkodások.

(1709.) Als nun wie vorgedacht, die Keyserlichen, also Gantz Zipser (*Szepes*) Gegend auszer leütscha (*Lőcse*) erobert, Raubeten die Keyserl. allenthalben in Heüsern und Kirchen was sie funden, die Ocskaische Huszaren streifften umb Rosznau (*Rozsnyó*), ihr General. Viard. Herzu rückte da auch einer ohne die. Durch das Feuer in höchste Armuth gesetzte Schwester Rosina ¹⁾ volends aus geplündert worden durch verdeckti. Huszaren. (*Cap. 40. — Fol. 25.*)

Lőcse város 1710. évi ostroma és átadása.

Den 2. Januarii (1710) ist leütschau abermahl durch den keyserl. General Leffl Holtz, den der Heister ist nach dem Keeszmarckt erobert, nach wien abgereist, bei nacht berent, mit bald 3000 Mann zu Rosz und Fusz bloqvirt, u. an zweÿen Orten zustürmen angefangen worden, besonders an dem Ort, da die andere nacht zuvor ein schleiffer von leütschau, so des Seel. Peter Kramers von dort. tochter zur Ehe hatte, eine Pastey gegen den Schisz Platz zu darin das Pulver vorhanden, mit angesteckten lundten in die lufft Gesprenckt, wiewohl nur eine Persohn todt u. eine lebendt wieder aus der lufft herunter Gefallen an diesen Ordt. Nun dachten sie füglich mit sturm in die Stadt zu kommen, aber der vorsichtige Obrist Urban Czelder, hatte diese lücke also bald, mit starcken bollwerk versetzen laszen, das sie also

¹⁾ Szentmiklóssy Godofrédnak (a krónikaírónak) mostohanővére Szilassy Jánosné szül. Holtzkampt Róza Rozsnyón lakott. Ő volt Szilassy Jánosnak, a nagyhírű lőcsei ötvösmesternek édesanyja. (*Fol. 105.*)

unverrichteter Sachen musten auff diesmahl zurückte weichen, indem sie auch keine Schwere stuck mit sich hatten, damit sie Presz schiszen hätten können. (*Cap. 41. — Fol. 26.*)

Den 14. Febr ist leütschau auch an Römisch keyserl. Maÿt. Josepho I. durch güttlichen accord Generalen Andrassy István übergangen, davon Urban Czelder nichts gewust, der unterdesz zu Sperrendorff (*Illésfalva*) mit General Leffel-Holtz umb ein offendlichen bewehrten abmarsch tractierte, und als er nicht wolte keyserl. dienste annehmen, muste er als ein kriegs-Gefangener, eine Zeitlang zu Keeszmarck u. von dort hinaus ins Gefängnis geführt werden. Die in der Stadt angetroffene Soldaten musten alle keyserl. dienste annehmen. Die Mühlen u. Meyerhöff umb die Stadt herumb, wurden alle bis in Grund verbrand und ruinieret. (*Cap. 41. — Fol. 26.*)

Rozsnyóra utazó iglói polgárok megtámadása.

Den 24. (*Febr. 1710*) sind etliche unser bürger in ihren Geschäften nach Rosznau verreiset, auff der Gebürg aber von den Kurutzen von Krasznahorka angefallen und als sich Gaspar Weisz von Rosznau bürtig, so allhier Seel. Gaspar Halbschus tochter zur Ehe genommen hatte, zur vohrgestellet, auch einen Kurutzen erschoszen, ist er gleichfals von ihnen erschoszen worden, als er kaum ein halb Jahr in d. Ehe gelebt, ist drauff Heim gebracht und mit Jämmerlichen weine seine Geliebten wittwe in der Erde begleitet worden, die übrig von hier sind unbeschädigt zu mit kommen. (*Cap. 42. — Fol. 26.*)

Eperjes ostroma.

Die Keyserl. wahren unter desz unter Epperies, in eine Nacht gantz unerwardt geruckt und mit schissen und bombardieren zimlich d. Stadt zugesetzt, aber mit wenig vergnügen, den folgenden tag abwichen und sich bey Sieblinden (*Héthárs*) vorschantzen müssen. (*Cap. 42. — Fol. 26.*)

Szepesvár átadása.

Den 15. July (*1710*) hat sich das Schlosz Zipser-Hausz durch ein beheglichen accort an ihro Maÿt. ergeben. Der darauff gesesene Comendant Joan. Görgey von topportz ist mit allen seinen Gutters das allda hatte abgezogen u. sein Sohn ¹⁾ ist ein Capitän Keyserl. Granatirer worden. (*Cap. 42. — Fol. 27.*)

¹⁾ Görgey György, G. János és Jánoky Anna-Mária fia, szül. 1673. ápr. 24-én.

Krasznahorka és Jászó átadása, s az 1719. évi szüret.

Umb diese Zeit, als wir allbereit etliche wohen unter Göttl. Gnaden haben Obsicht allda verbliben wegen hat sich das Schlosz Krasznahorka nahe bey Rosznau, in Gömmer Comitatz gelegen, zu sampt der Schlosz Josza keyserl. Mayt. Devotion übergeben, nach eine erleidl Accord, und einem Keyserl. Presidium die Oberhand darin überlaszen, bei Wein leesen dieses Jahr wurde mit etlichen Scharmützel Soldatischer weyse getheilt, mit von Kurutzen. Leutschau (*Lőcse*) und Keeszmarck aber muste ihr theil auch derbey laszen, weilen sie bereit weg, ohne verletzung ihres leibes und Gutte, theils weg. der Kurutzen Grausamer Rauberey, theils auch wegen der Allenthalben wüttenden Seüchen.¹⁾ Meine Schwieger-Mutter u. ich musten auch auff diesmal zu Haus bleiben und unsern Seegen Gottes, in winter zu Benye (*Erdőbénye*) fremd. Handt weg. vorgedachten Ursachen, wiewohl nicht ohne verlust, allerding überlaszen und die Weinleest auff einandmahl sparen. (*Cap. 46. — Fol. 30.*)

I. József halála.

Mehr. in diesen Monats (*April*) ist seine keyserl. Mayt Josephus, mit nebst and. vohrnehmen etlichen Minisstris durch ein Geschwüre, Pestialische Seüche todes verbliben.²⁾ (*Cap. 48. — Fol. 31.*)

A kuruc sereg szétozlása.

Die ums die Ungrische Freyheid gestrittene Ungarn unter Francisco Rakoczý haben eben in diesen Monath (*Mai*) in der gegend Ungvár wohl an 2400 (*Mann*) starck, durch die Güttl. vertrag mit Keyserl. Hohen Generalitäten zur ablegung aller öffendl. feindseligkeit über weiszen laszen und derumb eine herzlichen freyen pass zu feiern, Güttern und gewers mit. Keyserl. Authorithät ist mit getheilet worden, und darumb hatt sich auch fest dieser gantze hauff mit Gewehr, Pferd u. Pagage in ihre Heimath verfüget, auszer H. Franciscus Rákoczý, Nicolaus Bercsényi, Antonius Eszterhaszi, Michel Czaky, nebst noch vielen ande. ungrisch. Herschafften wolten diese ertheilte Genad oder vergleich nicht annehmen, noch sich aus Pohlen in die Ungrische Devotion begeben.

¹⁾ Szentmiklóssy hihetetlen adatokat közöl a járvány pusztításáról. Szerinte Lőcsén 4000, Késmárkon 3000, Rozsnyón 5000 és Iglón 2700 ember halt meg pestisben. (*Fol. 124.*)

²⁾ 1711. április 17.

Mein brud. Sigmund (*Szentmiklóssy*) ist auch nach solhen Accord, wiewohl mit wenig Leüt ohne mit frischer Gesundheit. Pferd und gewerhe nach Hausz kommen, nach den allbereit Acht Jahr seinerzeit in solchen Unartigen Kriegs-leben zugebracht u. nah er bekleidet und etliche wochen sich allhier bey mir auffgehalten, hat er bey der Gräfflichen Wittwe fr. Czaki (*Csáky*) Thamaschin eine zeitlang Secretariat vertreten und nach er vermerckt, das bey diesen Hoff nicht viel zuerhalten sey, hatt er sein Glück in Šaarosischer Committat gesucht, alda bey Dobai László, Stuhl-Richter des 4-ten theils dieses Löbl. Commitats, einen Schreiber abgegeben und des Commisariat dieses Proces verwalten. (*Cap. 48. — Fol. 31.*)

Czelder Orbán szabadonbocsátása a fogságból.

Im Monath Novembris (*1711*) ist der stets tapfre kriegs Obrist Urban Czelder aus den schon 2 Jährigen gefängnis von Trentschin durch wienerische Gnad frey in seine behausung nach bogindrisl (*Merény*) ankommen. (*Cap. 50. — Fol. 33*)

Néhány késmárki polgárnak börtönbehurcoltatása 1712-ben.

Wenig tag. nach solchen verlauff vervolgte der allenthalben, gegenwärtige Unglücks, dreÿ ansohnliche burger von Keesmarcks, ihrer privat-ruhe und durch bösz eingeblasenen Argwohn der Keyserl. Authorithet. Ein Cand. belastete Ivan Lani, Jacob Eÿsdorffer, und Joann Vécse nach Caschau in Keyserl arrest, der beschuldigung, als ob sie in der Nachst hingelegten Reyse nach Pohlen, mit den sich in Pohlen damals aufhaltenden Fürsten Francisco Rakoczÿ einige abredt vom Zustand des Ungerlandte gehalten hätten. Allein da keine gewisse Documente vorhanden, wurden sie ohne alle Friedl. hervorbringung wied. in vorigen stand endlaszen. (*Cap. 50. — Fol. 33.*)

Összeesküvéssel gyanúsított egyének elfogása.

Im Monath. Aug. (*1714*) Ensttund eine allgemeine Rede unter den Leüdten, als wolte ein Prüt. Conspiration undt auszustand wieder seine Keyserl. Mayt. uter der ungrischen Nation sich hervor gethan haben, Umb und überd. Theysa (*Tisza*) dermerhere wurden viel Ewangelischer und Calvinischer Edelleütte in Arrest nach Caschau gefangen geführt. Unter welcher sich auch der in letzteren Rakoczischen Kriege berühmte Obriste Urban Zelder befandt, der andre unga. Obriste Pongracz und Thott Márthon

entwisch. zwar eine Zeit lang diesen gefängnis, musten sich aber dernach Thott Márton zu Krasnahorka, und der alte Pongracz nach Caschau in solche trübsall einfinden, und wiewohl sie auch Peinlich angegriffen wurden, konte doch nichts derogleichen aus Ihnen gebracht worden, Wardt auch Mehren theils, dieser Zeitung, vor eine Faction angesehen, damit dadurch bey nachst angehender Unga. landt-tag die Ewangl. und Calvinischen Stände mögten bey Ihro Mayt. in ein Übles Fama versetzt werden. (*Cap. 57. — Fol. 39.*)

Czelder Orbán kivégzése Kassán.

Im Monath Octobris (1717) wurde der Gewesene ungrische Obrist Urban Czelder sonsten von Kabsdorff (*Káposztafalva*) gebürtig nach einen vier jährigen Arrest in Kaschau zum Tode verurtheilt. Vors Erste wurde Ihm die rechte Hand abgehauen, darnach das Haupt u. sodann wurde sein körper geviertheilt u. auff 4 theile der weg aufgehangen, die ursach aber sothaner Sentenz über Ihm kundte bis dato Niemand erfahren, es wurde Ihme zwar unterschiedliche verbrechen vor das urtheil vorgehalten, allein Er hat solches alles bis in den Tod unerschrocken u. tapfer widersprochen, darumb vielleicht nur in alter deutscher Rancon (*rancune*) Ihme diesen seinen ausgang des lebens zuwegen gebracht hat, muszen Er in sein ungrischen kriegsdiensten viel tapfere Scharmützel u. Schlachten ausgestanden und allso viel deutsches blud vergoszen u. vergieszen helfen, welches nicht eher wird können seyn vergeszen worden, bis sein blud ebenfalls vergoszen worden ist. (*Cap. 68. — Fol. 48.*)

Egy Reitter nevű lőcsei polgár elfogatása.

He Reitter ¹⁾ komt in arrest. — In August (1719) wurde ein Ehrlicher Bürger, Goldschmied und Weinhändler von Leutschau, wegen einer beschuldigkeit Conspiration und Correspondentz mit den verjagt. Rakoczj gefängling in beschlossenen Eysz nachen Caschau abgeführt, alle seine Sache und Mobilien versiegelt. Nach verstrichen etlich woch widerums ausz Freye Fusz, ohne alle entgeltung zurück gelaszen worden. (*Cap. 72.—Fol. 50.*)

Közli: BERWALDSZKY KÁLMÁN.

---

¹⁾ Reiter vagy másként Reuter András lőcsei aranyművesről, a krónikaíró unokaöccsének, Szilassy Jánosnak apósáról van szó.

AZ ERDÉLYORSZÁGI KIRÁLYI KÖNYVEKBŐL.

Hallerkői Haller Zsigmond végrendelete. 1623 január 20.

Atyának, Fiunak és az vigasztaló Szent Lélek ur Istennek nevében légyen az én testamentum tételtem. Amen.

Én Hallerkői Haller Sigmond, noha Istennek kegyelmességéből ifjuságomnak szintén job idejében, úgy mint *huszonhét esztendő koromban, igen jó egészségben vagyok*, de előttem viselvén az emberi nemzetnek vétkünkért Istentől igazán megérdemlett nyomoruságos állapottyát, hogy mindennek egyszer ez világban való életet (akármely gyönyörűséges legyen is) az szomoru halál-on elkelletik cserélni, ember életnek bizontalan állapottyában és mely igen köz legyen ez mind véneknek és ifjaknak, mindnyájon s' mindennap szemünkkel jól láttyuk. Mivel azért én is ember vagyok, ifjuságomnak idejével magamot nem biztathatom, az Szent Jób mondása szerint : *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis et quasi flos egreditur et conteritur et fugit velut umbra et nunquam in eodem statu permanet. Cap. 14. vers. 1 et 2.*

Ezekre nézve azért, mivel hogy Isten engemet gyermekekkel nem látogatott, az miben Isten ő szent felsége sáfárra tött (régi, jó emlékezetű embereknek példájokat követvén) azokról akarok ez testamentumban disponálni, az urunk ő felsége kegyelmes consensusa is nállam lévén. De minek előtte az lenne, hogy az Ur Isten az én lelkemet testemből az mi módon ő akarja kivenni (így !) három dolgot alázatosan kívánok ő szent felségétől : *Edgyiket*, hogy szent nevének tiszteletiért s' dicséretiért az ő igaz anya szent egyházát megtarcsa és gyarapiccsa, *sok szegény eltévelyedteket igaz utra hozván* az magyar nemzet között is. *Másikat*, hogy az ő nagy ingyen való irgalmasságából nekem szegény bűnösnek lelkemet az ő szent országának (hogy így mongyam) kisebb részébe vigye be az ő szent szívének látására, szerelmes fiának az Ur Jézus Christusnak szent vére hullásáért és egyéb számlálhatatlan szenvedéseért, esedezvén érettem az Irgalmasságnak és minden könyörülettségnek szent anya, az bódóságos Szüz Mária, nekem gyermekségemtől fogva kegyelmes és szerelmes asszonyom, Keresztelő Szent Jánossal, Szent Ferencz-czel, Szent Birtalan apostollal én patronusimmal és minden Szentekkel egyetembe. *Harmadikat* kérem, hogy az Ur Isten, ki egyezségnek és nem gyűlölségnek attya, országunkban békeséget adván az én szerelmes atyámfiait és nemzetemet sokáig az igaz hűtben és Isten félelmében éltetvén, közöttök egymáshoz

való szent szeretetet megtarcsa, úgy hogy semmi világi állapot azt fel ne bonthassa, mint ez *maji* napig Isten azt megoltalmazta, kiért szent neve legyen áldott. És nemzetünket is az ő nevének dicséretire s' hazánknak szolgálattjára terjessze. *Amen*.

Kegyelmetektől pedig szerelmes atyámfiái, kikre ez testamentumnak dispositiója néz, hogy az Ur Isten kegyelmeknek is ez világból istenes hosszú életek után kimulásakor az örök üdvösséget megadgya csak ezt kívánom, hogy ezen testamentumomat minden részeiben megtarcsátok, mely így következik:

Elsőben. Kegyelmek ketten Haller István uram és Haller György uram, az kegyelmek mostani fiával (így!) edgyütt (Isten őket fel nevelvén) nevezet szerint *Sámuellal*, *Miklóssal* az én tartottam öcsémme és *Gáborral* tellyes életekig minden esztendőn valamely helyen leszen, módgya levén benne az bódogságos Szüz Máriának esztendő által való hét innepin az én felyül meg nevezett három alázatos kívánságimnak megnyeréseért töb kegyelmek istenes szeretetből származó érettem celebráltatandó sacramentumok kívül *hét sacramot celebráltasson*, minden sacramentum után lelkemért akármi kevés alamisnát adván.

Másodszor, ha az Ur Isten az ő jó voltából azt megengedi, hogy testemnek eltemetésében mód lehet, annak nem nagy pompával való eltakarások szegények jelen léteken catholico more legyen *Fejéregyházat* az Clastrom kertben, ott is úgy az mint sokszor mutattam és mondtam kegyelmeknek (ha életemben el nem készülne) egy kápolnát felettem csináltatván, ahol sacramot is celebrálhassanak, holott az főb oka, hogy kápolnát akarok csináltatni sok okokra nézve. Térek immár kevés jószágomról való dispositiómra, semmi emlékezetet nem tevéen de rebus mobilibus, mivel azt mind az feleségemnek hattam életéig, holta után pedig osztózzék kegyelmek és az kegyelmek maradéki vele és mindeneknek előtte az én szerelmes és kedvem szerint való, ez világi dolgokban mindenekben felette igen kedvem kereső feleségemről *Kendi Christináról* akarván szólnom, kegyelmeknek Haller István uramnak és Haller György uramnak, mint igaz keresztyén, Istenfélő szerelmes atyámfiainak, gondviselése alá ajánlom szegint (az miben kívántatik) Isten és az én szolgáltam kegyelmes uram gondviselése után, mind addig míg Isten azt megengedi, hogy kegyelmek testét tisztességgel eltemetteti *Lónán* szerelmes annya az nemzetes és nagyságos *Pathoczi Katha* mellé és ez jószágnak állapotja legyen az Colosvári káptalanban költ feleségemmel köztünk való levél szerint, az egy utólsó cikkely kívül, melyet tovább megmagyarázok, az mely végezés így vagyon: Ha az Ur Istennek bölcs rendeléséből feleségemnél én elébb meghalnék, minden jószágom tam

acquisita quam avita úgy mint *Betthlen vára* hozzátartozó jószágival éppen, *fejéregyházi castély* hozzá tartozó jószágival éppen, *lónai udvarház* hozzá tartozó jószágival éppen, mind az én szerelmes atyámfiára az nemzetes és nagyságos Kendi Chrisztina asszonyra, az tekintetes és nagyságos *Kendi Sándor* uram leányára szálljon és valameddig az én nevemet viseli mind addig birhassa, ha pedig férhez menne, kit nem reméllek, *Betthlen vára* és *Fejéregyház* minden hozzá tartozó jószágival mingyárt kikellyen kezéből és az én atyámfiaira, az én ide alá megírtam testamentum szerint szálljon. De *Lóna* jószágostól, *Kodor* és *Kodorvidéken* kívül, ugyan nálla maradgyon tellyes életéig és ha fiai maradnának is az más urától, meghalván az asszony semmi közök fiainak és leányinak urával edgyütt hozzá nem lévén, immediate szálljon az is az én atyámfiaira, secundum nostram dispositionem, mint az több megnevezett jószág. Az *Colosvári káptalanban* költ levélnek utolsó részében ez vagyon írva, kiről mondtam, hogy emlékezem. Ha valamelyik az én atyámfiái között az én szerelmes elhagyott társamat az én nevemet viselvén, az jószágban és kiváltképen az *fejéregyháziban* megháborítani akarnák, vagy ugyan megháborítanak, az én dispositióm kívül, tehát minden magam acquiráltam jószágimról immunisok legyenek az én atyámfiái ő kegyelmek és teljességgel legyen az feleségem libera dispositiójában minden acquirált jószágom. De erről világosan gondolkodván így testálok: ha az én atyámfiái ő kegyelmek között valamelyik megháborítaná az én felyül megírt dispositiómban az én szerelmes társomat, még nevemet viselvén, vagy nevemet letévén is az megírtam okok ellen és világosan megbizonyosodik, az az megháborító fél veszesse el minden acquiráltam jószágomhoz való igazságát és annak az elvesztett jussa ne az asszonyra szálljon, hanem az meg álló atyámfiára, holt után mindazáltal az asszonnak hogy ha pedig mindenik ő kegyelmek egyenlő akarattól háborítanak meg bár *diversis temporibus*, maradgyon az *Colosvári káptalanban* költ levélnek *continentiája* szerint az *liga*. Ha azért történnék (kit nem hiszek) hogy az én holtom után az feleségem férhez menne, minthogy *Lónának* jószágostól kezében kellene életéig maradni, nevezet szerint ezek legyenek: *Lóna* éppen, *losádi portio* éppen, *válaszuti portio* éppen, *kecséti portio* éppen, *Anthos* éppen, *zaproczi portio* éppen, *gorbóhaymási portio* éppen, *csákai portio* éppen, *Maros* éppen, *dengelegi portio* éppen és az *jenei portio* éppen. Ha pedig az *alsó csobánkai*, *sajgai* és *körtvélyesi* portiokat *Kálnával* együtt, onnan a hol most zálogban vadnak, ki akarja váltani, azok is kezénél maradvanyak egy állapotban az többivel. Ha pedig az én szerelmes társam az én nevemmel menne koporsójában, így oszollyék

fel minden jószágom az én szerelmes atyámfiái között: *Haller István* öregbik bátyám uramnak ő kegyelmének hagyom *Fejéregyházat* éppen, *Langodárt* éppen, *jövedicsi* portiomat éppen, *darlaczi* portiomat éppen, és az *zoltáni* portiomat éppen. Item *Betthlen várat* minden benne való munitióival és alatta való városbeli portiómmal éppen, *Szeszarmat* éppen, *Kis Kajont* éppen, *Dögmezőt* éppen, *figei* portiomat éppen, *encsi* portiomat éppen és *Libatont* éppen mely *Libatont*, *Kis Muncsallal* edgyütt nekem két e vagy három ezer forintba inscribálta Urunk ő felsége, minthogy az levelek itt nincsenek, abban nem jut eszemben.

Item *Kodort* éppen, *Törpént* éppen, *Alsó Gyeknyest* éppen, *Pestest* éppen, *Kis Muncsallal* éppen és az mányai portiomat éppen. *Haller György* kisebbik bátyám uramnak ő kegyelmének mivel hogy Isten többet adott az egy gyermekhez, hogy nem *Haller István* uramnak az többhöz, hagyom *Lónát* azokkal az jószágokkal edgyütt, kiket felyebb megnevezék, hogy az feleségemnél maradgyanak életéig, ha férhez menne. *Kálna* pedig és *Körtvélyes*, kikről ugyanott emlékezet vagyon, *Motsoni Gergelynél* vagyon ezer forintban zálogban. Ezeket az megnevezett jószágokat ő kegyelmeknek az én szerelmes bátyáimnak hagyom örökösön (kikről való leveleimet ő kegyelmek készen mind együtt találják leveles ládámban) úgy hogy Isten ő kegyelmeket éltetvén, sajáttyok legyen, szabad uraságokban és az ő kegyelmek holtok után csak fiuágra való maradékjoké az ő kegyelmek dispositiójok szerént, úgy hogy valameddig az fiuágban tart először az kegyelmetek nemzetéből az után az *Haller Péter* uram öcsénkéből is, ha ad Isten, addig leányágra ne szálljon, hanem azután. Hogy inkább ez divisio meg maradgyon kegyelmetek között ilyen *kötelet vetek* kegyelmetek köziben, hogy valamelyik kegyelmetek közzül az én testamentumomat fel bontani igyekeznek vagy ugyan fel bontaná vagy törvényel vagy utcunque, tehát minden én akármi névvel nevezett akár jószág akár res mobilis acquisitionumtól legyen üres és teljességgel csak arra szálljon, az ki az én testamentumomat megtarttya és az meg nem álló fél csak az ős jószágombeli portiómmal legyen contentus az ki neki jut benne per divisionem. Ez meg irt jószágokon kívül is, ha oly jószágok találtatnának, kikhez közöm volna, az melyik atyámfiainál az fő házak lesznek, kikhez azok az házak de jure tartoznának, azokhoz való juss is ő kegyelmeké legyen. *Haller Péter* uram öcsénkről is az mennyére lehet nem akarván elfelejtkezmem, ő kegyelmének is az *kiskereki*, *pókafalvi*, *nagykereki* és *feketevízi* portiomat örökösön hagyom magának és minden fiu ágon való maradékának, kiben minthogy ős jószág, kegyelmetek is, én érettem is *Haller István* uram és *Haller György* uram maradé-

kival együtt megtarcsa. — Isten kitől oltalmazza ő kegyelmét Haller Péter uramot, de ha deficiálna fiu ágon, az az kevés jószágoska is Haller István uramra és maradékira szálljon az ő kegyelme dispositiója szerint. —

Az *fejérvári* házam felől semmi emlékezetet nem akarok tenni, mivel azt az fejérvári állapot mutattya meg melyik birja kegyelmetek és maradéki közül (semmiről különben nem emlékezem annál az mint fellyebb szóllék) az *kehlyen* (így !) és pap öltözetén kívül, melyeket az fejéregyházi felettem csinált kápolnához hagyok (ha temetésemet Isten ott engedi lenni) mindenkor successivis quoque temporibus, és Fejéregyházát tartassék az helynek mindenkor biró urainál, ha pedig Istennek bölcs tetszéséből az nem lenne, hogy (más valamely idegen helyen halván, vagy harczon veszvén el) Fejéregyházát temetnének, azon kehelyt és pap öltözeteket valamik vadnak mindeneket örökösön oly formán mint az fejéregyházi kápolnához mondtam, az *betthleni Szent Farkas nevű kápolnához* hagyom, mely az várban vagyon.

Dücsőség Atyának, Fiunak és az vigasztaló Szent Lélek Úr Istennek miképpen kezdetben vala most és mindörökké Amen.

Actum et propria manu scriptum in Fejéregyház vigesima die mensis januarii Amo Domini Millesimo sexcentesimo vigesimo tertio. Et subscriptum erat *Sigismundus Haller* mpr. In exteriori autem tabulae testamentariae dispositionis parte seu in dorso subscriptio talis erat: *Sigismundi Haller de Hallerkeő, Comitatus Zolnok interioris ac Sacratissimi domini domini Principis Transylvaniae (tit) aulae familiaris (tit) testamentaria dispositio de et super bonis ipsius.*

A végrendelező főúr 1627-ben már meghalt, mert özvegye Kendi Krisztina nevében Szilvássy András és Nyiressy István Belső Szolnok vármegye szolgabírája a testamentumot ugyanabban az esztendőben a kolozsmonostori konventben átírták. Brandenburgi Katalin fejedelemasszony a végrendeletnek *Haller István* küüllővármegyei főispán és tanácsúr javára vonatkozó intézkedéseit megerősítette, jóváhagyta s a felsorolt birtokokban esetleg lappangó *király igazságát* 1630. május 9-én nevezettnek adományozta. (*Consensus partialis etc. Lib. Reg. XVI. pag. 70.*)

A végrendeletben említett Haller Péternek, a Mikes-fiúk által leánykorában elrabolt *Tarnóczy Sára* volt a második felesége, a kit 1639—1640. körül vett nőül, mint javakorabeli ember, a mit abból következtetünk, hogy az 1623-ban még csak 27 éves Haller Zsigmond *öccsének* mondja őt. Boldogtalan, de mindenestre szerencsétlen házasság volt ez, mert az asszony férjének szebeni házában 1648-ban öngyilkos módon vetett véget életének.

Egyetlen, Péter nevű fiokban a család szebeni ágának magva szakadt. (*A Haller grófok nemzetség könyve*. Dr. Szádeczky Lajostól. *Turul*, IV. kötet.)

**Királyfalvai Tarnóczy Sebestyén végrendelete.
1630. január 14.**

Mi Damokos István és Ferencz Alsó Csernátonból, Apor Lázár Alsó Torjáról, Vas Pál Szent Katholnáról mindnyájan Kezdi Székben lakó nemes személyek. Adgyuk tutára mindennek az kikek illik ez mi jelen való levelünknek általa, quod in anno praesenti millesimo sexcentesimo tricesimo, die decima quarta mensis Januarii, hivata bennünket az nemzetes *Királyfalvai Tarnóczi Sebestyén* uram, szentléleki Fejérvármegyében lévő castélyában, ez házában kíváná mi tóllünk azt, hogy az minémü testamentumot tenni akarna, meghallgatnók és azt fide nostra mediante le is iratnók, melyek azért rendszerint így következnek:

Én Tarnóczi Sebestyén, noha egynehány időktől fogván életemet sok betegségekkel töltöttem el és most is beteg ágyamban lévén, de eszemben és elmémben, Istennek szent neve dicsértessék, semmiben meg nem fogyatkoztam, hanem meggondolván azt, hogy az emberi nemzetség mindnyájan az halálnak romlandósága alá vagyon vettetvén és így minden embernek egyszer meg kell az keserű halált kóstolni, de annak óráját hol és mikor leszen mindentől elvagon rejtetvén és senki meg nem tudhattya, ezekhez képest nem akarván testamentum tételét az végső órára halasztani, hanem most jó eszem, elmémén lévén teszek ilyen utolsó testamentumot.

Elsőben ajánlom az én szegény bünös lelkemet az hatalmas Istennek, az én testemet pedig az ő annyának az földnek, a kiből teremtetett. Ezeknek utánna pedig mivel hogy az én kedves, szerelmes atyámfiaival, *Károlyi Sophiával* iffjuságomtól fogván sok külömb külömbféle változó időknék forgásiban sok nyomoruságokat, fogyatkozásokat, hevet, hideget jó és gonosz szerencsüket együtt türtünk és időknék is nagyobb részét immár eltöltöttük együtt, sőt én beteges ember lévén, oly igaz szeretetit mutatta hozzám, hogy semmi nyughatalanságát, dajkálkodását, környülem való forgolódását nem kimillette, hanem minden üdőben igaz, hűséges forgolódással és gondviseléssel volt környüllem, kit néha várni és gondolni nem tuttam volna tőlle. De mindezeknek felette az *Mihály vajda kijövetele után* s' mind pedig az németek idejében az Küköllő vármegyebeli *zágori* és *királyfalvi* rész jószágink annyira elpusztultanak vala, hogy

Zágorban tizenhárom ház jobbágnál több nem maradt, Királyfalván tizenegy, magunk is csak egy jobbágyunk házában nyomorgottunk. Annak utánna Isten kegyelmességéből az én szerelmes atyámfiaival együtt sok gondviselésünk, költésünk és fáradságunk után mind az két helyen való udvarházunkat, szőlőhegyével, molmával együtt megépítettük sőt ezeknek felette az néhai *Becz Thamásné* asszonyom *Bethlen Saára* asszony, ki az előtt az néhai nemzeti *Sárfalvi nagyubbik Károlyi Istvánné* volt, az feleségemnek édes anyja, látván elégtelen állapotomat, ezt cseleketta, hogy az mely kastélyban itt *Szentléleken* mostan lakunk, az az kastély elpusztulván, közel száz esztendeig állott pusztán, elannyira, hogy némely helt az kő rakás földig alá romlott és az sok ideig való pusztaságnak miatta az kastély piaczánn is nagy, temérdek fák nevekettének volt, maga sok költésivel, gondviselésével és fáradságával nem gondolván, azt az kit az feleségemnek dossában, parafernumában kellett volna adni és azonkívül is készíteni, azt mindeneket ennek az kastélynak épületire költött. Annak utánna némü némü szükségem kinszerítvén, kellett vala az itt ben való szent léleki jószágimot minden hozzátartozó pertinentiáival együtt nagyubbik *Matyus János* uramnak zálogra adnom három ezer forintért, kész pénzért és annak az summának külömben szerét nem tehetvén, feleségem annyára járó rész jószágot *Adámoson* Küküllő vármegyében és azon kívül valókat kellett azért az summa pénzért abalienálnom, kivel ugy kellett kiváltanom az szent léleki kastélyhoz való jószágimot, azon Küküllő vármegyében *szentmártoni* jószágunk is idegen kéznél lévén, azt is együtt való kölcségünkkel, fáradságunkkal hoztuk meg és *Sükösd György* uramnak feleségének *Borsovai Erzsébet* asszonnak az megnevezett kastélyunkhoz tartozó falukbeli részjószágit magunk számunkra Küküllő vármegyében zágori és dücsőszentmártoni jószágunkkal cseréltük meg, mely jószága ő kegyelmének is leányágra biratott, ki most immár kezünknel vagyon. Azért mind az felyül megirt méltó okokból, szabad akaratomból és jó lelki ismeretemből így disponáltam magamban, hogy Isten engemet ez világból elvévén, ez az szentléleki kastélyunk és azon falubeli portiónk, melynek egyrésze Fejérvármegyében, másrésze Kezdi székben vagyon, minden ahhoz tartozó pertinentiákkal, az melyek itt az Erdőn belől vadnak, vármegyék és székelységben levők, ugy mint *Lemhényben*, *Velenczében*, *Felső Torján*, *Vásárhely* városában és *Kis Kaszonban* Kezdiszékben és *Kantában*, *Karatnán* és *Peselnéken* Fejérvármegyében való falukban lévő rész jószágink, akármi névvel neveztessenek, minden haszon vevő helyeivel, földelével, réteivel és minden névvel nevendő pertinentiáival és igassá-

ginkkal az én szerelmes házastársamnak Károlyi Sophiának maradgyanak, hogy élete fottáig libere et pacifice birhassa, halála után az *egy leányunkra Tarnóczy Sárára* és annak maradékira maradgyanak. Ha pedig ezalatt Isten más szerencsét mutatna az feleségemnek és valaki, akárki legyen juridice az jószágomból kivetné, enni sok költéseért, fáradságáért és jószágának elidegenítéseért és mellettem való forgolódásáért három ezer forintot, jó pénzt in paratis tartozzék neki refundálni, mind addig is kezéből ki ne bocsássa. Az leányomnak pedig Tarnóczi Sárának mondgyon az megirt Küköllővármegyében Zágorbeli és királyfalvi portióim és minden ott való igazságim, ilyen conditióval, hogy valameddig az anyával békességesen akar maradni és türni, mindenütt lévő jószágimat egygyütt birják, ha pediglen nem *alkhatnának* és külön lennének, tartozzék az én leányom Tarnóczi Sára az zágori bornak felét és Királyfalvából két öreg hordó bort és egy ürmös általag bort esztendőnként adni és be küldéssel is segitteni és minden nemü res mobilisek, akármik legyenek aequaliter ketté oszlassanak, fele az feleségemé fele az leányomé legyen.

Mindezeknek utánna hagyom és kérem gondviselőül az én jó akaró uraimat és atyámfiait, *Apaffi György* uramat, *Macskási Ferencz* uramat, *Daniel Mihály* uramat, *Gerendi Márton* uramat, *Kálnoki István* uramat, *Donát János* uramat, *Damokos István és Ferencz* uramékat és *Apor Lázár* uramat, hogy Istent tekintvén ő kegyelmek ne hadgyák szegény árváimat, hanem Istennek parancsolattyáért legyenek oltalmazói és gondviselői szegény árváimnak, kiért Isten adgyon sok jókot ő kegyelmeknek. Melyet mi felyül megirt testamentumosok az dolognak erősségére és bizonyosságára ez mi pecsétés levelünket (így!) fide nostra mediante.

Datum in Castro eodem Szentlélekiensi die decima quarta januarii Amo demini 1630. (Következnek az aláírások.)

A végrendeletet Brandenburgi Kata fejedelemasszony néhai Tarnóczi Sebestyén özvegyének kérésére 1630. április 19-én jóváhagyta és minden pontjában megerősítette. (XVI. köteg 52. l.)

Károlyi Zsófia később Nemeskürti Vitéz Lászlóhoz ment nőül, de 1637-ben már ismét özvegy volt, s a végrendeletben említett Sára leányával a szentléleki kastélyban lakott. Tarnóczy Sárának regényes és tragikusan végződő élettörténete eléggé ösmeretes. Zalolai Mikes János halálos szerelemre gerjedt iránta s mivel a leány nem akart felesége lenni, 1637 november havában Szent Erzsébet-nap körül két testvérével és több fegyveres társával együtt fölverte a kastélyt, bevagdaltatá a kapukat s a kétségbeesetten védekező leányt elrabolván, édesanyjához Zabolára

hurczolta. Az embertelen szolganépség hajánál fogva vont a elő rejtekéből, de a ki legelőször kezet vetett reá, rosszul járt: Tarnóczy Sára kést döfött belé. Majd meglátván Mikes Jánost, felkiáltott: »*Az Istennek szent haláláért kérlek, ne jöjj, mert tudod, hogy soha nem szerettelek s nem szeretlek, soha bizony veled nem lakom, ha elvissz is.*« I. Rákóczy György fejedelem szigorú parancsára a leányt visszaadták anyjának, a Mikesek pedig 1638 május 10-én fő- és jószágvesztésre ítéltettek. (*Szilágyi Sándor: Erdélyi Országgyűlési Emlékek. X. kötet. Történelmi Tár 1885. évi f. 750. l.*) Tarnóczy Sárát a Haller grófok nemzetségkönyve feltűnő szépségű fiatal asszonynak ábrázolja (*Turul IV. kötet*), szomorú és rejtélyes haláláról *Szalárdy János* siralmas magyar krónikája emlékezik.

Az udvarhelyi református egyház előljáróinak végzése a pap és tanító bérének behajtásáról. 1637. február 11.

Mi Udvarhely városában orthodoxa religion lévő nemes rendek Szeöcz-Pál György, Barabás János, Szeöcz István és városi renden lévő Lakatos János, Nagy Szeöcz István. Adgyuk tudására kiknek illik ez mi levelünknek rendiben, hogy in anno praesenti 1637. die undecima mensis februarii, eszünkben vevén a mi Ecclesiánkban az praedicator és scholae mester béreinek beszédésében némi némü embereknek engedetlenségeket és szófogadatlanságok miatt az egyházfiakkal való visszázkodásokat, ellenkezéseket, végeztük azt ecclesiánkbeli orthodoxa religion lévő uraimnak consensusokból, hogy a modo in posterum mind az mostani egyházfiainak, mind pedig ennek utánna való egyházfiaknak in perpetuum legyen arra való authorritássok mind az városi s' mind nemes renden lévőkön, hogy az ki harmadjárásban az praedicator és mester bérit meg nem adná, annak felette az ecclesia szükségre ha mi szedés-vevés lenne, vagy penig egyéb közönséges ecclesia szükségére való *dolgozódás*, ha valaki ezekben engedetlenséget mutatna, harmadjárásban azokat akár nemes renden akár városi renden valók legyenek, megzálogolhassa, nem merészelvén nekiek resistálni, sem pedig arra őket nem engedvén menni, hogy azon záloglásért törvényre hijja érette, alioquin a ki valami engedetlenséget avagy inhibitiót avagy repulsiót tenne az zálog vevésbe, az orthodoxa religion lévő esperestnek székére citáltassék és törvényszerint büntettessék. Ha pedig az egyházfiak is *tisztek kívül hágnának*, és az ő hivatalyokban igazán el nem járnának, melyet semmiképpen el nem szenvedhetnénk, az egyházfiak is az Esperest eleiben citáltassanak, de egyebüvé ne *sohová*. Mely consensusunkat attuk az

mi tisztelendő böcsületes püspök urunk *Gelei István* előtt írá-sunkban, az melyet örök emlékezetre pecsétünkkel is megerősítettünk. Anno et die locoque supra notatis.

(I. Rákóczi Gy. fejedelmnek Gyulafejérvárott 1637. augusztus 24-én kelt megerősítő átiratából. XIX. k. 6. l.)

A megyyesi országos törvényszék szabályozza a gyulafejérvári lakosok által birt ház és szőlőbeli örökségek jogi természetét. 1639. november 2.

Decretum

Illustrissimi domini domini Principis Georgii Rákóci Dei gratio Princeps Transilvaniae stb. stb. dominorum consiliariorum, magistrorumque prothonotariorum, juratorum assessorum sedis judicariae ejusdem domini principis, super nobilibus, nobilitaribus domibus, fundisque civilibus per nobiles possessis, tam intra quam extra muros civitatis Albensis Transylv. vineis item nobilium in promonthoriis ejusdem civitatis Albensis in Comitatu Albensi existentibus habitis et situatis sub termino celebrationis judiciorum octavi diei festi b. Lucae evang. in Civitate Medgyesiensi, diebus 2. et 4. currentis mensis novembris, Anni praesentis 1639.

Mind ez ideig az fejérvári nemesség állapotja mind magok személyekre, házokra és szőlőjökre nézve bizonytalan állapotban volt és egynehány izben veszekedés volt közöttök. Akárván egyszer bizonyos állapotban és jórendben őket állatni az mi kegyelmes urunk jelenvaló 1639 esztendőben az nemzeti *Kemény János* Fejérvármegyének fő ispánya, az mi kegyelmes urunknak ő nagyságának fő komornikja és Fogaras várának fő kapitánya, *Szénási Péter* ugyanazon kegyelmes urunknak erdélyi minden jószágának praefectussa és fejérvári V. Cáptalanok által mind külső belső városban lakó nemes embereket, nemes házakot, fundusokat és szőlőknek exemptióit megcirkáltatván és bizonyos regestumban iratván, az mely nemes házakot, fundusokat exempta szőlőket és nemes embereket ő kegyelmek helyben hadtak volt, azokat ő nagyságával együtt mi is helyben és in vigore hagyván, az szerint az mint ő kegyelmek eligazították. Azon kívül való állapotokról az nemességnek házokról és szőlőjekekről az mint végeztünk unanimi voto az mi kegyelmes urunk is kegyelmesen annuálván az ide alább való Articulusukban megirtuk és kiadtuk, ugymint az fejérvári nemességnek, kiváltképen penig ez végre consentiált ennek ő nagysága az mi kegyelmes urunk, hogy Fejérvár fejedelmek székes helye, az okon akárván ő nagysága hozzájok nagyobb kegyelmességét megmutatni.

1. Az kik magok is személyekben igaz nemes emberek, házok fundussa is nemes fundus : nemesi szabadságokban maradjanak meg.

2. Az kik személyekben nemes emberek penig, de házok civilis fundus azok személyekben nemes emberek lesznek, de civilis fundusokról *paraszti szolgálatjokat* redimálván annuatim fizessenek az fiscusnak ilyen forman : annuatim Uj esztendő napján elkezdvén, Praefectus uram, udvarbíró, az fejérvári nemesség hadnagya, két káptalan és város bírása is két polgártársával az civilis fundust considerálván pro quantitate fundi jó lélek ismeretek szerént aestimállyák és taxállyák és az mely fundust mennyire limitálnak esztendő alatt két terminuson, első Szent György napja, második Szent Mihály napja az terminus, készpénzül megfizessék.

3. Az kiknek penig házok nemes de magoknak nobilitatiójok nincsen sem vármegye registumiban írva nevek nincsen sem hadban nem szolgáltak, az ilyenek dependeállyanak Praefectus uramtul és az fejérvári udvarbírótól salva permanente fundi libertatem domini nobilitaris, hogy ha az ignobilis után nemes ember kezében kerülne az ilyen nemes ember birhassa ugymint nemesházak s' annak dependentiája Praefectus uramtul és az udvarbírótól akkor *osztánnon* ne legyen.

4. Az kinek házáról való nobilitatiója nem lészen is de ha sufficientibus documentis, testimoniis ac fassionibus megbizonyíthattya, tisztességbeli hiteles személyek fassiójával, hogy régtől fogván vagy csak 25 esztendőtil fogván is mint exemptát szabadossan birta, az olyan nemesházak nobilitatiója is stállyon. Az mely szőlőt az fejedelmek cum proprietate nem conferálnak ugy mint fiscusra devolváltatott örökséget, hanem csak eximállyá, kivántatik e ehez az exemptióhoz statutio ?

Deliberatum.

5. Efféle szőlők exemptióiban nem szükség az statutio, hanem az mely város avagy falu határán az exempta szőlő vagyon avagy post exemptionis impetrationem, avagy az dézmálás után publicállyá, és az udvarbíróval avagy dézmással irasson *exhibitát* reá, alioquin ne stállyon ez után.

6. Az kiknek penig ezelőtt volt exemptiójok s' nem statuáltatták, sem exemptionalis levelekre exhibitát nem irattanak azoknak is stállyon exemptiójok csak exemptionalis levelek mellett doceállyák, hogy az exempta szőlők exemptiójának continuus usussában voltak, ez dominiumját penig a tempore exemptionis doceállyák.

Az kiknek penig szőlőjokról való exemptionálisok ugy emanáltatott: *universas et quas libet vineas in promonthoriis civitatis Albensis Transylvaniae situatis*, de vicinusi nincsenek:

Deliberatum.

7. Mivel eddig az usus így volt, hogy ha mely exemptionalisban az volt inserálva, hogy in promonthorio hujus et hujus oppidi vel possessionis, *ha szintén vicinussit nem specificáltak is*, eddig való exemptiójok stállyanak. De ennek utánna, ha ki szöleit eximáltattya mind promonthoriumot s' mind vicinussit declaráltassa, alioquin nem állhat meg exemptiójok, megbizonyítván az elébb megirt mód szerint exempta szőlőjöknek continuus ususat az exemptiionalis mellett.

8. Az kiknek penig exemptionalisok nem volna szőlőjokról, mindazáltal 25 esztendőül fogva való continuus ususat exemptiójoknak megbizonyithatják, nemes és az helnek öreg, tisztességbeli polgárral, lakosival, az olyan exemptionalis maradgyon erejében.

9. Ha kiknek exemptionálisok oly formán emanáltatott volna: *vineas et allodiaturas in quorumcumque oppidorum et possessionum promonthoriis et in quibuscunque comitatibus comparandas et acquirendas eximemus*: az mely szőlőket annak az fejedelemnek idejében acquirál, az ki ugy atta, hogy *vineas comparandas* — stáll azoknak az szőlőknek exemptiójok, de ha mely szőlőt annak az fejedelemnek holta után acquirálta, az exempta szőlő nem lehet, ha ujban nem eximáltattya.

9. Ha az fiscus fundussán, jószágiban defectus találtatik az specificált embernek háza, szőlője öröksége az dominus terrestrisre, ugy mint az fiscusra devolváltatik.

Extra data per Stephanum Kassai, illustrissimi domini domini principis Transsilvaniae prothonotarium. mpr.

(A XX. Lib. Reg. 217—218. l. Későbbi bejegyzés, mert az 1643 szeptember 16-án kelt adománylevél után következik.)

**I. Rákóczi György fejedelem nyílt rendelete az ország végzése ellenére fegyvert viselő jobbágyok és parasztok ellen.
Gyulafejevár, 1642. október 12.**

Georgius Rákóci Dei gratia Princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et sicularum comes etc. Fidelibus nostris universis et singulis spectabilibus, magnificis, generosis, egregiis et nobilibus, agilibus ac strenuis, supremis et vicecomitibus, iudicibus, vice iudicibus, ac universis magnatibus et nobilibus quorumcumque comitatum, capitaneis, iudicibus regiis supremis etc

etc nec non *Paulo Nagy de Déva* districtium *Lugasiensis* et *Karansebesiensis* Bano ac suppremo *Petro Vaalon de Heiasfalva* vice capitaneis ac universis ductoribus peditum nostrorum praetorianorum, prudentibus item et circumspectis magistris civium stb., stb., stb. salutem et gratiam nostram.

Noha országunknak arról egynehány rendbeli constitutiói extalnak sőt bizonyos poenat infligáltanak ez ország statussi az ollyatén articulusoknak meg nem tartói és transgressor ellen, hogy mind magyar, szász és oláha (így!) jobbágyi és paraszti renden levő emberek az fegyvert letennék és fegyvert viselni semmi uton és módon ne merészelnének, mivel immár eleitől fogva az Országban a miatt nem kevés inconvenientiák dissessiók és invasiók suboriáltattak volna gyakorta. Mindazáltal az mint szeredahelyi várasbeli király és székbirák, *folnagy* és esküdt-polgár hiveink alázatos panaszolkodások által jelentik, az ollyatén paraszti és jobbágyi renden lévő emberektől, *főképen penig az oláh memből valóktól* várossokban annuatim celebrálandó sokadalmoknak idején felette sok inconvenientiákat és incommoditásokat szenvednének egész várasul, mert az olyan oláhság, parasztság seregenként összegyűlvén és *megrészegedvén* utczákon fegyveres kézzel járnának, támadást és veszekedést indítván, az ott lakos embereket vernék, kergetnék sőt meg is sebessitenének sokat közzülők és az olyan sokadalomnak idejére conflualó kereskedő embereknek is sátorokat invadálván jovokban és árumarhájokban felette sok károkat tennének gyakorta, melytől való féltekte az kereskedő emberek is városokban való szabad questusokat nem exerceálhatnák, hanem kényszerítettének elhalgatni városokban való meneteleket, megnevezett városunkbeli hiveinknek igen nagy károkra, fogyatkozásokra. Mely dologbann is azon városunknak közönséges javának kegyelmesen akarván consulálni, megengettük ezen hiveinknek, hogy elsőben városokban publicálván *meg kiáltatás által* toties-quoties akarják, senki paraszt ember, akár magyar s' akár oláh és egyéb paraszti rend városokban fegyveres kézzel, úgy mint *lánczákkal* (így!) puskákkal, pallossal, szablyával és csákánnyal kiválképen sokadalmok idején be menni ne merészellen, sőt kezekben hordozó botjokat és dorongjokat is szállásokon mind le rakják és letegyék, ha ki penig különben cselekednék szabadságokban legyen azon hiveinknek az olyan fegyvert az parasztoktól elvitetni és ha úgy akarják in perpetuum magoknak megtartani és dispositiójokban venni. Sőt ha kik ehez nem akarnák magokat alkalmaztatni és vakmerőségre vetvén magokat városokban *kardoskodni* kezdenének és veszekedést inditanának, az olyanokat megfoghassák és illendő büntetésre ide fejevári házunkhoz külgyék, kiben ha

magokról elégtelenek volnának, udvari gyalog fő és vicekapitányink, hadnagyink is requisitiójokra tartozzanak mingyárt valamikor kívántatnék az olyanoknak megfogatásokra elegendő gyalogot adni és küldeni toties quoties requiráltatnak felölle késedelem nélkül. Minek okáért minden rendbeli hiveinknek parancsoljuk igen serio ebbeni annuentiánkat így értvén ki ki jobbjánál ehez alkalmaztassa magát alioquin az meg irt módon ha kin azok közül kár és büntetés esik, senkire ne vessenek. Hűségtek is penig megirt tisztviselő hiveink ebbeli kegyelmes dispositiönkat értvén, tartozzék ehez magát alkalmaztatni mind most és successivis temporibus mindenkor. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in civitate nostra Alba Julia die decima secunda mensis oktobris anno domini millesimo sexcentesimo quadragesimo secundo.

Georgius Rákóczi mpr.

Joannes Szalárdi vie secretarius mpr.

Gyulafejevári káptalan. Lib. Reg. XX. 143.

I. Rákóczi György fejedelem rendelete az Erdélyben szabadon kereskedő görögök, örmények és rácok adózásáról. Gyulafejevár, 1643. május 14.

Georgius Rákóczi Dei gratia Princeps Transilvaniae etc. etc.

Mivel országunkban kereskedő idegen görögök, örmények és rácoknak országunkban való szabados bejövetelt és ittben való kereskedést kegyelmesen megengettük, melyre képest (így!) mostan ujonnan való magok kötelezése szerint két ezer forint summa pénzt esztendőnként fiscusnak számára tárházunkban administralni tartoznak, mely summa pénznek és contributióknak felszedésére és administralására rendeltük főképen *Görög Lukácsot, Szászsebesi Panonai Görög Zotát, Policzani Cristófot, Piros Istvánt, Policzani György deákot, Usztoniczay Miklóst és Eörmény Lukácsot* kiknek szabadságot és authoritást engedtünk, hogy országunkban az mely idegen kereskedő görögök, örmények és rácok lesznek, azonkívül is penig az kik Hunyadon, Haczokon és Marusvásárhelyen laknak és az város közé az ország adójában, dolgaiban nem szolgálnak, nem adóznak, városi embernek magokat nem tartják, azokat mind közikben contribuáltathassák, az kik pedig reájok illendő képpen háromló taxájakat megadni és kezekben contribuálni ez ilyenek közül nem akarnának, azokat meg is foghassák és mind addig tartóztathassák vagy fogságban tarthassák, méglen az ő részekről nem contribuálnak. Parancsoljuk azért kegyelmesen minden rendbeli hiveinknek ez levelünket látván idegen kereskedő görögök, örmények és rácok-

nak szabadon járni, menni kereskedni megengedgye. Taxájoknak vagy contributiójoknak felszedésére rendeltetett görögöknek pedig minden helyeken az hol kívántatik segítséggel lévén, ha szükség kíványa embereket is adgyon melléjek, hogy ha pedig valamely görög, rácz, örmény fejérvári, szászsebesi és szászvárosi görögökön kívül közikben contribuálni nem akarnak, az olyanokat mindgyárt megfogadni tartozván, mindaddig fogságban tartassa őket az még közikben nem contribuálnak. *Explicálván mindazáltal ezek közül mindenestől fogva az váradi görögöket.* Tilalmas lévén pedig tőlök mind azoknak az marháknak kivitele, az kiket az ország statutuma meg nem enged, az ilyenekben az ki compariáltatik vagy kezében találtatik, minden marháját elveszti érette. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutus. Datum in civitate nostra Alba Julia die decima quarta mensis Maj. Anno domino 1643.

G. Rákóczi mpr.

Joannes Szalárdi
vice secretarius mpr.

Erd. Lib. Reg. XX. k. 168.

I. Rákóczi György fejedelem rendelete a bárány- és vadbőrrel való kereskedés korlátozásáról és az országból való kivitel tilalmáról. Gyulafejevár, 1643. május 16.

Georgius Rákóczi Dei gratia Princeps Transsilvaniae etc. etc.
Szebeni városunkbeli szöcz mesterek magok és az egész universitáson levő sőt az töb privilegiata városokban lakó szöczek nevek alatt, kik már egymással szép correspondentiát s' uniót tartanak, találván meg bennünket alázatos könyörgések által, adgyák értésünkre, hogy noha az szöcz mestereken kívül másoktul az bárány és egyéb féle akármi vad bőroknek rakásra gyűjtése és az országbul idegen helyekre való kihordása vagy itt az országban is affélével való kereskedés tilalmas volna, mindazáltal vadnak sokan, mind az országbeli lakosok közül, mind pedig örmény, görög és egyéb idegen kereskedő rendek, kik az bőroket rakásra gyűjtván ki is hordgyák az országbeli szöczöknek felette nagy fogyatkozásokra, privilegiumoknak meg bántódására és közönségesképen az országnak is kárára. Akárván azért ebbül is országunk közönséges javára vigyázni és az szöcs-mestereknek is abbeli megbántódásokat remediálni, megengedtük nekiek kegyelmesen, hogy ki ki az ő városa határán és jurisdictiója alatt vagy sokadalmak idején vagy egyébkor akár mely *czéhetlen* és az szöcz mesterséghez nem értő embereknél afféle kereskedésre fel gyűjtött vadbőroket találhatna, arrestálhassák sőt tőlök az vad bőroket el is vehessék, observálván mindaz-

által, hogy az urak és fő s' nemes rendek jószágira ne mehes-
senek és jószágokban lakó szöczöket ne impediálhassanak, noha
ezektől is az bárány és egyéb vad bőrökkel való kereskedés
interdicáltatik, úgy hogy afféléket rakásra gyűjtven az országbul
ki hordgyanak. Minden rendbeli hiveinknek azért kegyelmesen
és serio parancsoljuk, az megirt Szeben és több privilegiata váro-
sokbeli egy értelmet és uniót tartó szöcz mesterekhez való kegyel-
mes annuenciankot így értven, avval élni meg engedgye, s' benne
meg ne háborítsa semmi időben, sőt abban illese megtarcsa s'
tartassa. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti
testitutis. Datum in civitate nostra Alba Julia die decima sexta
mensis Maj. Anno Domini 1643.

G. Rákóczi mpr.

Joannes Szalárdy
vice secretarius mpr.

Erd. Lib. Reg. XX. k. 176.

**A borosjenei végházban lakó tisztviselők, nemesek és szol-
gáló népek rendtartása. 1643. június 20.**

Georgius Rákóczi Dei gratia Princeps Transilvaniae etc. etc.
fidelibus nostris egregiis et nobilibus ac strenuis *Andreae Szilágij*
de Borosjenő vice capitaneo, *Joanni Jenei* vice comiti comitatus
de Zarand, nec non castellanis, ductoribus, centurionibus, ac toti
universitati tam equestris quam pedestris ordinis militum nostro-
rum praesidiariorum arcis nostrae *Boros Jenő* etc. etc. Salutem
et gratiam nostram.

Minémü szükséges dolog legyen akármely Respublikákban,
városokban és tisztviselők között is az jó rendtartás és minden
dolgoknak helyes s' szép egyértelemmel jó karban való állatása,
nem szükség azt sok szóval exaggerálnunk, bővétenünk, meg-
mutatja csak amaz sentenciácska is: *Concordia res parvae cres-*
cunt, discordia res maximae dilabuntur. Ugy is vagyon, mert az
mely lakosok között (akár tartományok, Respublikák, akár
városok legyenek azok) egyesség, egy értelem és jó rendtartás
vagyon, akármely ellenköző üdőknek háborus szélvészeli ellen is
bátorságosbak és erősbek szoktak az olyanok az megmaradásra
lenni. Ellenben pedig az hol egyenetlenség és rendetlen, zür-
zavaros állapot vagyon, ott nem szokott semmi jó nevedkedni,
hanem naponként romlás és elfordulás szokott következni. Értven
azért jenei végházunkban is némely dolgokban az különb-különb
rendbeli lakosoknak nem egyenlő voltak miatt, ottan-ottan egye-
netlenségeket történni és abból naponként nagyobb nagyobb
alkalmatlanságot származni, hogy az ilyenből nagyobb incon-
venientiák ne következzenek, ezen dolgot szükségesnek ítéltük

volt böcsületes tanács ur hiveink eleiben támasztani, kikkel való egyértelemről, annak az szép végháznak békességös megmaradásának és abból az közönséges jónak is megmaradásának akarván atyaiképen consulálni, minek előtte arról derekasabb ordi-nantiánkat tehettük volna, szükségesnek ítélők az alább megirt articulusokat borosjenei végházunkban minden tisztviselőnknek mind nemes és szolgáló rend hiveinknek pro perpetuo statuto elejekben adni és rendelni.

Először, hogy az vice ispán az kapitányal az közönséges jóban egyet ércsenek, az minékünk és az szegény hazának tartozó szolgálatban és annak az helynek megmaradására nézendő dolgokban.

Másodszor, ha valami oly bizonyos hirei érkeznek az kapitánnak, melyre derekassan insurgalniok kell, olyankor dobot üttetvén vagy trombitát *futatván* az kapitán az nemesség is in illo casu tartozzék mennél jobb szerrel lehet az magunk és országunk szolgálatjára, az közönséges jóra és megmaradásra felülni és egy szívvel-lélekkel az közjónak az fizetett néppel együtt szolgálni. De minden aprólékos dologra, úgy mint tiz-husz csavargóra nem kell felülniek, mert ugyanis mindenkor ezen terhet nem tartoznak viselni, mint az fizetett nép.

Harmadszor, mivelhogy mindenütt s' ott is Jenőben az gonosságban igön elmerültek az embörök, kiváltképen az *embör öldöklésben*, annak refrenálásában peniglen kiváltképpen abban az helyben más mód observáltatik ez után, tudni illik minthogy az kapitán az előbbi szokás szerint az várost kerülteti, ha valami oly publicus malefactor in flagranti comperiáltatnék az kapitán megfogathassa és virattig detentióban lévén, ha nemes embör vagy nemes embör szolgálja leszen az malefactor, virradva az kapitány adja az vice ispán kezében és az ispán longus processusra az előbbi rendtartás szerént affélét ne bocsásson, hanem hovahamarébb brevis processussal törvént láttasson reája és constálván az malefactum, mindjárást executiót is tétessen felőle minden kedvezés és halogatás nélkül.

Negyedszer, ha peniglen afféle malefactor az patratumon nem találtathatnék, hanem valamely nemes ember házához szaladna, az tisztek közzül az melyik eléb éri vagy az kapitány vagy az vice ispán kezében kérje s' feleltessen felőle, ha felel felőle házára ne külgyenek, hanem törvényre kérjék tőlle, ha peniglen nem felel s' kézbe sem akarná adni, az melyik tisztnek incumbál citáltassa az nemes embört és fassiók által compariáltatván az malefactornak gonoszsága s' még is ugyan nem adná vagy nem adhatná az nemes ember kézben az malefactort, az ország articulusa szerint az poenát is exequálhassák rajta, kedvezés nélkül.

Ötödszer, ha *étzaka* vagy nappal valamely *uczián* (így !) oly riadás esnék valamely malefactor miatt, ki ki az maga javára nézve abban az *ucziában* tartozzék felkelni és akármiféle embör legyen az malefactor megfoghassák és az tiszteknek kezekben adhassák. Ha pedig az lator valamely nemes ember házához be szalad, az tiszteknek adgyanak hirt felőle és így az felyül megirt modalitas observáltatik az dologban.

Hatodszor. Takarodó harangozás után az kerülőkön kívül senki fegyverrel ne járjon, hanem ha az főemberek közzül valaki oly barátjánál vagy jó akarójánál való mulatásában vagy egyéb dologban eltalálván késni, az oly ember lámpással vagy szövétnekkal menjen házához, mert egyébaránt ha lámpás nélkül valaki fegyverrel étzaka találtatik, abban az elébbeni jó rendtartás observáltatik ezután is, ugy mint megfogattatik és virrattig kalodában tartatik.

Hetedszer. Minthogy vannak oly nemes embörök, az kik elég értékesek, még is annak az végháznak közönséges szükségére lovat nem tartnak, abban ezután ilyen mód observáltassék. Hogy az nemes emberek, kiknek értékek vagyon reája, lovat tarcsanak és annak az helynek közönséges szüksége mellett felüljenek. Az kik pedig ebben ezután viszálkodnának, az Ispán meghirdetvén köztök, ha valaki még is lovat nem akarna tartani, az oly nemes embör elsőben hat forinttal, másodszor tizenkettővel, harmadszor huszonnégy forinttal büntetődik meg. Az kiknek pedig arra való értékek nincsen, hogy lovat tarthassanak, az oly emberek szablyát, puskát és egyéb jó gyalog embörnek való fegyvert tarcsanak. Az kik pedig az olyak közzül azt meg nem tartanák, elsőben két forinttal, másodszor négygyel, s' harmadszor hat forinttal büntetődnek meg. Ezeknek pedig mustrálására s' meg látogatására bizonyos commissariussink bocsáttatnak esztendőnként.

Nyolczadszor. Másutt lakos fő és nemes embörök jószágoknak quantitására nézve tarcsanak szolgálkat Jenőben az ország articulúsának continentiája szerint. Ennek pedig observálására és in officio continuálására az vice ispán viseljen gondot; ott való fizetett katonát és residentias nemes embert ezután ne engedjen tartani, mivel az nemes embör és fizetett katona azonkívül is tartozik maga szabadsága mellett abban az helyben szolgálni és az kik most efféle szolgálkat találtatnak is, azok is letétessenek mingyarást.

Kilenczedszer. Ha valami jövevény legények oda mennek vagy müves emberek, szabadok legyenek vele, ha az kapitány vagy az vice ispán alá adgyák magokat és az nemesség között akar szolgálni az oly ember, hogy az nemesség is kiváltképen

az circálásban minthogy egy terhet viselnek az fizetett néppel, azokkal is segíthessék magokat.

Tizedszer. Az kapitány az nemes embör jószágában sem pecsétivel sem egyébképen semmi némü törvénbeli dolgot ne igazgasson, anyival inkább az nemes ember jószágira praesidiumot ne külgyen, és meg ne fogassa, mert efféle igazgatás az viceispánnak és szolgabiráknak incumbál.

Ezek lévén azért azok az punctumok kiket mostan eleiben akartunk hűségteknek örökössé való rendtartásul az sok viszákodásoknak eltávoztatására rendelni és adni. Igen serio és sub gravi animadversionis nostrae poena parancsolljuk mind lejend (így!) fő és vicze kapitány, hadnagy, porkolábok tizedesek és mind nemes, vitézlő lovas és gyalog rend hiveink ebbeli kegyelmes parancsolatunkat így értvén, tartozzék kiki mindenekben perpetuis semper temporibus ezekhez alkalmaztatni magát és ez nehány regulákat observállja minden fogytkozás nélkül. Alioquin, ha ki magát ehöz nem kezdené alkalmaztatni, hűségteknek vicekapitány és vice ispán hiveink authoritást attunk az olyanok érdemek szerint való meg büntetésekne, kiben nekünk tartozó kötelességek és hazájokhoz való szeretetek szerint el is járjon. Sőt ha ezeken kívül hűségtek köziben bocsáttatott böcsületes hiveink ugymint Bihar és Zaránd vármegyéknek főispánya és tanácsunk tekéntetes és nagyságos *Ruszkai Kornis Sigmond* és udvari főkapitányunk nemzetes *Borosjenei Bornemisza Pál* uramék az ott való dolgoknak és állapotoknak kívánságok szerént más illendő és az jó rendtartáshoz szükséges, az végháznak békeséges megmaradására tartozó rendelkezéseket téznek is, azokat is acceptálván, mindenekben tartozzék kiki magát és dolgait azokhoz szabni és rendelni, valamint magunknak is kemény animadversioninkat el akarja távoztatni. Secus neu facturur. Praesentibus perlectis exhibenti restituitis.

Datum in civitate nostra Alba Julia die vigesima mensis Junii Anno domini 1643.

Georgius Rákóczi mpr.

Joannes Szalárdy
vice secretarius mpr.

Erdélyi Lib. Reg. XX. k. 188. l.

I. Rákóczi György óltalom levele a Stephán vajda alatt lévő cigányok részére. Dézs, 1643. aug. 1.

Georgius Rákóczi Dei gratia Princeps Transsilvaniae etc. etc.

Ez levelünk praesentáló *Stephán* nevű cigány vajda, vajdasága alatt lévő cigányokkal együtt tanálának meg minket, alázatosan jelentvén, mivel ők is az ő szokott és tanult mester-

ségek után keresnék naponként életeket és az minekünk tartozó censust annuatim úgy kereshetnék s' administrálhatnák, birodalmunkban való városokon, falukon, sokadalmas és vásáros helyeken kelvén, járván és forogván. De ez eránt való járásokban, kelésekben birodalmunkban lévő némely emberek interturbálnák, háborgatnák s' bántanák, holmi praetensiót s' okot keresvén ellenek, őket summa fizetésre s adózásra kényszeritenék, erőltetnék sőt még lovakat is alólok gyakran elvonván postálkodásra vinnék, kik miatt szokott és tanult mesterségeknek exerceálásában így meg bántódván az minekünk tartozó summa fizetésre sem érkezhettek el. Mely hogy ennek utánna közzülok tolláltassék és szokott mesterségeknek exarceálására s' az után való életek keresésére mindenütt szabados járások kelések engedtessék, senkinek adózással sem egy sem másféle szolgálattal, munkával ingyen ne tartozzanak, lovok is postálkodásra ne adassanak kegyelmesen annueáltunk. Minden rendeket azért ebbeli kegyelmes annuentiánkhöz akarván alkalmaztatni, parancsoljuk serio, hogy ennek utánna successivis semper temporibus mind városokon, falukon, sokadalmakban, harminczadokon, vámokon (ha nem kereskednek és megtiltott marhákat ki s' behozni nem tanáltatnak) őket szabadosan és békével bocsátván engedgye, életek táplálására való munkájokat, mesterségeket exerceálják, adózásra vagy somma fizetésre, ingyen való munkára őket kényszeríteni, törvéntelen valami praetensióra nézve háborgatni, megfogatni, detineáltatni, károsítani, lovokat postálkodásra elvonni alólok s' vinni senki sub gravi animadversionis nostrae poena ne attentállya. Secus non facturus. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in salis Curia nostra Désiensi die 1. mensis augusti Anno domini 1643.

Georgius Rákóczy mpr.

(A secretarius aláírása hiányzik.)

Lib. Reg. XX. k. 199. l.

Jegyzet.

A fejedelem a cigányoknak az ő szokott és tanult mesterségek alatt minden bizonyal a kovács mesterséget, a vasból való mivélést, patkólást, kocsi, tengely vasazást stb. stb. értette, melyet ez idő tájban az országban alá s' fel vándorló épügy mint a megtelepedett cigányok már széltére gyakoroltak. A kovács czéhek ezt a kontárkodást mindenképen igyekeztek meggátolni és azon voltak, hogy legalább a mezőgazdasági eszközök: kasza, sarló, fejszve, kapa és más úgy nevezett *ujmivek* csinálásától eltiltassanak. A marosvásárhelyi kovácsmestereknek, a fejedelem által 1642. június 20-án megerősített czéhszabályzata három pontban

is foglalkozik a cigányokkal, a kik »az ő tisztekben és hivatallyokban« nem mindenkor serényen forgolódó *mester uraknak*, egyszer-másszor sok kárt és bosszúságot okoztak. Nevezetesen :

IX. Articulus. Mivel penig az cigányok is efféle *ujmivben* vagy mivelésben igen gyakorta bele elegyítik magokat vad tudnak hozzá vagy nem (noha ők az város közzé semmi *szedő-vedőt* nem igen praestálnak) azért ennek utánna azoktul is efféle *ujmiv, ugy mint szekér, kerék és tengely vasazás, ásó, kapa, patkó csinálás tilalmas leszen*, de az foldozás s' szerszám vasazás, ásó, kapa, szántó vas *nádlás*, fejsze aczélozás nekiek is szabados leszen, mert attul meg sem tilthattyuk őket is.

X. Art. Senkinek penig ennek utánna afféle cigányokat, kik ezek ellen cselekedn igyekeiznek az maga udvarára bevinni és ott velek miveltetni nem leszen szabad, hanem ha ki velek valamit akar csináltatni, avagy foldoztatni, azoknak bizonyos és elrendült helyek lévén, ott miveltenessnek velek.

XI. Art. Az kiknek penig afféle mivelő cigány jobbágyi volnának és lennének, ámbár miveltethessen velek, *de az mint ekkediglen szoktak*, udvarokra be ne vigyék, hogy ott mivelteness velek, sőt az meg irt *uj mivet* ugyan ne is miveltesse az szekér foldozás és az vasazáson kívül és az nádláson kívül, mert valaki ez ellen cselekednék és efféle cigány fel találtatnék, az akkori biránk erejével minden műszerétől megfosztathassék.

Jellemző, hogy a czéhlevél VII. art. »*sub amissione privilegii*« kötelezi a mestereket, hogy a patkólást, eke, tengely, rud és szekér vasazást el ne hanyagolják és meg ne vessék, mert kaszát és sarlót *teletszaka is* csinálhatnak, csak ne restellyék. (XX. k. 110. l.) Ugy látszik, hogy a cigányok ebben a részben okoztak legnagyobb konkurentiát a marosvásárhelyi kovácsoknak, a kikre az a panasz is volt, hogy nem a maguk csinálta kaszát, sarlót, fejszét stb. árulták, hanem másoktól nyereségre vették és ugy *kompolárokodtak*. (így !)

Malom község adománya Szentegyedi Máté ref. pap részére.

Anno 1643. die 1. aprilis. Mi Belső Szolnok vármegyében *Malomban* lakók mind egész faluul egyenlő akaratból adgyuk értésére minden tisztkben és renden lévő urainknak mind jelenvalóknak és következendőknek, hogy látván a mi lelki pásztorkunknak *Máthé uramnak* közöttünk való lakásában Istennek ő szent felségének igaz ítéletiből *az fél szemének szeme világának elvétele*t, és az vénség miatt erőtlen voltát is, meggondolván azt is, hogy még holta napig miben juthat, minekelőtte Isten ő szent felsége az koporsóban beszólitaná, ezt is meggondolván, hogy

ha úgy megerőtelenednék avagy szeme világában úgy megfogyatkoznék, hogy az Istennek házában nem szolgálhatna, *hogy valakinek ablaka alá ügyefogyott és nyomorult állapottyában ne szorúlna*, mind maga és háza népe. Ezeket szemünk előtt viselvén falustul, egyenlő akaratból senki közüllünk ellent nem tartván benne, *fel indittatván az Istennek szent lelkétől az lelki kenyérnek köztünk való osztogatásáért*, attunk ő kegyelmének falunknak kerte megett egy árok szélén egy kis ösvény és egy szekér ut között egy házacsának való helyet, Istenért, örökbe fiuról fiura ad utrunque sexum, a mely helyen soha sem kert sem ház nem volt és soha csak egy főembernek is portiójához való nem volt, a mely kicsin föld igaz ítélet szerint két forintot ha érne. Ezt is inserállyuk levelünkben, hogy noha mi gratis Istenért attuk ő kegyelmének, de ő kegyelme mivel az boldog emlékezetű Bethlen Gábor fejedelemtől nobilitáltatott cum posteritatibus, hogy békességesen posteritási is birhatnák minden háborgatók ellen, igére az Isten házának épületére minden esztendőben den. 50. az mig él, fiai és maradéki is hasonlóképen megadgyák, mely ígéretit ő kegyelme ez jelen való esztendőre meg atta, melyet mi is kezünkben vettünk. Ez ház helyet én mostani malomi falus bíró *Matthius Bálint* eskütt polgárimmal és az egész faluval edgyütt hogy úgy attuk ő kegyelmének az mint fen megirtuk ez levelünkben hitünk szerént írjuk, melyet pecsétünkkel is megerősítettünk.

Datum et actum in loco praenominato anno et die supra notatis.

I. Rákóczi György fejedelemnek *Szent Egyedi Máté* pap részére 1643. augusztus 17-én kelt megerősítő átiratából.

(XX. k. 200. l.)

I. Rákóczi György fejedelem átírja és megerősíti Felvincz városnak régi szabadságát és rendtartását, úgy a hogy ezt a város bírái, az oklevelek elpusztulása miatt eskü alatt kihallgatott tanuk vallomása és a fennálló gyakorlat alapján összeírván, elébe terjesztették. Gyulafejérvár, 1643. április 29.

Örökké való emlékezetre adgyuk tudtára mindeneknek az kiknek illik, de kiváltképen az mi városunk lakosinak mind mostaniaknak mind jövőendőbelieknek. Mivel látjuk egész városul, hogy az régi eleink közüllünk mind el fogyának és minémü változások és szokatlan dolgok keztek szegény szabad városunkban lenni, melyek az előtt sem mi időnkben sem az atyáink idejében nem voltak. Annak okáért, hogy az mi maradékink követhessék azt az törvént és élhessenek azzal az szabadsággal úgy

mint az mi atyáink és hogy holtunk után örök emlékezetre maradjon az mi maradékunknak az mi szabadságunk és törvényünk, melyekben ennek előtte az szent Istenben boldogul kimult és üdvözült királyok és fejedelmek tartottanak s' másokkal is megtartattanak, itéltük szükségesnek lenni eszt. Ennek előtte sok romlásokban és változásokban Istenben boldogul kimult királyoknak és fejedelmeknek szabadságunkról és törvényünkről adatott és confirmáltatott leveleink elvesztenek, kik ellenség kezében akattanak, kik veremben az víz miatt elsenyvedtenek, némelyeknek függő pecsétit örök emlékezetre megtartjuk, hogy városunkban lakó régi emberektől hűtellel megkérdeznők és maradékunknak megtartására erős, pecsétetes levelünkben tennők és erős átok alatt maradékunknak hadnók felbomolhatatlanul, mely szabadságunk és leveleink dolgaira hogy mind magunk, mind maradékunk világosan és jobban reá emlékezhessünk és levelünknek rendiben feljegyezzük és erős egymásközött való kötéssel maradékunknak hadgyuk mely dolgok és szabados törvények így következnek

1. Városunknak szabadsága ilyen volt az mi atyáink idejében, mostan is ilyen, hogy akárkinek szabados és igaz embernek szabadság adatott az bejövetelre, megtelepedésre és viszonttag városunkból való kimenetelre.

2. Városunk lakosi közül senkinek meg nem engedtetett, hogy házánál szabados lakót avagy jobbágyot tarthasson városunk ellen.

3. Városunk lakosai közül ha valaki oly vétekben találtott, ki miatt feje mentségében fejét jobbágyul valakinek kötötte, az olyan embernek lakása meg nem engedtetett városunkban, ki kellett közüllünk menni, mert szabadosok voltunk arra, hogy minden épületét el hányjunk és városunk közé magát be nem vöttük.

4. Senki városunkban házán és szőlején kívül egyéb örökségét meg nem nemesithette. Tudni illik szántó földét, kaszálló rétét, füz berkeit az ki az városon kívül vagyon. Mert minden szántó földeket és széna füveket esztendő által olyan szokást követtünk s' mostan is követünk, hogy elosztjuk és csak addig mijénk míg rólla szolgálhatunk, ha nem szolgálunk városra marad viszonttag.

5. Senki városunk lakosi közül szántó földet, széna rétét örök áron, sem zálogon el nem adhatta, mostan is nem adhattya, az ki vinczi határban vagyon.

6. Városunk lakosi közül senkinek nem engedtetett, nem is engedtetik meg, hogy városunk ellen lator, czégéres vétekben

elő embernek hogy pártját fogja és nemes házánál ellenünk tarthassa.

7. Senki városunk ellen *korcsomát*, úgy az mint ő akarja nem kezdhet, három forint büntetés alatt, az városnépet is el foghatjuk tőlle.

8. Városunknak törvényének folyásában ilyen szabadsága volt. Valaki pert akart indítani városunk lakosi közül, az bíránk előtt kellett megindítani és az vesztő fél *három felváltással* élhetett az per dolgában, ha valami fogyatkozás lött dolgában, amely felváltság nyolczad napig ha nem observáltatott, az felperes dolgában előmehetett, az felváltás pedig *den. 16.* elég volt.

9. Ha ugyan az pereseknek dolgok az három felváltság alatt le nem szállott és meg nem békélhettenek, az negyedik uttal az egész városra fogta az perit, ha akkor is az vesztő félnek az per nem tetszett, annak utánna előllünk ki vitte az *Székre*, az vagy az hol az törvénynek helye volt, az törvént odavihette törvényünk folyása szerint.

10. Városunkon kívül való embernek is városunkbeli emberrel ilyen ususa volt mind éltig. De ha kívül való emberrel mi perlettünk, azt az pert alsó széken indítottuk meg, az olyan nállunk való ember más szabad határon valami örökséget birt, valami kártétel az vagy hatalmasság követte, kit el nem szenvedhetett, alsó széken kellett érette perleni, nem mi előttünk.

11. Ha az peresek előttünk egyik az másik ellen az törvényben elmaradott, törvényünk folyása szerint annak két része mijénk volt, az harmad része az peresé volt. Ha pedig olyan törvény folyt előttünk, hogy az peres edgyik az másikra éktelen és szenyvedhetetlen dolgot kiáltott nyelvével, avagy oly hatalmasságot cselekedett edgyik az másikon, az város földén, melyek miatt edgyik az másik ellen *eleven diján fél kezén avagy nyelve váltságán* maradt, annak két része mijénk volt, az harmad-része az peresé, ebben az tisztnek része nem volt.

12. Ha városunknak törvényével valaki nem gondolván városunk ellen valamit cselekedett, az vagy bennünket meg nem böcsülvén szófogadó nem volt, szabadoson az város törvénye szerint az bíró, esküttivel edgyütt három ftig megbüntethette, ebben része az tisztnek nem volt.

13. Városunk tilalmas tartása ellen városunk lakosi közül hogy ha cselekettenek, hogy tilalmasunkat megszegték és szántszándékkal marhájokat bele hajtották mi nekünk kárunkra és bosszuságunkra, az olyan ember is megbüntettetett város törvénye szerint flr. 3, ha lopva cselekette is az lator az gonosz-ságot.

14. Ha valaki városunk lakosi közül ilyen vétekben találtatott, ugymint szekeresek között valami apró lopásban, kertben való vetemény dolgában, hagymában, káposztában az város mezején valókban, az vagy valaki kertét kedve ellen meghágván, kártételért az olyan malefactor ember város törvénye szerint megbüntettetett három frtig. Abban is részek nem volt az tiszt uraimnak.

15. Ha városunk lakosi közül olyat cselekedett vagy lopva vagy hatalmasul, hogy valaki tyukját, ludgyát, malaczat ki nem övé volt, el lopta az vagy el vette másnak kárára, az olyan malefactor ember is megbüntettetett flr. 3., ebben sem volt az tisztnek része.

16. Ha valaki városunk lakosi közül edgyik az másik házára reá ment hatalmasul, gonosz végre, és valami potentiát cselekedett és patratumot, avagy szidalmat az ház gazdája az vagy háza népére exercealt, az olyan ember 3 ftig megbüntettetett, ebben sem volt része az tisztnek.

17. Szabad városunk lakosi között erős tilalommal meg volt tiltván, hogy az korcsomára se titkon se nyilván fegyvert ne vigyen, ha valaki az tilalmunk ellen városunk lakosi közül cselekedett, az olyan ember megbüntettetett fl. 3. Abban is tiszt uraimnak része nem volt.

18. Akármi névvel nevezendő dolog legyen olyan, ki három forintos dolog, az tiszt uraim, ha mi általunk megbüntettetnek, bele nem kaphatnak, hanem mi általunk kell revideáltatni és eligazittatni.

19. *Vér és orbirság* dolga és egyéb dolgok, kik az tiszt uraim személyekre is néznek, ha valaki közülünk *vért tött*, az vagy oly ütést kiben vereskéket mutatott, az ki szenyvedhető volt az fájdalmas embernek, az vérért és az kék ütésért 3 ftig az ki az patratumot cselekette megbüntettetett. Annak két része az tiszt uraimé, harmadrésze az városé.

20. Ha valaki közüllünk oly dologban találtatott, tudni illik hitetlenségben, gyilkosságban, paráznaságban, derekas elszenyvedhetetlen lopásban, égetésben vagy tolvajlásban, mely patratumért életit és maga rész javait is elvesztette, olyankor az tiszteknek városunkban bekelletett jöni és az olyan malefactornak dolga itt városunkban igazodott el törvény szerint (mind azon által az fejedelmek kegyelmessége ezen, az mikor kivitettek városunkból) az javainak két része az tiszteket illette, az harmad része az városé.

21. Föld kerületeig (így!) az vértévő embert senki nem háborgatta, hanem akkor az tiszt uramnak tartozott az bíró

megmondani és annak megbüntetése szerint az tiszt uramot megelégtetni az ő kegyelmének részéből.

22. Ha határunkban valami gonosztévő embert megfogtanak az gonosztétel mellett az mig határunkban elérték, ha másutt cselekedte is az patratumot el nem vihették sem székre sem más vármegyére, hanem itt exequáltatott városunkban.

23. Az mint egyéb privilegiumos városokban observáltatott az observáltatik városunkban ez ideig, hogy senki közülünk oly nemes ember nem volt, ki az városnak közönséges terhiből, városunk onusiból, collectákból és akárminemü *szedő vevőkből* magát ki vonhatta volna, hanem közönségesképen az töb város népével mindenben edgyet kellett érteni és zálogbann is az nemes ember házához szabad volt elmenni, miképpen hogy mostan is szabados az város birájának elküldeni.

24. Akármiképpen eltévedett marha vagy vagy or(v)tól, tolvajról vagy utcunque akármiképpen eltévedett marha, ló, ökör vagy barom, juh és sertés marha és egyéb akármiféle marha találtatott városunk határában vagy városunkban is, az olyan marhát városunk birája kezéhez kellett adni. Az biró megkiáltatta az könnyűl való városokban és ha az káros ember reá talált az ő marhájára és heted magával reá eskütt *övéje tehette* az olyan marhát, ha penig nem talált, az város birájánál maradt és városé volt. Az szék tiszteinek is ehez részek nem volt.

XX. kötet. 201—204. l.

I. Rákóczy György fejedelem rendelete, hogy a székelységen lakó r. kath. papok pater De Salinis Istvánt vicariusoknak ösmerjék el és attól minden egyházi dologban függjenek. De a kezdi és orbai székbén levő r. kath. nős papoknak házasságukért semmi bántódásuk ne legyen. 1647. ápr. 20.

Georgius Rákóci Dei gratia Princeps Transylvaniae etc. fidelibus nostris universis et singulis generosis, egregiis et nobilibus agilibusque, Capitaneis, Judicibusque regiis supremis, vice Capitaneis, vice Judicibusque regiis quarumcumque sedium siculicalium, signanter autem Udvarhely, Sepsi, Kezdi, Orbai, Csýk, Gyergyó et Kaszon ac Maros; nec non reverendis, honorabilibus Archi Diaconis ac universitati sacerdotum romano Catholicorum in dictis sedibus siculicalibus degentibus ac comorantibus modernis scilicet et futuris quoque pro tempore constituendis, praesentes nostras visuris salutem et gratiam nostram.

Noha ennek előtte is az római Catholicus statusban lévő böcsületes uri fő és nemes rend hiveinknek alázatos instantiájokra kegyelmesen resolválván magunkat autoritást attunk

volt arról emanáltatott patens levelünkben *Tiszteletes Pater a Salinis István pap vicarius* hivünknek, hogy mindenekben úgy procedálhasson tiszteben, tőlünk is confirmáltatott hivataljába valamint azon római catholicus Canon dictálja és az szerént Erdélyben lévő minden rendbeli Catholicus papok tartozzanak tőlle dependeálni, *excipiálván az kézdi és orbai székekben lévő házaspapokat csak az egy házasságbeli dologban, mivel hogy ennek előtte az mi praedecessorink idejében is azon kézdi és orbai székekben lévő pápista házaspapok, házasságokért meg nem háborítottanak, az mint értjük.*

De az mint ezen mostani generalis gyűlés alatt megnevezett Catholicus statusban lévő böcsületes hiveink hozzánk nyujtott panaszolkodó alázatos könyörgések által jelentik, az meg említett kézdi és orbai széki pápista renden való házaspapok, az mostani esperestjekkel István pappal edgyütt nem hogy a vicariustól akarnának dependeálni, de sőt inkább valamelyek akarnának is tartozások szerint obedienciát praestálni azokat is minden uton módon persecuálják, üldözik, kergetik és ugyan számkivetéssel is büntetik, *kiválképen ha valamely hivatalja szerint való nőtelen pap közikben származik.* Az mint mostan is némely jámbor egyházi emberen afféle dolgot patráltanak volna.

Az dolog azért így lévén minthogy mi fejedelmi tisztünk és hivatalunk szerént minden rendbeli hiveinknek az egy közönséges igazságot akarjuk kiszolgáltatni, azt is akarjuk hogy minden rendek ahhoz alkalmaztassák magukat. Kihez képest kegyelmesen és serio parancsoljuk kegyelmeteknek ez levelünket látván, megemlitett vicariusnak az elébbi mi tőlünk adatott autoritása és annak conditiói szerént nem csak megengedgye hivataljában libere procedálni sőt inkább mindenekben *(az említett kezdi és orbai székekben lévő házaspapoknak házasságbeli állapottyokon és azért akarmi praetextusok alatt való megháborítások, közikből való exturbálások, jövedelmecskéjőktől való priváltatásokon és helyekben másoknak collocáltatásokon kívül)* segítséggel és promotióval legyen. Nevezett szerént és kiválképen penig hűségteknek kezdi és orbai székekben lévő, *pápista renden lévő házaspapoknak* még is igen serio parancsoljuk, megemlitett vicariust esmervén vicariusoknak, előttök járójoknak autoritate nostra eisdem hac in parte attributa ehhez alkalmaztassa magát és mindenekben tőlle dependeáljon *(az egy házasságbeli dolgon kívül)* és másokat is az vicariustól való dependeálástól ne tilalmazzon semmi úton-módon és senkit azért megháborítani avagy károsítani ne merészeljen. Alioquin újabban autoritást adtunk megirt vicarius hivünknek, procedálhasson hűségtek ellen tiszti és hivatalja szerint, csak hogy úgy moderálja magát hogy ok nélkül

ne kezdgye exturbálni és opprimálni az házaspapokat is. Secus non facturi etc.

Datum in Civitate nostra Alba Julia die 20 mensis Aprilis Anno Domini 1647.

G. Rákóczy mpr.

Joannes Szalárdy mpr.

vice secretarius.

(Gyulafejevári káptalan Lib. Reg. 22. p. 12.)

Közli: KOMÁROMY ANDRÁS.

ADATOK A MAGYAR PROTESTÁNS GÁLYARAB LELKÉSZEK TÖRTÉNETÉHEZ.

— HATODIK KÖZLEMÉNY. —

LI.

1674. december havában, hat hazai börtönben, úgymint a lipót-várban 35, a sárvárban 15, az éberhardban 6, a berencsiben 5, a kapuvárban 7 és a komáromban 3, tehát 71 fogva levő magyar helvét és ágostai hitvallású lelkész és tanítónak Lipót királyhoz benyújtott kérvénye, melyben fájdalmasan panaszolják el megrendítően siralmas és nyomoruságos sorsukat. Ártatlanságuk tudatában önérzettel hivatkoznak arra, hogy hamis és alaptalan vádak alapján állíttattak a pozsonyi rendkívüli törvényszék elé, hol a róluk költött vádak ellen nem is védekezhettek, mégis mindnyájan elítéltettek, de ez az ítélet igazságtalan, mert ők ártatlanok. Érzékeny színekkel rajzolják keserves állapotukat, hogy békák, kígyók, tetvek s mindenféle undok férgekkel teljes börtönökbe zárattak, s kibeszélhetetlen szenvedéseket kell kiállaniok. A nyakukon, kezükön, lábaikon levő nehéz lánczokkal valamely oszlophoz, vagy a börtön oldalához vannak kötözve. Majd előadják, hogy elnyomóiktól hallatlan módon kínoztatnak; mindenükből kifosztották őket, feleségeiket, gyermekeiket, pártfogóikat nem eresztik hozzájuk; a legpiszkosabb és legcsömörletesebb munkákra, istállók, árnyékszékek tisztítására, térítvények aláírására, hitük megtagadására kényszerítettnek; sőt Kelliótól azzal fenyegettetnek, hogy egyenként 100 tallérért eladja őket a gályákra. Kérik ügyük igazságos megvizsgáztatását és árván maradt s értük síró családjaikhoz leendő szabadon bocsáttatásukat.

Aller Durchlaustigst Grossmächtigst und Unüberwindlichster Römischer Käyser, auch zu Hungarn und Böheimb König, Allergnädigster Käyser, König und Herr etc.

Euer Käyserliche und Königliche Majesthät wollen allergnädigst geruhen, Deroselben zu allergütigstem Gemüthe bringen zu lassen, welcher Gestalten wir, Evangelische Prediger, unerachtet wir allbereit (dessen uns Gott und unser Gewissen Zeugniß giebt) nichts inständigers, verlanget haben, als dass wir in unbefleckter Treu und Glauben, gegen Euer Käyserliche und Königliche Majestät und das Hochansehnlichste Ertz-Herzogliche Hauss Oesterreich lebeten, und sturben, auch unser inbrünstiges Gebet, vor die Wohlfahrt, Heyl und Glückliche Regierung Ihro Käyserliche und Königliche Majestät (nach Zeugniß unserer Zuhörer) unterthänigsten Fleisses nach aufopfferten: auff eines Lasterhaften und verruchten Menschen, bosshafftigen uns aber unbewusten Bezüchtigungs-Schreiben und erdichtete Verleumdungen zu Pressburg, in excelso Locum-tenentiae Iudicio geurtheilet, darauff in Fessel und Banden geworffen, aus eben derselbigen Stadt in die Sechs Schlösser, Leopold, Berenz, Komárom, Eberhard, Sárvár, und Kapuvár, in grausame Gefängniß verleget, theils unterwegs durch die Heyducken, theils in ermeldten Schlössern, durch die Teutsche Soldaten alles Vorraths, an Mitteln und Kleidern, zum theuersten unser Gebet-Bücher, spoliret und beraubet worden: Über dass täglichen in Regen und Ungewitter, die allerschwersten Arbeiten zu thun, Mauren und Wälle der Schlösser aufzubauen, in schwehr beladenen Schubkarren zuziehen, Holz und Wasser in der Officierer Küche zu tragen, die Ställe, (quod tamen coram tanta Maiestate cum venia dictum sit) heimliche Winckel und Cloacken von allen Unflat zu saubern, und den stinckenden Mist, mit blossen Händen, ohne einige Instrument zu laden, auf unsern Schultern zu tragen, ganss Tyrannyscher Weise gezwungen, auch nicht einmahl mit Wasser und trockenem Brodt, nach Gnügen gespeiset werden: und ob wohl etliche, entweder aus Bluts-Freindschaft oder Christlichen Mitleiden gerühret zur kümmerlichen Erhaltung unsers armen Lebens, freywillige Unterhaltung verschaffen wolten: So lassen doch die Teutschen Soldaten, aus ihrer gegebenen Ordre und Befehl, keinen Menschen zu uns. Ja unsere arme ins eusserste Elend gesetzte Weiber und Kinder stossen sie als Hunde von uns, und nehmen uns das zugeworffene Almosen vor dem Munde hinweg, solches in ihren Nutzen zuverwenden: Nach geendigter täglicher Arbeit dann, werden wir wiederumb in unerträgliche Gefängnuss unbarmhertziger weise gesetzt, und darinnen unter Schlangen, Kröten, Lausen und abscheulichen Ungezieffer, fast nackend und bloss zu liegen, auch über dass, insonderheit in dem Schloss Sárvár, Kapuvár und Leopoldstadt, an Hals, Händ und Füs-

sen, mit Hals-Händ und Fuss-Eisen zusammen geschlossen und gekuppelt: und weilen dannenhero etliche der Unsrigen, aus täglich und nächtlicher angedroheter Trangfahl, Hunger und Durst halber, und dehero nothwendig entstandener Kranckheiten, zu dem Arbeiten untüchtig worden, als werden wir deswegen mit allerhand schmählichen Lästerungen beleget, so gar, dass in dem Schloss Leopold aus Befehl Nicolai Kellio eines Jesuiten, wegen der Evangelischen Religion, an Haaren und Baar geschleppt, mit Musqueten gestossen, und jämmerlich zerschlagen: Ja, der erst gedachte Jesuit Nicolaus Kellio drohet uns, dass er einen jeden von uns für 100 Reichstaler auff die Galeen verkauffen wolle.

Dafern nun Ihre Käyserliche und Königliche Majestät aus angebohrner Weltkündiger Mildigkeit, unsern elenden Zustand nicht einiges Einsehen thun würden, müssen wir ohn allen Zweifel, wegen Hunger und vergifteter Bisse obgedachter schädlicher Thiere, bey hereinbrechender grosser Winterkälte, von Hülle und Kleidern gäntzlich entblösset, eines jämmerlichen Todes sterben. Weilen nun Ihre Kayserliche und Königliche Majestät wegen unbeschreiblicher Mildigkeit, einen unauffhörlichen Ruhms-Schall schon länst vorhin erlanget, solcher auch aus allen Euer Käyserliche und Königliche Majestät Thun und Lassen handgreifflich herfürblickende wahrgenommen worden, dass viel eher einiger Delinquente unbeschrenckte Barmhertzigkeit erreicht, als etwan einiger Unschuldiger mit Ungnad beleget worden wäre. Derowegen treten wir als Todte, bey lebendigem Leibe, in allerunterthänigster Devotion vor den Gnaden-Thron Ihre Käyserliche und Königliche Majestät und gelangen vor demselben, umb der höchsten Barmhertzigkeit Gottes und des theueren Verdiensts Christi Jesu willen, Selbe wollen geruhen, aus dero unerschopfften Gnaden-Brunnen einzige Tröpflein über uns, dero aller getreueste Unterthane fliesse zu lassen, unser hochbestürzttes Blut, weinende Hertzen und Gemüther, mit aller mildreichster Kayserlich Clementz, anzusehen und uns aus solcher jämmerlicher Quaal des Todes erlösen, unsere mit Tränen verlassene Waysslein allergnädigst zurestituiren.

Wir versprechen dargegen, wie allezeit, allerunterthänigste Devotion, Treu und Dienstleistung, auch mit willigster Darsetzung unsers Blutes biss zu dem letzten Athem, gegen Ihre Kayserliche und Königliche Majestät zu. bezeugen, und zu mehrer Versicherung mit einem Körperlichen Eyde zubegräffigen, welcher dann stärker und kräftiger seyn soll, als die abgezwungene unrechtmässige Unterschreibungen der Reversalien: Offeriren uns nebenst williger zu sterben, als selbige

mit höchster Verlessung unserer Gewissen zu unterschreiben : Wir seyn zwar eitele Schatten, elende Würmer, und leichter Staub vor den Füßen Ihro Käyserliche und Königliche Majestät und wann wir auch, wegen wiewohl unverhoffender Verschliesung aller Käyserliche Gnaden, durch angethane Quaal und Züchtigung dieses Irrdische gesegnen müssen, so wird zwar unser Todt als ein Rauch verschwinden, dargegen aber die uns höchst-benötigte, Ihro Käyserliche und Königliche Majestät angebohrne hocherspriessliche Gnade, dafern wir deren genießen könnten, bey unsern Nachkommen, biss ans Ende der Welt, höchts gerühmen und gepriesen werden.

Desswegen wir dann, solche zu erlangen, dem Allerhöchsten umb beständige Erhaltung Euer Käyserliche und Königliche Majestät und Fortpflanzung des Höchstlöbliche Ertzherzogliche Hauses von Oesterreich, durch inständiges Bitten und Flehen, wie allzeit, ersuchen, und in Erwartung allergnädigster Erhörung ersterben.

Euer Käyserliche und Königliche Majestät
Aller Unterthänigste gehorsamste :

Von der Schweitzerischen und Augspurgischen Confession, Gefangene Prediger und Schul-Diener, die wir in den 6 Schlössern, als zu Leopoldstadt 35, Sárvár 15, Eberhard 6, Berencs 5, Kapuvár 7, und Komárom 3 gefänglich behalten werden.

Im Jahr 1674. Dem Monat Decembris.

Egykorú cím és rövid tartalomjegyzet rajta : An die Römische Käyserliche auch zu Hungarn und Böheinb Königliche Majestät unsern allergnädigsten Keyser, König und Herrn etc. Höchst nothwendiges Fuss-fälliges Schreiben, Bitten und Klagen, Deren, die in inwendig benannten Sechs Schlössern bey 71. fälschlich angegebenen nun in grausamer Arrestirung, unter Schlagen, Krötten, und Ungeziefer fast nackend und bloss, ohne Lebens-Mittel, halb todt liegende arme, elendigst geplagte Prediger und Schuldiener der Schweizerischen und Augspurgischen Confession in Ungarn umb allergnädigste Erbarm-völlige Losslassung, und Ledigsprechung aller zumuthenden und unchristlichen Wercken, auch freyen sichern Pass, und Restituirung unserer armen mit Thränen verlassenen Waysslein.

A zürichi Staats-Archiv A. 185/4. jelzésű kézirat 23. sz. alatt levő egykorú német fordításról. *Megvan Bern város könyvtárában is az Escher-féle kéziratok között.*

LII.

Bécs 1675, febr. 2. Gróf Oxenstierna Benedek svéd követnek királya nevében és megbízásából Lipót elé terjesztett emlékirata, melyben a magyarországi és sziléziai protestánsok szabad vallásgyakorlata biztosítását sürgeti, mert ezt parancsolja a hit, a lelkiismeret, a keresztyén eljárás és a humanismus. Nem minden fájdalom nélkül értesültek az elnyomott evangélikusok nyögéseiről, melyet eddig a király előtt eltitkoltak. Szomorúsággal említi, hogy az evangélikus lelkészeket legközelebb összefogdosták, irtóztató erőszakossággal Lipótvárra, Kapuvárra, Komáromba és más helyekre elhurczolták, hol dühös arczátlansággal ütik, korbáccsal ostromozzák, éhséggel, szomszédsággal halálra kínozzák őket és összekötözve a legundokabb és legrettenetesebb börtönökbe, kígyók és békák közzé vetettek, hol kegyetlenebbül bánnak velük, mint a legnagyobb gonosztevőkkel és apagyilkosokkal. Ehhez járul még a lelki fájdalom. Kéri, hogy dicső emlékü elődeinek példája szerint, kik az evangélikusokat hű jobbagyaukul elismerték, mutassa meg irántuk való jó indulatát azzal, hogy a kiadott oklevelek szerint szabadságukat biztosítja és a vallás szabad gyakorlatát országaiban és tartományaiban megengedi. Majd szomorú példákat hoz fel Sziléziából és Magyarországról, felemlíti, hogy közelébb ennek az évnek a kezdetén is megtörtént, hogy daczára annak, miszerint a vallás szabad gyakorlata örök egyességgel megállapított, és a király szavával, valamint kiadott oklevelével is biztosított, a soproni evangélikusok szabad vallásgyakorlatát mégis beszüntették. Kéri ezeknek visszaállítását. Ennél öröndetesebb és köszönetre méltóbb dolgot, nem tehet uralkodójával.

Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas ! etc.

Cum in quibusvis occurrentiis de aequitate indulgentiaque Sacrae Maiestatis Vestrae optimam debitamque opinionem foveret Sacra Regia Maiestas Sua, rex ac dominus meus Clementissimus, tum vel maxime in eandem fiduciam erigitur, impensissimeque eandem requirit, circa angustias, et necessitates afflictorum in regnis et provinciis suis degentium evangelicorum. Urget enim hoc fides, urget conscientia, nec tantum christianitatis ratio, sed et vel solus humanitatis character. Multo equidem mallet, Sacra Regia Maiestas rei toties iteratae mentione supersedere, nec quicquam hoc de negotio amplius movere, nisi facta ut alias saepius, ita nuper per dominum comitem de Sternberg promissa ; ita tractatum iri, confessioni augustanae addictos, ut nec his, nec aliis, eorum nomine, ansa sit conquerendi sperato debitoque effectu hactenus caruissent, ac si nihil contra

hos peractum fuisset, quod gratiae et indulgentiae a Caesarea Maiestate Vestra certo modo promissae repugnaret.

Verum quam procul hinc absit miserrima, omnibus nota, illorum conditio, ut forasse per zelosorum artes, qui pressorum evangelicorum gemitus auribus benignissimus Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae interpretantur, eandem lateat: certe tam veris tamque acerbis commemorantibus non sine summo dolore Sacra Regia Maiestas Sua hactenus intellexit. Nec minus Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae significat, si aequis oculis, et sine interventione intueri non queat, Sacra Caesarea Maiestas Sua in consortibus eiusdem, atrocissimas persecutiones pati, specieque istae tot, non tantum innoxios, sed et bene meritos, omnibus fortunis eversos, quaesitis ludibriis et contumeliis haberi, religionis evangelicae ministros, praesertim in urbibus Leopoldopoli, Capuvarino, Comarino aliisque atrocissima violentia comprehensos, diripi, ac saeva procacitate vexari: verberibus dilaniatos, fame ac nuditate enectos, in carceres teterrimos et horridissimos, inter angves et bufones, et quo adversus hanc pestem defensione careant, constrictos detrudi; ubi vero mitius cum ipsis agitur, et lucis usus conceditur, ad operas non graves modo, sed omnium, quae occurrunt, imo quae excogitari possunt, indignissimas, spurcissimasque perpetuo catenarum onere, crudelius, quam scelestissimae proditiois, et patricidiorum manifeste rei, absque omni commiseratione, nullaque prorsus illutendi et saeviendi et satietate compulsos, vitam et tartarea morte intolerabiliorem trahere. Huc accedit, quod recusato animae et conscientiae pretio, scholae, et omnia bonae educationis pietatisque adminicula, quibus tenera aetas in usum et servitia, fidamque subiectionem erga Caesaream Maiestatem Vestram erudiri ac formari debebat, nullo fidei publicae praesidio, penitus subtrahuntur: Ut reticeam, ne quidem baptismi ab evangelicis ecclesiae ministris administrandi copiam esse, nec templorum usum relinqui, sanguine ac sumptu evangelicorum proprio, partim adversus Turcas assertorum, partim concessu ac permissu caesareo-exstructorum. Grave profecto adeo mundana coelestibus antehaberi, ut dum historionibus ac circumforaneis propriae palestrae sat sollicite, nec nunquam sine aliorum incommodo, additis insuper privilegiis, tribuuntur, Christum amplexis publice, nec morosis, nec incommodis, quin de salute Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae precando sollicitis, sub vili ac perpluvio tabulato quodam, quin imo sub divo, imo in adytis propriarum aedium preces coniungere invideatur, ac poenis intolerabilibus prohibeatur. Procul abest a Sacra Regia Maiestate Sua, ut ullam hic culpam Caesareae Maiestatis Vestrae,

principi tantae clementiae, aequitatis, et fidei laude celebratissimae, imputet, praesertim cum sibi in mentem revocat, quae animi tam immanem, tam a placida Christi regula, apostolicaeque charitatis exemplo alienum procedendi modum merito aversantis ac damnantis documento hactenus dederit, non tantum benignis responsis ac promissis Sacrae Regiae Maiestatis per ministros suos declaratos, sed et per laude dignissima in favorem evangelicorum edita diplomata, ad exemplum gloriosissimae memoriae praedecessorum suorum, qui evangelicos inter fidos subditos suos agnoscere, securitatieque illorum, auctoritatem suam impertiri haud dedignati sunt.

Caeterum dum his munimentis miseri confidunt, et Caesarea Maiestas Vestra maiorum suorum laudes facilitare digna, in hos, et quosunque aemulatur, evenit, ut vis et fructus tantae virtutis, tantique beneficii, tam Caesareae Maiestatis Vestrae, quam illis, quibus destinabatur, intervertatur sacro sanctam verbum eius caesareum, nescio quibus technis ac praetextibus eludatur ac infringatur. Miseri evangelici nunquam minus secure degunt, quam post impetratas securitatis tabulas, et per diplomata caesarea, (quasi tantum in tempus, nec perinde in praesidium afflictorum, quam speciem clementiae conficta essent, saevitiam persecutionis prohibere non valentia), magis rite partes suas autores huius calamitatis defendant, si fidem ac dignitatem caesaream executione, intentioni caesareae tunc benigne conformi, tueri et sustinere niterentur, quam eandem profanis magis, quam pere piis finibus subruere et invertere.

Quo demum fit, ut piis, ut honestis, ut fidis esse non liceat, totque christianae et probissimae animae, ditione Caesareae Maiestatis Vestrae exactae, quod miserrimum est, Turcico iugo mancipientur. Regia Maiestas Sua pro evangelicis Caesareae Maiestatis Vestrae subditis, quaevis duriora non deprecaretur, si illorum non tam de ipso salutis christianae fundamento, quam apostolicorum dogmatum additamentis, diversi sensus scelera et crimina involverent, si religionis haec difformitas aut felicitatem civilem corrumpere, si evangelici in Caesareae Maiestatis Vestrae seditiosis consiliis insurgerent, si iniuriis aut importunis tumultibus auctoritatem eius supremam lacerarent, si ullas fidissimorum civium partes detrectarent, vel si catholicis segnius imperata facerent. Verum cum hisce contraria, omnibus in confesso, quantumvis pleraeque persecutionum plagae, complicitatis, et conspirationis glaucomate illitae fuerint; cum evangelici tranquille et pacifice vivant, seque tales praestent, quales erga suum principem decet, adeoque illi a prodicionis ac perfidiae flagitio abhorreant, nihil obnixius, quam exuendae fidei necessi-

tatem, nihil supplicius deprecantur ; nec alii adversus infideles, bona, corpora, et vita pro Caesarea Maiestate Vestra immolare promptiores sunt, animas sibi solum illibatas vindicantes. Viderint, qui gravius in eos consulendi authores sunt, quomodo ratio factorum apud Sacram Maiestatem Vestram ipsis constabit, si forte funera, quae hinc enesci poterunt, (Deus vero avertat) eventa, severitatem eius aliquando in se converterint.

Iussit interim Regia Maiestas Sua Sacratissimae Caesareae Maiestatis Vestrae ob oculos poni, quam dilucida et clara sint verba praeclara instrumenti pacis in favorem evangelicorum regna, provinciasque Caesareae Maiestatis Vestrae et Serenissimae domus Austriacae incolentium, posita. Ubi quibusdam illorum, ut pote Silesiis explicite, nominatim et inviolabiliter religionis liberum exercitium conceditur, aliorum circa hoc conditio per amicam interventionem Sacrae Regiae Maiestatis Suae, ordinumque augustanae confessionis, quae tamen toties hactenus frustra tentata sunt, demissam intercessionem expedienda, in aliud tempus reponitur. Vix profecto sine iniuria eorum, qui dictae conventioni tam sancte ac sincere desudaverunt, credi potest, inanem eos hanc, (qualis tamen hactenus fuit) clausulam adiecisse, vel fallaci spe miseros trahere voluisse ; cumque adeo, non minus per fidem ac dignitatem publicam, quam per naturam conventionum, verba clausulae illius aliquid operari deberent, nihil utique minus operari potuerunt, quam ut evangelici, saltem quo statu erant, cum pax concluderetur, relinquerentur.

Neque sperat Regia Maiestas Sua, Sacram Caesaream Maiestatem Vestram distinctioni a domino comite Sternbergio in Svecia, inter ducatus Silesiae ad cameram ac mensam regiam spectantes, et reliquos, adhibitae, vel exclusioni Hungariae a Regnis Caesareae Maiestatis Vestrae, quae sensu pacificationis comprehendantur, amplius insistere velle ; cum neque distinctio illa, neque exclusio haec in tabulis pacis ullo modo fundata sit, sed potius directe ipsi repugnet.

Quae cum ita sint, pro ea, quae Regiae Maiestatis Suae pro hisce ac sub tanto inquisitionum rigore, ac saevitia gementibus evangelicis, Caesaream Maiestatem Vestram orandi et exorandi facultas competit ; per amicitiae et correspondentiae sincerae Caesarea Maiestate Vestra perpetim colendae iura, per publicam tranquillitatem, per clementiam, per fidem suam, per semetipsum denique Caesaream Maiestatem Vestram rogat et obtestatur, ut in conformitate privilegiorum ab Augustissimis praedecessoribus suis, seque ipsamet evangelicis collatorum, publicarumque legum et conventionum, conscientias liberas esse iubeat ; restitutoque in regnis et provinciis suis haereditariis, evangelicae religionis

exercitio cum templis, seminariis et scholis, quae antea huc pertinere, cultus divini orbitate hactenus consternatos evangelicorum animos, semel pro semper, a desperata, quam agunt, vita revocare, quosque nascendi sors et fides inviolati obsequii suos facit, ut suos habere dignetur. Quo etiam fiet, ut Caesarea Maiestas Vestra ab omnibus pro illis intercedentium amplioribus interpellationibus, de hinc vacare possit : et quot miseri illi iam suspiriis ac gemitibus Deo, conditionem suam iniquam dequeruntur, tot posthac elogiis bonitatem atque aequitatem indulgentissimi caesaris ac domini sui depraedicent, atque precibus ardentissimis, numini salutem, vitam et prosperitatem eius commendent.

In specie vero, siquidem, quae equestris ordinis evangelicis, eorumque subditis in ducatibus Silesiae Troppauensi et Iaegendorffensi vi instrumenti pacis indubia competunt iura, ac privilegia, partim per novos articulos ordinationi provinciali Tropaviensi duobus vel tribus abhinc annis adiectos : quae tamen passim per varia ausa et attentata, potissimum dominum episcopi Olmützensis, diversis modis infringuntur, et quantum penes eos est, penitus convelluntur ; Sacra Regia Maiestas Sua, a Sacra Caesarea Maiestate Vestra maximopere et instantissime contendit, ut non tantum praefatos ordines equestres, eorumque subditos in dictis, sed et quoscunque in caeteris Silesiae ducatibus degentes evangelicos, in plena ac plana, quatenus publicae conventioni sanctissimae congruit, conscientiae et educationis libertate, competentique hactenus, tam dignitates ac munia provincialia capessendi, quam bona immobilia requirendi, ac possidendi iure, inviolatos relinquere ac tueri dignetur. Eapropter non tantum ist haec prohibentes articulos ordinationis praedictae antiquare, sed et vel memoratos missionarios amovere, ac revocare, vel rigida ac licentissima eorum consulta ita refrenare properet, quo ab iniustissima reformandae religionis in oppidis Leobschutzensi et Teschinniensi, aliisque adiacentibus districtibus exercita hactenus violentia, (adversus quare biennali intercessione ac sollicitatione Regiae Maiestatis Suae nihil amplius effectum est, quam ut plures quadringentis incolis Leobschutzensibus per vicinas regiones medicantes oberrent,) imposterum desistant : Usurpataque hactenus beneficia canonica praememorato ordini equestri, eorumque subditis sine impedimento concedant.

Quibus et hoc per clementiam aequitatemque Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae accedit, ne amplius fas sit dictos missionarios, nomine nescio quorum stolae accidentium et similibus miseros evangelicos bonis suis exuere, praesertim cum hoc pacto, nihil aliud quam in dicionibus Caesareae Maiestatis Vestrae tristem ab optimis solitudinem faciant, urbes incolis, agros cul-

toribus orbent, subditosque Caesareae Maiestatis Vestrae alioquin probissimos, ac integerrima fide vel malos esse cogant, vel nullos.

Quemadmodum etiam evangelicis in Hungaria degentibus, singulatim vero civibus Oedenburgi, si ullis fide in Caesaream Maiestatem Vestram, insignibus et subiectione devotis, sub initium huius anni, in vim perpetuae ac duraturae transactionis, praeviis Sacrae Maiestatis Suae Regiae instantiis de libero religionis exercitio, sacro verbo caesareo, tabulisque publicis cautum fuit; postea tamen evenit ut cultus divini faciendi facultas Oedenburgo Eisenstadium translata fuerit: quo ob intercapedinem locorum et infesta itinera, tuto vel sine gravissimis incommodis commeari non potest, nulla extante ratione, cur publica in hoc passu fides vertatur, nisi forte ut per immutationes, pericula, fastidia, labefactata gravataque evangelicorum libertate ac iuribus tanto denique facilius plane evertantur. Sacra Regia Maiestas igitur, ut quae nihil magis ad se pertinere, nec quicquam maiore sibi studio prosequendum arbitratur, incolumitate eorum, quos religionis communio sibi conciliat, Sacram Caesaream Maiestatem Vestram amice, fraterne et quam enixissime petit, velit, hoc suae toties iteratae interventioni, imo propriae dignitati demum dare, ut speratum convenientemque libertatis, ab eadem Oedenburgensibus clementissime confirmatae, effectum habeat: contraque earundem tenorem, loco tam inidoneo proiectum, sive (ut Cancellariae Hungaricae loqui placuit) relegatum religionis exercitium, cum ablatis templis, et vel maxime necessaria scholarum apertura, atque gymnasiorum urbi eorum, sicut et reliquis civitatibus ac pagis restituatur, eorumque deinde fruitio ab omni vi aut impedimento imposterum immunis ac imperturbata maneat.

Persvasissimum cupit Regia Maiestas Sua, Caesaream Maiestatem Vestram, non posse ipsam sibi luculentius, vel gratius, benigni, amici ac fraterni animi sui pignus exhibere, quam si exorari hic se patiatur, impensissimoque in percussos sacrorum socios studio suo ac charitati velificari, ac funestae eorum sorti praesenti, levamento subvenire non gravetur. Augebunt haec impensissime famam clementiae Caesareae Maiestatis Vestrae, nec tantum suam Regiam Maiestatem, sed et tot sacri Romani imperii electores, principes ac status arctissime ipsi devincient, qui in personis evangelicorum semetipsos foveri existimabunt, benignaque eorum tractamenta sibi applicabunt, atque eo nomine armis suis, quotiescunque opus fuerit, cum viribus Caesareae Maiestatis Vestrae adversus communem hostem coniungendit, tanto erunt promptiores: sicuti caetera quoque studiis et officiis quibuscunque Regia Maiestas Sua sese offert addictissimam.

Super hisce aequam, benignam ac promptam Caesareae Maiestatis Vestrae declarationem sibi promittens, solitae gratiae perquam submitte commendat.

Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Vestrae.

Viennae, die 2 Februarii, Anno Domini 1675.

humillimus et obsequentissimus servus

comes *Benedictus Oxenstierna*,
svecicus legatus.

A zürichi Staatsarchiv A. 158/1. jelzésű Acten Ungarn kézirat kötetben levő egykorú másolatról. Megvan a bpesti egyetemi könyvtárában is *Collectio Hevenesiana*. Tomus IX: 307. lapján.

LIII.

Bécs 1675, febr. 4. Abele Kristóf titkos tanácsos, a király nevében és megbízásából, Oxenstierna Benedek svéd követhez küldött válaszában elmondja, hogy a magyarországi és sziléziai evangélikusok szabad vallásgyakorlatának megtagadásáról, a magyar evangélikus lelkészek üldözése és bebörtönözéséről szóló előterjesztése, nagyon felforgatta és megháborította Lipótot, mert az ő uralkodása alatt, Magyarországon, valamint egyéb tartományaiban, vallásáért senkit sem üldöznek, úgy a kath. valamint az evang. polgárok hitbeli meggyőződése szent és sérthetetlen, büntetlenül azt senki meg nem sértheti. De Magyarországon a közelebbi években a közállapotok megromlottak, a népet a király ellen bujtogatták, a törvényes felsőség ellen felkeltek, a leghivebb alattvalókat engedetlenségre csábították, különféle időben és helyeken legártalmasabb összejöveteleket tartottak, titkos és nyilvános összeesküvéseket szőttek, a közadók megtagadása és a törökökkel való szövetkezés ügyében gyűléseket hívtak össze, a király ellen fellázadtak, a börtönökben levő lelkészek mindezen gonoszságokban és bűnökben részesek s azért bűnhődnek. Nem a vallásuk ellen való gyűlöletért, hanem a lázadásban való résztvevésükért vettettek börtönbe. A soproni és sziléziai vallássérelmeket sem ismeri el, kéri, hogy tudassa ezt királyával, kinek minden igaz ügyben szolgálatára áll, de jogtalan kéréseit és alaptalan előterjesztéseit Lipót nem hallgatja meg. Annyival inkább kéri ennek a svéd királylyal való közlését, nehogy újabb ürügye legyen neki a felszólalásra.

Intellexisse Suam Sacratissimam Caesaream Regiamque Maiestatem gravamina et querelas, quas nomine Suae Regiae Maiestatis Suecicae dominus legatus, in causa religionis regni Hungariae et ducatum Superioris et inferioris Silesiae concernente, interponere voluit, quasi facta, ut alias saepius, ita nuper per Suae Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consilium,

dominum Adolphum Wratislavum comitem de Sternberg, dominum in Zahmuk, Molotietz et Hostitz, certo modo promissa gratia et indulgentia caesarea, sic nimirum tractatum iri augustanae confessioni addictos, ut nec his, nec aliis eorum nomine ansa sit conquerendi, sperato debitoque effectu hactenus caruerit, dum alte memorata Sua Regia Maiestas Sveciae, Sacra Sua in consortibus suis gravissimas persecutiones pati intueatur, non sine gravissimo dolore intelligendo, confessionis augustanae ministros, praesertim in urbibus Hungariae Leopoldopoli, Capuvarini, Comarini allisque atrocissima violentia comprehensos, verberibus dilaniatos, fame et nuditate enectos, in carceres teterrimos ac horrendissimos, inter angves et bufones, et quidem catenarum onere constrictos detrudi, vitamque modis indignissimis, omni insuper ministerio interdicto, vel tartarica morte intolerabiliorem: Cui accedit templorum scholarumque sanguine et sumptibus eorum, qui augustanae confessioni addicti sunt, extructorum, usu penitus prohiberi, eosdem ab omni ad coniungendas communes preces conveniendi facultate arceri, et vel ipsum sacro sanctum verbum caesareum contra promissa et privilegia antecessorum, variis technis et praetextibus illudi et infringi; translata insuper cultus divini faciendi facultate Eisenstadium, quam tamen Sempronii libere concendendum, antehac sacro verbo caesareo, tabulisque publicis cautum fuerit, non attenta, infesta locorum intercapedine, aliisque gravissimis incommodis. Cumulum harum querelarum auxere allegata in oppidis Silesiae Liischwicensi et Teschiniensi reformandae religionis licentia, et adhibita, uti profertur, violentia, in specie vero ducatus Oppaviensis et Carnoviensis per novos articulos ordinationi provinciali duobus abhinc annis adiectos, aliaque ausa et attentata labefactata, uti praetenditur, iura et privilegia: cum tamen instrumentum pacis Osnaburgensis, neque regnum Hungariae excludat, neque quoad praefatos ducatus Silesiae Oppaviensem et Carnoviensem (causa, dum inter ducatus et regiam cameram immediate spectent) aliosque distinctionem admittat, nec sine iniuria eorum, qui dictae conventioni tam sancte et sincere desudaverunt, credi possit, clausulam iuris interveniendi adiectam, nihil omnino operari debere, prouti haec et alia a domino legato fusius adducta deducta sunt.

Movit et commovit Suam Sacram Caesaream Maiestatem haec domini legati tanto studio facta interpellatio, ut totius negotii utique gravissimi seriem maturiori discussioni subiecerit, deprehenderitque luculentissimis argumentis super regno Hungariae in conventu publico Osnaburgi in unum coacto, nullos penitus tractatus institutos aut fuisse, aut ex mente dominorum

paciscentium institui voluisse, omissa vel ideo omni omnino eiusdem mentione, eo quod tum subiecta tractatum materia inter partes belligerantes, fuerint caput et membra imperii, ulla ratione agnoscentes, quod clare elucescit, si vel ipsa membra instrumenti pacis penitus inspiciantur, cum apertissimum sit, ibidem de illis regnis et provinciis Suae Sacratissimae Maiestatis et domus Austriacae solum actum fuisse, in quibus eidem ius reformandi, exercitium religionis non minus, quam aliis regibus et principibus compete-
bat, quod tamen de regno Hungariae eo tempore, Ferdinandus III. laudatissimae recordationis ut pote rebellione, tum non praevisa, minus subiecta, non praetenderat, ita prohibente pace, anno 1647. cum Rakocio erecta, quae pacem Monastericosam et Osnabregensem unico tantum anno antecessit, omnemque religionis libertatem, templis restitutis, omnique reformatione seclusa, per diploma publicum fecit. Multa tum, ut tabulae paciferae aiunt, de maiori religionis libertate eiusdemque exercitio in reliquis Suae Sacrae Caesareae Maiestatis, et domus Austriacae regnis et provinciis agitabantur, nulla perfecto ad regnum Hungariae facta vel factibili reflexione, uti pro illa temporis differentia maior religionis libertas nec peti, nec sperari potuit summa ibidem iam tum libertate existente et vigente.

Et quamvis Sua Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas quoad regnum Hungariae, neminem praeter Deum recognoscat, et illi soli rationem reddendam profiteatur, ne tamen haec ita scripta videantur, quasi ea, quae paucis abhinc annis, in eo regno acta sunt, iuxta omnis aequitatis et iustitiae leges defendi non possent, placuit Suae Sacratissimae Caesareae Maiestatis aequum domini legati iudicium, quo vel ipse etiam quaevis duriora contra ministros confessionis augustanae deprecari indignum duxit, si illorum conatus scelera et crimina involverent, si fidem aut felicitatem civilem corrumperent, si in Suam Sacratissimam Caesaream Maiestatem seditiosis consiliis insurgerent, si iniuriis aut importunis tumultibus auctoritatem eius supremam lacerassent, si denique ullas fidelissimorum civium partes detrectarent, non minus aequam sibi ab eodem sententiam promittit, ubi ex propria reorum extra omnem carcerem, vim, metum liberrime facta confessione, legitimeque convictos et condemnatos, diversis temporibus et locis perniciosissima conventicula celebrasse, occultas, apertasque conspirationes fovisse, synodum ad tributum, Turcis dandum in unum coegisse, rebellionem contra Suam Sacratissimam Caesaream Regiamque Maiestatem, regem suum et dominum clementissimum, nefacio ausu concitatum, imo conclusam, contra fundamenta regni ac constitutiones, non tantum non manifestasse, verum integra oppida et urbes, qua ope, qua opibus

ad detestandam hanc seditionem sufflammasse. Longum foret profecto singula, perfidiae genera, et ea quae publicis actis et instrumentis iam comprobata sunt, specificè recensere. (Super quo tamen Sua Sacratissima Caesarea Maiestas domino legato exactiorem informationem fieri, ubi id ipsum desideraverit, minime difficilem se exhibebit.) Porro exante recensitis illud unicum sufficit; eos iniuste querulantes, non ex odio religionis, sed crimine rebellionis, ne quidem condigne pati, quae meruere. Animadversio in ipsos catholicos severius executioni demandata, luculentissime, ad instar testimonii est, non religionem impetitam, sed rebellionem punitam vel coercitam fuisse: utraque religio et catholica et augustana, fidem regibus suis vult sanctam esse, et inviolatam, neque hic licet ulli, aut ullibi impune impium esse.

Annuuit quidem dominus legatus, in propositis ab eodem querelis, plerasque persecutionis plagas, complicitatis et conspiracy glaucomate illatas solummodo fuisse, cum tamen rei praefati, tranquille et pacifice vixerint, seque tales praestiterint, quales erga suum principem deceat. Dabit autem hoc dominus legatus propriae et probatae suae integritati, dabit publicae fidei tabulaeque regiae regni Hungariae hactenus semper illabatae, dabit processui legitime deducto et finito, dabit denique sententiae publici iuris factae, et a Sua Caesarea Regiaque Maiestate benigne confirmatae, ut non amplius insontes credat, aut tales tueri cupiat illos, quos propria criminis confessio publicique iuris autoritas, iam dudum nocentes fecit et declaravit. Exploratum habet Sua Sacratissima Caesarea Maiestas, Regiam Maiestatem Sveciae, ex illa ipsa decade seu comoedia eidem exiguo abhinc tempore dedicata, in qua contra regem et dominum suum arma provocare et se, suaeque in perniciem regis et regni devovere non abhorruerunt. Hoc genus hominum, quasi ex veneno viperam et ex ungue leonem, adeo iam assecutum esse, ut alii testes ulterius non desiderentur. Accusatorum carceris squalor aliaque mala in medium allata, quibus saepe dicti ministri augustanae confessionis affligi, imo enecari dicuntur, compassionem et remedium mererentur, si ea tantum verificari possent: cupit enim Sua Sacratissima Caesarea Maiestas, illud sibi suaeque clementiae tribui, quod non tantum omnem rigorem, sed ea quoque, quae rigoris nimii speciem habere possunt, quantocius inhibere, et inclinet, et intendat, nullo autem hactenus exemplo aut audito, aut monstrato, ullum in carcere seu verberibus dilaniatum, seu fame et inedia enecarum fuisse.

Templa, gymnasia Sempronensium neque sanguine, neque sumptibus eorum, qui augustanam confessionem profitentur, extructa fuisse, literae foundationum demonstrant, ipsique Sempro-

nienses proprio facto attestati sunt, dum illa ad manus catholicorum ultro et spontaneo, sine ullo armorum strepitu et violentia resignarunt et restuerunt. Eadem benignitate prosequitur Sua Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas reliquos Hungariae incolas augustanae confessioni addictos, qui tranquille et pacifice vivunt, seque tales praestant, quales erga suum regem et dominum naturalem decet. Testatur id indultum liberi religionis exercitii, 23 Januarii, anni currentes, praesidiariis aliisque data decreta. Quod aurem praefata exercitii augustani libertas Sempronio Eisenstadium translata sit, hanc loci alterius denominationem, Sua Sacratissima Caesarea Maiestas sibi in ante dicto indultu expressissimis verbis reservavit, ac proinde nihil omnino actum est, quod verbo caesareo tabulisque publicis contrariari posset, accedente insuper ultronea ipsorum civium Sempronien-sium acceptatione, aliisque ipsius loci commodis, ob situm urbi Viennensi viciniorem.

Quod reliquum est, sperat Sua Sacratissima Caesarea Maiestas, novitque eam Suae Regiae Maiestati Sveciae inesse Magnitudinem, ut rebelles contra suum proprium dominum insurgentes, exemplo regibus pernicioso, imposterum minime sit protectura, neque fidem adhibitura illis, qui iuratum Deo et regi suo fidem ausu tam turpi et temerario infringere non abnuerunt, magis rite fideliusque facturi, si clementiam Suae Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis depraedicaverint verius, quam accusaverint, utpote, qui tametsi se per detestandam perduellionem bonis omnibus, immunitatibus, imo ipsa, quam agunt, vita, indignissimos fecerint, nihilominus non fideles tantum, sed et rebelles ipsos, verbo suo caesareo regioque assecurante dignata est, neminem ad catholicae religionis amplexum coactum iri.

Quod Silesiam attinet, meminit Sua Caesarea Regiaque Maiestas recentique memoria semper secum revolvit ea, quae in instrumento pacis saepius allegato in favorem augustanae religionis confessionis gratiose concessa sunt, nec immemor eorum, quae ab anno 1649. ad haec usque tempora, tum ad Regiam Serenissimae Svecorum reginae Hedvigis Eleonorae interventio-nem, tum ad alias dominorum electorum et principum imperii intercessionem fuerint responsa et promissa, hactenus tamen aliud reperire non potuit, quam omnia, quae ibidem continentur, sancte et integre conservata esse, nullo tanquam mandato, quod eidem non esset conforme, emanato, iudicatum fuisset. Promittit quoque Sua Sacratissima Caesarea Maiestas, quod eam, quam de observando instrumento pacis, tum oretenus, tum scripto fecit securitatem, imposterum etiam sit constanter observatura.

Quod de ducatibus Silesiae Oppaviensi et carnoviensi asse-

ritur, ex ipso instrumento pacis in confesso est, eosdem neque inter ducatus per particulam scilicet specificè expressos, neque inter comites, barones, nobiles eorumque subditos in reliquis Silesiae ducatibus, qui immediate ad cameram regiam spectant, comprehendi, quod praefati status Oppavienses optime scientes, Sacrae Caesaræ Maiestati Ferdinando III. gloriosæ memoriæ, anno 1649. per ablegatum quendam, Gerson nomine, pro libero exercitio religionis supplices facti, iam tum per decretum de dato 5. Augusti, anno 1650. responsum retinuerunt, eos, utpote in instrumento pacis minime comprehensos, iuri reformandi omnino subiacere, cui etiam huc usque merito acquieverunt; nec est, quod dicatur, interventiones et intercessionem hactenus factas omni caruisse effectu. Illis enim solis tribuit Sacra Caesaræ Maiestas, quod contra prædictos ducatus Oppaviensem et Carnoviensem cum reformatione, eo rigore, quo licebat, haud processum sit, verum status augustanæ confessionis addicti etiamnum tolerentur.

Articuli ordinationibus provincialibus duobus abhuc annis annexi constitutionibus Moravicis, quibus præfati utuntur, conformes sunt, neque sperat Sacra Caesaræ Maiestas circa ius legis ferendæ in provinciis suis ab aliquo ullum modum sibi poni velle aut voluisse. Oppidum Leobschützense, in ducatu Carnoviensi situm, quod attinet, eodem illud cum ducatu iure utitur, accedente insuper statuto speciali, quo se prædicta civitas ad religionem catholicam semper et constanter tenendam specialissime obligavit; idem fecit et civitas Teschineriensis sub regimine ducissæ Elisabethæ Lucretiæ, quod ipsi cives augustanæ confessionis agnoscentes, solummodo sua dividendi liberam et emigrandi petierunt facultatem, quæ etiam illis liberalissime est concessa, statibus ducatus Teschineriensis caeterquin (!) in sua religione imperturbate viventibus.

Ad ante memoratas querelas, intercessionibus remedia condigna subsequuta sunt, quemadmodum eadem Sacra Caesaræ Regiaque Maiestas hisce denuo pollicetur, se omnes in modo procedendi a quocunque demum, commissos excessus, quoties de iis constiterit cum effectu correcturam, allaboraturamque, ut imposterum iis, quibus negotium religionis commissum fuerit, in debita orbita contineantur, atque augustanæ confessionis addicti, tum quoad tota accidentia, tum etiam in aliis ita habeantur, ne Sua Maiestas Sveciæ (dummodo iniustis precibus et minus fundatis propositionibus aures præcludantur) ansam habeat Suam Caesaream Maiestatem desuper interpellandi.

Id quod superest, eadem Sacra Caesaræ Regiaque Maiestas domino legato gratia sua Caesaræ Regiaque addicta perseverat

Signatum sub Eiusdem Caesareae Maiestatis apresso sigillo secreto, Viennae 4. Februarii. Anno 1675.

Christophorus de Abele.

(L. S.)

Jegyzet rajta. Responsum Sacrae Caesareae nec non Hungariae et Bohemiae regiae Maiestatis, domini nostri clementissimi nomine, Serenissimi ac Potentissimi Regis Sveciae legato extraordinario, domino *Benedicto Oxenstirn*, comiti Korcholm et Wasta, libero baroni in Mörbii et Lindholm, domino in Rorersberg et Capuri, eiusdemque Serenissimi regis et regni Sveciae senatori ac praesidi in summo appellationum tribunali Wismariensi hisce benigne intimandum.

A zürichi Staatsarchiv A. 185/I. jelzésű Acten Ungarn című kézirat kötetben levő egykorú másolatról. Megvan a bpesti egyetemi könyvtárban is *Collectio Hevenesiana*. Tomus IX: 313. lapján.

LIV.

Nápoly mellett 1675, augusztus 24. A Szent József és Szent Januárius gályákról írt fájdalmas panaszlevele, egyszersmind alázatos folyamodványa az egykor Magyarországon fogva volt, de most sajnós, a gályákra vaslánczokkal irgalmatlanul lekötözött, magyar egyházi szolgálónak, melyben előadják, hogy minden igaz ok nélkül, a király ellen való összeesküvés és lázadás tervezésében való részességgel vádolva, de tulajdonképen vallásukért, 1674. márcz. 5-ére Pozsonyba idéztettek, hol a katolikus püspökökből alakult bíróság által ki sem hallgattatva, mivel sem a térítvényeket alá nem írták, sem állásaikról le nem mondtak, sem át nem tértek, halálra ítéltettek, s különféle hazai börtönökben, tíz hónapon keresztül, kimondhatatlan kinokat kellett kiállaniok, mindezt azért, mert hitüket nem tagadták meg. Sorsukat hiába tárták fel a király előtt, üldözőik gályákra küldték őket, még nagyobb kinokra. Szenvedéseik, eladattatásuk megrendítő körülményeinek s kimondhatatlan fájdalmaiknak feltárásával, a a római szent birodalom nagyhatalmú királyaihoz, választófejedelemeihez és hercegeihez, valamint grófjai és báróihoz, mint a Krisztus egyháza istenfélő védelmezőihez és pártfogóihoz, minden résztvevő lelket könyörületre indító hangon fordulnak oltalmazó segedelemért, és szabadon bocsáttatásuk érdekében Lipótnál leendő közbelépésükért.

Sacri Romani imperii reges, Potentissimi, electores Serenissimi, principes et duces Celsissimi, Comites et barones Illustrissimi, omnes ecclesiae Christi propugnatores et assertores pientissimi domini, domini Clementissimi, Gratosissimi!

Dei gratiam salutiferam, benedictionem eius uberrimam, corporis et animae prosperitatem omnigenam, vitae longaevita-

tem desideratissimam, administrationem regnorum, principatuum, ducatum et comitatum dexterrimam, pacatissimam, et quicquid ad hanc conservandam, alteram vero acquirendam vitam pertinere videtur, per Iesum Christum dominum nostrum, cuius hic vincula gerimus, vobis sancte offerimus, cum devotissimis nostris precibus et studiis humillimis.

Posteaquam vas Dei electum Sanctus Paulus a principibus sacerdotum Hierosolymitanorum et senioribus populi Iudaici, ex odio concepto contra ipsum, ob doctrinam de Servatore nostro Iesu Christo, de eius morte acerbissima, de meritis sufficientissimis, de resurrectione gloriosissima, quam hinc inde in civitatibus Iudaeorum et gentium palam professus est, non solum multoties (ut-ut sinistre) accusatus esset, et multas ac graves criminationes, (quas accusatores eius probare non poterant: rationem enim reddidit Paulus, se neque in legem Iudaeorum, neque in caesarem quidquam peccasse) obiectas audivisset, sed etiam iudicis multorum locumtenentium et administratorum imperatoris Romani ethnici, saepius expertus fuisset, sine omni suo fructu et commodo optato, tandem se periculis quae impendebant eximere, et vitam incolumem debite conservare volens, ad summum provocavit magistratum; et festo gratiam Iudaeis praestare cupienti, respondens dixit: Ad tribunal caesaris sto ibi me oportet iudicari. Iudaeis non nocui, sicut tu melius nosti; si vero nocui aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori. Si vero nihil est horum, quae hi accusant me, nemo potest me illis donare, caesarem apello. Acta Apostolorum XXV. 11. Similis pene per omnia cum venerando per Hungariam utriusque confessionis tam augustano evangelico, quam helvetico ministerio scena et processus hactenus observata sunt. Principes sacerdotum, archiepiscopi, episcopi, praelati, praesules et seniores populi romano-catholici, totum utriusque tam augustanae evangelicae, quam helveticae confessionis ministerium cum suis doctoribus, magistris, rectoribus, et aliis collegiorum, gymnasiorum ac scholarum collegis, studiosis et mendicantibus discipulis non solum in suspicionem complicitatis de rebellionem ante aliquot annos a nonnullis comitibus Hungariae romano-catholicis contra Sacratissimam Suam Maiestatem excitata traxerunt, sed etiam per oratorem, advocatum, et fiscum regium ad ius Posoniense pro 5. die mensis Martii, anni 1674. citari peremptorie, ibidemque accusati acerrime suspectae complicitatis cum rebellibus et sic criminis laesae Maiestatis curarunt.

Hic licet ex longo cathalogo et regesto proclamati universarum per Hungariam cum augustanae evangelicae tum helveticae confessionis ecclesiarum, pastores et scholarum rectores, cum collegis, studiosis et mendicantibus discipulis invito nos in litem

cum imperatore augustissimo et rege clementissimo trahi dixerimus, nec unquam nos vel rebelles vel rebellium complices fuisse multo minus crimen laesae Maiestatis commississe constanter et sincere asseveraverimus, coram tamen Excelsa extraordinaria regia sede, (quae constabat ex meris praelatis romanensibus, et nonnullis magni quidem nominis secularibus personis, sed omnibus romano-catholicis, qui ipsi omnes et iudices et actores et testes fuerunt) apparere, multas ac graves causarum criminationes, (quas neque per testes, neque per testimonia ulla idonea actor probare potuit) obiectas audire, spacio 4. septimanarum (ante et post festum Paschae) coram iudicio a matutina 8. usque ad vespertinarum non nunquam 4.5 et 6 horam in frigore maximo, fame et inedia insuper vexatos stare et denique sententiam omnibus gentibus invisam (comparentes quidem ratione capitis et bonorum amittendorum; non-comparentes vero, ut pro proscriptis haberentur, et bona ipsorum defacto confiscarentur,) sine omni discrimine cum magnis gemitibus et cordolio die 4. Aprilis audire nos oportuit.

Tam profecto horribilis sententia in insontes (uti Deus cordium et renum scrutator novit) lata est, ut mirum non fuisset, si coelum ruisset, sol obscuratus et petrae scissae fuissent. Ipse archiepiscopus Strigoniensis Georgius Szelepcheni locumtenens, qui praeses in iudiciis istis Excelsae extraordinariae sedis extitit, non omnes nos fontes et reos esse (audientibus id ex ore eius plerisque nostrum) saepius perhibuit, attamen aequalem de omnibus sententiam tulit.

Consulere igitur et ecclesiae et universae patriae et honestissimae famae, et vitae propriae ac domesticorum nostrorum commodis volentes, cum nihil humillimae supplicationes, nihil intercessionem, nihil interpellationes, et instantiae nostrae apud dictum archi-episcopum ante et post latam sententiam pro nostri libera dimissione et absolutione factae profuissent, exemplo apostoli, appellavimus caesarem Augustissimum et regem nostrum Clementissimum, postulando superinde ac subinde ab archiepiscopo et camerae praeside (qui et svaviter et minaciter quotidie ante et post iudicium habitum a nobis postulabant nihil aliud quam ad reversales subscriptionem) manifestum Suae Maiestatis mandatum, ut inde certo perspici potuisset: An Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis sit voluntas (uti quidem dicebatur) in toto regno Hungaria hanc reformationem instituendi, et ministros ecclesiarum cum scholarum rectoribus eorumque collegis vel ab officiis suis (si qui in regno permanere cuperent) suspendendi, vel in exilium agendi. Cum maxima autem illusionem nostri dicebatur nobis, quotiescunque mandatum Sacrae Caesareae Regiaeque

Maiestatis expetebatur, indigni habemini mandato regio ut vobis proferatur et ostendatur.

Hinc manifestum extitit, quod magis ob religionem et doctrinam de Iesu Christo sinceram citati fuerimus et traducti, quam ob obliquam rebellionem foedam, cuius ne in minima parte quidem sumus vere convicti, ut patuit ex subsequentibus iudiciorum actis et factis praelatorum et iudicum. Hinc vero postquam ad nutum archiepiscoporum, episcoporum, praelatorum et abbatum Hungaricorum reversionalibus omni homine christiano, nedum ecclesiae ministro, indignis et perniciosis (ut pote rebellionis complicitatem obtrudentibus, officii sacerdotalis, quo abusi hactenus contra suam maiestatem, per easdem dicebamus, spontaneam renuntiationem exigentibus, e regno patrio exitus voluntarii electionem extorquentibus, religionis denique mutationem aliaque infinita incommoda omnimode secum ferentibus) subscribere, uti nullis vel testibus vel testimoniis veris, suspectae complicitatis multo minus in propriis conscientiis convicti, reniteremur, et cum laesione Dei et conscientiae, cum libertatis religionis in Hungaria labefactione, cum proximi offensione et denique cum perpetua infamia nostri et nostrae, si qua futura est posteritatis, id nobis persvaderi minime concederemus, primum quidem, utpote die 29 Maii augustano evangelicae confessionis, subsequenti vero die 30. eiusdem mensis helveticae confessionis pastores, post 8. demum septimanas a sententia iudicii contra nos lata exactas tandem in vincula coniecti et demum ex carceribus Posoniensibus, arcis et urbis, per milites educti, beneficio partim curruum, partim raturum, milite stipati infensissimo et carnifice, restibus atque compedibus plurimis instructo hinc inde ad fortalitia abducti, dispersi et durissimos, squalidissimosque carceres, ingravissimos ferri compedes et in miserias inexplicabiles detrudebamur.

Equidem si in praenominata perniciosa et plus millies ante et post iudicium prece et pretio miseris obtrusa reversalium puncta cum Dei, proximi et nostrae constientiae laesione tantum subscribere (quod tamen Deus Ternitas optimus maximus et conscientiarum puritas, ceu grande nefas, foedum piaculum et indelebilem notam cavit et amovit usque dum a nobis) ad exemplum nonnullorum inconstantium annuissemus, non modo mansio in terra patria, sed etiam praemium nobis pro eo promittebatur. Qui potest iudicet recte, an hoc fuisset rectum? Talis renitentia et iustissima denegatio subscriptionis in turpes has reversionales infinita incommoda secum trahentes et portendentes, an vel unius horae mereatur captivitatem, iudicent cordati.

Caeterum privabamur in dictis hisce patriae nostrae dulcissimae carceribus omni pene esca et potu, extra panem durum

demensum in singulos dies et aquam, quorum tamen ad satietatem raro participes fiebamus. Si aliquid quid afferebatur, auferebatur, et de manibus ac ore nostro extrahebatur.

Si vero eleemosyna offerebatur, non concedebatur, sed et offerens et percipiens nimium percutiebatur. Nulli, vel amicorum, vel consortum vel, liberorum, vel cuiuscunque conditionis hominum concessa est cum captivis ministris ecclesiarum colloquendi vel conversandi facultas, nisi sub finem exitus et peregrinationis e patria, et hoc non nisi connivente et praesente Iesuitae, vel subordinato alio aliquo. Iesuitis licuit accedere quoties placuit, sed non fine captivorum vituperis et convitiis. Non licuit etiam pennam in manus sumere, nedum aliquot lineolas vel ad suos, vel ad patronos, de dicam exteros, chartas sine verberibus gravissimis commendare.

Denique ad labores foetidissimos (salvis auribus) latrinarum et aliorum locorum expurgandorum, munitionum extruendarum idque genus, singulis pene diebus aestate et hyeme, nullo prorsus respectu habito aestus intentissimi, pluviarum dentissimarum, frigorum et tempestatum aliarum saevissimarum, militibus semper aliquot praesentibus et verberibus ad labores propositos et per iesuitas deputatos, miserrimi pastores captivi pulsi et coacti sumus. Vix locus in fortalitio Leopoldopolis dicto, repertus, quem non sabulo, arena, lapidibus, replere et omnes vias, semitas et habitationes militum complanare nos oportuerit. Nulla, nulla, nulla — inquam — miseriarum forsitan nominari potest, quam non experirentur miseri Christi captivi per decursum huius captivitatis durissimae, acerbissimae, tristissimae. Pleni eramus calumniis, convitiis, probris, illusionibus, sputis. Carcer captivorum et squalidus et angustus erat. Verbera plurima ad sangvinem usque creberrime adhibita sunt, procurante ea, potissimum iesuita Nicolao Kellio.

Tantae ibi erant calamitates, ut non sit natus, qui eas sufficienter vel concipere, nedum apte recensere ac describere possit. Neque tamen finis earum.

Postquam his et infinitis aliis vexationibus et miseriis spontaneam in horrendas illas supra dictas reversales subscriptionem uti iesuitae, ita nec alius quisquam apud duos obtinere potuissent, en ! elapsis post decem mensibus in hac miseria iam consumptis, e patriae carceribus ad galerias Neapolim in Italiam, compede utrumque pedem vincti et milite saevissimo cincti, in fame et siti cum maximis illusionibus, probris, verberibus, despectibus, detonsione capillorum et barbarum, quas ante prolixas aluimus, detractioe vestitus sacerdotalis, abreptione rerum omnium, quae forte miseris adhuc supererant, deducebamur numero 41.

pastores et scholarum rectores utriusque confessionis; mortuis duobus in itinere, magis prae fame, siti et verberibus, quam prae suis miseriis et calamitatibus, et 6. iam semimortuis (de quibus non constat, an adhuc vivant) relictis in quadam urbe Theatis, non procul a mari Adriatico sita; tribus autem in itinere fuga elapsis.

Cum igitur reges potentissimi, electores serenissimi, principes et duces celsissimi, comites et barones illustrissimi, cum — inqua — miseriarum levamen a patria terra sperare nobis vix concedatur, multo minus earundem finis obtineri videatur, ob remotionem loci, non solum placuit, sed maxima necessitas compulit, ut vestram misericordiam requireremus hac humillima, et ut in galeria licuit eam conscribere, charta, miseri propter Christum captivi, tam augustanae, quam helveticae confessioni addicti pastores et scholarum rectores demisse supplicantes, ut nos in vestram curam suscipiatis, pro nobis dimittendis iam tandem libere, retenta fide et bona conscientia, apud invictissimum imperatorem Romanae et regem Hungariae et Bohemiae clementissimum intercedatis, et de exoptatissima nostri liberatione ex captivitate tam dira, dura et immani, (quam in galeriis a 16 septimanis et in patria ab anno integro sustinemus, fame, siti, ferro, catenis, laboribus, et vituperiis ad admirandam corpusculorum debilitarem redacti) omnes legitimas occasiones et modos licitos investigetis. Pro ea benevolentia, qua secundum divinum mandatum et promissiones divinas, passim in sacris literis annotatas, complecti ut alios miseros christianos sic vel maxime veros pro Cristo exules et captivos tenemini.

Quare per et propter Dei immortalis misericordissima viscera, Iesu Christi acerbissima vulnera, Spiritus Sancti gravissima mandata et monita, totius Sacro-Sanctae trinitatis promissiones svavissimas, charitatem christianam ardentissimam, et eius debita multiplicia, oramus supplices, ferant nobis miserrimis captivis pro Christo, opem, consilium et solatium. Persequantur misericordiam et benignitatem, ut inveniant vitam, misericordiam et decus. Benefacere captivis pro Christo est benefacere Christo. Christus Dominus, omnia sibi apropiat, quae minimis eius fiunt. Thronum Vestrum sustentabit iustitia, clementia et misericordia. Memoria Vestra vigebit et florebit, durabit et perennabit ad seram usque posteritatem. Christus Dominus compensabit talem benevolentiam in hoc et in futuro seculo copiosissima remuneratione. Obligabitis et devinciatis Vobis etiam nos miseros captivos per Christum, ut nunquam Vestri immemores simus in nostris orationibus.

Apprecabimur nostris liberatoribus Dei gratiam, benedic-

tionem, sanitatem, pacem, prosperitatem, diuturnam felicemque vitam, faustissimum regimen, et post cum Christo et omnibus beatis regni coelestis perennia et sempiterna gaudia. Tu autem Misericordissime Pater, coeli et terrae Deus, unicum captivorum Tuorum servorum pro Tui Sanctissimi nominis gloria, pro evangelii filii Tui Iesu Christi Domini nostri doctrinae puritate, et religionis christianae evangelicae veritate, ac sinceritate, tantis miseriis ex solo hominum odio, expositorum, solamen, spes, auxilium et levamen flecte corda imperatoris, regum, electorum, principum, ducum, comitum et baronum christianorum ad commiserationem piam, ut ea moti causam nostram in se suscipiant, feliciter promoveant, felicius ei patrocinentur, et felicissime liberationem nostri, omnium piorum votis hactenus exoptatam, expediant, per Iesum Christum Dominum nostrum in unitate Spiritus Sancti. *Amen! Fiat! o coelestis Pater, fiat! Amen!*

Vestrarum regiarum Maiestatum, Serenissimarum, Celsitudinum, Illustrissimarum Dominationum.

Ex galeriis ad Neapolim relictis Sancti Iosephi et Sancti Ianuarii. Anno 1675. die 24. Augusti.

Clientes humillimi:

Exules et captivi pro Christo Iesu,
olim

ministri ecclesiarum et scholarum rectores
in Hungaria.

A zürichi Staatsarchiv A. 185/1. jelzésű *Acten Ungarn* kézirat kötetben levő egykorú másolatról.

LV.

Nápoly, 1675. auguszt. 24. A nápolyi gályákon a Krisztus nevéért már négy hónap óta nehéz rabságot szenvedő, előbb a hazában az 1674. évi pozsonyi rendkívüli törvényszékre idézett, s mert hitüket meg nem tagadták, ott ártatlanul elítélt és különböző börtönökben tíz hónapig sanyargatott harmincz magyar evangélikus lelkész és tanítónak a németországi evangélikus egyetemekhez, illetőleg ezeknek tanáraihoz intézett fájdalomteljes panasza és folyamodványa, melyben keserves sorsuk rajzolása mellett megemlíti, hogy »hajunkat és szakálunkat, melyet édes hazánk ősi szokása szerint a fej különös ékességének tartunk: lenyírták«, továbbá azt, hogy mikor már a spanyol gályákon raboskodtak s iszonyú inséggel, éhséggel azoknak minden kínjait szenvedték, néhány ott járt töröktől élelmissert kaptak, de a keresztyénektől nemcsak elhagyattattak, hanem végső inségre taszítottak, úgy bánnak velük mint barmokkal, pénzért eladattak a gályákra. Az út fáradalmai, a folytonos gyaloglás, kibeszélhetetlen szenvedések miatt nyolczan nem bírtak tovább

menni Kaprakottánál. Héli Gergely (malomsoki) ág. ev. lelkészt félholtan egy számár hátára tették, melyről, hogy le ne essék, két oldalról fogolytársai tartották egyik kezükkel, mivel a másik vasbilincscsel lábukhoz volt kötve. Itt egy szoros és meredek helyen, mielőtt társai segíthettek volna rajta, a félholt agg leesett a számárról a földre és azonnal meghalt. A katonák levonták ruháját, társainak nem engedték eltemetni, a kutya és madarak martalékaul temetetlenül otthagyták az úton. S miután a hazából kihurczolt 41 hitvalló közül Miskolczi Mihály füleki lelkész is meghalt, 6-an nem tudtak tovább menni Theáténál, hárman pedig szerencsésen megmenekültek, 30-an vannak lelánczolva a nápolyi gályákra, kik közül 11 evang., 19-en pedig reformátusok. Kérik pártfogóikat, vessék közbe szabadon bocsátásuk érdekében magukat Lipót királynál.

Patres et Fratres in Christo Venerandi, omnes et singuli amici nobis honorandi!

Gratiam Dei Patris, pacem in Christo Jesu, nec non in cruce patientiam et in vera fide constantiam omnibus vobis, nos miseri propter nomen Christi captivi, a Deo omnipotente et eiusdem Filio unigenito, Salvatore nostro ex sincero corde et affectu praecantes, nostras ad Deum supplices preces offerimus.

Inaudita, sed tamen non inaudita vobis enarraremus, si modo omnia et singula enarrari possent, quae hactenus nos omnium misserimi Christi captivi, ecclesiarum olim in Hungaria ministri scholarumque rectores utriusque augustanae et helveticae confessionis, praetextu quidem foedae rebellionis, revera tamen solius duntaxat religionis causa perpassi sumus, uti nuper in patriae nostrae dulcissimae, carceribus nempe Leopoldopoli, Comaromiensi et in Berencs ita nunc in remotissimis oris atque provinciis Hispaniarum patimur et perferimus, sub crudelibus, proh dolor! triremibus gementes, suspirantes et tantum non expirantes: Et narraremus ea quidem omnia lubentes, nisi tempore commoditateque huic rei sufficientibus excluderemur (sunt enim innumera et inenarrabilia) vobisque iam aliquantisper aliunde talia innotuisse certiores essemus. Quare hoc labore inter improbos triremium constituti labores supersedemus.

Illud saltim dicemus, quam miserabiliter, postquam in antedictis carceribus ferro grandium compedum vincti, inter continuos labores, eosque durissimos et (quod verecundia dicere vetat) sordidissimos in expurgandis latrinis, fimetis, exportandis, munitionibus exstruendis, novis carceribus effodiendis, idque genus aliis sine omni tempestatum, *aestus aut frigoris discrimine, frequentissimis plagis et verberibus, fame et inedia pene consumpti*

decem menses a Maio, anni 1674. usque ad Aprilem anni praesentis 1675. consumpsissemus (quod pluribus anno superiore in libello supplici ad Sacratissimam Caesaream Maiestatem directo expositum) tandem ex dulcissima nostra patria, clam per occulta foramina, nocte ruente, in vinculis ablati, equitumque cohortibus cincti per Moraviae et Austriae fines usque Schottviennam ducebamur, ubi mox copiis subsidiariis a Sua Maiestate Caesarea in Hispaniam missis iuncti, inque medium duarum cohortium pedestris militiae rapti ferro in pedum cruribus relicto, sic constricti, pedestri itinere per Styriam, Carinthiam et Carniolam Tergestum usque abducebamur, ibique omnibus exuti et spoliati rebus tres dies a Dominica Palmarum usque ad sequentem Mercurii diem, continua fame ne bucella panis nobis porrecta, affligebamur. Tunc barbis, quas longas aluimus, nostri capitis ornamentum penitus abrais postridie navibus imponebamur, indeque per mare Adriaticum ad portum Piscariae in regnum Neapolitanum avehebamur.

Abhinc vicissin pedestri itinere ferro adhuc onusti inter verbera et famem, instar pecorum acti, pulsique Capracottam pervenimus. Hac in via partim ob famem intolerabilem, partim ob verbera multa, denique ob nimium foetorem ex horrendis pedum tumoribus ortum (plerosque enim nostrum discalceatos toto hocce itinere incedere oportuit, ipsis guttis sanguinis per salebrosa illarum regionum loca passim destillantibus) octo ex nobis viri praecipui has miseras morte ipsa superarunt, inter quos erat Michael Gosch pastor augustanae confessionis Kalinoviensis, Michael item Miskolczi Filekiensis et Stephanus Harsányi Rimaszombatiensis, pastores helveticae confessionis.

Eadem die, qua Capracottam venimus, quidam Gregorius Heli, pastor augustanae confessionis Malomsokiensis hunc in modum e vivis sublatus est. Portabatur quippe iam semimortuus dorso asini, captivis duobus (urgente ad id milite nos magis mortificandi ergo) utrinque a latere subinde eum fulcientibus et a lapsu prohibentibus, mox praecipiti quodam in loco neutro auxiliatorem suorum animadvertente (*altera enim manu ferrum suum, altera agrum semimortuum tenere eos oportuit*) in terram prolabitur et subito moritur. Qui humi postratus, exutis, quas adhuc habebat, laceris vestibus, seminudus adeoque insepultus media in via canibus forte esca futura relinquebatur.

Ubi hoc ad Capracottam accidisset, compedibus equidem die sequente solvebamur, sed rursus postquam septima die mensis Maii, Neapolim appulissemus, forma priore omnibus, quae adhuc forte supererant nobis, denuo penitus nudabamur, iamque grandibus triremium catenis constricti, omnis consilii et auxilii

egentes inter suspiria et gemitus semimortui adhuc spiramus : sic miserabilem in modum Hispanorum mancipia facti, longe infra mancipiorum omniumque sceleratorum genus collocati, quotidie durissimis laboribus, quorum praemia frequentiores ictus sunt, et quod pati difficilius, inauditis calumniis et in Deum nostrum iniuriis convitiis a populo isto christiano, oneramus, proscindimur, ita quidem, ut et vivere iam nos taedeat existimantes millies melius semel mori, quam hacce tam lentu confectos morte diu torqueri, crescentibus in singulos dies malorum procellis.

Aderant hic nuper Turcarum nonnulli mercatores, qui audito de nobis miseris rumore, moti quadam erga nos misericordia, nobis alimenta quaedam, pisi, lentis, ceparum et alii subministrare haud sunt dedignati, christianis istis hoc prorsus negligentibus.

Erant autem nostrum ab initio cum huc duceremur 41 praeter illos quos alibi captivos detineri audivimus, postquam vero ex nobis aliqui mortui, tres autem ad Neapolim profugi facti fuerint, utpote Georgius Lani rector Carponensis, Thomas Masnicius diaconus Illavaiensis et Johannes Simonides rector Brisnensis, quorum posteriores duos iterum captus esse ferunt, numerus captivorum Hungariae hic Neapoli in triremibus existentium ad XXX. se extendit, ex quibus XI. augustanae, XIX. autem helveticae confessionis sunt addicti. Inter illos praecipui sunt magistros Thomas Steller, conrector Neosoliensis, Michael Paulovics, rector Divo-Martinensis, Daniel Mazarius Tamasien-sis, Samuel Nikletius Ujbanyensis, Balthazar Nikletius Strehovaensis, Nicolaus Leporini Poltariensis et Andreas Turóczy Filekiensis pastores. Ad posteriorem pertinent classem Stephanus Séllyei superintendens Papensis, Stephanus Bátorkeszi Veszprimiensis, Franciscus Otrokoci Rimaszécsiensis pastores.

Hi omnes tantis expositi aerumnis et calamitatibus confugiunt ad media licita, magnos nempe, quos multum valere apud Clementissimum nostrum regem (cuius iussu, et huc ductos, et hic ita misere nos haberi milites dicunt) scimus, viros principes, orantes eosdem, ut suas nobis afflictis gratias porrigant, dexteras, pro nostra liberatione maturanda, et miserae, quae adhuc ex parte superest, vitae post tantas calamitates conservatione impetranda. Quia enim mortem quaerentes mors fugi, et abbreviare miseras nostras contra Dei voluntatem anticipatione termini nefarium iudicamus, ideo aliorum hic ope indigentes, ad eos post Deum confugere habemus necesse.

Direximus autem ad reges potentissimos, electores Sere-nissimos, duces et principes Celsissimos sacri Romani imperii

dominos, dominos nostros gratiosissimos (nos qui augustanae confessionis sumus) supplices nostras voces, orantes eos demississime, ut etiam illi, qua valent apud imperatoriam Maiestatem, regem nostrum Gratosissimum, gratia, suas ad nos sublevandos et liberandos extendant dextras. Id autem, quicquid huius negotii est expediendum, ad Vestras Maxime Reverendissime Excellentias cum praesentibus dirigere placuit, vel eo ex consilio, ut Vos patres nostri et fratres in Christo dilectissimi nostras supplices preces iisdem recommendetis, atque ita votis vestris, ad facilius nostrae instantiae humillimae relinquendum locum eos invitetis et excitetis simulque apud alios magnos et bonos, apud quos multum vos valere novimus, vestram operam interponatis.

Quod Amplissimus Almarum Universitatum Ordines, pro illo, quo ex nobis nonnullos sibi olim praesentes complexi erant favore, imprimis autem ex illo ardentissimo sinceræ religionis secundum invariata augustanam confessionem zelo, ob quem unicum nos istas perferimus adversitates, accensos facturos, uti nulli dubitamus, ita quicquid alibi nostri causa fecerint, id pondus suum habiturum, certo nobis persvademus.

Quod reliquum est nos uti ipsos Almarum purioris doctrinae nutricios, reges Potentissimos, Serenissimos electores et principes, Celsissimos duces, patres patriæ, cum universis Inclytarum aularum administratoribus et consiliariis: ita etiam celeberrimas literarum matres, cum suis proceribus, Magnificis, doctoribus, professoribus et civibus academicis Deo largissimo benefactorum remuneratori, humillimis precibus nostris praesentare et commendare incessanter nequaquam intermittemus.

Perscriptum Neapoli IX. Calendas Septembris, anno Domini 1675.

*Nos devotissimi et afflictissimi captivi Christi,
ecclesiarum olim ministri et scholarum rectores in Hungaria; nunc sub iugo triremium Hispanicarum Neapoli gementes,
Jobaeumque illud ingeminantes: Misere-
mini nostri, miseremini nostri, tantum
Vos amici nostri, quia manus Domini teti-
git nos! Valete!*

A zürichi Staatsarchiv E. II./456. jelzésű kézirat 853/b. és 854/a. levele közt meglevő lapszámozatlan egykorú másolatról.

LVI.

Bécs 1675. október 27. Bruyninx Henrik a szövetséges holland rendek bécsi nagykövetének a fogságban és gályákon levő magyar protestáns lelkészek kiszabadítása ügyében megbízóihoz írt előterjesztése, melyben hivatkozással arra, hogy ártatlanságukról meggyőződött, mert nem lázadásért, hanem vallásukért idéztettek meg és ítéltettek el, minél fogva engedélyt kér arra, hogy a hitükért szenvedők ügyében a szövetséges rendek nevében közbe léphessen és ártatlanságukat igazoló »Tiszta igazság és szemmellátható ártatlanság« című emlékiratát Lipótnál benyújthassa, melynek négy főpontban összefoglalt tartalmát röviden ismerteti.

Wohl Edel Gnädige Herren, den 24. dieses habe ich dem Herrn Hoff-Kanzler überliferet mein Deduction (oder auf drei-führliche Bericht) betreffend die Predikanten in Hungarn mit Bitt selbige zulassen und Seiner Keiserliche Majesthät hernach zu behändigen. Sein Excellenz hat mir dass lassen versprechen, dass überliferen aber nit. Ich halte dafür, dass er Selbige zu vor habe wollen lassen ehe er Sie zu überliefern hat wollen über sich nommen, worin ich inen nit unrecht geben kann. Ich habe ihm zugleich auch zu wüssen gethan, dass ich von Ihr Hochmögend einen Brief an Seine Käyserliche Majesthät By Handen hatte, wegen der Predicanten in Hungarn, jedoch ware dessen Datum etwas alt, die weil ich Selbigen zu überliferen so lang aufgeschoben, Biss ich wegen der Unschuld oder Schuld gedachter Predicanten rechte Bericht und grund hatte eingenommen, nach laut gehabter ordre von Ihren Hochmögenden alss deren intention nit war, noch auch diessmahl ist, für die Schuldigen an der rebellion zu intercedieren, sondern nur für die Unschuldigen. Dise information oder Bericht erinnerung hab ich hochnothwendig erachtet um der Intercession Ihrer Hochmögender nit allein gute krafft und würkung zu machen, sondern auch der Bösswilligen alle mittel anlass zu benommen. Die intercession Ihrer Hochmögender sowoll als aller anderen Könige Chur und Fürsten zu illudieren und krafftloss zu machen, in demm mit vorgeben. Dass die Hungarn Rebellen wären einen jeden darmit ubspiissen; Gestalten Sie dem Herrn Ambasadorn Oxenstiern und alle andern Dänische, Bradenburgische, Lünebürgische etc. Staatsbediente würrklich darmit abgespiessen haben. Derhalben die weil die Jenige Staatsbediente, welche noch habender ordre von Ihr Hochmögend benebenst derselben Bescheidenheit und modestiam bekannt machte, um Sie hierdurch zu betregen, dass Sie die Beschuldigung der Predicanten

grundteigentlich untersuchten und die wider Sie eingelieferte Verweise mit einem ungarthegischen urtheil erforschten : die wieder Sie gebrauchtem modum procedendi oder manier zu verfahren, auch die Ablehnung der Predicanten ihrer Beschuldigungen und anzüg vor Ihre unschuld woll in acht nehmen und übertragen wolten. Sich alsobald und gleich als mit Bester Versicherung derselben Antwort bedienten, dass besagte Predicanten Rebellen wären, unangesehen weder einer noch der andere den process wider die Hungarn weder gesehen noch gelesen hatte, gestalten Sie den hernach Selbst genugsam sich dessen haben vernommen lassen.

Als habe ich mich, um meinem gewissen und der Pflicht vor Gott, Euch Hochmögend meinen Glaubensgenossen und allen guten Christen ein gnügen zu thun verpflichtet befunden da die Hand aus Werk zuschlagen und die Schuld oder Unschuld der mehrgemeldeten Predicanten zu examiniren ; unerachtet mir diess anfangs auss verschiedenen ursachen und Betrachtungen sehr schwer vorkamm und gleichsam unter der Hand unmöglich schien. Jedoch sei Gott gelobt dass er mir die Gnad gegeben, dass ich das Werk (welches ich hoffe Er durch einen glücklichen ausstrag und erlösung der armen unterdruckten, Verfolgten und Beträngten Brüsten segnen werde) solcher gestalt geführt habe, dass ich der getrosten Hoffnung bin, die unschuld der aufrichtigen Sonnenklar am Tag gebracht und die Wahrheit so in der ungerechtigkeit aufgehalten ward, ganz nachend und bloss sige entdeckt worden ; desswegen ich dem Werk nit unbillich den Titul gegeben haben : *Veritas et innocentia nuda et conspicua*.

Die darin ausgeführten Punckten und Hauptstude sind vornämlich vier :

Erstlich : Amicam Dominationum Ordinum Foederati Belgii intercessionem pro innocentibus Hungaricis praedicantibus nihil regii derogare iuris. Um also vorzubauten und umzustossen die Betriegliche praetext und einwürf einiger, die da sagen, dass diese intercession ein unleiderlicher eintrag wäre vom Frembden in die Eigengeschafft Seine Käiserliche Majestät um dadurch nit allein Ihrer Hochmögenden, sonder auch alle andern intercessionen verlasst zu machen.

Zum andern : Persecutionen religionis omnem praecipue in Hungaria terris hereditariis, totique orbi christiano ac socialibus armis omnino damnosam periculosam, homine christiano semper indignam, atque saluti aeternae noxiam esse.

Von hiemit entgegen zu gehen dem Jenigen, welches die Römische Geistlichkeit allermeist gemeiniglich in dem Bussen

führt, und dardurch sie alle Könige und Potentaten, welche von ihnen eigenommen sind, und unserm schein alss Seelsorgern dependieren, verführen und ellendiglich in Gefahr der ewigen Straaff und Verdamnniss stürzten; benanntlich dass die Evangelische Ketzern seigend und dass man Gott mit Ausränkung diesser Ketzern mit Für und Schwert ein angenehm opfer schön; und dadurch By Gott einen Sitzplatz in dem Himmel verdiene, um also auch zu verhindern, dass sich seine Käyserliche Majestät alss die vor Ihre eigene Seeligkeit sorgfählig und bekümmert ist, so will man ausserlich urtheilen kann, sich durch einen falschen schein nit lassen betriegen oder verführen, und sich also nit muthwillig in augenscheinliche gefahr der ewigen Verdamnniss, welche an allen Verfolgungen resthanget und vornehmlich derjenigen Leuchten, die nichts anderes trachten, als dass Sy nur rechtschaffene Christen möchten sein und bleiben nach der gesunden Lehr dess Evangeliums, welche unss in den Heiligen Schrifften der Evangelisten und Apostlen nachgelassen worden.

Dann so lang dieses in dem gemüt des Käysers engetruckt bleibet, dass Er durch das Verfolgen der Evangelischen mit für und Schwert den Himmel verdienen könne, habe ich für vergeblich geachtet, einige gute wirkung von Ihrer Hochmögender intercession zu verhoffen: und leiden ich vermeint meiner Pfflich oblige, solche vorurtheil auss dess Käysers gemüht wegzunehmen, durch klaren Beweiss dieses Besagten zweyten hundert in Hoffnung, dass etwa nach einige fromme Seelen under der Römischen Geistlichkeit möchten gefunden werden, welche Demonstration eintweder gantzlich oder doch zum theil, als dass nicht verfolgen in allen fählen das sicherste für des Käysers Seeligkeit seyge, sollen beistimmen und Selbige secundieren. Vornemlich das Ihn Gott durch seine unendliche Weissheit und Allmacht, durch welche Er alles regieret und leitet zum Besten seiner gläubigen, unter des unterstehen und trachten der unmögenden und Schwachen mit einem guten austrag segnet und krönet, auf das die Ehr sein seyge, welche ihm allein gebührt und bleiben wird in die Ewigkeit, reichlich segnen werde.

Zum dritten: Posoniensis iudicii processum, non rebellio- nis, sed religionis evangelicae, non rebellium, sed praedican- tium miram persecutionem esse atque sub et obreptionibus optimum falli principem. Um sie durch wegzunehmen die Vor- urtheil, mit welcher der Käysers dergestalten ist eingenommen worden, das selbige wie leicht zu glauben, schwerlich wurde können weggenommen werden, es seyge dann, das man unter- stunde Seiner Käyserliche Majestät . . . . . und klar nachzu-

weissen, von Rebellionem sed religionem Posoniensi in Hungaria peti iuditio, und dass auff dieselbe Hoffnung wie der zweyte punchten angerühret ist.

Zum vierdten: Non convictos, verum omnino innocentes esse praedicantes evangelicos in Hungaria, quotquot anno 1674. ad purgandam tuendamque innocentiam, citationi parendo ad Posoniense comparuere iudicium, ac proinde iniquissime ad reversionalium subscriptionem urgeri praedicantes. Um hierdurch die für nemste Vorurtheil hinwegzunehmen, mit welcher das gemüt Seiner Käyserliche Majestät eingenommen, belägert wird; ob worum die Hungarische Predicanten schuldig an der grossen missethat der Widerstarrigkeit und grossen Verrätherei wider die Königlich Hoch achtbarkeit, welches die Bösswilligen und ungemigten. Zu einem mittel diene, alle Intercessionen biss dahin nichtig und krafftloss zu machen: die weil ein jeder die Bescheidenheit gebraucht klärlich darzuthun, dass Sy nit für die schuldigen an Hoher Verrätherei oder Rebellion, sondern für die unschuldigen intercediren. Wie auch um den Gegenwurff, welcher gethan wird auf die antwort, dass es nit genug seige jemand der Rebellion anzuklagen, sondern dass man den Buschuldigten Beklagten rechtlich müsste überzeugen auss dem Weg zu räumen; darin bestehend, dass alle Predikanten dieser missthat überzeugt waren.

Ich hab gemäldter Deduction oder Aussführlichem Bericht vornehmlich die Christenliche Sitligkeit und Bescheidenheit voraus gegen Seiner Käyserliche Majestät und dann auch gegen deren Hohen Ministris solcher gestalten in acht genommen, dass ich nit meine, dass jemand sich hierin einiges Excesses Billiche, beklagen könne. Dann ob ich gleich einigen Dreybaren, und Vornemsten Urhebern dieser Verfolgung in Hungarn nit verschonet habe, so hat doch die wahrheit solches von mir erfordert, auf das diese bekannt werden möchten und die Schuld nit den Sauftmühtigen gegeben wurde: wiewohl ich meines Theils nit Zweifle, dann dass die Politischen mit denen Christlichen Treibern under einem deckmantel verborgen seigen und holfen einander die Hand waschen. Jene eine absolute Herrschafft under Vernichtung der Hungarischen Vorrächten, als Hinterpfähle an ihrem Vorhaben in Ungarn einzuführen. Diese um ihre Geistliche macht durch das gantze königreich über alle Seelen und Persohnen ausszubreiten, zu erfälligung ihres geistes und christlichen Regiersucht. Also das, was gegenwärtig in Hungarn getrieben wird, und das jenige, so eine Zeit herr geschah, nichts anderes ist, als ein Procedur, welche extracto actis herfürgenommen worden. So dass villeicht einer nit weit von

der Wahrheit verfehlen würde, welcher ins gemein wollte statuiren, Hungaros rebelles non fuisse, sed factos ex vel expugnata quorundam tandem patientia vel falsa rebellionis imputatione.

Zumahlen diese meine aussag ihr Patrocinium findet nit allein Bey vielen frommen Romischgesinnten, sowohl in Hungarn alss in andern Erblanden, gleich wie ich Brineberst noch mehr andern dessen ein mitzeug bin, dass wir Sie offtmahlen und rund heraus haben hören bekomm, insonderheit By dem Paulo Piasecio episcopo Praemissiensi in Polonia, in seiner Chronik Gestorum in Europa ad annum 1604. allwo er diese Besswürdige wort hat über die Ursachen, warum die Hungarn zur selben Zeit vom Käyser abgefallen. Hungariae quoque regni, erga caesarem fides exinde nutare caepit eo facilius, quod iam a multo tempore omnes illos populos commovissent acerbiores iniuriae, quibus sub ipsius imperio perpetuo exagitabantur; omnes enim meliores praefectos et dignitates aequae militares ac togatas caesar non indigenis Hungaris, uti ex vi iuris iurandi sui tenebatur, sed externis Germanis conferebat. Nobiliores cum dote ampliore virgines nonnisi ex voluntate caesaris nubere poterant, favore caesaris in is maritandis ad Germanos semper inclinante si aliquis splendidiora patrimoniae possidebat, levi obiecto infidelitatis indicio, bonis suis multabatur et eadem bona non Hungaris aliis fidelioribus, sed Germanis tradebantur, ut in brevi titulis dotalibus et fisci nomine germani, ungaris veteribus pulsus colonis, opiniora, quoque in tota Hungaria praedia possiderent, et ungari magistratibus et omni regiminis potestate ex authorati quasi in peregrino solo peregrinis dominis parere cogerentur. Tributa quoque non consensu provincialium, sed prout caesarianis dominantibus libuissent, imponebantur, et miles germanus odio in eum gentem inato, magis quam turca saeviebat, communi autem huiusmodi causae propriam dissidentes in religione adiunxerant eam occasionem rebus in novandis et asserendis libertatibus suis opportunam fore arbitrati et maxime commoti comitiorum anno superiore Posonii celebratorum decreto, quo omnis in illo regno haereticarum sectarum usus prohibebatur et sectarum huiusmodi assedis poena exilii erat interminata, contra illud obtestationem interpositam facto Gálszétsiensi conventu iterarunt postquam comes Belgiojoso vice generalis Cassae praefectus caesarius caesariae templa omnia ipsis ademerat et exercitium quodvis etiam privatum suae sectae cuique prohibuerat. Ac cum talibus querelis Ungari iusta remedia in aula imperatoris saepius quaesiissent, a ministris illius aulae omnibus germanis, vel germanis coniunc-

tionibus reiecti et ad imperatorum nunquam admissi, nonnisi tristem repulsam domum referebant.

Die Bitt beschlosse diese Deduction, dass man wolte die gefangenen Predicanten ledig lassen, widerum in die Bedienung ihres Berufs einstellen, auff die Gründ ihrer unschuld. Oder so dieselbe für gnugsam dissmahlen noch nit möchten angenommen werden auf revision und nähere untersuchung dess gegen mehrgemeldte Predicanten verübten processes, Beneben denen Acten und Beweisen, so darzu gedienet haben durch ungartheische Richter geschidete Gottseelige und fromme Früchte auss allen dreyen Confessionen in gleicher Anzahl zu verordnen und bey Provision zu Herstellung und Widereinsetzung wie volgemeldet under Caution.

Ich wird underlassen die Deduction so dieselbe von mir dem Hoff-Cantzler übergeben worden, Ihr Hochmögend zulassen zukommen. Ich habe mir biss dahin nach Bedenken gemacht, worum ich es mit diesser Post nit hab können zu finden zu schicken. Wie wohl ich sehr wünsche, dass Ihr Hochmögend diess gegenwärtige möcht haben: die weil ich aus der notula gesehen habe, das dieselben belangend diese materie in würllicher Berathschlagung Begriffen seiger, auff das Löbliche Anhalten der Provinz Utrecht Hiermit wird ich sein verbleiben etc.

Wien, vom 27. Octobris 1675. *Hamel Bruyninx.*

A zürichi Stadt-Bibliothek H. 272. jelzésű kézirat kötetben levő egykorú másolatról.

Közli: THURY ETELE.

KIADATLAN OKLEVELEK.

Uj sorozat.

— HETEDIK KÖZLEMÉNY. —

92.

1339 márcz. 8. Az esztergami keresztesek jelentése, hogy az érseknek Örs nevű birtokát Máty és Basztej nevű birtokoktól elkülönítette.

Excellentissimo domino suo Karolo dei gratia regi Hungariae illustri conventus cruciferorum domus hospitalis ecclesiae sancti regis Stephani de Strigonio rationum suffragia devotarum. Litteras magnifici viri comitis Pauli iudicis curiae vestrae recepimus in haec verba (következik Pál országbírónak 1338 nov. 15-én kelt két okirata).

Nos igitur petitionibus ipsius comitis Pauli annuentes, cum

praedicto Raphaele homine vestro nostrum misimus hominem pro testimonio fide dignum, videlicet Nicolaum clericum chori nostri, qui negotio bene intenti et ad nos reversi, nobis concorderet retulerunt, quod in praedicta feria quarta (1339 márcz. 3.) juxta formam litterarum ipsius comitis Pauli ad faciem memoratae possessionis *Wrs* archiepiscopalis, praesentibus vicinis et commetaneis suis accessissent et ibidem exhibito nostro privilegio juxta ejus continentiam hoc modo, sine omni contradictione metas ipsius possessionis reambulassent, quod prima meta inciperet a parte meridionali in quodam plano monticulo ubi reperissent quatuor metas antiquas, ex quibus duas renovassent; deinde veniendo ad partem occidentalem ad unam viam, juxta quam reperissent similiter quatuor metas, ex quibus duas renovassent; abhinc flexissent se ad partem dextram ad unam metam, quam renovassent; abhinc per continuas metas renovatas venissent ad partem septentrionalem usque ad silvam et in principio silvae renovassent duas metas inventas juxta viam; deinde per unam viam antiquam in vicinitate possessionis Ladislai filii Johannis et Petri filii Ladislai *Maan* dictae curreret ad eandem partem per metas antiquas simplices et duplicatas, ex quibus plures essent renovatae tenendo metas *cum filiis Gyleti* et deinde per continuas metas curreret usque ad metas possessionis *Bozteh* filiorum Salomonis et Dionysii ac Desk supradictorum, ubi reperissent juxta viam praedictam duas metas; abhinc reflexissent se ad partem dextram et per metas antiquas simplices et duplicatas usque ad quamdam venissent, ubi invenissent duas metas juxta viam et exinde progrediendo directe ad eandem partem in vicinitate terrae praedictorum filiorum Salomonis et aliorum supradictorum nobilium, per continuas metas renovatas veniret ad aliam viam, ubi essent duae metae erectae, quarum una separaret possessioni *Bozteh* et alia separaret ville *Wrs*; deinde flectendo se per eandem viam curreret per metas simplices et duplicatas ad partem septentrionalem et veniret ad unum locum, ubi separaret praedictam villam *Wrs* et dictos filios Salomonis ac Dionysii nec non Desk a possessione ecclesiae wesprimiensis *Germen* vocatae, ubi erexissent duas metas et sic metae dictae possessionis *Wrs* separarentur a possessione *Bozteh* supradicta. Datum feria secunda proxima post dominicam Laetare anno domini Mo CCCo XXXo nono.

A pecséttel ellátott eredetije az esztergami primási világi levéltárban Lad. Q. fasc. 4. nr. 71 alatt őriztetik.

* * *

Filii Gyleti alatt Zsámboki Gyelét fiai: Miklós a későbbi nádor és János a turóczi főispán értendők.

Germen. 1289-ben jelenti az esztergami káptalan, hogy az esztergami megyei Szomor és Udvarnok nevű helységek közötti földeket statuíta. A szomszédok sorában szerepel Bertalan fia *Germen* Miklós és Sükösd fia *Germen* Mihály (W. IX. 502.). V. ö. Knauz. II. 60. és 579.

93.

1339 aug. 6. A pozsonyi káptalan jelenti a királynak, hogy Bánvöki Péternek és Kozmának bizonyos birtokot odaítélt.

Excellentissimo principi domino Karolo illustri regi Hungariae domino suo, capitulum ecclesiae posoniensis orationes in filio virginis gloriosae. Noverit vestrae majestatis excellentia, quod cum juxta formam judicii et seriem litterarum magnifici viri comitis Pauli judicis curiae vestrae *Petrus filius Jacobi* et *Cosmas filius Michaelis* in octavis festi beati Jacobi apostoli nunc in proximo praeteritis (aug. 1.) contra *Ferenchz* (így) *filium Benedicti de Madarazeg* coram et praesente *Thoma filio Chezthwe* vel *Petro filio Kumpurd* homine regio, altero absente et nostro testimonio, in facie cujusdam litigiosae particulae terrae, pro qua inter partes jam nominatas litigabatur, secundum regni consuetudinem, prout est moris, pro terra jurare debuissent, adveniente ipso termino juramenti, memoratus *Thomas filius Chezthue* homo noster una cum domine Johanne presbitero ecclesiae beati Petri in *villa Eberhardi* rectore, quem ad ipsum Thomam pro videndo ipso ibi fiendo juramento deputaveramus, tandem ad nos reversus, retulit nobis sub ejusdem hominis nostri testimonio, quod ipsi in dictis octavis super faciem dictae terrae litigiosae accesserint et praesente dicto *Ferenchz de Madarazyg* praelibatus *Petrus filius Jacobi* et *Cosmas filius Michaelis de Bankwlke discalceati stando in facie ipsius particulae terrae absque cingulis, cespitibus seu terris in manibus supra caput latis omnibus verbis ipsius juramentatis depositionis ipso homine nostro eis praedicente seriatim immo omnibus et universis conditionibus ad ipsum deponendum juramentum requisitis legitime observatis, ipso *Ferenchz* in nullo penitus contradicente juravissent; quibus praestitis eorum juramentis, dictam particulam terrae a terra dicti *Ferenchz* per seriem metarum subscriptarum separatam et ipsorum Petri et Cosmae terris adjunctam perpetuam possidendam statuisset et habendam. Metae autem ipsius terrae hoc ordine distinguuntur a parte terrae ipsius *Ferenchz*, quod a parte orientis prope aquam magnam, quae exit de fluvio *Chollou*, sunt duo metae novae, separantes hanc terram ipsorum Petri et Cosmae de *Wlk* a terra ipsius *Ferenchz*, deinde versus meridiem in quadam terra arenosa vulgariter *Humuk* dicta, sunt iterum duae metae*

separantes ut priores ; illinc similiter eundo versus aquam Humuro sunt iterum duae novae ut prius separantes, ultra iterum similiter sunt duae sejungentes ut prius ; iterum ultra similiter eundo, in modum anguli girando sunt in valle adhuc duae, ut priores semoventes ; item in litore ipsius aquae Humuro iterum duae novae, separantes ut priores ; deinde transit ipsam aquam Humuro versus meridiem et pervenit iterum ad duas novas, similiter separantes ; ultra similiter eundo sunt iterum duae novae, ut prius distinguentes et ultra similiter eundo, iterum sunt duae novae, quae distinguunt ut priores ; de illinc vellent ipsi de Bankwlky, quod ad locum, ubi tres veteres metae stant, quarum unam veterem suam ad terram Bankwlky pertinere dicunt, sed nos eandem metas nostram et nostrae possessionis Wlky vocatae fore asserimus pro qua lis inter nos et ipsos de Bankwlky pro adhuc pendet. Datum feria sexta proxima post octavas festi beati Jacobi apostoli anno domini Mo CCCo XXXo nono.

Pecsetje hiányzik. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 9. fasc. V. nr. 1. alatt.

* * *

1338 ápr. 17-én jelenti a győri káptalan a királynak, hogy Olivér fia István kir. emberrel együttesen Miklós győri kanonok Benedek fiát Madarazi Ferenczet a Banvelky nevű birtok elfoglalásától tiltotta. (Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa. 8. fasc. 1. nr. 2. alatt.)

Ezen Madarászi Ferenczről szólnak a Zichy-okmánytár I. 579. 580. II. 263. 264. 270. 454. lapon olvasható okiratok, melyekből kiemelendő, hogy neje: Gutori Péter leánya Klára 1351 máj. 8-án végrendelkezik.

Teljesség kedvéért még azt is említjük, hogy 1329-ben Száj nb. Feliczián mester és Benedek fia Ferencz között az ez utóbbi által Felicziántól ellopott 100 márka iránt egyezség kötötték (Zichy-oktr. I. 324. 333). Miután ebben az ügyben a nyitrai káptalant is említik, majdnem bizonyos, hogy itt Madarászi Ferenczczel van dolgunk.

Az itt szereplő Kompord fia Péter a pozsonymegyei Gombai család tagja, kiről majd alább olvassuk, hogy őt saját fivére Miklós 1347 okt. 16-án megölte.

94.

1339 aug. 14. A pozsonyi káptalan tanúsítja, hogy az Ekeásókfölde nevű birtokot meghatározta.

Universis christi fidelibus praesens scriptum inspecturis capitulum ecclesiae posoniensis salutem in salutis largitore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire quod *Hylia filius Bodow et Nicolaus filius ejus* pro se et ambo pariter *pro aliis filiis ejusdem Hyliae*, videlicet *Dominico, Alberto, Demetrio et Benedicto* ab una parte, parte vero ab altera *Nicolaus et Stephanus filii Myko filii Jacobi* similiter pro se et pro omnibus proximis suis, nobiles jobagiones exercituantes archiepiscopatus sanctae

strigoniensis ecclesiae in *Chollokuz de Karcha* simul cum comite *Nicolao filio Pauli filii Chond de Kestelches* super populos nobiles dicti archiepiscopatus in *Chollokuz* vicejudice magistri *Thomae palatini curiae venerabilis patris domini Chanadini* ejusdem sanctae strigoniensis ecclesiae archiepiscopi domini nostri et praelati, personaliter nostri praesentiam adeuntes nobis concorderiter voce pacili proposuerunt voluntarie in hunc modum, quod cum ipsi super metarum finalium seu angularium terrae ipsorum filiorum *Myko Ekeasukfeld* dictae cursibus lite mota per ipsum *Hylia*, ordine judiciario diutius disceptassent, tamen ad ultimum ratione bonae pacis concordiae commodum ipsi inter se, scilicet partes memoratae supradictam metarum finalium et aliarum quarumlibet inter partem possessionariam ipsorum filiorum *Myko* et suorum proximorum et etiam partem possessionariam ipsius *Hyliae* cum ejus filiis eporantium et currentium universis litibus de medio ipsorum sublatis et silentio perpetuo redactis amicabiliter et sopitis, plena pacis unione inter se reformata concordassent in hunc modum, quod partem possessionariam ipsorum filiorum *Myko* et suorum proximorum dictus *Hylia* cum praenominato filio suo tam ex parte sui, quam omnium aliorum filiorum suorum praenotatorum subscriptarum metarum cursibus metarum inquam in praesentia domini *Michaelis* rectoris ecclesiae beati *Bartholomaei* apostoli, homini nostri in *Karcha*, quem ad petitionem partium earundem ad id specialiter deputavimus et ipsius comitis *Nicolai filii Pauli*, universis vicinis et commetaneis et hominibus utrarumque partium memoratarum nationibus quibuslibet praesentibus et consentientibus nemine penitus contradictore existente renovatarum et erectarum, prout iidem dominus *Michael* homo noster et comes *Nicolaus* personaliter astantes ore proprio nobis referebant limitatam et distinctam eisdem filiis *Myko* et ipsorum proximis ac haeredibus et successoribus eorundem universis, libere pacifice seu quiete reliquisset, imo coram nobis reliquit et dimisit, jure perpetuo et irrevocabiliter possidendam, tenendam semper et habendam. Cursus autem metarum renovatarum, quibus terra ipsorum filiorum *Myko* et suorum proximorum ab ipsius *Hyliae* et aliorum vicinorum seu commetaneorum terris stat separata vel sejuncta, is est: item primo incipit in terra nomine *Aryuk*, ubi est una nova meta, quae separat terram jamdictorum filiorum *Myko* et suorum proximorum ad partem orientalem et terram *filiorum Mauricii* ad partem occidentalem. Deinde procedendo versus meridiem in duobus locis in finibus terrae ipsorum filiorum *Myko* sunt duae metae, contra quas ipsi filii *Mauricii* debent erigere alias duas, separantes ut priores. Post haec procedendo similiter contra meridiem-

pervenitur ad duas metas inter terras jamdictorum filiorum Myko et Hyliae filii Bodow positas, quae separant terras filiorum Mauricii et ipsius Hyliae versus occidentem et terram ipsorum filiorum Myko versus orientem, ut priores; ulterius procedendo venit ad finem terrae *Ekeascuk* (így) dictae et in duobus finibus ipsius sunt aliae duae metae duplicatae, quae separant terram ipsorum filiorum Myko et Hyliae ut priores. Deinde flectitur versus supra (így) penes quoddam stagnum pergendo duvenitur ad locum *Chyrgetykhath* dictum ubi sunt duae metae duplicatae separantes sicut priores; longius procedendo ad finem terrae *Teluk* dictae et in duobus ipsius finibus sunt duae metae duplicatae separantes prout priores; ulterius procedendo ad terram *Thelukthu* dictam semper versus tamen meridiem et in duobus finibus ipsius terrae sunt aliae duae metae duplicatae separantes tamquam priores. Inde pertranseundo quoddam stagnum ad terras *Fizes* nominatas et singulis finibus terrarum duorum dumunculorum sunt aliae duae metae duplicatae separantes sicut priores; et sic perveniendo ad stagnum *Chykfuenye* dictum et ipsum pertranseundo terram *Kuesd* vocatam sunt iterum duae metae separantes prout priores; ulterius gradiendo non longe sunt iterum duae metae; inde pervenitur ad locum *Sarusag* dictum, ubi iterum sunt duae metae et ipsum sarusag transeundo adhuc versus meridiem sunt aliae duae metae. Item similiter procedendo prope terram *Apphalum* dictam sunt iterum duae metae; adhuc ulterius procedendo in ipsa terra Apphalum sunt iterum duae metae; deinde pervenitur ad finem stagni *Kyrogolth* dicti et circa lacum *Barchz* dictum sunt iterum duae metae; et ipsum lacum Barchz pertranseundo directe, sunt iterum duae metae, ultra procedendo in loco *Magala* vocato sunt iterum duae metae. Deinde pervenitur ad lacum *Megayt* dictum, ubi iterum sunt duae metae, quarum omnium metarum antedictarum quaelibet a parte superiori separat terram saepedicti Hyliae, a parte vero interiori seu orientis separat terram jamdictorum Nicolai et Stephani filiorum Myko filii Jacobi et suorum proximorum et tunc ibi vicinitatem terrae ipsius Heliae postponendo seu relinquendo, inflectendo contra orientem assumpserit sibi commetaneitatem cum duabus metis terrarum, *Iwan* videlicet filii *Johannis* et *Thomae filii Stephani* necnon filiorum *Pynke*, quarum una hanc filiorum Myko et suorum proximorum, alia terras ipsorum Iwan, Thomae et Pynke filiorum separat et sejungit. Illinc, scilicet ab oriente proceditur iterum versus septentrionem et sic directe procedendo inter has terras filiorum Myko et suorum proximorum, prioribus nominibus nominatas et terras ipsorum Iwan, Thomae et filiorum Pynke sunt iterum tot

metae separantes positae, sicut ex alia parte inter easdem terras filiorum Myko et suorum proximorum et terras Hyliae filii Bodow supradicti. Deinde pervenitur ad locum sessionalem eorumdem filiorum Myko et suorum proximorum et in finibus ambobus ipsius loci sessionalis eorum sunt singulae metae duplicatae. Inde pergitur iterum versus terram Ekeasuk, transeundo quoddam stagnum et in finibus ipsius terrae Ekeasuk sunt singulae duae metae duplicatae. Inde girat versus orientem ad terram *Rauazlyuk* vocatam et pervenitur ad quamdam viam de domo filiorum Pynke versus *Zyridahel* ducentem; ex utraquae parte ipsius viae in quatuor locis sunt singulae metae, ex quarum opposito sunt semper aliae singulae metae, quae omnes separant has terras filiorum Myko et suorum proximorum ad partem occidentalem, terras vero filiorum Pynke, Iwan ac Thomae antedictorum ad partem orientalem. Inde flectitur ad quamdam distinctionem, per quam transitus ad (primam) et principalem dictarum metarum et ibi terminantur cursus metarum filiorum Myko filii Jacobi et suorum proximorum praedictorum, sic tamen, quod omnes metae ipsorum filiorum Myko filii Jacobi et suorum proximorum possessionis antedictae, tam in terris arabilibus quam inarabilibus habent versus (igy) liniales una ad aliam seu rectos. In cuius rei memoriam firmitatemque et stabilitatem perpetuam praesentes concessimus privilegiales litteras nostras pendentis sigilli nostri munimine roboratas et consignatas. Datum in vigilia assumptionis beatae Mariae virginis gloriosae anno domini millesimo trecentesimo tricesimo nono.

Vörös-viola-zöld selymen függő pecséttel. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 14. fasc. 3. nr. 23 alatt.

* * *

Kestelches a felső-csallóközi járásban lévő *Keszölczés*.

Chond fia Pál 1313-ban királyi emberként működik, midőn Kurczmann Istvánt Márcsamagyarba beiktatják. (A I. 283.)

Hogy az esztergami érseki tiszttviselők egyike a »nádori« címet viselte, látjuk már 1291-ben, midőn Ajkai András e minőségben szerepel; jelen esetben Keszölczési Pál bizonyos Tamás érseki nádornak az albirája.

Móric fia alatt azon Móricz utódai értendők, kik 1291-ben mint karcsai lakosok az érseki nemességet kapták. (Kn. II. 298. 771.)

Pynk bizonyos Alus fia Albeus fia, kinek atyja: Albeus 1291-ben szintén karcsai lakos és érseki nemességet kap. (Kn. II. 298. 771.) Pynk 1320-ban az érsek házi tiszteje. Kétségtküli dolog, hogy a mai Pinkekarcsa tőle vette nevét.

Zyridahely a mai *Dunaszerdahely*, melynek első nyomára 1255 és 1256 között akadunk, midőn Myreck villicus de *Syridahel* Madi Duha ügyében tanuskodik. (Hazai Okmánytár III. 20.)

95.

1340 márcz. 5. Az esztergami keresztesek konventje tanusítja, hogy Bodmér unokája és a nyitrai várnemesek bizonyos újfalu malom dolgában egyezkedtek.

Nos conventus cruciferorum domus hospitalis ecclesiae sancti regis Stephani de Strigonio tenore praesentium significamus quibus expedit universis, quod *Nicolaus filius Andreae filii Budmer* cum procuratoriis litteris capituli ecclesiae nitriensis pro eodem Andrea ex una ex *Johannes filius Petri* cum procuratoriis litteris ejusdem capituli pro *Peteu filio Ders* et *Johanne filio Nicolai* jobagionibus castri nitriensis parte ex altera, coram nobis personaliter constituti, per eundem Johannem procuratorem eorumdem Peteu et Johannis propositum extitit oraculo vivae vocis et relatum, quod *obstaculum molendini* per praefatum comitem Andream *in aqua* communi *Wychma* vocata, inter duas villas *Wyffolu vocatas constructum*, ex parte ipsorum eidem comiti Andreae perpetuo annuissent et consensissent, praedictus vero procurator Andreae obligavit ipsum Andream et suos heredes et successores, per praedictum obstaculum molendini eisdem Peteu et Johanni filio Nicolai et ipsorum heredibus et successoribus ac eorum pecoribus aquam mittere sufficienter. Datum in dominica Invocavit anno domini Mo CCCo Xlmo.

Pecsétje hiányzik. Eredetije az esztergomi káptalan országos levéltárában Capsa I. fasc. 4. Nr. 23 alatt.

* * *

Fenti Bodmér a Divék nemzetség tagja (1277—1295). Fia András 1316-tól 1340-ig szerepel. Miklóson kívül még Márton és András nevű fiai is vannak; tőlük származik a Tókés-Ujfalusi-család.

Wyffolu a nyitra-zsámbokrési járásban lévő *Tókés-Ujfalú*.

96.

1340, Visegrád, ápr. 26. Károly király felhívja az esztergami káptalant, hogy Nyék birtokot meghatároolja.

Karolus dei gratia rex Hungariae fidelibus suis capitulo ecclesiae strigoniensis salutem et (gratiam). Dicitur nobis in personis *Georgii, Alberti, Gregorii, Chuaz* et *Stephani* nobilium de comitatu strigoniensi, quod quaedam possessio ipsorum *Nyek* vocata (in) eodem comitatu strigoniensi habita, reambulatione metarum et ab aliorum possessionibus separatione plurimum indigeret; superquo fidelitati vestrae firmiter prae(cipim)us per praesentes, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente *Alexander de Babna* vel *Johannes*

filius Georgii altero absente homo noster accedat ad faciem dictae possessionis, vicinisque et commetaneis suis universis legitime convocatis et praesentibus reambulet ipsam per veras metas et antiquas, juxta veteres ubi necesse fuerit novas metas erigendo, reambulatumque et ab aliorum possessionibus distinctam et separatam relinquat eandem ipsis eo jure, quo ad ipsos pertinere dinoscitur, perpetuo possidendam, si non fuerit contradictum, contradictores vero, si qui fuerint, contra eosdem ad nostram praesentiam ad terminum competentem legitime evocatis et post haec diem et locum citationis, terminum assignatum ac nomina citatorum cum cursibus metarum totiusque facti seriem nobis fideliter rescribatis. Datum in Wysegrad feria quarta proxima post octavas festi pascae domini anno ejusdem Mo CCCo Xlmo.

Károly királynak 1342 jún. 18-án kelt átiratából, melynek eredetije az esztergami káptalan házi levéltárában Lad. 37. fasc. 1. nr. 1 alatt őriztetik.

* * *

Babna a komárommegyei gesztesi járásban még létező *Bábolna*.

97.

1340 máj. 1. Az esztergami káptalan jelenti a királynak, hogy Nyéken határjárást végzett.

Excellentissimo domino Karolo dei gratia illustri regi Hungariae Nicolaus praepositus et capitulum ecclesiae strigoniensis orationes in domino tam debitas tam devotas. Noveritis, nos litteras vestras nobis directas recepisse debito cum honore in haec verba :

Következik Károly királynak 1340 ápr. 26-án az esztergami káptalanhoz intézett levele.

Nos igitur praeceptis vestrae majestatis obtemperantes, ut tenemur, cum praedicto *Johanne filio Georgii* homine vestro Johannem sacerdotem de choro nostro transmissimus hominem nostrum pro testimonium ad praemissa exequenda, qui ad medium nostri reversi et per nos requisiti, nobis concorditer tali modo retulerunt, quod in octavis beati Georgii martiris proxime praeteritis (máj. 1.) ad faciem possessionis *Nyek* accedendo, suis vicinis et commetaneis ejusdem legitime convocatis, hominibus tandem magistri *Thomae filii Petri* vocatis et ibi non comparentibus, eandem possessionem a parte possessionum *Chamazombata* possessionis *Petri filii Beke* et *Udvarnuk* possessionis *Ladislai filii Andreae* et possessionis *Bayna* reambulassent per veteres metas et antiquas et relinquissent ipsam praefatis *Georgio*, *Alberto*, *Gregorio*, *Csamaz* (így) et *Stephano* nobilibus de

comitatu strigoniensi perpetuo possidendam et habendam, nullo ibi contradictore cōmparente, sine nostro tamen praejudicio et juris alieni. Metae vero ejusdem possessionis Nyek a parte praedictarum possessionum existentes, ut homo vester cum homine nostro nobis retulerunt, tali ordine essent situatae, quod prima inciperit a parte meridionale circa angulum cujusdam vineae apud duas terreas metas, quarum una possessionem Nyek, alia vero possessionem Chamazazombata separaret, de quibus eundo versus plagam occidentalem deveniret ad tres terreas metas circa quamdam vineam existentes, quarum una possessionem Nyek, alia vero possessionem Chamazombata, tertia vero possessionem Odvarnuk separaret; deinde transeundo ulterius versus eandem plagam, perveniret iterum ad tres terreas metas in quodam monte situatas, quarum una possessionem Nyek, alia possessionem Odvarnuk, tertia vero possessionem Bayna separaret; deinde eundo versus orientem deveniret ad duas terreas metas in quodam monte *Kwpesth* vocato existentes, quarum una possessionem Nyek, alia vero possessionem Bayna separaret, exinde transeundo vallem, perveniret ad unam lapideam metam in quodam monte *Kuzath* vocato existentem, quae possessionem Nyek et Bayna separaret, de qua eundo per metam cursualem, pervenirent ad duas terreas metas, quarum una possessionem Nyek, alia vero possessionem *Sap* separaret; exinde eundo versus orientem, adveniret ad duas terreas metas et tertiam lapideam circa quamdam magnam viam in quodam Berch exhibentes, quarum una possessionem Nyek, alia possessionem *Kwy*, tertio vero *Sap* separarent et ibi terminarentur. Datum in praedictis octavis beati Georgii martiris, anno vero domini supradicto.

Az esztergami káptalan házi levéltárában, Lad. 37. fasc. I. nr. I alatt.

* * *

Chamazombata eltűnt esztergammegyei helység. Petrus filius Beke de Chamazombatha 1339 okt. 17-én a fejérmegyei Sarol nevű birtok ügyében mint a Rozgonyiak bizalmi férfia szerepel (A. III. 600). 1563-ban Baszteji Vértesi Miklós a birtokosa. 1574-ben pedig olvassuk, hogy (Bajnai) Both András özvegye (Csáki Anna) bizonyos okleveleket, melyek férje halála után maradtak, megőrzés végett néhai Kontz Lászlónak átadta; ezen okiratok nevezett Andrásnak, Ferencznek, Jánosnak és egy másik Ferencznek Bajna, Szentmihály, Sárísáp, *Chomaszombatja*, Sárás (Esztergammegye) nevű falvaira vonatkoztak (Turul 1901/40).

Sap az esztergammegyei *Nagy-Sáp* (Bajna mellett).

98.

1340 jun. 4.

A pozsonyi káptalan előtt »nobilis vir comes *Andreas filius Abrae Ruffi unacum egregiis filiis suis Ladislao videlicet et Petro . . . pro remedio magistri Johannis filii sui, quondam canonici posoniensis*« Csépan fia Lonkoth Pál nevű szolgáját szabaddá teszi.

A pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 14. fasc. 23. nr. 17 alatt.

* * *

Ezen Vörös Ábrahám nem más, mint Majnald fia, az ismert pozsony-megyei alispán, kinek nyomára 1325-ig akadunk († 1328 előtt). Utódairól a pozsonyi káptalan országos levéltárában még a következő helyek tesznek említést: a) 1337 jún. 1. *Andreas, Leukus, Majnold et alii filii Abrae Ruffi* (Capsa 14. fasc. 2. nr. 24.). b) 1346 okt. 28. *Johannes filius Abrae Ruffi de Cheklez* (Capsa 28. fasc. 1. nr. 40.). c) 1349 aug. 6. *Magister Leucus filius Abrae Ruffi de Cheklez homo regius*.

A fenti András 1328-ban merül fel.

99.

1340 nov. 8. *Az esztergami káptalan tanúsítja, hogy a Basztejiek ügyében tanukat kihallgatott.*

- Nos *Nicolaus praepositus et capitulum ecclesiae strigoniensis* damus pro memoria, quod cum secundum continentiam litterarum memorialium magnifici viri comitis Pauli iudicis curiae regiae *Petrus et Ladislaus filii Johannis filii Salamonis de Bazteh* testibus, quibus evidentius potuissent, contra *Lampertum filium Dyonyssii et Johannem filium suum de eadem Bazteh* in octavis festi omnium sanctorum (nov. 8.) coram nobis testimonium producere debuissent super eo, quod iidem Lampertus et filius suus Johannes in festo beati Galli confessoris (okt. 16.) cujus jam tertia praeteriisset revolutio annualis, ad possessionem eorum *Garmath* vocatam potentialiter veniendo decem porcos ipsorum abstulissent, per quod factum ipsa possessio eorum desolata extitisset, in quibus omnibus quadraginta marcarum damna perpassi fuissent. Ipsis itaque octavis advenientibus, praefati Petrus et Ladislaus filii Johannis de Bazteh contra praedictos Lampertum et filium suum Johannem super praemissis coram nobis testibus, quibus evidentius posuerunt, produxerunt testimonium ut debebant. Nomina autem trium testium, qui praedicta damna et injurias per eosdem Lampertum et filium suum Johannem eisdem Petro et Ladislao filiis Johannis illata fuisse, oculata fide vidisse extiterunt testificati sunt hi: *Demetrius de Galya*, item alter *Demetrius*

de Nyek et Johannes filius Benedicti de Zalanta. Item alii testes eorumdem, videlicet Alexander de Babana, item Thomas de eadem, item Petrus filius Beke de Chamasumbata, item Nicolaus filius Thomae de Galya, item Georgius filius Simonis de Halap, item Nicolaus filius Gabrielis de Saras, item Thomas filius Laurentii de eadem, item Lucachius filius Laurentii de Kalaz, item Michael filius Johannis de Bykche, item alter Michael filius Johannis de Zumur, item Johannes filius Petri de Bazteh et Dominicus filius Ivanka de Galya et quam plures alii eodem modo extiterunt testificati, ut per praefatos tres testes priores fuit testificatum. Datum in praedictis octavis festi omnium sanctorum anno domini CCCo Xlmo.

Pecsétje nincs. Eredetije az esztergami káptalan házi levéltárában Lad. 38. fasc. 9. nr. 21 alatt.

* * *

Galya a Komárommegyében (Tata mellett) létező Nagy- és Kis-Galla.

Zalanta (valószínűleg Szalonta) eltűnt (komárommegyei?) helység.

Babana a komárommegyei *Bábolna*.

Haláp eltűnt komárommegyei (Tata melletti) helység.

Sárás eltűnt esztergammegyei helység, mely a XVI. században a bajnai Both-család kezén volt. (V. ö. W. X. 391.)

Kalaz valószínűleg a fejérmegyei *Kálózd* nevű puszta.

Bykche a fejérmegyei *Bicske*.

Zumur; valamikor esztergammegyei, jelenleg komárommegyei (az esztergammegyei Bajna melletti) *Szomor* nevű helység, melynek földesurai 1281-ben felmerülnek. (W. IX. 324. v. ö. XII. 580.)

Mindezekből nagy valószínűséggel kitűnik, hogy az okiratunkban említett *Gyarmat* a komárommegyei tatai járásban (Szomor és Bajna vidékén) lévő *Pusztá-Gyarmat* nevű helységgel azonos.

100.

1341 márcz. 9. A sági konvent tanusítja, hogy Sándor unokái Varbók nevű birtok elfoglalása ellen tiltakoznak.

Nos Stephanus praepositus et conventus fratrum ordinis praemonstratensium monasterii beatae virginis Mariae de Saag damus pro memoria, quod *Paulus filius Petri filii Sandur* pro se, pro *Stephano, Georgio et Nicolao fratribus suis* coram nobis personaliter constitutus, nobis declarare curavit per modum protestationis in hunc modum, quod cum quasdam possessiones ipsorum, hereditariam et emptitiam manus potentiales, *Vorbok, Bekes-teleku* vocatas et in possessione *Horhathy*, quae ad ipsos de jure pertinent, contra ipsorum voluntatem occupassent et adhuc detinerent occupatas, petens nos, ut in testimonium ejusdem protestationis litteras nostras protestationales eidem dare digna-

remur. Nos vero praesentes nostras litteras ad petitionem ejusdem duximus concedendas. Datum feria sexta proxima ante dominicam Oculi anno Mo CCCo XLmo primo.

Pecsét a külső szélén. Eredetije az esztergami káptalan országos levéltárában Capsa 1. fasc. 5. nr. 17 alatt.

* * *

Varbók. Hontmegye bozóki járásában van jelenleg: Csábrág-, Kecs-kés- és Nemes-*Varbók.*

101.

1341, Damásd, szept. 5. Károly király helybenhagyja, hogy Morovcsok Hontmegye főispánja egynéhány honmegyebeli büntévők birtokát a Sipéki-családbelieknek átengedte.

Nos Karolus dei gratia rex Hungariae significamus tenore praesentium quibus expendit universis memoriae commendantes, quod cum nos *Paulum filium Galli de Gaznous, Petrum filium Egidii de Sembur ac Johannem et Nicolaum filios Michaelis de Palast item Petrum filium Jacobi et socios ejusdem de Sypyg ac Michaellem filium Iwanka nobiles de comitatu Huntensi in publicae infidelitatis notam redactos et elapsos ex eo, quia diversorum et incessabilium malorum videlicet latrociniorum maculis publice fuerant innodati, in praejudicium nostri regii honoris et regnicolarum nostrorum non modicum detrimentum rapinas perpetrando manifeste, specialiter autem pro eo, quia diebus pridie elapsis eosdem Petrum filium Jacobi et socios ejusdem de Sypyg in spoliationibus et latrocinialibus ablationibus rerum et bonorum quorundam civium hospitum nostrorum de civitate de Zolyo reos et noxios ex certa scientia reperimus et cognovimus, ut plurimorum fidelium nostrorum relatio veridica nos edocuit, extitisse, quique cognitis suis reatibus et excessibus enormibus praemissi cunctis notis, formidine plenis, ad nostram regiam continuam vocationem conspectum majestatis nostrae, se a facie juris et justitiae retrahentes, ab eorum maleficiis se posse excusari penitus desperati, adire formidarunt. Habita matura deliberatione cum baronibus regni nostri, quia nocivos homines et latrocinia in regno nostro committere non cessantes regia cum vindicta compescere et juxta excessus ipsorum eosdem punire debemus ac de rebus et possessionibus ipsorum malefactorum in quibus perseverando dicta maleficia perpetrarunt, praedictis civibus et hospitibus de Zolyo pro rebus et bonis ab eisdem modo praemisso ablatis satisfacere volentes, ut nostro incumbit officio possessionibus et possessionariis portionibus eorum ubique et specialiter in comitatu Huntensi existentibus quomodolibet vocitatis, eosdem Petrum filium Jacobi et socios suos ut male meritos, male-*

ficia eorum impunita nolentes pertransire, decrevimus spoliandos, ut pro eorum reatibus perpetua laborent egestate et de suis maleficiis non videantur commodum reportasse; easdem magistro *Morouchuk* aulae nostrae militi, comiti ipsius comitatus Huntensis tradidimus et contulimus assignantes hoc modo, ut ipse magister *Morouchuk* praedictas possessiones et possessionarias portiones ipsorum infidelium nostrorum his, quorum redemptioni magis congruerent, ad redimendum assignaret vel, si necesse fuerit, venditione exponat et de pretio earundem possessionum praedictis civibus sive hospitibus de *Zolio* in praemissa latrociniali spoliatioe rerum et bonorum ipsorum defectum et damnum patientibus omnimodam debeat satisfactionem exhibere. Tandemque praefatus magister *Morouchuk* ad celsitudinis nostrae accedens praesentiam retulit nobis ministerio vivae vocis, ut aliis proximis vicinis et commetaneis dictam possessionem *Sypyg* redimere volentibus et recusantibus, pluries ad redimendum per ipsum magistrum *Morouchuk* coactatis, ut dicebat, *Paulus filius Petri* et *Lukachius filius Boka de eadem Sypyg* portionem praefati *Petri filii Jacobi* et sociorum suorum in ipsa *Sypyg* ipsos contingentem et pro eorum maleficiis, ut praemittitur, ab eisdem alienatam, pro duodecim marcis compotis *Budensis* eidem magistro *Morouchuk* plene persolutis, redemissent, quam quidem portionem de eadem *Sypyg*, quae praenotatum *Petrum* et socios suos contingebat, ipse magister *Morouchuk* auctoritate per nos sibi data per alias litteras patentes exinde confectas, eisdem *Paulo* et *Lukachio* de eadem *Sypyg* vendidisset cum utilitatibus et pertinentiis ejusdem portionis possessionariae universis et vendidit coram nobis perpetuo possidendam in filios filiorum eorumdem ac heredum per heredes. Et quia nobiles dominae, videlicet *socrus ejusdem Petri filii Jacobi, nomine Anna filia Egidii* ac *domina Mokch consors ejusdem Petri* praefato *Petro*, dum jam reatibus suis exigentibus proscriptus denunciatus extitisset in congregatione universitatis nobilium ejusdem Huntensis comitatus generali *hospitalitatem exhibuissent* facta per ipsos *Paulum* et *Lukachium* legitima prohibitione et super hoc receptis per eosdem et factis legitimis protestationibus et inquisitionibus ut in litteris comitis et judicum nobilium ipsius comitatus Huntensis, nobis exhibitis, continebatur, decrevimus, ut pro hujusmodi temeraria praesumptione dictae dominae jure ipsarum quod in ipsa possessione *Sypyg* habebant, *careant et privantur*. Datum in *Damas* feria quinta proxima ante festum nativitatis virginis gloriosae anno domini Mo CCCo XLmo primo.

Ezen keltezés más, de egykorú kéztől ered, a mennyiben az okirat alsó szélén ugyanezen kéz a következő szavakat írta: »relatio (ejusdem)

Morochuk«. Pecsétje hiányzik. Eredetije az esztergami káptalan országos levéltárában Capsa 18. fasc. 3. nr. 4. alatt őriztetik.

* * *

Gaznous a hontmegyei báti járásban lévő *Disznós*.

Sembur az ugyanott lévő *Zsemler*. Egyed fia Péter özvegye és fiai Jakab és Egyed 1364-ben fordulnak elő. Az özvegy 1368-ban még él (v. ö. Zichy-okltár III. 231. 364).

Palást a palásti járásban még létezik.

Sypyg a hontmegyei németi járásban lévő (Felső- és Alsó-) *Sipék* (V. ö. különben a 116. sz. oklevéllel).

102.

1341 szept. 26. *Morovcsok Hontmegye főispánja tanusítja, hogy Sipék nevű birtokot határolták.*

Nos magister *Morouchuk comes Hontensis* et quatuor iudices nobilium ejusdem comitatus significamus tenore praesentium quibus expedit universis, memoriae commendantes. Litteras domini Karoli serenissimi regis Hungariae per *Lukasium filium Boka* et *Paulum filium Petri* de *Sipig* super possessione dominarum *Anna consortis Moynoch* et *Mochk filiae ejusdem dominae, consortis Petri filii Jacobi, Sipig* vocatae, honore, quo decuit, recepimus reverenter, in quibus litteris reambulatoriis nobis firme dabat in praeceptis, ut nos duos ex nobis ad praemissam possessionem *Sypig* vocatam transmitteremus, quae quidem possessio propter perpetrationem latrocinii ipsius Petri filii Jacobi et propter hospitalitatem praedictarum dominarum ipsi Petro filii Jacobi ad manus ejusdem domini nostri regis devenisset et idem *Lukasius filius Boka* et *Paulus filius Petri* a nobis magister (így !) *Morouchuk* possessionem praedictarum dominarum emissent regio ex favore, secundum quod in litteris ipsius domini nostri regis continentur et ibi convocatis vicinis et commetaneis ipsius possessionis *Sypig* circumquoque existentes, per veteres et antiquas metas secundum quod ipsae dominae possedissent et conservassent reambulantem reambulataque, si contradictores non existerent, statuerent *Lukasius* et *Paulo* antedictis perpetuo possidendum. Nos igitur praeceptis et mandatis ipsius domini regis in omnibus obedire volentes, ut tenemur, *Johannem vicecomitem nostrum*, unum ex nobis iudicibus nobilium ad reambulandam possessionem praedictarum dominarum destinavimus, qui demum pariter ad nos reversi, nobis concorditer retulerunt, quod feria secunda proxima post quindenae festi nativitatis beatae virginis Mariae (szept. 24.) ad possessionem *Sipig* vocatam accessissent et ibidem convocatis vicinis et commetaneis ipsius possessionis circumquoque existentes et ipsam possessionem *Sipig*

per veteres et antiquas metas, secundum quod ipsae dominae conservassent et possedissent, reambulassent reambulatumque cum omni plenitudine ejusdem juris ipsis Lukasio et Paulo, nullo contradictore ibidem existente vel existentibus statuerunt perpetuo possidendam, secundum quod idem Johannes vicecomes noster et unus ex nobis iudicibus nobilium, ad nos reversi, nobis affirmarunt. Datum feria quarta proxima post quindenae festi nativitatis beatae virginis Mariae antedicti, anno domini Mo CCCo Xlmo primo.

Két pecsét volt rajta. Eredetiye az esztergami káptalan országos levéltárában Capsa 18. fasc. 3. nr. 3.

* * *

V. ö. a 116-ik sz. oklevéllel.

103.

1342, Visegrád. Lajos király Bart és Ölvéd birtokokat az esztergami érseknek adományozza s felhívja a két birtok lakosait, hogy az érseknek engedelmeskedjenek.

Lodovicus dei gratia rex Hungariae fidelibus suis villicis et universis hospitibus de *Borth* et de *Whwed* salutem et gratiam. Noveritis, quod nos (ob devotionem, quam) ad ecclesiam sancti Adalberti de Strigonio gerimus et consideratis fidelitatibus et fidelium servitiorum (meritis venerabilis) in christo patris domini Chanadini archiepiscopi ejusdem ecclesiae strigoniensis locique ejusdem comitis (perpetui, qui)bus idem prius excellentissimo principi domino Karolo piae memoriae quondam illustri regi (Hungariae) genitori nostro charissimo et demum nobis in omnibus, specialiter in solempnitate coronationis (ex consilio et bene) placito omnium praelatorum, baronum, procerum et regnicolarum nostrorum landabiliter factae . . . utique reddere gratiosum et acceptum, dictas possessiones seu villas nostras *Borth* et *Whued* (vocatas, *in comitatu*) *Borsiensi* existentes cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis eidem ecclesiae sancti (Adalberti et archiepiscopo) strigoniensi dedimus, donavimus et contulimus jure perpetuo et irrevocabiliter possidendas, tenendas (pariter et habendas). Quapropter fidelitati vestrae firmiter et distincte regio edicto damus in mandatis, quatenus visis praesentibus eundem dominum archiepiscopum, tamquam decet dominum vestrum honorifice recipere in possessionem dictarum villarum (earundem admittere et praeceptis) ejusdem in omnibus obedire debeatis. Aliud sicut nostram gratiam regalem offendere (formidatis, non facturi). Cetera dicet *Beke frater domini Petri episcopi Syrmienensis*, dilectus et fidelis (noster per majestatem

nostr)am ad statuendum dictas possessiones transmissus, cujus verbis credulam fidem . . . et etiam vobis hoc idem in prioribus nostris litteris patentibus minori sigillo (nostro consignatis injungendum duxi)mus et demandandum. Datum in Wysegrad in vigilia . . . anno domini millesimo trecentesimo quadragesimo secundo.

Pecsétje hiányzik. A nedvességtől nagyon rongált eredeti az esztergami primási világi levéltárban Lad. K. fasc. 1. nr. 5 alatt.

* * *

Borth az Esztergammegye párkányi járásában lévő *Bart*. Felmerül 1223-ban, midőn a barti lakosok és az esztergami kanonokok közt már régibb idő óta folyt birtokper végleges eldöntését nyeri. Első ismert világi földesura Majs(a) fia Barti Jakab meghalt 1272-ben ; 1273-ban Barti Zsiba tanuként szerepel. Miután Majs fia Jakab fiutódot nem hagyott, birtokát a király (1272-ben) Hontpázmán nb. Andrásnak, a Forgács-család őseinek adta. 1327 jun. 12-én Barsmegyéhez számítják és akkor a király valamely magvaszakadt birtokosnak barti jószág részét az esztergami érseknek annak Hontmegyében feküdt (Kis-) ölvedi birtokáért cserébe adta. 1427 márcz. 23-án Barth néven szerepel és akkor az esztergami érsekség tulajdona.

Wlued az Esztergammegye párkányi járásában még létező *Nagy-ölved*, mely 1293-ban *Vlued* alakban található ; már akkor is az esztergami érsekség tulajdona.

104.

1342, Visegrád, márcz. 22. *Károly király tanusítja, hogy Vid fia Mátyás Kural nevű birtokot Csanád érseknek zálogba adja.*

Nos Karolus dei gratia rex Hungariae memoriae commendamus tenore praesentium (significantes quibus) expedit universis, quod venerabilis in christo pater dominus Cha(nadinus) gratiam per eandem archiepiscopus strigoniensis ab una (et *Mathya*)s filius *Vyd* pro se et pro *Jacobo filio suo*, cujus onus et gravamen si quae ex ipsius absentia possent allegari, super se (assume)ndo, parte ab altera, coram nobis personaliter constituti, idem Mathyas quandam possessionem suam *Kural* vocatam inter possessiones (ejusdem) domini archiepiscopi *Fornad* et *Geech* vocatas archiepiscopales in comitatu de *Bors* existentes habitam cum omnibus su(is uti)litatibus et pertinentiis videlicet silvis, pratis, aquis, terris arabilibus cultis et incultis et aliis quibusvis utilitatibus quocumque titulo nominatis, sub veris metis et terminis, quibus idem et sui progenitores eandem possedissent et conservassent, pro viginti marcis latorum wyennensium compoti Budensis, coram nobis pleniare habitis et receptis et per praedictum dominum archiepiscopum persolutis, eidem domino archiepiscopo et per eum suae ecclesiae praedictae obligasse est confessus, ita, ut quandocumque idem Mathyas praedictam suam possessionem

jam pignore obligatam ab eodem domino archiepiscopo pro praedicta summa pecuniae redimere voluerit et poterit, extunc ipse (et sui suc)cessores liberam redimendi habebunt facultatem. Datum in wyssegrad feria sexta proxima ante dominicam ramis-palmarum (anno) domini Mo CCCo XXXXmo secundo.

Pecsétje hiányzik. Eredetije az esztergami primási világi levéltárban Lad. K. fasc. 1. nr. 4 alatt.

* * *

Kural az esztergammegyei párkányi járásban fekszik.

Fornad, mely 1342-ben (de még később is) Barsmegyéhez tartozott, az ugyanott fekvő *Farnad*.

Geech az ugyanitt fekvő *Érsek-Kéty*, mely a következő változatokban fordul elő: 1295: Chegt, 1308: Gyegy, 1386: Thyech, 1427: Ked. Mind-ezen alakok azonban csak az erőszakolt latinizálás szülöttjei. A *Geech* és Gyegy rávezet a helyes nyomra. 1292-ben *Geeth* comes fia: Spáczai (Pozsonymegyei helység) Vid a király család házitisztje (Wenzel V. 64), Baranya megyében pedig 1262 óta egy *Geeth*monostora nevű helységgel találkozunk, mely mint *Guech*, *Gueth*, *Gech*, *Geeth*, *Geed*, *Geech*, *Geth*, *Gheck* is szerepel. Ebből kiviláglik, hogy Géty vagy Gyéty személynév volt és hogy fenti helységünk nevét egyik Géty nevű birtokosától vette.

105.

1342, Visegrád, máj. 20. *Druget Vilmos nádor tanusítja, hogy a Ják-nemzetség két ága egynéhány vasmegyei birtokot egymás között felosztott.*

Nos Wyllermus Drugeth palatinus et iudex cumanorum memoriae commendantes tenore praesentium significamus quibus expedit universis, quod *Petrus et Blasius filii Johannis, Iwan filius Michaelis, Nicolaus filius ejusdem Iwan, Lorandus filius Jacobi, Paulus filius Iwan, Petrus et Johannes filii Jacobi de genere Tyak* ab una, item *Nicolaus et Sandur filii Gregorii, Paulus filius Petri, Johannes filius Johannis, Paulus, Martinus et Leukus filii Jacobi similiter de genere Tyak* parte ab altera coram nobis personaliter constituti propositum extitit per eosdem concorditer et relatum ministerio vivae vocis in hunc modum, quod ipsi in causa, quam praedicti Petrus et Blasius filii Johannis, Iwan filius Michaelis, Nicolaus filius ejusdem Iwan, Lorandus filius Jacobi, Paulus filius Iwan, Petrus et Johannes filii Jacobi contra eosdem Nicolaum et Sandur filios Gregorii, Paulum filium Petri, Johannem filium Johannis, Paulum, Martinum et Leukus filios Jacobi juxta continentiam litterarum capituli ecclesiae castri ferrei proclamatoriarum quintodecimo die feriae secundae proxima ante festum b(eati) Georgii martiris (1342 máj. 6.) movere habebant coram nobis nostram judiciariam licentiam prius obtinentes, per compositionem proborum et nobilium virorum taliter

inter se dixerunt concordasse et concordarunt coram nobis, quod quamdam possessionem ipsorum hereditariam *Keruseul* vocatam in comitatu Castriferrei existentem in quatuor partes quodaequales (így) divisissent; cujus una pars cum possessione *Terestienfolua* vocata et uno molendino *Terestienmolna* nuncupato in fluvio *Repche* existente ac duodecim jugeribus terrarum arabilium ante ipsum molendinum existentibus per metas infrascriptas cessisset in portionem praedictorum Petri et Blasii filiorum Johannis Iwan filii Michaelis, Nicolai filii ejusdem Iwan, Lorandi filii Jacobi et fratris ejusdem, quam his metis ipsae partes separari affirmarunt a portionibus aliis praenotatis, quod prima meta inciperet in medio *lacus Bukech* nuncupati; abinde versus occidentem procedendo pervenit ad unam metam terream, deinde ad meridionalem partem tenendo a parte occidentali cujusdam *arboris Hyntouskurthuel* nuncupati circa terram Pauli filii Iwan caderet in *fluvium Keruswyzy* appellatum et ibi terminaretur, secunda vero pars ejusdem possessionis *Keruseul* a parte possessionis *Egerzeg* nuncupatae cum eadem possessione *Egerzeg* in portionem Pauli filii Iwan, Petri et Johannis filiorum Jacobi praedictorum cessisset. Tertia vero pars possessionis *Keruseul* annotatae cum possessione *Sandurfolua* nominata et uno molendino *Mykemolna* appellato in dicto fluvio *Repche* existente pervenisset in portionem Nicolai et Sandur filiorum Gregorii ac Pauli filii Petri ac quarta pars dictae possessionis *Keruseul* cum possessione *Scenthyuan* vocata et uno molendino *Mortunmolna* vocato in saepedicto fluvio *Repche* existente ac decem jugeribus terrarum arabilium quae decem jugera iidem filii Gregorii ac Paulus filius Petri de possessionaria portione ipsorum in *Haraztheul* habitae extradare deberent et tenerentur, devenisset in portionem Johannis filii Johannis, Pauli, Martini et Leukus filiorum Jacobi praeallegatorum cuilibet eorum perpetuo possidenda, tenenda et habenda. Praeterea dictum etiam extitit et assumptum per eosdem, quod in possessione ipsorum hereditaria *Wyfalu* vocata nullus eorum absque consensu omnium generationum suarum residentiam facere possit et si quis ipsorum de eadem possessione wyfolu majorem partem de aliis generationibus et proximis suis pro se occupasset, eandem resignare teneretur et quod praedictas possessiones ac possessionarias portiones ipsorum usque octavas festi s(ancti) Jacobi apostoli nunc venturas (1342 aug. 1.) unacum *Blasio filio Pauli de Petlend* vel *Beke filio Oliverii de Poog* aut *Petew de Zeleste* vel *Philippo filio Omodei* aliis absentibus homine nostro, praesente testimonio capituli ecclesiae Castriferrei praenotati, quod per ipsum capitulum testimonio praesentium ad hoc transmitti amicabiliter postulamus, reambulare et cuilibet ipsorum

portionem per erectiones metarum ab aliorum portione distinguere seu separare deberent et tenerentur, tali obligatione mediante, quod si quis eorum in praedicta divisione et compositione vel in aliquo praemissorum persistere nollet vel non curaret, extunc contra generationes suas praenotatas ipsam compositionem seu ordinationem tolerantes in succubitu facti potentialis duelli convinceretur eo facto. Ad quod ipsi spontanea coram nobis se obligarunt voluntate; de iudicio autem habitae pacis praedicti Johannes filius Johannis, Paulus, Martinus et Leukus filii Jacobi, Nicolaus et Sandur filii Gregorii, Paulus filius Petri in toto nos placare ac de eodem nobis satisfacere assumpserunt. Datum in Wysegrad quindecimo die termini praenotati anno domini Mo CCCo quadragesimo secundo.

Hártyán, apró írás. Küloldalán a pecsét nyoma. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 14. fasc. 18. nr. 1 alatt. A pecsét helyén XVII. századi kéztől e szavak: Küreselőnek osztály levele hatarjua! az *Sandur familiat illető az ki is mostanság Sandurfinak neveztetik.* 1655. az genealogia a többi levelekből, melyek Theleky úrnál vannak a kys verünk ki teczik Sandurffy Matyas.

* * *

Fenti oklevél a Ják-nemzetség genealogiát jóval bővíti. Iván fia Pál, Jakab fiai Péter és János, Péter fia Pál, Sándor fia Miklós, mind eddig ismeretlenek. Eddig különben csak azt tudtuk, hogy a fentiek a Ják nb. Teresztyénfalvi és a Szentiváni családok ősei; okiratunk útján azonban arról értesülünk, hogy a Ják-nemzetség ezen hajtásából még a *Sándorfi* család is származik. Csánki (II. 847), ki fenti oklevelet felhasználta, Sándor-falvinak veszi e családot, de szerinte még kérdéses, vajjon a Ják-nemből való.

A Tereszténfalviak és Szentivániak közös őse minden valószínűség szerint azon Sándor, kinek fia Artonya (Artuna) 1221-ben felmerül. Unokája Sándor 1260-tól 1280-ig ismeretes; fenti okiratunkban szereplő Sándor e néven már a harmadik; nem szenvedhet tehát kétséget, hogy a (most már eltűnt) *Sándorfalva* nevű vasmegyei helység ezen Sándor nevű urak egyikétől nevét vette és a legnagyobb valószínűség a mellett vall, hogy I. Sándor a névadó.

Terestienfolua a vasmegyei sárvári járásban lévő *Terestyénfa(lva)*. Terestyén vagy Teresztyén pedig nem más, mint a *Trisztán* név magyaros változata.

Egerzeg az ugyanott fekvő *Iván-Egerszeg*.

Scenthyuan az ugyanottani *Szentivánfa(lva)*.

Harasztheul eltűnt vasmegyei helység.

Wyfalu a sárvári járásban lévő *Uraj-Ujfalva*.

Poog az ugyanottani (Alsó- és Felső-) *Paty*.

Zelete a szintén ott fekvő *Szelete*.

106.

1342 máj. 31. *A székszárdi konvent jelentése, hogy Zopa Pál fiai Szakállas István házában garázdálkodtak.*

Excellentissimo domino ipsorum K(arolo) dei gratia illustri regi Hungariae conventus monasterii saxardiensis orationes in domino. Litteras vestrae serenitatis recepimus honore cum decenti et juxta earumdem continentiam una cum *Demetrio de Ruuasd* homine vestro nostrum hominem Nicolaum clericum chori nostri fidedignum pro testimonio transmisimus ad infrascripta exequenda. Qui postmodum ad nos reversi nobis concorditer retulerunt, quod ipsi feria quinta proxima post festum sanctae trinitatis proxime praeterita (1342 máj. 23.) accessissent ad comitatus Baranya et Symigiensem et in eisdem circuendo praefatus homo vester praesente eodem nostro testimonio a nobilibus comprovincialibus et ab aliis cujusvis status et conditionis hominibus diligenter inquirendo, sicut scire potuissent, sic scivissent, quod *Nicolaus* et *Johannes filii Pauli dicti Zupa* cum famulis et jobagionibus magistri *Petri filii Ders* et famulis *Petri filii Johannis de vizlow* ac aliis famulis et jobagionibus ac aliis eorum complicibus feria quinta proxima post festum resurrectionis domini nunc praeterita (1342 ápr. 4.) more latronis ad domum *Andreae* et *Petri filiorum Stephani dicti Zakalus de Karaan* in eadem *Karaan* habitam, hora aurorae irruissent et eosdem interficere voluissent et easdem domos ipsorum confregissent, universa eorum bona, *mobilia videlicet et immobilia* ac litteralia instrumenta eorum penitus abstulissent et duas nobiles dominas, *consortes eorumdem Andreae et Petri denudassent* et cum eosdem malefactores in villa ipsius magistri Petri, *Zenthlaslo* vocata cum nobilibus ipsius provinciae et proximis eorum insecuti fuissent et ipsos malefactores ac se ipsos per Ladislaum officialem ipsius magistri Petri et populos de eadem villa *Zenthlazlow* legitime detineri facere voluissent, iidem Ladislaus et populi ejusdem villae praedictos malefactores cum ablatis abire permisissent, imo eisdem auxilium praebuissent et juvamen. Datum secundo die festi corporis christi anno ejusdem Mo CCCo Xlmo secundo.

Pecséttöredékkel. Eredetiye az esztergami káptalan országos levéltárában Capsa 1. fasc. 5. nr. 16 alatt.

* * *

Ruuasd azaz *Ravaszd* Somogy megyének eltűnt helysége, mely 1346-ban a Győr nb. Szerdahelyiek kezén volt.

Zupa. A berekfalvi és szentgyörgyi *Szopa* család a Szák nemzetség somogyi ágához tartozott. Őse minden valószínűség szerint az 1230-ban felmerülő (Bodon fia) Schopa (W. VI. 492). A család egyenes őse Szopa

Pál 1310-ben merül fel mint a somogymegyei Nyirakol melletti birtokos és miután Nyirakol részben a Győr nb. Szerdahelyieké volt és az 1230-ban szereplő Szopa a Győr nb. Istvánnal áll összeköttetésben, fenti állításom újabb támogatást nyer. Ezen Pál fia Miklós már 1335-ben szerepel, midőn a komárommegyei Étte helységben mint királyi ember működik.

Ders fia Péter a Győr nb. Szerdahelyiek egyik oldalóse.

Vizlow a Somogymegyében még létező *Viszló*.

Zakalus de Karaan azaz Káráni Szakálás, eltűnt somogymegyei család. Kárán a XIV. században Baranyamegyéhez tartozott. Az itt szereplő Andrást és Pétert F. VIII. 4. 489. már 1341-ben is említi.

Zenthlaslo. Ma csak Szentlászló nevű pusztákat ismerünk a somogymegyei nagyatádi járásban.

107.

1342 jun. 11. *Somogymegye tisztikara elismeri, hogy a Kisbőiek az eljárási költségeket megfizették.*

Nos *Endryo* (?) *vice comitis Bartholomaei comitis Symigiensis* et quatuor iudices nobilium ejusdem comitatus damus pro memoria, quod *Johannes filius Nicolai* et *Emericus filius Gube*, *nobiles de Kisbud* de iudicio pacis ratione placationis nostrae, quo in facto reformationis causae, quam magister *Elya de Élya* sabbato proximo post quindenas beati Georgii martiris in figura nostri iudicii contra eosdem movebat, nobis tenebantur, ad plenum nobis satisfecerunt. Unde eosdem de praedicto iudicio commissimus expeditos atque satisfactos (így!). Datum die praedicto anno domini Mmo CCCo XLmo secundo.

Pecsét hiányzik. Eredetije az esztergami káptalan országos levéltárában Capsa 1. fasc. 3. nr. 4 alatt.

* * *

Kisbud olvasási vagy írási hiba; helyesen: *Kis-Bő*. Ma csak Alsó- és Felső-Bő nevű pusztákat ismerünk Somogymegyében. *Guba de Kusbeu* 1321-ben somogymegyei birtokos (Z. I. 204).

108.

1342 decz. 2. *A pozsonyi káptalan előtt Sámoti Bertalan érseki nemes jobbágy sámoti birtokrészét Sámodi Pamlény fia Mihálynak eladja.*

Universis christi fidelibus praesentem paginam inspecturis capitalum ecclesiae posoniensis salutem in domino sempiternam. Cum ea, quae in longaevam sunt deducenda memoriam sint scripturae patrocínio fulcianda, ideo ad universorum tam praesentium quam futurorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod *Bartholomaeus filius Pauli de Samoth exercitualis jobagio archiepiscopatus strigoniensis*, personaliter nostram adiens prae-

sentiam, vivae vocis ministerio totam portionem suam possessionariam in eadem possessione existentem, videlicet novem jugera terrae arabilis et sessionem suam cum aliis utilitatibus ad eandem spectantibus universis, ex consensu et permissione omnium suorum amicorum et proximorum, *Michaeli filio Pamlini de eadem*, etiam personaliter astanti, proximo suo, et per eum ejus heredibus heredumque suorum successoribus et posteritatibus ejus universis pro octo marcis seu octaginta pensis latorum denariorum wyennensium ab eodem Michaeli plene habitis et receptis ex integro, jure perpetuo irrevocabiliter dedit, tradidit et vendidit ad possidendum semper, tenendum pariter et habendum. Sic tamen, quod medietatem ipsius possessionariae possessionis cum universis usibus et utilitatibus ejus idem Bartholomaeus possidebit, quamdiu vita fuerit sibi comes. In cujus rei memoriam praesentes, appensione nostri sigilli consignatas eidem Michaeli duximus concedendas. Datum feria secunda proxima post festum beati Andreae apostoli anno domini millesimo trecentesimo quadragesimo secundo.

Pecsétje vörös-zöld zsinóron függ. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 14. fasc. 17. nr. 25 alatt.

109.

1341 decz. 7.

Az esztergami keresztesek konventje tanúsítja, »quod magister Mathyas archidiaconus Kamariensis vice et nomine capituli strigoniensis ab una parte, item Stephanus, Johannes et Detricus filii Davidis nobiles de Saagh de comitatu Huntensi, parte ab altera« egy sági részbirtok ügyében egyezkedtek.

Az esztergami káptalan házi levéltárában Lad. 32. fasc. 1. nr. 3. alatt.

110.

1343 márcz. 15. Somogy megye alispánja tanúsítja, hogy Tóti Saul fiaí peres ügyüket békés úton kiegyenlítették.

Nos Endryo (?) vice comitis Bartholomaei comitis Symigiensis et quatuor judices nobilium ejusdem comitatus damus pro memoria, quod licet *Stephanus et Petrus filii Sauli de Thoty Nicolaum filium Johannis, servientem magistri Nicolai filii* quondam (kimaradt) coram nobis legitime in causam attraxissent et ipsa causa a sabbato proximo ante dominicam exsurge (febr. 15.) ad sabbatum proximum ante dominicam Oculi per continuas prorogationes fuisset prorogata ad peremptoriam responsionem faciendam ipso termino adveniente, partes, obtenta a nobis

prius licentia, in ipsa causa eorum concordarunt, reddentes se in eadem expeditos atque absolutos. Datum sabbato praedicto anno domini Mmo CCCmo XLmo tertio.

Pecset hiányzik. Eredetije az esztergami káptalan országos levéltárában Capsa 1. fasc. 3. nr. 5 alatt.

* * *

Somogy megyében jelenleg csak *Lengyeltóti* községet ismerünk. A XIV. században több Tóti-val találkozunk ott.

III.

1343 ápr. 4. *A pozsonyi káptalan előtt Hambato utódai egy a városon kívül fekvő földet Jakab volt pozsonyi bíró fiának, Jánosnak eladják.*

Universis christi fidelibus praesens scriptum inspecturis capitulum ecclesiae posoniensis salutem in verae salutis largitore. Ea quae in longaevam sunt deducenda memoriam, scripturae patrocínio fulciuntur, ideoque universorum notitiae harum serie deducimus, quod providis viris et honestis juvenibus *Jacobo filio Alberti Hambathonis* simul cum domina *Margareta uxore sua* item *Nicolao et Jenslino filiis Henrici fratris ejusdem Jacobi* ab una parte, ab altera vero *Johanne filio Jacobi* condam iudicis civitatis Posoniensis nostri praesentiam personaliter adeuntibus, idem Jacobus Hambath simul cum domina consorte sua totalem dimidietatem agri qui vulgariter *Hambates Prayten* dicitur, secus viam de civitate versus *pulchram villam ducentem circa ortos olerum* ab inferiori parte jacentis, quae medietas ipsum Jacobum tantum hereditarie contingit, pro centum et duobus talentis denariorum wyennensium plene et ex integro jam habitis et receptis, ipsi vero Nicolaus et Jenslinus filii Henrici aliam dimidietatem ejusdem agri *Hambatesprayten* dicti, eos videlicet similiter hereditarie contingentem et etiam integram medietatem agri, per dictum Albertum Hambath a *Peczzone* condam comparati, qui *ager Peczonis* nuncupatur, quae medietas eos dumtaxat contingit, pro centum et novem talentis *denariorum monetarum memoratarum* plene numeratim per eos habitis et receptis, Johanni filio Jacobi praenominato et per eum ejus heredibus seu successoribus universis, de consensu nihilominus et bona voluntate deo amabilis viri de *Myribel fratris Petri*, ordinis beati Anthonii per totam Sclavoniam et Hungariam pro tunc magistri hospitalis, personaliter etiam coram nobis comparentis et praemissa benevole admittentis, si quidem antiquae domui hospitalis in Posonio eadem conditione debendae imo debitae servitutis, qua ipsimet dinoscuntur possedissee seu tenuisse, jure perpetuo irrevocabiliter dederunt, tradiderunt et vendiderunt ad possi-

dendum, tenendum pariter et habendum seu quomodo libet idem Johannes filius Jacobi voluerit, quovis in tempore de eisdem disponendum, totum jus proprietatis et dominii dictorum agrorum, quod de eisdem singulariter singuli habere noscebantur, in ipsum Johannem filium Jacobi et ejus posteritatem per eum penitus transferentes infundendo et infundentes conferendo. In cujus rei testimonium eidem Johanni filio Jacobi praesentes concessimus litteras, sigilli nostri munimine roboratas. Datum feria sexta proxima ante dominicam ramispalmarum anno domini Mo CCCo quadragesimo tertio.

Zöld selymen függő pecsétteredéssel. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 14. fasc. 8. nr. 1 alatt.

* * *

Pulchra villa a már fent előfordult *Schöndorf* vagyis *Széplak*, melynek emlékét a pozsonyvárosi *Széplak-utca* még most is őrzi.

112.

1343 jun. 3. Lajos király az esztergami káptalannak az Esztergammegyében fekvő Nána nevű birtokot adományozza.

relacio fratris Dionysii lectoris.

Nos Lodovicus dei gratiae rex Hungariae memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod quia olim excellentissimus princeps, dominus Karolus rex Hungariae, pius genit ornoster felicis memoriae, quasdam duas possessiones honorabilis capituli ecclesiae strigoniensis *Isep* et *Drasy* vocatas in comitatu Tolnensi existentes, ab eodem capitulo auferendo, quondam magistro *Petro dicto Hercegh, filio Herrici bani*, occasione districtus de Zaguria perpetue dedit conferendas, interim vero idem pater noster vocatione divina de medio sublatus, dicto capitulo pro eorum possessionibus praedictis nullam voluit facere recompensam, ideo nos, qui decesso eodem patre nostro in regni regiminis solium divinitus sumus immediate sublimati, summe caventes, ne anima ejusdem patris nostri exinde ante conspectum summi judicis dijudicaretur, quamdam possessionem nostram *Nana* vocatam, in comitatu strigoniensi existentem, cum omnibus suis utilitatibus et pertinenciis universis de beneplacita voluntate et conviventia speciali serenissimae principissae dominae Elizabeth reginae, genitricis nostrae karissimae, praenotato capitulo strigoniensi in concambium seu permutationem dictarum possessionum ipsorum, per eundem patrem nostrum modo quo supra ab eodem capitulo ablatarum, dedimus, donavimus, tradidimus et contulimus jure perpetuo et irrevocabiliter possidendam, tenendam pariter et habendam. In cujus possessionis corporale

dominium dictum capitulum per virum religiosum dominum fratrem *Dyonisium lectorem de ordine Minorum* capellanum nostrum, mandavimus introduci. Praesentes autem privilegiary (így!) promittimus, dum nobis fuerint reportatae. Datum in vyssegrad feria tertia proxima post festum Penthecostes anno domini Mo CCCo quadragesimo tertio.

Pecsétje hiányzik. Eredetije az esztergami káptalan magánlevél-tárában Lad. 31. fasc. I. nr. 5.

* * *

Nána a legrégebb okiratainkban mint személynév fordul elő. 1055-ben *Nána* a király lovászmestere; 1124-től 1135-ig *Nána* a pécsi püspök; 1134-ben ilyen névű veszprémi püspökkel találkozunk. Előfordul e név a baranyamegyei Bár-Kálán és a pestmegyei *Nána-Bösztör* nemzetségben; így tehát bizonyosnak vehető, hogy a *Nána* névű helységek *Nána* névű személyektől kapták nevüket.

Az esztergammegyei párkányi járásban még létező *Nána* helységgel legelőször 1157-ben találkozunk, midőn a király a nánai sóvám egy részét az esztergami sz. Adalbert-egyháznak adományozta. 1228-ban a *Nána-Bösztör* nemzetség tagjai s az esztergami káptalan *Nána* helységet maguk közt osztják fel. 1270 táján ezen nemzetség tagja, Bösztör fia Dömötör nánai birtokos.

Isep a Baranyamegye mohácsi járásában lévő *Izsép*.

Drásy a baranyavári járásban lévő *Darázs*. Mindkét helységet az esztergami káptalan 1247-ben szerezte meg, de Károly király elvette azokat a káptalantól és odaadta Héder nb. szekcsői Herceg Péternek, mire fia Lajos a fenti napon a hibát jóváteszi. Nánán az esztergami káptalan ma is birtokol.

Dénes minorita Hermann nb. Laczknak (a Laczkfi-család őseinek) fia; később kalocsai érsek.

Közli: DR. WERTNER MÓR.

VEGYES KÖZLÉSEK.

Bethlen Péter iskoláztatásához.

Iktári Bethlen Péter, id. Bethlen István fia, 1626 július 25-én tizenhét éves korában iratkozott be a leydeni egyetemre. Az egyetem anyakönyvi bejegyzése ugyanis a jelzett napon a következőkről értesít : »Illustrissimus Petrus Bethlehem de Ictar Comes Comitatum Hoenjadiensis ¹⁾ et Maramaronsiensis perpetuus, dominus in Hoest et Iliae.²⁾ 17«. Kíséretében több magyar ifjút találunk : ³⁾ Tótváradi Kornis Mihályt, ki egyúttal Bethlen Péter udvarmestere volt, Daniel Jánost, Bethlen Jánost,⁴⁾ Abaffy Lászlót, Töltsei Istvánt, a gróf tanítóját és Tornai Gáspárt, kik nemcsak a gróf állandó környezetét alkották, hanem az egyetemre is beiratkoztak.

Az udvartartás vezetése, Kornis Mihályra volt bízva ; neki, valamint a praeceptornak, állandóan tudósítania kellett Bethlen Istvánt Péter gróf tanulmányi előhaladásáról, a kiadásokról, s a kor szokása szerint olyan hírekről is, melyek a fejedelmi udvart, vagy környezetét érdekelhették. Ezen szempontok alapján értékesnek kell tartanunk Kornis Mihálynak Bethlen Istvánhoz intézett alább következő levelét 1627 ápr. 16-ról, annál is inkább, mert egyéb részletezőbb adatunk nincs is Bethlen Péter külföldi iskoláztatásához. A levél eredetije a gr. Bethlenek keresdi levéltárában.

Illustrissime Comes Dne Dne mihi clementissime.

Salute meorumque humillimorum officiorum paratissima semper, promptissimaque commendatione praemissa, etc.

Az Ngod 11. Januarii Kassán kegyelmesen írott levelét nekem

¹⁾ Hunyadiensis.

²⁾ Hust et Ilye.

³⁾ Album studiosorum Academiae Lugduno Batavae. (Hága, 1875.) col. 195.

⁴⁾ »Johannes Bethlehem etiam nobilis Transilvanus 14.« (u. o.) Kétségtelenül a későbbi kancellárról s történetíróról van szó. Bethlen János 1613 körül született (*Szilágyi S.* : Erd. irodalomtört. Budapesti Szemle. IV. 422. l. *Lázár* : Erd. főispánjai etc. 18. l.) tehát 1626-ban, az anyakönyvi bejegyzéssel egyezően, életének tizennegyedik évében volt. Ez az adat, úgy látszik elkerülte Bethlen János életírói figyelmét.

4. Aprilis adák meg, melyből, hogy megértém az Ngtok boldog, jó egészségét, szívem szerént örvendezvén, Istennek nagy hálákat adtam, adok is. De az holott azt olvastuk volna, hogy az uramnak ő Ngának, ez eljött aprilisnél tovább tanulásra való nem levő szándéka, mely nagy szűbeli fájdalmot és szánakozást szerzett legyen Ngodnak, azt bizonyára mi is megszomorodott szívvel olvastuk, sőt szűbül kívántuk és akartuk volna, ha Ngod az helyett kedvesb és kívánatosb hirt vehetett volna. De mivel az állhatatlan világ ily lévén, hogy az embereknek elméjeket, kiváltképen pedig az gyöngé ifjaknak úgy elfordítja, hogy magok se tudhassák mit kívánjanak; innét indítottatott volt ő Nga arra az írásra, nem onnét, hogy valakiknek stimulálásokból abaligonaltattatott volna, holott az féle emberekkel nem volt, nincs is ő Ngának conversatioja. Ha pediglen valakiknek ösztöklésekből ez felől én bennem haesital Ngságod, az távolý legyen; mert ha szintén azt nem tekinteném is ebben, hogy nékem az jüvendőben minemő gyalázatomra fordulna, azt igen szemeim előtt forgatom, hogy jaj azoknak, az kik megbotránkoztatnak másokat, kiváltképen idvességes és előmeneteles dolgokban indult gyenge ifjakat. Nem is reménylem, hogy ő Nga, az vagy körülötte levők azt látták volna tüllem; sőt inkább, hogy az tanulásra ő Ngának jó exemplomot adjak, magam is éjjet, napot egygyé teszek és csak ebéd, vacsora kült fel olvasásim közöl, oly igen az olvasásnak adtam én is magamat. Az holott pediglen azt irtam volt Ngodnak, hogy erre a gondviselésre mást constitualna helyettem, mely dologból Ngod felőlem külömb reménységben lött légyen: oh hatalmas Isten, mely megkeseredett és szomorodott szűvvel kellett énnékem ez szót olvasnom, te egyedől látod. Holott nem az végre irtam volt, hogy azzal az Ngod kegyelmessége megbántódnék, az vagy molestiat igyekeztem volna szerzeni, absit, absit: most készebb volnék életemet, látván, hogy sem mint az lenne; hanem az ide való állapotokat látván, bizonyos okokra nézve akartam azokat Ngodnak jelenteni. Ezzel ilyen tisztességes állapottól nem futottam, magamról le sem akartam ez böcsöletes tisztet rázni, mely az én iffiui állapotomhoz és ily méltatlan voltomra nekem bizony szűbül kívánatos és fölötte kedves, mely által mind Ngságtoknál, nekem kegyelmes uraimnál, mind ez országban levő nagy embereknel magamnak esmeretséget nyertem, melyet bizony ez világi minden kincseken felől emelek és becsülek. Az mint pedig akkori írásim között is azon könyörgöttem, hogy azzal az Ngod méltósága meg ne bántódjék és nem az én írásom, hanem az Ngod kegyelmes akaratja szerint légyen, úgy ez mostani alázatoson írott levelem is intercedal azon, hogy Ngodnak azok nehézségére ne legyenek, hanem azokról kegyelmesen megbocsátván, légyen elébbeni felőlem concipialt kegyelmes, jó reménységben, mely bizony Ngodat meg nem csalta soha, megsem csalja;

si autem hac in parte non peccavit ignorantia, ut mihi det veniam vestra clementia, humiliter peto et dein latiora scribere ne dedignetur, obnixero. Mivel pedig arra is Ngod kegyelmesen admonial, hogy ezután azbeli szándékomnak békét hagyjak, ez Ngoddal nyilván legyen, hogy én immár azt Ngod parancsolatjára, ez mellettünk levő Ocianusnak mélységes örvényébe vetettem, melyet ennek utánna soha Ngod nem hall; hanem valamig élek és kívántatik szolgálatom, Ngságtoké vagyok. Ez vagy on azért hátra, hogy Ngodtól megnyerhessem, hogy én bennem megnyugodván és felőlem tökéletesen elhiggye, miglen Isten erőmet megtartja, valamiket Ngod nekem parancsolt és előmben adott, azokban hiven, igazán eljárók. És hogy ő Nga körül nem csak oly szorgalmatos, hűséges gondviseléssel leszek, melylyel igaz szolga jó ura körül szokott forgolódni, hanem azzal az affectussal is, melylyel édes atya, vagy anya szokta magzatját követni. Az holott esmét Ngod erre fölötté int és obtestal bennünket, hogy totis viribus azon legyünk, miképen persuadialhassuk és reá vehessük ő Nagyságát arra, hogy még itt helyben ez jüvendő januariusig tanuljon, erre Isten bizonyosságunk, hogy mind ennek előtté igen rajta voltunk, mostan is azon vagyunk, de még ez ideig rá nem vehettük, mindazonáltal mi az Ngod parancsolatja szerint ezután is erüldünk ha mit efficialhatunk, de hogy rá vegye magát igen dubitalunk. Hanem az Ngod kegyelmes parancsolatira és kegyes atyai kívánságira nekünk is intés és kérésünkre nézve arra igrte magát, hogy addig, miglen Ngtok rendeléséből ide jüvő ember elérkezik, tanul, az mint ereje s elméje engedi, de az délesti időt az arithmeticanak és galliai nyelvnek tanulására akarja fordítani, melyek úgy vagy on, hogy azok is hasznosok és igen szükségesek. Az tanulása felől mint progredialt és ez után is akar ő Nga procedalni Ngod maga leveléből ő Ngának, bőségesben pedig Töltséki István¹⁾ U. certior leszen. Az idegen nyelveknek állapoti felől az mi neki az német nyelvhez, elébbi írásom szerint reménységünk nincsen, de az galliaihoz Isten után vagy on, mivel magának is inkább láttatik ahhoz inclinatioja és az mely mostani gallus gazdánál vagyunk, váltig szorgalmatos ő Nga informálásában, immár mint proficialhat ő Nga, azt Isten s az üdő mutatja ezután. Im értem kegyelmes uram az Ngod írásából azt is, hogy az uramnak ő Ngának asztalára szolgáltató rossz eledelek felől, minemő búsulásban legyen, mely Ngod ezbeli busulása bizony nekem nagy szivem fájdalmára vagy on, valakiknek azért informálásokból esett, bizony nem dicsiretes dolog, hogy mind Ngodnak szomorúságára, mind nékem szübeli fájdalmomra hintett olyan szókat. Bezzeg az kereszténység az olyatén embereket arra vitte volna, hogy róla ha mi

¹⁾ Az Album szerint: »Stephanus Toeltsoki Hungarus, eiusdem illustris comitis praeceptor. 26.« col. 194.

fogyatkozást láttanak gondviselésemben, szememben intettek volna, nem hátam megett. Ha az uram ő Nga panaszolkodott volna, méltán szenvedném, de holott maga is hallván csudálkozik rajtok, az kik így szomorítják Ngodat, bizony nekem keservesen esik. Oztán az uram ő Nga sem olyan gyermek immár, hogy ártalmára és hasznára való dolgokat meg nem tudna distingvalni, ha azért egészségének nem szolgált volna, bizony Ngodnak is hirivel volt volna eddig. Annak fölötte az Ngod előmben adott kegyelmes parancsolatit is előttem akarván hordozni, hogy oly szállásra szállítsam ő Ngságát az hol valami infamiában forgók ne legyenek, ily becsületes fő embereket consulaltam ez felől, mint *Plessius*, doktor *Alting* és *Poliander*¹⁾ uramékot az kik minden itt való szállások közül leginkább azt svadialák, de ám ott csak két holnapig lakánk, azoltától fogván ennél az gallus gazdánál lakunk. Ezeknek resolválásokra és belőlek Ngod előtt magamnak való kiextricalosokra sok kívántatnék, de mivel az panaszolkodást követni nem akarom, az vádlás annál inkább virum cordatum non decet ; az szemben való szállásra, kinek kinek, Isten Ngod kegyelmes szini eleiben vivén, az megfelelésre kész vagyok. Ngod azért ezbeli busulását sziviből kivetvén, azon megnyugodjék, hogy az itt való állapotokhoz képest ő Ngának se étekből se italából fogyatkozása nincsen és valamikor ő Ngának vagy ser, vagy bor italból, az vagy flöstükem dolgából kívánsága vagyon, abból én nem praescribálok, hanem ő Nga hozat magának, nekem csak arra vagyon gondom, hogy azfélékért hamisan többet ránk ne irjanak, hasonlóképen ő Nga után levőknek. Istentől erőt, segítséget reá kérvén azon is leszek, hogy se előttem, se pediglen magammal együtt Ngod eleiben panaszt rám ne vihessek ; de mostan ez féle excusatiokat hátra hagyván, térek az uram ő Nga egészsége és magaviselése felől való írásomhoz, mely tudom, Ngodnak is kedvesb és kívánatosb, nékem pedig sokkal gyönyörűségeseb. Elsőben is azért egészsége felől Ngodnak azt irhatom, Istennek szent neve legyen áldott, mind eddig, mind mostan igen jóban volt s vagyon, ő Nga után levők hasonlatosképen, magasságára ő Nga ékesen felhuzalkodott, természetben pedig vastagodott és szépen teljesedett ; sőt nem csak teste állásában, hanem tudományában is látható és tapasztalhatóképen nevelkedett, kiért az mi Istenünknek sz. neve áldassék és magasztaltassék. Az tisztességes tanulásban mind ez ideig ő Nga oly szorgalmatos volt, hogy inkább nem is kívántatott, ez után is igireti és ajánlása szerént, az mint feljebb is íram, ő Nga az menyire ereje s elméje engedi, azon leszen, hogy idejét haszontalanul nem mulatja és Ngodnak is ennyi költségét hiában nem igyekezik

¹⁾ Joannes Polyander a Kerkhoven (1568—1646) az egyetemnek több ízben rektora, theologiai tanár. (Album etc. IX—X. ll.)

külteni. Az mi pedig legkévánatosb és idvességesb, az isteni szolgálatban, tökéletes és tiszta életnek megtartásában oly foglalatos, hogy tudom ezekért mind Isten előtt kedves, mind pedig emberek előtt dicsiretes, látom. Maga viselésben csendes, beszédeiben mértékletes és szemérmetes, mely jó magaviselésével mindeneknél az kik látják, magának nagy szeretetet conciliál és magához hajt. Conversatioja itten vagy on az cseh király ő felsége 4 fiacskáival és az frisiai orientalis Nassovicus gubernator három fiaival, azoknak becsületes ephorusival és több fő professorokkal; többi között kiváltképen Doctor *Alting*, *Rivet*¹⁾ és *Poliander* uramékkal az ki mostan Magnus Rectorrá választatott. Ezek után akarám azt is Ngodnak érté- sére adnom, hogy mivel itten mind galliai forma köntösökben járnak, ő Ngának is az zöld skarlátból kellett oly forma köntöst szabatnom, mely hozzája való eszközökkel és solovarival együtt készült 145 itt való forintokban, az forint mint az előtt is megírtam, csak egy tallér- ban vagy on harmadfél. Az gyermekeknek hasonlóképen tisztességes vörös posztóból, mind az háromnak talpig való új köntöst, mely készült 186 itt való forintokban. Jól lehet ezekre talám Ngodtól kellett volna elsőben instructiot várnom, de ebben egyéb semmi- képen nem lehetett. Az költség állapotja felől ezt írhatom, az mint 4. die Martii írott levelemben, még vagy on 90 tallérunk, mert erre az holnapra való asztali fizetést kiadtam vala. Vagy on esmét 36 medvés tallérok, melyeket itt elvenni nem akarnak, annak fölötte az 70 tallérok, melyek *Mikó Ferencz* uram hozott kétszáz tallérok- ból maradtanak. Az aranyok még eddig ugymint 500. intacti vad- nak. Ezzel az költséggel még alkalmas ideig megélnők, csak Isten ő Ngságának adjon jó egészséget és tanuláshoz való kedvet. Hogy ezt is ne praetermittáljam, ő Nga mesterével, az gyermekek, Tornai Uram külön-külön házakban vadnak, én is külön vagyok, mely külön való lételem bizony nékem sem esett eddig káromra, mivel az Ngod kegyelmességéből vött 30 tallérokot ilyen ususra fordítottam, hogy egy mathematicust fogadtam és ahhoz az tudományhoz való instru- mentumokat szerzettem, melyben magamat exercialván, Isten enge- delme és az Ngod kegyelmessége után, az arithmetican, geometrian in mensurandis distantis által mentem, mostan az geographiában forgolódom és rövid napok mulva Isten segítsége után az fortificatiok- nak tanulásihoz kezdek; mely dologra való képest bizony magam is igen kívánnám és akarnám, ha ő Nga még itt maradna esztendeig vagy meddig; mindazonáltal ugylegyen, mint Istennek kedve és Ngtok akarátja. Végezetre, hogy Ngod arra méltóztatta magát, hogy az mi kegyelmes urunknak és édes hazánknek állapotja felől tudósított, azt

¹⁾ Andreas Rivetus (1572—1651) theologiai tanár. (Album etc. IX—X. l.)

Ngodnakalázatosan megszolgáljuk, csak az Űristen immár ő fölségének és nemzetünk ilyen győzedelmes fáradsága után adjon állandó csendes békességet, de az itt való embereknek örömökre nincsen, mert urunkban vala Isten után nagy reménységek, melyre való képest mi is nem hirdetjük, hanem hallják másoktól elébb. Én is ha mi bizonyost tudnék az ide való állapotok felől, Ngodnak örömet megírnám, jól lehet nova quam plurimo, sed quia incerta ; azok közül azt irhatom, hogy az angliai és galliai királyok között nem kicsid ellenkedés támadott és így mind két fél hadat gyűjt. Mondják ezt is, hogy az galliai király ott az maga országában egy Rosello nevű igen nevezetes várost akar megszállani, ezt praetendálván benne, hogy ők volnának ösztönzői az angliai király bellicus motusra való indulatinak. A hispaniai király 100 tall . . . .¹⁾ kivel adós az antverpiai és egyéb helyeken való kalmároknak, ezt az adósságot tiz esztendőkre szállította, hogy akkor adja meg és hogy mostan nagy hadat conscribal azt írják az tengerre is . . . .²⁾ Classist készítettett, mi szándéka legyen avagy mely felé. Angvis latet in herbis. Az itt való állapot mostan csendességben vagyon, mindazonáltal hallván, hogy Spinola hadát készíti, félvén ezek álnokságától az mint beszélük Princeps Auraicus is, mehelt az üdő kinyilik, táborban akar szállani. Hirdetik azt is, hogy az angliai király 1200 gyalogot akar az dániai királynak küldeni, de inkább hiszem, hogy csak verbis ; az galliai királyt azért bizonyoson mondják, hogy küldet, de mennyi számut, nem írják. His Illmam Vram M. vivere, valere et florere quam diutissime et felicissime una cum suis animities precor ; meque totum quantus sum tibi tuisque dedo et consecro Comes Illme ! Dabantur Lugduni Batavorum die 16. Aprilis Anno Domini 1627.

Illustrissimae Vrae Magnificentia addictissimus et ad omnia mandata promitissimus servitor humillimus.

Michael Cornis mp.

P. S. Az mit oda feljebb kell vala írnom, utóljára juta eszemben, hogy az gyermekek felől is írjak. Irhatom azért, hogy jó egészségben vadnak, tanulnak is, az mint tüllek lehet, de az költségek szinte elfogy s így ha az actiak nem providialnak, az Ngságodéra szorulnak. Az mennyi, vagy talám még egy két holnapig megérik vele.

Kirül : Illmo Comiti Dno *Stephano Betthlen de Iktar*, Comitatuum Hunnyad et Marmarusiens : Supremo ac perpetuo Comiti etc. (Zárópecsét.)

Közli : LUKINICH IMRE.

¹⁾ Az eredetiben kiszakadva.

²⁾ Az eredetiben kiszakadva.

A surányi erdők rendtartása.

Anno 1776. die 14 septembris in possessione Surány J. cottui Bereghiensis ingremiata sub praesidio spectabilis ac generosi domini *Georgii Baij de Ludany*, qua etiam per spectabiles dominos Samuelem Patay de Báj et Ladislaum Szakadáti, qua fratrem natu majorem authoritati coram legali testimonio perillustris ac gener. dominorum Emerici Görgey de eadem Incl. Comitatus Bereghiensis ord. Jud. lium et adjuncti ord. jurassoris Sigismusdi Fabján celebrata est in re urbana sedes dominalis. Qua occasione subinserta negotia conclusa et subditis proposita ac interpretaetive injuncta sunt:

Primo. Quantum ad silvam. Minthogy ab ingressu urbarii az erdőkben semmi bizonyos dispositiót a földes uraság mind eddig nem tett s' ahhoz képest néminémü excessusok is találkoztanak, melyek bizonyos respectusból pro praesenti amnistiáltatnak. Arra nézve, hogy mind a földes uraságok, mind azoknak tisztjeik mind kiváltképen az jobbágyok és taxások magokat alkalmaztatni és az urbariummal bejött rendekben jó móddal előmenni tudhassanak, minden circumstanciákra nézve ilyenén rendelkezések tétessenek:

Először. A mi a tűzfát nézi, mivel hogy az erdőkön az esett és elült fák oly bőv mértékben vagynak, hogy alkalmas esztendőig sem consummáltathatnak, azért *ezentűl* (így!) semmiféle nyersfának vágása tüzre meg nem engedtetik, hanem ha irtások által, mely mivel hogy a jobbágyoktól megtiltatott, hogy ha akar in concreto a földes uraság, akar in particulari közönségesen, vagy maga embereinek irtás végett excindálna vagy engedne

Másodszor. Ami az éppületre vagy közjóra nézendő *fajzást* illeti, minthogy *ezentűl* az erdők kemény inspectiók alatt lesznek, azokban sem lészen szabadsága a jobbágyoknak, hogy magok tett-czések szerint netaláni káros helyen is vághassák. Hanem ezen inspectióra elől állíttatván a tettes, nztés és vitézlő Báji Patay Sámuel ur tisztartója, akar egy akar más urnak embere hasznos és szükséges éppületet tenni kívánna, magát ottan jelenten tartozik. Hogy így vagy maga kimenvén vagy arra rendelendő emberét kü:dvén, oly helyen a hol károsnak nem tapasztallya az éppületnek mivoltához képest megkivántatókat ki mutogassa vagy mutogattassa. Ezen rendelkezés alá rekesztetvén minden közjóra nézendő éppületeknek mivolta, az akar nemes vármegyét akar más köz szükségét illessen. Azonban ámbátor az Urbarium az éppületekhez megkivántató fákat megengedni láttassék is, de mivel úgy tapasztaltatik, hogy a rekeszeknek és kerteléseknek nem csak gondját nem viselik, hanem azokat esztendőnként felmívelni is szokták, és így az *illyeténekkel* mind eddig is nem kevés károkat okoztanak, ebben is azért oly mód observáltassék, hogy hanemha valamely történet

által rekeszeinek elromlását vagy pusztulását comprobállyá, három esztendeig ujjonnan való rekesztésre fa vagy vessző nem engedődik, tartozván ebben a helység oly vigyázással lenni, hogy akiknek szomszédja vagy más akárki az illyeténnekbe kárt tenne, azt kikeresni s' satisfactiot tenni s' tétetni el ne mulassák, különben a vigyázatlanságnak terhét a bírók fogják szenyvedni.

Harmadszor. Minthogy a helységnek különös erdeje nincsen, valamint az Urbariumban is specialiter observáltatik azért minden földes ur maga embereinek az Urbariumba expressált válcásra makkolást engedvén most ugyan legközelebb, de ezentül az erdők tilalmának idején ugymint *Kis asszony napkor* minden ember maga sertéseinek számaikt *erdőbíró* uramnak igazán és minden csaláldság nélkül feladni tartozik sub poena confiscationis. Azontul pedig a szokott tilalmast úgy observálni, hogy mind addig míg a földes uraság által a makkolás fel nem szabadítottatik sertéseiket az erdőre bocsátani ne merészellyék. Menyivel inkább az eddig observált szokás szerint a makkot verni. Különben az földes uraság által az excessusokhoz képest rendelendő büntetést el nem kerülnek, úgy mint első történetre egy forint, második duplán, harmadikra jószágának elvesztése statuáltatván.

Negyedszer. A fával való kereskedés egyátallýába megtiltatik. Ha pedig akár egy akár más uraság maga embereinek megengedné bizonyos alkura, az illyeténnek vágásában is, az fellyebb kitett rendelés szerint *erdő bíró* uram dispositiójával eshetik meg, úgy mindazáltal, hogy mivel passus nélkül a Tiszán nem bocsátatnak, bátor erdő bíró uram nem generaliter, hanem minden alkalmasságra a passust ki adná is, de annak authenticisatióját az urral, Bay György urammal véghez vigyék, különben semmit se ponderálljon. A mi pénz pedig incassáltatni fog, azt erdő bíró uram ergo ratiocinium communis divisióra a földes urak között fogja bocsátani.

Ötödször. Mind erdőnek mind mezőnek tilalmát az eddig is szokásba lévő mulcta s' kárnak refusiója alatt nem csak a helység is observálni fogja, hanem abban magok hasznokra nézve is különösen vigyázzanak, magok részokról kerüllőket is állítsanak, a tettes, ns vármegyének szoros rendelkezéséhez képest; azok pedig nem különben erdő bíró uramtul függjenek s' minden behajtandó jószágot kezébe adjanak s' onnan váltassanak.

Seundo. A mi a halászást, csikászást, vadászatot és egyéb dominale beneficiumokat illeti, azok a parasztoktól az Urbarium ereje mellett az után is tilalmasak lesznek. Minthogy továbbá minden jobbágnak az urbarialis competentíája ki lesz adattatva, a communitásnak pedig se fölgye se réttye nincs, ahhoz képest semmi közönséges helyeken levő réteket a jobbágnak kaszálni sub poena confiscationis nem leszen szabad. Ha pedig a fent írt beneficiumokat

az helység exarendálni akarná, az iránt erdő bíró urammal egyezzenek s ebből való proventus az Uraság közt divisióra menyen.

Tertio. Ezeknek minél szorosabb directiója és bővebb hasznára az földes uraságnak feltalálendő igazgatásoknak módja in capite ben lakó földes ur tettes, nztes, vitézlő Ludányi Baji György dexterritására bizattatnak.

Quarto. Addig is mig a több földes uraság jurisdictioja alatt lévőeknek obtingentiájokat emensuráltatván az urbarium szerint rendeket szabnak, tettes nztes és vitézlő Báji Patay Sámuel ur részéről ezen most tartatott uri szék alkalmatosságával az urbarialis competentia kiosztattattak és kinek kinek effective assignáltattak. — Actum anno die locove supra notatis.

Ludányi Bay György

ugy is mint tettes, nztes és vitézlő Báji Patay Sámuel ur plenipotentiarissza, mpr. (p. h)

Coram nobis Emerico Görgey de eadem, J. Cottus Bereg ord. Judlium mpr. (p. h)

Sigismundó Fabian ejusdem J. Cottus, ord. jurassore mpr. (p. h.).

Praesentibus spanis ex parte spectabilis domini Francisci Rédey : Stephano Réchey.

Ex parte vero perillustris demini Pauli Farkas : Georgio István.

(Eredetije Ludányi Bay Károly levelesládájában).

Közli : ks.

Egy 1457. évi ismeretlen békekötés.

1457-ben, V. László király szerencsétlen uralmának utolsó esztendejében június vagy július havában, — mint a köztörténelemből tudjuk — a király, továbbá Szilágyi Mihály és Szilágyi Erzsébet közt békekötési kísérlet történt. Mivel azonban az V. László király részéről megajánlott békepontokat Szilágyiék el nem fogadták,¹⁾ a békekötés kísérlete hajótörést szenvedett és így a polgárháború újra elkezdődött. Szilágyi Mihály még 1457 augusztusában javában toborozza a cseh zsoldosokat²⁾ és ime mégis szeptember 8-án a következő 1458. év Szent György napjáig békét, illetve fegyverszünetet kötnek Szilágyival V. László király megbizottai : Perényi János tárnokmester és Brandisi Giskra János sárosi főispán, mindketten a felső részek főkapitányai.

A fegyverszünet maga és annak pontjai eddig ismeretlenek.

¹⁾ V. ö. Teleki : A Hunyadiak kora Magyarországon II. kötet 534—536. ll.

²⁾ Bártfa város levéltára 1457 augusztus 19. Tokaj.

A 6 pontból álló fegyverszünet érdekesen írja le a két párt területi eloszlását. Látjuk a szövegből, hogy az ország mely megyéi melyik párthoz tartoznak és hogy az egyik párt főfészke Kassa, míg a másiké Tokaj.

Maga a fegyverszünetről felvett oklevél, — melynek egykorú másolata Bártfa szabad királyi város levéltárában őriztetik — eddig ismeretlen és érdekes szövege a következő:

1457 szeptember 8. Kassa.

Perényi János tárnokmester, Brandisi Giskra János sárosi főispán, a felsőrészek kapitányai V. László király nevében Horogszegi Szilágyi Mihály nándorfejevári kapitánynyal hat pontból álló békét kötnek.

Nos Johannes de Peren, thavernicorum regalum magister, necnon Johannes Gyskra de Brandis comes de Saros, partium superiorum regni Hungarie capitanei generales, harum serie volumus pervenire ad notitiam universorum, quod nos nomine et in persona serenissimi principis et domini domini Ladislai Hungarie etc. regis, domini nostri naturalis et gratiosissimi auctoritateque nostri capitaneatus per suam maiestatem nobis concessa, tamquam pacis zelatores, cum magnifico domino Michaeli Zylagy de Horogzegh capiteano castris Nandoralbensis etc. pro se ac nomine et in persona magnifice domine Elizabeth ipsius sororis, relicte quondam spectabilis et magnifici domini Johannis de Hwnyad gubernatoris, universisque ipsorum amicis fautoribus, hominibus, servitoribus adherentibus faventibus et partem eorundem tenentibus, ad certarum pacis threwgarum devenimus unionem, regio tamen consensu nobis accedente, sub certis conditionibus inferius declarandis firmiter et vigoroze observandis. *Primo*: quod huiusmodi pax et trewge nobis ceterisque dominis prelatis baronibus proceribus et nobilibus, item civitatibus, opidis, villis et possessionibus universis comitatum in cultello Casschoviensi, utputa Scepus, Saros, Abawywar, Thorna, Zemplen, Wugh, Borsod, Gemmer et Hevess, in Crempniciensi vero Zoliensi, Newgradiensi, Hontensi et Baars existentibus, sed et aliis bonis possessionibus et hereditatibus ac hominibus in eisdem commorantibus ubicunque intra regnum Hwngarie constitutis, ad nos et eosdem, aut alterum eorum pertinentibus per dominum Michaeli Zylagy necnon partem dicte domine gubernatricis ac eorum amicos fautores homines servitores adherentes faventes et eis assistentes supradictos, a datis presentium usque ad festum beati Georgii martiris inclusive, de anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo octavo proxime affuturo firmiter et inviolabiliter observentur. *Item* ad hanc pacem si voluerint, sint inclusi similiter universi prelati, barones, nobiles, civitatenses et cuiuscunque alterius status homines in comitatibus scilicet Posoniensi, Nitriensi, Trenczyniensi, Thwroc,

Lipthowiensi et Arwa sub nostro capitaneatu commorantes et partem serenissimi domini nostri regis observantes, quibus huiusmodi ordinatam pacem quantocius tenebimur insinuare. Et si qui ex ipsis in hac pace nollent includi, eosdem a datis presentium infra unius mensis spacium parti adverse debemus notificare *Item* ex quo Pangracius de Sancto Nicolao etiam hiis trewgis debet includi, ideo dominus Michael Zylagy tenetur quantocius eundem superinde advisare. Qui si nollet in eisdem stare, per hoc trewge non sint violate, sed dominus Michael debet nos in spacio quatuor septimanarum de mente ipsius Pangracii desuper informare. *Item* mercatores ceterique forizantes ac quicunque alii cuiuscunque status homines, utriusque partis, presertim etiam de comitatibus Zabocz, Beregh, Zathmar, Wgocha, Byhor, utraque Zolnok, Chanadh, Themesiensi, Orod, Crasso, Zorand, Bekes et Chongrad aput dictam condam gubernatricem¹⁾ et Michaellem de Zylagy habitis in suis factis proficiscendo, libere, pacifice et absque omni impedimento cum suis mercantiis rebus ac bonis ad loca utriusque partium hinc inde procedant tute et secure. *Item*, si alicui partium stantibus trewgis, aliqua dampna qualitercunque casualiter per partem alteram inferrentur seu evenientur, per hoc ipsa pax non debet violata censi, sed ad statim pars ipsa post notificationem dampnorum commissorum cui superinde conquestum fuerit, duos aut tres notabiles de comitatu in quo dampna perpetrata sunt, deputat viros, qui rei geste seriem audiendo, ad maximum in spacio quatuor septimanarum si omnino cicius fieri non poterit, parti lese de dampnis perceptis satisfactionem impendant effectivam. *Item* quia dicte trewge et pax serenissimo domino nostro rege, ut premittitur consenciente, per nos debeant observari, ideo necessitate super eo habebimus suam maiestatem requirere et avisare, quas si sua serenitas nollet acceptare, ut non speramus, ex tunc id parti adverse infra unius mensis spatium tenebimur significare. Similiter, si etiam ex quacunque alia causa stante pace in dictis trewgis ulterius nos seu ipsa pars adversa stare nollemus aut nollet, hoc idem una alteri sub unius mensis spatio trewgis perdurantibus antecederet cum bono homine ac literis et sigillis suis consvetis videlicet nos, parti adverse ad castrum Thokay et pars adversa nobis ad consulatum civitatis Cassoviensis debemus et tenemur renunciare. Hec omnia et singula suprascripta et quodlibet premisorum, nos uterque Johannes capitanei suprascripti etcet. promittimus et pollicemur sub bona fide nostra christiana rate firmiter et inconcusse observare et inviolabiliter facere observari, dolo fraude et malignitate absque omni, harum, quibus sigilla nostra presentibus sunt sub appressa, vigore et testimonio literarum mediante. Datum Cassovie

¹⁾ A szövegben hibásan így, »aput dictum condam gubernatorem« helyett, mert hisz Szilágyi E. ekkor még élt.

predicta, in festo nativitatis gloriosissimo Virginis Marie, anno Domini M^o CCCC^o quinquagesimo septimo.

Eredetije papiroson, egyszerű egykorú másolatban, Bártfa szab. királyi város levéltárában, 981. szám alatt.

Közli : DR. IVÁNYI BÉLA.

Bereg vármegye készülődése II. József fogadására.

Az 1772. év tavaszán Bereg vármegyében nagy riadalmat okozott a Helytartótanácsnak az az értesítése, hogy József császár, a magyar trón örököse, Erdélybe indulván, Vásáros-Namény vagy Ungvár felől a vármegyébe érkezik. Az első alispánnak — úgy látszik — nem nagy örömet okozott ez a felséges látogatás, mert mindjárt *egészségének változását kezdé tapasztalni*, melyhez képest a helyettes viczispánra, *Bessenyei Györgyre* bízta a dolgot, átengedvén neki a különös tisztességgel járó felelősséget is. Bessenyei uram ki akart tenni magáért s tudván, hogy a császár bármely felől érkezik is, Beregszászban avagy Munkácson megállapodik, ahhoz képest rendelkezett. Megírta a szolgabíráknak, hogy az utakat, hídakat és gátakat főképen a Tiszaháton hamarosan jó karba hozassák, nyerges és hámos lovakról, szekerekről, ételről, italról bőségesen gondoskodjanak, hogy a nemes vármegye szégyent ne valljon. Legyen hús, bor, fejeér kenyér, zsiradék, *jó savanyu káposzta*, aprómarha quantum satis. Asztali és főzőedényekről is gondoskodni kell, mivelhogy a Helytartótanács megírta, hogy a császár a földesuraknak nem kíván alkalmatlankodni, hanem a hol vendégfogadó, kincstári épület vagy plébánia nincsen, ott *paraszházakhoz fog szállani*, a bogárhátú viskókban pedig afféle uraknak való dolgok nem találhatók. Még 40 zsupp szalmát is rendelt Munkácsra, hogy a császárral érkező nagy méltóságok és generalisok édesdeden alhassanak. És ámbátor a Helytartótanács azt is tudatta, hogy ő felségét *holmi köszöntésekkel* ne terheljék, a viczispán úgy gondolkodott, hogy *a köszöntés nem árt, sőt szükséges* és legalább Munkácson, netalántán az orosz *püspök* illendő köszöntéssel járulhatna a császár elibe. Közhirrre tétette, hogy mindenkinek szabadságában áll a maga panaszát ő felségének írásban beadni, a névtelen följelentések azonban tilalmasok, a mi a vármegye urainak nem csekély megnyugvást okozhatott. De minden kommentárnál jellemzőbb és érdekesebb maga az alább következő utasítás.

Instructio itineraria augustissimi imperatoris.

Bizodalmas nagy jó uram, szolgabíró uram

Főlséges Urunk tsászárunk mostani napokban Bécsből megindulván, kíván ezen nemes vármegyén által Munkács felé Márama-

rosnak és onnan Erdélybe utazni, mely utazása eránt érkezett már az fölséges királyi helytartó magyar tanácsnak parancsolattya is hozzánk és abból mik legyenek az observatióra valók kitecczenek, hogy azért valamely részében erre utazván néminémü fogyatkozás ne történjék és mi jobbágyi kötelességünket véghez vihessük vármegyénknek is nagyobb diszire, úgy magunk becsületünknek fenntartására, kívántam előre hirül tenni, anyival inkább, hogy ordinarius vice ispány Uram maga egészségének változását kéntelenítetik tapasztalni, ezen alkalmatosságkor reám bizta a teendő rendeleteket, nem csak hanem hiba nélkül való effectuátióját is, és így tekintvén az intimatumnak mivoltát elsőben is Buda felé vevén uttyát *Szerencsen* állapodik, onnan pedig, ha az utak engedik *Tokajnak*, *Naménynak* veszi utját Munkácsra, ha pedig az utaknak alkalmatlansága nem engedi Namény fele jövetelit, Szerencsről *Sáros Patak* és *Ungvár* felé fog beérkezni Munkácsra, és onnét *Huszt*nak megyen.

Másodszor rendelnünk kellek egy vezetőt, ki ő felségét nem csak az jó és közönséges országutakon, hanem más egyéb felé jobbra-balra menőkön is, ha kívánni fogja, bátran és jól vezethesse.

Harmadszor szállását fogja tartani vagy vendég fogadóban vagy *paraszt házáinál*, vagy *cameralis házaknál* avagy *plebaniákon*.

Negyedszer egy földesurtól sem kíványa *accommodatióját* avagy késérését.

Ötödször az utak nem másképen hanem mint esztendőnként szoktanak reparáltatni ne csináltassanak, mindazáltal a *kotyák* bé töltesseken, gátak meg igazittassanak, az hid fái pedig, melyek rosszak volnának ki hányattassanak és jó fák rakattassanak.

Hatodszor senki holmi köszöntésekkel ne illesse ő felségét.

Hetedszer minden embernek szabad leszen panaszát írásban ő felségének be adni, de azt a ki praesentálni fogja subscribálja és semmit sub anonymo be adni nem szabad.

Nyolczadszor. Minden hálási station bizonyos ember rendeltessék, hogy számban lévén nálla mint az forspontosok marhái mint egyéb a féle esculenta poculenta, hogy az midőn fizetődnek azok, mindezeket kit mi fog illetni kezéhez adgya.

Kilenczedszer szükséges lovak és konyhára való jó idején megszereztesseken, hogy annak idejében fogyatkozás ne légyen.

Mindezeket tehát azért kívántam ide inserálni, hogy láthassák meg nagy jó uram, szolgabírák uraimék az parancsolatokat, kihez képest ha Namény felé találja ő felsége jönni, Naményban az *contribuens* házait úgy adoptállyá, nagy jó uram in omnem eventum, hogy tiszták légyenek legalább *nyolcz ház* több nagy méltóságok és generalisok jöven ő felségével, hogy abban fogyatkozás ne legyen és az ő felsége szállása szomszédságában kint egy föld konyhát is,

aztat deszkákkal befedve, csináltasson, mert nem tudjuk még, ha *éjczaki* quártéllya lesz e vagy déli ő felségének Namény ; Csarodán hasonlóul, a dominium pedig Beregszászba a quartélyházat és körülette való házakat, Gáton szintugy, Munkácson hasonlóul az quartélyházat, ha tiszt ur nincsen benne, mert olyan kvártélyba nem száll, a hol quártélyos tiszt vagyon benne. Hogy pedig valaki köszöntéssel menyen ő felsége eleiben, nem árt sőt szükséges Orosz püspök uram ő magának is hirül tenni, netalán az d. Clerus részéről valahogy gondolkodnának.

Az utak Naménytől fogvást Munkácsig főképen az hidak, gátak, kotykák az praemittált mód szerént reparáltassanak minden üdő halasztás nélkül, de főképen az Tiszaháton Tákos és Csaroda közt ugy egyébütt is az dominiumokban, Munkácson tul is Kisfalu felé. Valakinek panasza vagyon és ő felsége eleiben terjeszteni akarná, currentálni kell, hogy szabadossan az felül megirt mód szerént beadhattya.

Azomban a szükséges lovak száma ekképpen következnek : Naményban legyen *kilenczven ló* hámos, minden alkalmatossághoz 10 lovat számlálván, nehéz levén az ut és az hintók is, de ugy hogy különös kötelei is legyenek a gazdáknak, melyekkel holmit leköt-hessenek és *négyelőt* is vigyenek magokkal. Nyerges ló, jó erős nyereg s' egyéb szerszámmal. 2° ezen specificált lovak Csarodáig fogják vinni az alkalmatosságokat, azon lovak pedig lesznek a tizza háti járásból. Csarodára pedig a kaszonyi járás fog anyi lovat statuálni minden késséggel és onnan mennek Beregszászig. Hogy pediglen ez jobban s' helyesebben megessék, Naményban leszek én magam *Guthy György* urammal, Csarodán pedig *Morvay és Görgey* uraimék és jönni fogunk Beregszászig. Beregszászban ismét anyi ló minden készülettel és mennek Gátig. Beregszászban lehet ex parte dominii *Terebessy* vagy *Takács* uraimék közül egyik cum assummenda adlatus uno aut altero Commissario. Gáton ismét anyi ló szerszámostól, oda a dominium rendellyen egy alkalmatos embert, a ki az dolgot jól kormányozza és azon gáti lovak viszik Munkácsig, az holott is ő felségének reménylem *éjczaki* statiója fog lenni, onnat pedig ő felsége fog menni *Huszt* felé és három alkalmatosság Munkácsról Namény felé fog *Debreczenre* vissza küldetni a többi pedig ő felségével megyen, azért ugyan Munkácson az visszaküldendő ő felsége két hintájában és egy tár szekérében fognak kívántatni 30 hámos lovak Gátig, ottan ismét anyi Beregszászig, onnat anyi Csarodáig, onnat annyi Naményig és Naményból Vajáig fogják vinni az alkalmatosságokat az felséges császár számára és alkalmatosságiban való marhák, hat hintóban kívántatnak 60 hámos lovak, nyerges ló 14 jó erős és alkalmatos, melyen ő felsége és a többi méltóságok nyeregben fognak menni, paraszt szekér 4, ezekben hámos lovak

kivántatnak 32, melyek az bagazsiát fogják vinni, azonkívül egy nyolcz lovas szekér *Gyulai* és *Fabris* generalis urak cselédgyei számára, mely lovak és alkalmatosságok váltódnak fel Nyiresfalván, onnan pedig viszik Kisfalug, in summa pedig kivántatik Munkácson 100 hámos, 14 nyerges ló, anyi Nyiresfalván is, ugy hasonlóul Kisfaluban is, az hová az szükséges lovakat a munkácsi és felvidéki járások statuálni fognak és ugyan Kisfaluban *Alvinczi* és *Ilosvay* szolgabírák uraimék lesznek dispositores. Hogy pedig ezen lovak accurate és az szekerek készen legyenek és akkorra a mikorra az másik dispositiót venni fogom, de specie in speciem stationum et diei helyben legyenek, kérem, obtestálok sőt ex officio committálok mint szolgabírák uraiméknak, mint dominalis perceptor és fiscalis uramnak, hogy minden tehetségeket, erejeket, eszeket és igyekezteket arra fordicsák, hogy minden lovak conscribáltassanak, melyik hány találtatik azok el ne széledgyenek, hanem készen tartassanak és engemet voltaképen mennél előbb informállyanak, mennél hamarább és de tempore in tempus. Minthogy pedig azon utazásban némely naturálék is fognak kivántatni, secundum intimato acclusam listam, tudom okvetetlen, hogy ha Namény felől fog jönni ő felsége, főképen ha déltájban leszen Naményban, hogy Beregszászban leszen egyik háló statiója, az másik pedig Munkácson és ha Ungvár felől jön is ugyancsak Munkácson meg hál, azért Beregszászban pro omni eventu Munkácson pedig kécségnélkül dispositiót kell tenni az dominiumnak minden fogyatkozás nélkül ezekről: 70 font tehen hus és egy bornyu, egy bárány, 24 csirke, 3 lud, 2 öreg tyuk, 2 pulyka, de a bornyu és bárány megnyuzva, apró marha pedig mind kopasztva legyen reggel ipso die adventus, a tehen hus pedig főljön az tűznél, hogy elérkezésekkel fővése után ne kellessék sokáig várakozni; 6 font irós vaj, 4 font olvasztott vaj, 40 tojás, egy véka munt liszt, 2 font nádméz, 8 lemoni, 4 font szalonna, 4 font ökör zsir, mindenféle zöldség, ugy mint zeller, petrezselyem, hagyma, 100 fő olasz káposzta, egy véka savanyu káposzta, fejer kenyér, ezt reménylem 3 vagy 4 köbőlül elég lesz, egy hordó bor, konyha edény, czinkés villa, kanál, pohár, abrosz, keszkenő elégséges, és 40 zsup szalma rajta hálni. Ezeket Guthy uram is Naményban pro omni eventu megszerezze. Naményba, Varsányba lehet kapni és nem is lesz fogyatkozásunk benne a két helyről, ugy nem különben Munkácsról három alkalmatosságokkal Debreczennek visszamenő személyek intertentiójáról is, a fent megirt Munkáctól fogva Naményig kitött statiókon a szükséges forspont lovakon kívül dispositiót kell tenni, Kisfaluban pedig Ilosvay Ferencz és Alvinczy szolgabírák uraimék pro omni eventu ha ő felsége ottan találna hálni a fent megirt culinárékról ugy mindenekről oly formába nprovideállyanak, hogy fogyatkozás ne legyen annak idejében. Az cameralis házat ki kell

tisztíttatni és körülötte való szegény embereknek házait, hogy akár éjczaki, akár déli állapotása legyen ő felségének tiszták legyenek az alkalmatosságok. Mindezeknek effectusa iránt úgy igyekezzenek szolgabírák s' esküdt uraimék, hogy hiba ne legyen sem a lóban sem az culinárékban és asztali eszközökben. Ilosvay Ádám és János eskütt uraimék úgy intézzék dolgokat, hogy mind az utak mind egyebek effectusban menjenek mindnyájan, főispányunk ő excellentiája úgy nemes vármegyénknek reputatióját, magunk becsületit sőt szoros jobbágyi kötelességünket magunk előtt hordozván. Hogy pedig ezek mind jobban kormányoztassanak, szükséges a tiszaháti szolgabíró uramnak az kaszonyival, felvidéki pedig a munkácsival correspondenten lenni és mindenekben egymás segedelmével egyetérteni. Ezek felett a dominium gondolkodják egy activus és alkalmatos emberről az ki ő felségét Husztig minden utakon eltuggya bátran késérni, tudván mindenfelé az utakat Kisfalutól ugyan Ilosvay Ádám eskütt uram is elkísérheti, Naménytől pedig Munkácsig Guthy Lajos eskütt uram. Utóllýára mihelyest bizonyost szerzek a jövetelről és megtudom merre és mikor jön ő felsége, azonnal meg fogom írni szolgabírák és dominalis perceptor uraiméknak, az kívántatók mindazonáltal mind készen legyenek, mert akkor hirtelen nem kapdoshatunk széllyel, maradván

Bizodalmas nagy jó uramnak, szolgabíró uramnak

Beregszász 19 aprilis 1772.

igaz köteles szolgája :

Bessenyei György mpr.

(Bereg vármegye levéltára 1357. sz.)

Közli : *ks.*

M. N. MUZEUM

Levél-tári Osztálya

Cs. Sándor Imre

gyűjteménye

1934. év 40. szám.

ADATOK A MAGYAR PROTESTÁNS GÁLYARAB LELKÉSZEK TÖRTÉNETÉHEZ.

— HETEDIK KÖZLEMÉNY. —

LVII.

Drezda 1675. december 20. A szász választófejedelem levele I. Lipót magyar királyhoz, melyben arra való hivatkozással, hogy bizonyára tudtán kívül történik az az eljárás, melyet némely magyar püspökök, hivatali hatalmukkal visszaélve, a magyar evang. egyházak és iskolák szolgálival elkövetnek, midőn nem csupán javadalmaiktól fosztják meg őket, hanem erőszakosan térítvények aláírására kényszerítik, piszkos börtönbe záratják és mivel vallásukhoz állhatatosan ragaszkodtak, eladták őket Nápolyba a gályákra, hol emberfeletti kinokat kell kiállaniok, kéri hogy rendelje el szabadon bocsáttatásukat.

Wann Euer Käyserliche Majestät unvergleichlichen und weitberufenen Clemenss Ich und jederman nicht so überflüssig versichert, und dessen vergewissert, dass Dero erbarmendes Käyserliches Gemüth so güthigst wäre, aller deren Beträngten, die zu Dero von Gott verliehenen hohen Thron sich nahen, ihre Noth mit sanfftem Muth anzuhören, und nach Befindung dem Unschuldigen zu helfen, so würde Ich anstehen, nachfolgendes Euer Käyserliche Majestät vorzutragen, und solches dero allergnädigsten und erbarmenden Abhelffung zu übergeben. Es ist, allergnädigster Käyser und Herr, an dem, dass so wohlin- als ausserhalb des Heiliges Römischen Reichs erschollen, wie der unvergleichliche Religions-Eiffer der Bischoffen mit ein und des andern Gewalt habenden Magnaten in Ungarn es dahin gebracht, dass nicht allein die Evangelischen Kirch- und Schul-Diener ins gemein aus ihrem Beruff und Vaterland, auch von ihrem zeitlichen Vermögen und Abnöthigung deren dem Facto widrigen Rewersalien aus selbigem Königreich verwiesen, sondern auch eine ziemliche Anzahl, derselben, nachdem sie die vorgelegten Reversalien nicht annehmen und dieselben Subscribiren wollen, als malefiss-

Persohnen in harte Gefängnüss geworffen, auch mit Hunger und vielem andern Elend jämmerlich gequalet, und da sie die Religion nicht andern wellen, vollends in schweren Eisen und Banden mit Zwang nacher Neapolis, gleich einer Heerde Vieh, durch viele Provincien erbärmlich getrieben, und, als ob es die heilosesten Delinquenten wären, auff die Spanische Galeeren geschmiedet, und anstatt der Slaven, ohne Verschonung der ältesten Greisen, in die abscheulichste Dienstbarkeit geworffen worden, wie dann der unaussprechliche Jammer solcher elenden armen Leute, sampt dem unerhörten Exempel, bey allerseits ReligionsVerwanten auch ausser Teutschland eine hertzliche Erbarmung und Mittheiden verursachen.

Wann Ich dann anders nicht glauben, noch mich bereden lassen kan, dann dass alle die Gott im Himmel, als aller Barmhertzigkeit Ursprung, ohn zweiffel selbst zu Herzen gehende, und der lieben allgemeinen Christenheit bey denen Mahometanern und andern Barbarischen Völcker sehr verkleinerliche Procedures ohne Erwürdige Käyserliche Majestät Wissen und Befehl mit höchst unverantwortlichem Missbrauch dero höchstschätzbahren Käyserliche und Königliche Authorität müssen geschehen und vorgehen, dadurch gleichwohl Ehrwürdige Käyserliche Majestät, Käyserliche und Königliche Thron, und dero Löblichen Ertzhauss mit vielen tausenden Thränen gleichsam benetzt, und so unzählliche Christen-Seufftzer zu Gott dem gerechten Richter gegen Himmel umb des willen gesendet werden, weil es scheint, dass die ermeldeten Gefangene auf dieser Welt keinen andern Helffer, dann ihren Schöpffer wissen, so treibet mich nicht weniger meine theure Pflicht, als mein Christliches Gewissen, und meiner Vorfahren Exempel dahin, Ehrwürdige Käyserliche Majestät dieser von aller Welt varlassenen armen Evangelischen Kirchen- und Schuldiener Unschuld, Jammer und Hertzeleid hiemit vorzustellen, und Ehrwürdige Käyserliche Majestät gehorsamst zu bitten diese hochwichtige Sache in dero mildreichem gütigsten Gemüthe allergnädigst und reifflich zu überlegen, und die allergnädigste zulängliche Verordnung ergehen zulassen, dass die erwehnete, auff den Spanischen Galeeren in Sicilischen Wassern befindliche Gefangene vorderlich erkündiget, aus ihren schweren Banden und Eisen gelassen, die Freyheit ihnen zur Gnade gegönnet, und darzu in freyer Pass erstattet werden möge. Dadurch etc.

Datum Dresden den 10 Decembris stilo vetero 1675.

A Bern városi könyvtár Hist. Helv. VI. 54. jelzésű kézirat 627. lapján az egykorú Escher-féle iratok közt levő német fordításról.

LVIII.

*Nápoly 1676. január 21. Velcz György értesíti Zaffius Miklóst
Ruyter tengernagy győzelméről.*

Mio Signore Singularissimo!

Alla gratiosissima di Vos Seigneuries 3 stante rispondendo li aviso come sensodi finalmente havuto lettere dal General Reuter direkte a questo Vieche, con le quali fa istanza per la liberatione di questi captivi ungari, mi à ordinato esso vicere, et al Sigr. Consolo d'Olandesi, che informiamoli signori Regenti, et Secretarii del Regno, Si come habbiamo fatto secondo l'annesca scrittura, per la quale apparisce loro innocenza chiaramente, unde speriamo haver in breve loro liberatione, quia manus Dei super nobis, et giovera pur Divina dispositione la vittoria havuta da esso Reuter contro li Francesi di Messina, ma havendomi (?) per obligato per il danaro per tutti. Vos Seigneuries procuri di farmelo entrare, accioche ogni cosa vada a suo donec non havendo havuto aleun aviso da cotesti (talán celesti?) Sorer et Lauber, et in tanto si è partito per Sicilia in Chirurgo Svizaro, che haveva tentato (vagy lentato) la liberatione di quelli di Buccari, quali pero intendo, che Saranno in breve liberati. Io ben conosco, che siamo nelli ultimi tempi, et che Diabolus solutus est modico tempore, et che Gog et Magog ha da far la vendetta all' Antichristo della sua usata persecutione de fideli, si come già è alla Luce, et qui perseveraverit usque ad finem, salvus erit, onde beatus, qui partem habebit in prima resurrectione, et per fine li baccio em (sic!).

Napoli 1676. a 21 Gennaro

Di Vos Seigneuries mio Signor Devotissimo Servit're

Georgio Velz.

A zürichi Staatsarchiv E. II 456. jelzésű kézirat 895. lapján levő egykorú másolatról.

LIX.

Bécs 1676, január 24. Lipót király leirata a titkos tanácshoz, a fogva levő magyar predikátorok szabadon bocsátása ügyében, melyben elrendeli, hogy a gályákra hurczolt magyar lelkészeket, ha térítvényt adnak arról, hogy sem bosszut nem állnak, sem a hazába vissza nem térnek, valamint a görcki, trieszti börtönben levőket, bocsássák szabadon.

Leopold, etc. Demnach Wir allergnädigst resolvirt, dass die ad triremes condemnirte Hungarische Prädicanten gegen einen

Revers, de se non vindicando, nec revertendo, loss gelassen werden sollen : Als werdet ihr besswegen dasselbe weiter nacher Görtz, Triest, oder wo sich dieselbe befinden, zu verordnen wissen : Und Wir etc.

Wien, den 24. Jan. 1676.

Jegyzet rajta : Käyserliche Rescript, an dero innere Oesterreichische geheime Regierung, betreffend die Losslassung deren gefangener Hungarischen Geistlichen.

A zürichi Staatsarchiv A. 185/1. jelzésű, *Acten Ungarn* kézirat kötetben levő egykorú másolatról.

LX.

Genf 1676. január 25. Genf város tanácsa tudatja Zürich város tanácsával, hogy a szegény magyar fogoly lelkészek részére készek segélyt gyűjteni ; úgy értesültek, hogy az angol király is hajlandó őket kimenteni, de semmi bizonyosat nem tudnak. A Velenczében lakó, ezek sorsán buzgólkodó református egyének, Turretin genfi lelkész és professzorhoz kérvényt adtak be, s a mi pénz ezen szegény üldözöttek részére befolyt, azt el is küldték.

»Magnifiques, Puissans et Treshonorez seigneurs, bons voisins, singuliers amis, treschers Alliez et Confédérez.

Nous avons escrivey devant a vos seigneuries comme nous avons la collecte prêste qui a esté faite parmi nous pour les pauvres Pasteurs de Hongrie reduits à la captivité, lesquels nous avons ouy dire avoir esté liberez par l'intercession du Roy de la Grand' Bretagne et de Messieurs les Estats Generaux. Mais n'ayans aucune certitude de cette nouvelle, nous avons creu devoir resouvenir vos seigneuries de cette affaire à ce qu'il leur plaise de nous faire savoir leur pensée sur ce sujet afin que s'il est besoin ou puisse soulager au plustôt les pauvres membres de Christ, de tant plus qu'il a esté adresse vue lettre de Venise de personnes zelées de la Religion Reformée, au sieur Turretin, Pasteur et Professeur en cette Eglise, par laquelle on nous a indiqué des moyens de faire la remise de l'argent destiné à ces pauvres persecutez, sur quoi nous n'avons pas trouvé à propos de faire reflexion sans en avoir par vu preallable donné adivs a V. S. Et apres nous être recommandez en commun à la protection de Dieu, nous demeurons.

Magnifiques Puissans et Treshonorez seigneurs, bons voisins, singuliers amis, treschers Alliez et Confederez.

Vos tres affectionnez voisins, amis Alliez et Confederez à vous faire service.

Les sýndic's et Conseil de Geneve.

Kívül : »Aux Magnifiques Puissans et Treshonorez Seigneurs«.

Geneve, le 24. janvier 1676.

A zürichi Staatsarchiv A. 185 1. jelzésű kézirat 81. lapján levő eredetiről.

LXI.

Winterthur 1676. január 18/28. Winterthur város bírása és tanácsa tudatják Zürich város tanácsával, hogy a magyar evang. predikátorok és tanítók részére elrendelt gyűjtés, a csatolt jegyzék szerint 280 forint 32 silling és 3 fillért eredményezett.

Text. »Hochgeachte, woll Edle, Gestrenge, Fromme, Veste, Fürnemme, Fürsichtige unnd wollwysse, gnedige liebe Herren und Oberen, Wohl Gnädige seygend unsser gantz willige Dienst unnd gruss inn gehorsammer Underthenigkeit zuvor.

Die grosse Trangsahl unnd schwere Band, dar Innen die uss Hungaren vertribne Evangelischen Herren Predicanten unnd Kirchendiener begriffen, unnd dass der beste theill derselben annoch uf den Galeeren angefesslet : Innglychem der Übel beschwerte unnd durch den Kriegs-Jammer verursachte armme Zustandt, der Evangelische Gemeind zu Maria Kirch im Elsass, ist unss uss Wohl Gnädige Schryben vom 5ten diss, mit hertzlichem beduren und mit Leiden zuvernemmen gewessen, und derowegen Wohl Gnädige, gnedigen ansinnen zuvolg, und zu bezügung unsser Christenlichen erbermbd unnd mitlyden, habend wir verwichnen Sonntag inn unsserer Statt allhie eine offentliche unnd freywillige Collect unnd Stühr ufheben lassen, da dann 561 fl , 12 Schilling, 3 h (3 Heller) ann Sorten, wie byligender Zedul (mit dem Titel »Sorten-Zedel«) usswysst unnd vermag, gefahlen, welche Wohl Gnädige wir, durch Bringerm diss unssern Löuffersbotten, übersenden wollen, damit solliches den betrengtengefangnen, auch betrüebten und Verarmten, Theils zu Ihrer erledigung, unnd theils zu etwelicher Ihrer Erquickung übermacht werden könne.

Der Allerhochste wolle sich sollicher Höchstgeängstigten unnd betrüebten Mitglideren Christi Inn Gnaden annehmen, unnd solliche schwere Band und Trangsalen gnedig von Innen abwenden unnd Lychteren, unnd unss alle vor derglychen und anderem, mit unsseren villfaltigen sünden, zwahren wollverdienten schweren Straffen unnd Heimsuchungen vätterlichen bewahren, dessen gnediger Beschirmung wir unss dann sambtlichen,

unss und die Unsserigen aber Im Wohl Gnädiger Fehrnerer Huld,
gnad und gunsten underthenig empfehlen thnud.

Und verblybend

Dat den 18. Januarii. Anno 1676

Üwer Gnaden

Underthenige und Getröüwe
Schultheiss und Rath
der Statt Winterthur.

Sorten-Zedel

25 ₰ (= Pfund Pfennig) 12 β (Schilling) an einer dobloten
Italienischen Dublonen.

7 ₰ (= Pfund Pfennig) 4 β (Schilling) an einer Dukaten.

6 ₰ (= Pfund Pfennig) 12 β (Schilling) an einer halben
französ. Dublonen.

66 ₰ (= Pfund Pfennig) an Örtlinen.

198 ₰ (= Pfund Pfennig) an gantz, halb und quart Thallern.

73 ₰ (= Pfund Pfennig) 9 β 3 hlr (Heller) an Lutzerer
Müntz.

172 ₰ (= Pfund Pfennig) 10 β (Schilling) an Zürich-müntz.

2 ₰ (= Pfund Pfennig) 5 β (Schilling) an Pfennigen und
drey Hallern.

2 ₰ (= Pfund Pfennig) an Beutzgern.

8 ₰ (= Pfund Pfennig) an Rychs-Sorten.

Summa 561 Pfund, 12 Schilling, 3 Heller (= 280 Gulden,
32 Schilling, 3 Heller).*

* Észrevétel: 1 Gulden = 2 Pfund, Pfennig = 40 Schilling, = 480
Heller, und 1 Pfund = 20 Schilling; 1 Schilling = 12 Heller.

Cantzley Winterthur.

Zürichi államlevéltár A. 185. l. jelzésű kézirat 80/a. b. lapján levő
eredetiről.

LXII.

Bécs 1676. január 31. Hoffmann Rudolf lelkész tudatja egy pápai barátjával, hogy a magyar gályarab lelkészek megszabadítása csaknem bizonyos, mivel a királyoknak királya úgy igazgatta ő felsége elméjét, hogy legközelebb egy oly értelmű királyi rendelet kiadását várhajták, hogy szabadon bocsáttatnak ha magukról térítvényt adnak, hogy sem bosszut nem állnak, sem vissza nem térnek, mely kegyetlen kegyelem megváltoztatásáért kérvényt kellene beadni, hogy az Istennek szolgálói egyházaikba és családjaikhoz visszatérhessenek. Grácza már küldtek ily rendeletet, de ez csak a Styriában raboskodókra vonatkozik. A fogva levő magyar lelkészek szerencsétlenné tett nejeinek a zürichi és bási egyházi szolgákhoz írt levelét

vette és Zürichbe küldte. Az evangélikus kantonok készek a foglyokon segíteni, azoknak megszabadításán munkálkodni, és nekik pénzsegélyt küldeni. Jelzi, hogy Ruyter tengernagy kikötött a nápolyi partokon, de bizonytalan, tett-e lépéseket a gályarabok megszabadítása érdekében. Közli az angol király címét, köszönti a pápai egyház tagjait, gondnokait, pártfogóit és lelkészét.

Salutem, pacem, et omnem prosperitatem a Deo patre, per Iesum Christum servatorem nostrum precatur, debitaque Christianae necessitudinis officia candide offert.

Generose vir, amice coniunctissime!

Ergo vota nostra tandem exaudit et solem gratiae suae splendere iterum facit benignissimus luminum pater, his enim proxime praeteritis diebus, animum Maiestatis Suae Sacratissimae ita flexit Rex Regum, qui omnium corda principum in manu habet, quocunque etiam vult, dirigit, ut gratiosissime mandatum extradederit de libertate donandis condemnatis ad triremes ungaricis praedicantibus, hac tamen cautione, ut reversales de se non vindicando, nec revertendo subscribant, quae quidem valde dura est conditio, relinquit tamen libertatem ulterius instandi pro restitutione ministrorum Dei et in ecclesias et familias suas, quod suo tempore fieri potest, modo nunc crudelissima liberentur cruce fideles Iesu Christi servi. Verum ut ex adiuncto Maiestatis suae Sacratissimae decreto apparet, cum mandatum caesareum ad solam cameram Greciensem sit directum, eosque propterea saltem captivos liberet, qui in Stiria hinc inde detinentur, ea propter duo restant expedienda: primo ut mandatum caesareum ad omnes dirigatur senatus, in quorum iurisdictione cruciantur miseri, ubicunque sint locorum: dein ut Maiestas sua Sacratissima dignetur vice regi Neapolitano, vel per hic commorantem ablegatum Hispanicum, vel prae proprias litteras, significare, sibi non ingratum fore, si in galeris existentes praedicantes libertati etiam restituantur: quae duo, Deo benedicente, obtenturos speramus nos. Interim, ut omnia rite ac optimis modis executioni dari possent, praesertim in perferendis (quae in manibus Excellentissimi domini residentis sunt) litteris caesareis ad senatores Greczienses directis, opera generositatis vestrae, vel si hoc fieri non posset, quod tamen maximi in vocis habeo, aliorum ecclesiae vestrae Papensis egregiorum ac fide omni dignorum virorum, hic necessaria nobis est: quique in dimissione captivorum esse possint praesentes, ut ne prae Iesuiticas fraudes alio transferantur et oculis nostris substrahantur. Qua de causa, ut nulla interveniat temporis mora, prae expressum cursorem haec significare bonum iudicabatur. Per caetera, quae venerandi domini antistitis nostri

Basilicate ad litteras vestras sit responsio, eiusdem hic ex ad me exaratis refero literis verbis : Scripta quae uxores afflictæ ministrorum ungaricorum captivorum, ad ministerium Tigurinum et Basiliensis dederunt, accepi, illud prima occasione Tigurum misi, hoc a nobis lectum. Cordi est bonis quibuscunque status eorum miserrimus. Expectamus in dies decretum Amplissimi magistratus Tigurini, qui ut novisti, inter cantones evangelicos primi sunt. Institi semel, atque iterum, ut opus maturaretur : responsum tali, se paratos iuvare captivos, modo constet liberationem eorum esse possibilem, quantum pro precio requiratur, quo pecunia sit mittenda, quis ἐργῶδως τῆς futurus. An non sufficiat cautio pro pecunia summa praegnant, quis fructus intercessionis potentissimarum ordinum foederati Belgii, haec sunt, generoso vir, boni viri verba, quibus hesterno die prae litteras iam respondi. Bellum praesens Galli-Angliae, Hispaniae, Galliae, legatos suos ac plenipotentarios revera iam miserint Noviomagum versus, Germanice Nimvegen, urbs quae est Geldriae, destinata ac communi partium consensu approbata pro negotio pacis tractando ac promovendo. Maiestatis suae sanctissimae legatos brevi illuc etiam ituros; speramus. Ad quod urgendum opus, in dies, hic Viennae expectat legatus Angliae regis extraordinarius, qui ut mediatorem in pace querenda agit, ita omnium intercessionum animos ad illam facilitare studet : quam Deus pacis brevi largiatur ! Dominum admiralem de Reyter Neapolitanas iam salutasse oras, certum, ast quid in negotio eliberationis captivorum hactenus effecerit, incertum. Titulus regis Angliae ita corrigendus est : Serenissimi et Potentissimi Principi ac Domino, Domino Carolo II. Dei gratia Magnae Britanniae, Fraciae et Hiberniae regi, fidei defensori. Plura coram, si ita placeat Deo, aperiā, hac vice finito, nobiles et generosos, magnificos ecclesiae Papensis dominos, curatores et patronos, nec non Reverendissimum dominum pastorem, una cum omnibus Christum toto amantibus, corde ovibus ipsis, protectioni divinae commendo. Suppliciter venerando patrem misericordiae, ut eas in agnita, semelque sanctis data fide corroboret, et ab omnibus erroribus clementer custodiens, praeducat in gloriosum sum regnum, prae meritum filii sui dilectissimi. Amen. Viennae die ultima ianuarii 1676. Generosae Dominationis Vestrae addictissimus

Rudolphus Hoffmannus,
verbi divini minister.

A pápai reform. egyház levéltárában levő eredetiről.

LXIII.

(Zürich 1676) Jegyzék a hazából kihurczolt magyar lelkészekről, mely szerint Theatéban van két beteg; hat reformátusból meghalt egy, útközben szerencsésen elmenekült három lutheránus, ezek közül kettő Zürichbe érkezett; az úton meghalt két, Nápolyban három lutheránus, Messinába vitetett négy református, három lutheránus; a nápolyi gályákon van 13 református, 7 lutheránus, Triesztben vannak 15-en fogságban.

Ferzeichnuss der Ungarischen Herrn Predicanten.

Die zwen Herren, so hier durchgereiset,

haben zu Theatae ferlassen :

6 Reformierte, fon welchen einer soll gestorben sein.

Auff dem Weg sind entrunnen :

3 Lutheraner; — — von disen sind 2 nach Zürich gekommen.

Auff dem Weg sind gestorben :

2 Lutheraner.

Zu Neapolis sind gestorben :

3 Lutheraner.

Nach Messina sind ferschiff worden :

4 Reformierte.

3 Lutheraner.

Auff den Galeren zu Neapolis :

13 Reformierte.

7 Lutheraner.

Zu Triest sollen noch funfzehn sein,

(Darvon sollen 5 für 1100 Reichsthaler erlediget worden sein) wass Religion weiss ich nicht.

A zürichi Staatsarchivban őrzött A. 185 I. jelzésű kézirat 78. lapján levő egykorú feljegyzésből.

LXIV.

Wien, 1676. febr. 8. Christophorus de Abele aláírásával, Lipót király beleegyezésével kiállított rendelet, melyben Hamel Bruyninx közbenjárására megengedi, hogy a gályákon levő lelkészek szabadon bocsáthatók, ha magukról térítvényt adnak, hogy sem bosszut nem állnak, sem a hazába vissza nem térnek.

Sacrae Caesariae Regiaeque Maiestatis, Archiducis Austriae, Domini nostri Clementissimi nomine; Dominorum Foederati

Belgii Ordinum Residenti in Aula Caesarea hic agenti Domino *Hamel Bruyninx*, hisce per benigne significandum.

Reminisci procul dubio Dominum Residentem literarum ac praefatis Dominis Ordinibus Generalibus ad Maiestatem suam, anno nuper exacto perscriptarum, quibus . . . . . intercessionis opera, altissimam nominatam Maiestatem eo permovere, ac flectere conati sunt, quo Hungaricos religionis protestantis pastores, tum nuper ad Triremes delegatos; tum aliis modis afflictos in libertatem asserere dignaretur. Recordari eundem etiam memorialis sui aliquod inde tempus hac in parte praesentari. Et quemadmodum Maiestas sua omnibus praedictorum Dominorum Ordinum Generalium desideriis quantum circumstantiarum ratio admittit, gratificari deferri cupit. Ita supra factorum officiorum intuitu, postposito etiam sufficienti in praelibatos (sic!) pastores, seu praedicantes Hungaricos ad triremes damnatos acrius animadvertendi iure, et ratione. Locis congruis benignissime demandabit, ut iis datis vicissim literis reversalibus de se: non vindicando, nec revertendo, liberi dimittuntur, de quo Maiestas sua Dominum Residentem pro sua notitia, eumque in finem erudiri iussit, ut is ad Dominos Ordines, recensitam Resolutionem referre. Hi vero inde colligere valeant, quo loco apud eundem interpositiones illorum habeant.

Omnino confidens, quod et Domini Generales Ordines Foederati Belgii reciproce catholicos in suis regionibus, et provinciis sibi optime recommendatos habituri. Illosque vicissim hac tam favorabili resolutione in concedendo ibidem liberiori exercitio, aliisque in occasionibus frui permissuri sint.

Prouti etiam ipsismet Dominis Ordinibus, per Residentem de Kramprick uberius exponi curabitur. Cui de reliquis Maiestas sua gratia Caesarea benignissime propensa manet.

Signatam Viennae sub eiusdem apposito sigillo secretiori die 8. Februarii 1676

Christophorus de Abele
manu propria scripsit.

L. S.

Leopoldus.

Copia Decreti Caesarei in Causa Hungaricorum Religionis Protestantis Praedicantium, Dominorum, Foederati Belgii Ordinum Residenti hic in Aula Caesarea agenti Exhibiti.

A zürichi Staats Archiv E. II. 456. jelzésű kézirat 905. lapján levő egykorú másolatról.

LXV.

Bécs 1676. febr. 15. Lipót értesíti Kramprichot, hogy Bruinynx Henrik holland nagykövet közbelépésére a magyar protestáns gályarab lelkészek szabadon bocsátását február 8-án megengedte.

Leopold.

Dir ist bewust, welchermassen bey Unss die General-Staaden mitls einiger noch im fertigen Jahr an Unss abgelassenen schreiben für die theils auf die Galeren verschikht, theils aber in andere weeg betrangte Ewangelische Hungarische praedicanten dahin beweglich intercedirt, dass Wir dieselbe widerumb auf freyen fuess stallen und losszulassen geruchen wellen. Wessen wir Unss nun hierauf seithero gnedigist resolvirt, und wass Wir Ihr der General-Staaden an Unserm Hof alhier anwensenden Residenten Hamel Bruinynx destwegen unterm 8-ten dits schriftlich andeuten lassen, solches hast du auss beyligender abschrift mit mehrerm zuersehen, und befelhen Dir gnedigist, dass du ein solches ebenfahls gegen Ihnen, General-Staaden, mündlich in unserm Namen ablegen und Sie darbey unserer beständtigen Zuneigung und wihlfährigen gemieths in alle möglichen dingen versichhern wollest und Wir.

Wien 15. februarii 1676.

Széljegyzet : Exp. Wsser. mp.

An den Kramprich wegen der auf der General-Staaden intercession lossgelassenen Hungarischen Prädicanten.

A bécsi csász. és kir. udvari, házi és államlevéltárban levő fogalmazványról.

LXVI.

Velencze 1676. február 22. Dr. Zaffiusz Miklós levele a zürichi egyház lelkészeihez, az iskola tanáraihoz s általuk a református Helvéczia lelkészei és tanáraihoz, jóltevőihez, melyben örömmel teljes lelkességgel tudatja, hogy míg eddig csak a magyarországi egyházak legjobb pásztorainak iszonyú szenvedéseiről, sóhajtásairól és könnyező szemekkel teljes nyögéseiről írhatott, most ezeknek dicsőséges szabadulását hirdetheti, mert a Jézus Krisztusnak a nápolyi gályakon és a börtönben szenvedett 26 hív szolgája a nápolyi alkirály kegyelméből Ruyter tengernagy közbenjárására arany szabadságukat visszanyerte és Istennek szabadulásukért hálát adnak és dicséretet énekelnek. Február 11-én Ruyter hajóira vitettek. Bukkariban még 16-an Kódermann parancsnoksága alatt vannak. Zollikofer Mihály febr. 2-án azt írta Bécsből, hogy I. Lipót a sok kérelem után végre hajlandó mindnyájuk szabadságát visszaadni, ha térít-

vényt adnak magukról, hogy sem bosszút nem állnak, sem a hazába vissza nem térnek. Bruyninx holland követ is közbenjárt. Vele együtt leglőbbet tett értük Velz György és két kereskedőtársa Sorer Keresztelő János és Lauber Mátyás.

Immanuel!

Viris Venerabilibus, Celeberrimis, Clarissimis, Doctissimis, Ecclesiarum, Academiarum, Scholarum per universam Reformatam Helvetiam Pastoribus Vigilantissimis, Rectoribus Magnificis, Professoribus Solertissimis, Moecenatibus aeternum colendis omnigenam felicitatem a Patre Luminum animitus apprecatur Nicolaus Zaffius,

Medicinae Doctor.

Celeberrima mundi Lumina.

Hactenus ex monte Sinai literas ad Vos dedisse videor, quandoquidem nonnisi tonitruum, ac terrae motuum fragorem, fulminum iactus, horrendum rerum cunctarum schema dignis vestris oculis, atque auribus obiciebam. Dum optimorum pastorum ecclesiarum Hungaricarum horrendis modis habitorum gemitus, suspiria, lacrymas, verbera, iniurias, calamitates vivis coloribus pingebam. Nunc gloriosa metamorphosi quasi tris varios incluta colores, evangeliique splendore circumfulgens annuntio Vobis gaudium maximum, quod omnibus evangelium sincere diligentibus obtigit. Nimirum fideles Jesu Christi servi viginti sex tum in triremibus, tum in carceribus Neapolitanis languentes iussu Ser[en]issim[i] viceregis Neapolitani in gratiam incomparabilis Architalassarchi Ruyteri, publico Praepotentum Confoeder[atorum] Belgii Ordinum nomine agentis aurea libertate donati triumphant, et Deo Redemptori gratias agunt, laudesque canunt. Affulsit afflictis coelitus tanta gratia die 11. currentis Februarii, qua die Classis Ruyteriana redux Neapolitanis allabatur oris ingenti Hispanorum gaudio. Et, quod mirum, tanta celeritate vicerex rem peregit, ut statim, visa classe, victorum catenas solvi, eosdemque ad classem Batavam deduci iusserit. Qua sane celeritate satis ostendit, quanti fortissimi architalassarchi instantiam publico Praep[otentum] Ordin[um] nomine factam aestimaverit, iudicaveritque esse hoc quidem temporis articulo Monarchiae Hispanicae conducibile, ut nonnulla ex architalassarchi Batavi arbitrato gerantur, quando, rebus sic stantibus, Hollandorum suppetiis in regno Siculo maximopere agent Iberi. Ad primam summi imperatoris Ruyteri instantiam, sub primum adventum captivorum liberationem erat pollicitus Serenissimus vicerex. Verum dum in eo esset laudatissimus Dominus Georgius Velzius, mercator Teutonicus, captivorum hyperaspistes, ut cum

consiliariis regiis, aliisque de pecunia expendenda, captivisque ex triremibus educendis transigeret, repentinus, isque infaustus rumor Neapolim advolat, discessisse Ruyterum cum classe, deseruisse stationem, Hispanis solis relictis. Sinistro rumore imbutus vicerex captivorum liberationem suspendit. Parum aberat, quin spes nostra decollaret, nisi nova spes ex Domini Velzii relatione affluisset, qui narrabat, literas a Praepotentibus Ordinibus missas appulisse, quibus iubebatur Ruyterus per alios sex menses sum Classe Hispanorum rem in Sicilia promovere expeditissequē Ruytero reducendo viceregē celeriter terra, marique homines ad hoc idoneos, et sub illius reditum se subito captivos libertate donaturum promisisse. Id candide fuisse factum laetus docuit ventus. Pro reliquis sedecim, qui Buccari in potestate Illustrissimi comitis Johannis Andreae Kodermanni Caesarei et regii in illis oris administratoris detinentur, sudare non cessabimus, donec et illi aurea libertate donentur. Illius animum nuper, ut monui alias, clementiam eius ad astra usque extollentes tentavimus. Prima vice regessit, auro rem hanc promoveri nullo modo posse, sed oportere nos Illustrissimi et Reverendissimi comitis a Collonits animum lucrari. Ast is, cum sit episcopus Neostadianus, Hungaricae camerae praeses, iniquus eorundem iudex, et acerrimus hostis, quam nobis spem facere poterit? Dominus Michael Zolikoferus Vienna scribit 2. Februarii.

Sanctam Caesaream Maiestatem tot reiteratis instantiis quodammodo victam tandem decrevisse omnes libertate donare, conditione tamen admodum dura, ut reversales, ut vocant, subscribant, de non vindicando, nec revertendo. Et quamvis conditio haec sat dura sit, autumat tamen tutius esse pro nunc in illa acquiescere, quam diutius in tam horrendis miseriis haerere. Forsitan et illa conditio cum tempore vel mitigabitur, vel frangetur prorsus. Illustrissimus Dominus Hamel van Bruninx Praepositus Ordinum Belgii Confoederatorum apud Sanctam Caesaream Maiestatem plurimum praestitit, heroico prorsus animo. Plurima mecum communicavit nunquam satis laudatus dominus Georgius Velzius, cui socios adiungo binos mercatores in hac urbe viventes, dominum Johannem Baptistam Sororum, et dominum Matthiam Lauberum. Illorum pietas, zelus, ardor pro causa Syonis satis laudari vix poterit. Coram Deo, Angelis eius et hominibus testor, illos nec laboribus, nec sumptibus pepercisse, ut afflicti in tantis miseriis sublevarentur, et prorsus redimerentur, quorum damna aliunde communi auxilio resarciri fas et iura volunt. Ab illis nil nisi sincera et candida quaeque expectentur. Si laeta circa Buccari-nos succedant fideliter monebo, ut gaudium nostrum plenum fiat. Id unum Vos rogo, Venerabiles et Celeberrimi Viri, ut nostro

et redemptorum nomine Illustrissimis et Potentissimis totius Reformatae Helvetiae proceribus, Dominis Clementissimis, Gracissimis qui rem tantam sibi cordi esse voluerunt, summae agantur gratiae ex imis visceribus, ut etiam Illustrissimo domino Malaperto, heroi glorioso, Praepotens Ordinum apud gentem Vestram delegato meritissimo, qui rem hanc tam acriter promovit. Valet in Domino Jesu, Viri Venerabiles, Celeberrimi, Clarissimi, Doctissimi, Moecenates admirandi, et iugiter colendi, et tam iustae causae ac mihi quoque favere pergite, et laeto hoc Evangelio fruimini. Gratia Dei super nobis omnibus. Amen.

Venerabilis, Celeberrimi, Clarissimi, Doctissimi Vestri Nominis et Virtutis ac Dignitatis

cultor assiduus

Nicolaus Zaffius

Medicinae Doctor.

Venetiis 12/22 Februarii, Anno quo vaticinati sumus:

Ita DIXIT Iehovah CaptIVOS pastores Meos LIBERABO.

A zürichi Staatsarchiv E. II. 456. jelzésű kézirat 907. levelén levő eredetiről.

LXVII.

(Zürich 1676 febr.) Egykorú feljegyzés a fogságban levő magyar prédikátorok részére a svájci szövetséges evangélikus helyeken begyűlt adományokról, melynek végösszege 14.411 forint 15 silling és 3 fillér.

Lista

deren für die Exulierenden Ungarischen Herren Predicanten in der Evangelischen Eidtgnossschaft aufgehebtten Collecten.

Zürich.

	fl. (Gulden)	β (Schilling)	hlr (Heller)
Grossmünster	1032	33	8
»Frauwmünster«	491	15	1
»St. Peter«	546	38	—
»Predigern«	533	30	1
»St. Jakob«	54	4	0
»Ödtenbach«	26	22	—
Hernach geschickt	17	24	11
Summa Zürich :	2703	7	9

(Anmerkung des Abschreibers: 1 Gulden (fl) = 2 ₰ Pfennig = 40 β = 480 Heller, 1 ₰ = 20 β; 1 β = 12 Hlr.)

Winterthur	280	32	3
Stein	100	—	—
Stand Bern	3600		
Land Glarus	200		
Statt Basel	1000		

	<i>fl</i> (Gulden)	<i>β</i> (Schilling)	<i>hkr</i> (Heller)
Statt Schaffhausen	700		
Das Land Appenzell.....	367	14	
Statt St. Gallen	1108	32	
Statt Genff	1800		
Müllhausen	250	32	
Biel	90		
Landschafft Welsch Newen- burg	1032	18	
Ministralen und Raht daselbst	600		
Herren Predicanten der Herr- schaft Welsch Neüwen- burg	180		
Neüwstatt am Bielersee.....	180		
Die Evangelischen Gemein- den im Reinthal.....	118		
Die Evangelisch Gmeind zu Frauwenfeld	100		
Summa	14.411	15	3
Anno 1676 febr.			

A zürichi Staatsarchiv Acten Ungarn A. 158/1. jelzésű kézirat 76. és 77. lapján levő egykorú feljegyzésről.

LXVIII.

Nápoly 1676. febr. 25. Welz György levele, melyben tudatja, hogy 26 gályarab csudálatosan megszabadúlt, kik Ruyter hajóján Szi-czilia felé vitettek, onnan pedig Amsterdámba mennek, hogy annál könnyebben vissza mehessenek a hazába. Közli, hogy ruházatukra, utazásokra és egyéb szükségekre 563 aranyat költött, melyből most megkapott 200-at s így még 363 a hátralék. Otrókosi Ferencznek 4, Szomódi Jánosnak 6, Komáromi Istvánnak 8, Alistáli Györgynek 8½ birodalmi tallért adott. Gennátiusnak 230 arannyal tartoznak, reményli, hogy ezt az összeget Schorer és Lauber velencei kereskedőknél a maga idejében megfizetik. Ezeket Velenczében Zaffiusznál járván elintézte; biztosították, hogy a báseli, zürichi, szentgalleni és genfi gyűjtelékből ezen kiadásokat megfizetik. Tehát még 181½ arany és előbből 100 arany visszafizetését megígérték, kéri ennél fogva, hogy mindegyik hitfelekezet a reá eső jelerészt fizesse ki. A mit a maga részéről erre az ügyre költött, az Isten nevéért tette.

Anno 1676. die 25. Februarii, Neapoli.

Generosi Domini atque Fautores Observandissimi. Tenori

literarum vestrarum 2. huius datarum, breviter respondens, mirabilem liberationem 26 religiosorum confirmo, qui nunc in navibus Excellentissimi domini generalis Ruyter versus Siciliam abducti, inde autem Ambstelodamum, ut eo tutius ad patriam suam perveniant, abduci constituti sunt, et sic reversalibus nocivis ab illis postulatis evaserunt, nec his ulterius subiecti sunt, inde etiam satis demonstraturi, an Jesuitae aut eorum sequaces, ministri Dei, aut vero sathanae, opera huius facientes sint; secundum eo poenis aeternis eos suo tempore punituros.

Quid ad me attinet, ad benignum iussum suae Excellentissimae his bonis viris praeter vestitum itinerarium, etiam nigrum pro habenda maiori authoritate inter militem comparavi, lectis et tegumentis eo modo providens, ne defectum in quibus habeant; pro his necessariis autem ut extractus erogationis meae clarius docet.

Scudiarum 563 exposui quarum partem id est:

Scudas 200 recuperationem ad dominum Lotter (így!) factorem Generosarum Dominationum Vestrarum per litteras cambiales sumpsi, ita ut defacto

Scudae 363 restantes permanentur, proinde hodie resolvi huius restantiae

Scudas 181½ simili modo ad dominationes vestras, aut vero factores earundem Venetiis, una cum imperialibus domino Otrókocsi 4, Szomodii 6, Comaromi 8, Alistali 8 et 1/a. Gennatii in una summa. Scudas 230: a 87. Venetianos centum in ducatis Venetianis 26 et ½ assumere, de honore literarum mearum apud dominos Schorer et Lauber Venetiis ac suo tempore debita restitutione non dubitant, haec autem omnia a domino Nicolao Zaffio Venetiis existente effici motus, prouti assecuratus ex collectura Basiliensi, Tiguriensi, Sancto Gallensi et Genevae hasce omnes expensas recuperandas non destituere, igitur Dominationes Vestrae Generosae scient regressum harum 181½ scudiarum, una cum antea 100 scudis expositis. Ibidem quaerere, ita ut quae vis confessio in hac actione mediam partem administret; mea autem ex parte quid ad rem feci Deo peroptimo. Ipsisque liberatis optime notum fore scio, praeterea inveniuntur etiam aliqui praetendentes et ministri regis a quibus odio persequor, quoniam nihil contribuere volui, uti inter alios secretarius Bellicus 100 aureos vel Zechnii a me postulavit, nihilominus tamen absque ordinatione quisquam praebere potui.

Consul Belgicus eo modo aliquod munus sperabat, quod discretioni committitur. Inclusive invenient Dominationes Vestrae recognitiones, partim ab ipsismet, partim vero a capellano

Suae Excellentiae subsignatas quibus omnibus. Generosae Dominationes Vestrae bene ac feliciter valere cupiens, maneo.
servus obsequentissimus

Georgius Welz.

P. S. 87 ducati Neapolitani faciunt 100 ducatos Venetianos; et illi 100 Venetiani important 103 imperiales caesareos.

A pápai reform. egyház levéltárában levő egykorú másolatról.

LXIX.

Velencze 1676. február 29. Dr. Zaffiusz Miklós miután ezen levele ajánlása és aláírásában magát az isten igéje szolgájául nevezte volna meg, a svájci reformált egyházak lelkészeivel és az iskolák tanáraival örömmel tudatja, hogy a hithős magyar egyházi szolgák már 18 nappal ezelőtt a gályák iszonyú kínjaitól megszabadítottak és az isteni kegyelem kikötőjébe Ruyter hajójára vitettek, hol a szentek egyességén örvendeznek, az örökkévaló dicsőségét nappal és éjjel énekekkel magasztalják. A Bukkariban visszatartott 16 áldozat kiszabadításáért ernyedetlenül fáradoznak.

יְהוָה בָּרַךְ

Ha isten velünk kicsoda ellenünk?

(Wenn Gott mit uns, wer wider uns?)

Viris Venerabilibus, Celeberrimis, Clarissimis, Doctissimis, Ecclesiarum, Academiarum, Scholarum per universam Reformatam Helvetiam Pastoribus vigilantissimis, Rectoribus Magnificis, Professoribus solertissimis, Moecenatibus perpetim colendis fausta quaeque apprecatur animitus a patre luminum per λόγον αἰ διον in spiritu sanctificante

Nicolaus Zaffius Minister Verbi Divini

Celeberrima mundi Lumina!

Formidandis montis. Sinai nubibus ereptus, tonitruum fragore terraemotuum horrore, fulminum iactu, suspiriis, gemitibus, lacrymis, doloribus coelitus liberatus in evangelico monte ante octodecim Vobis annunciato quiescere cepi. In eodem evangelio annuntiando occupatus Dominationibus Vestris insinuo, Daniele ex fovea leonum ereptos, Danielis socios statuariae Nebucadnezaraicae adorationem denegantes, ex ardentis fornacis Babylonicae igne, tamquam titiones, extractos, Jonitas ex monstrorum maritimorum ventre ad redemptionis et gratiae littus eieptos, in Classe Ruyteriana, in sanctorum consortio, gaudere, triumphare, Deo Optimo Maximo laudes diu, noctu, canere, Maecenatum, Gedeonum pro Israële certantium; quos inter Vos, Celeberrimi, in prima statis aere, intonare Clementiam, misericordiam, generositatem, in ipsa Classe

Ruyteriana verbi Divini auditione, et aliis sanctis exercitiis obeundis occupari. Deus nobis haec otia fecit. En felicem afflictis jubileum! *ישנה רצון*! De itinere sunt paululum ancipites. Densus literarum fascicus heri nobis allatus, epistolas quaquaversum mittendas continens, totus madebat, forte an non sine omine, quasi, qui innocentes terra, marique persecuti sunt, eorundem epistolis ad amicos missis bellum indixissent. Eorum autographum ad me datum, ad omnem suspicionem amolientdam, hei includo. Ex illo praesentem illorum statum nullo negotio didiceritis. Pro 16. Buccari detentis indefesse sudamus.

Sudabunt Batavi, prout ex residuis naufragis tabulis videbitis. Diu et noctu in hac statione collocatus, et per plures annos Divinitus conservatus, vigilo. De omnibus fideliter monebo. Charitatem gloriosae gentis Vestrae plurimi mecum mirantur, et celebrant. Charitatem hanc in rerum immutatione sibi factam testabitur Jesus, cuius adventum *ἀποχαρadoxoῦμεν*. Hisce valete, Viri Celeberrimi, Clarissimi, Doctissimi, et causam Jesu Christi, testis fidelis et membrorum eius strenue promovere pergite. *Ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ μεθ' ὑμῶν*. Sic optat Celeberrimarum, Clarissimarum, Doctissimarum Vestrarum Venerandarum Dominationum et Virtutum

admirator et cultor

Nicolaus Zaffius

Verbi Divini Minister et Medicinae Doctor.

Venetiis die 29. (19. Februar.) Anno quo vaticinari datum:

Ita DIXIt JehoVa: CaptIVos Pastores Meos LIberabo.

A zürichi Staatsarchiv E. II. 456. jelzésű kötet 915. lapján levő eredetiről.

LXX.

Zürich 1676. febr. 24. = márcz. 5. Waser Gáspár zürichi lelkésznek tisztársai nevében ismeretlen címzetthez írt levele, melyben tudatja vele, hogy tegnap vették a nápolyi gályákon fogva levő magyar lelkészek szabadulásának örömhírét tudató levelet, melyet másolatban késedelem nélkül megküld. Aldott legyen az Isten neve, a ki nem adta a nyomoruságot szenvedőket az ellenség zsákmányául! De még sok munka vár rájuk, ki kell elégíteni az istenfélő kereskedőket, a még szabadon nem bocsátottakat ki kell váltani.

S[alutem] P[acem] Reverende admodum et Clarissime Vir, Domine et in Christo Frater plurime observande!

Reddita pridie nobis sunt Literae prorsus Evangelicae de Liberatione Pastorum Hungaricorum in Triremibus Neapolitanis detentorum. Earum copiam cum ad vestram quoque Eccle-

siam pertineant, sine mora transmittendam duximus. Benedictus Jehova, qui non dedit miseros praedam dentibus hostium. Eorum anima sicut avis evasit de laqueo aucupum: Laqueus contritus, et evaserunt illi? Adiutorium nostrum in nomine Jehovae, qui fecit coelos et terram. De coetero, licet sine pretio liberati videantur, multis tamen sumptibus erit opus, tum ut satisfiat pientissimis mercatoribus, quos constat nullis prorsus sumptibus pepercisse, tum ut reliqui nondum liberati redimantur: tum denique, ut liberatis omnibus de honesta sustentatione prospici queat.

In Domino, Venerabiles Viri, una cum Clarissimis Dominis Dominis Symmestis

Plurime Salve. Tiguri die 24. Febr. 1676.

Fratrum nomine subscripsit

Reverendae Dominationis Fratris observantissimus

[sig.] C[aspar] W[aser, Antistes].

A zürichi Staatsarchiv E. II. 456. jelzésű kötet 913. lapján levő egykorú másolatról.

LXXI.

Bécs 1676. márcz. 5. A háboruságot szenvedő predikátorok nejei, illetőleg az egyházaknak a királyi udvarban levő ügyvivője, a zürichi és bási egyházakhoz és a svájci református kantonokhoz fordulnak kérvényükkel, melyben előadják, hogy az isten ígéjének szolgálói a gályarabság iszonyú fogságának kötelekeiből ugyan megszabadítottak, de a hazába való visszatérést, a szabadságot adó királyi parancs nem engedi meg. Bukkariban még 16-an szenvednek fogságot az igaz hitért. Kérlik a helvét köztársaságot, hogy a Bukkariban levők szabadon bocsátása ügyében járjanak közbe Lipótnál, hogy az ártatlan lelkészek szabadságot nyerjenek, a hazába visszatérhessenek és szolgálatukat folytathassák.

Reverendissimi, Clarissimi, admodum Reverendi Domini, Domini Ecclesiae Dei Patroni; Patres in Christo Colendissimi!

Deo TER OPTIMO MAXIMO, per efficacem Clementissimorum ac Potentissimorum Dominorum Dominorum Foederati Belgij Ordinum; medio Excellentissimi Domini Reuter, Banderij Navalis Holandici, in aeternum gloriandi Generalis, nomine publico, apud serenissimum Vice Regem Hispaniae factam intercessionem; aliorumque Christianorum Principum: Et rerum publicarum, instantiam; afflictorum Maritorum nostrorum, in Galeris Neapolitanis, etiam ipso, vivo Christianae Passionis exemplo verbum Dei praedicantium; dira captivitatis

vincula, clementer solvente : Eorundem tamen, in patriam revertendi licentiam decreto regio, ac imperatorio, praetitulatis Dominationibus Vestris, in paribus inclusive transmissio impediens : Siquidem ex patria Hungarica ipsis miseris, nullae expensae viationis et intertentionis pro hic et nunc administrari possent. Alioquin etiam in carcere Buccariensi, foetido captivitatis squalore, decem et sex, pro veritatis confessione martyrizarentur : quorum nonnisi sub conditionibus, non *Vindicationis* neque *Reversionis* peracto regio decreto insertis, eliberatio sperari quiret, licet priorem conditionem Deo vindici iustissimo committentes acceptamus, verum, quia posterior, scilicet non reversionis, durissima videretur, tacitamque ministerii renuntiationem involveret : si modus erit in rebus eisdem, potius lytro (sic !) mediante dimittendos, desideraremus.

Quo, si fors non obtento, quod quia iidem, iam essent senio confecti ; direque cruciati, unde periculum, an mora eliberationis considerandum esset ; Ideo etiam virtute praeinserti regii decreti, sancte promissam eorundem eliberationem ; sine mora urgebimus. Quare Reverendissimas, Clarissimas, ac admodum Reverendas Dominationes Vestras, rursus demisse requisitas habemus ; dignentur sese apud Inclytam Rempublicam Helveticam, intuitu Christianae commiserationis, nec non Regni nostri Hungariae periclitationis, interponere, et si Bucariensium Dei servorum, ad praecavendam posterioris conditionis fraudem, lytro mediante, eliberatio fieri possit, congesta in Dei gloriam pecunia, eosdem adjuvare ; utrosque vero, tam Neapolitanos ; quam Bucarienses Christianissimo itinerationis et intertentionis remedio fovere. Speramus enim Deum Clementissimum, iuxta veraces suas promissiones praedictam conditionem brevi sublaturum : et per Excellentissimum ac Illustrissimum Dominum Dominum Hamel Brüyninx, Ablegatum Ordinarium Residentem Hollandicum, coram Imperatore, et Aula eiusdem ; iam detecta, invincibiliterque comprobata ipsorum ministrorum innocentia ; eosdem in patriam nostram reducendum, inque reassumendo evangelii ministerio ; Divina sua forti dextera protecturum et conservaturum : Propter quem pientissimum zelum et Christianissimum opus, in nos universos contestatum et contestandum ; praeinsertas Dominationes Vestras divinae protectioni recommendatas esse ; fuis ad Deum summis precibus devovemus. Optatam praestolaturae resolutionem.

Datum Viennae Austriae die 5. Martii Anno Domini 1676.

Eorundem Reverendissimarum Clarissimarum ac admodum Reverendarum Dominationum Vestrarum.

Humillimae ac Devotae Ancillae in Christo Filiae,
Uxores afflictorum Praedicatorum, Item,
 Praecipuarum Ecclesiarum Evangelica-
 rum; in Regno Hungariae moerentium :
 de Praedicatorum earundem in Aula Im-
 peratoria Agens.

Kivül : Inscriptio : Reverendissimis, Clarissimis ac admodum Reve-
 rendis Nobilis Ecclesiis Reformatae Tyguriensis et Basiliensis Cantonibus
 Helveticis Dominis, Dominis, Patronis et Patribus in Christo Gratosissi-
 mis, Colendissimis.

A zürichi Staatsarchiv E. II. 456. jelzésű kötet 917. lapján levő
 egykorú másolatról.

LXXII.

*Bécs 1676. márcz. 5. A gályarabok szabadon bocsátására vonat-
 kozólag kiadott nyílt parancs fogalmazványa.*

Patent wegen der Lossgelassenen Hungarischen Praedican-
 ten. Wienn, 5. Marti. 1676.

Wir Leopold etc. Entbitten allen undt jeden, denen dises
 Unser offnes Patent vorkombt, Unser gnadt undt alles was
 Wir sonsten guets vermögen. Undt geben hiemit jedermeniglich
 zuuernemen, was gestalt Wir auch gewissen Ursachen undt
 Bewegnüssen die vor einer Zeith umb ihrer grossen Verbrechen
 willen, auf die Galeren verschikhte Hungarische Praedicanten
 widerumben frey : unndt lossgelassen, iedoch dergestalten undt
 mit disem austrühlichen Beysatz, dass sich keiner von selbi-
 gen mehr in Unsere Königreiche, Erbfürstenthumb unndt
 Landte hinein begeben, und darinnen zu keiner Zeith mehr
 findten, aufhalten oder blikhen lassen solle, so gewiss, als Wir
 wider denjenigen, der sich alda yber kurtz oder lang betretten
 liesse, mit würkhlicher Bestwaffung an Leib, Gueth undt
 Blueth unnerschondt verfahren lassen wurdten :

Darnach sich nun Jedermann zu richten undt sonderlich
 syn lossgelassen Predicanten sich vor Schaden zu hintten wis-
 sen werdten. Ess geschicht auch hieran Unser ernstlicher Will,
 undt Mainung.

Geben in Unserer Statt Wienn, den 5-ten Marti 1676.

Széljegyzet : Scribantur 3. exemplaria. Exped. Gerber m. p.
 In simili Stader m. p.

A bécsi csász. és kir. udvari, házi és államlevéltárból.

LXXIII.

Haaga, 1676. márcz. 9. Kramprich Lipóthoz küldött jelentésében arra hivatkozik, hogy a gályarabok megkegyelmezésének híré, a hollandiai római katolikusok érdekében kihasználja.

»Referat Relationis dess Kramprichs an Ihr Kayserliche Mayesthät, sub dato Haag, den 9. martii 1676.

Allerdurchleutigst etc. Kayser undt Kónig etc.

Allergnädigster Herr, Herr etc. Nach Abgang meiner underthenigsten letzten relation vom 2. dieses ist Ehrwürdige Kayserliche Mayesthät allergnädigster Rescript vom 15-ten vorigen Monathss februarii ankomen, worauss, wie auch auss dem den 8-ten selbigen Monaths sahn den Holländischen Residenten gegebenen Bescheidt gehorsambst vernohmen, dass dieselbe auf der General-Staaden Anhalten den gefangenen ungarischen Praedicanten, die Gnadt gethan, selbige auss dero Gefangnuss zu dimittire, undt dass ich eben dasselbe denen General-Staaden mündlich vortragen, undt sye darbey Ehrwürdige Kayserliche Mayesthät bestendigen Zueurigung undt Willfährigen Gemüthss in allem möglichen dingen versichern soll.

Ich hab dasselbe biss dato nit verrichten können, *primo* weil ich gern vorher mit dem Pensionario davon reden undt sehen wolt, ob er nit bey dieser occasion, da hiesiger Staadt einen favor magen ihrer religions-Verwandten empfangen, coope-riren wolt, dass selbiger hingegen auch einen favor undt mehrere Freyheit hiesigen Catholischen erzeigen wolt. Zumahlen er vor diesem mir etlichmahl zu verstehen gegeben, man solle die Sach wegen der Catholischen nit so embsich urgiren, es würde sich noch Gelegenheit geben, dieselbe zu subleviren undt sie von der vexation der Schultheissen zu eximiren.

Die Schultheissen seint diejenige welchen die execution der vor diesem wider die Catholische emanirter scharfen edicten undt placaten anbefohlen, vermög welcher sie die Priester in ihrer functionen turbiren, fangen undt mulctiren nach ihrem Belieben, undt kein Priester, ohen diesen Leuthen viell zu contribuiren, sicher sein kan. Ich werdt sehen, ob er bey dieser occasion dahin zu disponiren seyn, zu cooperiren, dass dieser Leuth tyranny undt Gnitz eingestalt werde, umb so viel mehr, weil darauss dem publico dass odium zuwachet, undt hingegen allein den privat-schulttheissen ein Vorthail darauss entstehet.

Wan dieses vorher einiger Weiss vom Pensionario erhalten könt, alssdan werdt ich die Sach den General-Staaden in sol-

cher Wochen vortragen, worin diejenige Provintzen oder Persohnen praesidiren, welche die wenigste aversion gegen die Catholische zeigen, so diese Wochen auss zwey Ursachen nit geschehen kan. Primo. Weil die Provintz Gelderlandt undt darin der von Gendt der Catholischen grösster Feindt praesidiren thutt. Secundo. Weil der Pensionarius Fagel morgen mit dem Printzen von Oranien nach Gelderlandt reysen undt einige Tag aussbleiben wirdt, wo sie dass Werck wegen Überlassung Schemkenschantz wider vornehmen und mit Chur Brandenburg abzumachen suchen werden.«

A bécsi csász. és kir. udvari-, házi- és államlevéltárból. Hollandica fasciculus VI. Nro 33.

LXXIV.

Bécs, 1676. márczius 20. Lipót magyar király elrendeli, hogy a befogott, börtönre, vagy gályarabságra ítélt protestáns lelkészek szabadon bocsátandók, s engedélyt ad nekik arra, hogy hazájukat s az örökös tartományokat elhagyva, külföldön letelepedhetnek.

Leopoldus, Divina Favente Clementia Electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque Rex; Archidux Austriae, dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae et Wirtenbergae, Comes Tyrolis et Goriciae etc. Universis et Singulis Principibus ecclesiasticis et Secularibus, Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Praefectis, Praesidentibus, Capitaneis, Locumtenentibus, Vicedominis, Gubernatoribus, Castellanis, Vexilliferis, Urbium, Oppidorum Communitatum et locorum quorumcumque Rectoribus, Burgimagistris, Consulibus et Iudicibus nec non portuum pontium et passuum, quorum vis Custodibus: item Gabellarum ac tributorum exactoribus, Telonariis, Portitoribus ac omnibus aliis, qui praesentibus litteris nostris requisiti fuerint, cuiuscunque status gradus ordinis, conditionis dignitatis vel praeeminentiae existant, salutem benevolentiam gratiam nostram Cæsaream et omne bonum. Cum nobis intuitu officiorum ex parte Charissimorum Amicorum et Confoederatorum Nostrorum Generalium foederati Belgii Statuum interpositorum, benigne placuerit decreverimusque, ut Hungarici religionis Protestantis pastores, tum nuper ad triremes relegati, tum in carceribus aliis modis detenti in libertatem assererentur: scilicet ut ii datis litteris reversalibus secundum formulam a Strenuo Consiliario Nostro Aulico Secretario Intimo ac Interioris Austriae Referendario, Fideli Nobis dilecto Christoforo de Abele, nobili domino in Haking Sacrae Romanae Imperii

Equite: et Residente dictorum Generalium Foederati Belgii ordinum in aula nostra Caesarea, Hamel Bruyninx subscriptam de se non vindicando nec in Hungariam revertendo liberi dimittantur. Ideirco devotiones et delationes vestras, aliosque nobis non subjectos benevole, benigneque requirimus et hortamur: nostris vero ac regnorum et provinciarum nostrarum haereditariarum subditis serio mandamus et praecipimus, ut praetactos captivos Hungaricos religionis Protestantis pastores universos, sive in triremibus, sive in carceribus in praefatis regnis et provinciis seu terris nostris vel alienis sub cuiuslibet potestate, cura et custodia reperiendos, solutis catenis, compedibus et quibuslibet eorundem vinculis, tam et triremibus, quam ex carceribus et arestis, quantoquus liberos dimittant, ac e praedictis regnis et ditionibus nostris haereditariis eosdem exire libere permittant, dimitti ac exire permitti, modis omnibus faciant, praesentibus perlectis exhibentibus restitutis. Facturae sunt in eo devotiones et dilationes vestrae alique nobis non subiecti rem nobis apprime gratam subditi vero nostri exequentur hac in parte seriam et expressum voluntatem nostram. Datum in civitate nostra Viennae die vigesima Martii anno millesimo sexcentesimo septuagesimo sexto regnorum nostrorum Romani decimo octavo, Hungarici vigesimo primo, Bohemici vero vigesimo.

Ad mandatum sacrae Caesareae
majestatis proprium Christoforus
de Abele.

Leopoldus.

(P. H.)

A pápai reform. egyház levéltárában levő hatóságokhoz küldött eredetiről.

LXXV.

Bécs, 1676. márcz. 20. Térítvényminta, melyben arravaló hivatkozással, hogy miután a szövetséges holland rendek közbenjárására, Lipót kegyelmesen elrendelte, hogy a magyar-helvét és ágostai hitvallású lelkészek, úgy a gályákra eltávolítottak, mint a másként fogva levők szabadon bocsáttassanak, ha magukat arra kötelezik, hogy sem bosszut nem állnak, sem a hazába vissza nem térnek: tehát alulírottak kijelentik, hogy sem bosszut nem állnak, sem a hazába s az örökös tartományokba a király engedélye nélkül vissza nem térnek. A kitöltetlen mintát Abele és Bruyninx írták alá, nevük között az osztrák birodalmi nagy pecsét.

Quoniam Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestati, domino nostro clementissimo, intuitu officiorum ex parte dominorum ordinum foederati Belgii interpositorum, benigne placuerit,

decreveritque, ut hungarici religionis, sive helveticae, sive augustanae confessionis pastores, tum nuper ad triremes relegati, tum aliis modis detenti, in libertatem assererentur: Scilicet, ut ii, datis vicissim litteris reversalibus, de se non vindicando, nec revertendo, liberi dimittantur: proinde infrascripti hungarici religionis, augustanae confessionis, ac helveticae pastores, voluntati caesareae regiaeque suae Maiestatis humillime obtemperantes promiserunt, sicut hisce promittunt, quod neque se vindicaturi, neque in regnum Hungariae, aut alia haereditaria regna ac provincias redituri sint, nisi ex concessione atque placito Suae Caesariae regiaeque Maiestatis, domini tui clementissimi. In cuius rei fidem praesentes hasce litteras, vicissim exhibitas, propria manu subsignarunt infrascripti hungarici religionis, augustanae ac helveticae confessionis pastores. Die ... mensis ... Anni Millesimi, sexcentesimali, septuagesimi sexti.

Christophorus De Abele.

Viennae 20. martii 1676.

Dominorum foederati Belgii
ordinum generalium in aula
residens ablegatus.

Viennae 20. martii 1676.

(PH.)

Gerhardus Hamel Bruyninx.

Gyűjteményemben levő eredetiről, melyet a pápai főiskolai könyvtárnak adtam.

LXXVI.

Bécs, 1676. márcz. 20. Bruyninx Henrik Gellért holland nagykövet, hivatkozással Lipót azon rendeletére, melylyel azon magyarországi helvét és ágostai hitvallású lelkészeknek, a kik akár a gályákra eladattak, akár másutt börtönökben fogva tartatnak, oly feltétellel kegyelmet adott, hogyha magukról térítvényt adnak arról, hogy sem bosszút nem állnak, sem a hazába vissza nem térnek: tehát ezek ügyében az örökös tartományokba, Velenczébe vagy Olaszországba utazó Kárándi vagy Szalontai István, Sándor György, Heiszler Menyhért, Héricz Tamás, Pucz János, Literati György, Muraközi Márton és Kothurnidesz Sámuelnek, akár együttesen, akár külön utaznak, útlevelet ad, őket mindenkinek oltalmába ajánlja, illetőleg nekik szabad jövés-menést biztosít.

Nos Gerhardus Hamel Bruyninx, dominus de Nieuvenrode etc. Celsissimorum ac potentissimorum dominorum foederati Belgii ordinum generalium, in aulae Sacratissimae Romanorum imperatoriae, ac Germaniae, Hungariae, et Bohemiae regiae

Maiestatis ablegatus residens ordinarius etc. Universis et singulis, praesentes nostras commissoriales et requisitoriales literas patentes visuris, lecturis, aut legi audituris salutem, et omnem divinam benedictionem, quibus vero competit etiam officia nostra. Postquam ad benignam praefatorum clementissimorum dominorum foederati Belgii ordinum generalium, pro Hungarorum protestantis, utriusque scilicet augustanae et helveticae religionis pastoribus, factam intercessionem, alte nominatae suae imperatoriae ac regiae Maiestati benigne placuerit, decreveritque, ut praefati universi religionis protestantis, tum nuper ad triremes relegati, tum aliis modis in carceribus et arrestis afflicti pastores, in libertatem assererentur, superindeque benignas patentes literas decretales manu propria, et secreto sigillo suo: reliquisque subscriptionibus firmatas et roboratas exhiberi ac tradi eo nobis fine demandaverit, ut praedictorum clementissimorum dominorum ordinum generalium intercessionibus, praefataque Suae Maiestatis decretali benignae intentioni, et voluntati, placito ac decreto vim et effectum, atque praefatorum afflictorum pastorum liberationem procuraremus.

Proinde nos ex parte atque nomine alte praenominatorum dominorum ordinum generalium, ac nomine dominorum meorum clementissimorum, Egregios et Nobiles Georgium Sándor, Stephanum Karáncsi sive Szalontai, Melchiorem Heyzler, Thomam Hericz, Johannem Pucz, Georgium Literati, Martinum Muraközi et Samuelem Kothurnides, simul vel divisim, omnes atque singulos requisivimus, constituimus, commisimus ac deputavimus, prout illos simul ac divisim, omnes et singulos requirimus, constituimus, committimus, ac deputamus, hisce praesentibus literis nostris commissorialibus et requisitorialibus patentibus, ut praefatos universos religionis utriusque protestantis afflictos pastores, tam in triremibus, quam in carceribus ubilibet reperiendos, virtute praelibati decreti imperatorii ac literarum patentium, vinculis ac carceribus solvi, ac liberari, in libertatem asseri ac dimitti sedulo curent atque efficiant.

Quare omnes sacratissimas Maiestates, omnesque serenissimos archiduces, duces, principesque ecclesiasticos et seculares, reverendos archiepiscopos, episcopos, praelatos, generosos marchiones, comites, barones, nobiles, milites, praefectos, praesidentes, rerum publicarum ductores, gubernatores, campi et arcium generales, capitaneos, locumtenentes, castellanos, vexilliferos, urbium, oppidorum, communitatum, et locorum quorumcunque rectores burgimagistros, consules et iudices; portuum ac gabellarum, tributorumque exactores, tolionatores, portitores, eorundemque vicemgerentes, ac denique alios omnes, qui

in aliquo status, conditionis, honoris, dignitatis, praeeminentiae, ac potestatis gradu constituti sunt, quorum ope atque opera, consilio, atque auxilio opus fuerit, debite, amice, atque reverenter requirendos duximus; prout illos debite, amice atque reverenter hisce requirimus et rogamus, ut proxime specificatos Egregios et Nobiles, Georgium Sándor, Stephanum Karándi sive Szalontai, Melchiorem Heyzler, Thomam Hericz, Johannem Pucz, Georgium Literati, Martinum Muraközi et Samuelem Cothurnides, simul vel divisim, omnes atque singulos, veros et iustos, alte memoratorum clementissimorum foederati Belgii dominorum ordinum generalium patentium harum literarum commissorialium virtute constitutos, in praemisso protestantis religionis pastorum liberationis negotio commissarios, vel deputatos, atque benignam suae imperatoriae regiaeque Maiestatis voluntatem exequentes personas habeant, atque agnoscant, omni etiam ope atque consilio, auxilioque in exequenda praesenti commissione iuvent, atque assistant; ipsosque et sua (re ita exigente) contra omnes temporum, ibinationis, etiam malevolorum iniurias, si quae ipsis contingant, vel accedant, benevole tueri ac protegere, perque suos homines protegi facere velint atque dignentur. Certi dominos meos clementissimos, dominos foederati Belgii ordines generales, nosque pari benevolentiae studio, et gratitudine debita id, quod datum fuerit beneficii oblata occasione agnituros atque reddituros, Maiestatemque suam imperatoriam regiamque benigne habituram, quicquid caesarearum regiarumque literarum patentium intuitu obedienter favoris, officii vel auxilii praenominatis commissariis, atque praefatorum atque afflictorum protestantis religionis pastorum hungarorum causae christiane ac pie (praesentibus exhibitis, perlectis ac restitutis) praestitum fuerit. Datum Viennae Austriae, vigesima die mensis martii, anno millesimo sexcentesimo septuagesimo sexto, sub nostro sigillo et subsignatione consuetis.

Dominorum ordinum foederati Belgii in aula caesarea ablegatus residens.

(L. S.)

Gerhadrus Hamel Bruyninx.

A pápai református egyház levéltárában levő eredetiről. Német fordításban megvan Bern város könyvtárában, az Escher-féle iratcsomagban.

LXXVII.

Velencze, 1676. márcz. 21. Dr. Zaffiusz Miklós Dr. Heidegger Henrik zürichi theologiai tanárhoz írt levelében annak jelemlítése után, hogy két utóbbi levelében lelki örömmel hirül adta 26 lelkész gályarabnak megszabadulását és a holland hajóhad paradicsomkertjébe való helyezését, a hol most életben vannak és Belgiumba igyekeznek. Ruházatukról és életük fentartására való más szükségseikről soha eléggé meg nem dicsérhetőleg Welz György gondoskodott. A Bukkariban visszatartóztatottakat ki nem fáradva Sórer keresztlő János és Lauber Mátyás kereskedők látták el. Ezek szabadon bocsátását Lipót király már elrendelte. Szalontai István magyar ügyvéd, a ki az ártatlanok ügyét Pozsonyban védelmezte, legközelebb a császári diplomával felszerelve a nyomorultak megszabadítására Bukkariba siet. Márczius 7-én írta ezt neki Bécsből és így Isten parancsából a győződelem mindenhova elér. De a Bukkariból szabadulók elé kegyetlen feltételt tüztek, térítvényt kell adniok, hogy sem bosszut nem állnak, sem vissza nem térnek. A megszabadítottaknak Ruyter ezt mondta: kedveseim! annyi győzelmeim közül, melyeket Isten kegyelméből engedett, ez a legnagyobb. Veresmarthy Mihály pápai lelkész azt írta neki Magyarországból, hogy az ő egyháza rendületlenül áll, az iskola virágzik, de a szolgálat terhét egyedül nem bírja. Jelzi a levélíró, hogy ennek volt hivataltársa Séllyei István püspök gályarab.

Venetys die 21. Martii, Anno qVo TanDeM IehoVæ Cap-
tIVos Pastores Nos LIBeraVIt a FerIs.

Ita DanLeLIs soCII pII eX Igne ereptI trIUMphant.

AVXILIVM DeI Canent Pastores ab Igne et ferIs ereptI ;

Pastores, qVI In trIreMIBVs erant, Deo gratias agVnt
In CLasse BataVa.

ReforMata HeLVeTia rIte ADIVVIt InsIgne hoC opVs.

ItaqUe aUdaCes, et rablosI eVangeLII hostes non trIUM-
phant :

TrIUMphet, DeI nUTU, FortIter Contra hostes Istos jor-
tis HeLVetIa,

Ita pIIs CaptIVIs BUCCarInIs Mira LiberatIo ILLU-
CesCet !

Celeberrime Domine Doctor, Fautor Maxime ! Salutem
Plurimam.

Paenultimis, atque ultimis meis Evangelium vobis de
26 pastorum ex tiremium inferno redemptorum et in Classis
Batavae paradiso collocatorum metamorphosi nuper hilari
et titillanti animo, veluti triumphabundus annuntiavi. Evan-

gelium hoc ad aures vestras toties antecedentibus meis non-nisi miserias, clades, gemitus, suspiria, occinentibus percussas, pervenisse spero, ut veluti coelesti rore perfunderentur. Hactenus eo usque Satanae artes elusae, et instrumentorum eius machinae elisae. Vivunt redempti Palermi in Classe Batava, in Belgium descendunt, Iter per Italiam, hostium technis circumseptum (sic!) minus tutum iudicatum. Qui illorum miserias aeternas optabant, delusi dentibus pendunt. Ast spes confisa Deo nunquam confusa secedit. De geminis vestibus et plurimis aliis ad vitam necessariis, nunquam satis laudatus Dominus Georgius Velzius illis providit. Computum expensarum proxime videbitis, ex quo, quantam miserorum curam gloriosus Heros gesserit, perinde sane ac si liberi ex eius lumbis egressi fuissent, constat. Tandem curam heic pro Buccari et susceperunt, et etiam num indefesse suscipiunt pientissimi mercatores, et aeternum celebrandi Heröes, Dominus Johannes Baptista Sorerus, et Dominus Matthias Lauberus, quod testis ἀπόπτης ipse ego iureiurando affirmare possum. Pergo in evangelio; Buccarinorum 15. superstitum liberatio. Caesareo diplomate sancita, in propinquo est, Dominus Stephanus Szalontay, advocatus Hungarus, qui innocentium causam Posonii strenue peroravit, Diplomate Caesareo instructus Buccarim ad miseros liberandos advolat.

Ita 7. currentis Vienna ad me scribit, se illa ipsa hebdomade itineri sese commissurum, et forte iam eo pervenit, comes, in cuius potestate erant Viennae est. Ita, Dei nutu, victoria ubique reportabitur. Illos huc' advolatueros putamus, post tot labores ad Augusto usque transacto in miserorum gratiam alacriter susceptos, bono cum Deo animum, et calamum paululum quieti trademus. Conditio Buccarinorum durior est, quia reversales maledictas, de se non vindicando, nec revertendo, suscribere coguntur. Duram tamen conditionem cum tempore immitigatum iri sagaciores autumant, etenim alia tria puncta apud Caesarem per oratorem suum confederati Belgii ordinis acriter urgent, Ruyterum, dum redemptos serena fronte exciperet, dixisse ferunt: Dilecti mei, ex tot victoriis, a Deo gratiose concessis, haec maxima est. Serenissimus etiam Elector Saxoniae efficacissimis literis ad Caesarem datis innocentium liberationem acriter ursit. Undiquaque pulsatum, ne solus Lojola rerum potiatur, cui froenum iniiciat, qui sedet ad dexteram Dei. De Buccarinis fideliter monebo. Dominus Weresmarthius, ecclesiae Papensis pastor, scribit nobis ex Hungaria, ecclesiam suam hactenus inconcussam stare, scholamque tum docentibus, tum discentibus florere, se tamen solum sancti ministerii

onus cum sanitatis dispendio ibi locorum sustinere. Eius collega, dominus Stephanus Séllyei, districtus Papensis superintendens in triremibus gemuit, nunc cum caeteris in classe Batava laetatur.

Salutem plurimam summa animi demissione Venerabili Parnassiacorum Collegio dico. Deus verae Zÿoni suae halciionia ubique prebeat (sic!). Gratia Domini super nobis omnibus Amen. Vale,

Vir Celeberrime, ita optat animitus
Celeberrimi Tui Nominis,
et rarae doctrinae

cultor et admirator

Nicolaus Zaffius.

Kivül: A Monsieur Monsieur Jean Henry Heidegger, Docteur en Theologie

Zürich.

A zürichi Staatsarchiv E. II. 456. jelzésű kötet 919. lapján levő egykorú másolatról.

LXXVIII.

Milasso, 1676. márcz. 25. A Ruyter hollandiai tengernagy által a nápolyi gályákról megszabadított huszonhat magyar lelkész részére a szabadító parancsából Van der Poort János altengernagy aláírásával kiállított útlevél egykorú német fordításban, melyben mindenkinek oltalmába és pártfogásába ajánlja a Belgiumba igyekezőket és kéri, hogy fel ne tartóztassák, sőt állásukhoz méltó támogatásban, segélyben és védelemben részesítsék, a melyet ők is mindenkor hasonló készséggel fognak viszonzni. A lelkészek mindnyájan járványos betegségtől mentes helyről jönnek.

Michael Adrian Ruyter Ritter und Admiral der Kriegsflott Ihr Hochmögende der Herren General-Staaden der Vereinigten Niederlanden. Nachdem Stephanus Sélley, Stephanus Harsányi, Thomas Steller, Samuel Nicletius, Stephanus Komáromi, Johannes Ujvári, Nicolaus Leporinus, Stephanus Zsedéni, Johannes Szomódi, Basilius Köpeczi, Balthasar Nicletius, Nicolaus Bugányi, Georgius Körmendi, Georgius Alistáli, Andreas Végh, Johannes Jablonczai, Franciscus Foris Otrokocsi, Andreas Szódói, Michael Krasznai, Martinus Szentpéteri, Michael Szalóczi, Stephanus Bátorkeszi, Valentinus Csergő Kocsi, Petrus Simoni, Petrus Czeglédi, Petrus Kálnai sambliche Diener der evangelische Ungarischen Kirchen so fast ein ganzes Jahr lang auf den Ihr Catholische Majestet zustehenden Neapolitanischen Galeeren wie Slaven mit Kettenen angefusselt und an die Ruderband angeschmiedet gewesen, durch unsere Fürbit von dem könig-

liche Statthalter zu Neapoli Herren Marggrafen De los Velez ihrer harten Banden erlediget und in die Freyheit gesehet hernach aber auf Vorermler Hochmögenden General Staaden der Vereinigten Niederlanden kriegsschiffen so lang aufbehalten worden, bis sich eine bequeme Gelegenheit in einem englischen Kaufschiffe, dessen Steuermann Jacob Andreae, nach Venedig zufahren herfür gethan; haben wir obbemelden Ungarischen Kirchendieneren, als Sie ihre Reise anzutreten beschlossen diesen gegenwertigen Geleitsbriefe geneigtwillig mit getheilet. Bitten desswegen Ihr Römisch Keyserliche Majeshtät, die Könige, Republicken, Fürstem, Stände und Stätte, wie auch derselben nach gesetzte Regenten, Generalen, Gubernatoren und Commendanten, alle Beamtete der Stätten und Schösseren, die Freund und Bunds Verwandte obgedachter Hochmögende Herren General Staaden der Vereinigten Niederlanden, zu Wasser und Land, und also manniglichen, so obbemelte 26. ungarische Kirchendiener zusehen und mit Ihnen zu sprechen Anlass bekäme, nun fleisigsten, dass sie dieselben, in ihrer nach den Vereinigten Niederlanden vorgenommen Reise durch ihre Länder und Herrschaften, so ihnen am nächsten und bequemlichsten seyn werden, frey und sicher durch ziehen lassen und nicht zugeben, dass sie hieran auf einiche Weise verhinderet werden, sondern verschaffen, dass ihnen ihrem Stand gemässe Hülfschand geboten werde; welches wir gegen Ihr Käyserliche Majesthät, allen Königen, Republicque, Fürsten, Ständen und Stätten, wie auch derselben nachgesetzten Amleüthe Generalen, Gubernatoren, Commendanten, endlich allen vorgesetzten der Stätten, Flecken und Schlösseren zu Wasser und Land auch gegen ihren Einwohneren und Unterthanen, gegen einem Jedem seinem Stand und seiner Würde gemäss dankbarlich erkennen und mit beliebigen Gegendiensten, wo es in unserem Vermögen und der Anlato sich fügt ehrwürdigen und Verschulden wollen. Diese oberzehlte Kirchendienere alle und jede kommen aus gesunden Schiffen und Orten.

Geben in dem auf dem Ankerliegenden Schiff Ein fracht in dem Sicilianischen Meerbusen bey Mylas, den 25. Merz. 1676.

(L. S.)

Michael Adrian Ruyter
aus Befehl des Hochgeachten
und Wohledlen Herren Generalen
und Admiralen

Johann Van der Poort.

Bern város könyvtárában az Escher-féle gyűjteményben meglevő egykorú német fordításról.

LXXIX.

Bécs, 1676. ápril 2. Lipót tudatja Kramprichhal, hogy a fogva volt magyar prédikátorok szabadon bocsátásába beleegyezett, utasítja azért, hogy a gályarabok ügyével kapcsolatban a hollandiai római katolikusok érdekeit mozdítsa elő.

Kayser Leopold an Kramprich, auf sein Schreiben von 9. März. 1676. Wien, 2. April 1676. (Concept.)

Leopold,

Unss hat dein undterthänige Schreiben vom 9-ten Martii negsthin mit mehrerm verständiget, welchermassen du unsern geduldigste resolution, die dimission der Hungarischen Predicanten auss der Gefangnus betreffen, denen General Staaden, biss nicht nach vorheriger Undterredung desswegen mit dem Pensionario Faghel, vorzütragen für guet erachtet hast. Gleich wie wür nun geduldigst nicht zweiflen, du würdest inmitels ditsfahls forderist zu gueten der aldaigen Catholischen dass weitere gehörigen Orthen vorgekehrt haben, alss hastu nicht weniger noch verrers in allweg zusehen, damit der Staadt hingegen einen favor undt gnedigen Catholischen mehrere Freyheit alss bisshero beschehen verstatten undt zuelassen wolle.

Dass 2-do undter den Ministren der Allyrten grosse Schwärigkeiten endtstandten, dass selbige mit den verflossenen subsidien von der Cron Spanien auf die künftigen Galernen auss Indien vertröst wordten, solches haben Wür ungern vernomben, und ist Unss von hertzen laydt, dass besagte Cron mit dero promessen so übel zuchaltet.

A bécsi cs. és kir. udvari, házi és államlevéltárban Hollandica fasciculus VI. Numero 34. alatt levő fogalmazványról.

LXXX.

Velence, 1676. ápr. 11. Zaffiusz Miklós tudatja dr. Heidegger zürichi theologiai tanárral, hogy a gályarab lelkészek 26-an megszabadultak és a hollandiai hajóhad paradicsomkertjébe helyeztek, de hátra hagyattak még a bukkari börtönben tizenöten, kik közül 10-en (3 ref. és 7 luth.) a börtön nyomoruságai, éhség, szomjúságtól gyötörtetve hitüket elhagyták, de 5 református még állhatatosan ragaszkodik ahhoz s ezért Kóderman császári parancsnok által mélységes és undorító börtönbe vettettek. Ebből a nyomoruságból márt. 19-én írt neki levelet a hitéhez állhatatos öt ref. fogoly: Tatai Sámuel, Szentpéteri István, Ladmóczi István, Rimaszombati János, Kállai István, melyben fájdalmasan rajzolják szenvedéseiket, és szabadságuk kieszközléseért esedeznek. Bécsi barátaik arra figyel-

meztették őket, hogy folyamodjanak kiváltásukért. Szalontai István ügyvéd, Lipót szabadon bocsátási rendeletével már Bukkariba akart menni, de az még nem volt szabályszerűen kiállítva. Ekkor azonnal írt a bécsi hollandiai nagykövet Hamel Bruyninxhez, s kérte, hogy Szalontai minél előbb induljon útra, nehogy a nyomorultaknak halála megelőzze a kiszabadítást. Mint Szalontainak márcz. 22. leveléből értesül, ez márcz. 23-án a megkegyelmezési oklevéllel Bécsből Lipótvárra ment és az ott még mindig fogva levő két lelkész* szabadon bocsátását követelte, innen Grácza megy és a bukkari börtönben levőket kiszabadítja. Ezek valami kósza hírtől, hogy a máltai gályákra vitetnek, megfélemlítettek. Kódermantól értesült, hogy a foglyokat Kollonits úgy adta neki, hogy őket a mondott gályákra küldje, azért ezt a levelet azonnal Bécsbe küldte. A többiek 26-an, kik eddig Palermónál a szabadító hajón vannak, Hollandiába akarnak menni, de Ruyter parancsából egy közelgető angol hajóra várnak, és ti hozzátok igyekeznek. Velcz számláját átküldi, majd ha Schorer elkészíti a magáét, azt is elküldi, kéri hogy ezeknek költségeit térítsék meg. A Bukkariban levőkre is lesznek költségek.

Celeberrime Vir, χαῖρε ἐν Κυρίῳ.

Ternis ex ordine datis antehac evangelium de redemptis 26. pastoribus ex triremium Hispaniarum inferno, et in classis Batavae paradiso collocatis, annuntiavi responso a Vobis nullo mactatus adeo, ut an meas illas acceperitis animi pendeam. Ab illo tempore Buccariorum 15. superstitum salutis de mora cuncta tentans invigilavi.

Virorum nostratum unum ad illorum statum λάθρα perdiscendum misimus. Miserrimum illum redux retulit. Divisos illos esse in duas classes, aliorum tamen relatu, quando cum ipsimet et loqui datum non fuit. Illorum 20. vacillare, et tot miseriarum concatenatarum taedio, carcerum squalore, fama, siti; pene evectos in eo esse, ut Paulinam fidem mutent. Esse inter illos 3. Reformatos, 7. Confessionis Augustanae socios. Quinque constantissime in Paulina fide perseverare Reformatos omnes, qui ea ipsa de causa a Comite Johanne Andrea Kodermanno Caesareo et Regio Buccarionis in oris administratore ad profundiora et foetidiora carceris loca sint detrusi. Ista tamen vobis non ut certa prorsus pando.

Aliquid tamen sinistri inde subesse suspicor: quod die 19. transacti Martii literas seorsim ad me dederunt, implorantes quidem omnes opellam, et auxilium nostrum ob summas misérias. In suis quinque constantiores (Reformati sunt omnes domini

* Kaposi István rimaszombati, Szentmiklósi János győrvármegyei kajári lelkész.

Sammuel Tatai, Stephanus Szent Peteri, Stephanus Ladmoci, Johannes Rimaszombathi, Stephanus Kallai ita loquuntur : Multis subiecti sumus miseriis, dura longaque captivitate pulsi, sordibus atque squaloribus carceris a 13. Februario continuis diebus et noctibus, fame, siti, frigore, corporis debilitatione, virium amissione, et visus oculorum extenuatione vix spiritum et anhaltum ducere valentes, praesertim et specialiter nos quinque (quos iam indigitavi) veluti cervus sitibundus ad fontes aquarum frigidus : sic nos ad auream libertatem totis anhelamus viribus, quare Excellentissimae Dominationis vestrae opem rursus, ut antea, imploramus etc. Plura alia addunt quinque isti : Caeteri decem itidem miseras sistunt, vacillationis tamen mentionem faciunt nullam. Omnes ad constantiam sumus hortati, omnium redemptionem instare : prout a fidis amicis Vienna acceperamus, serio admonuimus. Verum, o dilecte, an literae nostrae consolatoriae illis tradantur, prorsus ignoramus, cum aditus pene omnes circumsepiantur. Dominus Stephanus Szalontay, eorum advocatus indefessus iam in eo erat, ut Diplomate Caesareo munitus ad illos liberandos Buccarim excurreret. Verum enim vero quia Diploma illud nondum erat compositum ad Illustrissimi Ordinis Belgici pallatum ; siquidem ter fuit correctum ; morae longioris trahebant. Ego vero postquam novas afflictorum miseras didicissem, statim literas ad Belgicum Residentem Dominum Hamelium Van Bruinyx dedi, miserasque exaggerans periculum esse in mora, serio monuisseque opus, ut dominus Szalontayus *μῆδὲν ἀναβῆλλο* . . . iter accederet, ne redemptio miserorum morte praeveniat. Antea siquidem cumulatissime Illustrissimo illi Heroi Latino idiomata ob insignem in aula caesarea afflictis navatam operam gratias ageram literasque meas sereno vultu fuisse acceptas audivi. Hactenus tristia, laetiora pando ex postremis Szalontayanis 22. Marty a me datis. Die 23. eiusdem sufficiente Diplomate Caesareo munitus Vienna discessit, Leopoldopolim ad binos pastores liberandos contendit, inde celeberrimo itinere Graezium petens sperat 12. Aprilis se ori illis allapsurum. Locique senatui iussa caesarea ostensurum, tum ad Buccarinam Babylonem ad afflictissima pectora ex foetidissimis carceribus extrahendam advolaturum. Huic itineri adeo pro concomitans Dei gratia, postquam praeveniens, iam illuxit, affulgeat. Metuebant miseros ad triremes Melitenses fuisse abductos ex rumore quodam. Et sane comes ille et administrator Buccarinis in suis responsoriis mihi scripsit, sibi viros istos a Colonichio donatos fuisse, ut eosdem ad praedictas triremes mitteret ; ast quia Colonichio Viennae crudelitas haec ab Heroe Belgico et aliis fuit obiecta, se unquam comiti et administratori Buccarino talia iussa dedisse negat.

Ideo me, ut comitis autographum Viennam mittam, vehementer orant, quod et strenue iam praestabo crastina luca, nec ullo labori, quod hactenus tantoperi calamum consecraverim parcere animus est. Caeteri 26. qui Palermi adtempus in classe Gedeonis sui vixerunt, in Belgium descensuri erant, verum quia archithalassarcho iussu publico diutius in statione manendum, sententia mutata huc in nave Anglica adventabunt, hinc per iuga Rhetica ad Vos descendunt. Itaque mihi primum, Vobis post modum candidissima haec pectora amplecti dabit, ut gaudia utrinque repleantur atque triumphus. Computum a Laudatissimo Domino Velzio huc transmissum teneo, donec Heros illustrissimus par Dominus Sorerus suum quoque conficiat iunctim post modum ad Vos mittemus, ut illis sumptus refundantur. Erunt siquidem pro Buccarinis caeteris quoque huc adtentantibus alii sumptus faciendi. Venerando Collegio Doctorum, omnibus et singulis apud Vos in vinea Domini laborantibus salutationem officiosissimam affero. Gratia Domini super nobis omnibus, Amen. Vale feliciter, Vir Celeberrime, illius memor, qui erit, quoad erit.

Venetys ὡς ταχιστα die 11. Aprilis.

Anno Salutis 1676.

Celeberrimi tui Nominis et Virtutis

incomparabilium Cultor

Nicolaus Zaffius.

A zürichi Staatsarchiv E. II. 456. jelzésű kézirat 921. lapján levő egykorú másolatról.

LXXXI.

Haaga, 1676. április 13. Kramprich Lipóthoz küldött újabb előterjesztésében ismételve jelenti, hogy miután a lázadásért gályarabságban volt magyar protestáns lelkészek szabadon bocsáttattak, ezt a hollandiai római katolikusok helyzetének javítása érdekében kihasználni igyekszik.

Allerdurchleuchtigst etc. Kayser undt König etc. Allernädigster Herr, Herr. etc.

. . . . . Den 9-ten vorigen Monathss Martii hab ich underthenigst bericht, warumb den General-Staaden noch nit ahngedeut, dass Ehrwürdige Kayserliche Mayesthät die ungarische Praedicanten so wegen der rebellion gestraft undt auf die Galeren geschickt worden, auf der General-Staaten intercession undt Schreiben loss gelassen habe. Nachdem nuhn die bisshero alhie heufig gewesene grosse Geschäften dem Pensionarius Fagel etwas Luft gegeben undt der Prinz von Oranien zu Feldt gangen, bin ich gleich darauf nemblich den 10. dieses zu ihm kommen undt hab

ihm von der Sache geredt, und weil er mir vorhin angedeuth, dass ich die notification schriftlich thun solt umb eine schriftliche resolution darauf zu bekommen, alss hatt ich solches worhin mit Ehrwürdige Kayserliche Mayesthät General Feldt Marschall Leudinant Margrafen de Grana, alss er alhie gewesen überlegt welcher auch guth gefunden solches zu thun undt des Pensionary Rath zu folge durch welchen man einige favorable resolution undt ohne ihn, keine zu hoffen hett.

In der notification thue ich den General-Staaden zu wissen, dass Ehrwürdige Kayserliche Mayesthät dero Fürschreiben, wie auch ihres Residenten Bruinynx übergebenes Memorial gesehen, dass dafür zu halten, es würden die General-Staaden dero officia für criminal-Persohnen, so wegen das schädlichen Lasters der rebellion gestraft worden, einmalen interponirt haben, wan sie nit durch die Missthätiger selbst übel wären bericht gewesen, welche umb einiges Mitleiden bey ihnen zu erwecken, aussgegeben hatten, alss wan sie unterm praetext der rebellion wegen der religion leiden thetten.

Obwohl durch die ordentlich geführte process, bey welchen sich sowohl Catholische alss andere religions-Verwandte alss Richter gefunden, clar zu sehen ist, dass die quaestion nit wegen der religion gewesen, sondern dass man ohne Unterscheidt der Persohnen dass abscheuliche Laster der rebellion undt coniuration mit den Türcken allein zu strafen gesucht, zumahlen die principales, so hingerichtet worden, alss der Graf Serin, Frangipani, Nádasdi, Tattenbach undt andere Catholisch gewesen sein.

Das gleichwohl Ehrwürdige Kayserliche Mayesthät die obgedachte Praedicanten haben losslassen wollen, umb zu zeigen, wie viel sie ahn der General-Staaden intercession zulegen thetten, undt dass sie solches desto lieber gethan, umb zugleich allen Argwohn zu benehmen, so bey einigen von diesem Staadt sein möchte, alss wan die obgedachte Praedicanten wegen der religion wären condemnirt worden, dass Ehrwürdige Kayserliche Mayesthät nit zulassen würden, dass jemandt in Ungaren wegen der religion solt incommodirt viel weniger condemnirt werden, dass sie ihnen der Orthen ihr freyes exercitium gestatten, undt nit zugeben wolten, dass einige Bediente sie in ihrem exercitio turbiren oder deswegen Geltbusen abfordern solten.

Dass Ehrwürdige Kayserliche Mayesthät mir allergnädigst anbefohlen, solches den General-Staaden zu notificiren undt dass sie ihnen in allen möglichen dingen gern favorisiren undt gratificiren würdten, sich dabey versicherendt, es würden die General-Staaden eben dergleichen Freyheit ahn die Catholische hiesiger Lanndten erlauben undt nit zugeben, dass dieselbe hinführo

durch die Schultheissen undt andere Bedinnte solten türbirt, undt nach ihrem Belieben mulctirt werden wordurch dem publico kein Nutzen, wohl aber ein Schaden zuwachse, man ihre gehorsahme gutte Underthanen dardurch so exhaurirt werden, dass sie die onera alss gutte Mitbürgen nit so wohl ertragen können.

Deswegen ich verhoffen wolt, es würde obgedachte Erzeigung Ehrwürdige Kayserliche Mayesthät den General Staaden angenehm sein undt sie werden sich zu dergleichen würlklich auch verstehen, undt dabey sehen lassen, wie sehr sie Ehrwürdige Kayserliche Mayesthät zu wilfahren suchen, massen auss bey kommender Abschrift zu sehen.

Auf diese notification oder memorial wolt ich gern zwey Sachen erhalten, erstlich dass sie resolvirten, Ehrwürdige Kayserliche Mayesthät wegen Losslassung der Praedicanten zu danken, zum anderen sich zu dergleichen Freyheiten für die Catholische undt zu Abschaffung der schultheissen inquisition zu erclären.

Der Pensionarius zweifelt ahm ersten nit, wegen des anderten aber weiss er nit, wass zu erhalten sein wirdt undt weill er Vorhabens, gewesen auf etliche Tag zu verreysen, alss hatt er mir gerathen, ich solt die notification noch nit ubergeben, biss zu seiner Zuruckkunft, sonderlich weil inzunder einige Persohnen so er mir genendt, in der Versamblung der General-Staaden sich befünden, welche alzu scrupulos undt eiffrig in religionsachen wären.

Dahero die Sach noch etwas aufschieben muss, umb bessere Gelegenheit zu haben, etwas Guttes zu erhalten.

Womit mich zu beharlichen Kayserlichen Hulden undt Gnaden underthenigst befehle

Ehrwürdige Kayserliche Mayesthät

Haag, die 13. April, 1676

Allerunterthenigst Gehorsambster

D. J. Kramprich.

A bécsi csász. és kir. udvari, házi és államlevéltárból, Hollandica fasciculus V. Numero 57.

LXXXII.

Haaga, 1676. április 13. Kramprichnak, a magyar prot. gályarab lelkészek ügyében, a holland rendekhez írt előterjesztése, melyben arról értesíti őket, hogy Lipót tudomásul vette, miszerint némely magyar prédikátorok megszabadítása érdekében levelükkel felkeresték, és hogy erre nézve a bécsi udvarnál levő követük Hamel Bruinyne »Emlékirat«-ával kétségtelenül bebizonyította azt, a miről ura különben is teljesen meg volt győződve, hogy sohasem jártak volna közben olyan bűnös személyek érdekében, a kik bevallották, vagy a kiktől

jogerős ítélettel is bebizonyult, hogy lázadók, ha maguk a bűnösök saját érdekükben félre nem vezették volna a Rendeket, midőn ezeket, csakhogy ártatlanoknak láttassanak és maguk iránt részvétüket felkeltsék, úgy tájékoztatták, hogy lázadás ürügye alatt vallásukért szenvednek. És jóllehet a részrehajlatlan bíróság a törvények szerint lefolyt vizsgálat alapján világosan bebizonyította, hogy a kérdéses ügy nem vallási természetű volt, mert abba személyválogatás nélkül bevonattak mindazok, a kik a lázadás és a törökökkel való szövetekezés bűnében részesek voltak és daczára annak, hogy az összeesküvés fejei gróf Zrinyi, Frangepán, Nádasdy, Tattenbach mind katolikusok voltak, mégis kivégeztettek. Mindazáltal Lipót bizonytságot akarván tenni arról, hogy mily nagy előzékenységgel viseltetik a Holland Rendek iránt és kérésükkel szemben, elrendelte a magyar prédikátorok szabadon bocsátását, hogy azzal is elejét vegye minden gyanúnak, mintha az illető prédikátorok tényleg vallásukért lettek volna elítélve. Sőt ezenfelül biztosítja a Rendeket, hogy Magyarországon vallásáért senkit sem háborgatnak, sem el nem ítélnék, mert azt mindenki szabadon gyakorolhatja, a nélkül, hogy ezért a hatóságok részéről üldözésnek, vagy háborgatásnak lenne kitéve. Tudatja, hogy ennek a Rendek előtt való kifejtésével Lipót egyenesen megbízta, valamint azzal is, hogy jelezze azt a hajlandóságot, a melyet mutat mindabban a miben nekik szolgálatukra lehet és a mi lehetséges, és meg van arról győződve, hogy a Rendek is így járnak el a németalföldi katolikusokkal és nem engedik meg, hogy azokat a hatóságok háborgassák, melynek az állam semmi hasznát sem veszi, sőt csak kára lehet belőle, mert a katolikusok üldözés esetén, kevésbé lesznek képesek a jó állampolgár kötelességeit teljesíteni. Reményli, hogy ezen előterjesztésben híven fejezte ki Lipót szándékát és álláspontját.

Aux Seigneurs estats graux des Provinces vnies du Pays-Bas. etc.

Le soussigné conseiller et resident de Sa Majesté Imperiale a ordre de notifier à Vottrre Seigneurs, que Sa Majesté a veu ce qu' Elles luy ont voulu escrire pour la délivrance de quelques predicants en Ongrie, et ce que fur ce subiect leur resident à Vienne a remonstré par son Memoire, que Sa Majesté est entiere-ment persvadée, que Vottrre Seigneurs n'aurvient iamay voulu interceder pour des personnes criminales, confessez ou convaincues et condamnés pour rebelles, si Elles, n'eussent esté mal informées par les coupables mesmes, lesquels pour paroistre innocents, et pour commouvoir Vottrre Seigneurs a quelque sentiment de compassion ont eu l'adresse de publier, qu'ils patissoient pur la religion sous pretext de la rebellion.

Quoy que les procès legitiment formes contre ces rebelles par des juges impartiaux, tant Catholiques que de la religion protestante montrent assez clairement, que ce n'estoit pas la question de la religion mais qu'on en vouloit sans distinction des personnes, a ceux qui avoient trempé dans le crimine detestable de la rebellion, et coniuration avec les Turcs, puisque les principaux, qui furent executez ont esté des Catholiques, comme les Comtes de Serin, Frangipani, Nadasti, Tattenbach et autres.

Que neantmoins Sa Majesté a voulu temoigner combien Elle defaire aux lettres et offices de Vottre Seigneurs, en ordonnant la deliorance des susdites personnes, ce que Elle a voulu faire d'autant plus volontiers pour pouvoir oster en mesme temps tout le soupçon, qui pourroit rester aupres de quelques vns de cet estat, que les dits Predicants avoient esté condamnez à cuse de la religion, les assurant de plus, qu' Elle ne permettra pas que à cause de la religion aucun soit incommodé en Ongrie, et moins condamnez, et de plus qu' ils en pourront avoir l'exercice libre, sans estre subiect a des perturbations des officiers ou escoutets et muletez par eux.

Sa Majesté a commandé au soussigné d'en donner part a Vottre Seigneurs et de leur signifier l'inclination, qu' Elle a de leur favoriser et gratifier en toutes les choses possibles s'assurant que Vottre Seigneurs en voudrent vser de mesme envers les Catholiques de ces pays icy et ne permettre qu'ils soient subiects aux perturbations et exactions particulieres des officiers dont l'estat ne tire aucun profit, au contraire du dommage de ce, que ces Catholiques par les exactions des officiers sont puis apres moins capables a porter les frais et impositions de bons citoyens.

Le soussigné se promet, que ces notices seront agreables a Vottre Seigneurs et qu'elles temoigneront par des offres et realités reciproques le desir qu'ils ont de complaire a Sa Majesté.

A la Haye, 13 d'Avril. 1676.

D. I. Cramprich.

Kivül : Melléklet Kramprich 1676 ápr. 13. jelentéséhez.

A bécsi cs. és kir. udvari, házi és államlevéltárból. Hollandica fasciculus VI. Numero 58.

LXXXIII.

(Haaga 1676. április 20.) Kramprichnak Lipóthoz küldött jelentéséből a magyar gályarab lelkészek szabadon bocsátására vonatkozó részlet.

Allerdurchleuchtigst Grossmächtigst undt Unüberwindlichster Römischer Kayser, auch zu Hungaren undt Böheimb König etc.

— — — — Im anderten geschicht meldung wegen der dimission der Hungarischen Praedicanten undt der gnädigst anbefohlenen insinuation alhin, davon mit vorigen gehorsambst gemelt hab, und sol selbige ehister tagen geschehen — — —

A bécsi cs. és kir. udvari, házi és államlevéltárból. Hollandica fasciculus VI.

LXXXIV.

Velence 1676. április 25. Dr. Zaffiusz Miklós, Helvéczia református egyházainak pásztorai, akadémiái, iskoláinak rektorai s tanáraihoz czímzett levelében annak előrebocsátása után, hogy nem kételkedik abban, miszerint nem ismeretlen előttük a magyar lelkészek megszabadítása, mégis tudatja, hogy a spanyol gályákról febr. 11-én 26-an kiszabadítottak és a hollandiai hajóhad parádsomkertjébe vitettek. Nyomorúságos állapotjukról már előbb írt. Most arra hívja fel őket, hogy az istenfélő kereskedőket, a kik költséget és fáradságot nem ismertek, a gyűjtelék pénzből elégítsék ki. Különösen dicséretre méltók Sórer Baptista János, Lauber Mátyás, Bécsben Zollikofer Mihály, Nápolyban Velcz György. Az ágostai hitvallásuak a költség nagyobb részét megtérítették, pedig a reformátusok többen vannak. Még egyéb kiadások is voltak, melyek Velcznek megtérítendők. Most Sorernek a tényleges kiadásokkal megegyező számláját küldi, kéri őket, hogy elégítsék ki. Még más költségek is lesznek a Bukkariban levőkre, kiknek megszabadítására, kezében a császári diplomával, Szalontay István ügyvéd, mint neki Bécsből írta, odasiet, már útban is van, siet, hogy életben találja őket, mert Kódermann parancsnok a legmélyebb, legbüdösebb és legsötétebb börtönben kevés kenyéren és vizen tartja őket.

Viri Venerabiles, Celeberrimi, Clarissimi, Doctissimi, Ecclesiarum, Academiarum, Scholarum totius Reformatae Helvetiae, Pastores vigilantissimi, Rectores Magnificentissimi, Professores solertissimi, acutissimi, Moecenates iugiter colendi, mundi Lumina, Salutem, Pacem ἀπὸ τοῦ ἐν σαρκὶ φανερωθέντος Θεοῦ.

Ingenium quod fateor quam sit exiguum, calamum exilem licet, vires omnes inde a transacto superioris anni Augusto operi arduo, redemptioni nimirum optimorum pastorum ecclesiarum regni Hungarici, quā Reformatorum, quā Confessionis Augustanae sociorum nos alacri animo consecrâsse vobis innotuisse non diffido.

Classicum sacrum ubique canens gentes evangelio imbutas ad bella Domini κατὰ δόναμιν vocavi. Litterarum quae-

quaversum missarum, undiquaque acceptarum perpetuus fuit fluxus, atque refluxus. Ad vos, Celeberrimi mundi Lumina, saepius excurri. Humanissimis Vestris, christianamque charitatem atque *συνπαθειαν* spirantibus subinde mactatus triumphavi. Tandem ter Vobis Evangelium annuntiavi, iucundam rerum metamorphosim dignis Vestris oculis subiiciens de 26. pastoribus fidelissimis exulibus triremium Hispanarum inferno ereptis, et in classis Batavae paradiso collocatis. Die 11. transacti Februarii gratiam hanc miseris illuxisse Vos monui. Plurima de misero illorum statu antedecano dixi. Viscera Vestra charitate ardentia sum exosculatus. Id nunc agendum (sic!) erit, Heroës Celeberrimi, ut piëntissimis mercatoribus, qui nullis pepercere laboribus, sumptibus, sudoribus, ex collectâ pecuniâ fiat satis, quod fas et iura volunt. In arduo hoc opere ex gente Mercurio litante strenue laborârunt heroës egregii, in hoc gentium compendio Dominus Johannes Baptista Sorerus, quem vobis saepe laudavi in meis antecedentibus, cum commerciorum socio, Domino Matthia Laubero, Viennae Dominus Michael Zolikoferus, Patrhenopoli Dominus Georgius Velzius. Postremo iam aliunde maxima ex parte satisfactum fuit, et quidem potissimum ex pecuniâ Augustanae Confessionis sociorum, quantum vis Reformationum pastorum numerus exsuperaret. Indiscriminatim fuit laboratum adeo, ut qui superiore seculo nullis colloquiis coalescere valuer, in hac porrenda persecutione fratrum instar se invicem sint amplexi. Sunt quidem adhuc dum nonnulli sumptus, non admodum magni (sic!) Domino Velzio refundendi, ut ex postremis ad me datis, quas Vobis mittam, discere est. Id nunc agendum Vobis, Celeberrimi Heroës, ut insigni viro iuveni, et ipsi aeternitati commendando, quod testis *αὐτόπτης* citra adulationem scribo, Domino Sorero fiat satis. Computum suum iustissimum ad Vos mittit. Coram Deo et Angelis eius testor, me, dum expensas generosè faceret, fere semper fuisse praesentem, Vosque oro rogoque per viscera Jesu fidem huic meae relationi ut adhibeatis. Plures sumptus adhuc faciendi erunt in nostros Neapolitanos, qui heri in navi Anglica huc appulêre numero 26. Per iuga Rhetica ad Vos descendunt. Sumptus dein alii faciendi erunt in Buccarinos, ubi advolârunt. Ad illorum redemptionem egregio Diplomate Caesareo, cuius apographum mihi Viennâ missum fuit, instructus Dominus Stephanus Szalontaÿ miserorum advocatus advolat. Iam est in itinere. Et sane maxima festinatione opus est, ne morte miserorum redemptio praeveniatur. Siquidem bipedum nequissimus, et vaferrimus simulator, Colonichÿ iudicis iniquissimi, mancipium, Johannes Andreas Kodermannus, caesareus et

regius in oris Buccarinis administrator, qui miseros in potestate habet, illos ad profundissima, foetidissima et obscurissima carceris loca (tigris immanis!) detrussit, ubi sola exigui panis et aquae dosi misserrimam vitam trahunt. Verum redemptorem Szalontaýum iamiam prae foribus esse speramus. Saepe illuc pecuniae missae a fidissimo Domino Sorero. An tigris immanis miseris succurrerit inde nobis non constat. Literas ad illos missas aperit omnes. Illorum literae sunt sub iure dominantis. Illius clementiam laudant, sed coactè, quod verissimo relatu didicimus. Constantiam illis atque patientiam illis Deus omnis consolationis inspiret, quando illorum redemptio adeo in propinquo est. De omnibus hisce illustrissimum oratorem Belgium Dominum Hamel van Brűyninx in aula caesarea agentem, certiozem feci, ut Szalontaýo ad iter celerrimum calcar adderet. Haec hactenus ad Vos, Celeberrimi Heroës, pluribus proxime, γὺν Θεῶν, Hisce Vos veneror, amplector in Domino, et permaneo

Celeberrimarum, Clarissimarum Vestrarum V[enerandarum] Dominationum

Cultor et admirator perpetuus.

Venetiis die 25/15. Aprilis 1676.

Nicolaus Zaffius.

A zűrichi Staatsarchiv E. II. 456. jelzésű kéziratkötet 925. lapján levő eredetiről közli:

Közli: THURY ETELE.

A FELSŐMAGYARORSZÁGI HÉT ALSÓ BÁNYA- VÁROS LEVELE MÁTYÁS FŐHERCZEGHEZ 1595-BEN.

Ismeretes, hogy a XVI. század hetvenes éveitől fogva nagy drágaság uralkodott az országban. A folytonos török háborúk megviselték a lakosságot, a városi polgárt pedig elvonták a rendes foglalkozástól; hiszen a közvédelemben szükség volt minden emberre. Pestis is pusztított. E csapásokhoz rossz termés is járult, mely körülmény felszöktette az élelmiszer árát.¹⁾ Az általános nyomorhoz járult a háború következtében felszaporodott adó és az ingyenmunka terhes volta.

Megéreztek ezt a bányavárosok is. Helyzetük ugyan még mindig jobb volt a török pusztításnak közvetlenül kitett városokénál, mégis megéreztek az általános inséget, főképen a drágaságot.²⁾ Hozzájárul a nemesség erőszakos viselkedése a polgársággal szemben.³⁾ A török pusztításaitól talán ez időben szenvedtek legtöbbet; közgyűléseiken minduntalan felhangzik a panasz, hogy kevés az őrizetre rendelt katonaság; saját költségükön több drabantot nem tudnak tartani; a várost — első sorban Bakabányát — a polgárság nem meri elhagyni, mert mihelyt a mezőre mennek dolgozni, rájuk üt a török és rabságba hurczolja őket.⁴⁾ Az ellenségen kívül a zsoldos csapatok garázdálkodása is elkésértette a városokat. E részben is Bakabányának

¹⁾ Részletesebben l. *Acsády Ignác*: Közgazdasági állapotaink a XVI. és XVII. században. Budapest, 1889.

²⁾ *Péchy Antal*: Az alsómagyarországi hét bányaváros bányászatának története. I. köt. 292—293. l., II. köt. 90. l.; *Schindler Gyula*: A selmeczbányai czéhek élete. 11. l.; *Ujbánya város levéltára*: curiale protocollum 1588. év 379. l., 1591. év 399. l., 1593—1597. év 417., 420., 423., 424., 430. l., 1599. év 434. l. stb.

³⁾ *Péchy* i. m. I. köt. 269—270., 301., 308. l.; *Körmöczbányai városi levéltár* közgyűlési jegyzőkönyv 1575. év 293. l., 1583. év 473. l., 1582. év, 1589. év fons 18, fasc. 5 és 7, nro 406. és 637. l. stb.

⁴⁾ *Körmöczb. ltár* közgy. jegyzők. 1568. év 55., 56., 59. l., 1571. év 140—142. l., 1573—1577. év 206., 243. l., 1576—1577. év 323—324. l., 349—351. l., 1586. év 565. l., 1592. év 603—608., 610. l., 1596. év 673. l. stb. Magyarország városai és vármegyéi: *Hont* vármegye 321—322. l.

jutott ki a legtöbb. Eltekintve attól, hogy a lakosság szabadalmait semmibe se vették s hogy még a város önkormányzati jogát is törekedtek megszüntetni, a polgárságot mindenképen sanyargatták, pénzüktől, gabonájuktól megfosztották s mintegy ráadásul gúnyolták is. A polgárság végelkeseredésében a szövetséges városoknál keresett menedéket.¹⁾ Ezeknek sem volt sokkal kedvezőbb a helyzetük. Selmeczbányát és Bélabányát a Korpona felől pusztító török hadak nyugtalanítják; Fülek eleste után pedig Besztercze-, Libet- és Körmöczbánya felé nyitva állott az út. Ujbányát a Léva felől támadó török sereg tartotta állandó rettegésben.²⁾ Hiába fordultak az országgyűléshez, az udvarhoz; hasztalanul küldik megbizottaikat a dunáninnyi főkapitányhoz, Ernő és Mátyás főherczegekhez; biztatásnál egyebet nem nyertek.³⁾ A városok teljesen magukra maradtak. Nem csoda, ha minden vagyonukat a közös védelemre voltak kénytelenek fordítani. A harczoláshoz nem igen szokott polgárság kénytelen még keresete főforrását, a bányaművelést is elhanyagolni⁴⁾; ipara ugyancsak pangott. E mellett az adó, taksa és a katonasállítás miatt a hatóságok sűrűn keresik fel leveleikkel és kívánságaikkal. Kezdetben egyszerű parancslevéllel, utóbb — mikor a városok tehetetlenségük tudatában e parancsokat egyszerűen nem vették tudomásul — kérő- és buzdítólevelekkel halmozzák el őket.⁵⁾ A városok mindent elkövettek; de mikor a nagy drágaság ólomsúlyként nehezedett rájuk, valóban közel álltak a kétségbeeséshez.

Ilyen körülmények közt veszik tudomásul, hogy a keresztény csapatok Esztergom felszabadítására indulnak 1595-ben. E várnak ostroma a portyázó török csapatok elvonulását vonta

¹⁾ *Körmöczb. ltár közgy. jegyzők.* 1572. év 165. l., 1576. év 319—320. l., 1580. év 380. l., 1581. év 416—417. l., 1582. év 444. l., 1583. év 461—466. l., 480—481. l., 1585. év 505—507. l. stb.

²⁾ U. o. 1575. év fons 26, fasc. 6, nro 983, 1006, 1007, 1008, 1032, 1042, 1055; 1578. év fons 26, fasc. 7, nro 1246, 1247, 1235, 1240, 1241, 1247; 1585. év fons 26, fasc. 3, nro 1507; *közgy. jegyzők.* 1587. év 573. l., 1593. év 616. l. stb. *Pécs* i. m. I. köt. 283. l., *Hont* vm. tört. 321—322. l.

³⁾ *Közgy. jegyzők.* 1569. év 119. l., 1573. év 205—206. l., 1574. év 219., 243. l., 1575. év 265. l., 1578. év 353—354. l., 1576. év 323—324. l., 1578. év 364—365. l., 1580. év 380—381. l., 1582. év 432—433. l., 1583. év 480—481., 489. l., 1586. év 565. l., 1592. év 602—603. l.; 1574. év fons 26, fasc. 5, nro 339; 1577. és 1578. év fons 26, fasc. 7, nro 1167 és 1241 stb.

⁴⁾ U. o. 1575. év fons 26, fasc. 6, nro 927 és 983.

⁵⁾ U. o. *közgy. jegyzők.* 1569. év 97. és 103. l., 1571. év 150—151. l., 1574. év 239. l., 1578. év 386—387. l., 1582. év 432—433., 439. l., 1583. év 489. l., 1591. év 599. l., 1592. év 603. l.; 1566—1576. év fons 18, fasc. 5, nro 343—359., 1569. év fons 26, fasc. 6, nro 536., 1578. év fons 18, fasc. 5, nro 370 és 374, 1585. év fons 26, fasc. 7, nro 1504 és 1595 stb.

maga után, miáltal a bányavárosok némileg megszabadultak a mindennapos veszedelemtől. Mikor pedig a keresztény hadak bevették Esztergomot, a győzelem híre örömmel és újabb reménnyel töltötte el a csüggedő és már-már végképen kimerült lakosságot. Hogy mekkora volt a szegénység köztük, mennyire pangott a hajdan oly gazdag iparuk, bizonyítja az a jelentés, melyet ez esztendőben a városok Mátyás főherceghez, Esztergom ostromának e híres bajnokához intéztek.

A győztesek törekvése oda irányult, hogy a teljesen megromgált várat minél előbb helyezzék jókarba. Ezért munkásokat kerestek, kiknek túlnyomó számát a bányavárosoknak kellett volna állítaniok. A hercegi parancslevélhez jegyzéket is csatoltak,¹⁾ melyben pontosan fel volt sorolva mindaz, a mire szükségük volt. Midőn a levél Körmöczbányára érkezett, a város azonnal tanácskozásra hívta egybe szövetségeseit. A gyűlésen Körmöcz tanácsán kívül megjelentek: Selmeczről Polan György jegyző; Beszterczebányáról Zallwein György és Haupt János tanácsosok, valamint Rott Konrád jegyző; Bélabányáról Helbenstreit Miklós.²⁾ A többi város — valószínűleg a veszedelmes utazás miatt — nem küldött képviselőt. Az ülés menete és határozata érdekes világot vet a városok vagyoni állapotára.

Miután a jelenlevők meggyőződtek, hogy a herceg lehetetlent kíván tőlük, a levélhez csatolt jegyzéknek megfelelően válaszolnak s a levél kézbesítésével megbízzák Krieger Bálint és Hohenberger Dávid polgárokat.³⁾

A parancslevél értelmében azonban nemcsak különböző munkásokat, iparosokat kellett volna küldeniök; hanem a szükséges anyag és szerszámok szállítása is feladatuk lett volna. A munkások ennek fejében némi kevés napszámot is kapnának.

A városok feliratukban állást foglalnak a követelményekkel szemben. A parancslevélnek megfelelőleg a főherceg elsősorban *bányászokat* követelt, a kiknek feladatuk a várfal lerombolása volna. De a városok nem tudták nélkülözni a munkásokat, hiszen a bányaművelés lévén életfeladatuk, munkásaikra minden egyébnél nagyobb szükségük volt annál is inkább, mivel a szükségképeni munkaszünetet már is keservesen megérezték. E felszólításnak tehát nem tesznek eleget s a válaszlevélben hangsúlyozzák, hogy a falrombolást ne bányászokkal, hanem kőművesekkel végeztessék. E célból — írják — küldtek is kőműveseket Eszter-

¹⁾ A jegyzéket Sprindenstein írnok készítette. (Közgy. jegyzők. 1595. év 630. l.)

²⁾ U. o.

³⁾ U. o.

gomba, de mivel nem fizették őket, abbahagyták a munkát és visszajöttek.¹⁾

A főherczeg *palánkfonókat* (Palankenflechter) is követelt. E pontra a városok azt felelték, hogy e mesterséghez a polgárság nem ért, sőt a kosárfonást sem végzi. Ha ilyenekre szükség van, a főherczeg a Szent-Kereszt vidéki (Kreuzlandl) lakossághoz forduljon és a falubeliekhez, kik a kosarakat vásárra szokták hozni.²⁾

A harmadik pontban fegyverkovácsokat (Büchsenmacher) kívántak. Visszaemlékezhetek, hogy Beszterczebányán ágyúöntő műhely is volt, mely a városokat ellátta a szükségesekkel;³⁾ annál inkább számítottak fegyverkovácsokra. Ámde ez időben még ott sem volt, még muskétát sem tudtak előállítani; tehát e pontban sem tudtak a főherczegnek eleget tenni. Szolgálatkészségük bizonyosságául kiemelik, hogy szükség esetén lakatosmestert küldhetnek, a ki kisebb csövek készítéséhez ért.⁴⁾

Nyereg- és szíjgyártókat is kívántak. Néhányat — felelik — készséggel küldenének, de vajmi kevés hasznuk lenne, mert nagy szegénységben élván, a szükséges anyaggal nem rendelkeznek.⁵⁾

Még az egyszerűbb iparosok is oly csekély számban voltak, hogy nem tudták őket nélkülözni. A kocsigyártást városonként csak négy mester végzi; ezek is csak az egyszerű »parasztmunkához« értenek. A nagyobb arányú kocsigyártást a parasztok végzik; tehát e részben sem lehetnek a főherczeg szolgálatára. A *fazekasoknak* is híjával vannak. Igazolásukra megemlítik, hogy a mesterséghez szükséges anyag nem áll rendelkezésükre, a mi az iparág fejlődését akadályozza. A polgárság maga is idegenektől vásárolja a szükséges edényeket.⁶⁾

¹⁾ Közgy. jegyzők. 1595. év 631. l.

²⁾ U. o.

³⁾ *Demkó Kálmán*: A felsőmagyarországi városok életéről a XV—XVII. században. 83. l., *Ipolyi Arnold*: Beszterczebánya művelődéstörténetének vázlata. 51. l.

⁴⁾ Közgy. jegyzők. 1595. év 631. l. Feltűnő, hogy Beszterczebányán fegyverkovács nincsen, holott még a század elején is említik. (Ipolyi i. m. 51. l. 3. idézet.) Selmeczen a fegyverkovácsok czéhlevele 1677-ből maradt ránk. (Schindler i. m. 88. l.) Körmöczön fegyvergyártó még 1579-ben is volt. (*Hlatky József*: Czéhtestületek és iparos élet Körmöczbányán a XV., XVI. és XVII. században. Körm. reálisk. értesítő 1884—5., 6. l.)

⁵⁾ Közgy. jegyzők. u. o. 632 l.

⁶⁾ U. o. 631. l. Ujbányán csak 1663-ban alakul meg a fazekas-czéh (Ujb. ltárban őrzött czéhlevél szerint); Beszterczebányán már a XV. században említik a fazekasokat; az iparág tehát teljesen tönkrement. (Ipolyi i. m. 50. l.)

A várépítéshez a *bodnár* és *asztalos* munkájára nagy szükség volt. E két iparág eléggé virágzó volt, de az anyag beszerzése nehezen ment. Az iparosok többnyire nyírfából készítették árúikat, az anyagot pedig Szent-Keresztről kellett szállítaniok. A városok válaszukban e vidékre utalnak, hol a paraszt is abroncs (Reifen) és kádak (Bottig) készítésével foglalkozik. Feleletükben kiemelik, hogy keresse meg a főherczeg a pisetariust, mert a nevezett vidék hatáskörébe tartozik.¹⁾

A várépítéshez sok deszkára, palánkra, zsindelyszögre, szóval *faanyagra* is szükség volt. Ezeket illetőleg a városok tagadólag nyilatkoznak. Az anyag beszerzésére a beszterczei bányagondnokhoz utasítják a főherczeget, a ki az ott levő rézművekből megszerezheti a kívánt fujtatót és üllőt is. Zsindelyszög készítésével a parasztok foglalkoznak; szálát (kloben) és »salen«-t sem szállíthatnak; ezeket a Szepességéből hozzák a bányavidékre.²⁾

A kívánt *dagasztóteknőket* és sütőket sem bocsáthatják rendelkezésre. Ilyeneket Breznóbányán készítenek, a városok tehát oda utalják a főherczeget. A várbeliek számára szükséges kenyerek sütésére *péket* is kívántak. A városok felterjesztésükben kijelentik, hogy pékjük nincsen, a sütést asszonyok végzik.³⁾

Mészégetőket sem küldhetnek; e munkát is a parasztok végzik. A szénégetők tárgyában a beszterczei bányagondnokhoz utalnak. De kiemelik azt is, hogy szénben akkora hiány van, hogy még az olvasztókhoz szükséges anyagot sem tudják elegendő mennyiségben előállítani.⁴⁾

A vármunka nagyobb mennyiségű *ablaküveget* igényelt. Ezek előállítására *üveggyártókat* kívántak. A szklenói üveghuta — úgy látszik — elpusztult, újabbat pedig csak harminczöt évvel utóbb állítottak fel Ujbányán.⁵⁾ Addigra is a szükséges anyagot különböző vidékekről, főképen Bécsből szállították.⁶⁾ Üveget tehát honnan adhattak volna?

A főherczeg utolsó követelménye *lovak* küldésére irányult. A városok tagadólag felelnek. Az a kevés ló, — írják — a melylyel a polgárság rendelkezik, nélkülözhetetlen; hiszen a bányaműveléshez szükségesek; ehhez még az abrak drágasága is hozzájárul.⁷⁾

¹⁾ Közgy. jegyzők. 631. l.

²⁾ U. o. 631—632. l.

³⁾ U. o. 632. l.

⁴⁾ U. o. 631—632. l.

⁵⁾ *Magyar gazdaságtört. szemle* 1900., 478—479. l.; hatodik évfolyam 242—243. l. *Pécs* i. m. II. köt. 297. l. Kőrmöczön még 1579-ben voltak üveggyártók. (*Hlatky* i. m. 6. l.)

⁶⁾ Közgy. jegyzők. 632. l.

⁷⁾ U. o.

A fent mondottakból kitűnik, hogy a városok még a legcsekélyebb követelményeknek sem tudnak megfelelni. Az ország tekintélyesebb városai közé tartozó Kőrmöcz-, Selmecz- és Besztercebánya is elszegényedve maradtak magukra.

Közli: RELKOVIĆ NÉDA.

A JÁNOS-LOVAGOK BIRTOKVISZONYAI MAGYARORSZÁGON.

Közel egy fél évszázad múlt el azóta, hogy a magyar oknyomozó történetírás fellendülésének első szakában két jeles tudós kutatás tárgyává tette a jeruzsálemi szent János-lovagok magyarországi történetét. Knauz Nándor (A János-lovagok Esztergomban: Magyar Sion, 1865. III. évf.) és Boltizár Ágoston (A Keresztes lovagok regestái: Magyar Sion, 1863.) dolgozatai szinte belevilágítottak abba a homályba, mely a lovagrend magyarországi történetét addig takarta.

A magyar egyháztörténelem művelői, elkezdve Pázmány Pétertől Pesty Frigyesig, különös figyelemre méltatták mindenkor a lovagrendet is, közülök többen, mint Pray György (De prioratu Auraniae) az ő nyomán Kovacsóczy Mihály (A Jeruzsálemi Szt János lovagrendje története, 1837 Kassa) és Fuxhoffer-Czinár (Monast. II. 154—55.) az akkoriban rendelkezésre álló adatok alapján megkísérelték egybeállítani a János-lovagok rendházainak és birtokainak névjegyzékét, melyek azonban a fogyatékos adatok következtében, nemcsak hiányosak, hanem gyakran tévesek is, mert a legtöbb birtok vagy rendház nevének és holfekvésének megállapításánál megfelelő segédeszközök hiányában csupán a találgatásokra voltak utalva.

Az utolsó félszázad alatt megjelent oklevéltárak, közzétett forrásgyűjtemények, valamint az egyes családok levéltáraiból felszínre került adatok mindegyre élénkebben tárják elénkbe azt a jelentőségteljes szerepkört, melyet a János lovagrend hazánk történetében elfoglalt, de egyúttal ma már bepillantást tehetünk a rendnek magyarországi birtokviszonyaiba is. A rendelkezésünkre álló okleveles adatok nagy mennyisége élénken jelzi, mily nagy kiterjedésű javak birtokában volt a lovagrend a középkorban Magyarország területén.

Az egyházi lovagrendek közül egyedül a János lovagrend tudott mélyebb gyökeret verni hazánkban.

Szemben a XIV. század elején eltörölt s nagyrészt francziákból álló templomosokkal s a hazánk történetében mindenkor

ellenszenves szerepet vitt német lovagrenddel, a János-lovagok már az Árpád-házi királyok alatt jelentékeny szerepet játszottak s nem egyszer nagy szolgálatot tettek az uralkodó-családnak, sőt az Anjouk uralmának megszilárdításában döntőleg működtek közre.

Az a jelentékeny befolyás, a melylyel nagy Lajos király uralkodása alatt bírtak, ugyan az idők folyamán mindegyre csökkent, de még Hunyadi János alatt is, a kinek Szent-Györgyi Székely Tamás az akkori vránai perjel egyik legodaadóbb híve és bizalmas meghitt barátja volt, jelentékeny részt vettek a törökök elleni küzdelemben.

Hunyadi Mátyás király is, miként Győrött 1486. jún. 2-án kiállított oklevele mutatja, nagy jóakarattal volt a lovagok iránt, méltányolván azokat a szolgálatokat, a melyeket a rend a törökök elleni küzdelemben atyjának, Hunyadi Jánosnak tett.

A lovagrend a nemzet előtt is bizonyos népszerűsége tette szert, mely sűrűn vette igénybe hiteleshelyi munkásságát s a XIII—XIV. századokban bőkezű adományokkal gyarapította birtokait.

A magyarországi rendházak idővel túlnyomóan magyarokból állottak s mint alább látni fogjuk, számos előkelő család sarja viselte az egyes rendházakban a házfőnöki tisztet és az aurániai perjelséget.

*

Alkalmasint a II. keresztes hadjárat alkalmával (1147) VII. Lajos francia királylyal hazánkon átvonuló János lovagok indíthatták II. Géza királyt a lovagrend letelepítésére.

II. Géza ugyanis közvetlenül a II. keresztes had átvonulása után (1147—1158.) Jeruzsálemben Isten, Szűz Anya és Szent István tiszteletére templomot és zarándokok számára szállót építtetett, ennek őrizetét a János-lovagokra bízta, egyszersmind nekik rendház építésre Esztergomtól nyugatra, a Kis-Duna mentén, az Abony nevű földterületet adományozta és az építendő rendház céljaira a pilisi erdőből naponként öt szekér fát rendelt.

A letelepülő lovagrend hathatós pártfogót nyert Martyrius esztergomi érsekben (1150—1158), a ki az ősi koronázó városban, Székesfehérvárott tette le a lovagok második rendházának alapkövét.

A megkezdett művet azonban az érsek nem fejezhette be, mert 1158 ápr. 26-án elhalálozott. Az érsek művét Eufrosina királyné, II. Géza hitvese folytattá, a ki szintén nagy pártfogója volt a lovagrendnek.

II. Géza, a ki nagy pártfogója volt a lovagrendnek, szintén belépett a rendbe s a székesfehérvári templomban kívánt temetkezni. Özvegye férje halála után (1162. máj. 31.), hitvesi kegyeletének jeléül, befejezte Martyrius művét, egyuttal a lovagokat gazdagon megajándékozta s maga is az általa befejezett templomban tétetett örök nyugalomra. II. Gézának és nejének a lovagok iránti jóakarata nem maradt hatástalanul a királyi család többi tagjaira sem.

Margit hercegnő, III. Béla király nővére Csurgót adta a lovagoknak.

III. Béla király, a ki trónralépte óta, különösen uralkodásának első éveiben a János lovagokban találta leghívebb támaszait, nem maradt hálátlan a rend iránt.

Az esztergomi rendházat újabb kiváltságokban részesíté, felmentvén jobbágyságait mindennemű szolgálmányok teljesítése alól.

1193-ban pedig megerősítette a székesfehérvári lovagokat mindazon birtokokban, a melyeket II. Gézától, ennek hitvesétől Eufrosina királynétól és Margit királyi hercegnőtől nyertek.

III. Béla ezen megerősítő levele, a hazai János-lovagrend birtokviszonyaira vonatkozólag egyik legbecsesebb forrásul szolgál. E megerősítő levél szerint a székesfehérvári házhoz 56 birtok tartozott, melyek közül Csurgó (Somogyban), Újudvar (Zalában) és Gyánt (Tolnában) idővel önálló conventekké lettek. A királyi család bőkezűsége csakhamar követőkre talált az országban birtokos nemzetségek tagjai sorában is.

Dobócza fia Vid, a mai Tüskeszentpéteren telepítteti le a lovagokat. Biharban, ott, a hol a Pázmány-nemzetség jószágai terülnek el: Szentjánoson szintén egy rendház épült, mely 1190-ben már fennállott; a Sebestyén nemzetség Kesztlöczön (Tolna várm.) adott birtokokat a lovagoknak, Pakráczon, melynek vidékén a Tétény nemzetség birtokai terültek el, a XIII. század második felében a lovagok szintén már rendházzal bírtak.

Midőn II. Endre király 1217. nyarán megindult a szentföldre, seregében ott találjuk a magyarországi János-lovagokat is, a kiknek szolgálatait az egész hadjárat alatt bőven alkalma volt igénybe venni.

II. Endre még a szentföldön jártában bőkezű adományokat osztogatott a lovagok számára. Ez adományokban nemcsak a hazai, de a külföldi (szentföldi) lovagházak is osztoztak. Többi között a szentföldön küzdő lovagoknak a király évenként 500 márka ezüstöt adományozott a szalacsi sóbányák jövedelméből, a margatai háznak (Syriában) és a lovagok egyik várának (Kurdvár, Syriában) ugyancsak évenként 100—100 márka ezüstöt adott.

A jeruzsálemi háznak ezenkívül a soproni vámot és a királyi kanászok földjét (a Dráva és Curgó között) adományozta, mely adomány következtében a jeruzsálemi ház is birtokos lett hazánk területén.

Az országos zavar, valamint a királyi kincstár helyzete miatt a János-lovagok sohasem jutattok ez adományok birtokába, noha a pápa több ízben erélyesen felszólalt ez adományok folyósítása érdekében; mivel azonban a kincstár állandóan üres volt, a terhes kötelezettség IV. Béla királyra szállott, a kit Sándor pápa még 1258-ban is sürgetett az atyja által tett adományok kiszolgáltatására. De IV. Béla — trónralépte után — nemcsak ezeket nem teljesítette, sőt a várjóságok kiméletlen visszavétele alkalmával, érzékenyen megkárosította a lovagokat. IV. Béla király még trónörökös korában erélyes kezekkel látott hozzá a várjavak visszaköveteléséhez. A fennmaradt okleveles adatok szerint még atyja életében számos várbirtokot vett vissza a lovagoktól, a kiknek panaszára a pápa még 1234. jan. 16-án megintette a trónörököst, hogy a lovagok jogait és kiváltságait tartsa tiszteletben, s a nekik okozott károkat térítse meg.

A király trónralépte után, midőn a panaszok mindegyre nagyobb mértéket öltöttek, a pápa 1236. jan. 16-án kelt levelével a váczi, nyitrai és boszniai püspököket is felszólítja, hogy a lovagrend jogos panaszainak orvoslása végett járjanak közbe a királynál és őt komolyan intsek mindazon javak visszaadására, a melyek a lovagoktól, Imre és András királyok adományai ellenére elvétettek.

A püspökök közbenjárásával Rembald tartományi mesternek, — a ki rövid idő múlva a király teljes bizalmát érdemelte ki — sikerült IV. Béla királyt rávenni az elvett várjavak visszaadására; de másfelől IV. Béla király is igyekezett a lovagokat lekötelezni, a kiknek bajnoki kardjára, a folyton fondorkodó harczi Frigyes osztrák herczeggel, valamint az országban mindegyre gyarapodó elégületlenekkel szemben csak akkor számíthatott, ha a rendtől elvett birtokokat ismét visszabocsátja a lovagok kezébe. Ily körülmények közepette bocsátotta ki IV. Béla király 1238. jan. 24-én kelt kiváltságlevelét, a melyben nemcsak az időközben elvett birtokokat adta vissza a lovagoknak, hanem újabb bőkezű adományokkal gyarapította a rend vagyonát. Ez az oklevél, a mely összesen 14 várbirtokot sorol fel, csak a tulajdonjogilag vitás birtokokat érinti, de mindamellet megbecsülhetetlen adatokkal szolgál a rend birtokviszonyaira nézve.

Ez oklevélből tudjuk meg, hogy a lovagok Esztergomban és Győrött fürdőikkel is bírtak, melyek közül az előbbi a király nagynyja, Anna királyné alapította, az utóbbi pedig a győri

várhoz tartozó várbirtokon épült. Alig néhány év múlva a lovagrendnek alkalma nyílott arra, hogy a bőkezű királyi adományt megszolgálja.

A tatár betörés alkalmával IV. Béla király 'oldala mellett találjuk a lovagokat, mind az április 11-én vívott sajói ütközetben, mind menekülő útjában.

A tatár pusztítás megsemmisítette a lovagrend eddigi alkotásait, a rend főháza Esztergom is elpusztult, hasonlóképp Szent-János Biharban, továbbá Dál, Tát, Budafelhéviz, csupán a drávántuli országrészekben fennállott rendházak, továbbá Győr és Sopron, mely városok akkor Frigyes herczeg birtokában voltak, valamint a székesfehérvári ház menekült meg a pusztulásból.

Midőn IV. Béla király 1242. nyarán kémeitől a tatárok kivonulásáról értesült, a János-lovagok, a brebiri nemesek és a vegliai grófok kíséretében visszatért az országba. IV. Béla király hazánk újjáalkotásának nagy művében a János-lovagokban találta legönzetlenebb munkatársait.

Az ő segítségükkel foglalta vissza Győr városát, majd Frigyes ellen küldte őket, a kinek seregét a Lajtháig szorították vissza. Midőn 1246-ban a tatárok másodízben törtek be hazánkba, egyedül a Bertand de Compos nagymester vezérlete alatt álló lovagrend hadai jöttek IV. Béla király segítségére. Azokat az érdemeket, a melyeket a lovagrend hazánk helyreállításának munkájában szerzett, IV. Béla király részletesen elősorolja egy 1248-ban kelt oklevelében, melyet a rend máltai levéltárában őriztek.

A nyugati országhatár biztosítása végett IV. Béla király elsősorban a határszéli városok megerősítésére törekedett; őrtornyok és más erődítmények építését rendelte el, s azoknak őrzésére a lovagokat igyekezett megnyerni. 1247-ben tetemes kedvezmények fejében meghagyta a lovagoknak, hogy valamely keresztény hatalmasság támadása esetén, öt végvár: Sopron, Pozsony, Mosony, Ujvár (Németújvár) és Vasvár oltalmára 50 lovagot tartoznak kiállítani.

E meghagyás következtében a soproni polgárok egy torony őrizetét bízták a lovagokra, melynek védelmét a lovagok magukra vállalván, annak fejében a polgárok akkora jövedelmet biztosítottak számukra, a mekkorát ők kaptak a torony megvédéséért.

A lovagok átvették a torony őrizetét, annak közelében felépítették rendházukat, mely a XVII. század elejéig birtokukban volt. IV. Béla király a tatárjárás alatt szerzett tapasztalatokon okulva, czélszerű védelmi intézkedésekkel igyekezett az ország keleti részét a mongolok betörése ellen biztosítani.

1247-ben az országnagyok tanácsára az Erdélylyel határos szörényi bánságot, valamint az Oltig terjedő területet, azon-

felül az egész Kunországot (Moldovát), egyes részek kivételével, 25 évre hűbérül adta a lovagoknak.

Hogy pedig a lovagrend Kunországgal könnyebb összeköttetésben legyen, Erdélyben a Bárczaságban, a Fekete-hegy mellett, a mai Háromszék vármegyében, 400 eke földterületet adott, azonfelül Krassó vármegyében, a Duna mellett fekvő Voyla nevű földterületet is a lovagrendnek adományozta. Béla király szemei előtt egy Határőrvidék alkotása lebeghetett a lovagrend védelme alatt, de másfelől Konstantinápolylyal való összeköttetését is meg akarta könnyíteni: A király érdeklődése a melylyel a lovagrend letelepítése iránt viseltetett, kitűnik abból is, hogy alkalmilag kilátásba helyezte eljövételét a megszállott tartományokba, sőt figyelemmel volt arra is, hogy a lovagok az ország délnyugati részén Olaszországgal és a tengeren eddig folytatott kereskedést tovább is űzhessék, mely végből nekik adta Scardona várost és Pegzath birtokot ugyanazon határokkal, melyek alatt testvére, Kálmán herczeg bírta.

Ama nagy várakozásnak, melyet a lovagrendnek az Alduna vidékén való letelepítése mind Rómában, mind Konstantinápolyban keltett, a lovagok nem felelhetek meg. Valószínűleg a rendtagok csekély száma, valamint a Szentföldön a hitetlenek ellen vívott folytonos harcok akadályozták meg a János-lovagokat abban, hogy lábukat az Alduna vidékén megvessék. Annyi kétségtelen, hogy a lovagok Szörényt birtokukba vették, a mit IV. Béla királynak a pápához 1254-ben intézett levele is igazol, de alig néhány évi ottlétel után elhagyták Szörényt, melynek védelmére 1260-ban IV. Béla király Kemény fia Lőrincz pozsonyi főispánt küldte, a ki az oda betört bolgárokat kiverte. A mint a lovagok elhagyták Szörényt, megbomlott ama jó viszony, mely köztük és IV. Béla király között fennállott.

A király nem egyszer éreztette neheztelését a lovagrenddel s csak IV. Sándor pápa közbelépésére lett ismét engedékenyebb velük szemben; mind a mellett a rend javainak gyarapítását megghiúsította az által, hogy a magánosoktól a rend javára tett alapítványokat eltiltotta, vagy azoktól a királyi jóváhagyást megvonta.

IV. Béla király halálától egészen az Anjouk uralkodásának megszilárdultáig a hazai János-lovagrend történetében a hanyatlás jeleivel találkozunk.

Különösen az esztergomi háznál észlelhető ez, mely az 1301—1309. években folytonos támadásoknak volt kitéve; de e mellett a lovagok főleg a Dunántúl folytonosan perben állottak a szomszédos egyházi és világi főurakkal.

Még a tatárjárás előtti korszakban is számos birtokperről van tudomásunk, melyeket a lovagrend a szentmártoni főapát, a veszprémi püspök és az esztergomi káptalan ellen indított. A pénz nélkül szűkölködő házfőnökök egymásután zálogosították el a rend birtokait, mire a pápa 1286-ban a rend birtokügyeinek rendezésével a pécsi püspököt bizta meg, feladatává tévén mindazon javak visszaszerzését, a melyeket a rend tartományi mesterei és más főnökei jogtalanul elidegenítettek.

Kun László halálával, midőn az Árpád-ház utolsó férfisarja: III. Endre foglalta el a trónt, három trónkövetelő lépett fel ellene.

Ezek közül Martel Károly, a brebiri grófokra támaszkodva, Dalmáciában mindegyre nagyobb tért hódított, melynek hatása alatt a Drávántúli rendházak csakhamar hozzája csatlakoztak, míg a magyarországi rendházak egyelőre semleges magatartást tanúsítottak.

III. Endre király halálával azonban a helyzet lényegesen megváltozott.

Az egész magyarországi rendtartomány felszabadulván a hűségeskü alól, mely tagjait a koronás királyhoz kötötte, egész lélekkel az Anjou-párthoz csatlakozott, mely bennök vitéz fegyvertársakat nyert.

Martel Károly korai halála következtében, a magyar koronára támasztott igénye fiára, Róbert Károlyra szállott, a ki még 1300 aug. havában Dalmáciába jött, de egyidőre tétlenségre volt kárhoztatva.

III. Endre halálának híre Zágrábban érte, a honnan akadálytalanul vonult Esztergomba, a hol királylyá koronázták.

Ettől kezdve szüntelenül az oldala mellett találjuk a János lovagokat.

Az ő segélyükkel foglalták vissza Róbert Károly király párthívei Esztergomot, (1306. jún. 27-e előtt), mely város 1304 óta nyögte a Németujváriak zsarnoki uralmát, jelentékeny részük volt az 1312. jún. 15-iki rozgonyi diadal kivívásában, majd az ezt követő nyári hadjáratban, melynek folyamán Csák Máté híveinek várait Gömörben és Nógrádban egymásután foglalták vissza. Róbert Károly király jól tudta, mit köszönhetett a Jánoslovagoknak, a kik trónküzdelsei közepette híven kitartottak mellette; nem is volt irántuk hálátlan s az alkalom nem soká késett, hogy ezt megmutassa. A viennei zsinat még a rozgonyi csata évében a templomos rendet végleg eltörölvén, a zsinati végzések értelmében a rend birtokai a Jánoslovagokra szállottak.

Igaz ugyan, hogy V. Kelemen pápa erre vonatkozó bullája hazánkban soha sem lett végrehajtva, a rend javait Károly

király a kinestár számára foglalta le, de az eltörölt Templomosrend javaiból bőkezűen jutalmazta a hazai János-lovagokat is. Az egykori templomos javak közül ekkor került Beregszász, Bozsjakovina, Csurgó egy része, Glogovnicza, Dubicza, az esztergomi manseria, Glogovnicza, Kóny, Nekcse, Nováki, Pöstyén, az egyik Szent-Márton Vrána, a János-lovagok birtokába.

Ez időbe esik a János-lovagrend fénykora Magyarországon.

Nagy kiterjedésű uradalmak, valamint az uralkodó kegyének birtokában, vezérszerepet játszott az országban, különösen Nagy Lajos király uralkodása alatt, a kinek hadjárataiban jelentékeny részt vettek.

A vránai perjelségnek a tartományi mesteri tiszttel való egyesítése óta Vrána lett a magyar-szlavóniai rendtartomány főhelye. Vára, mely többször látta falai között Nagy Lajos királyt, kiinduló pontja lett a hadjáratoknak.

Innen indultak a lovagok 1347-ben és 1350-ben a nápolyi hadjáratokba, majd midőn Nagy Lajos királynak már nem volt szüksége rájuk, Coruto Baudonus vezérlete alatt Ciprus szigetének védelmére mentek, a honnan 1370 elején tértek vissza.

Midőn Nagy Lajos király 1373 tavaszán megkezdte az előkészületeket a törökök elleni háborúra, ismét a János-lovagokhoz, a keresztény világ eme kipróbált bajnokaihoz fordult segítségért.

Az 1377. évi hadjárat, a melyben a János-lovagok is részt vettek, mintegy kezdete volt a törökök ellen másfél századon át tartó küzdelemnek a balkáni félszigeten.

Palizsnai János vránai perjel lázadása ugyan egyidőre megbontotta ezt a jó viszonyt, mely a magyarországi János-lovagok és a magyar királyok között évszázadokon át fennállott.

Zsigmond különösen uralkodásának első éveiben többször fejezte ki ellenszenvét a lovagrend iránt, mely példán vérszemet kapva, a hatalmasok egymásután foglalták le a rend javait s büntetlenül garázdálkodtak azokon.

Csak akkor történt ismét közeledés Zsigmond és a lovagrend között, midőn a törökök elleni keresztes hadjárat terve foglalkoztatta az egész keresztény Európát.

E terv, mely Zsigmondtól indult ki, csakhamar élénk visszhangra talált a keresztény világ összes uralkodóinál. IX. Bonifác pápa volt az első, a ki a hadjárat tervét felkarolta s az ő felszólítására a János-lovagok is felajánlották kardjukat a törökök ellen.

1396 június havában már Buda alatt táboroztak a külföldi hatalmasságok hadai. Ott találjuk a Johannita-rend nagymesterét, Naillac Philibertet a rhodusi lovagokkal, valamint Hohenzollern

Jánost, a rend németországi nagyperjelét is a németországi lovagokkal, végül Bebek Imre vránai perjelt, a magyar-szlavónia rendtartománytól kiállított csapatok élén.

A nikápolyi vereség után a János-lovagrend hajói szállították Zsigmond királyt és kíséretét a Dunán a Fekete-tengerig, a honnan Konstantinápolyba vette útját.

A XV. század folyamán a magyarországi rendtartomány mindegyre hanyatlásnak indult. Az egyes rendházak egymásután szüntek meg. A század végén már csak Beregszászon, Dubiczán, Győrött, Székesfehérvárott, Sopronban és Vránában találunk lovagokat.

A legtöbb rendház áldozatul esett a vránai perjelség terjeszkedési vágyának, mely lassanként a rend birtokait Vránához csatolta. A XVI. század elején már csak Dubicza, Győr, Sopron, Székesfehérvár és Vrána volt a lovagok birtokában. Az utolsó vránai perjel, a ki a János-lovagok sorából került ki, Baraczi Mátyás, ép a legváltáságosabb időben jutott a magyar-szlavóniai rendtartomány élére; csak két évig tartózkodott Vránában, 1522-ben Budára költözött, II. Lajos király udvarába, a hol, királyi főkonyhamesterként élt egészen az 1526. év elején bekövetkezett haláláig.

Helyette a perjelségi uradalmakat Tahy János kormányozta; ő vezette 1525-ben a vránai perjelség bandériumát Jaicza felmentésére.

A mohácsi vészt követő fejetlenség közepette a vránai perjelség betöltetlen maradt.

Ferdinánd király ugyan 1529-ben a törököktől birtokaikról kiszorított János-lovagokat hazánkban óhajtotta volna letelepíteni, de e szándékában a bekövetkezett események megakadályozták. 1538-ban a törökök Dubicza várát és Vránát is hatalmukba kerítették. 1543-ban elesett Székesfehérvár is, melynek praeceptora, Dalmady Sebestyén a rend levéltárával Pozsonyba, majd Sopronba költözött.

1559 után már a győri rendház is megszűnt; ekkor egyedül a soproni ház állott fenn, melynek javadalmait a rend lelkeszkedő tagjai bírták. A XVII. század második évtizedében a soproni rendház birtokai is idegen kézre kerültek.

A rendelkezésemre álló okleveles adatok alapján alább közlöm a rend birtokait, az egyes rendházak szerint csoportosítva, megjelölve a birtok holfekvését, ezután az évszámokat, a mely évekből az illető birtokra vonatkozó adatok rendelkezésre állanak, végül a forrásmunkát vagy a levéltár nevét, a hol az idézett oklevél őriztetik.

A térszűke miatt az egyes birtokokra vonatkozó összes okleveles adatokat nem közölhettem, a hol nagyobb számú okleveles adat áll rendelkezésre, ott csupán a fontosabb adatok közlésére szorítkoztam.

Aracs. Tolna vármegyében Tamási és Regöly vidékén. Azok közé a birtokok közé tartozik, a melyeket Eufrosina királyné, II. Géza neje adományozott a lovagoknak. (III. Béla király megerősítő levele 1193. Knauz Nándor : Monum. Eccl. Strigon. I. 142. Fejér : Cod. Dipl. IV. 2. 125.).

A XIII. század elején a lovagok itt rendházzal is bírtak, a melyről a pannonhalmi főapát és a lovagok között a somogyi tizedperből kifolyólag 1226-ban létrejött egyezséglevél emlékezik meg. (Wenzel : Árpádházi új Okmt. I. 222.).

A későbbi korból azonban nincsenek adataink e rendházzal, így valószínűleg a tatárjárás alatt pusztult el. A tatárjárás után e házhoz tartozó birtokok a székesfehérvári lovagok tulajdonába mentek át, a kiknek Aracs vidékén a XIV. és XV. századokban is voltak birtokaik. (Csánki Dezső : Magyarország Tört. Földrajza a Hunyadiak korában. III. 415.)

Beregszász. Eredetileg a Templomos vitézek birtoka volt s csak e rend eltörlése után (1312.) került a János-lovagok birtokába. (Rupp Jakab : Magyarország Helyrajzi Története. II. 375.) Okleveles adatok azonban csak a XV. századból vannak a János-lovagok beregszászi rendházáról. A leleszi konvent 1452. évi iktató levele szerint a rendház Beregszász belterületén állott. (Leleszi Convent : Elench. Stat.)

E rendházhoz tartozó birtokok :

Arad pusztja (Ung vármegyében Iske és Lukaháza között, Nagy-Kapolcstól nyugatra. Orsz. Levéltár, Dl. 14. 103. — Csánki D. i. m. I. 388—401.)

Apáti (Szabolcs vármegyében a Tisza partján, a mai Kopócs-apáti. Csánki D. i. m. I. 531.).

Tarpa (Bereg vármegyében, Lehóczky : Bereg vármegye monografiája. II. 15.)

Béla (Bélavár) Varasd vármegyében Varasd közelében emelkedett. Eredetileg a Templomos-rend birtoka, miként Pál országbírónak és zalai főispánnak Drug nevű földet tárgyazó, 1249-ben kelt ítéletlevele is igazolja, mely szerint a határok kijelölésével a Templomos-vitézek bélai főnöke lett megbízva. (Wenzel : VII. 289.)

1275-ben azonban már a János-lovagoknak is volt itt rendházuk. Főnökük (praeceptoruk) részt vett ebben az évben Csurgón tartott rendi kormánytanácson. (Wenzel : IX. 128.)

A János-lovagok 1277 táján itt várat építettek, melynek parancsnoka a XIV. században a csurgói rendház főnöke volt.

Midőn a Héder nembeli III. Henrik fiai 1315-ben fellázadtak Károly király ellen, Béla várát a pártütők hatalmukba kerítették, melyet Pécz nembeli Miklós csak 1316-ban tudott tőlük visszafoglalni. (Karácsonyi János : Magyar Nemzetségek, II. 156. 431.)

1336-ban Cornutó Péter tartományi mester, a későbbi vránai perjel lakott itt. (Fejér : VIII. 4. 204.)

1395—96-ban ifj. Palizsnai János, a vránai perjelségről történt lemondása után, ide költözött. (Margalics Ede : Horvát Történelmi Repertórium, I. 260.)

1480-ban Thallóczy Máté bán foglalta el, utóbb Vitovec János kezébe került. Mátyás király Corvin Jánosnak adományozta. Ekként Béla várát elvesztették a lovagok, melynek visszaszerzésén Beriszló Bertalan vránai perjel 1485—87. években hasztalan fáradozott. A mohácsi vész után Béla várát, Cerje, Túzsna és Ivanecz helységekkel együtt I. Ferdinánd király Pethő Benedeknek adományozta.

Tartozékai :

Cerje erdőség Varasd mellett. (Margalics E. : I. 633. 661. 662.)

Csernec, 1320. (Ludbrég vár közelében. Margalics E. : i. m. I. 633.)

Ivanec (Ivance) Varasd vármegyében. 1396. 1421. (Margalics Ede : i. m. I. 633.)

Ponikva, Varasd megyében. 1304. (Margalics Ede : i. m. I. 633.)

Belk. Belek, ma Beleg. Somogy vármegyében. E rendháztól első ízben 1268-ból van adatunk. (Veszprémi püspöks. vaticani Oklt. II—XCIX.)

1373-ban Cornuto Gerardus volt a rendház főnöke (praeceptor) [Orsz. Lev. Dl. 6151.]

A XV. században elvesztette önállóságát. 1493-ban a vránai perjel birtoka. (Csánki D. : II. 591.)

Boisce. A régi Szlavóniában a nónai egyházmegye területén állott. Egyike a legrégebbi rendházaknak. 1184-ben már fennállott. (Wenzel : VI. 149.) Szent Péter tiszteletére szentelt templomukat a nónai püspök adta a lovagoknak. Pesty Frigyes szerint (A Templariusok Magyarországon : Akad. Értes. 1861. évf.) a Templomosrendé lett volna, Kukuljevic Iván azonban (Priorat Vranski-Rad, 1886. évf.) szintén a János-lovagok birtokai közé sorozza.

Bozsjakovina vár (máskép Zelinai Szent-Márton) Belovár és Dugoselo mellett. A Zelina patak mentén. Egykor a Templomosrend birtoka. (Margalics Ede i. m. I. 630. 633.) A rend eltörlése után a János-lovagok birtokába került. 1367-ben már az övék, ekkor önálló rendház volt. (Gróf Orsich levéltár.) 1449—1521. években Vránához tartozott. (Margalics E. : I. 96. 636.)

1528-ban I. Ferdinánd király Karlovics János bánnak adta zálogba. (Orsz. Lev. N. r. a. Fasc. : 15 : 43.)

1563-ban Zrinyi Miklós a szigeti hős birtoka, a ki leányának, Ilonának adta hozományúl.

Bő, Sopron vármegyében. 1239 előtt a Templomos-rend nyeri Szatmár fia, Miklóstól. (Fejér : IV. 1. 146.) 1265-ben a Répcze mellett fekvő Hobay nevű föld határjáró levele szerint, már a János-lovagok voltak itt birtokosok. (Wenzel : III. 123—124.).

1330-ban (Magyar Sajtó, 1855. évf. 6. sz.) és 1351-ben (Soproni Oklt., I. 215.) mint hiteles hely szerepel. 1384-ben már elvesztette önállóságát s a soproni rendház tartozékai között találjuk, (Fejér : X. 1. 179.) szintúgy 1478-ban (Orsz. Lev. Dl. 18032.) és 1483-ban (Dl. 18781.), valamint az 1536. 1544. 1546. 1548. évi adóösszeírásokban is. (Orsz. Levélt. : Dicalis conscriptiók.)

Budafelhéviz. A Duna jobbpartján, a mai Császárfürdő helyén állott. Első ízben II. Orbán pápa 1187. jún. 23-án kelt megerősítő levelében szerepel, az esztergomi Szent Istvánról címzett rendház tartozékai között.

1245-ben már a Szent Háromsághoz címzett önálló konventként szerepel. (Wenzel, i. m. VII. 196.) 1326-ban az esztergomi Szent István rendházzal együtt közös főnök alatt állott. (Magyar Sion, 1865. 73.) 1377-ben végleg egyesült az esztergomi rendházzal. (Veszpr. püsp. vaticani oklt. II. 222.)

A XV. század közepén végleg megszűnt. A lovagok itteni birtokaiból 1439—57 között prépostság létesült. (Némethy Lajos : Adatok a budafelhévi prépostság történetéhez.)

1500-ban a veszprémi püspök birtoka. (1500 : XXXI. t.-cz.) János király a prépostság területén egy kórházat kezdett építtetni, mely 1535 végén még nem volt kész. (Brüsszeli Okmt.)

Budán, a felső hévizeknél még egy második rendház is épült Szent Lélek tiszteletére, kórházzal kapcsolatban. E rendház az 1337-ben, (Fejér : IX. 4. 43.) 1355-ben és 1417-ben (Schmidt Episcopi Agr. I. 298. — Fejér : X. 5. 831.) kelt oklevelek szerint a János-lovagok birtokában volt.

Tartozékok :

Alsóozoróc, 1404. (Eszterg. Kápt. levélt., Acta Széplak F : 12 : 4.)

Buken föld, 1265. (Hazai Oklevélt. 39.)

Karcsa (Zemplén várm.), 1376. (gr. Károlyi Oklt. I. 352.)

Margitszigeti vár, 1259. (Hazai Oklt. 36.) 1278. és 1290. (Veszpr. püsp. vaticani oklt. II. 13.)

Pazándok (Pozanduk), az óbudai fennsíkon. (Pauler Gyula : Magyar Nemz. Tört. I. 101.) 1417. (Fejér : X. 5. 831.).

Pardeu (Párdi) 1245. (Wenzel : VII. 196.) Pestmegyében 1467. (Pest vidékén. Dl. 16. 538.)

Pósa-Rákosa, 1265. (Pestmegye, Hazai oklt. 39. oklevél.)

Újfalu, másként Poty, 1348. (Anjoukori Okmt., V. 169.)

Szentendrén malom, 1346. (Fejér : IX. 1. 435.)

Visegrádon egy ház, 1412. (Némethy Lajos, i. m. 10. 1.)

Házfőnökök : Vilmos, 1277. (Mon. Pos. 57. csom. 15. sz.), Bernát, 1278. (Fejér : VII. 5. 440.), Márk, 1281. (Wenzel : IX. 322.), Bank, 1286. (Fejér : V. 2. 327.), Miklós, 1290. (Wenzel : X. 11.), Miklós, 1292. (Knauz : II. 329.), György, 1294. (gróf Zichy Okmt. I. 84.), 1295. (Wenzel : X. 205.), Márk, 1296. (Hazai Okmt. IV. 62., Fejér : VI. 2. 45.), Jakab, 1297. (Fejér : VI. 2. 80.), 1298. (Wenzel : X. 322.), György, 1301. (Anjouk. O. I. 6—7.), Márk, 1302. (Anjouk. O. I. 38.), 1303. (Fejér : VIII. 1. 157.), Jakab, 1305. (Anjouk. O. I. 102.), Péter, 1309. (Anjouk. O. I. 172.), 1312. (Anjouk. O. I. 252.). Egyed, 1315. (Knauz : II. 716.), Miklós, 1316. (Knauz : II. 722.), György, 1317. (Anjouk. O. I. 432.), 1318. (Anjouk. O. I. 484.), 1319. (Anjouk. O. I. 513.), 1320. (Anjouk. O. I. 545.), 1321. (gróf Zichy O. I. 201.), 1322. (Dl. 2135.), Miklós, 1323. (Fejér : XI. 422.), György, 1324. (Anjouk. O. II. 146.), Bertalan, 1325. (Anjouk. O. II. 193.), Miklós, 1326. (Theiner : I. 505.), György, 1328. (Anjouk. O. II. 357.), Domonkos, 1330. (gróf Zichy O. I. 357.), Bertalan, 1330. (gr. Zichy I. 359.), 1331. (gr. Zichy I. 372.) 1332. (gr. Zichy I. 390.), 1335. (Dl. 2931.), 1336. (Dl. 3030.), Jakab, 1337. (Anjouk. O. III. 386.) Bertalan, 1337. (Dl. 3078.), 1338. (Dl. 3190.), Jakab, 1340. (Knauz : Magyar Sion, 1865. 738.), Pál, 1341. (Knauz : M. Sion, 1865. 738.), Bertalan, 1341. (Anjouk. O. IV. 81.), 1342. (gr. Zichy II. 13.), II. Pál, 1343. (Fejér : IX. 1. 149.), Bertalan, 1345. (Anjouk. O. IV. 547.), 1346. (gr. Károlyi I. 164.), Crastus, 1346. (Fejér : IX. 1. 435.), Iván, 1347. (gr. Zichy II. 267. 283.), 1348. (Fejér : IX. 1. 435. 543.), Jakab, 1355. (Anjouk. O. VI. 398.), Vilmos bibornok, 1356. helyettese Bertalan (Anjouk. O. VI. 514., Fejér : IX. 3. 669.), Iván, 1367. (Fejér : IX. 4. 97.), Sándor, 1376. (gr. Károlyi Okt. I. 352.), János, 1383. (Fejér : X. 2. 129.), Péter, István fia, 1389. (Fejér : X. 2. 683.), László fia, Tamás, 1390. (Veszpr. püsp. vaticani Okt. II. 267.), Mátyás, 1399. (Veszpr. püsp. vaticani Okt. II. 314.), 1404. (Veszpr. püsp. vaticani Okt. II. 309.), Csetneki László kormányzó, 1426—1439. (Turul, I. 39—77. 1436 : Királyi könyvek, XXII., 356.), Ruber Pál, esztergomi kanonok, 1598. (Eszterg. Kápt. levélt., Acta : Széplak.).

Csáktornya. Alkalmasint a mai Csaklovecz táján, Pakrácz közelében, Pozsega vármegyében állott, e vidéken ma is találunk várromokat. A rendnek itt vára volt, mely a XV. században a vránai

perjelség birtokába került. 1421. (Dl. 11.157.), 1495. (Csánki Dezső : Kőrös vármegye a XV. században.)

Csicsano (Chichan, Čičenovo) Zágráb vármegyében, a Száva mellett. 1270-ben már fennállott (Wenzel : XII. 36—37.), 1275-ben Vilmos de Sancto Paulo volt a főnöke, a ki részt vett a rend csurgói kormánytanácsában. (Wenzel : IX. 128.)

Tartozékai közé számíthatjuk Kopiscino és Jamnicza falvakat, melyeket 1327. jún. 3-án a rend magyarországi tartományi mestere, néhai István bán fiainak adományozott. (Blagay Okmt. 99. l.)

Csurgó. Szent Margit tiszteletére, Somogy vármegyében. Csurgót, valamint Ujudvart, Pauler Gyula szerint (i. m. I. 369.), II. Géza király, szerintem azonban inkább Margit királyi hercegnő III. Béla király testvérhúga adta a lovagoknak. Első ízben III. Béla király által, 1193. évben a székesfehérvári lovagok részére kiállított megerősítő levélben említetik. Eleintén a székesfehérvári házhoz tartozott. A rendház alapítása 1217—1226. közé tehető. 1226-ban már önálló rendház volt. (Veszpr. püsp. vaticani Oklt. I. 17. 70.)

A csurgói várat II. Endre király adta a lovagoknak, melynek birtokában I. Károly király őket 1324-ben megerősítette. (Fejér : VIII. 2. 588.), 1275-ben rendi káptalant tartottak itt a lovagok, Poncius de Fayn tartományi mester elnöklete alatt. (Wenzel : IX. 128.). 1387. jan. 4-én Zsigmond király időzött falai között. (Fejér : X. 1., 452.). A XIV. század végén elveszítette önállóságát. 1405-ben már a vránai perjelség birtoka (Fejér : X. 4. 389.) A vránai perjelé volt az egész XV. századon keresztül. 1494-ben eszközölt összeírás alkalmával a perjelség csurgói uradalmához tartozó községekben 416 portát írtak össze. (Acsády Ignác : Értekezések a tört. tud. köréből. XVI. kötet.). 1542-ben Zrínyi Miklós foglalta el. 1548-ban Enyingi Török János és Ferencz birtokában találjuk. 1552-ben ismét Zrínyi Miklós birtoka.

Tartozékai között szerepel : Berény (Somogy vármegye), 1374. (Margalics : i. m. I. 637.).

Házfőnökök : Simon, egyúttal az újudvari ház főnöke, 1264. (Wenzel : VIII. 117.), Vilmos, 1266. (Zalai Okmt. I. 48.), Boraldy Hugó, a tartományi mester helyettese, 1275. (Wenzel : IX. 128., Creullus, 1336. (Fejér : VIII. 4. 205.), Abavizi (Altanizi) Vilmos, 1355. (Anjouk. O. VI. 323.), 1357. (Fejér : IX. 2. 582.), Raymondus de Bello Monte, 1366—76. (Ortvai Tivadar : Magyarország Egyházi Földleírása, II. 796.), Udvarhelyi Arnold, 1376. (u. ott), Raymond 1376—1384. (u. ott).

Dada. Somogyvármegyében, ma puszta Szentbenedek mellett (Csánki D. : i. m. II. 599.). 1244-ben már önálló rendház volt (Dl. 12.171.). 1267-ben azonban a székesfehérvári rendház tartozékai között szerepel. (Wenzel : IX. 161.). 1279-ben ismét önálló

rendházként említik az oklevelek, ekkor Belynd volt a főnöke (praeceptor), a ki a nyúlszigeti apáczáknak Úzlár, Rákos és Belech birtokokba történt beiktatásánál ellentmondott. (Wenzel : IX. 231.). 1335-ben már elveszítette önállóságát, ekkor ismét a székesfehérvári házhoz tartozott, melynek praeceptor a bérbe adta. (Tört. Tár, II. 95.). 1443—53-ban a Tamási Vajdafiak birtokában levő Kaposujvár tartozékai között szerepel. (Csánki D. : II. 599.).

Dál. E rendház helyét a mai Bács-Bodrog vármegye területén, Bács, Bácsújfalú és Tovarisoa helyiségek határában kell keresnünk.

Első ízben Makár bán fia, Tamás comes részére, 1231-ben kiállított adománylevélben említettik. (Wenzel : XI. 225., Orsz. Lev. Dl. 168.). A határleírás szerint Szentpálföld, mely Tamás comes öröklött birtoka, északon Bács helységgel, keletről Szentpál helységgel, végül a dáli János-lovagok birtokával volt határos. A rendház valószínűleg még a tatárjárás alatt pusztult el. Dál helység a XV. században létezett, az 1522. évi tizedlajstromban is előfordul, a török hódoltság azonban elsöpörte a földszínéről.

Dobsza. E rendház a régi Valkó vármegye területén állott. Jelenleg Dobszin falu Verőcze vármegyéhez tartozik. (Csánki D. : II. 305., Pesty Frigyes : Eltűnt régi vármegyék, I. 282.).

A pécsi káptalan 1263. évi határjáró levele szerint a rendház birtokai határosak voltak IV. Béla király által Domonkos mesternek adott birtokokkal. (Fejér : IX. 3. 138.).

István comes alországbírónak 1300-ban Tulman és Lanka helységek birtokviszonyaira vonatkozó ítéletlevele szerint e birtokok határa a Valkó folyó mellett kezdődik, a hol a Valkó egyesül a Lázár folyóval, azon a tájon volt a dobszai lovagok földje is. (Wenzel : X. 382.—386.). Utolsó adatunk e rendházzal 1356-ból való (Fejér : IX. 2., 520.).

Dubicza. Az Unna folyó jobbpartján, a mai Kostajnicza és Medjeedje között találjuk. Itt épült a lovagok híres vára, melyet az egész középkoron át bírtak. Eredetileg a Templomos-rend birtoka, mely 1269-ben kapta cserébe Zengért.

A Templomos-rend eltörlése után (1312) a János-lovagok birtokába ment át, a kik Pesty Frigyes szerint, alkalmasint már korábban is voltak Dubiczán birtokosok. A lovagok dubiczai főnöke egyúttal Dubicza vármegye főispáni tisztét is viselte. A császári káptalan 1360. évi jelentése szerint a Dubicza vármegye nemesei mindig a dubiczai praeceptor alá voltak vetve s annak nyest- és egyéb tizedet fizettek. (Fuxhoffer Monast. II. 151.). A XIV. század végén a vránai perjelség birtokába kerül; egy időre elvesztette a rend, de Bebek Imre perjel 1403-ban visszaszerezte (Hazai Okm. VII. 443.), 1538-ban a törökök foglalták el. 1539-ben a Zrínyiek

visszavívták a törököktől, de ekkor a zágrábi káptalan vette birtokába. (Margalics E. : I. 660.).

Tartozékai :

Goscha nevű föld, Vodicsán tartományban, 1314. (Blagay Okmt. 74.)

Kosztutye, Leccsenicza és Bacsina, 1376. (Margalics Ede : I. 637.)

Főnökei : András, 1314. (Blagay O. 74.), Illés, Odolen fia, 1347. (Blagay O. 123.), 1351. (u. ott 125. 126.), 1353. (u. ott 132.), 1360. (u. ott 145.), Albert, 1374. (Margalics Ede : I. 637.), Lukács, 1385. (u. ott I. 640.).

Esztergom. Szent István rendház (Conventus Cruciferorum Domus Hospitalis Ecclesiae Sancti Stephani Regis de Strigonio). A Duna jobbpartján, a mai Esztergom városától félóránnyira, a primási sziget felső csúcsával szemben állott.

II. Géza király alapította. Erről tanúskodik Orbán pápa 1187-ben kelt bullája. (Magyar Sion, 1865. 644., Wenzel : VI. 167.)

Az 1187. évi pápai bulla szerint hat fiókja volt. Budafelhéviz, Vaytig (ismeretlen), Sokol (Szokolya, Hont várm.), Harcha (Charca), Széplak és Tát.

1223-ban kelt oklevél szerint a magyarországi rendtartomány főkonventje volt. (Fejér : III. 1., 427.). 1233-ban II. Endre király fényes gyülekezet jelenlétében a rendház templomában újból megerősítette s esküvel fogadta a beregi egyezmény megtartását. Az Árpádok kihalta után támadt belzavarok közepette sok viszontagságot állott ki, különösen attól kezdve, hogy Esztergom vára a Német-újváriak kezébe került. Csak Esztergom visszafoglalása után (1306 jun. 27. előtt : Hazai Okmt. I. 107.) indult nagyobb fejlődésnek. A templomosok eltörlése után a rend Szent István első vértanúról nevezett manseriája is a lovagoké lett (Knauz : Magyar Sion, 1865. 744.)

Tartozékai :

Bille, 1272. (Magyar Sion, 1865. 218.)

Csév mellett a helységtől nyugatra eső földterület (Esztergom vm.) 1320. (Fejér : VIII. 2. 270.).

Csiffár (Nyitra vármegye), 1235. (Knauz : I. 314.)

Dieles (Hont várm.), 1307. (Fejér : VIII. 6. 186.).

Dorog (Esztergom várm.), 1272. (M. Sion, 1865. 218.), 1281. (Wenzel : VI. 147.).

Epel (Esztergom várm.), 1270. (M. Sion, 1865. 146.).

Esztergomban közfürdő, Anna királyné, IV. Béla nagyanyjának adománya. (Fejér : IV. 1. 109. — Knauz : I. 326.)

Genőcze, 1321. (Anjouk. Okmt. I. 642.)

Hetény, 1223. (Knauz : I. 240.)

Kakati és szentkirályi vám (Esztergom várm.) (Fejér : XI. 381.).

Kesztölcz (Esztergom várm.), 1215. (Fejér : III. 1. 179.).

- Kereskény (Hont várm.), 1312. (Anjouk. Okmt. I. 274.).
- Kirva helységben szőlők (Esztergom várm.), 1255. (Knauz: I. 430.).
- Kéménd (Esztergom várm.), 1298. (hibásan: 1292. Fejér: VI. 1. 219.).
- Ozor, (Alsó-Ozorócz), 1404. (Rupp. I. 1. 19.).
- Poty, másként Újfalu (Pestmegye), 1348. (Anjouk. Okmt. V. 169.).
- Szemencze mellett fekvő föld (Trencsén várm.), 1324. (Simonyi család levéltára Simonyban Barsm.)
- Szent István (Párkány átellenében, a kis-Duna mellett), 1215. (Fejér: III. 1. 67.), az átjáró vámjával, 1272. (M. Sion, 1865. 218.).
- Szent István király (Tát és Dorog között), 1272. (M. Sion, 1865. 218.).
- Szentkirály, másként Abony, Esztergom határában, 1197. (Knauz: I. 146.), 1272. (Wenzel: XII. 63.).
- Szent Pál, a Duna mellett, Esztergom vármegye, 1272. (Magyar Sion, 1865. 218.), 1334. (Fejér: XIII. 4. 397.).
- Telki (Budáról Zsámbékra vezető úton), 1194. (Knauz: I. 146.), 1272. (Wenzel: XII. 63.).
- Telki (Somogy vármegyében), 1265. királyi adomány. (Knauz: I. 522., Fejér: IV. 3. 311.), 1429. (Fejér: X. 7. 149. Dl. 2870.).
- Tokod közelében Ugand nevű föld, 1181. (Magyar Sion, 1864. 121.).
- Ujbécs közelében földbirtok (Pestmegye), 1281. (Wenzel: XII. 339.).
- Walmoth, Csolnok szomszédságában, (Esztergom vármegye), azelőtt a szolgagyőri vár tartozéka, 1270. (Fejér: V. 1. 158.).
- Házfőnökök: Miklós, 1187. (Knauz: I. 132.), János, 1223. (Knauz: I. 241.), Herbord, 1225. (Knauz: I. 256., Wenzel: VI. 430.), Jakab, 1227. (Fejér: III. 2. 115.), Lőrincz, 1229—30. (Magyar Sion, 1865. 730., Wenzel: I. 281. 268.), János, 1250. (Fejér: IV. 2. 80.), Jakab, 1251—57. (Magyar Sion 1865. 731.), Lőrincz, 1259—1265. (Magyar Sion, 1865. 731.), Péter, 1265—1268. (Fejér: IV. 3. 309.), Knauz: I. 531. 561.), Bereczk, 1270. (Knauz: I. 582.), Illés, 1272. (Knauz: I. 598.), Domonkos, 1273—74. (Fejér: V. 2. 139.), Magyar Sion, 1865. 298.), Péter, 1275—76. (Wenzel: IV. 36. 75.), Vilmos, 1277. (Rupp: I. 1. 21.), Hermán, 1277. (Wenzel: IX. 181.), Péter, 1280—81. (Fejér: V. 3. 68.), Magyar Sion 1865. 733.), Domonkos, 1281—1294. (Magyar Sion, 1865. 652., Hazai Okmt.: VII. 220., Wenzel: IX. 324.), Hermán, 1287. (Wenzel: IX. 458.), Miklós, 1291. 1294—99. (Fejér: V. 2. 306., VI. 2. 40. 121. 237., VIII. 1. 175., Hazai Okmt.: VIII. 392., Knauz: II. 792., Fejér: VII. 2. 112.), Domonkos, 1300. (Fejér: VI. 2. 236.), Miklós, 1305. (Fejér: VII. 1. 175.), Bertalan, 1307. (Fejér: VII. 1. 233.), Miklós, 1307. (Anjouk. Okmt.: I. 124.), 1309. (Fejér: VII. 1. 362.), 1314. (Anjouk. Okmt. I. 358.), 1319. (Fejér: VIII. 2. 288.), Jakab, 1320. (Fejér: VIII.

3. 269.), 1330. (Fejér : VIII. 3. 492.), 1336. (Fejér : VIII. 4. 206.). Péter, 1337. (Fejér : VIII. 4. 279.), János, 1340. (Fejér : VIII. 6. 172.), Pál, I. (Launus seu Gallicus), 1341. (Fejér : VIII. 4. 538.), 1343. (Fejér : IX. 1. 147.), Pál királyi káp'án, 1343. (Fejér : IX. 1. 149.), Vilmos bíbornok, 1348. (Anjouk. Okmt. : V. 169.) 1356. (Magyar Sion, 1865. 740.), Gergely, 1391. (Mon. Vet. Bud. 2. No. 16.), István fia, Péter, azelőtt dömösi prépost, 1392. (Magyar Sion, 1865. 740.), Mátyás, 1404. (Magyar Sion, 1865. 741.), Csetneki László kormányzó, 1429. (Fejér : X. 7. 163.), 1439. (Fejér : XI. 381.), *Esztergom*. II. Szent Kereszthez címzett rendház. 1230-ban már fennállott. (Knauz : I. 272. ; Wenzel : VI. 484.), 1233. (Knauz : I. 291.).

Tartozékai :

Bajon hatodrésze, 1245. (Magyar Sion, 1864. 525.).

Berény (Borsosberény, Nógrádban), 1274. (Magyar Sion, 1865. 743.).

Walmoth (Csolnokkal szomszédos), 1270. (Fejér : V. 1. 58.).

Főnökei : Durand, 1274. (Magyar Sion, 1865. 743.), Wytkó, 1294. (Eszterg. Káptalan levélt. Caps. 25. Fasc. 1. No. 8.), Henrik 1313. (Rupp : I. 1. 23.), Donatus, 1324. (Fejér : VIII. 4. 129., IX. 2. 254.).

Esztergom. III. Szent Erzsébetről nevezett rendház. A XIV. század második felében keletkezhetett. Egy 1380-ban kelt oklevélből következtetve, inkább csak kórház volt. Valószínűleg a hévíz mellett épült. (Fejér : IX. 5. 412.).

Tartozékai :

Csolnok táján egy birtok (Rupp : I. 1. 23.).

Szirák (Nógrádban), 1453. (Turul, 1885. 3.), 1534. (Egyháztörténelmi Emlékek a Hitújítás Korából. II. 337.).

Főnökei : Gál, 1450. (Rupp : I. 1. 23.), Ambrus, 1478. (Magyar Sion, 1865. 744.), Zabadi Miklós, egyúttal soproni és győri praeceptor, 1512. (Rupp : I. 1. 23.), Tamás, 1534. (Egyháztört. Eml. II. 337.).

Gibolth (ma Gáboltó). Sárosmegyében, a vármegye északnyugati sarkában (Csánki D. : I. 295.). IV. Béla király által a bártfai czisztereziták részére 1247-ben kiállított határjárasi levél szerint a Kistapoly folyó mellett a gibolthi János-lovagok voltak birtokosok. (Fejér : VI. 2. 375.). István ifjabb királynak 1264-ben Komlósi Germán részére kiállított adománylevélben említés van a komlósi keresztesekről, a kik Komlós egy részét elfoglalták. (Wenzel : VII. 505—506.). A határleírás szerint Komlós közel esik Gáboltóhoz, s így valószínű, hogy a gibolthi János lovagokról van szó.

Glogonza (Glogovnica). Körös vármegyében, a hasonló nevű patak völgyében épült. Eredetileg a jeruzsálemi Szent Sir kanonok-

jainak birtoka. III. Béla király a Templomos-rendet telepítette ide, a rend még 1240-ben itt birtokos volt. (Margalics Ede : I. 628.). A János-lovagrend még 1197—1200 közötti években Endre hercegtől nyert itt birtokokat, a melyekben kevésel trónra lépte után 1207-ben a rendet megerősítette. (Kukuljevics Iván : Priorat Vranski Rad, 1886 évf.). 1347-ben Lászlófi Péter volt a rendház főnöke (Theiner : Vet. Monum. Slav. Merid. I. 738.). Utolsó főnöke Petrovics István volt, a kinek 1492-ben bekövetkezett halála után Thúz Osvát zágrábi püspök nyerte adományul. (Zágr. érs. lev. acta jur. I. 59.).

Tartozékai :

Laga (Kalec, Tkalec), Kőrös közelében, 1223-ban II. Endre király adománya. (Kukuljevics Ivan : Rad, 1886).

Rasinja (Kőrös, Kaproncza és Ludbrég között), egykor a templomosok birtoka. 1334-ben a János-lovagoké.

Poljana (Kőrösmegye), e helységet Opatovinával (Pozsega várm.), Glogovniczával és Tkalec-czel együtt 1569-ben a császári nagyprépost kapja. (Margalics : I. 662.).

Góra. (Zágrábmegye, petrinjai járás). Eredetileg a Templomos-rend birtoka volt, mely itt conventtel birt. A convent kiküldöttje 1242-ben Blin lakosainak egy bizonyos ügyből folyólag a zágrábi káptalan előtt történt egyezkedésénél részt vett. (Fejér : IV. 1., 266.).

1284-ben már a János-lovagoknak is volt itt birtokuk. (Wenzel : XII. 425.). A Templomos-rend feloszlatása után után annak górai javait a János-lovagok nyerték. 1496-ban II. Ulászló király Thúz Osvát zágrábi püspöknek adományozta. 1510-ben visszakerült a vránai perjelség birtokába. 1512-ben a vránai perjel Szluini Frangepán Mihálynak zálogosította el 2000 forintért. (Margalics Ede : I. 654.).

Házfőnökök : János, 1314. (Blagay Okmt. 74.), Albertinus egyúttal a soproni ház praeceptora, 1357. (Fejér : IX. 2., 582.), Cornuto Gerardus, egyúttal a belki ház praeceptora. (Orsz. Lev. Dl. 6151.).

Gyánt. Tolna vármegyében. Első ízben III. Béla király 1193. évi megerősítő levelében szerepel, akkor a székesfehérvári rendház birtokai közé tartozott. 1238-ban már önálló rendház volt. (Fejér : IV. 1., 141.). 1280 táján Moricz volt az itteni rendház főnöke (Wenzel : XII. 450.). 1324-ben azonban Donátus székesfehérvári praeceptor alá tartozott, a ki még 1338-ban is mindkét rendház élén állott. (Fejér : VIII. 2. 588., Fejér : Várm. Tört. II. 657.). Idővel a vránai perjel birtokába került. 1512-ben a vránai perjel Zabadi Miklósnak a soproni János-lovagok főnökének adományozza. (Acta Jesuit. Sopron, I. cs. 8. szám.).

Győr. Alapítási éve ismeretlen. III. Incze pápának a győri és veszprémi püspökökhöz intézett rendeletéből következtethetőleg 1209-ben már fennállott. A rendház és temploma eredetileg a mai Nádorváros végén, a Királyföld alsó szélén, Kisbaráti felé állott. (Fejér : III. 1., 84., Balics Lajos : A róm. kath. egyház tört. Magyarországon. II. 2., 308.). 1238-ban kétségtelen adatunk van a győri rendház fennállásáról, mely ekkor Győrött közfürdőkkel is birt, melyek az egykori győri várföldeken épültek. (Fejér : IV. 1. 107.)

Midőn V. István Győr városát rendezte, a János-lovagok népeit a várba telepítette, ekkor a lovagok is oda költöztek. (Fejér : VI. 1. 348.). 1281. évi oklevél is megemlékezik a győri rendházról. (Hazai Okmt. I. 74.). 1486 jun. 2-án Mátyás király nejével, Beatrix királynéval meglátogotván a lovagokat, Győrött részükre kiváltságlevelet állított ki. (Teleki : Hunyadiak kora. XII. 312., Győri kápt. levélt. Czim Theca. II. 35.). 1559-ben a lovagok győri birtokait Márk győri nagyprépost bírta. 1566-ban támadt nagy tűzvész a rendházat is elpusztította. 1592-ben a templom is már romokban hevert. (Kavassy Ágoston : Magyar Akad. Értesítő. 1862 288.).

Tartozékok :

Écsi és nyúli szőlőhegyeken (Győr várm.) szőlők III. Endre királytól, melynek birtokában Mátyás király 1486-ban, II. Lajos 1524-ben és I. Ferdinánd 1527-ben megerősítette a lovagokat (Hevenessi M. M. 88.).

Gyánt (Tolna várm.), Bertalan vránai perjel adománya. 1512. (Rupp : I. 2. 428.).

Fadd (Tolna várm.), 1512. (Rupp : I. 1. 506., 2. 428.).

Halászi (alkalmasint Fejér vármegyében), 1512. (Rupp : I. 1. 506.).

Kóny, egykor a templomosok birtoka, a kik 1228-ban nyerték II. Endre királytól. A rend eltörlése után a János-lovagoké lett, a kiket II. Ulászló király 1491. decz. 13-án Kóny birtokában megerősített (Hazai Okmt. II. 372.). Utoljára Velike Márk bírta (1530—49.) 1559-ben I. Ferdinánd király a győri püspök és káptalan gondozása alá bocsátja. (Győri kápt. lev. Czim Theca, IX. 729.).

Majorság Győr és Baráti között, 1260. (Fejér : VII. 5. 328.).

Nádorvárosban (a mai Győr egyik városrésze) birtokok, melyekről az 1518. évi összeírás is megemlékezik. (Villányi Szaniszló : a Győri vár és város helyrajza.).

Varasd (Tolna vármegye), 1512. (Rupp : I. 1. 506.).

Ide sorozhatjuk Szőlőst is (Veszprém várm., Tápszentmiklós és Bársonyos között). 1233—35. (Pannonhalmi Szent Benedek-rend tört. I. 264—65.). Erdélyi László szerint a templomosok birtoka, de Albeus nyitrai főesperes összeírásában kifejezetten a János lovagok (ispotályosok) birtokaként szerepel.

Házfőnökök :

István lovag, 1426. a hédervári kápolna gondnoka (Rupp : I. 2., 424.), Simon, 1487. (Dl. 19253.), 1491. (Hazai Okmt. II. 372.), Zabadi Miklós, 1512. (Czeh János : Dipl. Comit. Jaur. II. 277.), Márk, 1517. győri kanonok (Szávay Gyula, Győr város monogr. 196.), Velike Márk, 1530. (Rupp : I. 2. 429.), 1546. (Győri kápt. levélt. Czim Theca., IX. 681.), 1549., (u. ott II. 29.), Rupp : I. 2. 429.). Szebeni Lysti Sebestyén, 1559. (Hevenessi M. M. SS. LXX.).

Harcha (Charca). Szent Margit tiszteletére emelt rendház, holfekvését ez ideig nem sikerült megállapítani. Első ízben III. Orbán pápának 1187 jun. 23-án Veronában volt oklevelében fordul elő az esztergomi rendház hat fiókja között. (Knauz : I. 132., Wenzel : VI. 167.). IV. Béla király 1238. jan. 24-én a rend jogait és birtokait megerősítő adománylevelében a következő birtokokat adja e rendháznak : Becse, egykor bácsi várföld, melyet a rendház már az előtt is bírt. A mai Óbecse. Bocsár, mely a Csanádi vár tartozéka volt, ma is megván Torontál vármegyében. Halász, a bodrogi vár tartozéka, a hoszártartozó halastóval és halászokkal, e várbirtokot II. Géza király neje, Eufrosina királyné adta a lovagoknak. Ezt az adományt III. Béla király is megerősítette. Nagy Lajos király 1377-ben kelt megerősítő levele szerint Bodrog vármegyéhez tartozott, (Iványi István : Bács-Bodrog vármegye helynévtára, IV. 45.). Hatvan azelőtt a temesi vár tartozéka. Wog (Weg, talán Ugh) Keve vármegyéhez tartozott, mely az előbbivel volt határos. (Fejér : IV. 1. 104—108.).

Hreztua (Hresztava). A mai Horvátország területén. Praeceptor a Vilmos, 1314 márcz. 27-én a dubiczai és a górai praeceptorokkal együtt Vodicsán tartományban levő Goscha nevű földet Petknek évi 2 marka adó fejében eladományozza. (Blagay Okmt. 74. l.).

Kelenjöld. Szent Erzsébet ispotály, mely Budán, a Gellérthegy tövében, az alsó hévizeknél épült. Csánki Dezső, az egykori Sárosfürdő környékén keresi. (i. m. I. 15.). 1219-ben már fennállott. (Róka : Eppi Veszprém. 173.). 1346-ban az ispotály Nagy-Sató (Pest-Pilis-Solt-Kiskun várm.) helységben szőlőkkel bírt. (Ortvai Tivadar : Magyarország egyházi földleirása. II. 792.).

Kesztölcz. Tolna vármegyében, Szekszárdtól délkeletre. E rendházat valószínűleg a Sebestyén nemzetség alapította. (Pauler Gyula i. m. I. 159.). Első ízben 1215-ben tűnik fel, mely évben Incze pápa a lovagoknak Szent György tiszteletére emelt kesztölczi egyházat és birtokait megerősíti. (Knauz : I. 206.). 1226-ban már önálló convent volt. (Wenzel : I. 222.). Az 1240-ben kelt egyezséglevélben említés van a Szeretche és a Kesztölcze folyó egyesülésénél épült monostorról, mely a János-lovagok kesztölczi rendháza lehetett (Hazai Okmt. IV. 24., Wenzel : VII. 113.). Valószínűleg a tatár-

járás alatt pusztult el, mert többé nincs adatom róla. Kesztlöcz helység még a XV. században is a czikádori apátság birtoka volt. (Békefi Remig: A czikádori apátság tört. 88.).

Manga (Maniga). Nyitra vármegyében, a galgóczi járásban, a Blava patak mentén ma is létező helység. Első ízben 1268-ban említik az oklevelek. (Wenzel: XI. 572.). E rendházhoz tartoztak Buguna és Suk helységek, melyek a Szelecsény faluhoz tartozó Buguna föld 1258 évi határjáró levele szerint a János-lovagok birtokában voltak. E két helység a határjáró levél szerint a Blava vize mellett feküdt. Így csak a manigai rendház tartozéka lehetett. (Wenzel: VII. 489.).

Nasice (Nekcse). Eszék közelében, a mai Verőcze vármegyében, a középkorban Baranya vármegyéhez tartozott. Egykor a Templomos-rend birtoka, 1312-ben a János-lovagok nyerik. 1315-ben említés van az itteni praeceptorról is. (Margalics E.: I. 630. Osztrák-magyar Monarchia. VIII. 520.).

Nováki. A Drávánál, Vaska közelében, Verőcze vármegyében. Egykor a Templomos-rend birtoka. 1312-ben a János-lovagok nyerik. 1347-ben Lászlófi Péter volt a praeptora. (Theiner: I. 738., Margalics E.: I. 630—633.).

Okur (Okor). Szent Lőrincz okuri rendháza Baranyában állott. Első ízben egy 1275 táján kelt oklevélben van említés róla. (Haza¹ Okmt. VI. 162., Karácsonyi János: Keltezeti. Oklev. 132.). 1346-ban Okur közelében Szent-Háromság tiszteletére emelt monostorról tétetik említés, melynek a Szalók-nembeli Balai János volt a kegyura. (Ortvai, i. m. II. 775.).

Pest. A János-lovagoknak Szent Miklósról nevezett pesti rendházát Pázmány Péter, utána Thuróczy László és Fuxhoffer-Czinár (Monaster. II. 149.) említik. Knauz Nándor a budai káptalan regestái című dolgozatában 41. szám alatt közöl egy oklevelet, melyben említés van a János-lovagok Szent Miklósról nevezett rendházának mesteréről. Valószínű azonban, hogy ez is, miként a kelenföldi ház, csak ispotály volt, közelebbi adatok azonban nem állanak rendelkezésemre.

Pekrecz (ma Pakrácz), Pozsega vármegyében, a Pakra völgyében. A XIII. század második felében már fennállott. Hugó praeceptor 1278. nov. 6-án Miklós tótországi bán és testvérei, valamint István bán és testvérei között létrejött egyezséglevélben szerepel (Blagay Okmt. 29.). 1352-ben itt székelte Granana Fülöp tományi mester. (Fejér: VIII. 2. 619.). A XIV. században a rend Pakráczon várat építtetett, mely 1357-ben már fennállott. (Fejér: IX. 2., 624.), 1421—1487-ben a vránai perjelség birtoka (Csánki Dezső: Körös várm. a XV. században, Akad. Értesítő. XV. 42.).

1530 táján Zrínyi Miklós kezében volt. (Osztrák-magyar Mon. VIII. 509.).

Tartozékai :

Bezsenica (Pozsega várm.) 1325. (Fejér : VIII. 2. 619.).

Mihagran föld Spinagarole Lukács fiának adományozva. (Fejér : VIII. 3. 341.).

Planina. (Planyna). Szent György tiszteletére emelt rendház, Kasina mellett (Zágráb vármegyében). 1278-ban már fennállott, ebben az évben a lovagok itteni birtokukat eladták Timót zágrábi püspöknek. (Margalics Ede : I. 632.). 1279-ben Kozolin birtok határleírásánál említés van a planinai János-lovagok földjéről. (Wenzel : XII. 265. ; Tkalsics : Mon. Hist. Zagr. I. 199.).

Pozsony. Ide Rembald tartományi mester és IV. Béla között 1247-ben létrejött szerződés értelmében telepedtek le a lovagok. A szerződés szerint ugyanis a tartományi mester arra kötelezte magát, hogy valamely keresztény hatalmasság támadása esetén öt végvár közte Pozsony oltalmára, 50 lovagot, megfelelő fegyveres kísérettel fog kiállítani. (Katona : Hist. Critica VI. 100.). Hogy azonban e torony őrizetét átvették volna, arra nincsen adatunk. Az itteni kórházuk még a XV. század elején fennállott. E kórház a város falain kívül állott. 1428 elején, midőn a husziták Prokop vezérlete alatt Morvaország felől betörve, Pozsonyig és Szakolczáig nyomultak s Pozsony külvárosát, valamint a falakon kívül emelkedő összes templomokat és monostorokat felégették, akkor pusztult el a János-vitézek hospitaleja is. (Millenn. Tört. III. 571. ; Bartos, egykorú huszita krónikás feljegyzései, Dobnernél, Monum. Hist. Boemiae I. 157. ; Fejér : X. 7., 141.).

Rendházuk a Szent Háromság templom mellett, a mai vármegye ház helyén állott. (Magyarország várm. és városai : Pozsony várm. 164.).

Pöstyén. (Nyitra vármegye). Egykor a Templomos-rend birtoka. Az egykori templomos rendház (mansio) és csúcsíves templom alapfalai ma is látszanak. A Templomos-rend eltörlése után (1312.) itteni birtokaikat, valamint egykoron a Csejte vár kötelékébe tartozott Rakoviczot a János-lovagok nyerték. (Magyarország várm. és városai. Nyitra várm. 550.).

Sopron. A Keresztelő Szent Jánosról nevezett rendház alapítási éve, 1217—1225 közötti évekre tehető. 1225-ben a lovagok már le voltak telepedve Sopronban (Sopron várm. Oklt. I. 9—16.). Rembald tartományi mester és IV. Béla király között 1247-ben létrejött szerződés értelmében a lovagok 1250-ben átvették a város egyik tornyának őrizetét. (Fejér : IV. 2. 63.). A rendház még a XVII. század második évtizedében is a lovagok birtokában volt.

Tartozékok:

Ambos (Locsmánd határának egy része), 1225. (Soproni Oklt. I. 9—16.), 1291. (Dl. 12035.).

Babót (Sopron egyik külvárosa.) Századok: 1900. 13.

Bó (Sopron várm.) 1384. (Fejér: X. 1., 179.), 1483. (Dl. 18781.).

Bó mellett, a Répcze folyón egy malom, 1478. (Dl. 18032.).

Damonya (Sopron várm.), 1483. (Dl. 18781.).

Dág földje, az Oslí nemzetség Dág nevű birtokának szomszédságában (Sopron várm.), 1279. (Wenzel: IX. 223.).

Egyházasfalva, 1383. (Fejér: X. 1. 179.).

Gyirót (Sopron várm.), 1225. (Soproni Oklt. I. 9—16.), 1291. (Dl. 12035.).

Gyula (Lépesfalva), 1265. (Századok, 1883. kiránd. füzet.).

Keresztény pusztá, Csepregtől északkeletre, Sopron várm., 1264. (Wenzel: III. 115.), 1384. (Dl. 7111.), 1483. (Dl. 18781.), 1500. (Sopron várm. Oklt. II. 591.).

Lócs (Sopron várm.), 1483. (Dl. 18781.), 1487. (Dl. 19253.).

Házfőnökök: Detre lovag, 1276. (Hazai Okmt. III. 24.), Tivadar, 1277. (Hazai Okmt. III. 26.), Rhodianus (Fejér: VII. 4. 179.), Demeter, 1298. (Fejér: VII. 4. 242.), Péter, 1300. (Fejér: VII. 3. 119., Knauz: II. 484.), János, 1307—1310. (Sopron várm. O. I. 66. 77. 174. 213.), Péter, 1314. (Sopron várm. Oklt. I. 77.), Lőrincz, 1324—1326. (Jerney: Tört. Tár II. 113.; Hazai Okmt. III. 75.), 1336. (Fejér: VIII. 4. 205.), Albert, 1357—58. (Pray György: De prioratu Aur.), Lőrincz, 1422—1434. (Fejér: X. 7. 564.; Dl. 12641.), Kopácsi Miklós, 1471. (Dl. 17166.), Albert, 1479. (Sopron vármegye Oklt. II. 520.), 1483. (Dl. 18781.), 1487. (Dl. 19253.), Benedek, 1499. (Dl. 20847.), 1500. (Sopron várm. Oklt. II. 591.), Zabadi Miklós, 1512—1519. (Rupp: i. m. I. 1. 506.), Pacha (Patha), János, 1526—39. (Századok: 1910. 637.), Graf Péter, 1540. (u. ott), István, 1542. (u. ott), Benedek esperes, 1542—1551. (u. ott), Dalmady Sebestyén, 1551—1576. (u. ott), Esztergomi Ferencz, tanár, 1587. (u. ott), Palosticzay András, 1587—1614., (Péterffy: Sacra Concilia II. 217.), 1593-tól győri kanonok (Szávay Gyula: Győr város monogr. 196.), Vörös Mátyás, 1619. (Zsilinszky Mihály. A magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai. II. 156.).

Szent János. (Bihar vármegyében). Nagy-Várad közelében, a Sebes-Körös partján. A rendházat körülvevő birtokokat a Hont Pázmán nemzetség bírta. (Komáromy András: Századok, 1893. 877.). Katona szerint (Hist. Critica. IV. 333.) III. Béla király alapította. 1190-ben már fennállott. A rendház, mely kórházzal volt egybekötve, a Sebes-Körös jobb partján emelkedő dombon épült.

Torcunca comes özvegye 1234-ben fivéreinek megkérdezése nélkül örökségéből egy falut adott a lovagoknak, fivérei nehogy

a családi birtokukat elveszítsék, 22 márkát fizettek a lovagoknak. (Várad Reg. 377., 130.). Ágoston úr, magtalanul elhalván, 1229-ben Pál nevű szolgáját lélek váltónak rendelte ki a rendház szolgálatára (Várad Reg. 364. 353.) A tatárjárás alatt elpusztult, többé nem épült fel, helyébe a XIII. század végén apátság létesült (Bunyitay Vincze: A várad püsp. tört. II. 420.), melynek kegyurai 300 éven át a Hunt-Pázmánok voltak. (Komáromy: i. h.).

Tartozékok:

Szent János falu, mely eredetileg a rendház tövében, annak északnyugati oldalán terült el s a rendház keletkezésekor a lovagok szolgálatára rendelt mesterembereknek, udvarnokoknak és földművelőknek házaiból alakulhatott. (Bunyitay: II. 420.).

Dusnok. (Nagykerek közeli.) (Várad Reg. 125. 274.), 1500-ban az Ártándiak birtoka. (Bunyitay: II. 420.).

Éradony (Szabolcs megye), 1262. (gr. Károlyi Oklt. I. 2—3.).

Vezénd (Szatmár várm.), 1262. (gr. Károlyi Oklt. I. 2—3.).

Szent János. Az egykori Zagoria vármegye területén. 1258-ban István szlavóniai bánnak Zagoria vármegye birtokviszonyai rendezése alkalmával kiállított ítéletlevelében, többek közt említés van a szentjánosi keresztesek birtokairól is. (Wenzel: XI. 448.; Tkalcsics: Monum. Hist. Episc. Zagrab. I. 117.).

Szent-Márton. Két ily nevű rendházuk, illetőleg birtokuk volt a lovagoknak. Az egyik a Dráva mellett, a Muraközben, a másik a mai Verőcze vármegyében, Vaska mellett állott. A verőczei Szent-Mártont 1254-ben Rembald tartományi mester eladta Fülöp zágrábi püspöknek. (Koller: Episc. Quinqueecl. II. 168.). Erről a birtokról egy 1259-ben kelt oklevél is megemlékezik. (Wenzel: XI. 497.). 1268-ban a lovagok egyik szentmártoni jobbágya szerepel. (Tkalcsics: Monum. Hist. Episc. Zagrab. I. 137.), a ki alkalmasint a muraközi rendház jobbágya volt. A muraközi rendház praeceptoráról Hodus, zágrábi főispánnak egy 1270-ben kelt ítéletlevelében történik említés. Ekkor tehát ez a rendház önálló convent volt. Alkalmasint ekkor még a Templomos-rendé volt s csak 1312 után került a János-lovagok birtokába, a kik 1313—1358-ban bírták.

A muraközi rendház tartozékai:

Kobilja (Zágráb várm.), 1346. (Tkalcsics: I. 445.).

Sviblján (Zágráb várm.), 1346. (Tkalcsics: I. 445.).

Szent-Péter. Zala vármegyében, a mai Tüskeszentspéter helyén kell keresnünk. Csupán egy oklevél ismeretes előttem e rendházra vonatkozólag. III. István király 1166. okt. 24-én megengedte Vidnek, Dobicza fiának, hogy Szalla (Zala) nevű pusztát, a Szent Péter tiszteletére emelt rendházat, és egy másik pusztát, a Zala folyó túlsó felén, mely Chucsiniusnak (Csáfford) neveztetik, a János-lovagoknak adja. (Fejér: II. 174., Csánki D.: III. 109.).

Székesfehérvár. A Szent István tiszteletére emelt rendházat Martyrius esztergomi érsek alapította, (1150—1158), Eufrosina királyné, II. Géza király hitvese, az építést befejezvén, a rendházat gazdagon megajándékozta. III. Béla király 1193. évi megerősítő levelében a rendházhoz tartozó 56 birtokot sorol elő. (Knauz : I. 142. ; Fejér : IV. 2. 125.). III. Béla király oklevelét IV. Incze pápa 1253. febr. 13-án megerősítette. (Veszpr. püsp. vat. oklt. I. 130.). IV. Béla király 1238-ban kelt adománylevelével újabb birtokokkal gyarapította a rendház javait. (Fejér : IV. 1. 104.). A rendház a mai Ráczvárosnak nevezett külvárosban, a Palota felé vivő úton, a Jancsár kút nevű vizétől keletre egy szigeten állott. E szigetet a XVII. században is papszigetnek nevezték. E rendházat a lovagok az egész körépkoron át bírták. Utolsó főnöke, Dalmady Sebestyén, Székesfehérvárnak török kézbe jutásával (1543.) hagyta el a rendházat. A lovagok templomáról a török defterek is megemlékeznek, mely a XVI. században dülőfélben volt. Földesúri jogait Tolna vármegyében fekvő birtokaikon 1543-ig megtartották. (Dicalis Conscr.) Amint azonban a rend elhagyta Székesfehérvárt, megkezdődött a lovagok birtokainak fosztogatása, mely miatt I. Ferdinánd király 1552-ben a városi tanácsot keményen megdorgálta. (Fejér várm. tört. II. 666.).

Tartozékok :

Abony (Pest-Pilis-Solt-Kiskun várm.). egykor a szolnoki vár tartozéka. 1238. (Fejér : IV. 1. 104.).

Agárd (Fejér várm.), 1193., megerősítő levél.

Al- és Fel-Csuth (Fejér vármegye.), 1358—1498. (Csánki D. : i. m. III. 324.).

Aracsá (Tolna várm.), 1193. meger. levél. 1435. (Fejér : X. 7. 648.).

Aranyos (Somogy várm.), 1193. évi meger. levél.

Bajonka (Balinka, Fejér várm.), 1193. meger. levél, 1434. Csánki D. : III. 317.)

Barócz (Barcz, Borz, másképp Szent-Borbálaasszony (Fejér várm.), 1193. meger. levél.

Bálványos (Somogy várm.), 1431. (Dl. 12364.), 1473. (Csánki D. : II. 672.).

Bial (ma Gusztus pusztá. Székesfehérvár és Csór között), 1193. meger. levél

Bodaik (Fejér várm.), 1193 évi megerősítő levél. 1460. (Róka Episc. Veszpr. 275.).

Bórok határában egy pusztá, 1460. (Rupp : I. 1., 239.).

Bulla (Báta helység határában), 1238 évi kir. adomány.

Croak (Novák), a valkói vár tartozéka, 1238. évi kir. adomány.

- Csepel (Fejér várm.), 1193. évi meger. levél.
 Csiz (Somogy várm.), 1193. évi meger. levélben.
 Csősz (Cheuz, Fejér várm.), 1193. évi meger. levélben.
 Csór (Fejér várm.), 1475. (Csánki D.: III. 323.).
 Csurgó (Somogy várm.), 1193 évi meger. levélben.
 Czirá (Pest megye), 1534. (Rupp: I. 1. 239.; Fejér várm. tört. II. 158.).
 Dada (Somogy várm.), 1335. (Tört. Tár II. 95.).
 Debej, másként Benczeház (Tolna várm.), 1480. (Csánki D.: II. 422.).
 Dus (Fejér várm.), 1193 évi meger. levélben. 1409—1441. (Csánki D.: III. 326.).
 Ecsény (Somogy várm.), 1193 évi meger. levélben. 1420. (Dl. 10748.).
 Eskü (Öskü, Veszprém várm.), 1193 évi meger. levélben., 1481. (Dl. 18558.).
 Fadd (Tolna várm.), 1193 évi meger. levélben., 1341—1490. (Csánki D.: II. 408.).
 Faddi-Zákány puszt (Tolna várm.), 1469. (Csánki Dezső: II. 424.).
 Farkasfalva (Baranya várm.), 1452—1472. (Csánki Dezső: II. 482.).
 Fehéregyháza (Somogy várm.), 1193 évi meger. levélben.
 Fethel (Fekil, Székesfehérvártól délre), 1193 évi meger. lev.
 Fényes (Fuinnes), 1193 évi meger. levélben.
 Fiz (Tolna várm.), 1430. (Fejér: X. 7. 381.), 1435. (Fehér: X. 7. 648.).
 Gadány (Guden), (Somogy várm.), 1193 évi meger. levélben.
 Gány (Somogy várm.), 1193 évi meger. levélben., 1431. (Csánki D.: II. 673.).
 Gerenás (Gerendás puszt Tolna vármegyében, Gyöngyös közében). 1264. (Fejér: VII. 5. 343.), 1410—1453. (Csánki D.: III. 426.), 1461. (Czinár: II. 138.).
 Goloz (Kálóz), 1193 évi meger. levélben.
 Gug (Felső-Gug puszt, a Vág mellett, Szimó határában, Komárom várm.), kir. adomány. 1238. (Fejér: IV. 1. 208.).
 Gyánt (Gyánd, Tolna várm.), 1193 évi meger. levélben, 1361. (Fejér: IX. 3. 264.), 1438. (Fejér: XI. 178.), 1446—90. (Csánki D.).
 Halász (Fejér várm.), 1193 évi megerős. levélben., 1407., (Fejér: X. 4., 647.), 1438. (Fejér: XI. 179.).
 Halapács (Tolna várm.), 1382—1487. (Csánki D.: III. 428.).
 Heeg (ismeretlen), az 1193 évi meger. levélb.
 Herczeg (tolnai kir. várföld, Bába helységgel szemközt a Duna tulsó partján.), 1238. évi kir. adom.

- Horca (ismeretlen), 1193 évi megerősítő levélben.
 Igal (Somogy várm.), 1193 évi meger. levélben.
 Ingvány (Fejér vármegye), 1416. (Csánki D.: III. 369.), 1426.
 (Rupp: I. 1., 223.).
 Inota (Fejér várm.), 1193 évi megerősítő levélben.
 Iszka (Fejér várm.), 1193 évi meger. lev., 1475. (Csánki D.: III. 369.).
 Iszka szőlőhegy, 1437. (Fejér: X. 7. 903.).
 Kapoly (Somogy várm.), 1193 évi megerősítő lev.
 Kereki (Somogy várm.), 1193 évi megerősítő lev.
 Kiestő nevű halastó, 1422. (Fejér: X. 6. 492.).
 Konkoly (ismeretlen), az 1193 évi megerősítő levélben a fejérmegyei birtokok közt van felsorolva.
 Kér (Somogy várm.), 1193 évi meger. lev. 1431. (Dl. 12364.).
 Liba (Somogy várm.), 1193 évi meger. lev.
 Lulya (Somogy várm.), 1431. (Csánki D.: II. 673.).
 Marjad (Somogy várm.), 1193 évi meger. lev.
 Megyer (Somogy várm.), 1193 évi meger. lev. 1428. (Csánki D.: II. 672.).
 Nadap (Hodog, Fejér várm.), 1193 évi meger. lev.
 Nyim (Somogy várm.), 1193 évi meger. lev.
 Petelye (Petrella, Fejér várm.), 1193 évi meger. lev., 1434.
 (Csánki D.: III. 343.).
 Petrice, pozsegi várföld, 1238 évi kir. adomány.
 Ság (Fejér várm.), 1193 évi meger. lev., 1431. (Csánki D.: III. 369.).
 Sebes (Baranya várm.), 1453—1472. (Csánki D.: II. 544.).
 Somberény (Somogy várm.), 1193 évi megerősítő levél.
 Stequed (ismeretlen), 1193 évi megerősítő levél.
 Szentkirályföldje (Fejér várm.), 1249—1433. (Csánki D.: III. 348.).
 Szentmihályszigete pusztja (Fejér várm.), Aba és Ságkeresztur szomszéda., 1454. (Fejér várm. tört. II. 679.).
 Szil közelében egy birtok (Tolna várm.), 1267. (Wenzel: IX. 161.).
 Szőlős (Somogy várm.), 1431. (Csánki D.: II. 673.).
 Szirák (Nógrád várm.), 1534. (Egyháztört. Emlékek II. 337.).
 Szulok (Somogy várm.). (Barcstól ék.), 1193 évi megerősítő lev., 1332—33. (Ortvai Tiv.: Magyarország Egyh. Földleírása.)
 Tarány (Nagyatádtól délre, Somogy várm.), 1454. (Dl. 14807.).
 Tevel (Fejér várm.), 1193 évi meger. lev. 1400. (Csánki D.: III. 369.).
 Timár (Fejér várm.), 1193 évi meger. lev. 1232. (Wenzel: VI. 503.), 1424. (Fejér: X. 6. 635.), 1437. (Fejér: X. 6. 861.).

- Toploza (Tapolcza), 1193 évi meger. levél.
 Ujlak, 1193 évi meger. levél.
 Ujudvar (Zala várm.), 1193 évi meger. levél.
 Ugal (Somogy), 1431. (Dl. 12.364.).
 Vasvár (két puszta Zalában), 1238 évi kir. adom.
 Vlkán (ismeretlen), 1193 évi megerős. levél.
 Varasd puszta (Tolna várm.), 1193 évi meger. lev., 1361—
 1466. (Csánki D. : III. 412.).
 Varnung (ismeretlen), 1193 évi meger. levél.
 Zaboka, másként Bakony (Fejér várm.), 1193 évi meger. lev.,
 1232. (Wenzel : VI. 503.), 1469. (Csánki D. : III. 369.).
 Zöld várföld (Fejér várm.), 1193 évi meger. lev., 1269. (Csánki
 D. : III. 369.).

Házfőnökök :

János, 1226. (Wenzel : I. 222.). Rombald de Voczon, 1238.
 (Fejér : IV. 1. 104.), Poncius, 1259. (Hazai Okmt. VI. 100.), Tesselin,
 1259. (Hazai Okmt. VI. 100., István, (Ostán), 1264. (Fejér : IV.
 3. 243.), Benedek, 1265. (Hazai Oklevélt. 36. okl.), 1267. (u. ott,
 41. okl.), Tesselin, 1269. (Fejér : IV. 3. 539.; VI. 2. 111.), Hugó
 a Monte Claro, 1274. (Wenzel : IX. 128.), Vilmos, 1275. (Fejér :
 V. 2. 297.), 1276. (Hazai Okmt. I. 65.), Mihály, 1292. (Wenzel :
 XII. 537.), 1295. (Hazai O. VIII. 352.), 1298. (Hazai Oklt. 154.),
 Donatus, tartományi alperjel, 1324. (Fejér : VIII. 4. 129. 464.),
 1333. (Hazai Okmt. III. 118.), 1335. (Tört. Tár, II. 95.), 1338. (Fejér
 Várm. Tört. II. 657.), Donatus, 1357. (Dl. 4673.), Donatus, 1370.
 (Fejér : IX. 7. 303.), Albert, 1370. (Fejér : IX. 4. 372. 451.), Bubek
 Imre, 1372. (Fejér : X. 6. 837.), Czudar Sándor egri kanonok, 1374.
 (Veszpr. püsp. vat. oklt. II. 239.), Balduin, 1375. (Fejér : IX. 7.
 371.), Albert, 1376. (Fejér : IX. 5. 122.), 1377. (Fejér : IX. 5. 185.),
 István, 1378. (Fejér : IX. 5. 303.), János, 1383. (Fejér : IX. 7. 467.),
 Balduin, 1392. (Fejér : X. 2. 83.), 1395. (Hazai Okmt. III. 251.),
 László, 1401. (Hazai Okmt. V. 193.), 1404. (Fejér : X. 4. 333.),
 1416. (Hazai Okmt. II. 214—224.), István, 1423. (Fejér : X. 6. 590.),
 Albert, 1426. (Fejér : X. 6. 837.), Tamás, 1428. (Fejér : X. 6. 943.),
 1431. (Blagay Okmt. 299.), Kölkedi Tamás, 1435. (Fejér : X. 7.
 727.), 1438. (Hazai Okmt. III. 373.), Guthi Országh János, 1454.
 (Károly János : Fejér várm. tört. II. 670.), 1460—69. (Czinár Mór,
 138.), Simontornyai István, 1469. (Orsz. Lev. N. r. a. F. 1858 : 4.),
 1470. (Dl. 17.083.), 1487. (Dl. 19.253.), 1490. (Dl. 19.676.), László,
 1498. (Hazai Okmt. V. 389.), Zabadi (Szabadi) Miklós, 1517. (Pan-
 nonhalmi Szent Benedekrend Tört. VIII. 560.), 1525. (Eszterg.
 főkáptalan birtokaira vonatkozó okm. 88. oklev.), 1512—19-ig sop-
 roni, 1512-ben győri praeceptor, Dalmady Sebestyén, 1534. (Egyház-
 tört. Eml. II. 337.) 1537—1543. (Fejér várm. Tört. II. 652. 667.).

Széplak. Szent István tiszteletére emelt rendház Baranya vármegyében, Első ízben Orbán pápa 1187 évi bullájában szerepel, mint az esztergomi ház fiókja. A XIII. század második felében már önálló convent volt. A pécsi káptalan 1296 évi határjáró levele szerint a széplaki háznak a Tolna vármegyei Zeliz szomszédságában több birtoka volt. (Wenzel : X. 232. ; Csánki D. : II. 527.).

Szirák. Nógrád vármegyében. 1219-ben már fennállott, ekkor Arnold volt a rendház gondnoka. (Váradi Reg. 202.), 1274-ben a sziráki, szomolyai és tolmácsi rendházak Péter praeceptor alatt állottak. (Wenzel : IX. 92.), a ki 1275-ben részt vett a csurgói kormánytanácsban (Wenzel : IX. 128.), 1439-ben Szirák már a bujái vár tartozékai között szerepel. 1453-ban az esztergomi Szent Erzsébetről nevezett rendház birtoka. Ebben az évben Szentgyörgyi Tamás gróf tartományi mester Mohorai Vidfi Jánosnak adta hűbérül, (Csánki D. : I. 113. ; Mocsáry : Nógrád vármegyének ismertetése. I. 284—286.), 1472-ben a Szobi-család birtoka. 1534-ben Tamás mester, az esztergomi Szent Erzsébetről nevezett ispotály igazgatójéé, a ki a székesfehérvári János-lovagoknak hagyományozta. (Egyházt. Emlékek, II. 337.).

Tartozékok :

Borsosberény (Nógrád várm.), bérben bírták 1274 előtt. (Wenzel : IX. 92.).

Karcsa (a Bodroglközben, Zemplén várm.), 1282. (Fejér : V. 3. 132.).

Lucz (Tiszalucz, Zemplén várm.), 1219. (Váradi Reg. 202.), 1227. (Wenzel : VI. 444.), 1373. (Dl. 6151.), ekkor már a vránai perjelé.

Halastó, mely valószínűleg Tiszaluczhoz tartozott, 1217. (Adalékok Zemplén várm. tört. 1898.).

Szomolya. (Nógrád vármegyében). 1274-ből van róla az első adatunk, ekkor a sziráki és a tolmácsi rendházakkal együtt közös főnök alatt állott. (Wenzel : IX. 92. ; Knauz : II. 45.). A XIV. században a lovagrend elvesztette. 1393-ban a Losoncziak birtokában találjuk (Csánki D. : I. 89.). 1470-ben Mátyás király Madách Lászlónak és Jánosi Gáspárnak adja. (u. ott, 116.).

Táth. (Esztergom vármegyében). Első ízben III. Orbán pápának 1187 jun. 23-án kelt bullájában van említés róla, az esztergomi Szent István rendházhoz tartozó fiókok között. (Magyar Sion, I. 130. ; Wenzel : VI. 167.). III. Béla király adományozta a lovagoknak. Egy 1272. évi határjáró levél szerint is a lovagok birtoka volt. (Magyar Sion, III. 218.). Széchi Miklós országbíró 1356. nov. 13-án kelt ítéletlevelében határait megállapítja, ekkor az esztergomi rendházé. (Hazai Okmt. VIII. 9. ; Anjouk. O. VI. 514.).

Tolmács. (Nógrád vármegyében). 1274-ben Péter volt a ház főnöke, a ki egyúttal a sziráki és a szomolyai rendházak élén állott. (Wenzel : IX. 92.). Tartozéka volt Tolmács földje, a váci püspök Szántó nevű birtoka mellett. (Kubinyi Ferencz : Oklt. I. 174.). A XIV. században idegen kézre került. 1393-ban Divény várához tartozott. Ekkor a Losonczaiké. (Dl. 7898.).

Torda. Erdélyben Torda város közelében volt, a János-lovagok faluja és abban a rendház, mely hiteles hely is volt. Erről a helységről László erdélyi vajda által 1297—99. években kiállított oklevél a következőleg emlékezik meg : Datum in villa Cruciferorum, prope Tordensem Civitatem. (Fejér : VII. 2. 100—101. ; Wenzel : V. 218.). 1276-ban Wechelyny Jakab volt a rendház főnöke (Fejér : VII. 4. 166.). 1295. júl. 25-én pedig Myle (Myle,-Mikes szerint Gile) tordai praeceptor Péter erdélyi püspök részére iktatólevelet állít ki. (Tört. Tár 1889. 575. ; Fejér : VI. 1. 366. ; Fejér : VII. 4., 236.).

Újudvar. Zala vármegyében, Nagykanizsától északra, a Kanizsa folyó mentén. Első ízben III. Béla király által 1193-ban kiállított megerősítő levélben szerepel. Ekkor a székesfehérvári rendház tartozékai között találjuk. 1236-ban már önálló convent volt, (Wenzel : VII. 24.) midőn Kázmér veszprémi püspök és bírótársai Hahold (Hahót) comes zalavármegyei birtokjogosítványáról ítélnék. Ezen ítéletlevélben említés van az újudvari convent egyik földbirtokáról, mely a zalai jobbágyság Chybit nevű földje mellett fekszik. 1259-ben kelt oklevél praeceptorát is említi (Wenzel : VII. 518.). 1279-ből ismerjük az első hiteles helyi kiadványát (Fejér : V. 2. 492.). A XIV. század második felében elvesztette önállóságát. 1380-ban a vránai perjelség birtoka (gróf Károlyi Oklt. I. 232.). 1382-ben a székesfehérvári rendház tartozéka. Ebben az évben Kanizsai János esztergomi prépost, Miklós és István vették zálogba a lovagrendtől, 4000 aranyért. (Fejér : IX. 7. 467.). A XV. században is a Kanizsai-család birtokában volt. (Csánki D. : III. 120.).

Házfőnökök : Simon, 1264. (Wenzel : VII. 117.), Gellért, (Gerard), 1266. (Wenzel : VII. 160. ; Zalai Okmt. I. 50.), Albert, 1270. (Wenzel : XI. 602.), Vilmos, 1273. (Wenzel : IX. 42.), Perusi János, 1336. (Fejér : VIII. 4. 205.), Donatus, 1357. (Fejér : IX. 2. 582.). Udvarhelyi Arnold, az aurániai perjel helytartója (Pray : De prioratu Aur. 18.), Raymondus de Bello Monte, 1376. (l. Csurgónál).

Vrána. A legrégibb történelmi emlékek szerint Vránát a Benedek-rendüek birták. 1076-ban már ott találjuk e rendet. III. István király uralkodása alatt (1161—1173.) a Templomos vitézek telepedtek le Vránában (Pauker Gyula i. m. I. 368.). 1169-ben már az övék volt Vrána. (Cod. Dipl. Croat. II. 86.). A Templomos-rend feloszlatása után (1312.) a János-lovagoké lett. Mely évben szerezték a János-lovagok Vránát, pontosan nem lehet megállapítani,

annyi kétségtelen, hogy Gragnana Fülöp tartományi perjelsége idejében, 1324—28-ban, aki 1324-ben még Pakráczban székelte (Farlati Ill. Sacr. V. 416.) került a János-lovagok birtokába. 1328-ban már az övék (Fejér : VIII. 3. 341.). Ekkor Gerard (Gellért) volt a házfőnök, ugyanőt említik 1333-ban is (Lyubics Listine I. 398.). Az ő házfőnöksége alatt nagy fejetlenség volt a rendházban, úgy hogy 1337-ben a rendház ellen vizsgálatot rendeltek el. (Farlati Illiricum Sacrum, V. 96.). Utána Bello Montei Raymund (1345—46.), Cornuto Péter, 1347. és Monialis (Monergallus), 1347. (Millenn. Tört. III. 219.) viselték a vránai perjelséget. Cornuto Péter, aki 1336 óta volt a rend magyar szlavóniai tartományi mestere (Fejér : VIII. 4. 204.) egyesítette 1347-ben első ízben a tartományi mesteri tiszttel a vránai perjelséggel (Fejér : IV. 1. 515.). Ettől kezdve a vránai perjelek egyúttal a rend magyar szlavóniai tartományának főnökei is voltak. A vránai perjelek 1512-ig székeltek Vránában, Baraczi Mátyás alatt már 1522 óta, majd halála után is († 1526 márc. 12-e előtt Budán — Burgio pápai követ jelentése) kormányzók igazgatták a perjelség birtokait, miglen 1538-ban Vránát a törökök elfoglalták.

Tartozékok :

Béla vára (Varasd várm.), 1437 táján (Archeol. Közl. XII. 112.).

Bondahida, Krassó erősséggel Baranya várm. (Csánki D. : II. 549.).

Bojisty (Boisce), 1377—78. (Lucius : Hist. Dalm. pag. 326.).

Bozsjakovina, 1449. (Kercselich : Not. Praelim. 285.).

Chora castellum, 1437 táján (Archeol. Közl. XII. 112.).

Csáktornya vára (Pozsega várm.), 1437 táján (Arch. Közl. XII. 112.).

Csurgó castellum, 1437 táján. (Arch. Közl. XII. 112.).

Ecsény (Somogy várm.), 1480. (Dl. 18355.).

Glogovnica, egykor önálló rendház (Kukuljevics Iván : Priorat Vranski Rad. 1886. évf.).

Garics, 1446. (Margalics Ede : I. 648.).

Gora, azelőtt önálló rendház, 1512—15. (Kukuljevics Iván i. m.).

Grabnovicza (Kőrös megye), 1511. (N. r. a. f. 1697 : 25.).

Hrasztova (Hrasztovicza), 1446. (Margalics Ede : I. 648.).

Hreznó vár (Kőrös megye), 1512—15. (Margalics Ede : I. 654.).

Jandrasevecz puszta (Štubica környékén. Zágráb várm.), 1516. (N. r. a. f. 1744 : 30.).

Kónyi (Somogy várm.), 1477—1503. (Csánki D. : II. 620.).

Mike (Somogy várm.), 1466. (Csánki D. : II. 620.).

Orasovecz castellum, 1437 táján (Arch. Értes. XII. 112.).

Pakrácz (Pozsega várm.), 1437—1446. (Margalics Ede : I. 648.).

Rácsa, 1446. (Margalics Ede : I. 648.).

Szent-Iván (Kőrös megye), 1516. (Margalics Ede : I. 654.).

Szent-Miklós, 1437 táján (Archaeol. Közl. XII. 112.).

Szlobostina (Zágráb várm.), 1515. (Kercselics Hist. Eccl. Zagrab. 212.).

Tarány (Somogy várm.), 1454. (Dl. 14807.).

Tolna vármegyei birtokok (Fejér : X. 1. 125. 127.).

Tornya vára, 1403. (Fejér : X. 4. 298.).

Zablatye, 1377—78. (Lucius : Hist. Dalm. 326.).

Vránai perjelek : Cornuto Péter, 1347-től. (Fejér : IV. 1. 515.), Monialis (Monergallus), 1347—48-ig (Millenn. Tört. III. 219.), Cornuto Baudon, 1349. (Fejér : IX. 7. 97.), 1364. (Fejér : IX. 3. 390.), 1374. (Margalics Ede : I. 162.), Belmonte Raymund, 1374. (Fejér : IX. 4. 613—615.), 1378. (Margalics Ede : I. 162.), Palizsnai János, I. ízben 1378. (Lucius : Memor. di Trau, 339.), Bellerio Monte Raymund, 1384. (Fejér : X. 1. 179.), Hédervári János, 1385. (Margalics Ede : I. 640.), Palizsnai János, II-szor, 1386—1387. (Margalics Ede : I. 640.), Palizsnai János Beriszláv, 1388—1395.), (Margalics Ede : I. 260.) ; Lucius : Memor. di Trau 352.), Pelsőczy Bubek Imre, 1395—1405. (Fejér : X. 7. 279.), [1395.] ; Kercselich : Hist. Episc. Zagrab. 151. [1402.] ; Hazai Okmt. VII., 443. [1403.] ; Fejér : X. 8. 470. [1405.].), Ferandi Albert, 1410. (Margalics Ede : I. 641.), Nagymihályi és Ungi Albert, 1415. (Fejér : X. 8. 558.), 1417. (gr. Sztáray Oklt. II. 176., † 1434 előtt (Fejér : X. 7. 564.), Tallóczy János, 1439—1446. (Margalics Ede : I. 646—647.), Szentgyörgyi Székely Tamás, 1446. (Kovachich : Vest. Com. 253. ; Suppl. II. 41.), 1454. (Fejér : Várm. Tört. II. 670.), 1455. (Török : Magyarország Primása, 99.), 1461. (Acta Monast. Dubic, I. 43.), Graboriai Berizló Bertalan, 1490. (Dl. 19669.), 1512. (Dl. 22.341.), Grimanus, 1512. (Laterani zsinat iratai), Graboriai Berizló Péter veszprémi püspök. 1514—1520. (Pray György : De prioratu Auran.), Baraczi Mátyás, királyi főkonyhamester, 1520—1526. (Dl. 25. 656. ; Pray György i. m. ; Burgio pápai követ jelentése.). Tahy János kormányzó, 1522—1534-ig. Enyingi Török János és Bálint kormányzók 1534—35. Zrínyi János és Miklós 1541-ben megerősítettnek a perjelségi javak kormányzóságában.

Zdela. (Zdelja). A hasonnevű patak mellett, Kőrös vármegyében, (Margalics Ede : I. 630.). Eredetileg a Templomos-rend birtoka. 1270-ben azonban már a János-lovagoknak is volt itt rendházuk, melynek egyik birtoka V. István király azon évben Fülöp esztergomi érsek és testvére, Tamás számára kiállított megerősítő levele szerint, egykor a somogyi várhoz tartozó Prodaviz helységhez tartozó földekkel volt határos. A határleírás szerint e földek határa a Drávánál veszik kezdetüket s délfelé, a Kamarcha (Kamarc) patak mellett a zdeljai keresztések földjeivel voltak határosak.

DR. REISZIG EDE.

ERDÉLYI KÁPTALANI TIZEDLAJSTROMOK.

HUSZTI ANDRÁS LEVELE.

Három értékes középkori gyulafehérvári káptalani tizedjegyzéket mutatok be a szerencsétlen *Husztí András* levele kíséretében, mely nem kevésbé értékes adalékát képezi a káptalani levéltár történetének.

Ismeretes dolog, hogy az erdélyi nemzeti fejedelmek korában országos jelleget öltött régi gyulafehérvári káptalani és kolosmonostori konventi levéltárak az 1882 évi XXIII. törvényczikk alapján egyesítették az 1875-ben felállított m. kir. Orsz. Levéltárral. Azonban a két levéltár anyagából ez alkalommal kiválogatták az erdélyi római katolikus egyházat érdeklő mindazon iratokat, melyek a püspökség és káptalan, illetőleg konvent történetére, birtokaira, kiváltságaira, alapítványaira vonatkoztak s azoknak gondjaviselését a jogos tulajdonos erdélyi római katolikus status továbbra is az egyház részéről régtől fogva conservatoroskodó gyulafehérvári káptalanra bízta.

Ezekből a székeskáptalan őrizetére bizott történeti emlékekből való az a három nagyfontosságú középkori káptalani tizedlajstrom, melyet a főtisztelendő káptalan lekötelező szíves előzőkenységgel bocsátott rendelkezésemre. Fogadja ez úton is hálás köszönetemet érte.

Husztí levelének eredetijét az Alsófehér-megyei levéltárban Nagyenyeden elhelyezett báró Kemény-levéltárban őrzik. Jelzete: *Kemény-íratok II. köt. 305. sz.*

A tizedlajstromok elseje (I.) két folio (30/13 cm.) alakú hártyalevél s 1331-ből való. Sajnos, a nedvességtől átítatott és megkopott hártyán az írás igen sok helyen az olvashatatlanságig el van mosódva. Sok helyen pedig nagy nehezen és csak kedvező világítás mellett lehetett a szavakat az írásra használt stilus nyomaiból kibetűzni.

Töredékes voltát a második lap vége felé s mindjárt a harmadik legelején említett Achilles fia Mihály (Michael Ellei) neve mutatja. Lehetetlen, hogy Mihály úr az Adorján dékántól 1331. jun. 20-án beszolgáltatott collectából egymásután *kétszer* részesült volna.

A lajstrom különben több ember írása. Sanctus cantor, a ki 1320-tól 1340-ig éneklő kanonok volt¹⁾ és Fekete Miklós, továbbá

¹⁾ *Zimmermann u. Werner*, Urkundenbuch I. köt. 345. és 504. ll.

János ozdi és Tiba fia László ugocsai főesperesek meg is nevezik magokat. Egyébiránt úgy ennél, mint a más két lajstromnál a más és más kéztől származó részekre széljegyzetekben hívom fel a figyelmet.

A szövegben használt írásjelekre nézve általában megjegyzem, hogy a ..... a teljesen olvashatatlan szövegek, a codex-kiadásoknál szokásos || a végződő lapok, a (—) a kimaradt betűk, a [—] a lekopott, továbbá itt-ott a betűk halvány körvonalaiból sejthető szavak, a <—> a sorközi egykorú vagy közelkorú betoldások megjelölésére szolgálnak.

A töredékes lajstrom jelzete: *Cista capituli nro 95*. Regesztája *Tört. Tár* 1889. évf. 586. l

A második (II.) 1477-ből származó adólajstrom ugyancsak folio alakú (30/11 cm.) két ív papirból áll, melyből az *első* és *harmadik* levél alsó hasonfele és a *második* egy harmada hiányzik. A *negyedik* alsó jobb sarka híjával épnek mondható. A két kéztől származó írás itt-ott kopott, a papir vízfoltos.

Jelzete: *Cista cap. nro 340*. Regesztája *Tört. Tár* 1890. évf. 151. l.

A harmadik (III.) 1496-ból való tizedlajstrom, a legterjedelmesebb. Keskeny folio alakú (30/11 cm.) ötíves papirfüzet, az összevarrás helyén elrothadt papirja miatt hosszában széthulló levelekkel. A papir, mely szintén vízfoltos, sok helyen teljesen szét van mállva s ezért írása itt-ott ma már csak nehezen olvasható. De nehéz olvasatú lehetett már a XVIII. században is. A tudós *Szeredai Antal* prépost csak kihagyásokkal másolhatta le, melynek az egyes tized-nemek szétoosztására vonatkozó kezdősorait egyik munkájában közzé is tette.¹⁾ A másolat az eredeti mellett őriztetik.

Jelzete: *Cista cap. fasc. I. nro 10*. Regesztája *Tört. Tár* 1890. évf. 361. l.

Érdekes a már Szeredai idejében is »vetustate multa in parte attritus« tizedlajstrom provenientiája. Szeredai a kalvinista Bibarczfalvi Simon János királyi táblai hites ügyvédtől kapta ajándékba, a ki viszont egy hitsorsosa iratainak a rendezése közben akadt rá.

Bárhogyan történt a dolog, annyi bizonyos, hogy a tizedlajstrom csak tiltott úton juthatott a Simon procurator névtelen hitsorsosa birtokába s ő a jogrend követelményeinek tett eleget, mikor a lajstromot — bár hihetőleg meghatalmazás nélkül —

¹⁾ Notitia veteris et novi capituli ecclesiae Albensis Transsilvaniae 110—115 ll.

Szeredai személyében visszaadta a jogos tulajdonos erdélyi káptalannak.

Ugyanigy került vissza a gyulafehérvári székesegyház kincstárának 1531-ben készült rendkívül nagybecsű összeírása¹⁾ is, melyet a *Series episcoporum* előszava szerint ugyancsak Simon János ajándékozott Szeredainak, a ki részletekben közölte is ismeretes két munkájában.²⁾

Növeli ezen összeírás értékét, hogy az egyenként elészámlált kelyhek, korsók, keresztek, gyertyatartók, egyházi öltözetek sat. sat. mellett megnevezi a kegyes adományozókat is, kik között a székesegyházi kanonokok hosszú sorozata mellett István, Geréb László, Bacsikai Miklós, Várdai Ferencz, Gosztonyi János püspökök, Hunyadi János kormányzó és Perényi Imre nádor nevével találkozunk.

Ezek után szóljunk valamit Huszti Andrásról is.

Huszti — *Bod Péter* szerint — mint a kolozsvári ref. főiskola negyedik professora hanyagsága s az egyházi főtanácscsal való viszálykodása miatt állását elveszítvén, 1742-ben zsinati határozattal még az egyház kebeléből is kirekesztetett. Ezen időtől fogva ide-odahányódás volt az élete. Felesége halála után részegségre adván magát »az urak körül udvarokban töltötte idejét *holmi Genealogika Táblákat* dolgoztatván a régi levelekből; változtatta vallását is; a római hitre állván szerzetek neki a károlyvári káptalanban *Digestor capituli* titulussal szép fizetést, de illetlen, alávaló magaviselése, részegeskedése miatt ott sem maradhatván, ismét az udvarokban kezdett időt tölteni.«³⁾

Valami mélységes ellenszenv — hogy ne mondjam gyűlölet — vezethette a tudós magyarigeni ref. pap tollát, mikor ezeket leírta. Lehet, hogy a Huszti hitehagyásán való felekezeti felháborodás volt indító oka a tiszteletes lesújtó ítéletének. De — mellőzve a Bod P. egyéb vádjait — nekem úgy látszik, hogy nem egészen »illetlen, alávaló magaviselése«, hanem a capituli digestorsággal járó »szép fizetés« pontos ki nem szolgáltatása s a mellett télviz idején, a mint Huszti maga írja, »alkalmatlan boltban... fa nélkül, tűz nélkül« való nyomorkodása kényszerítette a levéltár rendezésének abbahagyására. És ezen nincs mit csodálkozni. A Kőrösi Csoma Sándorok törhetetlen vasakarata s szenvedésektől, nélkülözésektől lebirhatatlan szívóssága nem közös erénye minden embernek.

Aztán meg micsoda szép fizetés lehetett az a százhusz rhenusi

¹⁾ Regesztája *Tört. Tár* 1895. évf. 251. l.

²⁾ *Series episcoporum* 156., 161., 167., 181., 182., 187., 190. és *Notitia* 150., 151. ll.

³⁾ *Szinnyei J.*, Magyar írók élete IV. köt. 1465. hasáb.

forint, melyet a »tekintetes nemes Statusok« 1748 szeptemberében a gyulafehérvári káptalani és kolosmonostori konventi levéltárak rendezésével foglalatосkodó requisitorok »extraordinarie teendő munkájok remunerációjára négy esztendő alatt sigillatim et annuatim« rendeltek! Nohát ez a »szép fizetéssel« dotált állás jutott Husztinak, csak azért, »mert az cárolvári hites káptalanban csak edgyik requisitor applicáltathatik ezen munkára«.¹⁾ S mivel ezen szép fizetésből is kilencz egész hónap alatt csak huszonhat forintot kapott meg, bizony nem nehéz belátni, hogy nagyon is reá szorulhatott szegény Huszti az »urakra«, különösen ha olyan nemes szívű pártfogóra akadt mint báró Kemény Ádám, kinek »buza, szalonna s szilvabéli« kegyességeért nem győz eleget hálálkodni.

Az sem bizonyos, hogy Husztit mintegy jutalmúl hitehagyásáért bizta volna meg az erdélyi országgyűlés a gyulafehérvári káptalani országos levéltár rendezésével. Az a »tenta kereszt«, mely a Kemény Ádám Husztihoz írt levele borítékát ékesítette s mely felett Huszti levele utóiratában olyan keserűen humorizál, inkább arra vall, hogy a levéltár rendezése közben tért át a római katolikus egyház kebelébe. Ha hitváltoztatása 1749 márczius előtt történt volna, mikor a levéltárnál munkálkodását megkezdte, alig hihető, hogy Kemény csak kilencz hónappal később, decz. 6—7-én rójja meg jelképileg érette, holott bizonyára azelőtt is leveleztek egymással. Azonkívül Alsógáld nem lévén messze Gyulafehérvártól, lehetetlen, hogy személyesen is ne találkoztak volna.

A mi Husztinak az udvarokban való időtöltését illeti, az sem »holmi genealogika táblák« dolgoztatásából állott csupán, hanem sokkal inkább egyes főúri és előkelő családok levéltárainak a rendezésével volt egybekapcsolva. Maga írja Keménynek, hogy a Tamásfalvi, később a *miles*ből névváltoztatással Vitéznek keresztelt familia leveleit rendbe szedte Bicalon. Aztán itt van az Orsz. Levéltár őrizetében a hatalmas Gönczruszkai gróf Kornisok levéltára, melyet szintén ő rendezett legelőször. Ennek tizenegy s fél ívnyi *Registrum*át 1751-ben készítette, mely a nyolcz kötetből álló levéltári mutató *d)* jelzetű kötetének az első darabját képezi. Egyébiránt a később még hat ízben foganatosított levéltár-rendezés alkalmával készült mutatók ezt az elenchust kiszorították a használatból. Egy pár köztörténeti becsű bejegyzést ide iktatok belőle.

43. g. Authenticum et originale privilegium ab Andrea rege Hierosolymitano nobilitati hungaricae concessum anno Domini 1222. in manuscripto, quatuor sigillis pendentibus corroboratum.

¹⁾ Orsz., Levéltár. főkorm. 503—1748.

Világos, hogy II. Endre aranybullájáról van szó. De a kézirat négy függő pecsétje kétségtelen hamisítványra vall. *Tagányi Károly* a Huszti András mistificatiójának tartja. Lehetséges. Én sem tagadom; de határozottan nem állíthatom.

Egyébiránt a szóbanforgó kézirat nem került a Korniss-levéltárral az Orsz. Levéltárba.

Kolos vármegyei hadnak Rákóczi György fejedelem parancsolatjából anno 1634. Sebessnél lett mustrája. 44. q.

Udvarhely, Csik, Sepsi, Kizdi és Orbói székeknek generalis mustrája, mely lett anno Domini 1604. 44. r.

Kapcsolatban a két hiteles helyi országos levéltár rendezésével felmerült az az eszme is az országgyűlésen, hogy a török világban elrabolt gyulafehérvári káptalani levéltári iratok szereztesseken vissza Konstantinápolyból. Erre vonatkozólag az 1748. szept. 10-diki ülés jegyzőkönyvében ezt olvassuk :

Insinuat nonnullis ex relationibus subinferri, quasi litteralia instrumenta quamplurima ad conservatorium capituli Carolino-Albensis pertinentia antiquioribus sub disturbiis erepta Constantinopolim lata ibidem adhuc servarentur; interproneret proinde preces coram sua maiestate Gubernium, ut litterae eaedem quoquo modo ad praefatum conservatorium capituli restitui et resignari possent.

Faciet Gubernium officium suum, suadet nihilominus nomine etiam Statuum inserendum esse relationi.¹⁾

A diplomácia útvesztőjében mindenesetre jártasabb erdélyi udv. kancellária óvatosságra intő leiratából kitűnik, hogy a főkormánysház eleget tett a rendek határozatának. De a felterjesztésnek nem akadhattam a nyomára.

Az udv. kancellária leirata a következő :

Méltóságos Gróf Gubernator Űr
és Méltóságos Regium Gubernium !

Az tekéntetes Statusok későbbi diaetális információik 10-dik cikkelyében említvén, hogy hallatott volna, mintha az elmúlt saeculumban és disturbiumok alkalmatosságával Erdélyből közönséges archivumokat és különös familiákat is illető feles levelek az Oláhországba s onnét Constantinápolyba vitettek és ott letétettek volna ; kéri ő Felségét, hogy maga a portánál lévő residence

¹⁾ Orsz. Levéltár, főkorm. *Protocollum diaetale* 1748. fol. 27.

által méltóztatnék exoperálni, a cancellaria munkában venni el nem mulattya s nem kételkedhetni, hogy ő Felsége is ezen alázatos kérésünket anyaikeppen meghallgatni méltóztatnék.

De attól tartunk, hogy azon hallomásnak semmi ollyas fundamentumát nem tudván mutatni, nemcsak nem nyerhettyük meg, hogy azoknak kikereséséről parancsolattya mennyen a residensnek, hanem talán megis itiltettyük magunkot közönségesen.

Ha azért Excellentiád és az Méltóságos Regium Gubernium a mennyire lehetséges azon relatiónak vagy opiniónak végére járván bennünket tudósíthatna, munkánk jó végét annyival inkább remélhetnők.

Ezzel ajánlyuk Excellentiádot és az Méltóságos Királyi Guberniumot a jó Isten kegyes óltalmában, maradván

Excellentiádnak

és az Méltóságos Királyi Guberniumnak

köteles szolgálai:

Bécs, 29. octobris 1748.

Gróff Gyulafi László m. pr.

Kozma Joseph m. pr.

Csató Sigmond m. pr.

Boer András m. pr.¹⁾

A főkormányshék az 1749 elején érkezett rendeletre adandó válaszát a febr. 1-én Kastal János gyulafehérvári káptalani nagypréposttól kért írásbeli véleményről tette függővé.²⁾ Sajnos, a nagyprépost jelentését s a főkormányshék ezen második felterjesztését sem sikerült megtalálnom.

* * *

Tizedlajstromok.

I.

1331. jun. 20—nov. 25.

Első kéz. Notandum, quod anno Domini M.C[CC.XXX.] primo....³⁾ [magister] Adrianus decanus exactor collecte [re]gal[is nostre presenta]vit nobis in specie scilicet Santo cantori.....⁴⁾ et Nicola(o) Nigro magistris nomine dominorum de capitulo sedis Sebus quadraginta marcas denariorum pro tempore currentium. lottonem cum triginta sex computando. De quibus quia nec

¹⁾ Eredeti főkorm. 9—1749., fogalm. erd. udv. kancz. 268—1748.

²⁾ A rendelet hátán. — V. ö. Főkorm. *Protoc. sessionale* a. 1748—1749. fol. 31.

³⁾ 30 mm., ⁴⁾ 45 mm. olvashatatlan.

tertia ne due portiones cedunt, facta est divisio ad viginti personas dominorum et quilibet in divisione habuit duas marcas ad rationem predictam.

Item Dominicus prepositus portionem suam per magistrum Andream procu[ra]torem domini episcopi.

Item Johannes Nobilis, Ladizlaus Tybee et Johannes Zeu[k]e portiones [suas] per Emricum clericum magistri Dominici.

Item Santus cantor portionem suam presentialit[er].

Item] magister Adrianus portionem suam presentialiter.

Item Thomas prepositus cibiniensis portionem suam per . . .¹⁾

Item Salamon portionem suam et portionem Nicolai de Galo presentialiter.

Item Dominicus portionem suam per Emricum clericum suum.

Item Thomas custos per Paulum a[rchi]diaconum de Karazna <et portionem Georgii presentialiter.>

Item Martinus per Johannem clericum suum.

Item Michael Ell[ei per] eundem.

Item Ladizlaus prepositus per Johannem parvulum suum.

Item Ladizlaus Magnus presentialiter.

Item Nicolaus Niger presentialiter.

Item Stephanus de Peyn per Paulum archidiaconum.

Item scolasticus presentialiter.

Item eodem anno et die Adrianus decanus exactor quinquagesime nostre olacalis de omnibus kenezis nostris pro debitis ipsorum, quibus nobis ipsi kenezi quolibet anno tenentur, presentavit nobis in specie novem marcas et fertonem fini argenti, et tres fertones fini argenti dixit per nos dominos de capitulo kenezio nostro de Nirmezeu esse relaxatos, que in tota sumpma faciunt decem marcas argenti. De quibus deducta quinta parte prepositi videlicet septem fertonibus et tribus secinis per magistrum Andream procuratorem domini episcopi.

Item eodem die et anno Paulus archidiaconus de Karazna nomine Nicolai filii Geroldi et Mathei fratris Petri . . .²⁾ comitis camere domini regis presentavit nobis quinque marcas denariorum pro tempore currentium, marcam quamlibet cum decem pensis computando, pro salifodina nostra anno preterito. De quibus¹⁾ eidem magistro Paulo pro expensis suis, quas fecit in

¹⁾ 15 mm. olvashatatlan.

²⁾ 10 mm. olvashatatlan.

³⁾ deducta tertia *keresztülhúzza*.

legationibus nostris usque in Thordam, <quatuor pensis denariorum cum dimidia>, de residuis deducta tertia prepositi scilicet sedecim pensis denariorum parvulorum et duobus parvulis per magistrum Andream procuratorem domini episcopi.

Et tam in residuo istius pecunie, quam per magistrum Adrianum superius nobis presentate, quia in ipsis due portiones cedunt, facta est divisio ad viginti tres personas dominorum et quilibet in divisione habuit quinque pensas denariorum cum decem et octo denariis.

Item Dominicus prepositus per magistrum Andream procuratorem domini episcopi.

Item Johannes Nobilis, Johannes Zeuke, Ladizlaus Tybe et Thomas prepositus portiones suas per eundem Ladizlaum Tybe.

Item cantor duas portiones inpresentialiter.

Item Adrianus decanus portiones suas presentialiter.

Item Salamon portionem suam et portionem Nicolai de Galo presentialiter.

Item magister Dominicus portionem suam per Emricum clericum suum.

Item custos duas portiones suas per Paulum archidiaconum.

Item magister Georgius [presentialiter.

Item] Paulus archidiaconus presentialiter. ||

[Item].....¹⁾ [per] Paul[um] archidiaconum.

Item Ladizlaus prepositus presentialiter.

[Item].....²⁾ presentialiter.

Item Martinus portionem .....³⁾

[Item] Michael Ellei per Johannem clericum suum.

[Item]....⁴⁾ presentialiter.

[Item] eodem anno et die idem magister Adrianus de ipsis kenezis et zondis [nostris] presentavit nobis viginti birra, que vulgariter charge.....⁵⁾ et quatuor decim caseos. De quibus dominus prepositus pro quinta parte sua per eundem magistrum Andream procuratorem domini episcopi habuit quatuor birra et duos caseos. In residuis autem, quia due portiones cedunt, facta est divisio ad viginti tr[es per]sonas dominorum et quilibet pro sua portione habuit medium birrum.....⁶⁾

[Item]. ..⁷⁾ us et Martinus per Johannem clericum eiusdem Martini habuerunt unum birrum et unum caseum.

^{1—2)} 55 mm., ³⁾ 40 mm., ⁴⁾ 15 mm. olvashatatlan.

⁵⁾ 25 mm., ⁶⁾ 15 mm., ⁷⁾ 10 mm. olvashatatlan.

Item Johannes Nobilis, Johannes Zeuke, Ladizlaus [Tybe] et Thomas prepositus habuerunt unum lodicem pro duobus [birris] et duos caseos.

Item Dominicus et Ladizlaus Magnus habuerunt unum [birr]um et unum caseum.

Item Salamon et Nicolaus de Galo unum birrum et unum caseum.

Item custos pro duabus portionibus suis, Ladizlaus prepositus et Michael Ellei unum lodicem pro duobus birris et duos caseos.

Item Paulus de Kazana ¹⁾ et Georgius unum birrum et unum caseum.

Item Nicolaus Niger et scolasticus simul unum birrum et unum caseum.

Item Adrianus decanus et Stephanus de Peyn unum lodicem pro duobus birris et duos caseos.

[Item eodem] anno feria quinta proxima ante festum nativi- jun. 20.
tatis beati Johannis baptiste [magister] Adrianus decanus exactor
collecte nostre regalis presentavit nobis in specie quadraginta
marcas denariorum pro tempore currentium, lottonem cum
triginta sex computando. De quibus nec tertia nec due portiones
cedunt, facta est divisio ad viginti personas dominorum et quilibet
in divisione habuit duas marcas ad rationem predictam.

Item Johannes Nobilis, Johannes Zeuke, Thomas prepositus, Ladizlaus Tybe portiones suas per Michaellem clericum eiusdem Thome prepositi.

Item Santus cantor portiones suas presentialiter.

Item Adrianus decanus portiones suas presentialiter.

Item magister Salamon et Nicolaus de Honad portiones suas per Johannem nepotem eiusdem magistri Salamonis.

Item Ladizlaus prepositus per Ladizlaum [nepo]tem suum.

Item magister Dominicus per Clementem clericum magistri Nicolai.....²⁾

Item Michael Ellei per Johannem clericum suum.

Item magister Nicolaus.....³⁾ portionem suam presentialiter.

Item Thomas custos, Stephanus de Peyn portiones [suas per] Michaellem ⁴⁾ eiusdem Thome custodis.

Item Ladizlaus Magnus portiones suas [presentialiter].

¹⁾ Karazna helyett.

²⁾ 7 mm., ³⁾ 5 mm. olvashatatlan.

⁴⁾ clericum kimaradt.

[Item Dominicus] prepositus per magistrum Andream procuratorem domini episcopi.

[Item].....¹⁾ scolarem magistri Ch[ama].

Item magister.....²⁾ [per Mich]aelem clericum custodis.

Item magister Paulus ||

.....³⁾
Item Michael Ellei per dominum cantorem.

Item Stephanus.....⁴⁾

Második
kéz.
okt. 29.

Notandum, quod in anno Domini millesimo trecentesimo [XXX. primo nauta noster] de Warda secundo die octavarum [undecim millium virginum solvit nobis] novem marcas denariorum ad rationem.....⁵⁾ de quibus deducta tertia prepositi per magistrum Michaellem [sacerdotem?] de Wrboy, de residuis vero sex marcis minus X[XIII] denariis facta est divisio ad viginti quatuor personas dominorum et quilibet dominorum pro portione sua habuit XL denarios minus uno.

Item inprimis dominus Dominicus prepositus per magistrum Michaellem supradictum.

Item dominus cantor duas portiones suas presentialiter.

Item magister Johannes Nobilis per Petrum procuratorem suum.

Item dominus custos duas portiones suas, et portionem Stephani de Penis ac portionem Ladizlai Tybe per subcustodem.

Item magister Salomon per Stephanum clericum Nicolai archidiaconi de Hunad.

Item magister Benedictus per Johannem Rufum et magister Michael archidiaconus de Clus per eundem.

Item Ladizlaus prepositus per Zoltanum.

Item magister Dominicus per Emericum clericum suum.

Item Choma prepositus per cerones canto[ris].

Item Johannes Zeuke et Thomas prepositus cibi(ni)ensis per Stephanum Nigrum Nicolai archidiaconi de Hunad.

Item magister Georgius de Winch per subcustodem.

Item Ladizlaus Magnus per magistrum cantorem.

Item dominus Nicolaus archidiaconus de Hunad presentialiter, et magister Paulus archidiaconus de Carazna per eundem.

Item magister Adrianus duas portiones suas per cerones cantoris.

¹⁾ 43 mm., ²⁾ 12 mm. olvashatatlan.

³⁾ Innen hiányozhatik két levél, miről a bevezetésben szóltam.

⁴⁾ 20 mm., ⁵⁾ 45 mm. olvashatatlan.

Item magister Martinus per Johannem clericum domini episcopi.

Item scolasticus per Zoltanum.

Notandum, quod secunda feria proxima in octavis videlicet ^{Első kéz. nov. 18.} beati Martini confessoris Hennegus tributarius noster de Vinch Inferiori solvit nobis quatuor marcas argenti et mediam fertonem.

Item eodem die <Johannes> nauta noster de Warada solvit nobis tres marcas minus fertone et minus nonaginta sex denariis, quas <ad rationem argenti lotonem cum triginta duobus computando> adhuc debet solvere scilicet fertonem et nonaginta sex denarios.

Item eodem die naute nostri de Cutfolua solverunt tres marcas, lotonem cum duodecim denariis computando.

Notandum, quod anno Domini M.CCC. XXX. primo magister ^{Harmadik kéz. nov. 25.} Ladizlaus Magnus decimator noster de Kukulleu in quindenis beati Martini episcopi presentavit nobis quinque marcas cum dimidia ad rationem argenti [loto]nem cum triginta tribus denariis computando. De quibus deducta tertia prepositi, cesserunt dominis quatuor marce cum dimidia. De quibus facta est divisio ad viginti quatuor personas dominorum et quilibet [eorum] habuit medium fertonem argenti.

Item dominus prepositus, dominus custos portiones suas, Stephanus de Penis, Georgius de Winch et Ladizlaus Magnus [habue]runt portiones suas per magistrum Michaellem procuratorem.

[Item] dominus Chama decanus duas portiones suas, magister Benedictus, [Mi]chael filius Eelei et Martinus habent per Johannem scolasticum domini [Mar]tini.

Item magister Nicolaus de Galov per Stephanum clericum [suum.]

[Item magister] Paulus presentialiter.

Item magister Johannes Nobilis per Petrum procuratorem [suum.] ||

[Item magister A]dri[anus] portiones suas presentialiter.

Item magister.....¹⁾ de V.....²⁾

Item Thomas prepositus cibiniensis per.....³⁾

Item magister Salomon per ⁴⁾ D.....⁵⁾

1) 10 mm., 2) 55 mm., 3) 50 mm. olvashatatlan.

4) magistrum *kitörölve*.

5) 55 mm. olvashatatlan.

Item magister Dominicus per Stephanum.....¹⁾

Item Ladizlaus prepositus per Jacobum.....²⁾

.....³⁾ solvit nobis tres fertones ad ratio[nem].....⁴⁾
 expensa domini legati. [Item] .....⁵⁾ solvit duas marcas argenti,
 quas .....⁶⁾ legati. Item de portu nostro naute nostri solverunt
 [nobis] .....⁷⁾ lotonem [cum] duodecim denariis [computando]
 ad expen[sas] .....⁸⁾ Item de .....⁹⁾ de Warada solverunt
 nonaginta sex denarios, [de] quibus remans[erunt] .....¹⁰⁾ quos
 cantor presentavit nobis. Item.....¹¹⁾ lotone, que remanserat
 de expensa leg[ati] .....¹²⁾ [facta] est divisio ad viginti quatuor
 personas [dominorum] .....¹³⁾ quisque dominorum habuit sep-
 tem denarios.

[Item].....¹⁴⁾ portiones suas cum portione domini Georgii
 .....¹⁵⁾ per subcustodem.

Item cantor portiones suas.....¹⁶⁾

Item magister Paulus de Karazna portionem suam presen-
 tialiter.

Item.....¹⁷⁾

Item magister Michael filius Elei per subcustodem.

Item Thomas prepositus cibiniensis, Johannes Zeke et Ladiz-
 laus Thibe [presentialiter.]

Item Dominicus per Michaellem clericum domini prepositi
 cibiniensis.

Item dominus prepositus portionem suam per magistrum
 Michaellem.

Item Nobilis Johannes per Michaellem clericum <prepositum
 cibiniensem.> ¹⁸⁾

Item magister Martinus per Johannem clericum suum.

Item magister Salomon et magister Nicolaus archidiaconus
 de Vgacha et Adrianus decanus duas portiones suas per predictum
 Matheum.

Item Ladizlaus presentialiter et Chama per Michaellem cleri-
 cum prepositi cibiniensis.

Item magister Benedictus et Ladizlaus dictus Magnus per
 Johannem clericum magistri Martini.

¹⁾ 60 mm., ²⁾ 30 mm., ³⁾ 55 mm., ⁴⁾ 35 mm., ⁵⁾ 45 mm., ⁶⁾ 35 mm.,
⁷⁾ 15 mm., ⁸⁾ 17 mm., ⁹⁾ 20 mm., ¹⁰⁾ 30 mm., ^{11—12)} 50 mm., ^{13—14)} 25 mm.,
¹⁵⁾ 35 mm. olvashatatlan.

¹⁶⁾ 16 mm., ¹⁷⁾ 21 mm. olvashatatlan.

¹⁸⁾ prepositi cibiniensis helyett hibásan.

Notandum, quod anno Domini M.CCC.XXX. primo magister Ladizlaus dictus Magnus et Emricus sacerdos de Ekeemezo Maiori, procuratores decimarum de comitatu de Huniad presentaverunt nobis magistro Johanni archidiacono de Ozd et Ladizlao Thibe archidiacono de Wgucha loco dominorum de capitulo recipientibus octo marcas denariorum marcam cum quinque pensis computando. De quibus deducta < tertia > prepositi per Emricum capellanum ac procuratorem eiusdem remanserunt dominis quinque marce et sexaginta sex denarii. De quibus facta est divisio ad viginti quatuor personas dominorum et quilibet in divisione habuit quadraginta quinque denarios.

Item Johannes Nobilis¹⁾ per Juerkus clericum magistri Ladizlai Magni.

Item cantor presentialiter.

Item magister Salomon per Juerkus et magister Dominicus per predictum Juerkus.

Item scolasticus duas portiones suas et portionem Ladizlai prepositi.

Item Thomas prepositus cibiniensis, et Chama prepositus, et magister Benedictus per predictum Juerkus.

Item²⁾ magister Paulus de Karazna presentialiter.

[Item] .....³⁾ presentialiter.

Item portio magistri Nicolai de [Goolov] per magistrum Paulum de Karazna.

Item magister Martinus per Johannem clericum suum.

Item magister Georgius per dominum Vincentium.

Item .....⁴⁾

Item Zeke presentialiter et Ladizlaus Thibee per .....⁵⁾

Item dominus prepositus per Emricum capellanum suum.

Item .....⁶⁾ presentialiter.

Item Stephanus de Penis per magistrum Paulum de Karazna.

[Item] Ladislaus Magnus presentialiter.

Item Michael Eelei per Vincentium.

[Item] .....⁷⁾ per magistrum Georgium de Vinch.

---

¹⁾ per Ladizlaum Magnum *innen kitörölve*.

²⁾ Thomas custos *innen kitörölve*.

³⁾ 35 mm., ⁴⁾ 20 mm., ⁵⁾ 18 mm. olvashatatlan.

⁶⁾ 20 mm. kiszakadva.

⁷⁾ 10 mm. olvashatatlan.

II.

1477. febr. 10—szept. 3.

Első kéz.
febr. 10.

Anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo, in octava purificationis Marie discretus Johannes presbyter capellanus de Mwsna presentavit dominis duodecim marcas argenti cum sex lottonibus terrestribus ponderis pro censu purificationis beate Marie virginis, in quibus prepositus non habet tertiam, neque cantor, custos et scolasticus portionem. Et fuerunt tres portiones, in qualibet portione quatuor marce argenti et domini diviserunt inter se taliter :

Primo, Jacobus archidiaconus		habent quatuor marcas argenti et habet domi- nus cantor
Matheus doctor		
Johannes de Doboz		
Michael de Weteribuda		
Simon de Cibinio		
Thomas de Lyppa		
Matheus de Gara		
Paulus [de] Buda		
..... ¹⁾		

Második
kéz.
apr. 18.

Anno Domini M.CCCC.LXXVII. feria sexta post dominicam Quasimodo Clemens archidiaconus de Hwnyad de subcutellis inter Kykellew presentavit florenos auri quinquaginta quatuor, in quibus prius absque illis prepositus habuit suam tertiam, ubi cantor, custos et scolasticus habent portionem ; et quilibet dominorum habuit duos florenos.

Dominicus predicator per Mathiam de Kolosvar.
 Jacobus de Zenthmarton per se.
 Matheus doctor senior per se.
 Nicolaus de Chomokaz per decanum.
 Simon de Cibinio per capellanum.
 Demetrius de Zond per decanum.
 Johannes de Zeredahel per Clementem archidiaconum.
 Clemens archidiaconus per se.
 Johannes de Doboz per cantorem.
 Gregorius de Monay per se.

¹⁾ A levél alsó hasonfele leszakadt. S így körülbelöl 14—16 sor hiányzik.

Gregorius de Belenes per Mathiam Kolosvar.
 Thomas de Lyppa per cantorem.
 Petrus custos per se.
 Mathe[us de Coron]a per cantorem.
 Tho[mas] doc[tor] per M[athiam de] Kolosvar.
 Th.....
 .....¹⁾ ||

Anno Domini millesimo CCCC.LXXVII. iudex de Enyedino
 portavit pro censu sancti Georgii in vigilia sancte Trinitatis, jun. 1.
 excepta tertia prepositi, florenos sexaginta septem et quilibet
 dominorum habuit florenos duos et.....²⁾

Dominicus predicator per se.
 Jacobus de Zenthmarton per cantorem.
 Matheus doctor senior per se.
 Nicolaus de Chomokaz per se.
 Simon de Cibinio per se.
 Demetrius de Zond per succustodem.
 Clemens archidiaconus per se.
 Gregorius Monay per Mathiam de Kolosvar.
 Gregorius de Belenes per succustodem.
 Johannes de Zeredah[el] per capellanum.
 Thomas de Lypa per se.
 Petrus custos per se.
 Matheus de Corona [per] cantorem.
 Gabriel doctor [per Cleme]ntem archidiaconum.
 Thomas doctor [per] capellanum.
 Matheus de Zekelhyd cum dupla per se.
 Matheus cantor per se.
 Michael de Veteribuda [per] Thoman Lypa.
 Paulus de Almania per capellanum.
 Math[ias de Kolosva]r per se.
 .....[per] Clementem archidiaconum.
 ..... [per cu]stodem.
 .....³⁾

Anno Domini M.CCCC.LXXVII. secundo die beatorum Viti jun. 16.
 et Modesti martyrum Matheus decanus pro censu sancti Georgii

¹⁾ Mint a megelőző jegyzetben.

²⁾ Üres hely.

³⁾ A levél alsó egyharmada elveszett. Így körülbelől 10—12 sor hiányzik.

de possessionibus capituli videlicet utraque Chergewd, Bozd, Mirizlo, Kerezthyenfalw, Felenyed, Naglak, Dalya presentavit dominis florenos quinquaginta sex, de quibus prepositus habuit suam tertiam <et tulit albensis pro debitis episcopi,>¹⁾ cantor, custos, decanus duplam et scolasticus portionem, et dividerunt ad personas istas et quilibet habuit florenum unum cum medio.

Dominicus predicator per se.
 Jacobus de Zentmarton per se.
 Matheus doctor senior per se.
 Nicolaus de Chomokaz per se.
 Simon de Cibirio per se.
 Demetri[us] de Zond per se.
 Clem[ens de] Zekelhyd per se.
 Greg[orius de] Monay per Mathiam Kolosvar.
 Greg[orius] de Belenes per se.
 Johann[es de Zere]dahel per capellanum.
 Th[omas de L]ypa per se.
 P[etr]us cust[os] per se.
 M[atheus] de Corona per cantorem.
 Ga[brie]l doctor per Clementem archidiaconum.
 Tho[mas] doctor per capellanum.
 Math[eus] de Zekelhyd cum dupla per se.
 Math[eus] c[antor] per se.
 Michael de [Veteribuda].....
 Paulus [de Almania] .....
 Mathi[as de Kolosvar] .....
 .....
 .....²⁾ ||

Item eodem die decanus de Abrugbanya presentavit florenos octo de domo finatoria, de quibus prepositus non habet tertiam.

Anno Domini M.CCCC.LXXVII. Matheus decanus presentavit de possessionibus³⁾ Coppan et Sospatak et de quatuor villis scilicet Vylak, Kebelkwth, Vczolya, Kechet duodecem florenos, absque tertia prepositi de censu sancti Georgii.

Dominicus predicator.
 Jacobus de Zentmarton.

¹⁾ Oldalt betoldva.

²⁾ Körülbelől 12—14 sor leszakadt.

³⁾ possessione *hibásan*.

Matheus doctor senior.
 Nicolaus de Chomokaz.
 Simon de Cibinio.
 Demetrius de Zond.
 Clemens de Zekelhyd.
 Gregorius de Monay.
 Gregorius de Belene[s].
 Johannes de Zeredahel.
 Thomas de Lypa.
 Petrus custos.
 Matheus de Corona.

.....
 .....¹⁾ ||

Anno Domini M.CCCC.LXXVII. divisio frugum decimalium
 in possessionibus capituli facta est ordine tali :

Primo, dominus prepositus habet pro sua tertia has pos-
 sessiones :

In Kysfalwd unam quartam.
 In Borband unam quartam.
 In Bochard unam quartam.
 In Vayasd unam.
 In Sospatak unam.
 In Chergewd Hungaricali unam.
 In Chergewd Bulgaricali unam.
 In Orbo Hungaricali duas quartas.
 In Kereztyenfalwa tres quartas.

Reliquas autem possessiones domini diviserunt hoc modo
 ad personas infrascriptas :

Primo, domini Dominicus predicator, Matheus doctor senior
 pro canonicatu et cantoratu, Gregorius Monay, Gregorius de
 Belenes, Matheus de Zekelhyd habent in Enyed Maiori tres
 quartas.

Nicolaus de Chomokaz et Demetrius de Zond habent in
 utraque Chergewd duas quartas.

Sim[on de C]ibinio, Mathias de Koloswar, M[atheus de]
 Gara habent in Bozd du[as] quar[tas] et in Orbo unam quartam.

Jacobus de [Zen]thmarton habet in Poklospatak [duas]
 quartas, in Sospatak duas.

¹⁾ A levél alsó fele leszakadt. Igy körülbelől 14—16 sor hiányzik.

.....
 .....¹⁾ ||

Nicolaus de Chomokaz habet Balamyr.

Matheus de Zekelhyd, Matheus de Gara habent utramque Kenyer.

Simon de Cibinio, Thomas de Lyppa habent Albam Ecclesiam.

Rector scole habet Kyssebes et Malumprandium.²⁾

jul. 20.

Anno Domini M.CCCC.LXXVII. octavo die festi beate Margarethe virginis domini de capitulo iuxta decretum ipsorum additiones decimarum optionalium summam videlicet XXIII 1/II florenorum extendentium deposuerunt hoc modo :

Dominicus predicator ratione Bolgach solvit florenos auri V 1/II.

Jacobus de Zenthmarton ratione Bolgach florenos V 1/II.

Matheus doctor senior ratione Bogach florenum 1/II.

Thomas de Badok ratione Bogach florenum 1/II.

Nicolaus de Chomokaz ratione Hozywazo solvit florenos I 1/II.

Simon de Cibinio ratione Kewres florenos XI 1/II.

Georgius de Gywlakwta ratione Kykellewar solvit florenum 1/II.

Johannes de Doboz ratione Kykellewar solvit florenum 1/II.

Johannes de Zeredahel ratione Megyes florenum 1/II.

Gregorius de Belenes ratione Megys florenum 1/II.

Thomas de Lyppa de Ekemezew florenum 1/II.

Matheus de Corona de Prod et Darlacz solvit florenos I 1/II.

Thomas doctor de Zenaveres solvit florenos VII 1/II.

Matheus cantor de Kwnd et Jwedich solvit florenum 1/II.

Michael de Veteribuda de Hoduilag solvit florenos VII 1/II.

Paulus de Buda de Ekemezew florenum 1/II.

Eodem die domini, qui additiones ratione sua[rum decim]arum optionalium habere debuerunt, percipiunt hoc modo :

Stephanus de Gorda ad T.....³⁾ percepit florenos VIII 1/II.

Demetrius de Zond .....⁴⁾ recepit florenos III.....⁵⁾ ||

Clemens de Zekelhyd ad Bazna recepit florenos VI 1/II per se.

Gregorius de Monay ad Bazna recepit florenos VI 1/II per Mathiam de Kolosvar.

Petrus custos ad Sythwe florenos VI 1/II per se.

¹⁾ Mint a megelőző jegyzetben.

²⁾ Giesshübel. — *Baumann*, Geschichte der terra sicularum terrae Sebus 7 l.

³⁾ 25 mm., ⁴⁾ 35 mm., ⁵⁾ 5 mm. kiszakadt.

Gabriel doctor ad Nagzewlews recepit florenos IIII I/II per Clementem de Zekelhyd.

Matheus de Zekelhyd ad Zent Iwan et Ermenyes recepit florenum I/II per se.

Paulus de Almanian ad Zentmiklos, Capolna et Vezzews florenum I/II per Zond.

Paulus de Vaczia ad Mikezazya recepit florenum I/II per Clementem archidiaconum.

Mathias de Koloswar ad Sythwe recepit florenos VI I/II per se.

Anno Domini M.CCCC.LXXVII. feria quarta proxima post szept. 3. Egidii decanus presentavit dominis florenos quadraginta duos de quinquagesima, ex quibus idem decanus expendit florenos decem cum medio ad emenda muneralia domino wayuode. De quibus prepositus habuit suam quintam, reliquos domini diviserrunt ad personas infrascriptas et quilibet habuit unum florenum.

Dominicus predicator per se.

Jacobus de Zentmarton per se.

Matheus doctor senior per Thomam Lypa.

Nicolaus de Chomokaz per se.

Simon de Cibinio per capellanum.

Demetrius de Zond per Matheum Gara.

Clemens de Zekelhyd per se.

Gregorius de Monay per Mathiam Kolosvar.

Gregorius de Belenes per se.

Thomas de Lyppa per se.

Petrus custos per se.

Matheus doctor iunior per se.

Gabriel doctor per capellanum.

Matheus decanus cum dupla per se.

[Mathe]us cantor per Matheum doctorem.

[Michael de V]eteribuda per capellanum.

[Paulus de] Almanian per capellanum.

[Mathias de Kol]oswar per se.

.....¹⁾ a per capellanum.

.....²⁾ per capellanum.

---

¹⁾ 35 mm., ²⁾ 40 mm. kiszakadt.

III.

1496. jun. 10—1497. jan. 2.

SUPER DECIMIS SED[IS SEBES ||.]¹⁾

Első kéz.

1496. feria sexta ante [festum].....²⁾ divisio decimarum in sede [Sebes, in quibus] prepositus et decanus non habent po[rtiones], cantor tamen, custos et rector scole habent, facta est inter dominos per hunc m[odum:]

- Item magister Simon de Cibinio habet Pyen.
- Item magister Bartholomeus habet Lankerek.
- Item magister Johannes de Lazo habet Lankerek.
- Item magister Matheus Rakosy habet Pyen.
- Item magister Benedictus Deesy habet Pyen.
- Item magister Paulus de Heltha habet Pyen.
- Item magister Andreas de Enyedino habet Pyen.
- Item dominus custos habet Lankerek.
- Item magister Matheus de Waradino habet Pyen.
- Item magister Michael Cheryny habet Feyere[ghaz.]
- Item magister Michael de Zantho habet.....³⁾
- Item magister Jacobus de Vienna habet.....⁴⁾
- Item magister Martinus de Sandorhaza [habet].....⁵⁾
- Item magister Joseph de Waradino habet P[yen.]
- Item magister Mathias de Karko habet Py[en.]
- Item dominus cantor habet Feyeregh[az.]
- Item magister Johannes de Zenthmarton habet Ry[ho.]
- Item magister Ladislaus de Zylah utramque Kenyer cum Balamer.
- Item magister Nicolaus de Zenth Anna habet Lankerek.
- Item magister Johannes de Megereche habet Feyereghaz.
- Item magister Johannes de Cibinio habet in sequestro utramque Kenyer cum Balamer apud Andream et Paulum canonicos.
- Item magister Petrus de Zathmar habet utr[amque] Kenyer cum Balamer.
- Item magister Jacobus de Koloswar habet [utramque] Kenyer cum Balamer.
- Item magister Michael de Kerezthwr habet [utramque] Kenyer cum Balamer.

¹⁾ *Szeredai* másolata szerint a Sebes tulajdonnév S betűje akkor még olvasható volt.

^{2—5)} 20 mm. kiszakadva.

Item magister Mathias de Illyeshaza [habet] utramque Kenyer cum Balam[er.]

Item magister Emericus de Berekzaz habet u[tramque] Kenyer cum Balamer.

Item rector scole habet Malumprandium. ||

[Divisio] decimarum in possessionibus [minor]um¹⁾ facta est eodem die [in]ter dominos per hunc modum :

Első kéz.

[Item] magister Simon de Cibinio habet Bwchard.

[Item] magister Bartholomeus habet Enyed.

Item magister Johannes de Lazo habet Bwzd.

Item magister Matheus Rakosy habet Bwchard.

Item magister Benedictus Deesy habet Borband cum Kysfalwd.

Item magister Paulus de Heltha habet Borband cum Kysfalwd.

Item magister Andreas de Enyedino habet Borband cum Kysfalwd.

Item dominus custos habet Bwzd.

Item magister Matheus de Waradino habet Borband cum Kysfalwd.

Item magister Michael Cheryny habet Bwzd.

[Item magister] Michael de Zantho habet Kwthalya.

[Item magister] Jacobus de Vienna habet Orbo [cum Fel] Enyed.

Item magister Martinus²⁾ habet Bwzd.

Item magister Josephus habet Kwthalya.

Item magister Mathias de Karko habet Kwthalya semper cum Sospathak.

Item dominus cantor habet Orbo cum Fel Enyed.

Item magister Johannes de Zenthmarton³⁾ habet Enyed.

Item magister Ladislaus de Zylah habet.....⁴⁾

Item magister Nicolaus de Zenthanna habet Enyed.

Item magister Johannes de Megereche habet Enyed.

Item magister Johannes de Cibinio habet Orbo cum Fel Enyed in sequestro.

Item magister Petrus de Zathmar habet <utramque> Chergewd cum Kerezthyenfalwa.

1) Szeredai másolata szerint.

2) de Sandorhaza kimaradt.

3) Megereche helyett fölibe írva.

4) Üres hely.

Item magister Jacobus de Koloswar habet Chergewd cum Kerezthyenfalwa.

[Item] magister Michael de Kerezthwr habet utramque Chergewd cum Kerezthyenfalwa.

[Item] magister Mathias de Illyeshaza habet utramque Chergewd cum Kerezthyenfalwa.

[Item] magister Emericus de Berekzaz habet easdem.

[Item] decanus habet Pysky.

[Item] rector scole habet Chergewd cum Kerezthyenfalwa. ||

SUPER CENSU SANCTI GEO[RGII.]

Első kéz.
jun. 10.

1496. feria sexta proxima an[te] festum Barnabe dominus Andreas decanus de censu sancti Georgii presentavit dominis de capitulo florenos LVII I/II, in quibus dominus prepositus habet tertiam; cantor, item custos, decanus et scolasticus habent portiones. Ex quibus domino preposito cesserunt floreni XIX, denarii XVI I/II. [Item] domino Matheo de Rakos pro expensis ad Thorda[m] factis <solutus est florenus unus>¹⁾ de parte prepositi. Item Dominus Matheus Rakosy iterum de parte prepositi solvit Martino capellano florenos II. Item ratione silve prohib[ite iterum] domini [abstulerunt] de parte prepositi florenos [VIII.]

Item magister Simon de Cibinio per se.	} per singulum florenum unum et denarios XXV.
Item magister Bartholomeus per Heltha.	
Item magister Johannes de Lazo per Krakay.	
Item magister Matheus de Rakos per se.	
Item magister Benedictus Deesy per se.	
Item magister Paulus de Heltha per se.	
Item magister Andreas de Enyedino per se.	
Item dominus custos per succustodem.	
Item magister Matheus de Waradino per se.	
Item magister Michael Cheryny per succustodem.	
Item magister Michael de Zantho per se.	
Item magister Jacobus de Vienna per wgo[chensem.]	
Item magister Martinus de Sandorhaza per Ladislaum.	
Item magister Joseph de Varadino per se.	
Item magister Mathias de Krako per se.	
Item dominus cantor per Simonem.	
Item magister Johannes de Zenthmarton per se.	
Item magister Ladislaus de Zylah per Rakosy. ²⁾	

¹⁾ <soluti sunt floreni III> szavakból javítással.

²⁾ wgochensem helyett fölibe írva.

Item magister Nicolaus de Zenth Anna per se.
 Item magister Johannes de Megereche per Heltha.
 Item magister Johannes de Cibinio per sequestratorem.
 Item magister Petrus de Zathmar per Heltha.
 Item magister Jacobus de Koloswar per Rakosy.
 Item magister Michael de Kerezthwr per decanum pro
 debitis.
 Item magister Mathias de Illyeshaza per Deesy.
 Item magister Emericus de Berekzaz per Rakosy.
 Item dominus decanus per se.
 Item rector scole per Joseph. ||

SUPER DEPOSITIONE DECIMARUM.

Anno Domini 1496. depositio excessuum, que iuxta capitulare ^{Második} decretum fieri debet octavo die festi beate Margarethe, ut singuli ^{kéz.} canonici optionales decimas maiores quatuor et XX semis florenos ^{jul. 20.} obtineant, excessus deponant, minus habentes equentur ea lege, ut quicumque solutionis huiusmodi decreta neglexerit, annua sit expers portione privandus.

Simon de Cibinio ratione quarte [un]ius in Bolgaszc deposuit florenos V I/II.

Matheus Garay ratione unius quarte in Bolgascz deposuit florenos V I/II.

Bartholomeus de [Thomoshazia?] ratione unius quarte deposuit florenum I I/II.

Johannes de Lazo ratione unius quarte in Bogazc deposuit florenos III I/II.

Benedictus de Dees ratione unius quarte in Bogazc deposuit florenos III I/II.

Andreas de Enedino ratione unius mediarum decimarum deposuit florenos III I/II.

Michael Zcerini ratione mediarum decimarum in Prod et Darlasc deposuit florenos II I/II.

Michael de Santho ratione unius quarte in utraque Ekemezew deposuit florenos III I/II.

Johannes de Senthmarton ratione unius quarte in utraque Ekemezew deposuit florenos III I/II.

Ladislaus de Zyla ratione quartarum duarum in Hodwylah. .¹⁾

Nicolaus de Senth Anna ratione unius quarte in Meggyes deposuit florenos I I/II.

¹⁾ Űres hely.

Johannes de Megericze ratione unius quarte in Meggyes deposuit florenos I I/II.

Johannes de Cibinio ratione mediarum ¹⁾ in Senoweres deposuit florenos VII I/II.

Petrus de Sathmar ratione quartarum II in Nagkewrews deposuit florenos XI I/II. ||

Additio facta est isto modo :

Harmadik
kéz.

Rectori scole pro salario suo domini dederunt florenos.....

Item Paulus de Heltha ratione Thatarlaka levavit florenos IIII I/II.

Item Matheus de Waradino ratione Basna levavit florenos [VI I/II.]

Item Michael Cherini ratione Senthmiclos, Capolna⁵ [et Vezews] florenum I/II.

Item Martinus Zandorhazy ratione Bazna levavit florenos VI I/II.

Item Joseph ratione Sythwe levavit florenos VI I/II.

Item Mathias Karkay ratione Sythwe levavit florenos VI I/II.

Item dominus cantor ratione Senth Iwan et Ermenes levavit florenum I/II.

Item Jacobus doctor ratione Kvnd et Jywedich levavit flor.....

Item Jacobus de Colwswar ratione Nagsebes levavit florenos IIII I/II.

Item Michael de Keresthwr ratione Nagsebes levavit florenos IIII I/II.

SUPER CENSU SANCTI GEORGII.

Első kéz.
jul. 28.

In anno Domini 1496. feria quinta proxima ante festum depositionis sancti Ladislai regis Michael Lawor iudex opidi enyediensis de censu sancti Georgii opidi eiusdem presentavit dominis de capitulo florenos LXVIII, in quibus dominus prepositus habet tertiam, cantor, custos, decanus et scolasticus habent portiones.²⁾ Residuas autem pecunias domini dividerunt inter se per singulos <duos florenos.>³⁾

Notandum autem, quod dominus custos in Enyedino cuidam Johanni Tholl debet florenum I/II. Item similiter dominus Mathias

¹⁾ unius quartarum helyett fölibe írva.

²⁾ Cesserunt itaque domino preposito pro sua tertia floreni XXII denarii LXII kitörölve.

³⁾ unum florenum helyett fölibe írva.

Krakay Valentino Magno ibidem debet florenum I. Et hiis computatis sumpma prenotata est integre completa. Reddent.....¹⁾ his dominis sue portiones.....²⁾ defectu horum medii et unius florenorum.

< Quam sumpmam resultantem domini totaliter diviserunt ita, quod portio prepositi.....³⁾ explebitur de taxa residua in Enyedino.>⁴⁾

Item magister Simon de Cibinio per se.

Item magister Bartholomeus in reposito.

Item magister Johannes de Lazo in reposito.

Item magister Matheus Rakosy per se.

Item magister Johannes de Olczna in reposito.⁵⁾ ||

Item magister Benedictus Deesy per se.

Item magister Paulus de Heltha in reposito.

Item magister Andreas de Enyedino per se.

Item dominus custos medium florenum per cedulam, <medium autem per succustodem suum, iterum per eum.>⁶⁾

Item magister Matheus de Waradino per se.

Item magister Michael Cheryny <per Clementem presbyterum pro ebdomadario florenum I/II. Stephanus presbyter per coadiutorem denarios XXV, ortonem autem decem et alterum florenum per succustodem.>⁷⁾

Item magister Michael de Zantho per se.

Item magister Jacobus de Vienna per wgochensem.

Item magister Martinus de Sandorhaza in reposito.

Item magister Joseph de Varadino per se.

Item magister Mathias Krakay per cedulam, <alterum vero per succentorem.>⁸⁾

Item dominus cantor per Simonem.

Item magister Johannes de Zenthmarton per se.

Item magister Ladislaus⁹⁾ de Zylah <per coadiutorem denarios XXV, residuas vero tres ortonem per Rakosy.>¹⁰⁾

1) 10 mm. olvashatatlan.

2—3) 10—10 mm. olvashatatlan.

4) Ez a mondat eredetileg az 5. lap beiratlan alsó szélére a mindjárt utána következő öt sor után pótlólag jegyeztetett fel.

5) Az itt végződő 5. lap öt utolsó sora végén keresztben írt mintegy nyolcz sornyi szövegből csak magukban értelmetlen egyes szavak betűzhetők ki. Azért mellőztem.

6—7) Utólag beírva.

8) Joseph helyett utólag beírva.

9) Johannes helyett fölibe írva.

10) wgocensem helyett utólag fölibe írva.

Item magister Nicolaus de Zenth Anna per se.

Item magister Johannes de Megereche per Rakosy ratione debiti.

<Item magister Johannes de Cibinio.>¹⁾

Item magister Petrus de Zathmar in reposito.

Item magister Jacobus de Koloswar per Rakosy ratione debiti ecclesie.

Item magister Michael de Kerezthwr per Rakosy.

Item magister Mathias de Illyeshaza per Deesy.

Item magister Emericus de Berekzaz per Rakosy.

Item dominus decanus per se.

Item rector scole per Joseph.

Negyedik
kéz.

aug. 12.

nov. 11.
jan. 6.

1496. feria sexta post Laurentii decime capitulares inter²⁾ Kykellew vendite sunt [Andree Iwan] quartario eiusdem comitatus Kykellew.....³⁾ pro florenis octaginta quinque, quorum medietatem promisit solvere ad festum sancti Martini, aliam ad festum [epiphaniarum.] ||

SUPER PRETIO DECIMARUM COMITATUS HWNYADIENSIS.

Első kéz.

aug. 16.

1496. Arendate fuerant decime comitatus hwnyadiensis domino waywode transylvano pro florenis II^c, quam sumpmam cum defectu tantummodo duorum florenorum et sexagintatrium denariorum secundo die festi assumptionis virginis Marie anni predicti dominis de capitulo presentarunt. In quibus quidem pecuniis dominus prepositus non habet portionem, eo quod pro sua parte habet decimas portionarias ibidem excisas; cantor tamen, necnon custos et rector scole habent portiones, sed decanus non. Quam sumpmam domini diviserunt inter se per singulos septem florenos.

Item magister Simon de Cibinio per se.

Item magister Bartholomeus per Andream decanum.

Item magister Johannes de Lazo per succentorem.

Item magister Matheus de Rakos per se.

Item magister Johannes de Olczona in reposito.

Item magister Benedictus de Dees per se.

Item magister Paulus de Heltha per Andream.

Item magister Andreas de Enyedino per se.

¹⁾ Ez a sor kitörölve.

²⁾ Kétszer írva.

³⁾ Feloldhatatlan sigla.

- Item dominus custos per subcustodem.
 Item Matheus de Waradino per se.
 Item magister Michael Cheryny per succustodem.
 Item magister Michael de Zantho per se.
 Item magister Jacobus de Vienna <per Matheum Rakosy
 pro debitis capellani, que idem reliquit in testamento claustro
 sancti Stephani.>¹⁾
 Item magister Martinus de Sandorhaza per Andream.
 Item magister Joseph de Waradino per se.
 Item magister Mathias de Krako per succentorem.
 Item dominus cantor per Simonem.
 Item magister Johannes de Zenthmarton per se.
 Item magister Ladislaus de Zylah per wgocensem <cum
 defectu florenorum II et denariorum XXV, quos tulit Rakosy
 pro servitiis capellani.>²⁾
 Item magister Nicolaus de Zenthanna per se.
 Item magister Johannes de Megereche per Andream.³⁾
 Item magister Petrus de Zathmar per Andream.
 Item magister Jacobus de Kolosuar⁴⁾ per Rakosy <pro
 debitis ecclesie.>⁵⁾
 Item magister Michael de Kerezthwr per Rakosy.
 Item magister Mathias de Illyeshaza per Deesy.
 Item magister Emericus de Berekzaz per Rakosy.
 Item rector scole per Joseph. ||

SUPER PECUNIIS SUCCUTELLORUM DE KYZD.

1496. feria quarta proxima post festum assumptionis virginis Marie dominus Johannes succentor de decimis subcultellorum sedis Kyzdy presentavit dominis de capitulo florenos XXV. In quibus prepositus et decanus non habent portiones; cantor tamen et custos ac rector scole habent portiones. Quam sumpmam domini dividerunt ad personas infrascriptas per singulos nonaginta denarios.

Első kéz.
aug. 17.

- Item magister Simon de Cibinio per se.
 Item magister Bartholomeus per Andream.
 Item ~~magister~~ Johannes de Lazo per succentorem.
 Item magister Matheus Rakosy per se.
 Item magister Johannes de Olczna in reposito.

^{1—2)} Utólag beírva.

³⁾ Rakosy helyett beírva.

⁴⁾ Vienna helyett beírva.

⁵⁾ Utólag beírva.

Item magister Benedictus Deesy per se.
 Item magister Paulus de Heltha per Andream.
 Item magister Andreas de Enyedino per se.
 Item dominus custos per subcustodem.
 Item magister Matheus de Waradino per se.
 Item magister Michael Cheryny per subcustodem.
 Item magister Michael de Zantho per se.
 Item magister Jacobus de Vienna per wgochensem.
 Item magister Martinus per Andream.
 Item magister Joseph per se.
 Item magister Mathias de Krako per succentorem.
 Item dominus cantor per Simonem.
 Item magister Johannes de Zenthmarthon per se.
 Item magister Ladislaus de Zylah per wgochensem.
 Item magister Nicolaus de Zenthanna per se.
 Item magister Johannes de Megereche per Andream.
 Item magister Petrus de Zathmar per Andream.
 Item magister Jacobus de Koloswar pro debitis ecclesie.
 Item magister Michael de Kerezthwr per Rakosy.
 Item magister Mathias de Illyeshaza per Deesy.
 Item magister Emericus de Berekzaz per Rakosy.
 Item rector scole per Joseph. ||

SUPER DIVISIONE VINORUM DECIMALIUM IN POSSESSIONIBUS DOMINORUM.

Első kéz.
szept. 16.

In anno Domini 1496. feria sexta proxima post festum exaltationis sancte crucis divisio vinorum decimalium in possessionibus dominorum dominis eisdem provenientium, in quibus dominus prepositus habet tertiam, cantor, custos, decanus et scolasticus habent portiones, demptis duntaxat utraque Enyed et Orbo, in quibus dominus prepositus habet quintam ac Bwzd, ubi nullam habet portionem, facta est isto modo:

Item in utraque Enyed et Orbo decimator erit magister Paulus de Heltha et habebit pro sallario urnas vini LX.¹⁾

Item in Alba et Kysfalwd decimator erit magister Benedictus de Dees et habebit pro sallario urnas vini XXXII.

Item in Borband et Bwchard decimator erit magister Johannes succentor et habebit pro sallario urnas vini XXXII.

Item in Bwzd et utraque Chergewd erit decimator magister Simon de Cibinio et habebit pro sallario urnas vini XXXII.

Item in Enyedino quilibet dominorum habebit singula duo

¹⁾ XXXII helyett a negyedik kéztől sárgás halvány tentával fölibe írva.

sexagenaria; in reliquis autem possessionibus singuli singulum habebunt sexagenarium per hunc modum:

- Item magister Simon de Cibinio habet in Alba.
- Item magister Bartholomeus habet in Alba.
- Item magister Johannes de Lazo habet in Kysfalwd.
- Item magister Matheus de Rakos habet in Kysfalwd.
- Item magister Johannes de Olczna habet in Bwzd.
- Item magister Benedictus de Dees habet in Kysfalwd.
- Item magister Paulus de Heltha habet in Kysfalwd.
- Item magister Andreas de Enyedino habet in Kysfalwd.
- Item dominus custos habet in Borband.
- Item magister Matheus de Waradino habet in Borb[and.]
- Item magister Michael Cheryny habet in Borb[and.]. ||
- Item magister Michael de Zantho habet in Kysfalwd.
- Item magister Jacobus de Vienna habet in Bwzd.
- Item magister Martinus de Sandorhaza habet in Borband.
- Item magister Joseph de Waradino habet in Bwchard.
- Item magister dominus cantor habet in Bwchard.
- Item magister Johannes de Zenthmarthon habet (in) Buchard.
- Item magister Nicolaus de Zenthanna habet in Bwchard.
- Item magister Ladislaus de Zylah habet in Bwchard.
- Item magister Johannes de Megereche habet (in) Bwchard.
- Item magister Petrus de Zathmar habet in Bwzd.
- Item magister Jacobus de Koloswar habet in Bwzd.
- Item magister Michael de Kerezthwr habet in Bwzd.
- Item magister Mathias de Illyeshaza habet in Bwzd.
- Item magister Emericus de Berekzaz habet in Bwzd.
- Item Nicolaus Chaky ¹⁾ habet in Bwchard.
- Item dominus decanus habet in Enyedino.
- Item rector scole habet in Enyedino.

Item eodem die divisio munerarium in possessionibus dominorum, in quibus dominus prepositus, necnon cantor, custos, decanus et scolasticus non habent portiones, sed nec illi, qui nondum in sacris sunt constituti, facta est isto modo:

- Item magister Simon de Cibinio in Enyed, pecudes ibidem. Első kéz.
- Item magister Bartholomeus in Enyed, pecudes ibidem.
- Item magister Ladislaus in Myryzlo, pecudes ibidem.
- Item magister Matheus de Rakos in Borband, pecudes ibidem.

---

¹⁾ magister Andreas de Zylah helyett a negyedik kéztől halvány tentával fölibe írva.

Item magister Benedictus de Dees in Kysfalwd, pecudes ibidem.

Item magister Paulus de Heltha in Zenth Imreh, pecudes ibidem.

Item magister Andreas de Enyedino in Orbo, pecudes ibidem.

Item magister Matheus de Varadino <in Bwchard,> pecudes ibidem.

Item magister Michael Cheryny in Felenyed, pecudes ibidem.

Item magister Michael de Zantho in Enyed, pecudes in Poklospatak.

Item magister Martinus de Zandorhaza in Bwzd, pecudes ibidem.

Item magister Joseph in Wayasd, pecudes in Waradya.

Item magister Johannes succentor in Enyed, pecudes in Magyarchergewd.

Item magister Nicolaus de Zenthanna in Enyed, pecudes in Bolgarcherged.

[Item] magister Johannes Megereche habet in Enyed, pecudes in Zylwas.

[Item] pecudes remanentes sunt in Wayasd, Sospathak, [Kerest]hyenfalwa et Pysky. ||

Első kéz. Divisio apum in possessionibus, que signari debuit ante divisionem decimarum facta est die in eodem. In quibus prepositus quintam, cantor, custos, decanus et scolasticus habent portiones.

Item magister Simon in Ryho apud Martinum Mwr apes III. Ibidem apud Andream Mwr apem I.

Item magister Bartholomeus in Lankerek apud relictam Naga apem I. Apud Petrum Daykonawyth apes II. Apud Stephanum vitricum apem I.

Item magister Johannes de Lazo in Dalya apud Czygzo apem I. Apud Kan apem I. Apud Barna apem I. Apud Malach ibidem apem I.

Item magister Matheus de Rakos in Dalya apud Dwsa habet apes IIII.

<Item Mwsnay in Pyen apud Bayko apes IIII.>

Item magister Benedictus Deesy apud Matheum Zewke de Kysfalwd apes IIII.

Item magister Paulus de Heltha in Dalya apud Stephanum apes III et apud Dwsa apem I.

Item magister Andreas de Enyedino in Orbo apud Benedictum Magnum apem I. Apud relictam Cristanni apem I. Apud relictam Pauli Dyod apem I. Apud Demetrium Garay apem I.

Item dominus custos in Kysfalwd apud relictam Johannis apem I. Apud Ladislaum apem I. Apud Sigismundum Byro apes II.

Item magister Matheus de Waradino in Dalya apud Danywr apes II. Apud Borza apem I et apud Danchwl apem I.

Item magister Michael Cheryny in Bwzd apud Edelman apes III et apud Benedictum apem I.

Item magister Michael de Zantho in Pyen apud Simonem Feyn apes IIII.

Item magister Jacobus de Vienna in Pyen apud M..... Thoth apes II. Apud Palen apem I et apud Stephanum Wrdyth in Lankerek apem I.

Item magister Martinus in Magyar Chergewd apud Jacobum apes III et apud Cristannum apem I. ||

Item magister Joseph in Bolgarchergewd apud Nicolaum apes II et apud Johannem apes II.

Item dominus cantor in Bolgarchergewd apud iudicem apem I. Apud Cristannum Byro apem I. Apud Johannem apem I et apud Stephanum apem I.

Item magister Johannes de Zenthmarthon in Enyedino apud Johannem Sthol apes II. Apud Christannum curiferum apes II.

Item magister Nicolaus de Zenth Anna in Enyedino apud Georgium Thakach apem I. Apud Benedictum Magnum apem I. Apud Blasium Czyrws apem I et apud Benedictum in Bwzd apem I.

Item magister Ladislaus de Zylah in Felsewkenyer apud Iwachko apes II. Apud Lucam apem I et apud Petrum apem I.

Item magister Johannes de Megereche in Borband apud Petrum litteratum apes III et apud Wancha in Poklospatak apem I.

Item magister Petrus de Zathmar in Ryho apud Rupertum apem I. Apud Valentinum Dedryk apem I et apud Laurentium Konradi apes II.

Item magister Jacobus de Koloswar in Dalya apud Wazy apem I. Apud Chwrra apem I. Apud Zwma apem I et apud Balwch apem I.

Item magister Michael de Kerezthwr in Dalya apud Davidem apem I. Apud Manchwl apem I et in Alsokenyer apud Kalmar habet apes II.

Item magister Mathias de Illyeshaza in Pad apud Branchwl

apem I. Apud Stephanum apem I. In Poklospathak apud Thomam Parvum apem I et in Felsewkenyer apud ¹⁾ Dragwl apem I.

Item Emericus de Berekzaz in Alsokenyer apud Kalmar apes IIII.

Item magister Nicolaus Chaky ²⁾ in Bolgarcherged apud Petrum apem I. In Magyarcherged apud Jacobum apem I. Apud Petrum apem I, et apud Stephanum Byro apem I.

Item dominus decanus in Magyarchergewd apud Michaellem Byro apes II. Apud Petrum apes II.

[Item] rector scole in Bwchard apud Gregorium Sybor apes III. In Magyarchergewd apud Thomam apem I. ||

SUPER ARGENTO MICHAELIS.

Első kéz.
szept. 29.

1496. in festo sancti Michaelis archangeli de sede Megyes presentate sunt dominis de capitulo marce argenti XII cum additione sex lotonum, in quibus domini prepositus, cantor, custos, decanus et scolasticus non habent portiones, quas domini diviserunt inter se per singulos medias marcas.

Item magister Simon de Cibinio per se.

Item magister Bartholomeus per Andream.

Item magister Johannes de Lazo per succentorem.

Item magister Matheus de Rakos per se.

<Item Olczona per Andream.>

Item magister Benedictus de Dees per se.

Item magister Paulus de Heltha per Andream.

Item magister Andreas de Enyedino per se.

Item magister Matheus de Waradino per se.

Item magister Michael Cheryny per se.

Item magister Michael de Zantho per se.

<Item magister Jacobus de Vienna per wgocensem.>

Item magister Martinus de Sandorhaza per se.

Item magister Joseph per se.

Item magister Johannes de Zenthmarton per se.

Item magister Nicolaus de Zenth Anna per se.

Item magister Ladislaus de Zylah per wgochensem.

Item magister Johannes de Megereche per Andream.

Item magister Petrus de Zathmar per Andream.

Item magister Jacobus de Koloswar in reposito.

Item magister Michael de Kerezthwr per se.

¹⁾ Kétszer.

²⁾ Andreas de Zylah helyett a negyedik kéztől halvány tentával fölibe írva.

Item magister Mathias de Illyeshaza per se.
 Item magister Emericus de Berekszaz per Rakosy.
 Item magister Nicolaus de Chak per Zanthay.

Item in anno Domini 1496. secundo die Michaelis archangeli ^{szept. 30.}
 domini de capitulo in sallarium condam doctoris Petri eiusdem
 uxori dederunt florenos X. ||

SUPER ARGENTO SANCTI MARTINI.

In anno Domini 1496. octavo die sancti Martini de capitulo ^{Első kéz. nov. 18.}
 sedis Sebes presentate sunt dominis de capitulo marce argenti
 XII cum additione sex lotonum, in quibus prepositus, cantor,
 custos, decanus et rector scole non habent portiones, quas domini
 diviserunt inter se per singulos medias marcas.

Item magister Simon de Cibinio per se.
 Item magister Bartholomeus per se.
 Item magister Johannes de Lazo per se.
 Item magister Matheus de Rakos per se.
 Item magister Johannes de Olczna per Heltha.
 Item magister Benedictus Deesy per se.
 Item magister Paulus de Heltha per se.
 Item magister Andreas de Enyedino per se.
 Item magister Matheus de Waradino per se.
 Item magister Michael Cheryny per se.
 Item magister Michael de Zantho per se.
 Item magister Jacobus de Vienna per wgochensem.
 Item magister Martinus de Sandorhaza per se.
 Item magister Joseph de Waradino per se.
 Item magister Johannes de Zenthmarton per se.
 Item magister Ladislaus de Zylah per wgochensem.
 Item magister Nicolaus de Zenthanna per se.
 Item magister Johannes de Megereche per Heltha.
 Item magister Petrus de Zathmar per Bartholomeum.
 Item magister Jacobus de Koloswar in reposito.
 Item magister Michael de Kerezthwr per se.
 Item magister Mathias de Illyeshaza per se.
 Item magister Emericus de Berekszaz per Rakosy.
 Item magister Nicolaus de Chak per Zanthay. ||

SUPER DIVISIONE DECIMARUM MAIORUM OPTIO[NALIUM.]

1496. feria sexta, octavo die diei festi sancti Martini divisio ^{Első kéz. nov. 18.}
 decimarum maiorum optionalium inter Kykellew habitarum,

in quibus prepositus, cantor et custos habent portiones, decanus vero et rector scole nullam habent portionem, facta est per dominos capitulares modo infrascripto :

Item magister Simon de Cibinio habet in Bolkach quartam I pro florenis XXX.

Item magister Bartholomeus in Kykellewar quartam I pro florenis XXVI.

Item magister Johannes de Lazo in Kykellewar quartam I pro florenis XXVI.

Item magister Matheus de Rakos in Bolkach quartam I pro florenis XXX.

Item magister Johannes de Olczna in Hodwylag quartas II pro florenis XXXII.

Item magister Benedictus Deesy in Thatarlaka et Karachonfalwa quartas II pro florenis XX.

Item magister Paulus de Heltha in Bazna quartam I pro florenis XVIII.

Item magister Andreas de Enyedino in Bazna quartam I pro florenis XVIII.

Item dominus custos in Ekemezew quartam I pro florenis XXVIII.

Item magister Matheus de Waradino in Hozywazo quartas II pro florenis XXVIII.

Item magister Michael Cheryny in Ekemezew quartam I pro florenis XXVIII.

Item magister Michael de Zantho in Bogach quartam I pro florenis XXVIII.

Item magister Jacobus de Vienna in Prod et Darla[cz] quartas II pro florenis XXVIII.

Item magister Martinus de Sandorhaza in Bogach quartam I pro florenis XXV[III.]

Item magister Joseph habet Vezews, Zenthmyklos et Kapolna decimas medias pro florenis [XXVIII.]

Item dominus cantor in Sythwe quartam I pro florenis [XVIII.]

Item magister Johannes de Zenthmarthon in Sythwe quartam I pro florenis [X]XVIII.

Item magister Ladislaus de Zylah habet in Zenaweres quartas II pro florenis [XXV.] ||

[Item magister Nicolaus] de Zenthanna in Kwnd, Jewedych [quartas II] pro florenis XXIII.

Item magister Johannes de Megereche in Zenth Iwan et Ewrmenes quartas II pro florenis XXIII.

Item magister Petrus de Zathmar in Zelews quartam I
pro florenis XX.

Item magister Jacobus de Koloswar in Kewrews quartas II
pro florenis XXXVI.

Item magister Michael de Kerezthwr in Megyes quartam I
pro florenis XXVI.

Item magister Mathias de Illyeshaza in Megyes quartam I
pro florenis XXVI.

Item magister Emericus de Berekzaz in Zelews quartam I
pro florenis XX.

Item magister N. de N. in Mykezazya et Almas quartas II
pro florenis XXIII 1/II.

SUPER QUINQUAGESIMIS.

1496. feria quinta proxima post festum beati Andree apostoli ^{Első kéz. decz. 1.}
dominus decanus de pecuniis quinquagesimalibus presentavit
dominis de capitulo florenos XXXVIII et denarios XXXXI.¹⁾
In quibus prepositus habet quintam; cantor, custos, decanus
et scolasticus habent portiones. Cesserunt itaque ad partem
prepositi floreni VII minus denariis XII. Residuas autem pecu-
nias domini diviserunt inter se per singulos.

Item magister Simon de Cibinio per Heltha.

Item magister Bartholomeus per se.

Item magister Johannes de Lazo per se.

Item magister Matheus de Rakos per se.

Item magister Johannes de Olczna per Heltha.

Item magister Benedictus de Dees per se.

Item magister Paulus de Heltha per se.

Item magister Andreas de Enyedino per se.

Item dominus custos per subcustodem.

Item magister Matheus de Waradino per se.

Item magister Michael Cheryny per subcustodem.

Item magister Michael de Zantho per se.

Item magister Jacobus de Vienna per wgochensem.

Item magister Martinus de Sandorhaza per Andream.

Item magister Joseph per se.

Item dominus cantor per Heltha.

Item magister Johannes succentor per se.

Item magister Ladislaus de Zylah per wgochensem. ||

Item magister Nicolaus de Zenth Anna per se.

¹⁾ XXXVIII helyett javítva.

Item magister Johannes de Megereche per Heltha.
 Item magister Petrus de Zathmar per Bartholomeum.
 Item magister Jacobus de Koloswar per Rakosy.
 Item magister Michael de Kerezthwr per Nicolaum doctorem.
 Item magister Mathias de Illyeshaza per se.
 Item magister Emericus de Berekzaz per Rakosy.
 Item magister N. de N. per Zanthay.
 Item dominus decanus per se.
 Item rector scole per Joseph.

SUPER CENSU SANCTI MARTINI.

Első kéz. 1496. die in eodem idem dominus decanus de censu sancti
 decz. 1. Martini de possessionibus presentavit dominis florenos XXX
 et denarios XL. In quibus dominus prepositus habet tertiam;
 cantor, custos, decanus et scolasticus habent portiones. Venerunt
 itaque ex hiis domino preposito floreni XI et denarii XLVI.
 Residuas autem domini diviserunt inter se per singulos florenum
 I et orthones III, simul videlicet tam de quinquagesimalibus
 quam de censu isto sancti Martini. Qui domini has pecunias in
 dividendo simul composuerunt. Persone autem dominorum imme-
 diate supra sunt conscripte.

DIVISIO CAPRIOLORUM EODEM ANNO.

Negyedik kéz.	Item magister Bartholomeus habet in Phileisd. Item magister Johannes de Lazo habet in Zalathna. Item magister Matheus de Rakos habet in Ompoycza. Item magister Benedictus de Dees habet in Metesd. Item magister Paulus habet in Boborhaza.
Első kéz.	Item magister Andreas de Enyedino in Musinahaza. Item magister Matheus de Waradino in Naghorbo. Item magister Michael Cheryny in Olah Bwchard. Item magister Michael de Zantho in Kysorbo. Item magister Martinus in Dyomal. Item magister Joseph in Banya. Item magister Johannes de Zenthmarton ¹⁾ in Banya. Item magister Nicolaus de Zenthanna in [Banya.] Item magister Johannes Megereche in Pad, Repas. Item magister Mathias de Illyeshaza in [Banya.]

SUPER CENSU CONCEPTIONIS.

Első kéz. 1496. feria tertia in festo beati Nicolai episcopi plebani
 decz. 6. decanatus sedis Sebes presentarunt dominis de capitulo marcas

¹⁾ Nicolaus de Zenthann(a) helyett ugyanazon kéztől utána írva.

argenti XLVIII ponderis terrestris et has quidem marcas non in argento, sed in florenis puri auri puta pro qualibet marca singulos quatuor et medium florenos. In quibus dominus prepositus non habet portionem; sed cantor, custos et scolasticus habent portiones. Et licet plebanus de Alwyncz deberet deponere pro quatuor marcis censualibus florenos XXII, tamen quia illinc plebanus ille discessit, ideo presens census deficit in eisdem XXII florenis. Diviserunt autem domini pecunias presentatas per singulos octo florenos.

Item magister Simon de Cibinio per se.

Item magister Bartholomeus per se.

Item magister Johannes de Lazo per se.

Item magister Matheus de Rakos per se.

<Item magister Johannes de Olczna per Rakosy.>

Item magister Benedictus de Dees per se.

Item magister Paulus de Heltha per se.

Item magister Andreas de Enyedino per se.

Item dominus custos per succustodem.

<Item magister Matheus de Waradino per se.>

Item magister Michael Cheryny per succustodem.

Item magister Michael de Zantho per se.

Item magister Jacobus de Vienna per wgochensem.

Item magister Martinus per se.

Item magister Joseph per se.

Item magister dominus cantor per se.

Item magister Johannes de Zenthmarton per se.

Item magister Ladislaus de Zylah per Zanthay, <videlicet quatuor pro capellano et quatuor ad molendinum.>

Item magister Nicolaus de Zentanna per se.

Item magister Johannes de Megerche per Heltha.

Item magister Petrus de Zathmar per Bartholomeum.

Item magister Jacobus de Koloswar per Rakosy.

Item magister Michael de Kerezthwr per Nicolaum.

Item magister Mathias de Illyeshaza per se.

Item magister Emericus de Berekzaz per Rakosy.

Item magister N. de N. per Zanthay.

Item rector scole per Joseph. ||

SUPER CENSU SANCTI MART[INI.]

1496. in vigilia sancti Thome [aposto]li dominus decanus ^{Negyedik} de censu sancti Martini presentavit dominis florenos XXXVI. ^{kéz.} decz. 20.
In quibus dominus prepositus habet tertiam; cantor et custos,

necnon scolasticus (habent) portiones et dominus preposi[tus] pro sua tertia habuit florenos XII et domini reliquos florenos diviserunt ad partes infrascriptas.

Item magister Simon de Cibinio per se.
 Item Bartholomeus archidiaconus per se.
 Item magister Johannes de Lazo per se.
 Item magister Matheus de Rakus per se.
 Item Johannes de Olczana per Paulum.
 Item magister Benedictus de Dees per se.
 Item magister Paulus de Heltha per se.
 Item magister Andreas de Enyed per se.
 Item dominus custos per succustodem.
 Item magister Matheus de Waradino per se.
 Item magister Michael Cherini per succustodem.
 Item magister Michael de Zantho per se.
 Item Jacobus de Wyenna <in reposito propter candelas.>¹⁾
 Item Martinus de Zandor²⁾ per se.
 Item magister Joseph per se.
 Item dominus cantor per Paulum.³⁾
 Item Johannes de Zenthmarton per se.
 Item Ladislaus de Zylah, dominus Thasnadi accepit <pro capellano.>
 Item Nicolaus de Zenthanna per se.
 Item Johannes de Megericzye per Paulum.
 Item Petrus de Zathmar per Bartholomeum.
 Item Jacobus de Colwswar....⁴⁾
 Item Michael de Keresthwr.....⁵⁾
 Item Mathias de Illyezhaza per se.
 Item Emericus de Berekzaz.....⁶⁾
 Item N. de N. ....⁷⁾
 Item rector scole per Joseph.
 Item decanus per se. ||

SUPER [C]ENSU SANCTI MARTINI.

Negyedik
kéz.

In anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto feria sexta an[te].....⁸⁾ cives oppidi enyediensis presentarunt dominis de capitulo censum sancti Martini puta florenos

¹⁾ per Wgaczya kitörlése után betoldva.

²⁾ Sándorhaza helyesen.

³⁾ succentorem kitörlése után beírva.

⁴⁻⁷⁾ Üres hely.

⁸⁾ 25 mm. olvashatatlan.

LXXXVII[II]. In quibus dominus prepositus habet tertiam ; cantor, custos, scolasticus et decanus habent portiones. De quibus dominus prepositus pro sua tertia habuit florenos XXIX 1/π., et quilibet dominorum habuit florenos II. Adhuc restaba(n)t floreni XI 1/II, quos domini portario pro suo salario ass[ig]naverunt et addiderunt sibi florenum 1/II pro integra solutione.

- Item magister Simon de Cibinio per se.
- Item magister Bartholomeus archidiaconus per se.
- Item magister Johannes de Lazo per se.
- Item magister Matheus de Rakus per se.
- Item magister Johannes de Mvsna per Paulum Helten.
- Item magister Benedictus de Dees per se.
- Item magister Paulus de Heltha per se.
- Item magister Andreas de Enyed per se.
- Item ¹⁾ dominus custos per se.
- Item magister Matheus de Waradino per se.
- Item magister Michael Cherini per se.
- Item magister Michael de Herczek Zantho per se.
- Item magister Jacobus de Wyenna per capitulum <pro candelis.>²⁾
- Item magister Martinus de Zandorhaza per se.
- Item magister Joseph per se.
- Item dominus cantor per Paulum.
- Item magister Johannes de Zenthmarton per se.
- Item magister Ladislaus de Sylah per Wgacza florenos XVI, denarios....,³⁾ quos pro missis acceperunt.
- Item magister Nicolaus de Zenthanna per se.
- Item magister Johannes de Megeryczye per Paulum.
- Item magister Petrus de Zathmar per Bartholomeum.
- Item magister Jacobus de Colwswar per thordensem.
- Item magister Michael de Keresthwr per Nicolaum doctorem.
- Item magister Mathias de Illyezhaza per Benedictum bacca-laureum.
- Item magister Emericus de Beregzaz per thordensem.
- Item N. de N. per thasnadiensem.
- Item magister scole per Joseph.
- Item decanus per se.

¹⁾ magister *kitörölve*.

²⁾ pro cera *kitörlése után ugyanazon kéz későbbi betoldása*.

³⁾ A dénárok összege hiányzik.

SUPER DIVISIONE PARVARUM DECIMARUM OPTIONALIUM INTER [KYKEL]LEW.

Negyedik
kéz.
jan. 2.

1497. feria secunda post circumcisionis divisio decimarum
predictarum facta est isto modo :

Item .....¹⁾ dominus prepositus pro sua tertia habet possessiones [Gog]anfalwa, Waralya, utramque Kend cum Bala-[wasa]ra, Bonhnya, Bernard, Zenthmarthon,.... Zeepmezew, Zewlews, utra(m)que²⁾ Theremy, ...³⁾ [E]besfalwa.

Alie autem possessiones.....⁴⁾ [inter] dominos modo subscripto.

Husztí András levele.

1749. decz. 8.

Laudetur Jesus Christus !

Méltóságos Liber Bárá és Kedves régi

Jó Patronus Uram !

Nagyságod gratiosissime énnékem irt levelét az includált possessiók, portiók és praediumok distinctum registrumával és búza, szalonna és szilvabéli gratiájával együtt alázatos háládatos köszönettel elvettem és noha Nagyságod méltóságos uri személyéhez én az én kötelességemet eddig is megtartottam, mindazonáltal mostan is azt recognoscálom s ezután is, míg Isten éltet, szívemből kiszakadni nem engedem, hanem ha miben tudok Nagyságodnak és méltóságos uri familiájának szolgálni, telyes tehetségem szerént igyekezem.

Ugy vagyon ugyan, hogy engemet erre a nehéz munkára a káptalanban hamvában heverő, a két országnak megbecsülhetetlen kárára eddig veszendő félben lévő, penyész, moly és régiség előtte s megvesztegette leveleknek felolvasására, registrálására és jó statusban lehető helyheztetésére a méltóságos praepositus Castal uram ide hivattatott ugyan az elmúlt tavasz kezdetiben ; de én, kicsoda intimatiójokból cselekedte légyen azt a méltóságos praepositus úr, eddig nem tudtam, hanem a méltóságos Liber Bárá úr mostan küldött leveléből már vóltaképpen megértettem.

Igaz dolog, hogy ez a munka nemes és hasznos az országra

¹⁾ 10 mm. olvashatatlan.

²⁾ Innen kezdve az első kéz befejezése.

³⁾ 25 mm., ⁴⁾ 30 mm. kiszakadva.

nézve ; de én reám nézve veszedelmes és káros ezekre az okokra nézve :

A levelekben szüntelen való nézés miatt a szemem világa tapasztalhatóképpen tompúl.

A levelek megavultak, rothadtak, penészesek és bűdössek s orromat, számat és mellyemet eltöltvén a pora egészségemet debilitálták.

Semmi privatumomat concernáló dolgaimat miatta nem követhetem.

A prima Martii usque ad exitum Novembris 26 forintnál többet nem percipiáltam szolgálatomnak jutalmába.

Nékem szállásomért, ágyamért, ebédemért, vacsorámért, mosásért és megkívántató öltözetemért magamnak kellett fizetnem mind eddig az óráig, melyben most is adós vagyok.

Alkalmatlan börtben kell dolgoznom fa nélkül, tűz nélkül és szár középig való sárban kell uszkálnom ezen a sár fészek városon és úgy kell itt kinlódnom.

Én nem tudom, micsoda fizetést rendelt a nemes ország? Türi László uramnak irtunk iránta, de ő kegyelme semmit sem replicált.

A mi engemet illet, én bizony eléggé igyekezem és immár 3000 litterale instrumentumnál többet adtunk bé számban ; de ha nem fizetnek és semmit irántam nem provideálnak és alkalmas szállást és laboratoriumot a méltóságos Statusok nem rendelnek, tehát töllem is lehetetlen lészen subsistálni s a munkának incumbálni. Ezt az esztendőt ugyan igyekezem immár kitölteni, ha Isten segít, azután pedig kéntelen lészek renunciálni.

Nagyságod registrumban tött parancsolatit bár pünköszt tájban küldötte volna Nagyságod kezemhez, mivel *primo* : Fejér vármegyei alsógáldi és mindszeinti possessióiról Nagyságtoknak sok instrumentumok fordultak meg kezem között, melyeket indorsálván a Fejér vármegyei cistulában bétettem s már ott leszsz mind addig, míg elvégezvén az egész munkát vármegyék szerént registrálni fogjuk az eddig indorsált leveleket különkülön.

Secundo. Kamarási, vécsi és másutt lévő possessióiról is fordultak meg kezem között litterale instrumentumok ; de minthogy énnékem semmi parancsolatom irántok nem volt, tehát én indorsálva kit-kit a maga vármegyéje szerént tulajdon cistulájában eltettem.

Tertio. Találtunk Mikola familia divisionálisát régít, Sigmond király idejében emanáltat ; de még ezen familiának újabb instrumentumira nem akadtunk.

Quarto. A mi a Vitéz familiát illeti, én szedtem rendbe a Vitéz

familia leveleit ezelőtt két esztendőkkel Bikalon. Azt a familiát a régi időkben *Tamásfalvinak* hívták, nem *Vitéznek*, hanem Sigmond király Tamásfalvi Györgyöt (ki is a királynak ezeres kapitánnya volt) a nékie adott arany szarvas címeres diplomájában nevezte deák nyelven *milesnek* és a Tamásfalvi nevezet attól fogva változott *Vitéz* névvé. De annak a Vitéz familiának a méltóságos Kemény familiával nincsen condivisionalis coniunctiója. Bikalt is Hunyadtól szakasztotta el Sigmond király és úgy donálta miles Tamásfalvi Györgynek.

Quinto. Minthogy most rövid az idő és a Nagyságod embere is a szekérrel nem várakozhatik, tehát több írással Nagyságodat én is nem kívántam terhelni; hanem én Nagyságodhoz tartozó kötelességemre ígírem magamat, hogy valami instrumentum az én inspectióm és digestióm alkalmatosságával Nagyságod és méltóságos familiája részére előfordúl, én azokat külön registrumban vészem és Nagyságodat irántok tudósítom.

Ezeknek utánna Istentől örvendetes innepléseket és az újesztendőre szerencsés általmenetelt kívánván Nagyságodnak, maradok

a Méltóságos Liber Báró urnak,
mint régi jó patronus uramnak,

8. Decembris 1749.

alázatos, engedelmes szolgája

Károlyvár.

Husztli András m. pr.

P. S. Levelének titulusa feliben emelt ténta keresztét Nagyságodnak eszemben vettem, de engemet a méltóságos Reformatum Consistorium erőszakoson üzván ki ex consortio religionis suae, már kételen is, örömet is a Christus keresztét kell hordoznom etc.

Illustrissimo ¹⁾ magnificoque domino domino Adamo Kemény de Gyerő Monostor, salv. dign. tit. domino domino colendissimo et patrono omni officiorum genere colendissimo Alsó Gáld.

Közli : BARABÁS SAMU.

---

¹⁾ Külczím.

MAGYAR LEVELEK A XVI. SZÁZADBÓL.

— TIZEDIK KÖZLEMÉNY. —

Sombory Gergely levelei Nádasdy Tamáshoz.¹⁾

1.

Leuka, 1554. ápril 4.

Kegyelmes Uram, örökké való *hüvséges* (így!) szolgálatomnak utánna, énnekem parancsolt vala Nagyságod, hogy az ménes felől írnék Nagyságodnak. Mikor *Cháfordy* Nagyságodhoz mene azkort akartam írni, Nagyságodnak, de *ingen* nem tuttam mikor elment, azért én megláttam az ménest az Nagyságod parancsolatja szerint, mindenestül harmincznégy az ménes, de még egynek es nincsen *vemhe*, hanem valami hatot esmerünk, hogy tölgyelnek, hogy kiknek véljük Szent György napig megvemheznek (így!), hat vagy hét vagyon meddő benne, az egyik ez bőjtbe vetötte volt el *borját* és kettő holt meg benne. Nagyságod hatta vala, hogy Nagyságod hire nekül *mént* Kőszegbe ne bocsátanánk, azért ha Nagyságod parancsolna jó és ideje volna az *mént* Kőszigbe bocsátanunk, bátor csak kötelen, kire ha Nagyságodnak akarátja leszen, írja meg Nagyságod és agyon tanulságot belőle, melyik *mént* bocsássuk hozzájuk és mi módon, mert tугya Nagyságod, hogy az szekeres immár nem arra való. Mostan semmi nyavalyájok nincsen minden estve behajtják az majorba és korán hajnalba eresztik.

Az felséges Ur Isten tarcsa meg Nagyságodat nagy sok ideig.

Leukárull 4 die april Anno 1554.

servitor
Sombory.

K i v ü l : *Spectabili et magnifico domino domino comiti Thomae de Nádasd Judici Curiae Regiae majestatis etc domino mihi semper graciousissimo.*

2.

Leuka, 1554 ápril 23.

(Szokott köszöntés után.) Te Nagyságod megbocsássa, hogy ennek előtte a lovak felől Nagyságodnak nem írtam, mert Nagyságodnak it hon való dolgaiban voltam foglaltos. Én az ménes-

¹⁾ Ezekben a levelekben nincsen szó országos dolgokról, de a régi mezőgazdasági viszonyokra, az állat- és haltenyésztésre, a leukai vár, a kereszturi majorházak, malmok stb. építésére, s ezzel kapcsolatban a XVI. századbéli kézművességre nézve sok jellemző és tanulságos dolgot találunk bennök. Nyelvtörténeti szempontból is érdekesek.

seket minden nap meglátom, mostan tizenkettő vagyon vemhes benne, mind azok közöt es három vagyon *him vehem*, az többi mind *nóstyn*. Vadnak egynehányan kik tölgyelnek és hamar vemhesek lesznek, ugy annyira, hogy ez esztendőbe huszonöt vehemnél alább nem igen leszen, még ha nem töb. Ez jövőndő Pénteken két hete leszen, hogy az két mén lovat közöttük jártatjuk az te Nagyságod parancsolatja szerint. Reggel öt órán bocsátjuk közikbe és négy órán fogjuk ki, egy nap egyiket másnap másikat. Az szekeres immár nem jó ménbe, hanem az helyet az kis mén lovat jártatjuk köztök, kit én tőlem Nagyságod Posonbul küldött vala haza. Az hatalmas Isten tarcsa meg Nagyságodat minden javával.

Leukáról 23. april 1554.

V. S. M. D.

servitor
Sombory.

Kívül Nádasdy Tamásnak nádori czíme.

3.

Sárvár 1555 november 27.

Kegyelmes Uram stb. Hiszem hogy te Nagyságodnak udvarbiró uram is írt Leukáról az tók felől. Ezt írhatom te Nagyságodnak, hogy mikoron éjjel az nagy eső lőn, akkor mind udvarbiró urammal *Kereszturat* voltunk ot egyik tónak töltésében el vin (így!) az nagy tó épen megmarada az *felugromon* igen ment, onnat Szeredán menénk be Leukára, az *felugromon* felette nagy vize ment az nagy tónak, ugy annyira, hogy még Leukán nagyobb annál el nem ment, az töltésnek semmi nyavalya nincsen, hanem az *felugromot* hogy meg pallották alá, hova az víz le megyen, annak az pallásnak végét mind fel szaggatta, azért el nem vitte, hanem azon helyen vannak. Errül Nagyságod megértheti minémü nagy viz volt, hogy az fűrésznél, ki hid az *Gyöngyösön* által vagyon az hidnál mind széltébe folta az gyepet, az káposztás kertet azonképen, az fűrészt erősen beöntötte, az keresági széna inkább vizbe volt. Az méneseket fel nem hajthattuk, hanem az téгла szénbe kellett szoritanunk addig mig az víz megszál. Az vemhek jól vannak, azok es kiket Sárvárral hoztanak jól vannak és szépen vannak, az *him vemhek* jól vannak, de egyik meghala, megdagadoza, semmit nem tudánk neki tenni, sem zabot sem kevertet nem öt; az apró *kaczola vemheket* es kifogatá udvarbiró uram, mert igen meg hitvánkoztak vala. Az gradics felit be csináltattuk, az ivó tón oly nagy viz volt, hogy az *felugromán* el nem győzött menni, hanem az felugrom felől az szegleten, hogy be ment az víz, de

semmi szakasztást nem töt, hanem innét kiül mosot el az töltésben, ki nem árt az tónak felette, mostan es nagy viz vagy on benne. Isten tarcsa meg te Nagyságodat mindek javával egészségbe nagy sok ideig.

Sárvár 27 novembris anno 1555.

servitor
Sombory.

Kivül a szokott czímezés.

4.

Leuka 1556. aug. 29.

Kegyelmes uram stb. stb. Az én kegyelmes aszonyom és kegyelmes uram jó egészségbe vagy on, mely jó egészséget kívánok te Nagyságodnak es mint kegyelmes uramnak lenni. Ma jöttem be Kereszturról, mikor az német tábor eloszla. Bizony az, hogy te Nagyságodnak keves kárt töttenek, de az szeginségnek eleget töttek, jóllehet, hogy az es te Nagyságod kára, de mind az es türhető. Csak az Ur Isten tarcsa meg ti Nagyságtokat az szegin országgal egyetembe, kit hittel hiszünk.

Kegyelmes uram, azt irhatom le Nagyságodnak az it való myrül, hogy immár az nagy... meg... egynéhány... csinálták¹⁾ rajta, mostan az ácsok gerendáit faragják az kőmiesek vasazák (?), Antal mester másod magával követ farag, az *kohnyán* (így!) nem mielhetnek, mert még az rud vasak nem készek, mihelt készek lesznek ottan ahoz kezdenek. Az várasbeli tó jól birja magát tele, az kalastrom rakva gabonával, zab es több vagy on benne Vc. köbölnél.²⁾ Az ivó tó jól vagy on, csak hogy még nem tele. Az nagy tónak csövekiben XII. vertek fel, még az töltése nem kész de ennek utánna es naponként érte leszünk, töltettjük. Az kereszturi tónak kész az csapja, az reket es egybe rakták de még it Leukán vagy on. Az ménesek es vemhek jól vannak, szépek. Mostan égetnek ismét *egy pest téglát*. Az várhoz való réteket mind megkaszáltattuk és fel vetettük szépen, hanem csak az *bonnyai rétet* nem kaszáltattuk meg. Hétbe kelve ezt es meg kaszáltatjuk.

Isten tarcsa meg te Nagyságodat mind az én kegyelmes aszonyommal és kegyelmes urammal egyetembe nagy sok ideig jó egészségbe.

Leukáról költ 29. augusti anno 1556.

perpetuus servitor
Sombory.

¹⁾ A kipontozott helyek a papiros szakadása miatt olvashatatlanok.

²⁾ Ennek az értelme nem elég világos, mert a következő (5. sz.) levél szerint a »kalastrom« is halastó volt.

5.

Lenka 1557 január 17.

Kegyelmes uram stb. Az te Nagyságod parancsolatja szerint mindgyarást felmegyek *Kerestagba* és az én kegyelmes uram fürdő kádát meg csináltatom az mérték szerint, mennél hamarébb lehet és ő nagyságának mingyarást aláküldöm. Kegyelmes uram az várba az csatornakut *felyth* (így!) vágja minden nap négy török, az töbi ismét az levernyen vágják az tömlöczt. Az vemhek jól vannak, szépen bánnak velek, de nem olyan öregek, szálások mint ennek előtte, valami dolok, jólehet tartások bizony jól vagyon. Az várasbeli öreg kaczola vemhek igen szépek és jól vannak, az ménések es jól vannak, semmi nyavalyájok nincsen. Fát az fűrészhez minden nap hordanak, ez ideig mind az tavaly vágott fát hozták, hanem mostan Pwperger azt mondá, hogy jó immár azt vágni és ugyan vágják, az tavalyit továbbra tarcsuk (így!) mikor nem lenne jó vágni. Az várasbeli kis tó jól vagyon, mindennap lékelik, az *kalastrom* es jól vagyon, az *Ivó* tó es jól vagyon, mindennap lékelik azt es. Ez héten az mész kemenczénél fát vágatok, hogy mikor hertelen kelletik legyen, az szeginségnek es könnyebb mostan, hogy nem mint ennek utánna, a mikor töb dolgok leszen, egyéb dolgok es, kik volnának, hozzá látunk. Az kegyelmes Isten tarcsa meg te Nagyságodat, mind az én kegyelmes urammal egyetemben nagy sok ideig.

Leukárul 17 januarii anno 1557.

servulus
Sombory.

6.

Leuka 1557 julius 4.

Kegyelmes uram stb. stb. Aszonyom ő nagysága és az kegyelmes uram tegnap ebéd után jutottanak ide Leukára egésségben. Te Nagyságod a napokba irt vala egy levelet, hogy *Borostyánba* küldeném, onnat a mi válasz jöne Szent Miklóstra aszonyomnak ő nagyságának küldeném. Az levelet mingyarást elkültem, az választ es mingyarást aszonyomnak kültém, de ő nagyságát nem találták az levéllel, hanem ma ismét visszahozták és te Nagyságodnak vitték. Az it való dologról azt irhatom te Nagyságodnak, hogy az párkány karóit mind fel állattuk az mérés szerint, két felől az kapu helye melyékét jól fel fonták, öreg vesszővel es temérdek fonása vagyon. Az kőmiesek elvégezték az kő lábakat, hanem immár el bontattam az új *kohnya* felit és azon raknak, az falnak egyfelől mi héa volt fel

rakták, hanem mostan egyik boltot keztek rakni, az nagy toronba mely házak vannak meg pallották spontolt deszkával és szépen bevakolták. Az Nagyságod házának job szerét megpadimentomozták, téglá egy (sic!) fogya, hanem ma avagy hónap hoznak Sárvárrul padimentumot, mingyarást megcsináltatom. Meszüink elég vagyon, ez elmúlt héten égettek egy kemenczével, téglát ismét mostan égetek egy kemenczével. Az tömleczet megcsinálták és az grádics alatt. Mostan mind ácsok¹⁾, kőmiesek, téglavetők haza mentenek az aratásra. Az ménesek, vemhek szépek és jól vannak, az tók es jól vannak, esőnk gyakran vagyon, még igen keveset kaszáltathatunk. Az szőlőket megmielték, Istennek akarattyából jól mutatják magokat.

Az hatalmas Isten tarcsa meg te Nagyságodat mind az én kegyelmes aszonyommal és kegyelmes urammal egyetemben sok ideig minden bódogságba.

Leukáról 4. julii anno 1557.

Te Nagyságodnak örökké való szolgája
Sombory.

7.

Leuka 1557. september 26.

Kegyelmes uram stb. Ennek előtte es kellett volna irnom te Nagyságodnak, de vártam az időt, hogy mindenről bőeben irhatnék te Nagyságodnak mostan az it való dologról, hogy az kőmiesek igen mielnek, régen be rakták mind az két háznak gerendáit, annak ajtaját es kivágattam és az ajtó ragasztót be rakattam. Immár annak felette egy álást raktanak az es kész, hanem még egy álás kely, mingyarást megboltozzák, az toronra ajtókat csináltatok Ferencz uram akaratyából, kibe kölest, kibe az könhön (így!) gabonát rakom, ne áljanak iresen. *Pwperger* meg könyebült vala, fel es jöt az várba fen járt, ma negyed napja háromszor lelé az hideg. Bizony igen fedettem reá, hogy fen járt, tegnap hajnalba szegin meghala, ma temeték el. Az tók mind jól vannak, az váraasi haltartóba és az ivó tóba Ferencz uram küldé Sárvárrul halat, bele bocsáttam. Az nagy tó és az kereszturi tó rekeninek mostan meczetek léczét. Hiszem hogy Bertalan uram te Nagyságodnak irt az ott való tók dolgai mibe állanak. Itt Leukán az it való pintérekkel köttetem az hordókat, hogy legyen mind az vár szükségére s mind az soproni dézsmára, a bronsot vágatok és vonatok, mennél bőeben lehet, mert sokra kell, vagyon immár vont, kész abroncs alkolmasul. Ennek utánna

¹⁾ Betű szerint: *awchok*.

es semmit hátra nem hagyok benne, mert annak mostan vagyon ideje. Az Nagyságod szőleje szépen vagyon az Jewernye (így !) felét megkapáltattam ismét de éretlen, nem csak ot, hanem egyebütt es azonképen vagyon, hiszem hogy nem leszen édes borunk mint tavaly. Az kereszturi major házakot csináltatom, négy házat egy kamorát, abul egy *árníkszéket* ki. Immár meg gerendáz-ták, az szarufa ülőit (?) mostan csinálják, szarufáját annak utánna faragják, hogy minden hozá tartozóval a mi szükség, kész legyen és ecze(r)smind kivigyék sindelét es meg hattam, az szeginségre vetetem, csinálják lassan a mikor hozzá érkeznek, azonképen léczit es csináltatom. Szénánk ez esztendőbe alá való leszen, mert egy fakaját (így !) meg veré az eső. Énnekem anyi tehetségem nem vala, hogy felvetethessem a sok esőnek miatta, még kaszálatlan es vagyon benne, nem mertem meg kalasztatni (így !). Hiszem, hogy az Ur Isten immár jó időt ad, minden nap érte leszek. Az szeginség igen vet, mert Istennek hála időnk jó vagyon neki. A mi kevés földünk volt it ben immár el vettettem mind, ugy mint buza, ros vagyon L hold, ha földünk volna neki többet vethetnénk, de tugya te Nagyságod, hogy it ben nincsen. Kereszturot is vettettem száz holdot, többet vettettem volna, de magunk nem lőn neki akor, hanem ismét értettem (így !) vagyon, hiszem Istent, hogy az héten elvégezhetem, ha időnk leszen neki és te Nagyságodnak megírom mind az számát. Az ménesek, vemhek jól vannak, semmi nyavalyájuk nincsen, az réteken járnak. Az téгла kemencze meg éget, mostan azal raknak, vagyon ismét egy kemenczébe való égetlen, azt es meg égettetem ; az mész kemencze es megéget, azzal raknak az másiknak es követ vesznek és mostan rakják. Kültem te Nagyságodnak az it való kertéből baraczkot és körtélt *Zelenkát* de keves lőn rajtok. Te Nagyságod énnekem irt vala, hogy küldenék Nagyságodnak *Ur gombát*, immár elfogyott, a mi vagyon es nem szépek, a minémüt találtathattam te Nagyságodnak kültem, ha addig meg nem veszne.

Te Nagyságodat tarcsa meg az hatalmas Isten minden javával mind az én kegyelmes aszonyommal és kis urammal egyetembe, nagy sok ideig, hozza meg az Ur Isten te Nsgodat egészségbe minden jó szerencsével, kit engegyen Atya, fiu, szent Lélek Isten. Amen.

Ex arce Leuka 26. septembris anno 1557.

Az te Nagyságod örökké való szolgája

Sombory.

8.

Keresztur 1557 október 10.

Kegyelmes uram stb. Azt irhatom te Nagyságodnak az várbeli mirül, hogy immár az kőmiesek az rakást felrakták, hanem szombaton marada egy kevés el benne, hiszem, hogy azt es Hétfőn délnek előtte el végezik, mingyarást az *árkosát* csinálják és *boldozák*. Igen sietünk vele, mert az idő rajtunk vagon. Mikor az boltozást el végezik mingyarást megirom Nagyságodnak. Az *kohnyára* való ablakok és sáfár ház szoba rostélyra reá szegőtem, ez héten hét rostély leszen készen, mihelyen az boltozat (így!) elvégezik mingyarást az rostélyokat csináltatom az falba, miképen Nagyságod parancsolta, hiszem Istent, hogy az kohnyán főzhetnek ez télen, anyéra megkészi. Az ménesekről azt irhatom Nagyságodnak, hogy ez elmúlt héten egyik meghala, felette ag volt, sem télbe sem nyárba magát jól fel nem vehette, afféle régi *kaczolák* még vannak, kik ösztövérek mostan es, jóllehet higye Nagyságod, hogy ételek felől meg nem kellett volna halni, de az idő nem szolgált neki, annak az vemhe es *fél huson* vagon. Irtam vala ennek előtte es Nagyságodnak harmad avagy negyed levelembé, hogy egyik *vehem árvájá marat vala*, miképen az anya csak ledült, megholt, semmi nyavalyát nem ösmertük, *annak az vemhe him vala*, mind az ménes közt járt semmi nyavalya nem volt. Nem tudom mi nyavalyája történt, egy regel csak megholt, akor hon nem voltam, Vala ismét egy *ag kaczola*, ennek az vemhe kaczola vala és kicsin, azt mind anyával egyetembe befogatám mert igen meghitvánkozott vala, végre az vemhet ugyan az majorba vitetém, tejet adattam neki, még sem éle, hanem meg hala, az anya mostan az kaczolák közt jár, az többi Istennek hála jól vannak. Ha Nagyságodnak ellene nincsen, immár nem várok sok időt neki, hanem az vemheket befogatom, csak várom az kötőfékeket és az ménest mingyarást felhajtatom az majorba.

Továbbá parancsolja énnekem Nagyságod, hogy megírnám mennyi vetést tétetem volna. Azt irhatom Nagyságodnak, hogy immár vetetem Kereszturot buzát, rosot, árpát, *kopasz tönkölt* IIc. VI. holdat. Buza vagon, ki ugyan hold számot teszen Ic. VIII. hold, ros vagon XXXV. hold, őszi árpa vagon VI. hold, kopasz tönköl, kirül Nagyságod irt vala vagon VII. hold. Még Isten segítség lévén Kereszturot vetethetek rosot XXX holdot, egyebet többet nem, mert földünk neki nincsen, ot ben ismét vetettem mind buzát, rosot L holdat, ha földünk löt vóna neki, ot ben es többet vetethettünk volna, de ezekbe es sokat vetettünk *tarróba*.

Énnekem parancsolta vala te Nagyságod, hogy az Pupergernél való szerszámot mind be szedném, az registrumát Nagyságodnak küldeném, az mását nálam tartanám. A mit találtam holta után nem késleltem, hanem mind szép szóval s mind haraggal ki vöttem, kinek mását Nagyságodnak kültem. Irtam vala Nagyságodnak, hogy első betegségébe az szerszámokrul micsoda emlékezet (így!) sőt vala, mingyarást fel irtam és az mássát Nagyságodnak kültem.

Tegnap igen késen hozák Borostyánbul Kinspergerné aszonyom levelét, ma én magam kivittem Kereszturra és onnat kültem Nagyságodnak.

Az hatalmas Isten tarcsa meg te Nagyságodat mind az én kegyelmes aszonyommal és *kis urammal* egyetembe, egységbe, nagy sok ideig.

Ex Keresztur 10. októbris anno 1557.

Te Nagyságodnak örödké való szolgálja

Sombory.

9.

Keresztur 1557 október 17.

Kegyelmes uram stb. Tegnap estvére jöttem ki az várból, az boltának egyikét megvégezték, a mint Nagyságodnak megirtam, az másik boltnak es kész az *árkosa*, de az eső el üzé őket tegnap rólla, de ha Isten üdőt ad hozzá, szorgalmatos gondot viselünk reá. Ma Ferencz uram elmene innét, emlékezém az szőlő szedésrül, azt mondá, hogy irt Nagyságodnak felőle és Nagyságodtul még semmi válasza nem volna, agyon Nagyságod tanuságod énnekem belőle, mert az szeginséget nem tart-hatom, nagy káros nekik ennek utánna. Más az, hogy immár ideje s'kora, ebbül te Nagyságodtul választ várok, az *kőmiről* hamarnap bőeben irok Nagyságodnak.

Isten tarcsa meg te Nagyságodat mind az kegyelmes aszonyommal és kis urammal egyetembe egységbe nagy sok ideig.

Ex Keresztur 17 októbris anno 1557.

servitor
Sombory.

10.

Keresztur 1557 november 9.

Kegyelmes uram stb. Az várbeli dolgokról azt irhatom Nagyságodnak, hogy immár az *kohnya* kéménét teljességgel elvégezték, oly magasan rakták, hogy nem sokba az toronnak az gombját éri, hiszem, hogy füstös nem leszén. Mostan a fűtő

kemenczét rakják, ma egyiket elvégezik, mingyarást az másikat rakják ismét, az fűtő ház ajtót ki vágatám, ajtót csináltattam reá, mostan azon járunk ki az rostélyok készek, de mindenkoron be rakhatják azt, mikor egyéb szüksége kész leszen es az háznak, hanem mostan főképen az kemenczékel sietetek, azt mingyarást befedetem csak deszkával, mert az sindelezés alatt nem esik, ismét sietetek az apró kéménekel mert ha megfagy azon nehéz mielni, még csak egy egy ember *magassánira* rakták fel. Az ház fedésről azt irhatom Nagyságodnak, hogy tegnap elvégezték mind az szarufázását, ennek utánna mindennap léczezik, sindelezik, mennél hamaráb lehet elvégeztetem, mert az idő rajtunk vagyon.

Az vemheket kifogattam, ugymint tizenötöt, mert egyik is még meghala a kaczolában, kettőt hattam az ménes közöt benne, mindenik jól vagyon, abrakot adatok nekik, az ménest felhajtattam az *kerestagi* majorba, ez ideig mind kün hálattam az réten az sarjun, élések jó vagyon, minden éjelre embert attam örzeni, a mig kün ehetnek mind kün hálatom.

Az borokrul az(t) irhatom Nsgodnak, hogy Röthön mind az *Pukhamar* szőlejével, ki bor számot teszen töb nem löt XII hordónál, annak egyikét Bécsbe az Nsgod házához kültem, Kereszturat és mind az Knafelibe löt XX hordó bor, fives borok nekül és veres bor nekül, azokba es kettőt kültem Bécsbe az Nsgod házához, kettőt kültem *Kapuba*. Ezeket Istennek kegyelmességéből mind helyére rakatám az belső várba, ismét az leukai szőlőbe löt az Nsgod uj szőlejébe XII cselre, melyet három részbe szedetem és három általagba töltetem, az minémü jó fája vagyon, ha az Isten *edejét* agya esztendőre sokal többet ad.

Továbbá kegyelmes uram az *hegyvámot* mostan szedetem Kereszturon, ma elvégezik, az leszen mindenestül XVI hordóval.

Mostan kültem Bécsbe, az Nsgod házának tiz szeker jávor, tölj (így!), veres fenyő deszkát és rámának való tölj léczet, mely szekerek csak keveset vihetnek az időnek, utnak gonosz voltaért, az deszkában még it maradot, minden szekérhez czédulát attam, tölj deszka vagyon XXX, jávor deszkát viszek (így!) XXXXVII, veres fenyő XXX, tölj léczet LXXXVII. — Mihelen el végezik az hegyvám szedését mingyárt azokat es behordatom, ami ennek utánna mibe álljon ismét Nsgodhol hamar nap megírom. Az hatalmas Isten tarcsa meg Nsgodat mind az én kegyelmes aszonyval és kis uramval egyetembe nagy sok ideig.

Ex Keresztur 9 novembris Anno 1557.

servitor perpetuus
Sombory

11.

Keresztur 1557 november 21.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utánna azt irhatom Nagyságodnak az leukai dolgokról, hogy immár mind az két sütő kemencze és mind az két kémén kész, az sindelezésnek es nagyub része kész. Immár az rostélokát csináltatom be az ablakokba és ajtókat csináltatok az falba, de az belső sütő házra és az *kohnyára*, annak szobájára, sáfárházára mostan csináltatom csak fából ajtót, mert faragott kövünk nincsen, az nem nagy munka leszen, ha mikor faragott kövünk leszen, hamar berakhatni, az kohnya tüzhelynek es faragott kő kellene, de nincsen, hanem azt es mostan hamaráb voltáért csak fából rótatom fel. Azon igyekezem, hogy mennél hamarább lehet bele költözhessenek. Az vemhek jól vannak, de csak hogy ez elmúlt héten egyik meghala, az állásban csak reszketni kezdet, eldült és megholt, semmi nyavalyáját nem ösmertük, köve volt. Az ménesek es jól vannak, Sárvárrul hajtanak XXX ménest, azoknak csináltatám meg ismét az téгла szént, ot vannak, jók, semmi nyavalyájok nincsen.

Jöttem vala ki Kereszturra, hogy az szeginségtől bort vegyek Nagyságodnak és mingyárást megfizessek nekik. Szombaton reggel hogy ehez akarok vala kezdeni csak az várból hirünk jöve, hogy az *Lewernyén* (igy!) az török őrizőknek tüzetől meggyuladott volna az Levernye, mind benne égtének volna az rabok, ezt halván minden dolgomat hátra hagyván besietek. Ezenképen esett, elő álomkor ugy mint kilencz és tiz óra közbe valami képen az őrizők ágya gyuladott meg szombatra *viradólan*, attul puska *palazkjok* gyult ismét meg, ebbül támadot, sokan voltanak rajta, de mint olyan *aszu* fának semmit nem tehettek, hanem mind tövéből ki éget, az rabok es mind porrá löttek, tizenhatan voltanak, Isten ugy atta, hogy Nsgod jobbágya akkor egy sem volt benne, a mint tuggyuk az raboknak öte Nagyságodé volt, kettei *Chány uramé*, hete *Zalay Kelemené*, kettei *Giczy Farkasé* és *Giczy Jánosé*.

Az ácsok mostan mind Leukán vannak, ez el mult héten mind fát vágattam velek, az szeginséggel es azonképen, *tölj* fát gerendáknak *büön* és fenyőfát *büön*. Ismét *tölj* fát hordónak, kiben leszen háromszáz hordó, de még azt mind meg nem hasogatták, hanem csak valami ötven hordónak valót hasogattanak meg, ennek utána rajta lesznek minden nap. Ismét vágattam hordó fenéknek való fát, szarufát és tengelyfát *büön*. A mint Ferencz uram előmbbe atta az három fát es megvágatám 17. novembris az kut gerendelyének, melyet Nagyságod parancsolt vala és *Memorialéba* atta vala Nagyságod, hiszem, hogy jók lesznek.

Ma jöttem ismét ki az várból Kereszturra, hónap Istennek akarattjából megveszem a borokat az szeginségtül és megfizetek nekik, nem késem semmit, hanem besietek.

Az hegyvámot es behordatom, semmi féle bor it kün nincsen, hanem csak az vöt bor leszen, azért es érte leszek Isten akarattjából nem késlelem, hanem helyére bevitetem.

Az hatalmas Isten *métóltassa* (így!) megtartani te Nagyságodat mind az én kegyelmes aszonyommal és kis urammal egyetembe egészségbe, nagy sok ideig minden nagy bódogságba.

Ex Keresztur 21. novembris Anno 1557.

servitor perpetuus
Sombory.

12.

Leuka 1558 február 10.

Kegyelmes uram stb. Értem az te Nagyságod levelét, melyet ir énnekem Nagyságod, hogy Isten az időt elhozván, mingyárast az szántáshoz kezdhetnék, adég mind ekének, szántó vasnak, talyigának gongyát viseiném és elő készítettém. Amint te Nagyságod írja annak mostan vagyon ideje, csináltattam volt annak előtte es valami taligákat, ismét többet csináltatok, eke gerendelyeket mostan csináltatok, az szántó vasakat es mostan csináltatom, a mi ahoz szükség azonképen. Érte leszek, semmit el nem *siketlek* az Nagyságod parancsolatjában. Ennek előtte nem sok idővel csépettem vala egy zab asztagot Kereszturat, hogy azzal vetessek, mert eszembe juta az őszi vetés, akkor es az mag miat igen megbusultunk vala, de nem lőn jó vetni az zab elég es vala, az eső hogy érte volt meg veresült vala, nem merem vetni hadni, hanem az várba hordatom és mostan ugyan ott Kereszturat csépletek egy árpa asztagot, szépen betöltetem helyére, mihelyen azt elvégezik mingyárast ismét vetni való zabot csépletek az es legyen készen, hogy mikor az ur Isten elhozza az időt csak fel mérhessük és vethessük.

Ma hozák Nagyságodnak második levelét, kibe parancsolja Nagyságod, hogy mingyárast az négy tón való házat megtisztítatnám, minden szükségét megszolgáltatóm, ajtaját, pléhit, kemenczét, padát mindent megcsináltatnék. Mostan es tiszta az ház szépen, nem sok ideje, hogy megtisztítatam vala, ajtaja, padgya mind készek, mind lakat alatt tartom, de ismét mingyárast az Nagyságod parancsolatját értvén ujban megtisztítatom, kemenczét meg rakatom, valami szüksége, fogyatkozása leszen mindennek előtte gongyát viselem, megépítem, megcsináltatom, a mint Nagyságod parancsolja.

Irja Nsgod, hogy mikor eljönnek mind szalonnát, sajtot, vaját, lisztet, bort kezekbe agyak és ő magok kölcsék, amint Nsgod énnekem parancsolja úgy cselekszem, valamikor eljönnek mindeneket kezekbe adok.

Irja Nsgod hogy nem lenne talán mit mivelnie, hogy deszkák nem volna. Nem tudom kegyelmes uram micsoda mivet mivelnek, de még vagy fenyő deszka, tölj deszka és veres fenyő az deszkás házban. Nem várom az időnek meglágyulását, hanem adég Istennek akaratyából *bőön* akarok hordatni az fűrészfát, kétszer immár igen *bajmolunk* (így!) az fűrészen, hogy *megeresztenőjük*, de még szerét nem tehattuk, mindazáltal ha ennél kemineb idő nem lesz, hiszem Istent, hogy hamarnap megered, érte es leszek.

Az ménesek és öreg kaczola vemhek és az apró vemhek mind jól vannak.

Az várasi haltartóba hozattam vala *dýeres Yaz kezeget* (így!) le, ismét pontyot L, kinél it az földön én jobat, öregbet nem láttam, ezek benne vannak, öreg lékek vannak rajta. Nem sokat ösmertem, hogy megholt vóna benne.

Az hatalmas mindenható ur Isten *méltóltassa* megtartani te Nagyságodat mind az én kegyelmes aszonyommal és urammal egyetembe, egészségbe nagy sok ideig minden bódogságba.

Datum ex arce Leuka 10 februarii 1558.

Ti Nagyságtoknak öröké való szolgája

Sombory.

13.

Keresztur 1558 junius 2.

Kegyelmes uram stb. Keden jöttem ki az várból, aszonyom ő nsga engedelmeből, legyen Istennek hála mind aszonyom mind kis uram ő nagyságok jó egészségbe vannak, mely jó egészséget kívánok Istentől mindenkor kgdnek es lenni. Azt irhatom te Nagyságodnak az leukai dolgokról, hogy az kőmiesek igen rakják az házakat az kalastrom mellett, annira fel rakták, hogy immár az ácsok meg gerendázták, az gerendán felyül raknak és az ó likakat vakolják, még az Jakab házat nem gerendázták meg, amok es mind szépen készen vannak gerendái csak fel kell rakni, de az töbi mind gerendázva vagy, mostan szelemen fát és koszorufát faragnak, az kovács házat megfették deszkával, a mint Nsgod parancsolta, az pintérek dwgát (így!) hasogatnak és faragják és egybe rakják. Az leukai uj szőlőt meg gyomláltatom, karóztattam és megkötetem Kereszturat és Röthön meg gyomláltatom, ennek utánna Isten segítség lévén meg-

karóztatom, kötetem immár annak ideje, legyen az ur Istennek nagy hála mind ot ben s' mind it kün mind tavaszi, őszi vetésünk szépen és jól vagyon, csak borunk mutatja *fél részént* magát. Mostan hordatom az major ház fáját, nem késnek, ide jönnek az ácsok és mingyarást hozzá kezdenek, elég fájok vagyon, annakül meg nem szükülnek, kivályképen it kün. Mostan az szántás dolga és az szőlő mi dolga vagyon előttem, Istennek kegyelmességéből gondot viselek reá, jólehet it nem késhelem, hanem be kel az várba mennem, de ismét ki jüvök és minden it kün való dolognak es gongyát viselem. Az tón it kün nem mielnek, hiszem hogy Bertalan uram *bőeben* irt te Nagyságodnak felőle.

Az hatalmas Isten *métóltassa* meg tartani te Nagyságodat nagy sok ideig mind az én kegyelmes aszonyommal és kis urammal egyetembe egészségbe, nagy bódogságba, hozza meg Isten te Nsgodat az ő kegyelmességéből jó egészségbe.

Datum ex Keresztur 2 junius 1558.

Te Nagyságodnak örök szolgája

Sombory.

Tegnap estve hozták aszonyom ő nsga levelét, ma igen korán elkültem én magam emberétől.

14.

Leuka 1558 október 13.

Kegyelmes uram stb. Tegnap jöttem be Kereszturról, az Nsgod szürését elvégeztem, hanem immár az *máslás* vagyon hátra, melyet mostan csinálnak mind az *knefeljel* egyetembe Kereszt (így!) löt Nsgodnak tiszta bora XIV hordóval, olyanokkal mint Nsgod láta, annak felette ismét hat uj hordó *gradicosos bor* löt. Mostan az szeginség szed, ez jövő héten kezdem az hegyvám szedését. Hétfőn vagy keden, adig betakarják borokat. Én magam rajta leszek, hogy vétek ne essék benne. Az ot való dolgokról azt irhatom Nagyságodnak, hogy immár az négy tóra szabadon megyen az viz az városi tóbul, ugy annyira, hogy egy *kerek molnot* elhajthatna... alkalmasul, annak felette Harka felől es alkalmas viz jöt az esővel, ugy annyira, hogy az tók előtt vagyon mind szélébe az halászó helyen fél réffnyi viz, *annem* (így!) kiszebül hanem éjel napal többül, hinném Istent, hogy nem sok időre, ha Nagyságodnak az akarattja *meghalasithattja* (így!) Nsgod. Ferencz uram még nem jöt vala Kereszturra, mikor én el jöttem, volt száz szekér, kik mind követ hoztanak az udvarba, annak felette ismét vannak, kik az pinczét

ássák, ezekkel vagyon Nagy Albert, Ambrus deák kapui és Forian ispán bogyuzlai és Márton deák kövesdi. Az ácsok róják az házakat az fűrészen meczet fábul, immár sasait és ajtajit mind fel állották (így!) volt az kapufelinek mikor onnat eljöttem es róják vala. Sárvárrul küldé Ferencz uram egy kőmiest, ki faragó követ vegyen Sárvárra valót, az tót kőmiesekben es ketten voltanak vele, egyéb miest es attunk volt, ezek Nyéken vesznek követ ajtónak, ablaknak, netalán csak ma es el végeztek, annyira szükség volt az öreg kő, azt *vitten viszik* Sárvárra, az öt való dolgokról Nagyságodnak mostan ezt irhatom.

Aszonyom ő nagysága mind kis urammal egyetembe Istennek kegyelmességéből jó egészségbe vagyon, hónap akar ő Nsga menni Sárvárra. Az kőmiesek az mint Nsgod parancsolta igen csinálják az pinczéket, az csatorna kut kész, gyantárfákat csináltak bele, immár csak az borokat kel oda hánni, az toron aljában es raktak az ajtót mostan csinálják, amint mondja Filep még nem sokba egy hét bele telik az megkészülésébe, mennél hamaráb lehet megkészítik. Aszonyom ő nsga parancsolattyából ma követ hordattam az röthi tóra, hónap es hordanak mind szombaton, hónap két kűmies megyen alá, kik az *sertelest* (így!) rakják. Ismét vitetem apró miest kik a mi héa vagyon az töltesnek, a mint Nsgod parancsolta meg tölcsék és az *sertelesnek* az fundamentumját megássák. Mi magunk es hozzá látunk, sietünk vele, hogy ha történet szerint víz jőne reá, nem árt-hatna neki.

Az ácsok *rekeneznek*, immár az ut mellett való *rekenbe* kevés vagyon, megrekenezték, lécezték, annak utánna ismét az másikat lécezik. Tegnap estve fogták meg az pisztrángos tót aszonyom ő nsga parancsolattyából, negyed napig hagyá, hogy rajta tarcsuk az vizet ismét el bocsássuk. Az fűrészek meczik az léczet mint Nsgod parancsolta. Egyik pintér hordókat csinál, másik fenyőfát hasokat (így!) *lajtnak* az Nsgod parancsolatja szerint. Az mész kemenczét mostan rakják, azzal sietünk mert Kereszturra s mind az várba szükség leszen a mész.

Az hatalmas Isten *méltoltassa* megtartani te Nsgodat mind az én kegyelmes aszonyommal és kis urammal egyetembe egészségbe nagy sok esztendeig.

Leukáról 13 októbris anno 1558.

Te Nagyságodnak örökké való szolgálja

Sombory.

15.

Leuka 1559 január 17.

Kegyelmes uram örökké való szolgálatomnak utánna mostan te Nagyságodnak azt irhatom az it való dolgokrul. Karácson után semmi miesünk nem volt az kapuköz csinálásán, azért az fáját hordattam mostan es mindennap hordatom az szeginséggel, hogy mindenestül akkor ne szorulnánk reá és az szeginséggel egyéb dolgait el ne *hagyatnójok*, jólehet Ferencz uram azt irta vala, hogy a héten mind az ácsokkal egyetembe ide Leukára jöne, várom mindennap. Bizony szép és jó fákbul leszén. Az *kalugyer ácsok* csak hárman mielnék mert az egyik megvágta az lábát, mostan ot alat az N. fűrésznel faragnak fenyő és *töljfat* az malomnak, az *iveg* ablak csinálók az ablakokat csinálják, az pintérek egy néhány uj hordókat állatanak fel, de az egyik pintér egy hete vagyon hogy elment, hanem csak az egyik miel, mostan hordót csinál; az *tislerek* asztalokat csinálnak, mert az ablakrámákat mindenütt elvégezték. Jeget eleget tétetem, az palánkon kiül az vár oldalán két vermet ásattam, harmadik ismét alat az *kerben* vagyon, az falukon es lesznek, Kereszturat es két veremmel tétetem, anekül az udvarnál ismét két vermet ásattam Szombaton, hiszen hogy edég azokat es berakták. Irt vala Nagyságod az egékről (így!), boronákról, ha az ur Isten időt *nit* abul dolgunk nem halad. Az vemhek jól vannak, elég kövérek, az ménések azonképen, semmi nyavalyájok nincsen, egyéb *baromfiak* es mind jól vannak, Kereszturat *ganéztatok*, késen kezdhettem, mert az ökrök csak szalmát öttek, a mi kevés széna vagyon Kereszturot azt az vetésre hattam, akkor nagyob szükség leszén. Tegnap estve *Kinspergerné* aszonyom küldé egy levelet, kérete, hogy Nsgodnak küldeném, azért im Nsgodnak kültem.

Az hatalmas Isten tarcsa meg te Nsgodat mind az én kegyelmes aszonyomal és kis urammal egyetembe egésségbe nagy bódogságba nagy sok jó esztendeig.

Datum ex arce Leuka 17 januarii anno 1559.

Ti Nagyságtoknak örök szolgája

Sombory.

16.

Keresztur 1559. január 24.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utánna tegnap estve jöttem ki Leukáról, ma it leszek hónap ismét bemegyek, Istennek segítségéből ez héten ha valami eső nem leszén

avagy gonosz idő, it Kereszturat el kezdetem az szántást, vetést. Ennek előtte es igyekeztem rajta, de higye Nsgod az idő it semmiképen nem engette, minden szerszámokal készen voltunk, csak az idő mulattatta. Immár ha ilyen időnk leszen szorgalmatosak leszünk. Leukán az *miet* még el nem kezdtük azért az fáját hordatom, az *kalugyerek* mielnék mind ács, mind pintér, tislerek, az fűrész jár jól, havak oda be nagy vagyon, dere (így!) nincsen, gonosz ut vagyon. Mikor ki jövék doctor uram ada egy levelet, hogy Nsgodnak küldeném, melyet mingyarást elkültem.

Az kereszturi tókrul azt irhatom Nsgodnak, hogy az nagy tón az alsón nagy viz vagyon, az *felugromon* igen megyen. A mint Nsgod parancsolta volt az árokját megtisztítottuk az nagy tónak es honat az viz bele mene. Még innét reá nem fogtuk az vizet, hanem abbul Nsgodtul várunk. Erössen be tömték az csapot, Harka felől igen jöt reá az viz. Immár az halászó helt mind el fogta és minden felől ki vetet belőle, mostan es igen jöt reá az viz. Az leukai tókról egyebet nem irhatok Nsgodnak, jól vannak.

Tarcsa meg Isten te Nsgodat mind az én kegyelmes aszonyommal és kis urammal egyetembe egésségbe, minden javával, nagy sok esztendeig. Költ Kereszturról 24 januarii anno 1559.

V. M. S. D.

servitor perpetuus
Sombory.

17.

Keresztur 1559 márczius 12.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utánna az én kegyelmes aszonyom és kis uram Istennek kegyelmességéből jó egésségbe vagyon ő nagyságok. Ma ebéd után indul aszonyom ő nsga Sárvárra, mind kis urammal egyetembe én es ma bemegyek az várba, ot minden dolgot helyén hadván és meglátván nem kérem, hanem ide ki jövök Kereszturra. Minden ot ben való dolgokrul, mind it kün valókról nagy bőséget irok Nagyságodnak. Itt kün sok dolgaink lesznek ez héten, kivályképen azért kel it lennem. Irtam Nsgodnak ennek előtte egy levelet, kiben irtam vala, hogy a *Kinspergerné* aszonyom czéduláját az levélbe Nsgodnak külttem. Nagyságodat kérem mint kegyelmes uramot, Nsgod megbocsássa sietségembe ugyan nálam *felettem* volt, melyet im mostan Nsgodnak megkülttem.

Az hatalmas Isten *métóltassa* megtartani te Nsgodat stb. stb.

Datum ex oppido Kereszt (így!) 12 marcii anno 1559.

servitor perpetuus
Sombory.

18.

Keresztur 1559. márczius 15.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utánna azt irhatom Nagyságodnak, hogy aszonyom ő nagysága mind az én kegyelmes urammal kis urammal egyetembe jó egészségbe vagy, tegnap es mind ebédig az halastón volt kün mind kis urammal egyetembe ő nsga, az halászatot nézte. Az tóban igaz elég hal vagy, minden féle hala jó, az *kwljwy* (így!) tóba es tegnap bocsátottunk halat, hiszem kegyelmes uram, hogy Ferencz uram Nsgodnak mind az halászat felől s mind az halak, halastók felől bőséget irt. Keden jöttem ki Leukáról az ólta ben nem voltam aszonyom ő nsga it lévén, de gyakorta emberem jöt onnat, ma es. Azt irhatom Nsgodnak az ot ben való dolgokrul, hogy immár az ácsok fel verték mind az malom karóit, mint annak előtte *Pwperger* csinálta volna az karókat, hiszem hogy két *singel* vöttek ők aláb, immár mostan az derekát rakják az malomnak, mingyárást sindelezik, annak utánna kerekít, egyéb hozá való szerszámit, kiket immár egybe csináltak, ugy rakják fedél alatt helyére, vagy mind sindelek, szegek, léczek... Nagyságod hogy Posont volna két bokor kő immár... az kő szükség leszen, mert koron... kel csináltatni¹⁾ de Ferencz uram azt mondá, hogy vannak Bécsbe azokat es alá hozattya, ha penig mind az bécsi, posoni it alat volna, hogy ember válogathatna benne, annál jobb volna, de nem tudok mint irni arrul Nagyságodnak, mert kegyelmes uram erre nagy kő nem kel, mint az Rábára, mert ez felyül csapó malom leszen. Az pintér mostan lajtokat csinál, az borokat nem vevé le az seprörül, azt mondá, hogy nem jó mostan, hanem mikor *megujul* akkor leszen jó, akkor le vetetem vele, hordai készek. Az tislerek az ajtókat csinálják, immár szépeket csináltak, az aszonyom ő nsga házába való ágy es kész, az iveg ablak csinálók semmit nem mielnek, hanem várnak csak Nagyságodtul, én tőlem kéretnek vala, én Nsgodra halasztottam, csak immár Nsgodtól várnak, valamint Nsgod velek teszen, az töbi igen mielnek.

Az ménes jól vagy, még fel nem hajtattam, nappal kün járnak, éjel szénát adnak nekik, az *vemhek* es jól vannak, hanem egyik *kaczola vehem* meghitvánkozot vala, immár az es jól leszen, ugyan magam tartattam azt, szépek lesznek az *him vemhek*, az másik *kaczola* vemhet az ménes közé bocsáttam volt ki semmi... nincsen, mint szintén az töbinek... vagy²⁾.)

¹⁾ A kipontozott helyeken vízfoltok miatt olvashatatlan szavak vannak.

²⁾ Vízfoltos helyek.

Mind az nagy tót és az pisztrángos tót, röthi tót meg fogattam az halászatért, mindenikben nagy viz vagy on, mint lesznek mint álják az vizet ennek utánna es tudására adom Nagyságodnak. Ma hozák az Nsgod levelét, kiben írja Nsgod, hogy *Bottyány* uramhoz külgyek *oltó ágakat*, a mint Nsgod parancsolja, mikor Isten idejét elhozza gongyát viselem. Írja Nsgod, hogy az oltoványokat ki ásatnám és az kertekbe, szőlőbe ásatnám el. Egy esztendőbe még Leukán anyi oltovánt és jobat nem tudok mint tavaly, de kegyelmes uram mostan még ez idén nem lesz en jó kiásni mind, mert igen sebesek vannak benne, kik még nem *forradhattak* erőssen, a mellett ismét sok jó vagy on, immár mind beköttetem az melynek szükség volt, de ha Nsgodnak akarattya volna csak az jóvát *ásnójok ki* mostan, az többbit *hadnójok* esztendőre, hogy nőnének, mind ismét bekerteltetem őket, de ugy legyen mint Nsgod akarja. Az kereszturi udvart az kapu felet való házakat megszarufázák, léczezni, sindelezni kel. Ma küldé Ferencz uram ácsokat Leukára az kapu közt csinálni, Nsgodnak mostan ezt írhatom.

Tarcsa meg Isten Nagyságodat stb. stb.

Datum ex oppido Keresztur 15 marcii anno 1559.

Te Nagyságodnak öröké való szolgája

Sombory.

19.

Keresztur 1559. augustus 2.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utánna, ma hozák az Nagyságod levelét, Adan uramnak szólót melyet mingyarást lovon kültem *Sőjtörre* az Nsgod parancsolatja szerint. Hétfőn jöttem volt ki az falukra Ferencz uram hagyásából az rovás beszédésére, ez három nap aban jártam melyet alá küldök Sárvárra Ferencz uramnak. Én magam es nem késen kegyelmes uram, hanem hónap be megyek. Az mely majorsága it Kereszturot Nagyságodnak volt mindenféle ben vagy on, az *filesi* és kereszturi dézma azonképen, hanem csak valami kevés maradék vagy on kün, kit hiszem, hogy ma behoznak. Vagy on Kereszturot Nsgodnak őszi, tavaszi *majorsága* mind dézmával egyetembe be rakva asztag huszon négy XXIV.

Az ácsok igen mielnék. Immár az *molnot* meggerendázták, szarufázták, mostan léczezik. Tarcsa meg Isten Nsgodat stb.

Kereszturrul 2 augusti anno 1559.

Nagyságodnak örök szolgája

Sombory.

20.

Leuka 1559. augustus 26.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utánna, tegnap hozák az Nagyságod levelét, Érsek uramnak ő nagyságának szőlőt (így!), melyet mingyárást Érsek uramnak kültem. Ma estve fele hozák válaszat, melyet *Twlok Lászlótól* Nagyságod (nak!) kültem.

Jöve ma ebéd után *Twlok László* az palazkokkal, hogy innét aszonyomnak ő nagyságának, az mely bort it ő nsga ivot, vinne benne Nsgod parancsolattyából. It létébe Nagyságodnak tudására attam vala, menyi el költ volna az aszonyom borában, úgy mint két *elő arasz*, az bor azonképen állott, mivel aszonyomat ő nsgát fel vártuk, sem hittük, hogy valami bán-tása legyen, vagyon ötöd napja az bor *nyulóvá lón*, úgy anyira. hogy nem aszonyomnak ő nsgának való, más borral mingyárást megtöltetem, de nem kel tartani, mind az ideig semmi nyava-lyája nem történék. Volt más bora es aszonyomnak ő nsgának, melyet Sárvárról hoztak vala, az palazkokat abul töltém meg, annak az héát ismét jó borral töltetem meg. Im mostan kegyel-mes uram az *kereslagi* réten kaszáltatunk mind a mai napig még sok vagyon kaszálatlan benne, ez el mult héten, az melyet kaszáltanak vala, fel győjtötték, egyebüt való réteket meg kaszál-ták, hanem az *bonnyai* rétben marat kevés kaszálatlan, tegnap és ma ot gyűjtöttek szénát. Az mész kemencze mostan ég, Keden hiszem, hogy kész leszen. Az malom igen forog, de az fűrészes nem. Csötörtökön voltam Kereszturat, az *kalugyerek* igen mielnek, az liszt padot egybe szabták, kész az alja, mostan az belső kerekeket csinálják, az papházába mielnek, Kereszturat egy kemencze téglát égetek, azt immár ki hánták, mostan másik kemenczét raktak, nem tudom ha el végezhetek. Továbbá kegyel-mes uram én meg irtam vala Sárvárra Nagyságodnak, mikor az tislér és az *slozar* (így!) alá ment vala, levelet es irtak vala ő magok es az ő szükségjeiről, melyet Nsgodnak kültem vala, nem tudom ha elfeletkezék róla Nsgod, ők immár óránként Nsgod-tul várnak az indulásban, az husz forintot fl. XX, meg attam nekik, az Nsgod parancsolattya szerint, attam annak felette Kereszturat az ácsoknak fl. VI., az szekeret es megszerzem nekik, mikor Nsgod indulásokat parancsolja.

Tarcsa meg Isten minden javával Nsgodat egészségbe nagy sok ideig mind az én kegyelmes aszonyommal és kis urammal egyetembe.

Datum ex arce Leuka 26 augusti anno 1559.

Ti Nagyságtoknak örök szolgálja

Sombory Gergely.

21.

Keresztur 1559 október 7.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utánna ennek előte es irtam volna Nsgodnak az borok felől, de azt vártam, hogy mind *be kelljenek* és Nagyságodnak számán irhassam meg. Az *Knafeljbe* (igy !) löt Nagyságodnak soproni *csebre*l bora hatvan LX. cseber bor, melyeket szép hordókba töltöttem kilenczbe, mind a kereszturi szőlőkben töb Nsgodnak sem löt tizenöt cseber bornál, azokat két hordóba töltöttem, ismét gradicsost, ki bor számot teszen, jöt (igy ! jó helyett) kettőt csináltattam, *máslást* ismét két hordóval, örömetst töbet csináltattam volna *máslást*, de igen kevés törkölye lön az szőlőnek. Az az hogy az Nsgod szőleiben löt mindenestül, ki bor számot teszen tizenhárom hordó bor, *Róthön* egy csepp sem löt, annak felette ismét löt Nsgodnak it Kereszturot hegy vám bor XVIII. hordóval, kikben valami kevésel töb vagyon másfélszáz soproni csebernél. Még vagyon valami kevés kün benne kiknek egy csep borok sem löt, kiken nem tudom, ha mostan megvehetem, ismét löt *Kőhalmon* Nsgodnak két hordó bor, hegyvámra XIV cseber, *Róthön* egy hordóval VIII cseber, mindenestül ez idén Nagyságodnak szőlei borai és hegyvám bor löt XXXIV. hordóval, melyeket immár be vitettem az várba, hanem a hegyvám borokba maradott még it két hordóval. It Kereszturat kegyelmes uram minden vetését, buzát, rozst elvégeztem Nsgodnak, hanem csak valami kevés árpát kel vetetnem. Az *kalugyereket* még el nem küldhettem az Nsgod parancsolattja szerént, mert valami *prédikátorjok* jöt volt közikbe, azért nem jöhettének, hanem mára várom ki őket, hónap el inditom. Az tóval, házakkal igen sietetünk, az mely miesek rajta vannak mindennek fizetünk minden nap. Mind az csap dolgáról hónap, mivel hogy még ki nem vehettük az csapot és mind egyéb dolgok-rul bőeben irok Nagyságodnak.

Az hatalmas ur Isten éltesse, tarcsa te Nsgodat mind az én kegyelmes aszonyommal és kis urammal egyetembe egésségbe nagy sok ideig minden bódogságba.

Datum ex oppido Keresztur 7. októbris 1559.

Vestrae S. M. D.

servitor perpetuus
Gregorius Sombory.

22.

Keresztur 1559 november 10.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utánna te Nagyságodnak azt irhatom az it való dolgokrul, az alsó nagy tó jól vagyon, elég viz vagyon benne, mind két fele ki feki igen szépen, mindennap kerülöm, én meg holt halat benne nem láthattam, még sok héa vagyon az *felugromnak*, jólehet nagyot telék az esővel. Az olasz igen méri az kertet, ez héten mikor az fergetegtül mihettek mind ásatta az vermeit, de még egy szálat sem ültetett, hanem a jövő héten akar ültetni, a mint tölle értem. Az kémén melyékét meg sindeleztettem, mostan barom álast csináltattam az udvarban, az bolt felit es megfedettem, az pincze gátort el nem végezheték, az idő nem engedé, Sárvárra hivatá alá Ferencz uram küfaragni az olaszokat, követ es vittek nekik, meszet es vitetett Ferencz uram Sárvárra.

Az malomra egy bokor kőnél többet nem hozának, hanem Leukáról hozattam ki az két követ, az es jó leszén, azt mongya André, egyik bokra immár kész faragott, melyiken az *szita* leszén, másikat az leukait ma keztek faragni. Tegnap meghozá János deák az vasakat Bécsből, de az csapnak kettő héa volt, három korong rudvasat csináltatott, Leukán mostan csinálják az karikákat. Andrét még tegnap mingyarást be kültem az vasakkal Leukára, hogy megigazittassa őket, mert nem teczenek neki, higgye Nsgod mindenképen érte vagyunk, egyik rostélt meg csinálták az Bécsbe valót el hagyattam velek az töbit az malom vasai kedveért.

Az malom silipje árokját feljül, amint megjezette André, meg ásattam, ez héten azoknak fizettem, az más héten ismét az alját ásatom, azonközbe meg faragják az más bokor követ es. Ez héten az három gerendelyen mielték az ácsok, vésték és igazgatták azok es készek és az malom felit pallották meg annak utánna, kettei az molnároknak segítettek faragni, Leukáról hoztam volt ki nekik az csákánokat, kiket ot csináltak vala. Az malomnál való tó jól vagyon, az kovácstón semmit nem mieltettem ez héten, mert az időnek mivoltáért keves mivesim voltanak, irtam Ferencz uramnak, hiszem, hogy ez jövő hétre feles miest küld s'mind az malom árokját s'mind az tót elvégezem Isten akarattyából. Az soproni dézsmára való hordókat ki hozattam, hónap az pintér es kijön, én magam belátok egy kevésbé hónap, ismét ki sietek az más hétre az malom dolgaért. Leukán is az tók mind jól vannak, mind az ivó tónak s'mind az rőthi tónak elég vize vagyon, de semit nekik nem ártot az

eső, meg jártam őket. Az pizstrángos tót még sem fogattam, nem merem, hanem csak kevés vizet tartok benne. Hiszem hogy ma az ménes pásztor házát meg sindelezték, az pallásnak es nem sok héa vagyon. Az ménes vemhek jól vannak, hónap be megyek az várba, ot nem késem ki jövők, mingyarást Nagyságodnak minden ot való dolgokról bőeben irok. Vasárnap az kalugyereket alá akarnám küldeni Sárvárra, immár eczert (így!) akartam alá küldeni de semmiképen reá nem vehettem őket, valamint ez uttal járok velek, mostan es kétségem benne, Nagyságodnak mingyarást megirom.

Isten tarcsa meg Nagyságodat mind az kegyelmes aszonyommal és kis urammal egyetembe egészségbe nagy sok ideig.

Költ Kereszturat estve Szent Márton nap estin anno 1559.

Te Nagyságodnak örök szolgája

Sombory.

23.

Keresztur 1559. november 21.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utánna, én Szombaton jöttem ki az várból, mind ménesek, vemhek jól vannak. A mint Ngsod nekem parancsolta vala az malom kerekeit Leukán befedtettem. Parancsolja Nsgod, az mely viz az belső várból kü foly az *kohnya* előtt való boltra, hogy ne hadnám az boltra folni. Én ma bemegyek, jólehet az ácsok hazamentenek vala, de hiszem edig ismét meg jöttek, mingyarást csatornára vetetem, ne áztassa az boltot. Annak felette az kohnya előtt való boltot is befedetem, amint Nsgod parancsolja. Az *ivótó* jól vagyon, Ferencz uram irta vala, hogy Nagyságodnak az akarattya, hogy az ivótót el bocsássa és az *iwatját* (így!) az röthi tóba hordatná. Az mely lajtok it voltanak bevetettem, mostan csinálják, kasokat es vetetem, ha az leszen Nsgodnak akarattya, hogy el bocsássák, csak az *iwatba* valami kár ilyen idővel ne lenne.

A mint ennek előtte es megirtam vala Nsgodnak, *Markó* ispán az röthi tóba küldött vala 5 héán öt száz V.^o *ponth fiat* (így!), azt mind egy lajtba, talám mind eben sem volt tiz egy-egy arasznyi, hanem mind öregb, anyi hal igen el törődött volt, sok holt meg benne, mostan es hal. Ferencz uramnak azt irta volt, hogy anyi holt meg benne, hogy kevés viz volna és bűdös volna. Nem tudom, ha Nsgodnak es irt róla, de meg higye. Nsgod aban elég viz vagyon, nem bűdös, tiszta, ugyan számba vöttem benne. Annak utánna halat nem hoztanak bele, hanem immár az kereszturi tóba hoztanak, két lajttal az malom előtt való tóba, aban es elég

holt meg, hogy megtörődött az hal egymáson, maga ugyan kasokba hányattam, először egy éjel hattam nyugonni, azért ugyan sok holt meg benne. Pénteken estve hivatám fel az *kalugyereket* ismét, hogy Sárvára készüljenek, azt mondág (így !) hogy ugyan nem mennek. Én meg mondtam az Nsgod akarattyát, hogy el küldöm őket minden szerszámokkal Sárvára, megháborodának rajta. Azt mondák, hogy Nsgodat megkeresik érette. Én azt mondtam nekik, hogy az Nsgod dolga megkésik ha fel mennek Nsgodhoz, hanem mennének alá Sárvára, értenének Ferencz uramtul, micsoda miet kellene mielniük. Arra végezék, hogy elmennek Sárvára, megértik, szekeret szerzetek nekik, Szombaton reggel értek küldek, tehát el mentenek Nagyságodhoz, immár nem tudom Nsgodnak mit mondtak Szombaton én minden szerszámát, vasait kihoztam az malomnak, hiszem hogy ez héten megereszthették volna, de *Hegykőre* kellették tegnap ketteit küldenem, nem tudom melik csap nem álja meg ot az vizet, azért irta Ferencz uram, hogy oda külgyem őket, mostan oda vannak. Az malom kövek mind készek, az árokját es megásattam mind felyül s' mind alól, immár csak az követ kel egybe helyheztetni és kerekeket fel csinálni. Az molnár háza fájának es kevés héa vagyon, minden fáját ki hozattam, az malom kerekek fedésének való fában es hordattam, még az héten ki hozák az töbit es. Az nagy tóban it nagy viz vagyon, de még közel sem megyen az *felugromon* hozá látunk mindenkor. Ezeket akarám megjelenteni Nsgodnak mink kegyelmes uramnak. Isten tarcsa meg Nsgodat stb. stb. Datum ex oppido Keresztur 21. novembris 1559. Vestrae S. M. D.

servitor perpetus
Sombory.

24.

Keresztur 1559. december 1.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utánna Ferencz uram hivatott vala Sárvára alá, hogy a mi szükség lenne mostani készültre Leukáról, mindent élémbe adna. Én Hétfőn voltam Sárvárot, az *kohnyát* igen csináltatja az piaczon. Immár kültem mind sindelt deszkát alá, de sok deszka megyen reá, mostan is meczetem, a mit meczetünk mingyarást alá küldöm. Az várból Csütörtökön jöttem ki, az tislert, az lakatjártót és az iveg ablak csinálót Szeredán kültem alá Sárvára, hogy ami oda szükség mindennek mértékét vennék, it fen csinálnák. Az iveg ablak csinálót azért kültem, egy láda iveget attam alá neki, hogy Sárvárat az mely ablakok romlottak, ugyan ottan megfoldozza, vittek vele kilencz ajtót, annak felette egy szekér iveg ablakot

és egy szekér rámát, három agyat, negyediket nem vihették, mert nem gyantáros még, hanem itt fen gyantározzák meg, úgy viszik alá, ezeket mostan mind fel csinálják.

Az ménesek, vemhek jól vannak, még az ménes mind kün járt, az tók es jól vannak, mostan hordnak halat az röthi tóba, immár háromszor hoztanak, elég vize vagyon, mostan penig mind többül, hozzá látatok. Kereszturat az két kerek malom kész, forog, de még az stomf kereke nem kész, mostan csinálják, két fele vannak, az molnár házát es csinálják, fáját mind meghozattam, molnárunk itt nincsen, hanem az Lőrincz az *Kaluger* hozzá látott, eresztette meg, hanem ha Nagyságodnak ellenére nem volna az leukai molnárt hoznám ki, kit Rohoncyrul hozattam, talám azonközbe találunk oda be es, mert immár mindennap ez hasznot hoz, kár ember nekül lenni, azért ki hozom az molnárt. Irtam vala Nagyságodnak, hogy az ott ben való malom kerekeit befedtettem, ez it kün valónak es meghozattam fáját, de még nem fedhetik be, mivel hogy az stomf nem kész, miheljen azt el végezik és az molnár házát, ottan befedetem mint Nsgod parancsolta. Mostan fedetem kegyelmes uram Leukán mind az *kohnya* felit s' mind az kohnya előtt való bolt felit, hiszem ez két nap elvégezik, az csatornát megmutattam, meghattam az ácsoknak csinálni. Én magam es bemegyek, nem késem itt. Parancsollja Nsgod, hogy az hordókat jó helyre rakatnám, melyek marattak meg az soproni dézmátul, ott benn három hordó marat, ma érte kültém. Itt Kereszturat es vannak benne, jóllehet *árnék helyen* voltak, de mind *együe* (így!) hordatom ma őket, szépen fára be rakatom. Az dézmát tegnapelőtt végezték, hiszem, hogy Nsgodnak tudására vagyon, ma küldöm be a várba. Az *kalugyer pintérek* tegnap jöttek ki Sopronból, az pulyai tisler Balást Sopronba kültém volt, *Sárkány* uram pinczéjére valami ajtókat csinálni, immár elvégezték, tegnap jöttek meg, hagyá Ferencz uram azokat es alá Sárvárra küldenem, mingyarást el küldöm. Itt az tók jól vannak, elég *vizek* vagyon, még az *fel ugromra* nem megyen az viz.

Isten tarcsa meg Nagyságodat, mind az én kegyelmes asszonyomval és kis uramval egyetembe egésségbe, nagy sok ideig minden bódogságba, hozza meg Isten Nagyságodat egésségbe.

Datum ex oppido Keresztur 1. decembris Anno 1559. Vestrae S. M. D.

servitor perpetuus
Sombory.

25.

Keresztur 1559. december 8.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utánra nem tudom ha meg atták Nagyságodnak gyakorta irtam minden héten én Nagyságodnak mind várbeli dolgokrul, mind kereszturi dolgokrul. Én Szerdán estve jöttem ki az várbul, akkor hozák Nagyságodnak leveleit mind nekem, mind az kalugyereknek, melyet nekik megattam. Én es szorgalmazhatom őket az *mire*, higyje Nsgod mostan héába idejeket nem mulattják, igen mielnek mindenik, Sárvárra az pintér immár vágot fát es az öreg hordónak, mostan es vágja mindenkor, *segédet* adok neki. A mi szükség volt Sárvárra mindennek mértéket vötték, alá kültem volt őket, a mint Nsgodnak megirtam vala és azal sietnek. Az ménesek, vemhek jól vannak, egy vala mind az *vemhével* hitván benne, mind az vemhével ki fogattam, ben tartatom, még mind kün jártattam őket ilyen időn, az mén ló es jól vagyon. Az Jakab házában meg csináltattam az kemenczét, mindenképen immár bele költözhetik. A mint Nsgod parancsolta, vala mind az kohnya felit s' mind az bolt felit befedtettem, az boltra meg csináltattam az csatornákat es, mint Nsgod parancsolta. Az tók jól vannak, az röthi tóba horgyák az halat. Hónap én innét ismét bemegyek. Az malom it igen forog, az molnár házat es felrakják ez két nap, azután sindelezheti. Még az *stomf* nem kész, hanem azután akarják csinálni. Irtam vala Nsgodnak az rohonczi *mónár* felől, ha ide Kereszturra hoznám, Nsgod semmit nem ira, én Nsgodrul várok, jólehet ot ben es kellene, más molnárt es bocsáttam, de még el nem jöt. Az tók jól vannak, it Kereszturat elég vizek vagyon, de még az alsó tónak nem megyen az *fel ugromján*, maga az csapon igen kevés viz zavarkodik csak. Az *olasz kertész* elég fát ültet, az szőlő hegyből oltovánt es ásatot egy néhányat, annak felette egyéb féle vad fákat es sokat ültetett. Ez el mult héten mene Sárvárra, mostan oda vagyon. Isten tarcsa meg Nsgodat mind az kegyelmes asszonyommal és kis urammal egyetembe egésségbe nagy sok ideig.

Datum ex oppido Keresztur 8. decembris anno 1559. Vestrae
S. M. D.

servitor perpetuus
Sombory.

26.

Leuka 1559 december 11.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utána én Szombaton jöttem be Kereszturról, hiszem hogy elvégezték azon nap az molnár házának az fel rovását, mind szarufája, sindele, lécze készen vagyon, hamar el végezhetik immár. Annak utána *Andre* azt mondá, hogy az *stomfot* csinálja fel mingyarást. Annak es egyéb héa nincsen az kerekénél belől valóját mind fel csinálták, azután az kerekeket fedik be és mingyarást az *hámor csinálni* jöhetnek, vágattam fát es az hámornak, ma hordatok meg benne. *Andre* azt mondá, hogy az kovács tugya micsoda fa kell neki, olyant vágassak, addég meg hordassam, hogy idejek ne mulljék rajta. Az kovácsot ki kültem az erdőre, *ön* maga mutatta az fákat, mostan hordatom. It ben ménések, vemhek jól vannak, az tók es jól vannak. Bizony hogy az röthi tó *felugromán* nem foly a viz, de elég vize van. Az alakban holtak es meg, de nem felettéb.

Az kalugyerek igen mielnek, a mint Nsgod irta én es igen szorgalmaztatom őket, nem mulattyák idejeket héába, mindenik igen miel mind Sárvárra. Hanem az pintér járt kü az erdőre, fát kereset és vágot, hordattam es meg immár benne, az töbit es hordatom. Ez elmúlt héten es irtam vala róla Nsgodnak, de az igen öreg hordónak való fát azt mongya, hogy it *soholt* az erdőkön nem találja, kit én akor eszembe annyira nem vöttem volt. Irt vala Nsgod az pintér szerszáma felől, hogy ládát csináltatnék neki és lakat alatt állana, kinek kulcsa az pintérnél lenne. Még az soproni dézmára nem ment vala, mikor az szerszámnak ládát csináltanak, kulcs alatt vagyon mind. Tegnap estve hozának *Kinsperger* uramtul levelet, melyet én Nsgodnak kültem.

Az hatalmas Isten tarcsa meg Nsgodat mind az én kegyelmes asszonyommal és kis urammal egyetembe egészségbe, nagy sok ideig, hozza meg Isten Nsgodat jó egészségbe.

Költ Leukán 11. decembris anno 1559.

Ti Nagyságtoknak örök szolgálja

Sombory.

27.

Keresztur 1559. december 17.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utána én tegnap estve *késen* jöttem ki az várbul. Azt irhatom Nsgodnak, hogy az *kalugyerek* igen mielnek, az tislerek csináltak apró noszolákat,

egyegy embernek valót hatot Sárvárra Ferencz uram hagyásából, mostan székeket és egyéb féléket az mi szükség csinálnak. Az iveg ablak csináló ismét sieti csinálni az ablakokat Sárvárra. Az lakatjártók csinálnak pántokat az ajtókra, melyeket alá vittek Sárvárra, az közbe ismét egyéb féle aprólékokat, kik oda alá szükségesek, gyakorta adok nekik *segítet* (így!) es az kovácsokban, higye Nsgod heába idejeket nem mulattyák, hozzájuk látunk és szorgalmaztatjuk. Az ménest immár behajtottam az istálóban *mindvégik* (így!) saraglyájok vagyon, it күn ismét lábán való jászlok, ki hun szereti ertet (?) szabadon járnak, hogy az kerben voltanak és mig az hideg és hó nem lőn, hogy látám nem találnek annit ennük (így!), oda es szénát vitettem volt éjjelre hányattam nekik. Az vemhek es jól vannak, Leukán az tók mindenik jól vannak. Az molnárt mind ez ideig es ki nem hozhattam, mert valami adóssági voltanak күн az után es járt, annak felette az molnon es volt valami igazítása, hanem ma hattam kijönni és háza sem volt volna it күн, jólehet még nem kész az molnár ház, valami remek (?) sindelezetlen még benne, ki nem sok munka. Itt is mind befették az malom kerekét s' mind az silipet, az malom forog, de még az stomf nem kész, hanem mikor az molnár házat el végezik ugy csinálják fel. Hiszem, kegyelmes uram, hogy nem sok üdőt veszen az stonf es anyira hozzá készültek csak a molnár házat végezzék el, mingyarást az hámor csinálni viszem be őket, a mint te Nsgod parancsolta. Az minémü fát mutatott az György Kovách vágatnom az hámor-nak, meg vágattam és meg hordattam. Annak felette az vár előtt es ki fák valának aban es hordatott alá, felül semmi dolgok nem mulék, kerekének való deszkáját es régen önmagok meg-meczek az malom deszkáival együtt, ki az fűrészén vagyon Leukán. Az kereszturi tók es jól vannak. Mostan ismét Ferencz uram vitet sindelt, léczet, deszkát alá Sárvárra. Ma hattam ott benn, hogy elindítsák.

Te Nagyságotat az hatalmas Isten *métóltassa* megtartani mind az én kegyelmes asszonyommal és kis urammal egyetembe, egésségbe nagy sok ideig, hozza meg Isten Nsgodat nagy jó egésségben.

Költ Kereszturat 17 decembris anno 1559.

Ti Nsgtoknak örök szolgája

Sombory.

28.

Leuka 1559. decz. 24.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utánna én Kereszturra Szerdán mentem vala ki. Irta vala Ferencz uram, hogy Nagyságod arra jőne, vártam Nagyságodat, tegnap jöttem be az várba, onnat, az mint Nsgod nekem parancsolta, kivitem vala az molnárt Kereszturi malomba, de semmiképen neki nem teczik, inkább akarna Leukán kevesebb nyereséggel megelégedni, hogy nem Kereszturra menni. Én megmontam az Nsgod parancsolatját neki, hiszem hogy ma be jó feleségéhez ez innepekre, de ismét kiküldöm, ne talám feleségét es odaviszi mingyarást vele. Ez leukai malomba es Szeredára ígérkezék egy molnár, azt es várom. Kereszturat es mindkét kerék jól forog, befették az kerekeket, hiszem hogy meg nem fagnak. Az molnár háza kész mindenképen, csak kemencze nincsen benne, immár ez innepek után csináltatom meg az kemenczét benne, mert nem érkezek reá. — Az ácsok még ott kün vannak, mert az stomf nem kész, kerekét kell csinálni, hamar elvégezik, mingyarást onat be hozom őket. Az tók Kereszturat jól vannak, mindennap lékeltetem őket, Még az nagy tónak van magának az *felugromán* az viz. Az szántó ökröknek az udvarba csináltattam állást, ot tartják, kapuját be teszik, oda semmi nem jár. Az béresek az bolt alatt az pinczébe laknak, de vélem, hogy bekelletik onnat hoznom őket vagy az vár alatt való majorba vagy az *kereslagi* majorba, mert kevés szénájok vagyon, az vetőre kellene tartanunk. — It benn az *fűrész ökröknek* az téгла szént csináltattam meg, aba kötöztek a kiket járnak szénát ugyan oda hordattam nekik, az több tulkok az majorba vannak. Az ménesek, vemhek jól vannak, jólehet az kerben immár megkeztek vala *ösztvéredni*, hogy az ki hoszu volt (így!) maga szénát rakattam oda es nekik, de immár mióta behajtottam őket, szabadon mind ki és be járnak az istállóba, mindenütt ehetnek, immár ugyan jól vannak.

Az Jakab háza kész, kemenczéje es kész, de füstös, egyébképen mostan nem csinálhatok, benne lakik, az pitvarból vágattam egy ajtót ki neki, az ő barmának, — amint Nsgod parancsolta vala, az kerben az fal mellett csináltattam álást, ott tartja, az ajtón jár hozzájuk.

Az *kalugyerek* igen mielnek, az ajtókra való pántokat tegnap ónozták, mind az sarkokat. Az ágyakra való pántokat, Pénteken vagy Szombaton mondák, hogy meg ónozzák. Az *tislerek* tegnap gyantározták meg az öreg ágyat. Az *ivegablakcsináló*

azt mondá, hogy még vagyon valami kevés ablak csinálatlan sárvári, de nem sok, hogy mikorra szükség, vétek nem esik benne, készek lesznek mind. Az *pintérek* hasogattanak hordó *dwgának* (így!) való fát, az míg hordattam nekik annak utána valami kevés vonatlan abroncs vala, azt vonták meg és valami hal hordó safokat (?) hoszukat csináltanak mostan Sárvárra valót. Higyje Nagyságod heába nem mulatták idejeket, hanem mieltetek, szorgalmazom őket. Az it ben való tók es jól vannak, lékeltetem őket. Az fűrészfaggyott, nem meczet, semmiképen nem tudánk mit neki tenni, hogy az kereke vízben fekvék ugyan merőbe faggyott (így!).

Az hatalmas Isten tarcsa meg Nsgodat mind az én kegyelmes asszonyommal és kis urammal egyetembe, egészségbe, nagy sok jó esztendeig.

Leukáról 24. decembris anno 1559.

Vestrae S. M. D.

servitor perpetuus
Sombory.

29.

Keresztur 1560. január 8.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utánna én mingyárást Sopronba az polgármester és biróhoz az Nagyságod levelét el küldém az iveg ablak csinálóért, kocsit es kültem vala érette, mely ablak csinálót elkültenek mingyárást és ma velem be viszem az várba és mieltetek vele, az töbit es szorgalmaztatom az sárvári *mire*, a mint Nsgod parancsolá, Nyékre én magam es fel mentem vala, ha Sopronból nem jöt volna az ablak csináló, az sidóth (így!) es bevitem volna. Az meszet én megláttam, igaz elég már vagyon. Az malom immár kész, mindenestül, mind az stomf, az molnár házába az kemencze es kész, bene lakik, de az malom nem forog, teljességgel el vötte az *deer* az vizet, ugy anyira, hogy semmi reá nem megyen benne, az kerekek meg nem fattak az fedés alatt, effelől foroghatna, de az árokjába nem...¹⁾ az viz is *fwat* (így!) megemésztette, az molnár azt mongya, hogy immár az szél megállván, ha embert neki adok ismét reá véheti az vizet, meghattam Nagy Albertnek, hogy mikor kérend, agyon ember(t) neki. Ferencz uram hagyá, hogy innét az öreg bárkának egyikét, kit it csináltak vala, Sárvárra külgyem, melyet alá kültem, ma vetettem számot a kalugyekkel, Pénteken jönnek be, eléb nem akarának bejöni. Isten

¹⁾ A kipontozott helyen a papiros hiányos.

tarcsa meg Nagyságodat mind az én kegyelmes asszonyommal és kis urammal egyetembe egésségbe nagy sok ideig. Datum ex oppido Keresztur 8. januarii anno 1560.

Te Nagyságodnak örök szolgálója

Sombory.

30.

Leuka 1560. január 11.

Kegyelmes uram örökké való szolgálatomnak utánna a mint Nagyságodnak meg irtam vala Kereszturról az soproni iveg ablak csinálót be hoztam és it *mivel*, nem engedék az kalugyerek, hogy ot alat velek mivelne, hanem mind ónat, tálnért, rámát ide fel attanak neki, az belső várba mivel. Az tislerek még csak ablak rámát csináltanak, hanem immár az ajtókat csinálják, igen sietnek vele. Az lakatjártók csinálják az pléheket és pán-tokat *szekrényekre* és ajtókra, három kovácsot attam melléjek, igen mielnék azok es, szünetlen rajtok vagyunk, szorgalmaztatjuk őket. Az iveg ablak csináló ismét siet az ablakokkal, ez nehán nap az pintérek mind kötő vesszőt hántottak, mostan es sok jó vesszőt csináltanak. A mint Nsgodnak Kereszturról Nsgodnak megírák (így!) számot vetettem az ácsokkal, ugy mint uj esztendő estire, mert mindenestül akkorra végezték el az molnot, Pénteknél eléb nem akarának be jönni, még az szitát nem készítették volt meg, azt csinálják és a mi portékájok vagy on rakogatják, készülnek, mihént bejönek mingyarást az hámort kezdetem el velek, amint Nsgod parancsolá, hordattam fát nekik.

Mikoron Nagyságod *Posonba* fel mene, akor hozának Zrinyi uramtul Kgdnek Kereszturra egy iveg *gimölcsöt*, melyet Nagyságod a házba teteté és azon helyen azonképen vagy on, ha ot tarcsam avagy Nsgod akaratyából alá vigyem az menyeközöre?

Az hatalmas Isten stb., stb. Leukáról 11. januarii 1560.
Vestrae S. M. D.

servitor perpetuus
Sombory.

31.

Keresztur 1560. márcz. 28.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utána én tegnap előtt estve jöttem ki Leukáról Kereszturra, mivel hogy mostan oly szorgos dolga rajtam ot ben Nsgodnak nincsen, mert it kün, it kel gyakrabban lennem és látnom, kivályképen mostan az minek kezdésében. Leukán az kalugyerek mielnék,

az ácsok el végezték az fűrész, jól csinálták, meczenek es, ismét az sárvári malom fáit faragják, sokat meg es hordattam az ő házokhoz benne, mostan es horgyák naponként, a kerekének való fát mind az fűrészre hordattam, csak meczeni kell, hamar megmeczetem, de mostan Ferencz uram hagyásából egy néhány öreg ládákat akarok csináltatni, mész és főveny hordani, annak meczetek temérdek és széles deszkát, egyet csináltatok meg benne Andréval, hogy ahhoz képest tugyam egyebekkel csináltatni az többit.

Az tislerek mind elvégezték a bécsi háznak ablak rámaít, mostan ajtóit csinálják. Az pintérek megjövének, egyik haza mene, hiszem Nsgoddal szembe volt, másik valami abroncsot *vonzon* (így!). Az iveg ablak csináló haza ment, nem voltam akkor az várba, értem volt, társot is akar hozni. Az lakatjártók kedden végezték el az rostélyokat, mind az hét kész, hiszem hogy horogvasakat még nem csináltak nekik, mingyarást megcsináltatom azt es. Ez estve Kristóff uram hozá az Nsgod levelét, kiben parancsolja Nsgod, hogy az rostélyokat mingyarást béreszekereken fel külgym Bécsbe, de Nsgod nem írja, ha az lakatjártónak egyikét felkülgym velek, mint ennek előtte, kiben kétségem vagyon, jó lehet it kün es, kivályképen ez héten sok dolgom vagyon, mivel hogy mostan horgyák az mészkövet, sok szekeret indítottunk reá *mind az három vár tartmányából*, kik szokás szerént hordanak követ es, kiknek fizetnem kel, mingyarást ma reggel bemegyek és az mint Nsgod nekem parancsolt az rostélyok felküldéséről, gongyát viselem, mennél hamarább meg készítik az horog vasakat, mingyarást fel küldöm, mostan megszerezvén szekerit, én magam nem késsem, hanem kijövök az miesek okáért és fizetésekért. Ot ben mind az ménések, vemhek jól vannak, még nem *vemheztek* de hamar leszen vemhek. It kün mostan az mészkövet vettetjük az pénzes miesekkel, azoknak kétszer napjában adunk enniek és azt az szekereken hordattyuk. Annak felette a mész kemenczét ásták, tegnap végezték el, ma kezdik rakását téglából, azoknak es *ennik* (így!) adunk. — Annak felette az két *olasz kőmies*, kiket Nsgod Sárvárra küldöt vala, it vannak, az udvarnál faragnak ablak ajtónak követ. Tegnap este hozák kegyelmes uram másik levelét Nagyságodnak, kiben parancsolja Nsgod, hogy az három kőmiesnek it miet adnak (így!) kik az levelet hozták, mivel hogy mostan mész nem raknak és hogy mind az alatt az időt héába ne mulassák, az mészkemenczét rakatám velek téglából, azt elvégezvén, a mint Nsgod parancsolja vagy mész követ veretek vagy faragni való követ velek (így!) ételek, italok meg lévén. Az téglavetők it vannak, de még téglát nem vetettenek, hogy az hidegnek mi-

voltáért sárt nem nyomhattak, mielt az idő engedi, mingyarást el kezdik. Tegnap estve Ferencz uram két társzekeret Sárvárrul nyolcz lóval mész kü hordani. Az halastók jól vannak, az alsó tóban nagy víz vagyon, igen foly az felugromon. Kedden keztek Hegykőről bele hordani halat, pontyot, nem öreget, kiket szám szerént hányunk bele. Immár hoztak három lajtba *tizenegyed-fél százat* $X^cI^{1/2}$ kiről számot tartunk. — Ezeknek okáért irám Nsgodnak, hogy mostan főképen gyakrabban it kün kel forgódnom tennem és látnom. Ezeket akarám megjelenteni Nsgodnak mint kegyelmes uramnak.

Isten tarcsa meg Nsgodat stb., stb. Datum ex oppido. Keresztur 28. martii anno 1560.

Nagyságodnak örök szolgája

Sombory.

32.

Keresztur 1560. marczius 31.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utána Nsgod nekem parancsolta vala, hogy minden késedelem nekül az vas rostélyokat, Bécsbe valókat fel küldeném mingyarást. Én magam Csötörtökön regel le mentem Leukára, hogy inkább vétek ne esett volna benne, el intézvén, végezvén azon nap ismét estvére kijöttem, hogy az mész kő hordónak megfizethessék, kiknek meg is fizettem, őket elbocsátván. Horgai készek az rostélnak nem voltanak, hanem annak utána csináltattam, mint Nsgodnak megirtam vala. Az rostélyokat két szekérre szerzettem, velek mint Nsgod parancsolta, meg szerzőttem mind *Wjhelik* (így!) kértének két magyar forintot, azt attam nekik, annak felette velek bocsáttottam röthi Sáfár Benedeket, annak ismét kölcséget attam den. XXXX.

Mivel hogy nekem Nsgod nem irta vala, ha az lakatjártót felkülgem vagy ne, jelentém meg nekik, mondá György, hogy neki tanusága volna Nsgodtul, hogy ismét fel menne az rostélyokkal, az ő beszédének én es engedék, hanem tegnap Borsó hozá Nsgod levelét, kiben írja Nsgod, hogy nem szükség felküldenem, immár tegnap Kereszturra jöt vala, onnat bocsáttam vissza Leukára.

Mind az ácsok, tislerek igen mielnek, idejeket heába nem mulatják. Amint Nsgod irta vala eljövén az kőmiesek és mingyarást az mész kemencze rakásra állattam őket, Pénteken, Szombaton azon mieltenek minnyájan. Ferencz uram irá, hogy Sárvárra külgem őket, valami fundamentomot rakat velek, ma oda bocsáttam őket, jólehet el nem végezheték az mész

kemencze rakást, kevés marada benne, de az tót kőmiesek es elvégezhetik immár. Az kőfaragók mielnek, az mészkövet meghordattuk, a jövő héten berakják és fáját meghorgyák, hiszem az égetését es el kezdhetik, minden szorgalmatossággal rajta vagyunk. Az miesek az mészkövet veszik, ételek meg vagyon mind ebéden, vacsorán és fizetések. Mikor irtam vala Nsgodnak, hogy halat hordanak az alsó tóba, azután aba nem hortanak, hanem az malomnál való tóba irta Markó ispán, hogy bocsássuk, mostan melyet hoznak, mind abba eresztjük, hiszem Ferencz uram hagyásából vagyon.

Kegyelmes uram másik levelében parancsolja nekem Nagyságod, hogy megtudnám Bertalan uramnétól az sopronyi dézmátul menyí pénz jött volna és menyí *hun* volna mind tavali s' mind az elmúlt idei. Én megtudakoztam kegyelmes uram, azt mongya az asszony, hogy az tavaliban vagyon tiz forint fl. X, az elmúlt ideiben vagyon hetvennégy forint, fl. LXXIV. Ezekben szükségére, betegségére mostan költött el fl. X, de azt mongya Bertalan uramnén, hogy nem tugya ha még Sopromba az birónál maratt benne, kinek végére megyen.

Ir Nagyságod az Orbán mester gabonája felől, mikor felatták Leukára voltam, de valamikor megadni Nsgod parancsolja, készen vagyon, nem szükség kegyelmes uram pénzen venni, mint Nsgod írja, mert az Ur Isten eleget adott minden félében Nsgodnak. Minden it való dologra kivályképen és egyebekre mindenre igyekezőnk kegyelmes uram gondot viselni, a mire elegek vagyunk. Nagyságodnak ezeket akarám megjelenteni.

Az hatalmas Isten *métóltassa* megtartani te Nagyságodat stb., stb. Datum ex oppido Keresztur 31. marcii anno 1560.

Nagyságodnak örök szolgája
Sombory.

33.

Keresztur 1560. april 7.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utánna, Pénteken Ferencz uram Kereszturot volt, hiszem hogy Nsgodnak minden it való dolgokról irt mibe legyenek, azon nap lemene Leukára, onnat ismét Szombaton mene el, engemet es vele be *vin* (így!), én Kereszturra azon Szombaton jöttem ki az mieseknek okáért. Azt irhatom Nsgodnak az leukai dolgokról, az ácsok igen csinálják az *molnot*, mindennap hordatom fáját, faragják. Az tislerek csinálják bécsi ajtókat, az lakatjártók csinálnak az rámába pántokat, az iveg ablak csinálók ismét az ablakokat,

az egy pintér abroncsot vonson, attam segitet (így!) es neki. Vala az parancsjok az *kalugereknek*, hogy az pintért, mivel hogy az másik megholt *Sistwsnak* (így!) feleségével haza bocsátának, kéreczetének (így!) es, és hogy egyik közölök Nsgodhoz menne, hogy ha Nsgodnak szükség lenne ismét társot azzal együtt hoznának, mivel hogy az ifju és annyi tudós nem volna, ki Nsgod dolgára elég lenne. Én mondom, hogy addig lenne ot benn mielne mig én Nsgodnak tudására adnám ez dolgot és mig tanuságom Nsgodtól lenne, valamibe Nsgod hagyja.

Az ménesek jól vannak, még egy vemhek sincsen. Az vemhek es jól vannak, hanem egyiket nem tudom mi lelé, elszalatt volt, az utóljával sántál, vélem, hogy elmulatja, megnyirattam őket. Az mén ló es jól vagyon. Ferencz uram hagyá, az nagy tó *felugromát* bekerteltessem két renddel és annak az közit vágott fával megtöltessem, embereket hattam reá, kiknek fizetek. Én magam es még ez héten be megyek, megcsináltatom amiképen Andre mongya lenni, azt elvégezvén és az csapokat elől megtisztítván, az réseket bevervén, hagyá Ferencz uram, hogy megfogjuk. Az kereszturi miről azt irhatom Nsgodnak, tegnap keztek égetését az mész kemenczének, vélem annyi fáncat lenni, hogy megérjük vele. Az kőmiesek és kőfaragók az pénzes miesekkel egyetembe mostan faragni való követ vesznek, hiszem Nsgodnak irt róla Ferencz uram. Immár az téglát es keztek vetni.

Az hatalmas Isten *métoltassa* megtartani Nsgodat mind az én kegyelmes aszonyommal és kis urammal egyetembe egésségbe, nagy sok esztendeig, hozza meg Isten egésségbe Nsgodat. Datum ex oppido Keresztur 7. april anno 1560.

Nsgodnak örökké való szolgája

Sombory.

Külön darab papiroson.

Azt irhatom Nagyságodnak, mint ennek előtte es tudására tudom volt Nsgodnak, miképen az alsó *fűrész* Leukán mindenestől még ége, csak két estálló és az fűrész hol az deszkát meczik, megmarada. Annak utánna ismét házakat szeginyek meg építenek. csinálának, azon házakból csakhamar négyen vagy ötön meghalának. Ismét az elmúlt Csütörtökön *véradólan* az fűrész, hol az deszkát meczik mind elégett. Értem, hogy estve fáklyával mentek volt oda, annak szikrája valamiképen el esett volna, eszekbe nem vöttek volna és attul gyulatt volna meg. Nem tuggyuk.

34.

Keresztur 1560. junius 14.

Kegyelmes uram öröké való szolgálatomnak utánna hiszem hogy Ferencz uram Nagyságodnak az leukai dolgokról és tók csináltatásáról bőséggel irt. Engemet Kedden kiküldöt vala az it való dolgokban, hogy vétek ne esnék, hozzá látnék, kikről Nsgodnak azt irhatom, hogy az kőmiesek igen rakják az házakat, jólehet ez néhány nap, esőnek miatta valami szaporatlanság esék dolgunkban. Mind kövünk, téglánk, meszünk elég, ma gyutottam ismét el egyik mész kemenczét, az téglá kemenczét ez hétbe kelve elgyutatom. Mostan két féle követ vetetünk mésznek, ahol Nsgod parancsolá, az jó követ vesznek (így!) másikat ismét rakni való követ vesznek.

Nagyságod parancsolta volt Ferencz uramnak, hogy Bécsbe két negyven karót faragtatna, mely karókat hagyá nekem, Ferencz uram, ha megkérhetném, az soproni erdőn ot vágatnám könyeb voltáért. Ha nem, másunnat *tennék* szerét. Mely fákat megengedének az soproni urak és az ácsokat én magam reá vittem Szerdán, mostan vágják, faragják az Nsgod parancsolatja szerént, ez héten mind kész leszen és mint Ferencz uram tudnom attá, az jövő héten fel küldi Bécsbe. Ezt akarnám jelenteni Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, és te Nsgodat tarcsa meg Isten mind az én kegyelmes aszonyommal és kis urammal egyetembe, egésségbe nagy sok ideig.

Datum ex oppido Keresztur 14. junii Anno 1560.

Nagyságodnak örök szolgája

Sombory.

Az Országos Levéltárban őrzött Nádasdy iratokból.

Közli : DR. KOMÁROMY ANDRÁS.

VEGYES KÖZLÉSEK.

Királyi bor tizedszedők utasítása 1597 évből.

Instructio pro decimatoribus vinearum sacrae caes. regiaeque majestatis processus Tolcsa decimatoribus Antonio Zuhay et Balthasari Beregszaszy Anno 1597.

Mivel hogy mi az ti emberségtekben és ő felségéhez való hívségtekben hiszünk, ez esztendőbeli bor dézmálásnak gondgyát és nekünk beszolgáltatását bíztuk ti reátok, reménlvén azt, hogy az ti reátok bízott tiszten igazán és híven eljárnátok.

Először azért mikor várasra avagy falura bementek az fő bírónál megszálljatok, kit hit szerint megkérgyetek ott az váras avagy falu földén kiknek vagyon szőlejek, mind ott valóknak s mind vidékieknek, akár nemes ember, akár paraszt legyen, előszámlálja és ti nektek meg mondgya, kiket nevek szerint be irjatok és megkérdesztek mennyi bora termett légyen, kiből ti az tizedet fogyatkozás nélkül megvegyétek, *azaz minden tíz köbölnek avagy iczének egyikét*, mert tartozik minden rendbeli ember mind ur s mind nemes ember, valakinek nem az ő tulajdon földén vagyon szőleje, az igaz tizeddel.

Az bírót ezen is megkérgyetek erős hittre, hogy ha vagyon valami pusztá falu földén oly szőlő, kinek az dézmája oda az falura, avagy várasra járna, ezen is okoskodgyatok, hogy valami csalárdságok és ő feségének kára belőlle ne következék.

Továbbá mindeneket szép beszéddel incsetek, annak utánna kemény szóval is megfenyíccsetek, hogy igazán meg mondgya menyit bora volt, az kilenczedet abból ki tudva, az igaz tizedet igazán megvegyétek, de gondot viselljete reá, hogy mindenütt tiszta bort vegyete és az dézma borokat, az melyik job *legend* az hitvánal egyben ne egyeliccsétek, de külön rakjátok, hogy az jobba több ideig megállja és job áron is elkellyen.

Az dézmás pedig az hegy kerülését ne bizza csak az kerü-
lőkre avagy szolgájára, de ő maga is gyakorta megkerüllye az hegyet, hogy valami csalárdság, bornak titkon elvitelével az dézmálásba ne essék, ha pedig vagy az hegyen vagy az faluban tagadott bort talál azt mindgyarást contra bandollya, igazán megértvén és bizonyos jelekből megismervén, melynek két részét ő felsége számára hadgya, az harmadikat ő magának tarcsa.

Az kilenczedessel mindenütt egymást ércsék, ha lehet, de az ti ő felségéhez és mi hozzánk való hűségtek szerint azon legyetek, hogy magatokat meg ne hadgyátok csalni, hogy kiből kár következnének.

Az hol penig praedicatorok vannak az *quartát* az az minden nyóczadik köbölnek egyikét meg adgyátok, töllok menedéket vevén, az hol praedicator nincsen, ott senkinek semmit ne adgyátok az quartában, hanem ő felsége számára megtarcsátok, eszettekben véve azt is, hogy némely falukat az praedicatorok az ő *harangjok alá foglaltanak*, kik az előtt más *diecaesisben* voltak és mindenütt külön papok voltak, azokról az falukról quartát ne adgyátok, hanem csak azokról, az kik mind eleitől fogva az *egy harang alá tartoznak*.

Annak felette se urnak se egyéb rendbeli embernek dézmáját *sohol* meg ne engedgyétek, míg a mi levelünket és pecsétünket nem látangyátok kezünk írása alatt. Az ki penig azzal mentené magát, hogy dézmával nem tartoznék, azt az embert mind leveléstül mi hozzánk külgyétek, mert az szabados is tartozik az tizeddel, attól exemptus nem lehet, de azt úgy ércsétek az kinek szabadsága nincsen.

Minden tehetségtekkel azon legyetek, hogy az hol lehet egész hordó bort vegyetek dézmába, ha penig valamely ember annyi borral nem tartoznék, szép szóval neki szólván hajcsatok mást neki helyébe, hogy jobb bort gyűjthessetek és job árá legyen.

Azt penig ti nektek erőssen parancsollyuk, hogy az szegénységet halhatatlan fizetéssel és erővel való *penna borral* és annak szedésével ne báncsátok, hanem az dézmálásban igazán eljáratok.

Az *sajtó bort* is az mely helyeken szokás volt, az dézmás meg vegye és regestomában mingyarást be írja.

Továbbá minthogy az bírák sok helyeken étellel és itallal nem tartoznak, ott tinektek köcségtekre rendelések lesznek, de ott az bírón az dézmát megvegyétek és az császáré köziben tölcsétek, az hol penig étellel és itallal tartoznak az bírák, azzal ott az dézmások megelégedgyenek. Az dézma borban magatoknak venni ne merjete, *sem penig repletura és bibetura bort irni*, mert számadástok ti tölletek számban nem vétetik.

Az hol ételt és italt nem adnak ott a köcséggel szépen cselekedgyetek és egy helyen sokat ne késsetek, hanem az dézmálással siessetek, hogy jó időn takarodgyék be.

Hogy ha circálásból kitecczik, valamiképpen, hogy az dézmás ő felségének valami kárt tenne, eszében vegye, hogy az instructióval köteles lesz számadása után is azt az kárt eligazítani és ha ő tölle lesz, meg is fizetni.

Ezt is az dézmás megércse és úgy gondolljon reá, hogy az mely districtusban vagy on mindenütt vagy szám szerint dézmál vagy egyébképen de *egri köbölre* csinálja regestomát, úgy pedig, hogy regestomában semmi fogyatkozás ne essék, mert ha valami fogyatkozás benne essik ő fizetése leszen.

Ezt is meggondoljátok, hogy oly czédulákat *rakasszatok* az hordók fenekére, hogy semmi defectus ne legyen, mert ha leszen, senki egyéb fizetése nem leszen, hanem tietek, úgy pedig, hogy *egri köbölre* legyen és az czédulában is megjelentve legyen, mely processusból leszen.

És mivel hogy méltó az munkás az ő bérre, leszen az dézmásnak míg az dézmálásban foglalatos leszen salláriomáért *tíz egri köböl bor*, de salláriomában semmiképen ne merjen fellyebb venni, mert ha fellyebb veszen és az instructio ellen cselekszik az ő fizetése leszen.

Tartozzék pedig az dézmás instructioját mind patens levelével egyetemben regestoma mellett beadni és magának meg nem marasztani, mert attól ő nekie büntetése leszen, ha különben cselekeszik.

Végezetre ha mi dolgok itt elhagyattanak volna, melyek az dézmáláshoz tartoznának, azokat bíztuk a ti hűségtekre és tisztességtekre, mellyel ő felségének és nekünk is tartoztok, gondolván és azt híven, hogy ebben híven eljártok, ha pedig oly possessiók elhagyattanak volna, kit mi meg nem jegyzettünk volna, tartozzék kikeresni és el nem hagyni, mert ha elhagyjátok, senki egyéb fizetése nem leszen, hanem tietek. Ex Heycse l. novbris Anno 1597. Michael Beregzazy mpr. (p. h.)

(Országos Levéltár *Diversae Instructiones fasc. IX.*)

Közli: Ks.

KIADATLAN OKLEVELEK.

Uj sorozat.

— BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

113.

1343 jun. 24. Az esztergami városi tanács tanusítja, hogy Tót Pető ottani polgár a Balya nevű területen fekvő szőlőjét eladta.

Comes Merc'inus judex, comes Stephanus filius Frank, Georgius filius Robini, comes Valentinus, magister Leukus, Stephanus filius Hurnicy, Geletus filius Geleti, magister Withul, Geletus dictus de Boioth, magister Ladislaus filius Petheu quondam judicis, Jacobus filius Robini, Geletus filius Endre et Godinus filius Godini jurati ceterique cives de Strigonio universis christi fidelibus praesentes litteras inspecturis salutem in salutis largitore. Ad universorum notitiam tam praesentium quam futurorum harum serie volumus (pervenire), quod Petheu sclavus noster socius ab una parte, Johannes et Paulus filii Stephani ex altera coram nobis personaliter constituti, idem Petheu sclavus quandam vineam suam in territorio strigoniensi Balya vocato sitam, in vicinitate vinearum comitis Pauli dicti de Boioth et Pauli dicti Kualya a parte meridionali, Benedicti dicti Burian, a parte occidentis et Petri a parte septentrionis existentem ac adjacentem, de bona voluntate et ex permissione dominae consortis suae et omnium aliorum cognatorum et proximorum suorum nec non vicinorum superius expressorum et nominatorum, prout per nos diligenti inquisitione et interrogatione inquisiti et interrogati ac interrogatae, huic venditioni vineae consensum praebuerunt benevolum et assensum, cum omnibus utilitatibus ad eamdem pertinentibus et specialiter cum loco torcularis, dixit, asseruit et confessus est oraculo vivae vocis, dedisse seu vendidisse praefatis Johanni et Paulo filiis Stephani, quindecim marcis argenti mercimonialis plene habitis et receptis ab eisdem et per ipsos ipsorum heredibus heredumque ipsorum successoribus jure perpetuo et irrevocabiliter possidendam, tenendam nec non pariter et habendam, contradictore nullo penitus apparente seu existente nostrum in prae-

sentia. Assumpsit etiam idem Petheu sclavus, ut litteras, si quas super ipsa vinea confectas et emanatas palam vel occulte penes se haberet reservatas, ubicumque, quandocumque et coram quovis iudice exhiberentur et praesentarentur, praeter istas reddidisset cassatas et per omnia viribus carituras. Praeterea idem Petheu sclavus tam per se, quam per suos proximos et cognatos assumpsit firmiter et distincte, ut si qui processu temporum praefatos Johannem et Paulum et ipsorum heredes ac successores ratione praemissae vineae et attinentium ad eandem inquietare et molestare niterentur seu conarentur, ab omnibus his et talibus expedire et liberare (tenerentur) suis laboribus propriis et expensis. In cujus rei memoriam perpetuamque firmitatem ad instantes petitiones partium praemissarum praesentes ipsis Johannis et Paulo concessimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum in festo beati Johannis baptistae anno domini Mo CCCo Xlmo tertio.

A behajtott alsó szélen egykorú írással olvasható: »item post festum epiphaniae domini secunda dei (így) aliga i (?) vineam meam, tertiam partem vineae meae, *Paulo filio Blasio de Zob* in septem pensis denariorum et media . . .«

A sárga-viola selymen függött pecsét hiányzik. Eredetije az esztergami káptalan országos levéltárában Capsa I. fasc. 4. nr. 9 alatt.

114.

1343 nov. 19. *A nádor tanusítja, hogy Baszteji Péter Tárkányi Konráddal a füzesi birtok ügyében egyezkedett.*

Nos Nicolaus regni Hungariae palatinus et iudex Cumanorum memoriae commendamus, quod in causa, quam *Petrus filius Johannis de Baztyh* in congregatione nostra generali universitatis nobilium comitatus Kamariniensis feria sexta proxima post festum beati Martini confessoris (nov. 14.) prope villam *O-Komarum* celebrata, contra *Corrardum de Tarkan* personaliter astantem, in eo, ut idem Corrardus feria tertia proxima post dominicam ramispalmarum, cujus vigesima praeterisset revolutio annualis (1323 márcz. 22.) ad possessionem suam *Fyzes* vocatam potentialiter accesserit et eandem destruxerit ac centum marcarum damna sibi intulerit, suscitaret et testimonio comprobare assumpserat, nostra iudiciaria licentia prius obtenta, per compositionem proborum virorum taliter coram nobis concordarunt, quod praedictus Corrardus assumpsit et obligavit se, praefato Petro dare et solvere quatuor marcas latorum wyennensium, marcam quamlibet decem pensis computando, in duobus terminis infrascriptis, videlicet duas marcas in octavis epiphaniarum domini nunc venturis (1344 jan. 13.) et alias duas marcas in octavis

purificationis virginis gloriosae similiter nunc affuturis (1344 febr. 9.) coram conventu cruciferorum ecclesiae sancti regis Stephani de Strigonio, tali obligatione mediante et per ipsum Corrardum sponte in se assumpta, quod si memoratas quatuor marcas in terminis prae notatis eidem Petro non solveret vel solvere non posset, extunc in duplo earumdem remaneret eo facto. Nos vero de tertia parte iudicii pacis quinque marcarum idem Petrus, de duabus vero partibus memoratus Corrardus placare assumpserunt, quam scilicet tertiam partem dicti iudicii eidem Petro duximus relaxandam, reddendo eundem super ipsa tertia parte iudicii pacis expeditum. Dictas vero duas partes ipsius iudicii eidem Corrado in duabus marcis relaxavimus, quas in octavis sancti Andreae apostoli (1343 decz. 7.) nobis solvere assumpsit. Datum sexto die congregationis nostrae praedictae in loco memorato, anno domini Mo CCCo XLmo tertio.

Pecsétje hiányzik. Eredetije az esztergami káptalan országos levéltárában Capsa 42. fasc. 10. nr. 20 alatt.

* * *

Ezen *Baszteji* Péter a Rozgonyiak egyik őse.

Okomarum annyi mint *Ó-Komárom*.

Tarkan a komárommegyei gesztesi járásban lévő *Tárkány*.

Fyzes azaz *Füzes* eltűnt esztergammegyei helység, mely 1339-ben a Basztejiek birtokában van.

115.

1343 decz. 13. A pozsonyi káptalan előtt *Kisjókai János* óvást emel az ellen, hogy *Kisjókai István* és *Péter Kisjókai* birtokát majdnem tíz év óta elfoglalva tartják.

Capitulum ecclesiae posoniensis memoriae commendamus, quod *Johannes filius Abrae de Ilka* minor personaliter nostri praesentiam adiens in modum protestationis nobis significare curavit, quod *Stephanus filius Jacobi* et *Petrus filius Benke de eadem* proximi ejus partem ejus possessionariam in sessionalibus locis in eadem *Ilka* minore jam bene a decem annis citra cum tamen per alias nostras litteras sibi prius ipsam partem possessionariam iidem restituerent intenerent et possidendo cum utilitatibus, pomeriis et aliis ac haberent, licet iteratis vicibus ipsam partem suam per magistrum *Fokonem* et alios plures viros suae nationis repeteret sibi reddi, ab eisdem et talibus suis petitionibus nil proficientibus adhuc tenerent et possiderent contra ejusdem voluntatem, quare loco et tempore ad id se offerentibus dixit se contra eosdem juris ordine processurum. Datum in die beatae Lucia virginis, anno domini Mo CCCo XLo tertio.

Hártya ; pecsétje hiányzik ; eredetije saját gyűjteményemben.

* * *

Ilka minor annyi mint *Kis-Jóka*.

Foko az ismert Olgyai Fakó (Farkas), ki 1331 és 1332-ben Pozsony-megye alispánja volt.

A fenti Kis-Jókai Jakab utódairól szól a következő nemzedékrendi töredék :

Jakab

István 1334—1343	Benkő 1334
János 1360	Péter 1343

116.

1344 márcz. 9. *A sági konvent tanusítja, hogy a Sipékiek bizonyos sipéki birtokot maguk között felosztottak.*

Nos *Stephanus praepositus* et conventus fratrum ordinis praemonstratensis monasterii beatae virginis Mariae de Saag memoriae commendamus significantes universis, quibus expedit praesentium per tenorem, quod *Lucasius filius Boka nobilis de Sypyth* (így) ab una parte, item *Paulus filius Petri* similiter *de Sypyth sponsus praedicti Boka*, parte ex altera, coram nobis personaliter constituti, sunt confessi oraculo et ministerio vivae vocis, quod cum nobiles dominae nomine *Anna consors Moynolth* et alia, nomine *Mochk filia ejusdem dominae Annae, consors Petri filii Jacobi quondam de Sypyth*, possessionem earumdem *Sypyth* vocatam quondam amisissent et ipsa possessio earumdem *Sypyth* vocata ad manus serenissimi principis domini Karoli dei gratia illustris regis Hungariae quondam piaae memoriae extitisset devoluta idemque Paulus regio ex favore propria sua eum pecunia a praedicto domino rege litteris ejusdem median-tibus, dimidietatem ipsius possessionis sibi et aliam dimidietatem ejusdem possessionis praedicto Lucasio filio Boka redimisset, et quod pax et concordia inter ipsos perpetuo durare debeat, praedicti Paulus et Lucasius propria eorum voluntate et ordi-natione proborum virorum et specialiter *Petheu filio Ivancae de Sypyth* similiter personaliter coram nobis astanti et prae-dictae possessionis divisionem (így) consentienti ipsamque pos-sessionem autedictam in tres partes cum omnibus utilitatibus et pertinentiis universis aequale divisione facta divisissent atque dividi se (így) partes affirmabant. Cujus quidem possessionis duas partes cum omnibus utilitatibus et pertinentiis universis a parte orientali ex permissione praedicti Petheu cum locis et fundis curiarum ab una sessione et fundo curiae circa sessionem

et fundum curiae sacerdotis ibidem existentis usque ad sessiones et fundos curiarum praedicti Petheu ac cum totali prato ipsius possessionis, idem Paulus et sui successores tam pro pecunia ipsius quam pro redemptione praedictae possessionis dedisset, quam etiam pro quarta parte puellariae *dominae Aagas consortis ejusdem sororis ejusdem Lucasii* ex donatione antedicti Lucasii perpetuo possiderent, tertiam vero partem praedictae possessionis idem Lucasius et sui successores similiter cum omni plenitudine sui juris perpetuo possiderent, assummendo praedictus Lucasius, ipsum Paulum et suos posteros in lineam generationis in suam possessionem; hoc adjuncto, quod praedictus Lucasius se ipsum firmiter obligavit, ut quandocumque temporis in processu *Nicolaus et Jacobus filii Ivanka* et alii quocumque nomine censeantur, praedictum Paulum et suos successores ratione praedictae possessionis ac divisione inter ipsos facta impedire vel quocumque modo molestare voluerint, extunc idem Lucasius et sui successores de *filiis Ivanka de Wosyan* et de eorum successoribus ipsum Paulum et suos successores propriis ipsorum laboribus et expensis tenerentur defensare et in eadem possessione conservare. In cujus rei memoriam et firmitatem perpetuam ad petitionem partium litteras nostras patentes eisdem duximus concedendas, sigilli nostri conventus sigillando et cum praesentes ad nos vel ad quodcumque capitulum vel conventum per aliquam partem portabuntur, extunc nos nostro privilegio tenebimur et *ipsum capitulum vel conventus* ipsorum privilegiis vel litteris dignentur confirmare. Datum feria tertia proxima post dominicam Oculi anno domini Mo CCCo XXXXo quarto.

Pecsétje hiányzik. Eredetije az esztergami káptalan országos levéltárában Capsa 69. fasc. 14. nr. 1 alatt őriztetik.

117.

1344 márcz. 10. *A pécsváradi konvent tanusítja, hogy Bódogasszonyfalvi Miklós fiaival együttesen Bódogasszonyfalvát felosztotta.*

Nos conventus monasterii varadyensis memoriae commendamus per praesentes, quod comes *Nicolaus filius Pauli de Bodugazonfalua* unacum *Nicolao, Johanne et Georgio* filiis suis, coram nobis personaliter constituti, sunt confessi viva voce, quod ipsi possessionariam portionem eorum totam *in comitatu de Baranya de Selizio in eadem Bodugazonfalua*, ipsos jure hereditario contingentem, cum omnibus utilitatibus et pertinentiis suis inter se per modum pacificum et concordem in quatuor partes divisissent quoequales (így!); ita videlicet quod unicuique ipsorum pars seu portio sua de eadem per formam divisionis cessisset et

provenisset, jure perpetuo et irrevocabiliter possidenda, tenenda pariter et habenda. Super quo etiam, praesentibus nobis reportatis, nostrum privilegium concedimus. Datum in die medii quadragesimae, anno domini Mo CCCo Xlmo quarto.

Pecsétje hiányzik. Eredetije az esztergami káptalan országos levéltárában. Capsa I. fasc. 4. nr. 12 alatt.

* * *

Bodugazonfalua a Somogymegye szigetvári járásában fekvő *Boldog-asszonyfa*. Okiratunk szerint 1344-ben Baranyamegyében, a *Zseliczséghen* (*de Selizio*) feküdt.

118.

1344 jun. 24. A pozsonyi káptalan tanusítja, hogy Kunigund, pozsonyi lakos, a Schallabergen lévő szőlőjét Eysal nevű nővérének átengedte.

Universis christi fidelibus praesentium no(titiam habituris) capitulum ecclesiae posoniensis salutem in domino sempiternam. Ea, quae in longaevam sunt deducenda memoriam, scripturae patrocínio fulciuntur. Igitur ad universorum notitiam harum serie duximus deducendum, quod domina *Genegundis* (így!) in Posonio, relictā condā *Petri dicti albi*, personaliter nostri praesentiam adiens, partem seu portionem suam in navigio seu in portu circa domum, portus videlicet posoniensis partem, per mortem dicti sui condam mariti se contingentem cum universis ejusdem praedicti portus utilitatibus, si quas habet, item unam vineam in monte *Scharlahperg dicto*, in vicinitate vinearum *Cristani Schephman* et *Bartlol(omaei)* sitam seu jacentem, etiam per eundem suum maritum sibi devolutam de jure, dominae *Eysal*, sorori suae germanae, relictāe *Gerungj* condam, quae similiter praesens astitit, et per eam ejus pueris per ipsum Gerungum genitis, pro triginta sex talentis, quae a *Hortung* filio ejusdem (dominae) *Eysal* dixit se mutuatim et integro recepissee et habere, jure perpetuo et irrevocabiliter dedit, tradidit et vendidit ad possidendum semper, tenendum pariter et habendum, omni nihilominus jure proprietatis et dominii quod (tam in) ipsam vineam, quam partem navigii praelibatam habere de jure debuit et potuit, per (omnia) renunci(ans et to)tum in (praefatam) dominam *Eysal* et dictos ejus pueros conferens et convertens, nil omnino sibi juris retinens ex eisdem. In cujus rei memoriam praesentes, appensione nostri sigilli communitas eidem dominae *Eysal* duximus concedendas. Datum feria quinta in festo nativitatis beati Johannis Baptistae anno domini Mo CCCo quadragesimo quarto.

Kívülről: super portione navigii in *Waydricia*.

Pecsétje vörös-zöld zsinóron függ. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 14. fasc. 2. nr. 29 alatt van.

* * *

Genegundis annyi mint *Kunigund*.
Waydricia annyi mint *Vödricz*.

119.

1344 jul. 13. Az egri káptalan tanúsítja, hogy a Somosiak somosi birtokaikat egymás között felosztották.

(O)mnibus christi fidelibus tam praesentibus quam futuris praesens scriptum inspecturis capitulum ecclesiae agriensis salutem. Ad universorum tenore praesentium volumus prevenire, quod magister *Thomas filius Nicolai de Sumus* pro se et pro *Stephano, Lukasio, Johanne . . . Petrus, Demetrius* ac *Nicolaus filii Kayul filii ejusdem Nicolai nobiles de dicta Sumus* parte ab altera, coram nobis personaliter constituti in ca . . . rum hereditariis infranominandis pari voto et per modum pacificum ac ob fraternalem dilectionem talem inter se divisionem perpetuo duraturam . . . duae particulae in locis sessionalibus jobagionum suorum in praedicta villa Sumus, una videlicet a fundo curiae seu loco sessionali ipsius magistri . . . (inci)piendo et versus plagam occidentalem usque ad finem se extendo in *platea Tooth-zeghucha* vocata existens, alia vero particula seu portio . . . nali a domo seu curia *Nicolai filii Mathe* incipiendo et versus plagam orientalem usque ad finem in giro se extendendo simul cum duabus . . . *oithemreh* et *bibouch* vocatis, nec non dimidietatibus aliarum duarum possessionum, *Bolyar* a plaga septentrionali et *lyterch* vocatis, similiter ab eadem plaga (septentr)ionali, ut dixerunt, adjacentibus, cum omnibus utilitatibus et pertinentiis earundem, utpote terris arabilibus, pratis et nemoribus, sub distinctionibus et terminorum limitibus . . . infra specificandis, facta ipsa divisione cessissent eisdem magistro Thomae et filiis suis ac ipsorum heredibus peremptualiter possidendas. Item alia pars seu portio possessionaria in eadem Sumus, quo supra habita a curia *Johannis filii Hench* simul cum dicta curia ipsius Nicolai filii Mathe inclusive, incipiendo ad plagam occidentalem finaliter se extendo, una cum duabus integris possessionibus *obus* et *Zuhadabna* nuncupatis ac residuis duabus partibus praeallegatarum duarum possessionum *bolyar* et *lyterch* vocatarum similiter cum omnibus utilitatibus et pertinentiis earundem devolutae existent in jus et proprietatem praeallegatorum filiorum Kayui et ipsorum heredum jure perpetuo et irrevocabiliter possidendae, tenende pariter et habende. Quae quidem possessiones

et portiones possessionariae, ut partes retulerunt, hiis signibus ab invicem distingvuntur: primo enim cursus eorundem signorum seu limitum egreditur a plaga occidentali de fluvio *Zenyne* nuncupato et eundo ad locum castrī ipsorum communis, regirat ad partem orientalem et in una via ad eamdem plagam de ipso loco castrī per largum spatium currendo, exit de eadem via et cadit ad caput cujusdam rivuli et in ipso rivulo infra currendo transit per longitudinem praefatae possessionis lyterch et directe eundo cadit in *fluvium Tarcha* nuncupatum et ibi terminantur. Flumina autem per dictas possessiones suas discurrentia, tributum fori, quod in ipsa villa Sumus exigitur, item silvas et patronatus ecclesiarum in dictis possessionibus Sumus et Bolyar, ut refertur, constructarum, ad communem usum reliquissent et coram nobis reliquerunt ipsae partes in filios filiorum s(uorum et) heredes. In cujus rei testimonium perpetuamque firmitatem praesentes contulimus sigilli nostri autentici munimine roboratas, praesentibus tamen Nicolao praeposito, Johanne lectore, Martino cantore, Johanne custode, dominis Johanne de Borsod, David de Zabouch, Johanne de Patha, Petro de Heves, Dominico de Borsua, Andrea de Wyvar archidiaconis et aliis multis vitam ducentibus et in ecclesia praenotata jugiter deo famulantibus. Datum in festo beatae Margaretae virginis anno domini MCCC^o XXXX° quarto: regnante Ludovico dei gratia illustri rege Hungariae, Chanadino strigoniensi, Ladislao colociensi archiepiscopis et domino nostro v(enerabili) in christo patre N. dei et apostolica gratia episcopo agriensi existentibus.

Rózsa-sárga selymen függő pecséttel. Eredetije az esztergami káptalan országos levéltárában Capsa 18. fasc. I. nr. 4.

* * *

Az itt szereplő Somosiak az Aba nemzetség tagjai. Oklevelünk sok újabb adatot tartalmaz. Miklós fiait Lukácsot és Jánost, valamint Kajal fiait Pétert és Miklóst mindeddig nem ismertük. A chronologiai adatok is tökéletesebbek itt.

Érdekes, hogy Somos helységnek 1344-ben egy *Tótszegutcája* van.

Bolyar a sárosmegyei lemes-i járásban lévő *Bolyár*.

Lyterch a sóvári járásban lévő *Licsérd*.

Obus a lemes-i járásban lévő *Abos*.

Zuhadabna helyesen *Szuhadolina* a sárosmegyei nagysárosi járásban fekvő *Száravölgy*.

120.

1345 jan. 5. Az esztergami keresztesek konventje tanusítja, hogy Aladár fia János, Nyir nevű birtokának felét az esztergami káptalannak zálogba adta.

Nos conventus cruciferorum domus hospitalis ecclesiae sancti Stephani regis de Strigonio significamus tenore praesen-

tium quibus expedit universis, quod *Johannes filius Aladari de Nyr* una cum domina *matre sua* ad nostram personaliter accedendo praesentiam, dixit nobis in hunc modum, quod propter quasdam necessitates suas inevitabiles, medietatem praedictae possessionis suae *Nyr* in comitatu strigoniensi in vicinitate possessionum strigoniensis ecclesiae capituli existentis, cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis universis videlicet censibus vinearum, pratis, nemoribus et terris arabilibus, de permissione et voluntate *Lucae filii Moch fratris sui*, pro quo *Blasius filius Nicolai* cum litteris procuratoriis conventus de Sag, consensum praebuit, impignorasset honorabili capitulo ecclesiae strigoniensis pro triginta quinque marcis et coram nobis impignoravit latorum vyennensium coram nobis plene persolutorum, tamdiu quousque cum praedictis triginta quinque marcis ad rationem Budensem idem *Johannes* redimere poterit ab eodem, ita tamen, quod medio tempore utilitates medietatis dictae possessionis *Nyr* idem capitulum percipi faciet pleno jure, medietatem etiam sessionis retinebit, qualem sibi aptiorem de voluntate ipsius *Johannis* dictum capitulum duxerit eligendum in possessione supradicta; obligavit se etiam idem *Johannes*, quod ipsam medietatem quam pro se retinuit, nullo alio nisi eidem capitulo impignore vel vendere debebit; si autem alieno dolose aut nequitiose vendere aut alienare conaretur, tunc in poena privationis suae possessionis seu portionis convinceretur eo facto, nihilominus tamen idem capitulum pro valore suo habere debebit possessionem supradictam. Datum in vigilia epiphaniae domini anno ejusdem Mo CCCo XXXXo quinto.

Hártya, függő pecséttel. Eredetije az esztergami káptalan házi levéltárában Lad. 29. fasc. 1. nr. 11 alatt.

* * *

Ezzel a következő okiratok állnak összeköttetésben:

a) Pál országbíró tanúsítja 1333 aug. 9-én, hogy *Nyir* nevű birtokot a kesztölcsi határtól azon adatok alapján különítették, melyeket az esztergami káptalan eskü alatt nyilvánított. *Nyir* birtokosa *Benk fia Alarch*, kinek bizalmi férfiai *Tahi György* és *Lukachius nobilis de insula Roos* (= Rozsd sziget Pilismegyében); a káptalan emberei: *Egidius de Boyun* és *Rophayn de Lybad* (u. o. Lad. 28. fasc. 1. nr. 4 és 5).

b) 1344 jul. 13-án tanúsítja a váci káptalan, hogy az esztergami érsek és káptalan »dixit nobis protestando, quod *Petruch* una cum *Johanne filio Aladarii* quandam possessionem suam *Nyr* vocatam, in strigoniensi comitatu existentem, vicinam et contiguam possessioni eorum *Kezteulch* vocatae« *István* visegrádi várnagynak akarja eladni, mi ellen ők óvást emelnek. (U. o. Lad. 29. fasc. 1. nr. 10.)

c) 1349 aug. 21-én tanúsítja az esztergami káptalan, hogy *Aladár* fia *János* saját, úgymint anyja és *Petrych* nevű mostoha atyja nevében kijelenti, »quod cenum vineae *Leustasii* civis strigoniensis, fratris *Demetrii* sacerdotis, canonici ecclesiae sancti Georgii martiris, in territorio *Nyrmal*

et in terra eorum existentis» ezen Lestáknak elengedték. (U. o. Lad. 29. fasc. 1. nr. 12.)

Ezekén kívül még a következő adatokat említjük:

1. Károly király tanusítja 1326 nov. 27-én, hogy István visegrádi várnagy az Esztergammegyében fekvő *Nirmal* nevű birtokát »*Olar filio Benedicti de Posaga*« eladta. (Esztergami káptalan házi levéltára. Lad. 29. fasc. 1. nr. 5.)

2. Ugyanezt mondja a budai káptalan 1327-ben. (U. o. nr. 8.)

121.

1345, Visegrád, jun. 23. Az országbíró felhívása a pozsonyi káptalanhoz, hogy a Hideghétieknek vitás ügyében vizsgálatot tartson.

Amicis suis reverendis, capitulo ecclesiae posoniensis comes Paulus iudex curiae domini Ludovici dei gratia regis Hungariae debitae amicitiae incrementum et honoris. Cum domina nostra regina inter *Thomam filium Folkus*, *Jacobum filium Stephani*, *Petrum filium Demes* et *Lukachyum filium Budur nobiles de Hydegheth* quondam (így!) actores ab una, et inter *Stephanum dictum Tarow de farystar* ac *Georgium filium Jacobi de Olfalu* in causam attractos parte ab altera, in facto cujusdam terrae *Heech* vocatae, inter easdem partes litigiosae, iudicium decisimus, juxta earumdem partium litterarum causalium continentias, nobis inclitate facere praeceperit et iidem Stephanus dictus Tarow ac Georgius filius Jacobi ad ipsius causae finalem decisionem legitime debeant vocari necessario, eapropter discretionis vestrae amicitiam reliquimus diligenter per praesentes, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente *Nicolaus filius Benedicti filii Hegun* vel *Nicolaus filius Sauli de Karcha* aut de (így!) *Stephanus de eadem* sive *Omodeus filius Johannis filii Lothardi de Warkun*, aliis absentibus, homo regius, praedictos Stephanum dictum Tarow ac Georgium filium Jacobi de Olfalu, ubicumque personaliter reperiri poterint ad praemissae causae decisionem et determinationem finalem evocet in praesentiam regiae majestatis, vigesimum secundum diem festi nativitatis beati Johannis Baptistae nunc proxime venturum (jul. 15.) eisdem coram regiam majestatem pro termino comparandi indilate assignando. Et post haec seriem ipsius evocationis cum totius facti processu adeundem vigesimum secundum diem festi nativitatis beati Johannis Baptistae domino regi in vestris litteris fideliter rescribatis. Datum in Wysegrad in vigilia festi nativitatis beati Johannis Baptistae praenotati anno domini Mo CCCo Xlmo quinto.

Pecsétje hiányzik. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 36. fasc. 1. nr. 5 alatt.

Tarov de ȧarystar a már ismert *Felistáli Taró István*, a Homorói család tagja.

Olǧalu egy eltűnt pozsonymegyei helység. *Alǧalui György* szintén a Homoróiak tagja.

Heech azaz *Hét*, pozsony-csallóközi helység.

Hégen fia Benedek a Karcasaiak tagja, 1326—1327-ben Pozsonymegye szolgabírája.

Warkuni Omodeus a Gutkeled nb. Várkonyi Amadéfi-család őse (1327—1359).

122.

1345 jul. 10. A pozsonyi káptalan tanúsítja, hogy Béli Domonkos egyik birtokrészét Németbéli Heinzlinnek eladta.

Universis christi fidelibus praesentium notitiam habituris capitulum ecclesiae posoniensis salutem in domino sempiternam. Quia ea, quae in longaevam sunt deducenda memoriam, scripturae patrocínio fulciantur, igitur ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod *Dominicus filius Damiani nobilis de Beel* et *Johannes filius ejus* pro se et pro *Michaele*, altero filio ejusdem *Dominici*, personáliter coram nobis constituti, vigintisex jugera terrae suae frugifera, inter alias terras simul in una longitudine et latitudine jacentia, distinctionibus ab aliis terrarum particulis separata et semota *Haynczolino dicto Glinchz de Beel teutunicali*, qui etiam praesens adstitit et *Nicolao filio ejus* partim, ac *Michaeli* et *Chuenchlino filiis uxoris suae* partim, aequaliter dividenda, pro quinque marcis seu quinquaginta pensis denariorum Wyennensium plene habitis et receptis *Haynczolino* ab eodem dederunt et tradiderunt irrevocabiliter, jure perpetuo in filios filiorum et heredum per heredes semper ad possidendum, tenendum pariter et habendum; sic tamen, quod quandocumque iidem *Haynczlinus Glinchz* et *Nicolaus filius ejus* ac praelibati (filii) uxoris ejus vel successores eorum dictam terram demum a se alienare quoquo modo niterentur . . . vellent necessitate exigente, tunc eidem *Dominico filio Damiani* et *Johanni* ac *Michaeli filiis ejus* nec non successoribus eorundem ipsam terram exponere et venalem exhibere debeant, qui si voluerint et poterunt comparare prae ceteris seu ab (aliis) quibuslibet emendi et comparandi ipsam liberam habebunt potestatem; nihilominus tamen idem *Haynczlinus Glinchz* tam pro se, quam simul cum *Chunchlino filio Mathei de eadem*, qui etiam praesentialiter astitit, pro suo (így!) filiisque uxoris suae praelibatis et eorum successoribus universis sponte promisit, voluit et assumpsit, quod de singulis dictorum jugerum, singulis annis in festo *aestivali* beati Jacobi apostoli, nobis capitulo seu ecclesiae domini salvatoris ecclesiae nostrae (így!) tamquam

eidem Haynchzolino Glinchz duximus concedendas. Datum die dominica proxima post octavas festi apostolorum Petri et Pauli beatorum, anno domini Mo CCCmo XL quinto.

Pecsét hiányzik. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 14. fasc. 2. nr. 9 alatt.

* * *

Beel theutunicale a Pozsonymegye pozsonyi járásában Szempez tőszomszédságában lévő *Németbél*. Fenti Heinzlin és Kunczlin nevű urai bizonyítéka annak, hogy a »Német« jelzővel felruházott községben nemcsak a lakosság tömege, de a földesurak nagy része is német származású volt.

123.

1345, Visegrád, okt. 18. Pál országbíró átírja IV. Bélának a komárommegyei Hetény nevű birtokról szóló adománylevelét.

(N)os comes Paulus iudex curiae domini Lodovici dei gratia regis Hungariae significamus tenore praesentium quibus expedit universis, quod venerabile in christo patre domino Chanadino dei et apostolica gratia archiepiscopo strigoniensi locique ejusdem comite perpetuo ab una et *Petro filio Opor filio comitis Ompod* parte ex altera, coram nobis personaliter constitutis, per eundem Petrum filium Opor propositum extitit relatum ministerio vivae vocis, quod licet discretus vir magister *Sixtus* quondam archidiaconus kamaruniensis, *frater uterinus praedicti comitis Ompod, avi sui*, quasdam possessionarias particulas conditionariis titulis regali et reginali majestatibus, ut in sequentibus declaratur, olim annexas, in possessione *Heten* in comitatu kamaruniensi esistenti, habitas per serenissimum principem dominum Belam quondam illustrem regem Hungariae laudandae memoriae, pro suis fidelitatibus et servitiorum meritis perpetua stabilitate ex vigore sui privilegialis instrumenti sibi collatas, tempore progressivo in praesentia incliti principis domini Ladislai olim regis Hungariae pia recordationis, personaliter comparando, median-tibus suis privilegialibus instrumentis, sanctae metropolitanae sedis, ecclesiae strigoniensi et per eam archiepiscopatu ejusdem jure perpetuo et irrevocabiler contulerit, tamen quia quaedam particula illius terrae Heten jure hereditario ipsi Sixto archidiacono et praedicto comiti Ompod, fratri suo, attinens extitisset et nunc hereditariae successionis titulo ad ipsum et *suos fratres* esset devoluta et deberet de jure devolvi, ideo memoratum privilegium domini Belae regis pro perhempnali conservatione ipsius particulae terrae, jure hereditario, ipsis Sixto archidiacono et Ompod avo suo decedentibus, sibi pertinere debentis, manibus memorati domini archiepiscopi strigoniensis assignare nequi-

visset, postulans nos humili precum cum instantia, ut ipsum privilegium nostri in praesentia in specie exhibitum ad perhempnalem conservationem jurium dictae ecclesiae Strigoniensis sine variatione aliquali de verbo ad verbum transscribi et ipsi domino archiepiscopo strigoniensi assignari facere dignaremur; cujus tenor talis est. (Következik IV. Béla adománylevele.)

Nos igitur justis et juri consonis petitionibus ejusdem Petri filii Opor favorabiliter inclinati, praedictum privilegium Belae regis praetactum, in specie nobis exhibitum, diligenti examinatione praehabita, de verbo ad verbum ad perhempnalem jurium conservationem praedictae ecclesiae strigoniensis, transscribi et pendentis sigilli nostri antedicti (munimine) roborari ac ad manus ipsius domini archiepiscopi strigoniensis uberiores ad cautelam fecimus assignari. Datum in wyssegrad feria tertia proxima post quindenis festi beati Michaelis archangeli anno domini Mo CCCo Xlmo quinto.

Hártya. Zöld-fehér selymen függött pecsétje hiányzik. Eredetije az esztergami primási országos levéltárban Lad. C. fasc. I. nr. 13 alatt.

* * *

Sixtus esztergomi olvasókanonok megkapja 1264 nov. 11-én Mária királynétól a komárommegyei Hetényt (Knauz I. 517). 1287 jun. 2-án olvassuk, hogy »*Ompudinus de Machala* gener magistfi Sixti quondam lectoris ecclesiae strigoniensis« saját úgy mint fiai: István és *Opor* nevében egyik hetényi részbirtokát eladja (Knauz II. 221). Hogy az egy és ugyanazon ügyben kiadott későbbi okiratok genealogiai tekintetben nem mindig megbízhatók, mutatja fenti oklevelünk, melynek értelmében Sixtus és Ampod testvérek, holott az 1287. évi szerint Macsalai Ampod Sixtusnak a sógora; magától értetődik, hogy a korábbi okirat hitelesebb.

Ezen ügyre vonatkozik Pál országbirónak egyik okirata is, melynek erejével 1349 nov. 19-én Hetény birtokát egy részben Apor fia Péternek, másrészben az esztergami érseknek itéli és *Lőrinc fia Miklós fia Miklós* igényeit visszautasítja. Mint királyi emberek működnek akkor: *Domonkos, Benedek fia Miklós és Albert Bálváni nemesek*, továbbá: *Macsalai János fiai Egyed és László és Miklós fia Jakab*. (Eredetije ugyanazon levéltárban.)

Teljesség kedvéért még ki kell emelnünk, hogy 1256-ban a nagyszombatvidéki Boleráz melletti Maholányban terram Ompodini-t is említik. (F. IV. 2. 373. és Hokl. 73).

124.

1346 jan. 1. Pozsonymegye alispánja felhívja a pozsonyi káptalant, hogy Gombai Miklós erőszakoskodása ügyében vizsgálatot indítson.

Honorabilibus viris, capitulo ecclesiae posoniensis, dominis et amicis suis plurimum reverendis magister *Johannes dictus orrus, vicecomes de eodem* sinceræ amicitiae continens incrementum. Dicit nobis *Kupe filius Kumpurd de Gumba*, quod pridem, vide-

licet in festo beati Stephani protomarthiris proxime praeterito (1345 decz. 26.) *Nicolaus frater ejusdem*, super domum ipsius hostiliter invadendo, per ictum sagittarum mortificare voluisset, lite tamen inter ipsos pendente. Super quo vestrae discretionis amicitiam praesentibus requirimus diligenter, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente *Barnabas de samut*, homo noster et *Dominicus de uzur*, unus *judicum quatuor* sciant et inquirant de praemissis omnimodam veritatem et post haec, prout veritas constiterit praemissorum, nobis totius facti seriem amicabiliter rescribatis. Datum in octavis nativitatis christi, videlicet in die strennarum anno domini Mo CCCmo Xlmo sexto.

Pecsétje hiányzik. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 25. fasc. 1. nr. 12 alatt.

* * *

A Gombaiakról szól bővebben a 144. sz. okirat.

125.

1346 márcz. 25. Pozsonymegye alispánja felhívja Mátyás fiát, Fenyéri Balázst, hogy az ellene emelt vád ügyében tanuit nevezze.

Nos magister *Johannes dictus orrus*, *vicecomes posoniensis* et *judices nobilium de eodem*, damus pro memoria, quod feria sexta proxima, videlicet post medium quadragesimae (márcz. 24.) in forma nostri judicii *Blasius filius Symonis de Fener* contra *Blasium filium Matiae* juxta tenorem priorum litterarum nostrarum proposuit tali modo, quod ipse feria tertia proxima post festum beati Michaelis archangeli cujus nunc septima revolutio praeteriit annualis (1339 okt. 1.) quinque vulneribus letalibus ipsum sarciaverit, de quibus uno vulnere pollex unius manus suae mutilando *innervatus* extitisset, ex adverso vero idem Blasius filius Matiae se in praemissis asseruit innocentem penitus et immunem; tandem partium relacione audita, cum dictum Blasium filium Symonis, utrum suam actionem praehabitam testimonio velit comprobare nec ne, terna vice inquisitum habuissemus, idem Blasius filius Symonis assumpsit comprobare. Igitur nos commisimus, quod feria sexta proxima, videlicet post dominicam Laetare (márcz. 31.) coram capitulo posoniensi testibus, quibus evidentius potuerit, suam actionem praehabitam contra Blasium filium Matiae, ut assumpsit, teneatur comprobare et post haec octavo die (ápril. 1.) seriem et nomina testium productorum in litteris dicti capituli per partes volumus reportari. Datum secundo die termini praenotati, anno domini Mo CCCo Xlmo sexto.

Pecsétjei (2) hiányoznak. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 28. fasc. 1. nr. 11 alatt.

* * *

Fener eltűnt pozsonymegyei helység. F. VI. 1. 189. szerint IV. László Tárnok, *Fenyér* és *Kondoros* nevű földeket adott volna a margitszigeti apáczáknak, a mit III. András 1291-ben megerősített. Esztergammegyében pedig Ladislaus filius Lupreth de *Julafener* 1288-ban egy (Kőhíd-) gyarmati ügybenékirályi kiküldött (W. IX. 468. 492. és Knauz II. 522).

126.

1346 ápr. 29. Somogymegye alispánja jelenti, hogy a *Trepk* fia István és *Kéthelyi László* közötti ügyet vizsgálat tárgyává tette.

Nos magister *Konth vice domini Bartholomaei comes Symigiensis* et quatuor iudices nobilium ejusdem comitatus damus pro memoria, quod magister *Stephanus filius Trepk* sabbato vero terrae domino, singulos denarios Wyennenses titulo census seu terragii perpetui sint dare et solvere obligati. In cujus rei testimonium praesentes, appensione nostri sigilli consignatas proximo post festum beati Georgii martyris contra Georgium filium Petri, jobagionem *Ladislai filii Philippi de Kedhel* proposuit eo modo, quod praedictus Georgius apud ipsum unum bovem aurem precidentem (?) eidem Ladislao eundem Georgium cum eodem bove commisimus statuere sabbato proximo post octavas beati Georgii praedictis (így!) coram nobis. Item eodem die proposuit eo modo, quod *Paulus filius Bede* ex consilio ejusdem Ladislai domini sui, alium bovem effugasset. Andreas litteratus procurator ipsius Ladislai, affirmavit, quod praedictus Paulus apud Ladislaum non fuisset, nec esset, qui quidem procurator magistri Stephani dixit, ut apud ipsum fuerit. Datum sabbato supradicto, anno domini Mo CCCo Xlmo sexto.

Hátul: »pro magistro Stephano contra Georgium et Paulum ad sabbatum proximum post festum beatorum Phylippi et Jacobi apostolorum«.

Pecsétje a külső szélen függ. Eredetije (papir) az esztergami káptalan országos levéltárában Capsa 1. fasc. 3. nr. 7.

* * *

Trepk fia István a Bő-nemzetség tagja. † 1354-ben.

Kedhel a somogymegyei marczaai járásban lévő *Kéthely* (1231 : villa Ketel, 1268 : Kethyl). Keetheli *Fülöp* fia István 1349-ben emberöléssel van vádolva (A. V. 277).

127.

1346 jun. 11. Az esztergami keresztesek konventje tanusítja, hogy Kéménd nevű birtokot meghatároltatta.

Conventus cruciferorum domus hospitalis ecclesiae sancti regis Stephani de Strigonio universis christi fidelibus, praesentibus pariter et futuris, praesentem paginam inspecturis salutem in salutis largitore. Scriptum est organo dominicae vocis expresso verbo, quod audimus, loquimur et quod vidimus testamur et quod plurimorum testimonio firmatur, sua debet stabilitate perpetuo perdurare. Proinde ad universorum, tam praesentium quam futurorum notitiam volumus pervenire, quod venerabilis in christo pater dominus Chanadynus dei et apostolica gratia archiepiscopus strigoniensis locique ejusdem comes perpetuus, ab una, item *Nicolaus filius Nicolai et Mauricius filius Mauricii de Salusun ac Ladislaus filius Ambrosii de Patach* nobiles, partes ex altera, ad nostram personaliter accedentes praesentiam, propositam extitit per eosdem, concorditer et relatum, quod quia inter praememoratum dominum Chanadynum archiepiscopum ac eosdem Nicolaum filium Nicolai, Mauricium filium Mauricii ac Ladislaum filium Ambrosii super metis suarum possessionum praedictarum discordia et dissensio ratione antiquitatis earumdem metarum extitisset, volentes ut de medio ipsorum ipsius discordiae et dissensionis materia radicitus sopiretur et perpetuae pacis unione super ipsis metis in perpetuum perfrui valerent et valeant gratulari, ad earumdem metarum reambulationem et renovationem nostrum testimonium idoneum pari consensu dari et transmitti postularunt, ut coram eodem nostro testimonio idem dominus archiepiscopus metas possessionis suae *Kemend* vocata ex parte praedictorum nobilium possessionibus, praenominatque nobiles praenominatarum suarum possessionum *Zalasun et Patach* vocatarum reambularent et quod ubi necesse fieret, novas metas juxta veteres erigent et antiquas renovarent. Nos itaque eorum precibus, juri consonis rationique consentaneis aequitate suo dante («inclinati» kimaradt) ad praemissa facienda et exequenda una cum nobilibus viris *Thoma palatino et Georgio filio Tymus* hominibus et procuratoribus ejusdem domini archiepiscopi legitimis et Nicolao filio Nicolai, Mauricio filio Mauricii et Ladislao filio Ambrosii, *fratrem Paulum consocium nostrum* duximus pro testimonio transmittendum. Qui demum ad nos reversi, consona voce nobis retulerunt eo modo, ut feria tertia proxima post festum Penthecostes proxime jam praeteritum ad taciem memoratae possessionis *Kemend* accessissent et eamdem sic reambulassent et a praedictis possessionibus praenomi-

natorum nobilium cum novarum metarum erectionibus hoc ordine distinxissent et separassent: quod primo et principaliter metae praedictarum possessionum inciperetur ex parte possessionis *Boorth* ecclesiae strigoniensis, a duabus metis terreis magnis et antiquis, a parte occidentis et abhinc curreret versus orientem inter ipsas possessiones Kemend et Zalasun, eosdem Nicolaum filium Nicolai, Mauricium filium Mauricii et Ladislaum filium Ambrosii communiter contingentem, per longum et magnum spatium, cum duabus singulis metis terreis et diversis, de novo per eosdem erectis, usque ad terram religiosarum dominarum Monialium de Insula Strigoniensi, ubi circa unam antiquam metam aliam novam erexissent et ipsam relinquendo in eodem meatu se aliquantulum declinando iret in semis arabilibus similiter cum diversis et singulis metis terreis de novo erectis, inter praedictas possessiones Kemend dicti domini archiepiscopi et Patach, ejusdem Ladislai filii Ambrosii usque ad magnam viam, quae veniret de Strigonio, quam in eodem metarum cursu saliret ultra, circa quam duas metas terreas erexissent, dehinc autem iret ad unam terram incultam, vulgariter *Gyep* dictam, super qua unam metam terream erexissent et super eadem terra Gyep veniret ad angulum unius (h)ortus de eadem Patach, ubi unam metam erexissent et ob majoris hujus rei memoriam in eadem unum magnum lapidem imposuissent; abhinc iret ultra ad unam metam terream de novo erectam et inde ad fluvium *Gron*, in cujus ripa etiam unam metam erexissent et ibi supra molendinum saliret ultra ad unum Patak, Heer dictum; inde ad unum locum fimatum vulgariter Telek dictum, ubi unam metam terream erexissent, et abhinc iterum ad duas metas terreas in fine ejusdem Telek circa unum nemus vulgariter Beregh dictum existens, dehinc autem ad unam metam terream, in cujus medio esset arbor salicis, quae a parte inferiori separaret terrae Patach, a parte vero superiori terrae Kemend; et deinde ad aliam metam, in cujus medio esset arbor ilicis. Dehinc vero in eodem cursu versus orientem veniret ad fluvium *Noggron* vocatum, in cujus portu et ista parte ipsius fluvii gron duas metas terreas erexissent, ubi et in alio portu ejusdem fluvii metae praedictae possessionis Kemend a praedicta possessione Patach separentur et terminarentur. In cujus rei testimonium et perpetuam firmitatem ad petitionem et instantiam partium praedictarum praesentes concessimus litteras nostras, pendentis sigilli nostri munimine roboratas et alphabeto intercisas. Datum in octavis festi Penthecostes antedicti, anno domini Mo CCCo Xlmo sexto.

A jó karban levő pecsét zöld zsinóron függ. Eredetiye az esztergami primási országos levéltárban Lad. 9. fasc. 2. nr. 17 alatt.

Salusun Knauz szerint Szelesény-nek olvasandó, valószínűleg azért, mert Nagy- és Kis-Szelesény Bars megyében még most is van. A XIII. század végén *Scolusun*, 1304-ben *Zalasun* az alakja (Kn. II. 473. 545), ez pedig arra mutat, hogy Salasony-nak kiejtették. Jelenleg már nem létezik ilyen nevű helység és emlékét csak a Kéménd és Kőhidgyarmat között lévő *Zalason* nevű dűlő őrzi. A XIII. század végén Esztergom megyében Libád, Gyiva és Bart szomszédságában találjuk.

Patach eltűnt esztergomi megyei helység, mely 1282-ben az esztergomi megyei (Kőhid-) Gyarmat mellett felmerül. Egyik földesura akkor Simon de *Patas* (Kn. II. 152). Emlékét jelenleg csak a Kéménd és Kőhidgyarmat közötti *Patács* nevű dűlő őrzi.

Tymus (Temes) fia György később Esztergomi megye alispánja.

Boorth az esztergomi megyei párkányi járásban még létező *Bart*.

Kemend az ugyanott fekvő *Kéménd*.

Gron a *Garan* folyó.

Noggron annyi mint *Nagy-Garan*.

Ezen okiratot különben F. IX. 1. 436. lapon is találjuk, de nem elég helyes közzététellel.

128.

1346 jun. 12. Pozsonymegye alispánja felhívása a pozsonyi káptalanhoz, hogy Gombai Miklós birtokát a már hozott ítélet alapján az erre jogosult feleknek statuálja.

Viris reverendis et honestis capitulo ecclesiae posoniensis dominis et amicis suis plurimum honorandis magister *Johannes dictus Orus vicecomes de eodem* debitum amicitiae sincero cum honore. Cum *Nicolaus filius Kumpurd de Gumba* juxta continentiam litterarum magistri Nicolai comitis posoniensis, domini nostri metuendi, formam et modum judicariae deliberationis ejusdem exprimentium, contra *Paulum filium Wyadal* jobagionem *Kupe de eadem* in facto potentiali, videlicet in sententia capitis et amissione possessionum suarum convictus coram nobis existat, ad quarum possessionum occupationem informante regni consuetudine vestra testimonia nimirum indigemus, quapropter vestrae discretionis amicitiam praesentibus requirimus attente, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, coram quo *Dominicus de Uzur* unus iudicum quatuor et *Barnabas de Samuth* homo noster, duas partes possessionum praedicti Nicolai filii Kumpurd quovis modo vocatarum, pro nobis et nostris byrsagiis occupent et recapiant, tertiam vero partem praedictarum possessionum adversario praefati Nicolai, scilicet Paulo filio Wyadal cum universis earundem utilitatibus, regni consuetudine exigente, contradictione qualibet non obstante statuantes assignent pleno jure possidendum et post haec seriem praemissorum, vestri gratia nobis amicabiliter rescribatis. Datum secundo die festi sanctae trinitatis atque individuae unitatis anno domini Mo CCCo Xlmo sexto.

Kívülről : Amicis suis plurimum reverendis capitulo ecclesiae posoniensis.

Pecsétje hiányzik. Eredetije (papiron) a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 31. fasc. 1. nr. 1. alatt.

* * *

Lásd a 144. sz. okiratot.

129.

1346. Visegrád, jun. 22. A nádor felhívja a pozsonyi káptalant, hogy a nagyféli népektől Eberhardon elkövetett birtokháborítás ügyében vizsgálatot tartson és az eredményt vele közölje.

Amicis suis reverendis capitulo ecclesiae posoniensis *Nicolaus regni Hungariae palatinus* et *judex cumanorum amicitiam paratam debito cum honore*. Intimavit nobis magister *Petrus frater magistri Sebus de Scengyurgh* quod populi de *Nogfeel* quamdam particulam terrae suae intra metas possessionis *Iburharth* vocatae habitam, contra legitimam prohibitionem per ipsum eis factam, propria eorum auctoritate occupassent occupandoque uterentur in summum praejudicium atque derogamen. Super quo amicitiam vestram praesentibus petimus reverenter, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, coram quo *Nicolaus filius Alberti* vel *Michael dictus Fyres de Magary* altero absente homo noster ab omnibus, quibus decet et licet, de eo, utrum dicta particula terrae per dictos populos occupata memorati magistri Petri sit et intra metas praedictae possessionis suae *Iburharth* vocatae existat nec ne, sciat et inquirat omnimodam veritatem, et post haec, prout exinde vobis veritas constiterit, nobis amicabiliter rescribatis. Datum in *Wyssegrad* in octavis festi corporis christi anno domini Mo CCCo Xlmo sexto.

Pecsétje hiányzik. Eredetije (papiron) a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 8. fasc. 1. nr. 7 alatt.

* * *

Scengyurgh a pozsonymegyei Bazin melletti *Szentgyörgy*.

Nogfeel a felső-csallóközi (Nagy-)Fél.

Iburharth az ugyanott fekvő *Eberhard*.

Magary az ugyanott lévő (Kis- és Nagy-)Magyar.

130.

1347. Nagyszombat. Nagyszombat város előljárósága az esztergami káptalannal a magyarádi, gerencséri és párnai tizedek dolgában egyezséget köt.

In nomine domini Amen. Ego *Dietbmus* (így) pro tempore tunc *judex* in *Tyrna*, jurati et cives universi de eadem tenore

praesentium significamus quibus expedit universis, quod cum in facto decimarum nostrarum inter decimatores honorabilis capituli strigoniensis ecclesiae et nos discordia pluries fuisset mota et exorta, nos itaque salubri consideratione inducti, propter bonum pacis et concordiae, communi consilio et unanimi voluntate, matura deliberatione praehabita, super facto solutionis decimae nostrae cum eodem honorabile capitulo hujusmodi concordiam et compositionem super facto dictae decimae duximus iniendum, quod nos a modo in perpetuum singulis annis in octavis beati Andreae apostoli (decz. 7.) pro decimis nostrae civitatis ac villarum ad nos pertinentium videlicet *Grenscher, Magerad et perna* vocatarum, scilicet frugum, apum, agnelloz, anserum et pullorum assumpsimus et assumpmimus ipsi capitulo solvere octuaginta marcas Budensis rationis una etiam cum quartis, ex praedictis villis supervenientibus sine provenientibus, tali conditione adjuncta, quod procurator ejusdem capituli cum litteris eorundem, fidem ad hoc facientibus, ante ipsas actavas uno die prius ad nos accedere debeat, cui unum prandium vel coenam cum suis famulis et equis facere tenebimur et ipsas octuaginta marcas in crastino, videlicet in octavis beati Andreae apostoli, plenarie persolvere. Si autem ultra ipsas octavas quodquot dies usque ad quindenas beati Andreae apostoli solvere differemus, tunc in expensis nostris et hospitalitatibus ipsum solutionem procuratores dicti capituli tenebuntur expectare. Si autem in ipsis quindenis solvere aliquo modo eandem pecuniam negligeremus, tunc elapsis ipsis quindenis usque ad octo dies ipsas octuaginta marcas cum poena decem marcarum ipsi capitulo solvere nos obligabimus. Si vero temere vel aliquo modo praedictas octuaginta marcas cum iudiciis decem marcarum solvere non curaremus, tunc ad poenam interdicti nos testimonio praesentium obligamus; ita videlicet, quod nec in ecclesia nostra parochiali, nec apud fratres aliquos divina audire praesumpnamus, donec de eadem pecunia eidem capitulo ad plenum satisfactionis et si in eodem interdicto animo indurato perseveremus, tunc ipsum capitulum sententiam excommunicationis contra nos mediantibus litteris archiepiscopalibus proferendo habeat facultatem, ad quod nos sponte obligamus; hoc nihilominus declarato, quod si fruges nostri *per supervenientem exercitum alicujus potentis* destrui et devastari contingeret, ad hoc videndum ipsum capitulum duos viros idoneos transmittat, qui unacum iudice et quinque juratis nostris secundum eorum conscientiam limitabunt gravitatem ipsius damni et prout ipsi compensando ipsum damnum de ipsa pecunia solvenda decutient, ipsum capitulum damnis sustinebit, de residua vero parte ipsius pecuniae in termino praedicto cum

conditionibus allegatis dicto capitulo satisfacere nos obligamus sub poenis supradictis; ut et ista (így) compositio seu ordinatio robur habeat in perpetuum, praesentes litteras nostri pendentis sigilli munimine duximus consignandas. Datum in Tyrnavia anno domini millesimo CCCo quadragesimo septimo.

A vörös-zöld-viola selymen függő pecsét hatsugarú kereket mutat, melyek között Alpha és Omega, azután nap és hold mutatkozik. Körirata a következő: »† Sm Civium De Zombothel« szerencsekerékkel. Ezen kerék körében: † Et Deus Im (így) Rota«.

Eredetije az esztergami káptalan házi levéltárában Lad. 43. fasc. 1. nr. 6. alatt.

* * *

Grenscher a Nagyszombat melletti *Gerencsér*.

Magerad a nagyszombati járásban Alsó-Korompa mellett lévő *Magyarad* nevű puszta.

Perna a már eltűnt *Párna* (Nagyszombat mellett).

A nagyszombati bíró neve el van felejtve. 1335-ben a nagyszombati polgárok képviselőiben többiek között Fridolin fia *Dethmyn* (lehet Dethwyn is) is szerepel. (A III. 132.) és így nagyon valószínű, hogy fenti bíró vele azonos.

131.

1347 jan. 14. *A nyitrai káptalan jelenti a királynak, hogy a pozsonyi káptalannak verekenyei birtokán történt háborgatást megvizsgálta.*

Serenissimo principi domino Lodovico dei gratia regi Hungariae illustri capitulum nitriensis ecclesiae orationum suffragia devotarum. Litteris vestrae excellentiae pro honorabili capitulo ecclesiae posoniensis generalibus, inter cetera formam inquisitionis et prohibitionis experimentibus honore, quo decuit, receptis cum *Farkasio* de *Hethy* homine vestro *Stephanum presbyterum chori nostri praebendarium* ad faciendam inquisitionem et prohibitionem infrascriptas pro testimonio duximus transmittendum, qui tandem ad nos reversi nobis concorditer retulerunt, quod, sicut de nobilibus et aliis communibus hominibus in districtu Challoukuz scire et inquirere potuissent, hanc de subsequentibus indagassent veritatem, quod *hospites seu populi villae de Fel Reu pertinentis ad civitatem Posoniensem* quandam possessionem praetacti capituli posoniensis ecclesiae *Verekenye* vocatam a quatuor annis retractis incipiens, contra prohibitionem legitime factam, usque modo potentialiter usi extitissent et nunc uterentur, silvam ejusdem villae Verekenye devastantes fecissent succidi in praedictum capituli memorati non modicum et jacturam; retulerunt etiam, populos praedictae villae Fel Reu se prohibuisse ab usufructu quarumvis utilitatum villae Verekenye antefatae.

Datum in crastino octavarum festi epiphaniarum domini anno ejusdem Mo CCCo Xlmo septimo.

Pecsetje hiányzik. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 10. fasc. 1. nr. 21 alatt.

* * *

Fel Reu a pozsonyi járásban még most is létező *Főrév* (= Oberufer). Fenti okiratunk tudtommal az első, mely ezen helység legrégibb multját érinti.

Hethy a felső-csallóközi *Hideghét*.

Verekenye az ugyanott lévő *Vereknye*, mely 1279-ben Werekne alakban szerepel. Birtokosai sorában 1299-ben Márton fia Péter és Zoerard fia Petus merülnek fel. 1316-ban ezen Péter már »*de Fretendorf*« néven szerepel (Kn. II. 717). Ugyanakkor más alkalommal a Prácsáról Verekenyére vezető utat »*via frettendorfariorum*«-nak nevezik (A. I. 438). Péter 1325-ben Pozsonymegye szolgabirája. 1330-ban a következő birtokosai szerepelnek: a) Zorard fia Péter, b) Márton fia Lőrinc c) Bálint fia Péter.

132.

1347. Buda, febr. 18. Pál országbíró tanusítja, hogy a báhonyi Pap János és a pozsonyi káptalan között bizonyos ló elidegenítése miatt folyt pör békés kiegyenlítést nyert.

Nos comes Paulus judex curiae domini Lodovici dei gratia regis Hungariae damus pro memoria, quod *Johannes dictus pop de Bahun* personaliter juxta continentiam priorum litterarum nostrarum in quindenis residentiae exercitus regii versus partes maritimas moti et ad octavas festi omnium sanctorum proclamatae ad nostram accedens praesentiam contra capitulum ecclesiae posoniensis in figura nostri judicii proposuerat eo modo, quod cum ipsum capitulum ecclesiae posoniensis magistrum *Michaelem filium Gyüke concanonicum eorum ad* reambulandam praedictam suam possessionem *Bahun* vocatam una cum homine regio fide digno testimonio juxta approbatam consuetudinis regni modum pro ipsius parte transmisissent, unum equum suum quadraginta marcas valentem, eidem magistro Michaele ad hoc, ut in eo ipsam possessionariam faceret reambulationem, concessisset, quem tandem equum idem magister Michael, testimonium ipsius capituli posoniensis ex inductione ipsius capituli sibi pluries postulanti reddere recupasset, in quo supra equi sui valorem decem marcarum damno sibi intulissent. Quo audito, pro ipso capitulo posoniensi magister *Thomas canonicus ejusdem ecclesiae posoniensis* cum procuratoriis litteris ejusdem capituli exurgendo responderat ex adverso, quod ipse equus non in pretio majori praeterquam in tribus talentis denariorum, decem et octo pensas denariorum facientibus per ipsum magistrum Michaelem venditus fuisset et nec majoris pretii seu valoris existisset; ipse autem magister

Michael testimonium ejusdem capituli nihil plus praeterquam suum jus debitum ab ipso Johanne pop dicto recepisset. Nos siquidem partibus benivole assummentibus una cum regni baronibus et nobilibus nobiscum adjudicantibus commiseramus decernentes, quod ex dominis de ipso capitulo posoniensi quatuor personae canonicali dignitate praefulgentes, quos ipsi communi deliberatione inter se praehabita, ad id deligerent, in octavis festi epiphaniarum domini nunc proxime praeteritis, ibidem in ecclesia et in *stallis eorum* praesentibus *Andrea filio Michaelis de Tekelchen* homine regio et testimonio capituli ecclesiae nitriensis, quod per ipsum capitulum ad id transmitti litteris nostris mediantibus petieramus per eundem Johannem pop dictum adducendis, super eo, quod ipse equus non majoris valoris praeterquam trium talentorum denariorum, in quibus per ipsum magistrum Michaellem venditus extitisset et idem magister Michael suum jus debitum pro ipsa possessionaria reambulatione et non plus ab ipso Johanne receperit, sacramentum praestare et seriem ejusdem, partes ad octavas festi purificationis beatae virginis, tunc proxime venturas, in litteras ipsius capituli nitriensis nobis reportare tenerentur. Tandem ipsis octavis festi purificationis beatae virginis occurrentibus, praedicto Johanne dicto post non veniente nec mittente Stephanus presbyter capellanus magistri Nicolai dicti Treutul comitis posoniensis pro praedicto capitulo posoniensi pro eodem (így) cum procuratoriis litteris ipsorum ad nostram accedens praesentiam litteras praesumpti capituli nitriensis nobis praesentavit continentes, quod ipsis octavis festi epiphaniarum domini occurrentibus, dominus *Petrus custos* et magister *Johannes filius Alexandri, Iwanka* et *Johannes Polonus* ecclesiae posoniensis canonici memoratae praesente eodem *Andrea de Tukelchen* homine regio et *Stephano* presbytero, chori ipsius ecclesiae nitriensis praebendario, ad praemissa per ipsum capitulum nitriense pro testimonio destinato, prout ipsum capitulum nitriense per eosdem hominem regium et testimonium ipsorum supradictum ipsis referentibus clare didicissent, ipsum juramentum in suis stallis, ut praehabitu est, per verba praemissa deposuissent ut debuissent. Unde, quia ex tenore praedictarum litterarum dicti capituli nitriensis praedictae quatuor personae canonicali dignitate praefulgentes de dicto capitulo posoniensi juxta nostram judicariam commissionem super praemissis et singulis praemissorum die et loco praenotatis in stallis ipsorum rite et legitime sacramentum praestitisse reperiabantur, ideo ipsum capitulum posoniense ratione praemissorum et in praemissis auctoritate praesentium litterarum nostrarum penitus et per omnia reddidimus expeditum et pariter absolutum.

Datum Budae decimo die termini supradicti anno domini Mo CCCo Xlmo septimo.

Pecsétje hiányzik. Eredetije (papiron) a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 28. fasc. 1. nr. 3 alatt őriztetik.

* * *

Pop de bahun. Báhony a szempezi járásban fekvő helység. Báhonyi Pap János 1352-ben Pozsonymegye szolgabírája.

Tekelchen azaz Tökölcsény eltűnt pozsonymegyei helység. Midőn Igrámi Dávid és Farkas 1264-ben engedélyt kapnak, hogy Kápolnán szent Erzsébet tiszteletére egyházat emelhessenek, egyúttal azon hívek névsorát is közölték, kik ezen új egyházhoz tartoztak. Csataj, Igrám, Báhony, Vistuk és Kápolna mellett bizonyos *Tekulchen* nevű nemesnek embereit is említik ezen egyház felső részén (Hokl. 11). 1335-ben találjuk, hogy a Tökölcsényi nemesek bizonyos vitás ügyben Cziffer helységet képviselik; 1347-ben pedig ugyanők a Halmosi és Báhonyi-családok közötti perben közbenjáró felek; így tehát bizonyos, hogy ezen Tökölcsény Cziffer tőzsomszédságában feküdt. Birtokosai közül a következők ismeretesek:

1264. Tökölcsény	Kozma	Mihály 1335
1335. Máté		
1342. György	Péter 1310—1335	András 1347
	1326-ban Pozsonymegye szolgabírája	
	Domonkos 1335—1342	

A mi az itt említett *hadbaszállást* illeti, bizonyosnak vehetjük, hogy a Velence elleni hadjáratra vonatkozik, mert többrendbeli egyéb forrás is tanúsítja, hogy az ebben résztvett hadsereg oszlása 1346 nov. 8-ára esett (v. ö. Századok 1905. évf. 439. lap).

133.

1347. Buda, márcz. 6. Lajos király felhívása a váci káptalanhoz, hogy egy Kövesden elkövetett gyilkosság ügyében vizsgálatot tartson.

Lodovicus dei gratia rex Hungariae fidelibus suis capitulo ecclesiae wachyiensis salutem et gratiam. Dicitur nobis in personis populorum seu jobagionum ecclesiae sancti Alberti (így!) strigoniensis de *Kuesd*, quod *Georgius* et *Stephanus* famulus ejusdem feria quinta proxima ante dominicam Reminiscere proxime praeteritam (febr. 22.) ad ipsam villam *Kuesd* accedentes ibi comedissent et bibissent et eodem die serotino tempore de eadem villa exivissent et duos homines de eadem villa, videlicet cohospites ipsorum *de villa Kemend* venientes, in via publica et libera reperiendo, unum eorumdem more latrocinio interfecissent et alterum spoliassent, auditoque clamore iidem populi de *Kuesd* exientes, eosdem latrones praeveniando, unum ex eisdem interfecissent et alium captivassent et tam ipsum captum quam dictum interfectum ad ipsam villam *Kuesd* deferendo et ducendo, eundem

latronem vivum sequenti die *juris ordine mediante*, similiter interfecissent, quorum funera seu corpora postmodum procurator cruciferorum ecclesiae sancti regis Stephani de Strigonio *propria sua auctoritate* ab illo loco, in qua posita fuissent, fecisset asportari et sepeliri. Super quo fidelitati vestrae firmiter praecipimus per praesentes, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente *Jacobus filius Michaelis* vel *Clemens filius Michaelis* aut *Herbordus filius Andreae* alijs absentibus homo noster, ab omnibus quibus decet et licet diligenter investigando, sciat et inquirat de praemissis omnimodam veritatem, et post haec, prout vobis veritas praemissorum constiterit, nobis fideliter rescribatis. Datum Budae feria tertia proxima post dominicam Oculi anno domini Mo CCCo Xlmo septimo.

A váczy káptalan erre 1347 márcz. 15-én jelentette a királynak, hogy András fia Herberttel együttesen Petrum praepositum de *Teneu* váczy kanonokot kiküldte, kik márcz. 12-én a panaszt igazoltnak találták. Eredetije az esztergami primási országos levéltárban Lad. J. fasc. 7. nr. 94 alatt.

* * *

Kuesd a Hontmegye szalkai járásában, az esztergammegyei Párkány és Nána mellett fekvő *Garan-Kövesd*.

Kemend az esztergammegyei párkányi járásban fekvő *Kéménd*, mely ezen megye legrégibb helységeinek egyike. Első birtokosai az esztergami kanonokok. 1183-ban azonban bizonyos Farkas nevű világi úr is szerez ott birtokot és akkor *Camend* néven szerepel a község. Ezen Farkas valószínűleg a Hontpázmán nemzetség tagja. Azon Amadé comes, ki 1217-ben András királyt a szent földre kísérté s elutazása előtt kéméndi birtokát a kegyurasága alatt állt bényi monostornak hagyományozta, szintén e nemzetség sarja. Fia István kéméndi birtokát 1273-ban a Kéménddel összekötött Páli faluval együtt a nevezett bényi monostornak hagyta. 1295-ben ezen István rokonai: Hontpázmán nb. Kázmér hirhedt fiai: Bényi István, Lambert, László és Ugron Kéménd urai, de mivel hallatlanul garázdálkodtak, az alországbiró ugyanazon évben kéméndi birtokukat az esztergami érseknek ítélte oda. Kéménden még most is az esztergami érsekség nagybirtokos.

134.

1347. Buda, júl. 23. Az országbiró felhívása a pozsonyi káptalanhoz, hogy Péczi Jánost a nagyszombati biró elleni ügyében megidézze.

Amicis suis honorandis capitulo ecclesiae Posoniensis comes Paulus judex curiae domini Lodovici dei gratia regis Hungariae amicitiam paratam debito cum honore. Amicitiam vestram praesentibus petimus diligenter, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente *Andreas de Zowar* vel *Johannes filius Petri de eadem*, altero absente, homo regius, citet *Johannem filium Johannis de Peech* contra *Kunchlinum* judicem de *Tyrnavia* in regiam praesentiam ad terminum

competentem. Et post haec diem et locum ipsius citationis, nomen citati cum termino assignato eidem domino regi fideliter rescribatis. Datum Budae secundo die festi beatae Mariae Magdalenae anno domini Mo CCCo XL septimo.

Pecsétje hiányzik. Eredetije (papir) a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 28. fasc. 1. nr. 4 alatt.

* * *

Zowar a nagyszombati járásban lévő *Zavar*.

Peech a győrmegyei (Fel- és Kis-) *Pécz* és az ugyanazon nevű nemzetségnek ősi fészke. Fenti János a nemzetség ugyanazon ágából származik, melyből a későbbi Apponyi család eredetét veszi. Bizonyos Ivánkának, kiról nevén kívül mit sem tudunk, többiek között Aladár és János nevű fiai voltak. Aladártól származnak az Apponyiak. János, ki mindig a Péczi néven szerepel, 1295-től 1333-ig ismeretes és az ország északnyugati vidékén birtokos. Utódairól csak azt tudjuk, hogy a Péczi nevet használták és hogy Miklós fiaival: János és Simonnal a XV. század első felében kihaltak (App. I. 334), közvetlen utódait, illetve gyermekeit azonban nem ismertük. Fenti oklevél szerint egy János nevű fia szerepel 1347-ben.

Róla s utódairól még a következőket tudjuk:

a) 1361-ben eladja Péczi János fia János a győrmegyei Kis-Baráti nevű birtokot Hédervári Miklósnak.

b) 1364 és 1367-ben ugyanő szerepel.

c) 1368 aug. 29-én a győrmegyei Baráti nevű birtok eladása ügyében Péczi János fia János és fiai Jób és Mihály szerepelnek.

d) 1379-ben Mihályt és Jánost említik.

e) 1392-ben csak Mihály szerepel.

f) 1420-ban Simon fia Péczi János és fiai Miklós és János fordulnak elő. Ugyanezeket említik 1424-ben is.

Kunchlin családjáról tudjuk, hogy atyja: Kuncz nagyszombati polgár fivéreivel, Konrád, Péter és Pállal együtt 1267-ben a nyitrai megyei Köpösd-öt kapta. Maga Kunczlin 1324-ben »budai polgár és köpösdi nemes« (Apponyi-oklevéltár I. 8., 9., 11., 12., 15., 16., 20., 80., 172.).

135.

1347 okt. 19. Pozsonymegye alispánja felhívja a pozsonyi káptalant, hogy Étei János meggyilkoltatása ügyében vizsgálatot tartson.

Discretis viris et honestis, capitulo ecclesiae posoniensis dominis et amicis suis plurimum reverendis, magister Johannes dictus orrus, vicecomes de eodem, paratam amicitiam sincero cum honore. Dicit nobis *polda filius Petri de Itipolda* quod feria sexta proxima post festum beati Michaelis archangeli nunc praeteritum (okt. 5.) *Petrus filius Nicolai filii Morkolfi de Karcha*, animo deliberato *Johannem fratrem suum*, suis culpis non exigentibus per juvamen *Bartholomaei filii Elyae* interfecisset. Super quo vestrae distinctionis amicitiam praesentibus requirimus diligenter, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente *Dominicus de Karcha*, unus iudicum

quatuor et *Michael de Suchak*, homo noster, sciant et inquirant ab omnibus, quibus decet et licet, omnimodam de praemissis veritatem, posthaec, prout ipsis veritas constiterit praemissorum, amicabilem nobis vestri gratia rescribatis. Datum secundo die festi beati lucie evangelistae anno domini Mo CCCo Xlmo septimo.

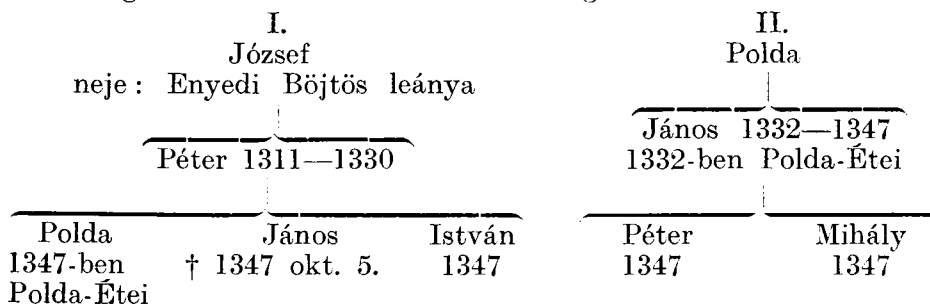
Pecsétje hiányzik. Eredetije (papir) a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 8. fasc. 1. nr. 4 alatt.

* * *

1255 és 1256 között felmerül a pozsony-csallóközi *Hetey* község (H. O. III. 20), mely nem más, mint az 1250-ben szereplő *Ethe*. 1268-ban már 5 *Ethey* nevű falut említenek, a nélkül hogy külön neveiket megjelölnék (W. III. 180).

1311 jun. 15-én találjuk, hogy »*Petrus filius Joseph de Itij*«, kinek anyja Enyedi Böjtös leánya, ennek fivérétől: Pétertől az enyedi birtok felét kapja (Kn. II. 643). 1330-ban Péter és Lőrincz »*de Ethey*« szerepelnek (A. II. 476), 1332 nov. 27-én azonban már »*Johannes filius Poldae de Poldae Ety* és *Nicolaus filius Benedicti de Chenkezety*« fordulnak elő (ugyanott 634) és így bizonyos, hogy János atyja Poldae az, a kitől a község egyik része még 1332 előtt a nevét vette.

Fenti *Itipolda* sem más, mint *Poldae-Ete*, csak hogy ezen Pétert nem tudjuk Jánossal szakadatlan nemzedékrendi lánczba beleilleszteni. Van itt kétségekívül két, közös leszármazású ág:

136.

1347 decz. 11. A győri káptalan jelenti a királynak, hogy a Tót Lőrincz emberei által Szilincsen elkövetett garázdálkodásokat megvizsgálta.

Serenissimo principi domino Lodovico dei gratia inclito regi Hungariae domino pro metuendo capitulum jauriensis ecclesiae orationum suffragia devotarum in filio virginis gloriosae. Litteras vestrae serenitatis generalibus pro honorabili capitulo ecclesiae posoniensis nobis directis, honore condecienti receptis, una cum *Francisco de Heth* homine vestrae serenitatis virum discretum dominum *Lucam plebanum ac magistrum altaris beatae virginis de ecclesia nostra cathedrali*, fidedignum ad quaedam infradeclaranda duximus pro testimonio dirigendum, qui quidem homo vestrae serenitatis demum ad nos rediens, praesente eodem testimonio nostro nobis retulit isto modo, quod ipsi in festo beati

Nicolai confessoris (1347 decz. 6.) in *majori provincia posoniensi* praecedendo, ab omnibus nobilibus et ignobilibus ac ab aliis cujusvis status et conditionis hominibus talem scire potuissent veritatem, quod cum quidam jobagio ipsius capituli posoniensis nomine *Hertul de villa Scelench* pro suis excessibus furtim recessisset et ad villam *Farkashida* se recepisset commoraturum, *Lucacius* et *Desew* familiares magistri *Laurentii comitis castri ferrei et supproniensis ac castellani de Sumtew* feria tertia proxima ante festum beati Jacobi apostoli, cujus quarta advenit revolutio annualis, ex praecepte et mandato praedicti magistri Laurentii, domini ipsorum, in dictam possessionem capituli posoniensis Scelench potentialiter veniendo fruges ipsius Hertul in dictam villam Farkashida fecissent deportari, insuper sex currus aliorum jobagionum dicti capituli posoniensis simul cum frugibus et equis de dicta villa Scelench similiter fecissent deportari, quosquidem equos et currus ipsum capitulum tandem pro pecunia redimisset. His non contentus, anno in praesenti, in octavis festi beati Michaelis archangeli proxime praeteriti praetactus Desew similiter ad ipsam possessionem Scelench veniendo, octo equos recepisset, quos quidem equos postmodum ad fidejussoriam cautionem discreti viri plebani de *Tyrnauia* et patris ejusdem ac *Johannis filii Kyliani* posterioris (így) judicis restituisset, qui fidejussores postmodum per ipsum Desew augeriat, ipsum capitulum posoniense ad solutionem quinque talentorum quae ipsi plenario persolvissent, coegissent. Datum feria tertia proxima post festum beati Nicolai confessoris supradictum. Anno domini Mo CCCo Xlmo septimo.

Kívülről: Domino regi pro honorabili capitulo ecclesiae posoniensis contra magistrum *Laurentium dictum Tot*, comitem castri ferrei et supproniensis nec non castellonum de *Sumtew* et alios intrapositos ad ipsum pertinentes super intraposis inquisitoria.

Pecsétje hiányzik. Eredetije a pozsonyi káptalan házi levéltárában, Capsa E. fasc. 15. nr. 332 alatt.

* * *

Heth a felső-csallóközi Hideghét.

Scelench a nagyszombati járásban lévő Szilincs.

Farkashida e néven a nagyszombati járásban most is létezik. Figyelemre méltó, hogy mindeddig e községről csak sokkal későbbi források tettek említést.

Lőrinc Vasmegye főispánja nem más, mint Tót Lőrincz, Kont Miklós nádor atyja.

Sumtew a nyitra megyei Sempte.

137.

1347 decz. 13.

A pannonthalmi konvent jelenti a királynak, hogy vizsgálata alapján valónak bizonyult, hogy Treutl Miklós pozsonyi főispán a pozsonyi káptalan Kürti birtokán egynehány curiát és halastót elfoglalt. Kir. ember: Dama de Welk (= Vök). Konventi ember: frater Ornoldus.

Eredetije a pozsonyi káptalan házi levéltárában Capsa E. fasc. 3. Nr. 82. B. alatt.

138.

1348, Buda, febr. 25. Lajos király felhívása a pozsonyi káptalanhoz, hogy a Vatai-családbelieket bizonyos peres ügyben a nádor elé idézze.

Lodovicus dei gratia rex Hungariae, fidelibus suis discretis viris, capitulo ecclesiae posoniensis salutem et gratiam. Fidelitati vestrae praecipiendo (mandamus, quatenus vestrum) mittatis hominem pro testimonio fidedignum, coram quo *Ladislaus filius...* vel *Petrus filius...* de eadem, altero absente, homo noster citet *Nicolaum...* *watay* et *Johannem filium ejusdem Nicolai* ac *Nicolaum dictum Be...* *Johannem, Blasium* et *Andych filios Petri*, item *Gyurke, Nicolaum filium Oliverii...* dictum de *Baranya* in praesentiam regni nostri palatini ad terminum competentem. Et post haec diem (et locum) ipsius citationis, nomina citatorum et terminum assignatum eidem palatino fideliter rescribatis. Datum Budae in festo beati Mathyae apostoli anno domini Mo CCCo Xlmo octavo.

Gyűrűpecsétje a külső szélén vörös viaszban van. Eredetije (papir) a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 28. fasc. 1. nr. 13 alatt.

* * *

Watay. Pozsonymegye felső-csallóközi járásában ma csak *Bél-* és *Vajasvatta* helységeket ismerünk. Első nyomára 1238-ban akadunk, midőn terra *Watha*-néven szerepel. 1281-ben *Watai* György fia *Bánk* szerepel, kitől az egyik helység a *Bánkvatta* nevet kapta. 1283-ban »*Wota*« alakban szerepel. 1287: terra *Bank*. 1296-ban *Wotai* Illés fia Miklós kir. kiküldött. 1301-ben *Vathai* Mihály fia János. 1308 máj. 25-én *Tonkuatha* és *Beluatha* helységeket említik, melyek mellett *Bankuatha* és *Kisvatha* is szerepel.

„*Dictus de Baranya*“. Ez alatt nem Baranyamegye értendő. 1384-ben Pozsonymegyében egy „*Cegled alio nomine Bararia*“ nevű helység létezett, mely minden valószínűség szerint a Csallóközben feküdt. (Eszterházi-oklevéltár 31). Ma sem az egyik, sem a másik néven nem ismerjük.

139.

1348, Buda, febr. 28. Miklós nádor felhívja a pozsonyi káptalant, hogy a Karcsaiakat megidézze.

Amicis suis reverendis capitulo ecclesiae posoniensis Nicolaus regni Hungariae palatinus et iudex cumanorum amicitiam paratam cum honore. Vestram amicitiam requirimus diligenter per praesentes, quatenus mittatis hominem vestrum pro testimonio fide dignum, coram quo *Petrus filius Pauli de Etheruh Karchaya* vel *Nicolaus filius Benedicti de eadem* aut *Andreas filius Dionysii de Kundurus* aliis absentibus homo noster citet *Johannem filium Stephani* et *Michaellem filium Belye de Karcha* contra *Ladislauum filium Leustachii* ad nostram praesentiam ad terminum competentem et post hoc diem et locum ipsius citationis et nomina citatorum cum termino assignato nobis amicabiliter rescribatis. Datum Budae quinta feria proxima post festum beati Mathiae apostoli anno domini Mo CCCo Xlmo octavo.

Papir; pecsétje nincs. Eredetije a pozsonyi káptalan házi levéltárában Capsa R. fasc. 2. nr. 48 alatt.

* * *

Etheruh-Karchaya az alsó-csallóközi járásban még létező *Etrekarcsa*.

Kundurus a pozsonymegyei alsó-csallóközi járásban Egyház-Gelle mellett lévő *Kondoros* nevű pusztá. 1290-ben *Cundrussy* alakban merül fel és akkor Paska fia Bertalan és ennek fiai *Dénes*, *Sándor* és *Miklós* ottani birtokosok. 1318-ban *Benkő* fia *Pál*, *Lambert* utódai, *Mátyás* fiai *Mihály* és *Pető* az urai (v. ö. Hazai okmánytár VII. 378—384).

140.

1348 márcz. 13. A pozsonyi káptalan előtt a Borsaiak Borsai Mihály özvegyével birtokaik ügyében egyezkednek.

Capitulum ecclesiae posoniensis significamus tenore praesentium quibus expedit universis, quod domina *Anna*, nunc *Jacobi filii Mark*, prius vero *Michaelis filii Pauli de Bor(sa uxor)* ab una parte, item *Symon filius wduorus pro se et duobus filiis suis, scilicet Sebastiano et . . .* item *Laurentius filius ejusdem* ab altera, in nostri praesentia personaliter constituti, praefatus *Symon* et filius suus *Laurentius* eidem dominae *Annae*, nunc consorti *Jacobi filii Mark*, omnes possessiones seu possessionarias portiones, derelictas per *Michaellem priorem* maritum suum, tenendi, possidendi seu qualitercunque voluerit disponendi, plenam et omnimodum dederunt de eisdem potestatem, e converso autem ipsa domina *Anna* de servis, ut dictum est, per priorem maritum suum derelictis ipsi *Symoni* et filij (így) sui decem

jugera terrarum in una latitudine de terra, quae est inter terram *Ikran* et *Chate*; item undecim jugera de terris, quas in possessione *Borsa* habere dinoscebatur, bona et mediocra, et quintam partem sessionis ipsius Michaelis quondam mariti sui, a parte superiori usque ad fluvium et ultra fluvium medietatem prati, similiter quondam mariti sui pertinentis, praeter terram molificatam in eodem prato, perpetuo tenendum et habendum dedit et donavit, ita, quod ipsa domina de cetero in dictis agris cum quinta parte sessionis et prato praememoratis nullum jus sibi vindicare ratione dotalitiorum ullo unquam tempore poterit et valebit. Datum feria quinta post festum beati Gregorii papae anno domini Mo CCCo Xlmo octavo.

A pozsonyi káptalan 1373-ban kelt átiratából, melynek eredetije ugyanazon káptalan országos levéltárában Capsa 14. fasc. 2. nr. 21 alatt őriztetik.

* * *

Ikran a szempczi járásban lévő *Igrám*.

Chate az ugyanott lévő *Csataj*.

Borsa a pozsonyi járásban még létező *Borsa*.

141.

1348 máj. 12.

Az esztergami káptalan a sági prépostnak a terra *Parasa*-ba való beiktatására »cum *Petro filio Stephani de Daman, Lukachio filio Mykch, Geregen de Teryano* et *Matheo de Wereuche*« királyi emberekkel kiküldi saját embereit: »discretos viros Johannem archidiaconum Neugradiensem et Johannem quondam decanum socios et concanonicos ipsorum« kik 1347 ápr. 19-én a bizonyos helyen jártak.

Ujjolag lett ebben az ügyben kiküldve »cum *Stephano filio Lyptou de Palast*« (kir. emberrel) Laurentius sacerdos praebendarius chori strigoniensis (1347 nov. 15.).

Harmadszor »cum *Stephano fratre Omodey*« (kir. ember) de curia Regia ad hoc specialiter transmissio, Andreas sacerdos praebendarius chori strigoniensis. (1348 ápr. 9.)

Pál országbíró 1348 máj. 12-én kelt okleveléből. Eredetije OL. Acta eccl. fasc. 31. nr. 55.

* * *

Parasa eltűnt hontmegyei helység, melyet a Hontpázmán nb. Mahod fia a sági prépostságnak adományoztak. Felmerül 1258-ban.

Daman valószínűleg a hontmegyei németi járásban fekvő *Domanyik*.

Teryan az ugyanott lévő (alsó- és felső) *Terény*.

142.

1348 jul. 5. A pozsonyi káptalan tanúsítja, hogy Ludányi Tamás özvegye Chepel és Bozd nevű birtokot menyének adományozta.

Universis christi fidelibus, praesentes litteras inspecturis capitulum ecclesiae posoniensis salutem in domino sempiternam. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod nobilis domina *Katherina*, uxor *Thomae filii Indrech de Lodan* in nostri praesentia personaliter constituta, vivae vocis ministerio nobili dominae *Venis*, nuro suo, conjugii *Mychaelis*, filii sui, quae etiam praesens aderat, et ejusdem dominae *Venis* pueris genitis et gignendis ac heredibus universis, jure perpetuo irrevocabiliter possessiones *Chepel* et *Bozd* vocatas, in majori comitatu posoniensi existentes, cum universis utilitatibus ad easdem pertinentibus, quae sibi ex partibus possessionariis comitis *Bathe patris sui*, in quarta cessione dinoscuntur et per fratres suos sunt devolutae, sub eisdem metis et distinctionibus, quibus ipsa et instrumentis hactenus tenuit et possedit, dedit, tradidit et donavit semper ad possidendum, tenendum pariter et habendum totum proprietatis et dominii, quod ad dictas possessiones *Chepel* et *Bozd* quovis jure habere noscebatur in jamdictam dominam *Venis*, nukum suam, et ejus pueros ac heredes universos transtulit conferendo. In cujus donationis memoriam praesentes, appensione sigilli nostri autentici roboratas, duximus concedendas. Datum sabbato proximo ante octavas apostolorum Petri et Pauli beatorum, anno domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo.

Ép pecsétje zöld-fehér zsinóron függ. Eredetiye a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 14. fasc. 3. nr. 21 alatt.

* * *

Az állítólag Csehországból származó Ludán nemzetség nevét fenti *Lodan*, vagyis a Nagytapolcsán táj in lévő (Alsó- és Felső-) *Ludány* helység őrzi. Ezen nemzetség egyik tagja, *Endrej* comes (a régi okiratokban *Indrih*, *Indrich*) 1253 márcz. 29-én egy ludányi curia tulajdonosa. 1258 szept 2-án már mint nagyobb birtokos szerepel, a mennyiben *Csekej* és *Csápor* mellett terra és villa comitis *Indrich*-t is említik.¹⁾ 1259 máj. 27-én birtokait gyarapítja, a mennyiben a már előbb vett *Chokoy* (ma *Csekej* = *Csakajovce*, a nyitrai járásban) nevű falut véglegesen átveszi. Élt még az 1260-as évek kezdetén. Halálzási évét nem ismerjük. Nejéről és fiáról 1285 aug. 17-én olvassuk, hogy birtokaikat maguk között felosztják. *Bagamér* és *II. Endrej* (az okiratban *Indech*) megkapják (a nyitrai járásban lévő) *Czabaj*-t, *Tamás* Horvatun, *Csekej* és *Rippényt* (? az okiratban *Nypon*), anyjuk pedig (a tapolcsányi járásban lévő) *Dovoránt*. *II. Endrej*-ől többet nem hallunk

¹⁾ Fejér IV. 2., 458.

és így jogosan feltehető, hogy egyenes utódai nem voltak. Bagamér 1326-ban már nem él, de akkor két fiát említik. Károly király tanusítja t. i., hogy Bagamér (az okiratban helytelenül: *Bogoun*) *fiai: Czabaji (= Choby) Fülöp és János* Csápor nevű birtokot János nyitrai püspöknek visszaadják.¹⁾ Ezen Czabaji Fülöpp 1340-től 1341-ig Pozsonymegye főispánja s az 1326. évi adat alapján *be van bizonyítva, hogy ő is a Ludán nemzetség sarja.*²⁾ 1372. decz. 7-én olvasuk, hogy Rendvey Tamás mint »Annus relictæ Johannis filii chobay képviselője a nyitrai káptalan előtt elismeri, hogy az özvegyet Czabai Fülöp fia: *András, János, László s Imre* követelésére nézve kielégítették. (Hazai okmánytár IV. 213.) Imre 1384-ben az 1285. évi okiratot átíratja. János 1392-ben királyi kiküldött. Ludán nb. Endrej fia Tamás 1295 jun. havában az 1285. évi okiratját íratja át; ez a róla szóló utolsó hír. Felesége (kinek nevét csak fenti oklevelünk útján ismerjük) bizonyos Bática (= Bacha) nevű földesúrnak a leánya, ki 1237-ben először szerepel³⁾ és valószínűleg az 1253 és 1270-ben előforduló Bacha fia Bacha comessel azonos.⁴⁾ Többek között egy Mihály nevű fia is volt, ki 1290 máj. 27-én végrendelkezik;⁵⁾ ez alkalommal Bábi Móríc és a Vásárdi-családbeliek oldalán unokaöccse (Bacha unokája) Petk fia Péter és saját (t. i. Mihálynak) veje Indrich fia Tamás is jelen volt.⁶⁾ A Nagyszombat és Zavar táján fekvő Lóc (= Loch) nevű birtokát a nyitrai káptalannak hagyományozza.

Fenti okiratunk szerint ezen Mihály nővére Katalin 1348-ban még él és van neki egy Mihály nevű fia, kinek neje Venus és kinek már fiai is vannak. Megkapjuk tehát a következő stemmatörédeket:

Ludán nb. Endrei
1253—1259. † 1285 aug. 17-ike előtt
neje: 1285

Bagamér ⁷⁾ 1285		Endrej 1285		Tamás 1285—1295 neje: Bática comes leánya Katalin 1290—1348	
Czabai Fülöp 1326—1341 Pozsonymegye alispánja		János 1326 özvegye: Anna 1372		Mihály 1348 neje: Venus 1348	
Imre 1372—1384	András 1372	Imre 1372	János 1372—1392	Fiak 1348	

¹⁾ Fejér VIII. 3., 103.

²⁾ V. ö. Történelmi tár 1907. évf. 45.

³⁾ V. ö. Knauz I. 325.

⁴⁾ Hazai okmánytár VIII. 135. Wenzel VII. 359.

⁵⁾ Hazai okmánytár VII. 210. — Wenzel V. 72 szerint ez csak 1292-ben történt.

⁶⁾ Fejér IV. 2. 372. szerint 1256-ban a pozsonymegyei Nagyszombat vidékén egy Maholány (Machalan) nevű helység volt, melynek szomszédságában, Középkorompán, bizonyos Petk (Petko-Péter) birtokolt. 1275-ben ezen Petko fiai: Péter és Leuka szerepelnek (Hazai Oklevéltár 73.). Ez a Péter Bachának az unokája, a mennyiben Bacha leánya az anyja.

⁷⁾ Bagamér a szláv *Bohumil* magyaros alakja. Bohumil pedig a görög *Theophil*, a német *Gottlieb*.

Chepel és Bozd olvasási vagy írási hiba. Alább majd meglátjuk, hogy Chepeni Péter özvegye 1348 nov. 4-én partem possessionis *Chepen* nominatae, quae olim *Boz* nuncupabatur eladta. Chepel és Bozd tehát nem más, mint a pozsonymegyei *Csöböny*.

143.

1348. Buda, szept. 25. Szalai Péter a patvaróczi tized megváltási díja fejében az esztergami érseknek évenként 12 forintot fizet.

Nos magister *Petrus dictus de Zala* significamus tenore praesentium quibus expedit universis, quod quia venerabilis in christo pater dominus Chanadinus dei et apostolica gratia archiepiscopus strigoniensis locique ejusdem comes perpetuus hanc gratiam specialem nobis duxit faciendam, ut de una possessione nostra seu terra inhabitata sine ecclesia, *Pathwarycz* vocata, ad cutellum (*így*) decimationis suae nytriensis in confinio regni *Bohemiae* *existenti*, in qua modernis temporibus una curia populosa tantummodo existit, decimas sibi provenire debentes, singulis annis in duodecim florenis nobis relaxaverit, ob hoc ipsos duodecim florenos singulis annis in festo beati Martini confessoris sine crastinatione persolvemus et sibi transmittimus. Et si jobagiones nostri in ipsa possessione nostra *Pathwarycz* poterunt augmentari, nec ne, vel ad propriam nostram araturam cum ipsa una curia populosa ad arandam dictam terram conservaremus, extunc similiter ipsos duodecim florenos modo praeassumpto persolvemus. Tale obligatione mediante, quod si singulis annis in praedicto festo beati Martini confessoris sine crastinatione ipsos duodecim florenos ipsi domino archiepiscopo non persolveremus, extunc in duplo ipsorum duodecim florenorum convinceremur et insuper ipsa gratia, per ipsum dominum archiepiscopum nobis concessa privaremur eo facto et decimas suas more villarum aliorum nobilium decimatores sui super dicta possessione nostra *Pathwarycz* dicarent et exigèrent more consueto, ut ad haec vigore praesentium litterarum nostrarum nos sponte obligamus. Excepto tantum decimis anni praesentis, quas nobis duxit relaxandas, sed in posterum persolvemus modo superius annotato. Datum Budae feria quinta proxima ante festum beatorum Cosmae et Damiani martirorum anno domini Mo CCCo Xlmo octavo.

Az úgy látszik vörös gyűrűpecsét a hátlapjára volt rányomva. Eredetije az esztergami primási világi levéltárban Lad. O. fasc. 1. nr. 5 alatt.

* * *

Pathwarycz a Nyitramegyének vág-ujhelyi járásában még létező *Patvarócz*, melyet még 1400-ban is ezen Szalai Péter fia Gotthard kezén

találunk; ez évben azonban a pannonhalmi apátság kapja. (Pannonhalmi Oklevéltár II. 600—607.)

Zala (helyesen Szala) nem más, mint az 1138-ban felmerülő Sala, mely a pozsonymegyei Galánta vidékén Taksony és Kossut táján feküdt és valószínűleg később Deákival összeolvadt. Birtokosairól csak egy-néhány adatot ismerünk. Zalai György fia Udvar 1296-ban Körtvélyes nevű birtokából egynéhány földet Vörös Ábrahám pozsonymegyei alispánnak ad el. György fia Orros Péter (talán Udvar fivére) Pozsony megye alispánja 1332-ben Szalai Tamás fiát Miklóst és Szalai Pétert nemzetségbeli rokonainak mondja. (V. ö. Történelmi Tár 1907. évf. 44.) 1343-ban olvassuk, hogy Szalai Péter a pozsonymegyei Apaj egy részét Csöppönyi András fiaitól zálogba vette. Ezen Péternek volt három fia: Csoma Pál, Ádám és János, kik 1343-ban éltek. (A. V. 376.) Vajjon Patvarócz birtokosa ezen Péterrel azonos-e, meg nem határozhatjuk; a valószínűség mellette szól.

Teljesség kedvéért még a következőket is ki kell emelnünk: A pozsonyi káptalan tanusítja 1344 nov. 5-én, hogy »Helena relicta magistri Buda vel Petri de Szala« hozományát jelenlegi férjének, Chuna Pálnak hagyományozza. (A. IV. 465.) Világos, hogy a »vel« itt hibás és hogy helyette »filii« olvasandó. Chuna Pál az Olgyai-család tagja, mit abból következtetünk, hogy Olgyai Chuna Andrásnak, az ismert alispánnak egy Pál nevű fia volt és ezen okirat eredetije az Olgyai-család levéltárában őriztetik. 1345 november 15-én tanusítja az országbíró, hogy *Tárnoki Chuna Pált*, miután ez bizonyos zálogos birtok dolgában hetedmagával az esküt letette, Szilincsi Szala fiai Ádám és János keresete alól felmenti. (U. o. 549.) Ezen Tárnok a felső-csallóközi járásban még most is létezik és sokáig az Olgyaiak kezén volt. (V. ö. A. VI. 586.)

Hogy fenti Szalai Péter nem lehetett az 1344-ben végrendelkezőnek férje, magától értetik. Itt valószínűleg Orros Péter alispánnak Péter nevű rokonáról lehet szó, ki Apaj egy részét a Csöppönyieknek zálogba adta.

144.

1348. Buda, okt. 20. Lajos király felhívja a pozsonyi káptalant, hogy Gombai Péter megöletése tárgyában vizsgálatot tartson.

Lodovicus dei gratia rex Hungariae fidelibus suis, capitulo ecclesiae posoniensis salutem et gratiam. Dicitur nobis in persona *Johannis et Petri filiorum Petri filii Kumpurd*, quod *Nicolaus filius ejusdem Kumpurd*, ipsum Petrum patrem ipsorum malitia praeconcepta, feria quinta, videlicet in festo beati Galli confessoris proxime praeterito (okt. 16.) in libera via ipsum versus villam *Gumba* ad domum suam euntem, hostiliter invadens, multis vulneribus sauciando, occidisset et hoc viso, cum *Kupe frater uterinus ejusdem Petri* super ipsum Petrum fratrem suum flens et deplorans corruisset, eundem *Kupe* praefatus Nicolaus sic deflentem letaliter volnerasset et semivivum reliquisset, de quo dubitaretur, si adhuc viveret vel obiisset. Super quo fidelitati vestrae firmiter praecipiendo mandamus, quatenus hominem vestrum idoneum pro testimonio transmittatis, quo praesente *Paulus de Tukulchan* vel *Dominicus filius Petri de eadem*, altero

absente, homo noster, de praemissis omnibus sciat et requirat omnimodam veritatem; et post haec, prout vobis veritas constiterit, de praemissis nobis fideliter rescribatis. Datum Budae feria secunda proxima post festum praenotatum, anno domini Mo CCCo Xlmo octavo.

Pecsétje hiányzik. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 28. fasc. 1. nr. 15 alatt.

* * *

Gumba a pozsonymegyei felső-csallóközi járásban még most is létező *Gomba*. Első nyomára 1279-ben akadok, midőn a Gombaiak őse, Kompord, az ugyanazon járásban fekvő Ujvásárt megveszi. 1298-ban Kompord fiai Ujvásárt az Olgyaiaknak adják el. 1299-ben Súron is birtokolnak. Nemzedékrendjük a következő:

Kompord 1279

Kompord 1298—1307		Mihály 1298	Both 1298—1299
Péter 1339 †	1347 okt. 16.	Köpe 1346—1347	Miklós 1346—1347
János 1347	Péter 1347—1372		

145.

1348 nov. 4. *A budai káptalan tanúsítja, hogy Csöppönyi Erzsébet bizonyos csöppönyi birtokrészét István fiának, Mese-nek eladta.*

Nos capitulum budensis ecclesiae memoriae commendantes tenore praesentium significamus quibus expedit universis, quod nobilis domina *relicta Petri de Chepen filia videlicet Andreae filii Iakov* una cum *Nicolao filio suo* ab una, item *magister Mese filius Stephani vicecastellanus magistri Laurencii dicti Touch de The-mechen* et *Andreas filius ejusdem magistri Mese* parte ab altera in nostra praesentia personaliter constituti, per eosdem dominam *Elizabeth* et Nicolaum filium suum propositum extitit ministerio vivae vocis et relatum, quod ipsi tertiam partem praedictae possessionis ipsorum, *Chepen* nominatae, quae olim *Boz nuncupabatur*, in comitatu posoniensi existentis cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis universis, terris videlicet arabilibus fimatis et campestribus, silvis, nemoribus, molendino, aquis aquarumque decursibus et aliis quibuslibet, undique ad eandem tertiam partem de jure provenire debentibus, praefatis magistro Mese et Andreae filio suo pro viginti sex marcis compoti budensis, plene, ut dixerunt, ab eisdem receptis et habitis, titulo impignorationis obligassent coram nobis tali modo, quod quandocumque processu temporum praefata domina Elizabeth vel Nicolaus

filius ejusdem ipsam possessionariam portionem modo prae-misso annotato magistro Mese et Andreae filio suo impignoratam redimere possent, extunc iidem magister Mese vel Andreas filius suus annotatus, similiter cum suis utilitatibus omnibus, quo supra, absque impedimento aliquali reddere et resignare tenerentur, ita tamen, quod si praescripti magistri Mese vel Andreas filius ejusdem, domos, molendinum vel aliqua alia aedificia in facie ejusdem tertiae partis ipsius possessionis aedificaverint, praefata domina Elizabeth vel Nicolaus filius suus valorem earundem juxta aestimationem proborum virorum, exceptis domibus jobagionum in eadem congregatorum aut congregandorum, ipsis tempore redemptionis ipsius possessionariae portionis persolvere deberent et tenentur. Assumendo nihilominus praenominatos magistrum Mese et Andream filium suum ratione dictae serie partis antedictae possessionis Chepen vocatae per memoratos dominam Elizabeth et Nicolaum filium suum impignoratae ab omnibus inpetitoribus defendere et in pacifico impignorativo dominio ejusdem terrae partis conservare donec redimere possent ab eisdem suis propriis laboribus et expensis et idem magister Mese spontanea sua voluntate assumsit hoc coram nobis ut praefatis dominae et Nicolao filio suo ac aliis filiis ejusdem dominae temporibus oportunis adesse, prodesse et eosdem in omnibus ipsorum necessitatibus juvare, defendere et protegere et ipsis benefacere promptus esset et paratur. Datum feria tertia proxima post festum omnium sanctorum anno domini millesimo CCCo Xlmo octavo.

A pozsonyi káptalan 1349 aug. 26-án Mese fia András kérésére eszközölt átiratából, melynek eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 14. fasc. 3. nr. 8 alatt őriztetik.

* * *

Chepen a pozsonymegyei (Alsó-, Felső- és Közép-) *Csöppöny*, melyről már fentebb olvastuk, hogy valamikor *Boz*-nak is hívták. Legrégibb birto-kosainak stemmatöredéke a következő:

Jákó

András

János 1343	Jakab 1325—1343	Erzsébet 1348
	1325-ben Pozsonymegye alispánja	férje: Csöppönyi Péter † 1348
		Miklós 1348

Fenti *Mese* 1322 és 1325-ben Elefánti Mátyásnak, 1341-ben pedig Tót Lórine (Kont Miklós nádor atyjának) szolgálatában állt. *Themechen* a nyitramegyei *Temetvény*. Ennek és az ugyanottani Hradeknek volt Mese 1348-ban az alvárnagyja. Fia András 1378 ápr. 4-én még szerepel.

146.

1349. Visegrád, febr. 6. Lajos király parancsa a pozsonyi káptalanhoz, hogy a Gyarmati János ellen emelt vád alaposságát megvizsgálja.

Lodovicus dei gratia Rex Hungariae fidelibus suis capitulo posoniensi salutem et gratiam. Dicitur nobis in persona *Johannis filii Gregorii de Gyarmat*, quod *Iwanka magister dapiferorum nostrorum* et *Nicolaus filius Thomae* contra ipsum, tacita veritate hujusmodi inquisitionem facere procurassent, quod ipse quendam famulum suum, Egidium nomine, nullis suis culpis exigentibus interfecisset, cum tamen, prout ipse Johannes assereret, in praemissis innocens esset penitus et immunis. Quare fidelitati vestrae firmiter praecipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente *Johannes filius Pechkus* vel *Petrus filius Johannis de Chehy* aut *Johannes filius Hem . . . leus*, aliis absentibus homo noster diligenter de praemissis investigando, sciat et requirat omnimodam veritatem, et post haec, prout exinde vobis veritas (constiterit) nobis fideliter rescribatis. Datum in Wyssegrad secundo die festi beatae Agathae virginis anno domini Mo CCCo Xlmo nono.

Pecsétje hiányzik. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 28. fasc. 1. nr. 48 alatt.

* * *

Gyarmat a nyitrai megyei nyitrai járásban lévő *Lapás-Gyarmat*.
Chehy az ugyanottani *Csehi* (= *Csehincz*).
Ivánka a Balog nb. Szécsi Ivánka tálnokmester.

147.

1349 febr. 11. A somogyi konvent jelentése a megyei tisztikarhoz, hogy a Szentgyörgyiek bizonyos káráni birtokrészt erőszakosan elfoglaltak.

Nobilibus viris magistro *Kunth* vice domini Bartholomaei comiti Symigiensi et quatuor judicibus nobilium ejusdem comitatus conventus monasterii sancti Egidii de Symigio amicitiam ratam debito cum honore. Noveritis, quod receptis litteris vestris inquisitoriis, cum *Ladislao filio Mark de Iutha* homine vestro *Petrum clericum chori nostri* hominem nostrum, pro testimonio transmisimus fide dignum, qui postmodum ad nos reversi nobis concorditer retulerunt, quod feria tertia, scilicet in festo beatae Scholasticae virginis a quibus debuit et licuit, a sacerdotibus et laicis indagata et investigata veritate diligentissime inquirendo scivissent, quod *Nicolaus filius Pauli de Zenthgwrgh* et *Georgius germanus ejusdem* possessionarias portiones *Leukus, Johannis*

Stephani et Bartholomaei filiorum Andreae filii Stephani dicti Zakalus de Karan in territorio dictae possessionis *Karan* existentes et per dominum Nicolaum regni Hungariae palatinum eisdem filiis Andreae resignatas ac contra legitimam prohibitionem tractam, potentialiter pro se occupassent, usus fructus et proventus earumdem pro se percipiendo ac domos in eisdem igno concremassent, in quibus una mulier cremata extitisset. Datum secundo die festi supradicti anno domini Mo CCCo Xlmo nono.

Eredetije (papiron) az esztergami káptalan országos levéltárában Capsa 1. fasc. 3 nr. 8. alatt.

* * *

Zenthgwrghi Miklós és György a Szák nb. Szentgyörgyi Szopa-család tagjai, melylyel már 1342 máj. 31-én találkoztunk, de akkor csak Miklós és Jánossal ismerkedtünk meg, mint Pál fiaival. Fenti Györgyöt mind- eddig nem ismertük. Ugyanakkor szerepeltek a káráni Szakálos család tagjai is, kiknek stemmája most már a következő:

István

András 1341—1342		Péter 1341—1342	
Lökös 1349	János 1349	István 1349	Bertalan 1349

148.

1349 máj. 5. *A sági konvent előtt Pamachi Hém birtokait leányainak adja át.*

Nos Stephanus praepositus et conventus fratrum ordinis praemonstratensium monasterii beatae virginis Mariae de Saagh, memoriae commendamus, significamus universis, quibus expedit, praesentium per tenorem, quod *Heym* nobilis de *pamach* una cum consorte sua nomine *Anna filia vigman filii posa* ab una parte, ex alia vero *Lachk filius Iwanka nobilis de pyr*, item *Blasius filius Mathiae de Warna* coram nobis personaliter constituti, propositum extitit et relatum vivacite (*így!*) in hunc modum, quod praedictus Heym una cum praedicta consorte sua prolem masculinum non haberent, ad quem praedicta possessio ipsorum pomach (*így!*) devolvi deberet; tandem ex consensu omnium proximorum ipsorum dederunt et contulerunt sponsis ac filiabus ipsorum, videlicet *Lachk* et consorti suae *Chale* vocatae, item *Egidio filio Symonis de Kurthus* et consorti ejusdem *Colycho* vocatae, item *Blasio* antedicto et consorti ejusdem *Chuna* nomine, jure perpetuo possidendam cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis. Item si aliquis inter ipsos prolem non habuerit, extunc ad illos, qui haberent, praedicta possessio dovelveretur.

Insuper medietatem molendini ipsorum *in fluvio Corpona* existentem (*így!*) una cum curia ac sessione dederunt Lachk et Egidio ac uxoribus eorundem, sed praedicto Blasio dederunt ex opposito sessionem ubicunque voluerit. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam ad petitionem partium concessimus litteras nostras patentes, munimine (sigilli nostri kimaradt) roboratas; et quodcumque reportabantur, nostro privilegio tenebimur confirmare. Datum feria tertia proxima ante festum beati Johannis ante portam latinam anno domini Mo CCCo Xlmo nono.

Pecsétje nincs. Eredetije az esztergami káptalan országos levéltárában Capsa 69. fasc. 5. nr. 14 alatt.

* * *

Pamach eltűnt hontmegyei helység, mely 1244-ben *Pomagh* néven ismeretes (F. IV. 1., 331). 1354-ben találjuk, hogy Márton fia: *Pomochi* Mihály a hontmegyei Felső-Pribel-en birtokol (A. VI. 230).

149.

1349, *Veszprém*, jun. 7. *János veszprémi püspök megengedi, hogy Nyir nevű birtokon kápolna építtessék.*

Nos Johannes dei et apostolicae sedis gratia electus confirmatus ecclesiae wesprimiensis aulaeque reginalis cancellarius memoriae commendamus significamus universis quibus expedit praesentium per tenorem, quod accedens ad nostram praesentiam *Petych nobilis de Nyr* humili insinuatione nobis declaravit, quod cum praedicta sua possessio *Nyr* vocata, *in cuius ecclesiae parochia existat, certum non habeatur*, sed rectores ecclesiarum de *Boyun* et de *Keztewlch* mutua contentione sibi vindicare conentur, ob hoc a nobis devote supplicavit, ut eidem in praedicta sua possessione capellam aedificare paternaliter annueremus. Nos igitur multum divinum augeri potius desiderantes quam minus, tunc ex causa praedicta, videlicet ut contentio inter praedictarum duarum ecclesiarum rectores sopiretur, tum etiam, quia utraque ecclesia satis in longa distantia a possessione praedicta habetur, annuimus auctoritate praesentium, ut in eadem sua possessione capellam aedificare valeat et sacerdotem sacramenta sibi administrantem et divina in eadem officiantem conservandi habeat facultatem; medietatem quarum omnium decimarum in saepedicta possessione et ejus territorio provientium ad usum ejusdem sacerdotis deputantes; salva reliqua parte praedictarum pro nostro capitulo, sicut ex generali consuetudine ecclesiae nostrae id cavetur, remanente. In cuius rei memoriam praesentes propter absentiam majoris sigilli nostri, concessimus litteras nostras,

annularis sigilli nostri appositione communitas, promittentes, ut dum ipsae nobis reportatae fueriut, majori sigillo nostro autentico eas confirmari faciemus. Datum Wesprimii in festo sanctae trinitatis anno domini Mo CCCo Xlmo nono.

A vörös viaszos pecsét a hátlapján van elhelyezve. Eredetije az esztergami káptalan házi levéltárában Lád. 29. fasc. 1. Nr. 13 alatt.

* * *

Boyun az esztergami járásban lévő *Bajna*.

Kezteulch az ugyanott lévő *Kesztölcz*.

Petych. Fentebb már találtuk, hogy bizonyos Petruch 1344-ben Nyíri Jánossal együtt szerepel. 1349-ben olvassuk, hogy Petrych ezen Nyíri Jánosnak a mostoha atyja s így világos, hogy a fenti okiratban szereplő Pethych (Petőcz) vele azonos.

150.

1349 aug. 6. Lajos király felhívása a győri káptalanhoz, hogy a pozsonyi káptalant illető pozsonyvárosi tizedek ügyében vizsgálatot indítson.

Lodovicus dei gratia rex Hungariae fidelibus suis capitulo ecclesiae jauriensis salutem et gratiam. Dicit nobis discretus vir, magister *Stephanus canonicus ecclesiae sancti salvatoris de Posonio* sui et capituli loci ejusdem vice et nominibus, quod decima pars decimae vinorum comitatus posoniensis et quarta pars decimae frugum civitatis nostrae posoniensis ipsorum esset et omni jure ad ipsos pertineret, quas decimam decimae vinorum et quartam partem frugum ipsi ab eo tempore, quo non extaret memoria percepissent et pro se ipsis recipi fecissent et nunc reciperent; quare fidelitati vestrae praecipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente magister *Andich de Ogiad* vel magister *Leucus filius abrahae ruffi de Checlez* ac *Farkasius de Hidegheth* aliis absentibus homo noster ab omnibus nobilibus et ignobilibus civitatensibus et ab aliis, quibus decuerit et licuerit et specialiter in civitatibus *Thyernaviensi* et *Posoniensi* sciat et inquirat de praemissis omnimodam veritatem et post haec, prout exinde vobis veritas constiterit, nobis fideliter rescribatis. Datum secundo die festi beati Dominici confessoris anno domini Mo CCCo Xlmo nono.

A győri káptalannak 1349 szept. 10-én a királyhoz intézett jelentéséből, melynek eredetije (papir) a pozsonyi káptalan házi levéltárában Capsa G. fasc. 6. nr. 149 alatt őriztetik.

A káptalan Hideghéti Farkassal István pozsonyi kanonokot kiküldte, kik szept. 8-án a vizsgálatot megtartván, megállapították, hogy a kérdéses tizedek a pozsonyi káptalant tényleg már emlékezet előtti időtől fogva illetik.

* * *

Ogiad annyi mint *Olgya*. Andocs az ismert Olgyai Fakó (= Farkas) fivére.

Cheklez a pozsonymegyei *Cseklész*. Fenti Lőkös a későbbi alispánnak, Miklósnak az atyja.

151.

1349. Buda, aug. 8. *Tamás országbíró a Salomon utódai és a székes-fehérvári káptalan között Körmösd birtok miatt folyamatban lévő pört elhalasztja.*

Nos comes Thomas iudex curiae domini regis damus pro memoria, quod causam quam *Nicolaus filius Gregorii filii Salamonis, Petrus et Ladislaus filii Johannis filii ejusdem Salamonis* contra capitulum ecclesiae albensis juxta continentiam litterarum comitis Pauli quondam iudicis curiae regiae in octavis beati Jacobi apostoli (aug. 1.) in facto prohibitionis, perceptionis usuum et utilitatum possessionis *Kurmesd* vocatae movere habebant coram nobis, de regio litteratorio mandato ad octavas beati Andreae apostoli nunc venturas (dec. 7.) sub priori scitu duximus peremptorie prorogandam. Datum Budae octavo termini prae-notati, anno domini Mo CCCo XL nono.

Pecsétje hiányzik. Eredetije az esztergami káptalan országos levéltárában Capsa 5. fasc. 6 nr. 1 alatt.

* * *

Kurmesd a Pozsonymegye pozsonyi járásában még létező Apácz-és Pap-Körmösd, mely két község azonban Királyfába teljesen beleolvadt.

A pozsonyi Csallóközben szerepelt Görgetegi-család sorában találunk egy Salomo (1274—1295) fia György (1321—1338) fia Miklóst (1388) és így nem éppen valószínűtlen, hogy fenti okiratunkban Gergely helyett Györgynek kellene állnia, a mi annál is valószínűbb, a mennyiben a Görgetegiek sorában egy János fia László (1382—1388) is szerepel. V. ö. különben az 1396 decz. 31-én és 1399 nov. 22-én kelt oklevéllel.

152.

1349 szept. 3. *A pozsonyi káptalan tanúsítja, hogy Csöllei Miklós egy récsei birtokrészét Csöllei Lukácsnak zálogba adta.*

Capitulum ecclesiae posoniensis significamus tenore praesentium quibus expedit universis, quod *Nicolaus filius Sandur de Cherle* coram nobis personaliter consitutus profitebatur, quod ipse quinque libras denariorum wiennensium a *Luca filio Mathei de eadem Cherle*, qui etiam praesens aderat, super uno integro laneo, quem etiam prius per alias litteras nostras eidem Lucae de parte sua possessionaria in *Reche* titulo pignoris ad utendum collocarat, recepisset et haberet per hunc modum, ut postquam anni, ad quos sibi juxta seriem jam dictarum litterarum nostrarum

impignoravit, expirabunt, ultra ipsos annos iterum quinque annis aliis tenere et possidere debeat laneum annonatum, qui si elapsis annis prioribus ac etiam posterioribus, ut litterae super eo confectae, imminuit, cum pecunia, prius et etiam posterius sibi data et concessa, a dicto Luca ipsum laneum redimere poterit et liberare, bene quidem, alioquin ultra ipsos annos tamdiu tenebit et possidebit, donec pecunia sua totalis ad plenum sibi non fiet (így) restituta, defendere autem ratione dicti lanei medio tempore et utilitatum ejusdem praelibatum Lucam ab omnibus praefatus Nicolaus filius Sandor tenebitur suis laboribus et expensis. Datum feria quinta proxima post festum beati Egidii abbatis et confessoris anno domini Mo CCCo Xlmo nono.

Pecsétje hiányzik. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 7. fasc. 1. nr. 10 alatt.

153.

1349. Buda decz. 9. Lajos király tanusítja, hogy a Csölleiek egy részei birtokrész ügyében eladási szerződést kötöttek egymással.

Assercio magistri Nicolai dicti Treutul, de personis.

Nos Lodovicus dei gratia rex Hungariae, memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod *Nicolaus filius Sandor de Churle* ab una, item parte ex altera *Dominicus filius Petri* et *Lukachius filius Mathei de Churle* personaliter coram nobis constituti, oraculo vivae vocis sunt confessi, quod praedictus Nicolaus possessionariam portionem suam in possessione *Reche* vocata, in comitatu posoniensi existenti habitam eisdem Dominico et Lukachio pro decem marcis, marcam quamlibet cum decem pennis computando, per spatia duodecim annorum et non antea redimendam ab eisdem, pignori obligasset, imo obligavit coram nobis. Ex quibus quidem decem marcis tres marcas cum prompta pecunia et tres ex eisdem cum aestimatione condigna in octavis festi epiphaniae domini nunc venturis (1350 jan. 13.) eisdem Nicolao plene dare et persolvere tenerentur Dominicus et Lukachius praenotati. Item dimidietatem residuarum quatuor marcarum similiter cum prompta pecunia, aliam vero rectam dimidietatem earundem modo simili aestimationae condigna, feria quinta proxima post diem medii quadragesimae nunc affuturum (márcz. 4.) eidem persolvere tenerentur. Tali vinculo mediante, quod si praedicti Dominicus et Lukachius primum terminum crastinarent insolutum, poenam dupli incurrere deberent eo facto; si vero secundum terminum obmitterent in solvendo, extunc pecunia prius persoluta omnino cassa et

deperdita haberetur. Elapsis autem ipsorum duodecim annorum curriculis, quandocunque praedictus Nicolam dictam suam portionem possessionariam pro eadem summa pecuniae redimere vellet ab eisdem, redimendi plenariam haberet potestatem ac praedicti Dominicus et Lukachius rehabita eorum pecunia praedicta, eandem remittere et resignare tenerentur. Hoc etiam interserto, quod si praedictus Nicolaus dictam possessionem suam possessionariam modo praemisso ipsis pignori obligatam, usque revolutionem praedictorum duodecim annorum aliis qui buscunque clam vel aperte vendere vellet vel pignori obligare, extunc praedicta portio possessionaria in manus praedictorum Dominici et Lukachii perpetuo et irrevocabiliter devoli deberet et assignari et insuper in facto succubitus duelli potentialis convinci deberet contra eosdem Nicolaus antedictus. Addicit etiam idem Nicolaus, ut si praedicti Dominicus et Lukachius quamdam aliam portionem suam, in eadem Reche nunc apud dominam relictam Sandur, *novercam suam* pro dote et rebus paraphernalibus habitam, ipsum contingentem, ab eadem domina redimere possent, eisdem redimendi praeberisset facultatem ad quae omnia partes praedictae se sponte obligarunt coram nobis propriis eorum in personis. Datum Budae secundo die festi conceptionis beatae virginis anno domini Mo CCCo Xlmo nono.

Pecsét az okirat hátán. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 14. fasc. 16. nr. 31 alatt.

154.

1350, Buda, máj. 1. Lajos király felhívja Hontmegye tisztikarát, hogy a Kaladé nevű birtokon történt garázdálkodást megvizsgálja.

Lodwicus (így) dei gratia rex Hungariae fidelibus suis, comiti vel vicecomiti vel iudicibus nobilium comitatus Hontensis salutem et gratiam. Dicitur nobis in personis *Andreae et Nicolai filiorum Kysa de Kaladei*, quod populi et hospites de *Pathak* ex commissione magistri *Konya* comitis Neugradiensis, metas possessionis eorum Kalade prae-notatae penitus et omnino destruendo uterentur, terras ejusdem perarando ac fructus et utilitates ejusdem percipientes in praejudicium ipsorum. Super quo fidelitati vestrae firmiter praecipiendo mandamus, quatenus unum vel duos mittatis et vobis, qui ab omnibus, quibus decet et licet et specialiter in congregatione feria quarta proxima ventura (máj. 5.) in eodem comitatu per vos celebranda, sciant et inquirant de praemissis omnimodam veritatem; et post haec, prout exinde vobis veritas praemissorum constiterit, nobis fide-

liter rescribatis. Datum Budae in festo beatorum Philippi et Jacobi anno domini Mo CCCo quinquagesimo.

A következőből átvéve.

1350, *Hidvég, máj. 12.*

Hontmegye tiszttikarának az előbbiről szóló jelentése.

Excellentissimo domino suorum Lodwico (így) dei gratia illustri regi Hungariae *Dominicus filius Nicolai palatini comes Hontensis* judicesque nobilium ejusdem comitatus se subjectos ad omnia genera vestrorum mandatorum. Noverit vestra regia excellentia, quod nos litteras vestrae regiae serenitatis nobis destinatas recepimus humiliter in haec verba (következik az előbbi szám). Nos igitur perlectis litteris vestrae excellentiae, quas nobis ad generalem congregationem, nostram feria quarta, in vigilia ascensionis domini (máj. 5.) in *Hydweg* universis celebratam, destinastis, ab omnibus universis nobilibus et ignobilibus, maxime a vicinis commetaneis possessionis *Andreae et Nicolai filiorum Kysa, Kaladei* vocatae, in eadem diligenter inquirendo, qui unanimiter, voce animosa, cum eis et vicini commetanei dixerunt et conquesti fuerunt, ut praedicta possessio Kaladei esset et fuisset ab avo et prothavo eorumdem *Andreae et Nicolai filiorum Kysae* perpetuatis, sed magister Konya sua propria auctoritate et potentia in praejudicium eorumdem *Andreae et Nicolai* et gravamen cum jobagionibus suis de *Pathak* eamdem possessionem Kaladei uti pareret et uteretur, ad quam nos hominem nostrum cum duobus iudicibus nobilium comitatus *Hontensis* videre transmisimus, qui quidem demum ad nos reversi concorditer retulerunt, ut ipsi vidisset, quod jobagiones magistri Konyae de *Pathak* praedictam terram Kaladei perarassent et incessanter perarare niterentur, prata eorum destruxissent et silvas omnino sececidissent et desolassent. Datum in *Hydweg* in octavis congregationis nostrae praedictae anno ejusdem (így).

Pecsétje hiányzik. Eredetije az esztergami primási országos levéltárban Lád. F. fasc. 1. nr. 22 alatt.

* * *

Lásd Fejér IX. 1., 541., X. 7., 899. és X. 8., 299.

155.

1353. *Az országbíró a Kuralon lévő Mátyáspéterföldre nevű telkeket Ikladi Jánosnak ítéli.*

Item nota, quod in anno domini Mo CCCo quinquagesimo tertio tempore condam Thomae iudicis curiae regiae *Johannes*

filius dessev de pel actor, ab una, et *Johannes filius Barlius de Iklad* et *Ladislaus et Johannes filii Nicolai* ac *Johannes filius Dominici* in causam attracti, parte ab altera, in facto cujusdam particula terrae *Matthyassipethurfelde vocatae in possessione Kural vocata habitae*, in praesentia dicti comitis Thomae litteralia instrumenta ipsorum in octavis festi nativitatis domini in dicto anno praesentis contra alterutrum exhibere assumpsissent; tandem ipso termino adveniente primo saepedictus *Johannes filius dessev de pel* actor, quasdam litteras conventus cruciferorum sancti regis Stephani de Strigonio patentes anno domini Mo CCCo quinquagesimo primo emanatas eidem comiti Thomae praesentavit... continentes... quod *Emericus filius Johannis dicti aprod* coram dicto conventu quamdam particulam terrae suae de Kural ad tria aratra sufficientem, a parte meridionali habitam... sex marcis... *Johanni filio Dessev* et per eum suis successoribus... vendidisset, assummens... in quorum contrarium procurator dictorum *Johannis filii Barlius de Iklad*, *Ladislai* et *Johannis filiorum Nicolai* nec non *Johanni filii Dominici* in causam attractorum duas litteras, unam privilegiam capituli ecclesiae strigoniensis anno ab incarnatione domini Mo CCCo quinquagesimo septimo et aliam patentem capituli ecclesiae nitriensis sub anno domini Mo CCCo secundo emanatas, in quibus ut in alia parte scripta sunt... quibus quidem litteris exhibitis... tandem condam comes *Nicolaus Drugeth* similiter judex curiae... *Lodovici regi (így)* ex rationibus in litteris suis adjudicatoriis superinde confectis contentis vigoribusque dictarum duarum litterarum in personis dictorum in causam attractorum exhibitarum, eandem particulam terrae *Mathyassipethurfelde* vocatam rrium aratrorum, eisdem in causam attractis... adjudicando lelinquit...

Egy 1431. évi regestrumból, melynek eredetije (hártyán) az esztergami primási káptalan országos levéltárában Lad. K. fasc. 5. nr. 52 alatt őriztetik.

* * *

Pel a barsmegyei Felső- és Alsó-*Pél*. Birtokosai nemzedékrendjének egyik töredéke a következő:

Román

Dezső † 1355 el.

Neje: Katalin 1355

(második férje Pál fia Nagy Mihály 1355).

János 1354

Miklós 1354

Iklad valamely Iklód nevű eltűnt bars- vagy esztergammegyei község, mely 1281-ben *Yuklod* alakban szerepel; akkor Péter fiai Miklós, Mihály és Lukács az urai (W. IX. 324).

Kural Esztergammegye párkányi járásában még most is létezik. Első ismert ura Matyó fia Csépán 1223-ban nádori kiküldött. 1227-ben Kurali Cyt és testvérei Cyt fia Román nejét, Németi Kristóf leányát hitbére s hozománya fejében kielégítik. 1256-ban Kuralon Román, Szilveszter, Ákos, Marcell, *Kural* és fivére Tamás (László fiai), Bázs fia Urka nevű urak szerepelnek. Az egyikoek nevéből kiviláglik, hogy *Kural tulajdonképpen személynév*. 1257-ben a Trencsén és Nyitra megyében törzsökös Divék nb. Fülöpp és fivérei szereznek itt birtokot; 1384-ig az itt említettekén kívül Kuralon egyéb családból származó birtokosokat nem találunk, 1384-ben azonban Kővágóörsi György (a Batthyániak őse) kurali birtokát meghatároztatja. 1424-ben Katyisz nb. Szécsényi László, nógrádmegyei birtokos is kurali tulajdonos; 1437-ben azonban az esztergami érsekkel csereviszonyba lépett, a mennyiben az érsektől a nógrádmegyei Kereszturt kapta, ezért pedig az érseknek kurali birtokát adta.

156.

1355 decz. 20. *A pozsonyi káptalan Simon, pozsonyi főispánnak 1355 decz. 13-án kelt levelének eleget téve, többiek közt a következőket mondja:*

Nos igitur vestris amicabilibus petitionibus obtemperare volentes unacum *Egidio de Enyed* uno ex iudicibus quatuor et *Johanne filio Nicolai* officiale vestro de Chollokuz homine vestro magistrum *Paulum Petri* socium et concanonicum nostrum ad ipsam statutionem faciendam pro testimoniam transmisimus fidedignam, qui demum ad nos reversi nobis retulerunt in hunc modum, quod ipsi feria sexta proxima post festum b. Nicolai confessoris proxime nunc praeteritum (decz. 11.) ad faciem possessionariam portionum *Petri et Benedicti filiorum Beke* ac *Stephani filii Michaelis* accessissent, ipsam quartam puellarem de ipsis possessionibus *Chulztu* et *Kyliti* coram vicinis et cometanais ipsis dominabus *Elisabeth* et *Kachus filiabus Beke* cum omnibus iuribus et pertinentiis universis contradictione qualibet non obstante statuissent ac assignassent pacifice perpetuo possidendas. Datum in vigilia beati Thomae apostoli anno millesimo trecentesimo quinquagesimo quinto.

Hártya. A hátán volt pecsét leállott. Eredetije Pozsony-város levéltárában.

* * *

Chulztu a pozsonymegyei felső-csallóközi járásban még létező *Cső-lösztő* (Kledern).

Kyliti az ugyanott lévő *Kiliti* (Frauendorf).

Kachus annyi mint *Katus* (= *Katalin*).

157.

1358 jan. 23. *A pozsonyi káptalan tanúsítja, hogy Jókai Iván fia Timoté egyik jókai birtokrészét nővére leányának elzalogosítja.*

Nos capitulum ecclesiae posoniensis significamus tenore praesentium quibus expedit universis, quod *Thymoteus filius Iwan*, qui se *de Ilka* nominabat maiori, nostri praesentia constitutus fatebatur isto modo, quod dominae *Margaretae filiae sororis suae, consorti P . . . filii Johannis de Kondurus* cum quarta tenetur filiali et quia ad praesens propter suam inopiam eam quartam cum percepta pecunia solvere non possit, ideo totalem possessionariam portionem suam in dicta Ilka penes portionem *Nicolai filii Blasii . . .* cum omnibus utilitatibus suis et pertinentiis pro quindecim marcis eidem dominae et suis haeredibus usque ad viginti marcas obligasset et obligavit coram nobis, revolutis quidem ipsis viginti marcis dictus Tymotheus praedictam possessionariam suam portionem si redimere poterit ab eadem domina Margareta, tunc quidem, alioqui iam dicta domina et sui haeredes ipsam possessionariam portionem tam diu tenebit et possidebunt, donec praedictae quindecim marcae per eundem Tymotheum, vel cui ipsa possessio pacifico . . . competeret ad redimendum non sine plene persolutae et integrae. Datum in vigilia nativitatis beati Johannis Baptistae. Anno Domini Mo CCCo L-mo octavo.

Hártya. Hátára nyomott pecsétje elveszett. Eredetiye saját gyűjteményemben.

* * *

Már 1296 máj. 20-án találjuk, hogy a Jókaiak sorában Timoté fiai Mihály és Iván szerepelnek (Apponyi-oklevéltár I. 28), így tehát bizonyosnak látszik, hogy fenti Timoté az 1296-ban említett Iván fia.

Kondoros a felső-csallóközi járásban most csak mint puszta ismeretes. Fenti birtokos neve ki nem betűzhető, mert az okirat szövege az illető helyen szakadás által hiányos. 1319 ápr. 25-én bizonyos János fia Pál a Kondorosiak tószomszédja (Házai okmánytár VII. 383).

158.

1358, Pozsony, szept. 24. *Kont Miklós nádor a Pozsonyban tartott megyei közgyűlésen Vöki Pétert fej- és jószágvesztésre ítéli.*

Nos Nicolaus Kont regni Hungariae palatinus et iudex cumanorum memoriae commendamus, quod in congregatione nostra generali universitatis nobilium posoniensis et mosoniensis comitatum feria secunda proxima post octavas festi nativitatis beatae virginis (1358 sept. 17.) in civitate posoniensi celebrata nobilis domina *Elizabeth vocata, relicta Michaelis filii Cristol* et

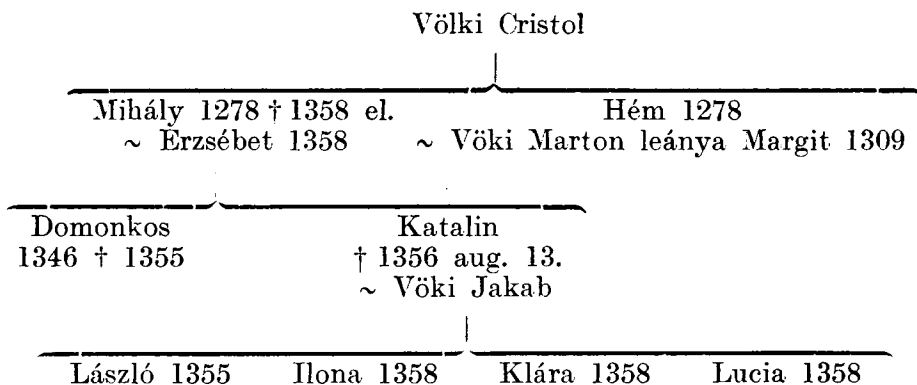
altera domina *Elena nuncupata, filia Jacobi de Welk a domina Katerina filia ipsius dominae Elisabeth procreata* ad nostram accedens praesentiam contra *Petrum filium Johannis filii Magynna de eadem Welk* proposuerunt eo modo, quod idem Petrus de eadem Welk et de rete ipsas et dictam dominam Katerinam, *Ladislaum filium Elisabeth, Claram et Luciam filias ejusdem dominae Katerinae post obitum Dominici filii Michaelis filii-cristol* circa festum omnium sanctorum, cujus tertia exstaret revolutio annualis (1355) propria sua auctoritate et potentia de possessionariis portionibus praefati Dominici filii Michaelis ab ipsa domina Elisabeth procreati, in praefatis possessionibus Welk, rete habitis, omni sine lege exclusisset et quia praefata domina Katerina super praemissa sua exclusione de praemissis possessionariis portionibus ipsius Dominici fratris sui contra eundem Petrum juris ordine mediante causam movisset, ideo idem Petrus propriis suis manibus sabbato proximo ante festum assumptionis beatae virginis, cujus nunc similiter tertia exstaret revolutio annualis (1356 aug. 13.) praedictam dominam Katerinam culpis suis nullis exigentibus interfecisset et ibidem ad ipsius earum propositionis certius documentum quasdam litteras inquisitionales capituli posoniensis regiae majestati responsuales demonstrantes praemissa, vicecomiti, iudicibus nobilium, juratis, assessoribus et universis nobilibus ipsius comitatus posoniensis modo praenotato facta et proposita fuisse evidenter constare indicaverunt petentes nos, ut iidem vicecomes, iudices nobilium, jurati, assessores et universi nobiles ipsius comitatus posoniensis penes requisitionem factam plenam scirent de praemissis veritatem, Qui quidem vicecomes, iudices nobilium, juratique, assessores dicti comitatus posoniensis fide eorum mediante divinae pietati debita et fidelitate domino nostro regi suaeque sacrae coronae regiae pro dicenda veritate et justitia observanda tacto vivificae crucis ligno praestita ac universi nobiles dicti comitatus posoniensis praemissae nostrae congregationi adhaerentes annotatam dominam Katerinam nullis culpis suis exigentibus per praescriptum Petrum filium Johannis interfectam fuisse unanimi et concordii testificatione affirmarunt; unde nos tam ex serie praemissarum litterarum inquisitionalium quam ex... attestatione annotatorum comitis et iudicum nobilium, juratorum, assessorum ac universitatis nobilium ipsius comitatus posoniensis praemissae nostrae congregationi adhaerentium super praemissis certissime informati unacum eisdem comite, juratis et nobilibus praenotatum Petrum filium Johannis filii Magynna de welk contra annotatas dominas Elizabeth et Elena nuncupatas in sententia capitali et ammissione universarum possessionariarum

suarum portionum et bonorum quorumlibet ipsum proprie contingentium decrevimus et commisimus convictum extitisse. Datum sexto die congregationis praedictae in loco annotato, anno domini Mo CCCo quinquagesimo octavo.

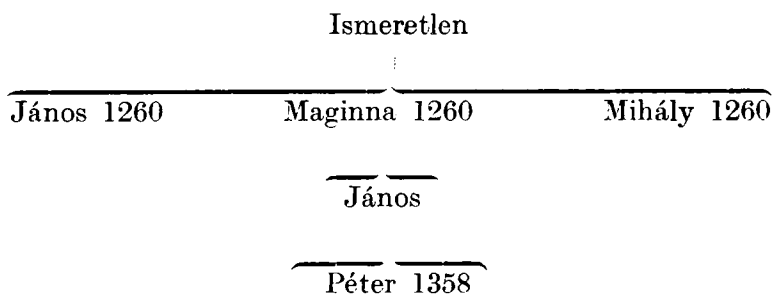
Hártya ; pecsétje hiányzik. Eredetije saját gyűjteményemben.

* * *

A mint egy alább tárgyalandó, 1369-ben kelt okiratból bővebben előadjuk, 1260 nov. 11-én a Vökiek sorában János, *Maginna* és Mihály nevű fivérek is szerepelnek (W. XI. 495), kiknek további sorsáról a rendelkezésemre álló eddigi források mit sem ismertek. Jelen okiratom erre nézve felette érdekes adatokat nyújt, melyeknek magyarázatára azonban azt is ki kell emelnünk, hogy (W. IV. 174) 1278-ban bizonyos Kyristfel fiai Mihály és Heym egy vöki malomrész eladásába beleegyeznek, tehát vöki birtokok voltak. Okiratom mutatja, hogy »Kyristfel« *nem más, mint a másutt is előforduló Cristol személynév fordítása vagy helytelen közzététele.*¹⁾ A fenti okiratban szereplők stemmája a következő:

Az itt említett Domonkosról még csak azt tudjuk, hogy 1346-ban Vöki Csesztve fia Tamás ellen egy vöki birtokrész miatt pörben állt. *Maginna* stemmája a következő:

¹⁾ A Cristol név magyarázatára szolgáljon a következő: Kőrös-megyében találkozunk 1363-ban egy Kyristalfelde-i családdal (Wenzel VII. 74). 1374-ben ugyanazon család neve: »de *Cristolfelde*« (Anjoukori

Miután ezen Péter 1355-ben Cristol unokájának, Domonkosnak halála után ennek anyját és nővérét az őket illető birtokukból kizárta, kézzelfogható, hogy Domonkos fiutód hátrahagyása nélkül meghalt és hogy birtoka ezen Péterre szállt, ki a nők igényeit ki nem elégítette és Katalint 1356-ban megölte. Ebből pedig következik, hogy Cristol ágának legközelebb nemzetségi rokona a Maginna-ág volt.

159.

1359 máj. 10. *A pozsonyi káptalan tanúsítja, hogy két vajkai érseki [nemes egy doborgazi birtokrészt] eladott.*

Nos capitulum ecclesiae posoniensis memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod *Jacobus filius Mathei* et *Petrus filius Johannis* nobiles archiepiscopus ecclesiae strigoniensis de *Woyka* personaliter in nostri praesentia constituti propositum extitit per eosdem ministerio vivae vocis et relatum, quod possessionariam portionem *Johannis filii Anthoni* in possessione *doborgaz* habitam, quae ipsis ex litteratorio praecepto venerabilis patris domini Chanadini quondam archiepiscopi ecclesiae strigoniensis, felicitis recordationis, per *Nicolaum filium Pauli viceofficiale*m eorum, ratione quinque equorum per dictum Johannem filium Anthonii ab eisdem more latrocinio receptorum, statuta extitisset, eandem portionem possessionariam *Petro et Johanni filiis Laurentii de Doborgaz* pro sex marcis denariorum plene ab eisdem receptorum et habitorum, ut dicebant, marcam quemlibet decem pensis computando redimere permisissent et idem Petrus et Johannes filii Laurentii ab eisdem redimissent. Datum quinto die festi Johannis ante portam latinam anno domini Mo CCCo Lmo nono.

okmánytár VI. 4.); később Kristallo(v)cz; a helység mai neve Kreštelovac. Megfejtésének alapja az, hogy valamikor »Krisztol földje« volt a neve, — »Cristol« nálunk személynév volt. (II.) András királyfi horvát udvarában Cristol nevű országnagy már 1200-ban szerepel (Wenzel XI. 74). A Veszprémmegyében törzsökös Ajka-nemzetség egyik tagja 1200 körül szintén viseli e nevet, de a név eredetét csak a következő adatokból ismerjük:

Az 1283-ban szereplő Tamás nevű váci püspöknek egy Kristóf nevű fivére volt, ki családját folytatta. Ezen fivérét számos okirat (Fejér V. 3., 180., 211. — Wenzel IX. 350. stb.) mindig csak Kristófnak nevezi, 1351 jun. 11-én azonban fiáról az egyik okirat már azt mondja, hogy ők *Christol* fiai (Vjestnik Zemaljskog Arkiva, Zágráb 1904. évf. 247). Cristol tehát a Christophorus rövidítése és Kristóffal azonos, a miből kiviláglik, hogy Kristolföldének és Kristallócnak semmi köze a kristályhoz, hanem hogy mindkét megnevezés egy Krisztol nevű földesúrtól származik. A Szolnok-Doboka megyében fekvő Krisztolcz nevű helység minden valószínűség szerint szintén valamely oly nevű úr után vette nevét.

Pecsétje hiányzik. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 65. fasc. 2. Nr. 3 alatt.

* * *

Woyka a pozsonymegyei felső-csallóközi járásban még létező *Vajka*.
Doborgaz az előbbi melletti *Doborgáz*.

160.

1359 aug. 17. *Gyula, Pozsony megye alispánja Csenkeszfalvai Jánosnak a kiscsütörtöki bíró által lefoglalt lovát visszaadatni parancsolja, miután a nemes nem tartozik a falusi vagy hasonló bíróság előtt megjelenni.*

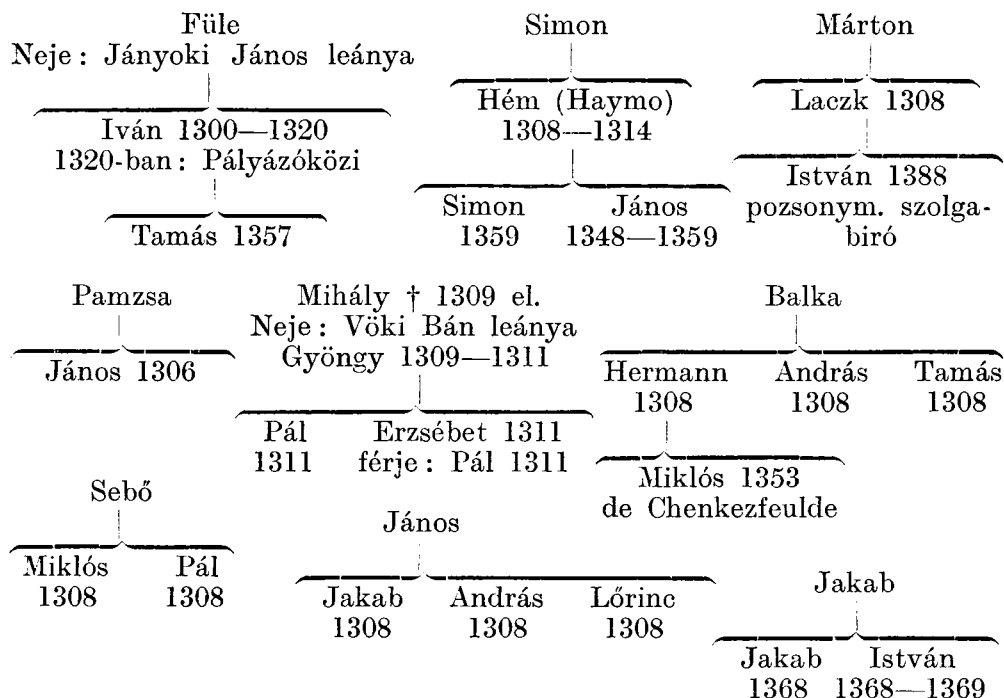
Viris discretis et honestis capitulo ecclesiae posoniensis amicis suis reverendis magister Gywla vicecomes posoniensis amicitiam pacatam debito cum honore. Dicit nobis *Symon filius Hem de Chenkezfalwa*, quod *Michael de Hegy* feria sexta proxima ante festum sancti Laurentii martyris proximo elapsum, quendam equum magistri *Johannis fratris sui*, quondam tricesimatoris de *Owar*, viginti marcarum valoris, quem quidem equum eidem Johanni fratri suo versus Posonium ducere voluisset, in *villa Kyschuturtuk* per villicum ejusdem villae ad iudicium arestari fecisset, idemque Symon sequenti die iudicii, videlicet feria sexta proxima post festum praetactum in dictam villam Kyschuturtuk ad dictum villicum personaliter ivisset, rationem praemissae arestationis postulando, qui quidem Michael ut actor non venisset nec misisset aliquem pro se rationem de praemissis redditurum; et quia nobiles seu possessionati homines non per tales simplices iudices seu villicos, sed per comitem parochialem (vel) alios iusticiarios regni debent de jure judicari, ideo vestrae discretionis amicitiam requirimus diligenter per praesentes, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente *Nicolaus magnus officialis de villa Mariae* homo noster et *Nicolaus de Gurgethek* iudex nobilium ad dictam villam Kyschuturtuk accedendo, dictum equum ab ipso villico repellant verbo nostro, insinuando ibidem, ut si quis contra eundem Symonem ratione dicti equi quidquam facere haberet, extunc nos ex parte ejusdem justitiae faceremus complementum. Et quidquid idem villicus de praemissis fecerit vel responderit, nobis amicabiliter rescribatis. Datum tertio die assumptionis b. virginis gloriosae anno domini Mo CCCo lmo nono.

Papir ; külbehajtásain a pecsét töredék. Eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában Capsa 28. fasc. 1. nr. 41 alatt.

* * *

Chenkezfalwa az alsó-csallóközi járásban lévő *Csenkeszfa*, melynek régibb birtokosairól a következő stemmatörédek ismerjük:

1278-ban találjuk, hogy IV. László *János fia Istvánnak* a Pozsony megyében fekvő *Chenkesfeldy* nevű birtokot adja (Fejér V. 2., 465—467). Kétséget nem szenvedhet, hogy ez a későbbi Csenkefszfa(lva), a mi anná is valószínűbb, a mennyiben 1353-ban Chenkezfaludei Miklósról van szó *Villa Mariae* a pozsonymegyei *Somorja*.

Hegj (= Hegy vagy Hegyi) eltűnt pozsony-csallóközi helység, mely 1239-ben villa Hegvi néven szerepel (W. VII. 84); akkor bizonyos Rodoman egyik birtokosa. *Johannes dictus de Hygi* 1337 okt. 31-én Kisjókai melletti birtokos.

Owar annyi mint a mosonymegyei *Magyar-Óvár*.

Kyschuturtuk a pozsonymegyei felső-csallóközi járásban még most is létező *Csütörtök* (= Loipersdorf), mely e szerint akkor több részből állt.

161.

1360 máj. 14. A pozsonyi káptalan tanúsítja, hogy Kisjókai Ábrahám fia Benkő fia Péterrel kisjókai birtokuk ügyében egyezsége léptek.

Capitulum ecclesiae posoniensis significamus tenore praesentium quibus expedit universis, quod *Johannes et Galus filii Abrahae* ab una, item *Johannes filius Stephani et Petrus filius Benke* pro se ipsis personaliter et pro omnibus propinquis et . . . suorum absque litteris procuratoriis de parva Ilka parte ab altera coram nobis constituti profitebantur in hunc modum, quod licet ante ipsos super quadam sessione penes sessionem Johannis et Galus filiorum Abrahae praedictorum in ipsa possessione parva Ilka habita,

quae in toto quartum dimidium brachium cum regali mensura mensurando facit cum suis aliis utilitatibus videlicet arboribus fructiferis ac altero dimidio jugeribus terrarum circa (h)ortum praedictorum Johannis et Galus habitarum, materia quaestionis suscitata extitisset et diutius ventilata, tamen per ordinationem compositariam proborum et nobilium virorum in talem pacis et concordiae devenissent coionem (így!) et devenerunt coram nobis, quod praedicti Johannes et Galus et *Petrus filius Benke* personis omnium suorum proximorum et . . . praefatam sessionem cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis universis eisdem Johanni et Galo filiis Abrahae restituerunt et relinquaverunt (!) perpetuo possidendam, tenendam pariter et habendam in filios filiorum suorum et haeredes, tali obligatione mediante, quod si praedictam sessionem a Johanne et Gallo vel eorum haeredibus temporis in processu iidem Johannes et Petrus ac eorum cognati palam vel occulte acquirere intendentur in decem marcis ante litis ingressum persolvendis convincerentur eo facto. Datum in die ascensionis Domini. Anno eiusdem Mo CCCo LXmo.

Hártya. Hátára nyomott pecsétje elveszett. Eredetije saját gyűjteményemben.

162.

1360 jun. 1. A pozsonyi káptalan tanúsítja, hogy Bánkvatai Péter Kisjókai István fiaival bizonyos hitbéri és hozományi ügyben egyezségre lépett.

Nos capitulum ecclesiae posoniensis memoriae commendamus significantes quibus expedit universis praesentium per tenorem, quod *Petrus filius Hermani de Bankvacha* in nostri praesentia personaliter comparendo *Martinum et Nicolaum filios Stephani de Kisylka* et per eosdem suos successores super dote et rebus paraphernalibus *dominae Margarethae filiae suae, relictae videlicet Johannis filii eiusdem Stephani fratris eorundem uterini* in possessionibus et possessionariis portionibus ipsius Johannis de jure pervenientibus reddidit expeditos et modis omnibus absolutos, testimonio praesentium mediante. Datum secundo die festi sanctae trinitatis. Anno Domini Mo CCCo LXo.

Hártya. Hátára nyomott pecsét nyoma. A hátlapon későbbi írással: Quietantia puellaris in quartalitia familiae Gál data. — Eredetije saját gyűjteményemben.

* * *

Egy Hermann fia Miklós fia : Pályázóközi Jánossal alább (168. sz. a.) találkozunk.

163.

1364. *Déméndi Márk fia Antal és fivére Lénárd Csanád, esztergami érsek jegyzőjétől, János mestertől és ennek Pál nevű fivéréől a hontmegyei Ganád nevű birtokot megveszik.*

Arch. S. Bened. Prost. A. pag. 226.

* * *

Déménd Hontmegye egegi járásában van.

164.

1364, *Visegrád, jul. 8. Az országbíró parancsa a győri káptalanhoz, hogy a Bánvökiek földjét a királyi mérték szerint megmérje.*

... Capitulo ecclesiae jauriensis Stephanus Bubek iudex curiae... Noveritis, quod... ipso termino adveniente (azaz 1364 jul. 1.)... *Johanne filio Pauli* pro se personaliter... pro aliis vero nobilibus (de Baanwelge) cum procuratoriis litteris vestris coram nobis astante, magister Laurentius canonicus posoniensis... pro eodem capitulo posoniensi cum procuratoriis litteris ejusdem, ad nostram accedens praesentiam litteras vestras... nobis praesentavit, inter cetera denotantes, quod vos... una cum *Benedicto de Wzur* homine regio... magistrum Dominicum archidiaconum soproniensem... concanonicum vestrum pro parte dicti capituli... duxissetis destinandum, qui quidem... ad vos redeuntes, vobis concorditer retulissent, quod ipsi in dictis octavis... et aliis tribus diebus immediate subsequentibus ad faciem possessionis *Banwelge*... praesentibus sex dominis et canonicis ecclesiae posoniensis... accessissent, ex nobilibus vero de Banwelge sex tantummodo illic ad eos venissent, quos requisitos habuissent, si ex parte aliorum nobilium inculpatorum... aliquas haberent litteras procuratorias, qui se habere dene-gassent, et cum iterata vice dictos sex nobiles interrogassent, ob quam causam hominem regium et vestrum pro seipsis non duxissent... qui responderunt, quod sic non recepissent... regium et vestrum homines, hoc (esset in) gravamen eorum, ipsi autem non prohiberent dictam possessionem Banwelge mensurare et aestimare, et quia saepedicti nobiles de Banvelke caruissent vestro et regio hominibus, id circo... possessionem Banvelke inter partes litigiosam mensurare et aestimare nequisissent et mensuram, qua saepenominatam possessionem dimetiri debuissent, sub capite sigilli nostri inclusam, sicut prius fuisset, reli-quissent neque aperuissent. Quarum litterarum exhibitionibus factis partibusque praedictis... juris aequitatem... postulan-tibus; quia praemissa... mensuratio et aestimatio... fieri

non valuisse... reperiēbatur nosque absque mensuratione et aestimatione possessionis inter ipsas partes congruens iudicium facere non poteramus, ipse vero procurator dictorum nobilium... et eosdem alios nobiles propter paupertatis eorum inopiam ad praemissa peragenda pro eorum parte regium et vestrum homines adducere non posse, sed in praemissis se ad regium et vestrum homines pro parte capituli posoniensis adducendos, committere asserebat, idcirco praemissam mensurationem et aestimationem *cum mensura seu longitudine brachii hominis mediocris*, pridem partibus sub impressione capitis sigilli nostri inclusa facere committentes, vestram amicitiam... petimus, quatenus vestrum mittatis hominem... quo praesente *Omodeus* vel *Lothardus de Varkun*, aut *Nicolaus de Gurgetek* sive *Benedictus de Vzúr* seu *Georgius filius Johannis de Gutur* pro parte dicti capituli aliis absentibus homo regius, in octavis festi s(ancti) regis Stephani... ad faciem... possessionis Banvelke... accedendo, eandem praemisso modo, visa sui qualitate, quantitate, fructuositate et valore, deum habendo pro oculis, una cum aliis probis viris, regali mensura mensurando, aestimet in condigno suo pretio et valore, ita ut in ipsa mensuratione **quodlibet juger terrae in longitudine septuaginta duo, in latitudine vero duodecim.** cum mensura, praedictis partibus sub impressione capitis sigilli nostri includendo pridem per nos concessa, habere debeat et post haec... ad octavas festi omnium sanctorum... domino nostro regi... rescribatis. Datum in vissegrad octavo die termini praenotati anno domini Mo CCCo LXmo quarto.

Papir; külszélén két pecsétnyom. Eredetije a pozsonyi káptalan házi levéltárában Capsa C. fasc. 8. nr. 87 alatt.

* * *

A földmérésre nézve már 1311 nov. 11-én találunk érdekes adatot a mennyiben az illető okirat (Knauz II. 652) a mérés módjáról mondja: »a planta pedis usque ad verticem capitis manu erigendo continens« etc.

Varkun annyi mint Várkony. A fenti *Omodeus* és *Lothardus* a *Gutkeled* nb. bősi és várkonyi Amadé-család tagjai.

Gurgetek a csallóközi *Görgeteg*,.

Közli: DR. WERTNER MÓR.

MAGYAR LEVELEK A XVI. SZÁZADBÓL.

— BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

Lukafalvi Szarka Pál levelei.

1.

Szombathely 1552. september 12.

Spectabilis et magnifice domine domine mihi semper observandissime etc. Ezt addom tutára te k(egyelmednek) mint kegyelmes uramnak, hogy mostan voltam *Possomba* az Nagyságos *Révay Ferencz* uramnál, küldöt én tőlem te k. egy levelet egy jobágy felől, hogy mel jobágy vete vala bucsuját az Réway uram jószágában *Syrára* (így!) *Kwrdacs Kelemen* jószágából *Wechejrről*, az vármegyéből szolgabirót eskütet es kértök volt ki, az törvény az jobágyot megszabadotota, de az birák és *Kwrdacs* az vármegyére veték be. *Kurdacs Kelemen* az törvént nem várta, hanem az jobágyot megfogta és az te Nagyságod házában *Sárvárban* fogva tartja. Azért én kérem te k. mint kegyelmes uramat, hogy bocsássa el te k. bátor *Kwrdach Kelemen* nel szolgáljon mig az törvén el nem választja. Isten tarcsa meg te k. jó egészséggel.

Datum Sabarie feria secunda post festum beate nativitatis Marie anno domini 1552.

Paulus Zarka de Lukafalva.

K i v ü l: *Spectabili et magnifico domino et domino Thome de Nadasd Judicis* (így!) *Curie regie majestatis domino mihi semper gratiosissimo.*

2.

Lukafalva 1555. márczius 23.

Keszenetemet és magam ajánlását irom mint bizot uramnak és barátomnak. Az te kegyelmed levele juta hozzám *Gyakban* Szerdán, Szent Benedek napja előtt, kiből te kegyelmed hozzám való jó akara(t)ját megértetem. Holot írja te kegyelmed énnekem, hogy ha akarnék szolgálni, hát az én kegyelmes *Náadorispán* uram gondját *viselnéje*, hogy három hónapra fizetésem lenne. Ő nagyságába mindenkoron volt bizodalمام, mot es vagyon, kit én ő nagyságán(ak) és kegyelmednek es megakarok szolgálni. Én kész volnék az szolgálatra, csak hol esmerném hasznos szolgálatomat lenni. Én *emagam* (így!) kegyelmedhez mentem volna e levél látván, de hónap vagy másnapon

Posonba kel mennem, azért nem lehetek kegyelmeddel szembe. Kérem te kegyelmedet mint bizot uramat és barátomat, hogy írja meg kegyelmed ki lenne hadnagyom, avagy ki *hadnadsága* alatt lennék, mert ezt igen meg akarnám érteni. *Menneid* (így!) magammal kellene készelnem, ezt ha kegyelmed meg írja énnekem csak külgye kegyelmed az én házamhoz, meghattam házamnál, hogy mindjárást hozzák utánnam a kegyelmed levelét Posonba és a mihez kel magamat tartani, hogy érddhessem meg.

Isten tarcsa meg kegyelmedet nagy sok jó esztendeig.

Datum ex Lucafalva feria quarta in vigilia Benedicti Abbatiss 1555.

Paulus Zarka de Lucafalva.

K i v ü l: *Egregio domino Francisco de Sennye spectabilis ac magnifici domini Palatini castro in Sarwar, Leuka, Kapuvár praefecto domino et amico mihi semper confidentissimo.*

3.

Lukafalva 1555.

Spectabilis et magnifice domine stb. stb.

Szombaton hozák énnekem az Nagyságod levelét. Én *azon-tól* menék Sárvárra, hogy én Nagyságodat ott érném, de ott nem érhetém Nagyságodat *Holda kenel* (így!) ismég ott kellették maradnom *Tahi Bernárt* urammal való törvéért, aminemü kegyelmességet jelent Nsgod én hozzám azt én erekké meg akarom Nsgodnak szolgálnom, mert én ugy bizom Nsgodba, mintha erekké való szolgált uram let vóna Nsgod. Megemlékezhetik Nsgod rólla, mikoron Nsgod házába az királ ő felsége parancsolattyát Nsgod énnekem megadá, minemü szókkal kegyergettem Nsgodnak, ennek előtte es Nagyságodat kértem vala *biróá* benne királtól ő felségétől, hogy törvén szerint megláttatná ő felsége, hogy ha ki kelli (így!) kezemből adnom a marhát, avagy nem, kit ő Felsége meg miele az ő kegyelmességéből és Nsgodat adá *biróá* benne, az töb szék ülő birákkal egyetemben. Im most aminemü parancsolatot Bán uram szerzet, azt jól értem, arról elköltem, miért hogy Nagyságodnak ugy tetczék, hogy én megagyam, az Nsgod szova énnekem mindenkoron parancsolat, ezután es szolgállok Nsgodnak mint kegyelmes uramnak, mert ha Nsgod énnekem ehhez a dologhoz nem szólt vóna, én erre az parancsolatra soha én az marhát Bán uram kezébe nem attam vóna, mert oka ez, hogy én ugyan azon előbbeli parancsolat mellé tartottam vóna magamat, ha emellett peniglen énnekem mind személembe mind marhámba káros

lettem vóna inkább akartam vóna, hogy mind ezt tudván a mint Bán uram ő nagysága én nekem cselekszik, megemlékezhetik Nsgod rólla, hogy én az Nsgod házába kenyergésképpen es kenyergettem Nagyságodnak, hogy Nsgod ezt az marhát venné mind kezében, úgy mint az ő felsége parancsolattya es mutatta, megemlékezhetik Nagyságod rólla, hogy *mikort* Nsgod Bán uramnak ira, hogy én az marhát megadnám, azt is megirá Nsgod, hogy minden regestomát az marháról valót fel hoznák. Azért *Bocskay Ferenczet* és *Kerechényi Mihályt* kildé (így!) ide, de egy szál regestomot sem hozának, enmagam es megírtam Tahy Ferencz uram emberétől, hogy az regestom *nekil* ne jöjjenek ide, de ugyan egy szálát sem hozának.

En pedig az én regestomomból a mit adok nekik csak mint kétség szerint veszik, a marha pedig a ki itt én nállam maradot ezüstmi és egyeb mindenféle, semmi itt én nállam titkon nincs, kit meg mértek kész mi, ezüst mi *Nemay Máthé* uram előtt és *Prybék Ambrus* előtt, ki ugyanazon Bán uram emberivel jöt és kit az Bán uram emberi es jól tudnak, hogy vagyon nálam XVIII gira ezüst, *Kisfaludy Márton deák* előtt és az szombatheli *Ewtves András* mérte meg. Ennek kivüle vagyon egy ezüstes szablya, kin két gira ezüst ha vagyon, vagyon egyéb aprólék es kiknek neve vagyon azon regestomba, ki nálok vagyon, meg vagyon írva, mely regestomot, ha akarnának es nem változtathatnak el, mert a kik irták ugyan vannak meg, mert ezüst miről való regestomot az *Vsaliy Péter* uram írta, az egyeb aprólék marháról valót írta Kisfaludy Márton deák. Ismeg viszontak a mi marha énnálam vagyon semmiben tagadást nem tehetek, ez pediglen az marha a mi énnálam vagyon hiszem én ilyen két jámbor szolgájára, mint Bocskay Ferenczre és Kerecheny Mihályra, hogy megizentem én ő tőlek Bán uramnak ő nagyságának, hogy ha ő nsga sokallana e marhát, ki énnálam vagyon az adósság fejébe 239 forintba, kilgye meg ő nsga énnekem ezt ez summát és én az marhát meg adom, mert ha én az pénzhez hozzá fértem vóna, hát én az pénzből vettem vóna ki, de én az pénzt mind ládástul attam ő kezekbe, mert az kulcsa nálam nem vót. Most is azon kenyergek Nsgodnak mint kegyelmēs Uramnak, írjon Nsgod Bán uramnak ő nsgának, bocsássa ide ő nsga azon személeket, hozzák fel vélek az igaz regestomokat és hozzák meg énnekem az felyül megírt sommát és hozzanak énnekem Bán Uram pecséte és keze írása alat való menedéket, én nagytul *fogvánt* kicsinyig mindent megadok és vigyenek, ezt kivevén, hogy három *szőneget* Nagy Péter és István deák kiket elvittének az uroknak ajándékon, uroknak megszabadulásáért hogy az urak terekednének, megint *nyegiediket*

(így!) attam *Ravony Mihálynak* az gyermekeknek valami pörekre való levelért, mikort *Péchy Farkas* pörel vala az gyermekeket és sententiába hozta vala az gyermekeket, mely levelet ugyan Bán uramnak ő nsgának megkildettem. Azért kenyergek Nsgodnak mint Nsgos uramnak, hogy írja meg Bán uramnak ő nagyságának, hogy kildjen ide az regestomokkal egyetembe és a mint belyül meg vagyon írva. Azon es kenyergek Nsgodnak, hogy Nsgod hagyon egy napot neki és az napot Nsgod írja meg nekem. És azon es kenyergek Nsgodnak, hogy azon azon (így!) napra Nsgod bocsátná ide egy bizot emberét, ki előtt e dolog lenne, és az Bán uram levelét, akár ennen magam ő nsgának kilgyen, a mit Nsgod neki e dologról írna. Az sisak dolga tollastól és az egy lóra való *vért* dolgáról, valamint Bán uram ő nsga irt Nsgodnak, de ezek es mind Bán uram kezébe vagyon el es vitték ilyen ok alatt, hogy én azt vettem vót az én sommámba be hogy ha nálam marad, ajándékon legyen Ferencz uramé, ha peniglen Bán uram énnekem az somma pénzt meg kildené, tehát ismég Ferencz uram ezeket az töb marha közibe adná. Én ismég erre ígértem enmagamat, hogy Bocskay Ferencz uramnak *ezjnt iw* (így!) ajándékot adnék, ezt peniglen meg is izentem Kerechény Miháltól Bán uramnak. Továbbá innét vittének ezer és egy tallért, im értem az Nsgod regestomából, hogy még egy héán ezer tallért keresnének rajtam, hogy kit én meg tartottam vóna, ez egybe vetvén hát ennek két ezer tallérnak kellett vóna lenni. Ezt én megbizonyitom jámbor személekkel, hogy ő énnálam enyi somma pénzt soha nem hagyott, annak felette penig, ha Nsgod én bennem kétséges, *bátor a hol magasb fa leszen arra köttessen fel*, ha én nállam valaha két ezer tallért hagyott. Ami-némü ládába penig az pénz vót, az láda semmi vót, de *kiül* lakat vót rajta, az lakat oly vót, hogy kit senki meg nem nitot ő magánál szegény *Alja Mátyásnál* egyéb, fogsága után jöttek fel szolgálai Nagy Péter és István deák, hozták fel kulcsát, de soha senki meg nem tutta nitni az lakatot, én peniglen sem magam sem hozám tartozóm néppel sem egyébbel senkivel sem meg nem nitottam sem nittattam az én hitemre. Ha penig ezt én reám értetik, azon binnel binnel (így!) bintessen Nsgod a mint felyül megirtam. Ha penig Bán uram én bennem kétséges magamat törvéntől nem tilthatom, mert még az Bán uram szolgálai es soha megnem nithatták az lakatot, hanem ugyan felyül az láda fedeléről alá verték és ugy törték fel. Én ezen kérem Nsgodat, hogy Nsgod írja meg Bán uramnak, hogy az kik Bán uramnak azt monták, hogy én nállam valaha *Alja Mátyásnak* két ezer talléra lett vóna ók is kössék magokat arra, a mire én ketettem magamat, ha az ugy vóna.

Továbbá kildet vala Erdődy uram én tőlem Alja Mátyásnak az menyegzőkort, mikor gróff *Bernáltnét* haza attá vala, egy kis kupát, kit én az én summámban vettem vala és ugyan az XVIII girába vót mérve, de ő maga az kupa két *kirát* (így!) nyomot, miért hogy Erdődy uramné tutta, hogy nálam vagyon a töbi es, kért engemet, hogy én neki vissza juttatnám, kit én meg is attam neki. Azért azon kenyergenék Nsgodnak, hogy írna erről Bán uramnak, hogy lenne békességem ebből, enni ideig való, az gyermekel való bánásomért, ha penig egyébb benne nem lehet, ottan megadom az árrát és minden miet megfizetem. Isten tarcsa meg Nsgodat.

Irták Lukafalván Beyt elő Kedden 1555.

Szarka Pál
Lukafalvay.

Kivül : Nádasdy Tamásnak nádori czíme latinul.

4.

Lukafalva 1559. augustus 25.

Irom Nagyságodnak öreké való szolgálatomat, mint kegyelmes Nagyságos uramnak. Ez mai napon hozák énnekem az Nagyságod levelét egy *ikervári polgár*, te Nagyságod jobágya. Értem az Nagyságod leveléből, hogy Fýlep deákné aszonyom én reám ismég uj panaszt tett, a kit te Nsgodtól is megérttettem. Öreké megszolgálom te Nsgodnak mint kegyelmes uramnak, hogy tuttomra adja, ez után is ezt várom, mint kegyelmes uramtól, de most is ezen kenyergek mint kegyelmes uramnak, hogy te kegyelmed ne adgyon senki szavának helt, hanem bocsássa te kged egy *bizoyn* emberét, ércsék meg ha elvettem, ha elvettem (így!) bintessen meg engemet, az földet is adják meg neki. Ha peniglen valamelyet ők elvettek az miénkben azt is te Nsgod adassa meg, jóllehet, hogy ez jószág nem enyim, hanem *Darabas Gergelyé*, én csak zálog szerént vagyok benne, hiszem, hogy te Nagyságod nem kívánnya, hogy Darabos Gergeltül *eltulajdonoljon* az jószág sem az ő nemzetétül, mert ez *Kepes Kewlket* (így!) fele Darabossoké, az fele *Hozzu Thóty* Farkasé. Hamar időn meg akarjuk te Nsgodat keresni mind Darabos Gergellyel egyetembe.

Te Nagyságod megemlékezhetik, hogy ez mulandó esztendőben *Iwánchy Péter* uramat ide küldötte vala, akkor is te Nsgod kérésére és parancsolatira egy *néhaijn* (így!) hold feldet engedek azt is bosszuságonkra mind másnak osztotta. Ur Isten tarcsa meg Nagyságodat mint kegyelmes uramat.

Ez levél költ Lukafalvába Szent Bertalan nap után való Pénteken anno 1559.

servitor
Paulus Zarka.

Kivül : Ez levél adassék az Nagyságos és kegyelmes Nádasdy Tamásnak uramnak, Magyarországnak fő Nádor ispánjának énnekem kegyelmes uramnak.

5.

Dömölk 1561. augustus 3.

Kegyelmes uram öreké való szolgálatomnak utánna, ha valami oly híreket értettem volna, kik ennek előtte Nsgodnak tuttára nem lettenek volna, erőmest Nsgodnak tuttára attam volna, de semmit olyat nem értettem. Hanem tennap *Choron János* urammal Jánosházán szemben voltam és igen csodálkozik az Jósa deák hirein, azt mongya Chorón János uram, hogy ő neki es *Therek Ferencz* uramnak inkább mindennap jő emberek *Beszprémből* és *Fejérvárból*, de semmi félelmes dolgot nem beszélnek. Chorón uram ma mene *Wáttra*, mongyák, hogy Thörek Ferencz uram is mind aszonyommal egyetembe ott leszen, mert *Hozzutóty Farkasnak* igen jó dinnéjét mongyák hogy vagyon, azért, ha oly félelmes hírek volna, ilyen bizván nem mulatnának. Továbbá kegyelmes uram hatta vala Nsgod, hogy megírnám Nsgodnak, kik vannak it az uraimban, egyeb senki nincs, hanem az Nsgod szolgálai vannak, esmég az *Szent gothárt tartományból* vannak négy lóval, az vármegye népe én velem, hogy itt vagyok töb nyolczal, hogy nem mint az menyinek kellene lenni. Tennaptól fogván mind eljártam *Krakó* tartománt, *Jánosházát*, *Isákfalvát* és *Ságot* és egyéb falvakat is sokakat, de én nem *képzetem* job helt, ennek az kevés népnek mint *Dömelk*, csak-hogy igen szegén hel, ugy mint mi felénk való hir tételért, mert mind az Rábaközre, és mindenevé hamaréb tehetnek hirt, hogy nem mint Jánosházáról, mert *onnaid* (így !) az levés ide fel nem hallik. Ennek is az Dömelknek volna valami kicsin erőssége, csak az héja vagyon, hogy három avagy négy szakálas kellene bele, hogy hamaréb hirt tehetnének belőle, mert *inneid* (így !) hamaréb lehetne az hirtétel, hallatósb it Sárvár felé, az kedig ha Nsgod jó akarattya volna, egy keves ideig ide adhatná Nsgod, kit hiszem hogy Nagyságod az vármegye szükségeért meg is miel Nsgod, valamikor Nsgod vissza kívánnája *meg adnájok* Nsgodnak. Továbbá ennek is végére mentem, hogy az *Széchy* jószágról való nép *Bérben* együtt vannak *Anyos Boldisárral*,

kit hiszem hogy ha megértik, hogy itt vagyok ide jönnek hozzám. Továbbá kegyelmes uram vannak az uraim közül egy nehán ifjak, kik kívánnak, hogy az ő dolgokat előb vinnéjek. Azért ha Nsgod ellene nem volna, ki mennének *szerencsát* késértenének, ne talánd valami *nyelvet foghatnának*, tudós embert is találnának, ki őket es hordozná. Erről és az szakállasok dolgáról is jó választ várok Nsgodtól, mindazáltal úgy legyen valamint Nsgod akarja. Továbbá im az élés dolgáról es miért mit kell adni az mint elrendeltem az mássát be ketve Nsgodnak kültem, jóllehet nem tudom, ha illyen keves fizetéssel be érig avagy (így!). Ezt azért akarám Nsgodnak tuttára adni, hogy ezután is valami panasz ne érje. Nsgodat az Ur Isten tarcsa meg minden javával.

Költ Dömelken 3 augusti 1561.

Az Nsgod öreké való szolgája

Zarka Pál.

6.

Lukafalva 1562 január 16.

Kegyelmes uram öreké való szolgálatomnak utánna énnekem mindenkoron nagy bizodalom volt Nsgodban, mast is vagyon mint kegyelmes uramban. Továbbá adom tuttára Nsgodnak, hogy én Istennek szerzéséből római Szent széknék tervénye szerint az én szerelmes leányomat házastársól attam az vitézlő *Sitkey Györgynek*, kinek *menyegzéje* szolgáltik a jövő Bódog azon nap előtt való Vasárnap az az Februariusnak első napján. Annak okáért kenyergek Nsgodnak, mint kegyelmes Uramnak, hogy az megmondott napon mind az én kegyelmes aszonyommal és ifju urammal lenne jelen az itt való házánál és szolgájánál, hogy az én Nsgod jelen voltával az töb urak között dicsekedhessem, kit én Nsgodnak mind örökön meg szolgállok, mint kegyelmes Uramnak és mind az én gyermekem is meg szolgálja az Nsgod fijának az mi hozzánk való jó akarattyát.

Továbbá ezen is kenyergek Nsgodnak, hogy az ezüst mi nekül és konyha szerszám nekül mint igaz ez előtt mostan is ne haggyon Nsgod. — Az ur Isten tarcsa meg Nsgodat.

Ez levél költ Lukafalván 16 januarii 1562.

Az Nagyságod öreké való szolgája

Zarka Pál.

7.

Lukafalva 1562. februar 6.

Kegyelmes uram öreké való szolgálatomnak utánna az Nsgod parancsolattya szerint *Eztergetheő Imrehét* hozzám hivatam vala és az mely levelet Nsgod énnekem irt vala azt ő előtte

megolvastatám, az melyet ő neki irt volt Nsgod azt is megolvasták és az napot elvégeztem vele mely napra kellyen be mennünk Sárvárra Nsgodhoz, az nap leszen *Beyt elő Péntek*, akkor igen korán ott leszen, ha Csöterteken estvére ot nem leszen is. Én is virratáig bemegyek akorára de feleségét ezt mongya, hogy semmiképen be nem viheti, egy okát ezt mongya, hogy be nem viheti, hogy igen beteges, más hogy nehézkes is, csak Vasvárig is igen nehezen hozhattya be prókátor levél vallani. Az leánt penig azt mongya, hogy nincs ő nála, hanem *Bakách Sándor-nénál* vagyon. Azért jó volna Nsgodnak egy levelet irni, hogy akkorra behoznáják, mert ha ő nálla volna is azt mongya, hogy nem hordozhatná, mert pörese ő neki, hanem az kik az leány aszonnak gondviselőji, azoknak kellene behozni. — Ezt akarám Nsgodnak tuttára adni.

Az Ur Isten tarcsa meg Nsgodat minden javával.

Ez levél költ Lukafalván Bódog aszon nap után való Szerdán ugymint vecsernye korban 1562.

Az Nsgod öreké való szolgálója

Zarka Pál.

8.

Lukafalva 1562 február 21.

Kegyelmes uram, öreké való szolgálatomnak utánna jól emlékezhetik Nsgod reá, hogy az elmúlt őszel *Káldy Ambrus* és *Káldy Gergelné* aszonyom jobbágyi vagdaltak volt valami szombathelyi embereket meg, mely vagdalásban az emberekben meg is holtak és mutattak vala három jobbágyokra vér birságot tizenkét forintig, de Nsgod parancsolá, hogy megengedőnk neki és megengedők mind társával egyetembe az Nsgod parancsolattyára. Mast esmég azt irhattyk Nsgodnak, hogy mig oda fel volt Nsgod az octávéra *Senye Bernált* fiai jobbágyát, urok akarattyából az hereniek *Káldy Ambrus* akarattyából házra mentenek és igen vagdalták, hogy az így legyen, hogy igazat irok Nsgodnak, ez az szolgabíró, kit mostan Nsgodhoz választottunk olvasta az levelet egy eskütt előtt és *Káldy Albert* előtt, kiben *Káldy Ambrus* reá szabadétotta az ő jobbágyit, hogy házra menjenek, kit a mulandó székben *Káldy Ambrus*nak szemében mondott és meg nem tagadhatta, mert hogy vakmerőségből, szán szándékkal ilyen nyilván való gonosságot mieltet, az vér birságot társammal egyetembe megvétettek vala, mert hogy Nsgod itthon nem volt *Káldy Gergelné* aszonyom, kenyergött volt aszonyomnak ő nsgának, hogy a minemő zálogot elvétettünk volt jövőendő törvényszékig, megadtatok volna, hogy az székben megláttatott volna, kire háramlot volna, ő Nsga

parancsolattyára megadattok volt és a mint az széknék szokása mind az két félt beintették vala, mind az káros félt és mind Káldy Ambrust. Most is Káldy Ambrus uram vakmerőségre veté magát és nem akarna felelni, hanem azt mondá, hogy megláttya ő ki meg veszi rajta. Azért kegyelmes uram jól tugya Nsgod, nekünk ennél több jövedelmünk nincsen és ha ez sem leszen *tahát* csak asztalonkat sincs Vasvárat mivel táplálni. Azért ha meg veszek rajta az vakmerőségnek és az gonoszságnak *elcsendezoléseért* (így!) veszek meg. Az Ur Isten tarcsa meg Nsgodat minden javával.

Ez levél költ Lukafalván 21. februarii 1562.

Az Nagyságod öreké való szolgája

Zarka Pál.

9.

Hegyesdi tábor 1562. april 8.

Kegyelmes uram öreké való szolgálatomnak utánna az több dolog között azt irhatom Nsgodnak, hogy senki között több sebes nincs mint az vármegye népe közet, kik Hétfőn, Kedden sebesültek meg, de ez ennélkül nem lehetett, hanem így kellett lenni. Továbbá kegyelmes uram az minémő zászlók az várban voltanak egyik énnálam vagyon, kit én magam hoztam *kű* az várból és Gróff uram mind megiratá kiknél vannak, azt értem, hogy azon vagyon, hogy az zászlókat mind kezéhez vegye. Mert hogy Nsgod minekünk uronk és énnekem *keteles uram* nem erőmest adhatnám, hanem Nsgodnak tartanám; azért ha gróff uram oda kéreti, Nsgodtól tanóságot várok, ha oda aggyam avagy nem, mert én Nsgod hire nekül oda nem adom. Az Ur Isten Nsgodat éltesse és tarcsa meg mint kegyelmes uronkat. Ez levél költ Hegyesd alatt az táborban 8 april 1562.

Az Nsgod öreké való szolgája

Zarka Pál.

Továbbá ezen is kenyergök, hogy Nsgod adná tuttomra mi korra jó ide Nsgod, hogy az korra az vármegye népét állatnám elő, hogy Nsgod látná meg.

10.

Hegyesd alatt 1562. april 9.

Kegyelmes uram öreké való szolgálatomnak utánna az Nsgod parancsolattya szerint az zászlót meg adám Gróff uramnak és az az (így!) Nsgod levelét is megmutatám neki és igen

jó néven látá az Nsgod levelét, az zászlót is jó néven vevé. Bizon, hogy miolta ide jöttünk, senkinek anyi szolgálattya nem volt mint nekünk, de tuggyok, hogy tartozonk vele, mai nap is az várnak hányását én *vém* fel és az fokokat mind el terettem, az pallért is velem adá Gróff uram és azt mondá, hogy az pallér tugya mit kell mielni. Én nem tudom mi okból *lén* mind az felső és alsó várat délután úgy mint egy órával fel gyójták, oly igen nagy sok szántalan fa *mi* volt az alsó várban, ki töltés ki penég házak, azonképpen az felső házakban is az menyire lehetett, hogy még mostan is szertelenül ég. Az menyi szarufát, kasokat, sendelt, léczet és egyéb féle fákot ma ki hányattam belőle, *kernyölő* (így !) az is azon módon ég kernyöle (így !), az ganéj esmég azonképen, igen félek rajta, hogy jó ideig hozzá férhessünk, mert ott fenn is sok fa vagyon benne, jóllehet gróff uram ő nsga az töbi közöt engem igen erőltet, úgy is kel lenni, mihelen holnap az ur Isten világot virraszt ezer embert viszek reá, ha az, *týztől* (így !) hozzá férek. Gróff uramnak is tuttára attam, hogy azzal is szabad legyen, ha ő maga fel nem jó külgye emberét, hogy lássa mit mielőnk, mert én ez ideig azon voltam, most is azon vagyok, hogy senki azt ne mondhasa, hogy kik az Nsgod birodalmából lettünk volna, szófogadatlanok lettünk volna. Az Ur Isten tarcsa meg Nsgodat.

Költ ez levél Hegyesd alatt az táborban 9 aprilis 1562.

Az Nagyságod öreké való szolgája

Zarka Pál.

11.

Hegyesd alatt 1562. april 10.

Kegyelmes uram öreké való szolgálatomnak utánna hiszem, hogy *Magyar Bálint* uram is megirta Nsgodnak, azt is hiszem, hogy Nsgod sok hadban volt, de soha én ennél *szertelenbet* nem láttam, mert valaki azt monta, hogy az kutról egy nehán embert ragattak el az martalóczok, kiben semmi nincs és az nép oly igen megrettent, hogy sem Magyar Bálint uram sem *Gywlaffy* uram, kiket Gróff uram hagyott képében, nem tarthattya, hanem menten mennek, csak az Ur Isten tartóztathatná meg. Mindazáltal mi magonk mind eddig megálllyok, mig megállhattyok. — Az Ur Isten tarcsa meg Nsgodat. Költ a levél Hegyesd alatt 10. aprilis 1562.

Az Nsgod öreké való szolgája

Zarka Pál.

Gyulaffy László levelei.

1.

Pápa 1554 január 16.

Spectabilis et magnifice domine, domine mihi semper gratiosissime post salutem servitiorum meorum obsequentissimam commendo.

Jól tuggy Nagyságod, hogy mikor az *erdélyi hadban* Nagyságodal vótam, Nagyságodnak mindenben öremest és hiven szolgáltam, ez után is Nagyságodnak mindenkor kész szolgálta vagyok valamikor Ngod parancsollja. Nagyságod énnekem az erdélyi hadban való szolgálatomért maradot vala adóssá száz magyar forintal, mast igen megszikölkettem, könyergek Nagyságodnak mint kegyelmes Nagyságos uramnak, hogy Ngod mastani szöksegembe agya meg, kit Nsgodnak mind öreké megakarok szolgálni, mert Isten után énnekem mindenkor nagy bizodal mam vót Nagyságodban. Ha kenig Nagyságod pénzül megnem athatná, könyergek Nsgodnak, hogv Nsgod majorságából *gabnájul* megfizetnéje. Nám Nagyságodnak Pápához közel vadnak majorsági, vagv penig az *zalvári* majorságból Nsgod fizetessen meg, kit Nsgodnak megszolgállok, mint én kegyelmes Uramnak és Nagyságodtól kegyelmes választ várok mint bizot és kegyelmes uramtól. Vesrram sp. et M. D. felicissime valere cupio. Date Pape 16 januarii anno 1554.

servitor perpetuus
Ladislaus Gyulaffy de Rátót
capitaneus regie majestatis in
Papa.

Kivül : Spectabili et magnifico domino domino Comiti Thome de Nadasd perpetuo comiti terre Fogaras et Comitatus Castri ferrei nec non Judici Curie et supremo Capitaneo Regie Majestatis et domino meo gratiosissimo.

2.

Csobánczvára 1554 november 11.

Spectabilis ac magnifice domine etc. etc.

Tovább jó (így !) emlékezhettek te Nsgod, hogy én te Nsgodnak meg jelentettem vala ez elet minemi dolog esset *Csobánczvárán*, azért ismég mast azt irhatom te Nsgodnak, hogv mastan ismég illen szerencsé(t)len dolog esset rajtam, hogv Csobáncz várának

negved része ki volna, az fala fundamentomból ki dilt és én mastan csak fákal támogathatom az falt és ez egész feldet reá veretem meg épülésére és mast csinállják, de kenergek te Nsgodnak mint ez eltis (így!) kenergetem te Nsgodnak, hogy szólana te Nsgod királ *iű* (sic!) felségének, hogy ő felsége tenne valami fizetést bele mert annál inkább nem elég vagyok az megtartására, mert immár feles *grabant* kellene bele, ha kedig ez elvész, kitül Isten mentsen meg, mind az egész feldnek el kel veszni belele, de im én az terést ereg *fáchal* (így!) becsináltata(m) mert még magh (így!) kýfalt nem rakhatok, mert majd tél leszén, azért csak te Nsgod husz grabantot *szerезуен* bele, en is huszat tartok, az negyven grabant *ilig* leszén bele. Eandem valere opto V. Spt. ac M. D. ex his benignissimum relationem expecto. Datum ex arce Chobancz sabato die post festum sancti Martimi 1554.

Servitor V. S. ac M. D. perpetuus.

Ladislaus Gvulaffy de Ráthót.

3.

Devecser 1557 február 13.

Nagyságos és énnekem kegyelmes uram stb.

Továbbá ezt akarám te Nsgodnak jelenteni, hogy nilván vagyon te Nsgodnál, hogy engemet királ ő felsége föl hivatott vala az *Sziget dolgából*. Miglen ide följártam addig az terekek jöttenek volt rablani *Izkazára*. Ebben lészen hir ide Devecserré Chorom János uramnak és az ő szolgálainak. Készülnek föl az *uraim*, mind az Chorom János uraim (így!) szolgálai és mind az enim és az gyalog es elmegyen velők, de ő maga János uram el nem megyen velők, de itthon marad. Az uraim el érik az terekeket és megvinnak vele, de az Isten úgy akarja, az *terekeknek szolgál az szerencse*, az én szolgálaimban veszöt négy és az én zászlóm es oda veszöt és az Chorom uraméban es veszöt négy legény, de mind azátal az uraim nyertek volt az viadalban ki lovat, ki egyébféle marhát, feképpen nekem egy szolgálám nyert volt egy jó lovat. Hogy megjönnek az uraim, láttja Chorom János uram, hogy szép az ló, azonnal kezdi kérnie, hogy vessük *kótya vetyére*, de az én szolgálaim azt mongyák nekie: jól tuggya azt te kegyelmed, hogy urunk itthon nincsen, de minden nap haza várjok, ha megjő, hát vessük kótya vetyére bátor, de addig mi nem akarjuk. Mert nám — ugymond — ennek előtte mikoron az Isten adott valami nyereséget, akoron az mi urunk lám haza várja *Kaboldról* kgdet, azért várja meg kgd es urunkat. De Chorom uram erre ilyen választ teszen, hogy ő erre senkit nem vár, *ha kinek nehéz topancsa meg az lábát*, és azonnal fölkel és szólitja szolgálait és házára küld az én szolgálaimnak és az

lovat kihozatja erővel, és énnekem ot sem hadnagyom nem volt sem *kótyavetyéssem* nem volt, sem deákom nem volt és az több szolgálóimnak es akarattya ellen, és sem az én szolgálóimtól és sem az ő magaétul hit szerint elé semmit nem vettenek ; hanem csak az *kék lovat*. Azért valami egyéb marháját es vetettenek kótya vetyére, de az ki akart szaban (igy !) akarattyan elé adni csak azt atták elő, de senki hit szerint elé nem atta. Hogy én megjuték, hozzája küldék *fé* személyeket és megizeném nekie, hogy az én hirem nekül és az én hadnagyságom alatt való lovag és gyalog akarattya ellen vetött kótya vetyét, azért hozassa elő az lovat és vessék kótya vetyére, ha ki többet ad érette legyen azé, de ő semmiképen nem akará és esmég küldém hozzája öcsémet *Horváth Cászárt* és beszprémi püspök uram szolgálait *Trombitás Balást* és *Deregdy Gergelt* és *Magyar Bálint* uram szolgálját *Bornemizza Mátyást*, kérem ezen, hogy ne bántanám ez dologrul királ ő felségét se te Nsgodat, hanem lenne tervény köztünk, az mit az tervény hozna maradnánk abba. Erre ilyen választ *ten*, hogy soha abbul ő én velem nem perel és sem tervényel sem anélkül soha az lovat meg nem aggya, mert — ugymond — *Nagy Rispán* (=nádor ispán) és Battyány Ferencz azt nem miveltehettem velem az mit én nem akartam, Gyulaffy László inkább ezt én velem sem mivelteheti. Mert nem királyé Dewecher, hanem enyim és ha én akarom én az mely erősség it vagy az le vonzom és ugy sem akarom hogy te énnekem *társam* légy.¹⁾ Azért kérem Nsgodat, hogy hagyj törvént benne és valamit az tervény talál maraggyunk abban. Mert az gyakorta házra való menésből én egy nap semmi jót nem várok, hogy ha te Nsgod el nem igazittya köztünk. Azon es kérem Nsgodat, hogy ha valahol oly helt talál te Nsgod énnekem, hát aggyon más helt, mert eddig es, ha én ugyan akartam volna az háboruságot mint ő, eddig sok jámbor megholt volna köztünk, de nem akartam semminek oka lenni, ennek utánna es nem akarok lenni, csak tellyességöl reám ne kesse magát. De ezt én Nsgodnak ugyan megjelentem, hogy én vele többé terek után együtt nem megyek, mert immár három nyereségből mind magának vette az rabokat és lovakat. Továbbá te Nsgodnak az én szolgálóm Somogy István szóval töbit megmongya, kinek te Nsgod meghigye szavát mind én magamnak.

Dominationem Vesram Spet, ac M. Deus altissimus stb. Datum ex Dewecher in vigilia sancti Valentini martiris anno 1557.

Ejusdem Vestrae Sp. et M. Dom.

servitor perpetuus
Ladislaus Gyulaffy de Ráthót.

---

¹⁾ Mert a deveçeri kir. őrség kapitánya Gyulaffy volt.

4.

Csobáncz 1559 september 1.

Nagyságos és nekem mindenkort kegyelmes uramnak stb. stb. Továbbá im értem az te Nsgod levelét és parancsolatát Pethe Péter uram által kit te Nsgod nekem parancsolt és izente, hogy az én *báthám* Gyulaffy János uram én rejám nagy sok kilemb kilemb panaszokat tet volna, kit hiszem, hogy báthám nem mivel volna, ha az ő felesége *Coron Dorkó* aszony nem keszeritete (így !) volna rejája. De mind az által kenergek Nagyságodnak, mint bizot kegyelmes uramnak, hogy kegyelmessen ércse meg az én igasságomat is. Te Nagyságod meghigye, nem vagyok oly magam felejtet ember, hogy nem hogy athámfiján de még idegennel is ok *nekiül* cselekedném. Azért im mindent igazán megirtam te Nsgodnak és meg látha Nsgod, hogy mikoron tervinére kel is vagy bizonságra *kijwlenben* nem találja te Nsgod, hol azt mondotá, hogy *égtelen* (így !) *szitokkal* iletem volna, sok jámbor állott ot, mind nemes emberek és szolgabíró, azért csak egyre is rejája hagyom, hogy csak egy gonosz szót is *nekiw* (így !) szoltam egyebet, hanem hogy az két jobbágya megeskivék hamisan és az harmadik is, hogy akar vala *eskiwenni* (így !) úgy mondtam *nekiw* ezt : jó *bathayam* (így !) nám ol igaznak mutatod magadat emberek elet és *írást is tuch* (így !) miért hát hamisan enni embernek *meg-eskywnije* (így !). Nám te magad joban tudod nálamnál, hogy hamisan *eskywsznek*. Mondá ezt bathám, hogy vagy igaz vagy nem, de tervin lelte és *ad eskywgenek* (így !), én úgy mondtam, hogy nem akarom, hogy *eskiwgek* az harmadik, mert tudom, hogy nilván *bines*, és ha ü meg merte *elnije* az én jobbágyamat én is *meg eletem tervinyel* az ü jobbágyát. Mert nem hogy jobágya de ha ő maga is mikort eletem bintelen meg elné jobbágyamat tehát megoltalmaznám az én jobágyomat tőle *szablámal* is. Ez volt *kijüth nekiw* (így !) szoltam, ennél egyebet *sym* szitok *sym* (így !) fenegetés nem volt, higye meg te Nsgod. De hol azt mondotá, hogy mind feleségestül kikergetem, azt csak egy gyermekel bizonithassa rejája hagyom magamat. Mert akoron *Thakaró Mihál* uram is nálam volt it Csobánczban, te Nsgod kérgye ü tüle ha nem hiszi ezt nekem. Én kedig mind kértem, hogy grabantot tarcson, mert nem volt töb néha két grabantja, néha három, de mast nigy volt. Kérem hogy tebet tarcson, de soha nem akara. Azért ezt én mondtam, hogy az négy grabant is el menjen, ha tebet nem tart, de én ü magának *simüt* nem szoltam. Továbbá hol ír te Nsgod, hogy én két falut bírok ki *kez* volna, egyik *Ráthót* másik *Dióslapha*, azt te Nsgod úgy ércse meg. Az *Ráthót* nem mienk, hanem *besperimi káptoloné*, ha nem úgy teczik, hogy három ház

jobbágyonk vagyon *nekench* (így!) ép benne és ahoz hárman vagyonk *Gyulaffy Cristóffal*, ám egy ház jobbágya jut benne, azt is kész vagyok megbocsátnom, ha meg egyenesülhetek az egyéb dolgainkon. Az *Dioslaphat* én nagy sok kelcségemmel és peremmel nertem meg, azért agya meg kelcségemet azt is megbocsátom *nekyw*. Hol azt mondata, hogy vizet nem attam *nekie* és azért kelet *kywmei veny* (így!) az vizet az várba, tугya azt te Nsgod, hogy it az várban *csatorna* kut vagyon és én azt az ház szykségért nem hattam *mernije sim* az én szykségemre *sim* az *üveyére*, hanem az hegy oldalán vagyon *eleven kut* és nekem is onnan hordnak vizet minden szykségemre. Mert az várbeli kuton vagyon egy nehán esztendeje, hogy lakat szokot állanija de mind az átal az te Nsgod jó intéssét és parancsolatát én héjába nem veszem, ha nem kész vagyok minden igassághoz és egyenességhez. Ha kedig azt nem akarja báchám, hát törvinyt kész vagyok állanom *neky* (így!) vagy it alat akarja vagy te Nsgod elet, mindenüt kész vagyok hozzá. Mert meghigye te Nagyságod, hogy ol gonosz ember az ü jobbágya, hogy sok felden nincsen *ollen* gonosz ember, ki miat mast *ezwe háborgatonk báchám*al. Mert hol szolgálímot, hol jobágyimat *wr, vagdal* és *kyt el* (így!) benne, de ennek sok beszéde volna, ha mind *elegyzném* (így!) te Nagyságodnak mindent irnia, de mast nem bántom sokal te Nsgdat vele. Isten tarcsen te Nagyságodat nagy jó egésségvel. Ez level kelt Csobánczban Kisaszon nap elet való szerdán 1559.

servitor

Ladislaus Gyulaffy de Ráthót.

5.

Tihany 1560 deczember 20.

Spectabilis et magnifice domine etc. etc.

Az Nagyságod levelét meg értetem, melyben Nsgod írja, hogy mikort Nagyságoddal szembe vóltam, azután az Ur Isten Nsgodnak job egésséget adot, mely jó egésséget ez után is kívánok Nagyságodnak az Ur Istentül. Továbbá Nsgod ezt is írja az Nsgod levelében, hogy én Nsgodnak madarat küldenék, azért im kültem Nsgodnak kilencz *fáczánt*, negyvenhárom *hurosmadarat* egy *erdeit*, Nsgod e keveset vegye jó néven tőlem, mert mostan többnek szerét nem tehetem. Azért ha leszen ennek utánna is N. el nem feledem. In reliquis etc. etc.

Datum ex Tihan 20. decembris 1560.

servitor Vestrae M. D.

Ladislaus Gyulaffy de Rátót, sacrae
Regiae et Caes. majestatis Capita-
neus Tyhonii.

6.

Tihany 1561 márczius 22.

Nagyságos és nekem kegyelmes uram stb. Ezt akarám Nagyságodnak tuttára adnom, hogy az napokban császár ő felsége kyldé nekem egy levelet, kiben ő felsége azt parancsolja, hogy te Nagyságodnak is ezt megjelentette levelében, hogy Nsgod is két *fe* emberét agyon én mellém, kikkel én menjek az Nagyságos *Pethe János* házai *látnia Thatyka* és *Keszthel* látnia így, hogy ha valamelliket *illöt* (?) építést avagy elterést meglássok (így!) Azért hiszem, hogy ez Nsgodnál nilván vagyon, azért ebül te Nagyságodtul tanuságot várok és valamikorra Nsgod hagyja az napot hol találjuk az kegyelmed emberivel egymást, én rajtam az nap el nem mulik, ma én csak az te Nsgod parancsolatához tartom magamat.

Továbbá te Nsgodnak egyéb hirt nem irhatok, hanem az fejevári *Hamza bék* levelét és az bassa levelét eressen hordozyák, kikben eressen parancsolnak mindenfelé az hódult népnek mindenfele (így!) hogy erejek szerint be menjenek Fejevárra ez *jwe* Kedre, szekerekkel, fejszékkel és ásókal, kapákal és *tekenekel* és mind fejenként azt parancsolja nekik, hogy be menjenek, egyéb ember othon ne maragyon, hanem ki volna *tizonhatesztendes* (így!). Azért még soha nem volt illen nagy parancsolat az *sziginségen* mint mast vagyon és *sinki* nem tugya mire vélni, mi akaratok legyen. Ki azt mongya, hogy valami házat *akarnájak meg késirni* némelyek azt mongyák, hogy fejevári *paranchot* (így!) *akarnájak* építeni, de bizonyal *sinki* nem tugya mi legyen akaratok. Azert ezt akarám te Nsgodnak tutára adnom és ha mi bizonyosb hirem leszen azonnal ismég meg irom te Nsgodnak. Isten tarcson te Nsgodat nagy jó egészségvel. Kelt Tyhanban szent Benedik nap után való szombaton 1561.

servitor ejusdem perpetuus
Ladislaus Gyulaffy de Ráthót.

7.

Tihany 1562 február 21.

Spectabilis et magnifice domine etc. etc.

Az Nagyságod levelét megértettem, melyet meghozának szombaton Beytelő hónap huszonegyedik napján, mindazáltal az minémü napra Nagyságod irta, hogy mi az ő felsége szolgálival készek legyünk, mindenkoron készek voltunk, most is készek vagyunk. Azért im Nagyságodhoz kiltem két szolgálmat *Wewey Sidmondot*, *Horváth Boltisárt* valahová Nsgod parancsol menjünk, oda mindenkor az Nagyságod parancsolatja szerint készek leszünk

elmenni, azért az napra, melre Nsgod irta az revid nap volt, melyet Nsgodnak im *ot* felyül megirtam, hogy mikoron az Nagyságod levelét meg hozták énnekem. Isten tarcsa Nsgodat jó egészségben. Költ Tihanban 21 napján Böt elő hónap 1562.

Nagyságod szolgálja
Ladislaus Gyulaffy de Rátót.

8.

Csobáncz 1562. márczius 28.

Nagyságodnak szolgálatomat ajánlom mint bizot uramnak. Továbbá ezt irhatom kegyelmednek, hogy az töröknek ellyen (így !) hirök vagyon mostan, hogy minekünk magyaroknak nagy hadunk vagyon és megértették, hogy *Hegyesdőt* megakarjok szállani, ők is immár ez hirhöz képöst minden felől reá verték az szegénységöt, öreg fákat hordatnak föl az várba *Hegyösdbbe*, erőssen töltetnék. Azért tugya kegyelmed mibe hagyá Nádor ispán uram ő Nagysága. Nem tudom *talánd* ő nagyságának más gondolatja jutott, ennek most vóna ideje, ha ez el mulik ez egész föld mind el pusztul. Mostan is ez hir hallván mind megfutamtak szegényök, az kit kaphat penig bennök, kit karóba vonyat, kit egyéb halállal ölet, így legyön meg látja kgyd. Azért kegyelmettül tanuságot várok, mit ért kegyelmed, mert *Hegyösdbbe* töb török nincsen *hetvennél*, az is gyalog, ezt Isten kezünkben adná csak lennének érte. Im én C(s)obáncba vagyok ugy most *két negyven embörrel*, Sümegből is Jósa deák gyalogival, Buza Benedók is Vásonból mind lovaggal, gyaloggal az mivel lehet et (így !) vagyunk, még is az időtől fogva semmi *éllést* be nem hattunk vinni. Kegyelmednek megiszolgálom, ha ért valamit kgyd külgyön kgyd valami segéd-ségöt, lennék mind éjel nappal rajta, ne hadnánk élést be vinni. Választ várok kegyelmedtül. Isten tarcsa meg kgydet.

Költ Csobánczba Nagyszombaton anno 1562.

Ladislaus Gywlaffy de Ráthóth.

Kivül :

Magnifico domino Joanni Corom de Dewechyer etc Capitaneo sacratissimae Romanorum Caes. Majestatis in Dewecher etc. domino mihi semper observandissimo.

9.

Csobáncz 1562 május 30.

Szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Továbbá ezt akarám Nagyságodnak tutára adnom, hogy Nagyságod emléközhetik róla, miképpen parancsolá Nagyságod, hogy

én és *Magyar Bálint* Hegyesd várát eltöretnök, de én Nsgodnak élyen választ tőszek, hogy én a mit tudok szolgálni ő felségének és ez országnak kész vagyok szolgálnom. Azért Nsgod meghagya az vármegyének, hogy velem legyenek és mindenbe szómat foggyák, mind addig, míg az várat el rontom, mert ha azok velem nem lesznek megmondám, hogy én oka ne legyek, hanem ők legyenek oka, mert kevesen vagyok (így !) Nagyságod nekem erre ezt felle, hogy meghagyá Nsgod Sopron vármegyének és Vasvármegyének és Zala vármegyének, hogy velem maragyanak, kit ugyan előtem meghagya Nagyságod, hogy velem legyenek és az ispánok is reá felelének, hogy velem lesznek, kit Nsgod elmenése után meg nem bizonyítanak, mert az Zala vármegyék (így !) az nap mind el szökének csak az ispányokat hagyák az Sopron vármegyébeniek (így !) is sokan elmenének és egyéb vármegyék, ből is ugyan azon első nap mikort Nsgod elmene. Az mely megmarada bene, kivályképen *Zarka Pál* az éjjel velem maradánok de másnap mihelt megvérada mind elmenének, hiröm nekül el szökének, míg az vár törése után másod nap senki töb velem nem vót az vár térösen *Zarka Pálnál* és az ő népénél, azok is csak két óráig lének, az is minden népével elmene, végre mind elmenének ugyan ellenöm Szombaton regel. Hogy ezt meglátá *Magyar Bálint* ő is mindjánist elmene és senki velem nem marada, az vár penig nem soka (így !) vagyon joban törve az mint Nsgod tutta. Immár az én szegény jobbágyimat hajtatom reája és az én szolgálmat az *Cobancziakat* (így !) mert az tihanyiakat haza bocsátám az helnek oltalmazására. Azért kegyelmes uram efféle fizetetlen néppel soha többé engömet ne Nsgod hagyon, mert ezuttal *nilván kezembe hagyák az medvét*. Mindazon által az mint én tőlem lehet gondot viselőők reája, kit ezután jobban meg irok Nsgodnak, miben leszen az Hegyösd dolga, de mikort Nagyságoddal szömbe leszök, megmondom minémü boszu beszédekkel illetének engömet az vármegyék az én igaz szómért és igaz kívánságomért és ugyan ellenöm elmenének. Továbbá Nsgodnak megszolgálom bocsássa hátra Nsgod az én jobbágyaim barmait. Isten tarcsa meg Nsgodat. Költ *Cobánéba* Szent Háromság nap után való szombaton anno 1562.

servitor

Ladislaus Gywlaffy de Ráthóth.

Kivül :

Generoso ac magnifico domino domino Comiti Eccio a Salmis et Newburg ac S. R. C. M. supremo Capitaneo Jauriensi etc. domino mihi semper gratiosissimo.

Perneszy Farkas levelei.

1.

Segesd 1556. julius 12.

Kegyelmes nagyságos uram erekké való szolgálattomat. Im mast ezt irhatom Nagyságodnak, ezen helen jöve egy bizot emberem az terek táborból, tegnapi napon délkoron jöt ki *hetwen* (így!) ki mindeneket látot, az sánczban vót és *Derwis* békel személyszerint csak hárman az *tolmáchyal* beszélgettek. Dervis bék először azt kérdötte tüle, ha nagy az magyar had avagy hova akar menni? Továbbá az ember fejébe *ketti* magát, hogy az kik az sánczban voltanak az puskások, mind az *janchyárok* (így!) és az magyarok háromszáznak felette nincsenek. Továbbá azt is mongya az ember, hogy az terek igen megbágyattak az nukhatatlanságnak miatta, hogy oly nagy esső let, hogy az sárban ahogy nagy igen megfogyatkoztak (így!) Továbbá azt mongya az ember, hogy csak *enned* (így!) egy embert caphassanak, mindenféle terek igen kérdezi az felséges királ hadát és igen rettegik az Nagys. (így!) Továbbá ezt is irhatom kegy. Nagys. (így!) hogy essestve (így!) az táborból bocsáttanak hatvan gyalogot *Babocsyában*, azok is nagy félelemmel mentek be és az békel is emberem beszéllet *Amhát* békel, az is oly igen mongyák bánkódik, hogy le *burulván beszél az emberekkel*. Továbbá im ismég kültem szekereket és az én kegyelmes Nagyságos uramnak egy jámbor szolgáját, ki Nsgod eleibe viszi az embert, mellet az szekéréhez választottunk, jámbor, hiv ember. Továbbá mas(t) is emberim vannak az táborban, kiket bocsátottam Nsgod (hoz) félelem alatt, oly bizon hirt hoz, Nsgodnak azon helyen megirom. Isten tarcsa meg Nagyságodat. Datum ex Castello Segesd pridie Margarethe virginis 1556.

Wolffgangus Pernezy.

Kivül : a nádor szokott czíme latinul.

2.

Segesd 1556 julius 12.

Kegyelmes Nagyságos uram stb. Irta vala Nsgod az első leveledben (így!) Nsgod, hogy szorgalmattos lennék az szekereknek szerzésébe, minden tehetségemmel érte vóttam. Im az zakányi és az segesdi szekereket elindétottam mind az emberekkel még az szentgyergyvári és az marczaლი nem érkezet, mihent érkeznek azon helen emberemmel Nsgod(hoz) elbocsáttom. Továbbá az

másik levelében Nsgod azt írja, hogy választ nem irtam volna. Nem az én vétkem, hanem az Nsgod emberéjé (így !), mert azt mondá, hogy bizon válaszal bocsássam, de azért az szekerek dolgába gondot viseltem, de csak azért tartóztattam, hogy bizon hirrel bocsássam az Nsgod emberét. Továbbá *ellen* (így !) ujságot irhatak Nsgodnak, az menémü legé(n)t be eresztettem vala azon ki jöt és az utat elvétette, *Babocsára* megyen vót és az Gyotában találkoztak az kálmánczyehyek (így !) rejá, és azok ozták (így !) ede. Im egy fő emberemmel Nsgodhoz bocsátottam és az belső dologról mindeneket meg tud mondani, és az külső dologról ezt irhatom Nsgodnak, hogy az fával semmit nem tehettek neki, hanem mast földel töttik az árokját. Továbbá az menémö had ennekem (?) volt átal kötözöt. Továbbá az Nsgod parancsolattya szerint erőssen meghattam vala az *kálmánchejeknek* (így !), im Nsgodnak leveletirtanak, Nsgd megérti, de mast az ő *zekere adások* nem lehet (így !) Nsgodnak erőssen könyörögnek. Továbbá én kész vagyok minden dolgommal, midőn Nsgod parancsol az Nsgod parancsolattya szerint kész vagyok Nsgod(nak) szolgálni. Isten tarcsa meg Nsgodat.

Datum ex castello Segesd dominico die ante festum Margarethe. 1556.

Wolfgangus Pernezy.

3.

Segesd 1556 julius 15.

Kegyelmes uram stb. Továbbá ezt bizonyal irhatom kegyelmednek, hogy *ezentewl* (így !) jöt emberem az terek táborból, ki Aly bassával szemtül szembe volt. Első kérdése ez volt, azt kérdi volt, hogy ha az *Radkay Pál* volt-e — ugymond — az hadnak előtte járó, az *kit megeltek*. Másod kérdése ez volt, hogy ez had *kaszás had e vagy dárdás, a vagy fizetetlen had ?* Az ember ezt felelte, hogy az Radkay Pál nem volt az királnak hadnagya, és nem volt az hadnak elette járó, hanem ez had király hada és fizetett had. Továbbá ezt is bizonyal irhatom kegyelmednek, hogy az álgyukat *Semlekhegy* felől vitette és darab fákat *fjréztet* el, azt teteti az álgyuba, azzal löveti az palánkot, hogy az tapasztja el hulljon. Továbbá ezt mongya az ember, hogy mind el járta az tábort az ő esmereti szerint azt mongya, hogy feljebben nincsenek az ki terek volna, *hanem nyolcz avagy kilencz ezer*, hanem mind az szegénséget verte reá, az szekérrel teccenek sokan lenni. Továbbá azt értem, hogy te Nagyságod az haddal *Zákánra* szállott volna, kegyelmednek kenyergek mint kegyelmes uramnak, hogy az mi

kegyelmes urunknak tekintetiért¹⁾ az mi asztagok ott volnának az kegyelmes urunknak majorsági, ne hadnája kegyelmed az hadnak elhordani. Továbbá, hogy te Nsgod énnekem parancsola, hogy az népet az urnak jószágából és Zalából elindétanám, én mind abban vagyok szorgalmatos, de az *Hagmásy Lestár* az uram jószágát fenyegeti, hogy meg dülhája. Én *et* vagyok mind lovaggal s mind gyaloggal a hol Nsgod akarja ot leszek, kérem Nsgodat, hogy agyon Nsgod egy parancsolatot, ezen szolgálmtul külgye ide Nsgod. Isten tarcsa meg Nsgodat jó szerencsével. Ex Segesd in die divisionis apostolorum anno domini 1556.

Wolffgangus Pernezy
V. M. in omnibus.

4.

Segesd 1556 julius 18.

Kegyelmes uram stb. Nagyságodnak adhatom tudására, jüe az terek táborból egy emberem, kitül *ellen* hirt hallok, hogy az posgai békét Péntekre *verradólan* az posgai békét (így!) az várba befokták volna, az strását látogagya (így!) vót és azkoron fokták volna meg. Továbbá ezt is adhattom Nsgod tudására, hogy egy emberem jüe ki ma délben Babocsában *Amhát* békel beszélet és az Nsgod jüettelit nem véli olyan *kezzel*, hanem meg arattat és egyéb dolgot mivellet. Továbbá, mikoron Nsgoddal Kanizsán valék szembe, Nsgod parancsolt vala, hogy az menémü hirt hallanék az terek tábor felől mindeneket megírnék Nsgodnak. Továbbá im az Ur Isten Nsgodat alá hozta, azértan az én kegyelmes uram parancsolattyából Nsgodnak akarok szolgálni, mind az én kegyelmes uram szolgálival és Nsgoddal akarok lenni és miképpen meghatta az én kegyelmes uram Nsgodnak akarok szolgálni és ott lennem, mert az én kegyelmes uramtul hagyva vagyon, hol az Nsgod személye leszen ott legyek. Isten tarcsa meg Nsgodat. Datum ex castello Segesd feria sexta post divisionem apostolorum 1556.

Wolffgangus Pernezy.

5.

Segesd 1556 julius 19.

Kegyelmes Nagyságos uram stb. Adhattom tudására, jüe emberem Babocsáról ki ma *felestekemkor* beszélyett *Amhát* békel és az ember azt mongya hogy az fő aga *Hazon aga* tenap éjel ki

¹⁾ Báthory Andrásról van szó, a kinek a levélíró Somogy vármegyében jószágigazgatója volt.

ment belőle tizenhat lóval és annak utánna az bék az ő faluira rejá küld és mind eldulattja, az biró be megyen hozzá és ezt mongya : Nagyságos uram, mit dulatot (így !) az én uram faluit ? Az bék azt mongya, azért, hogy az ti uratok el szekék *enned* melőlem és az okáért. És továbbá jüc emberem *Kalmánchijéről* (így !) és az biró ot vót és azt izente, hogy az kapu melyet az árkot igen feltőtették és az kappu felit terik. Továbbá azt izente, hogy az *Semlek* hegy felől három álgyut vittek és az Semleken csinálnak helyt az álgyuknak és az szőlő lugas felől ki bástya volt igen meg szagatta. Továbbá im megértettem az Nsgod parancsolatját az réveknek vágása felől. Mihelen láttam az Nsgod levelét erőssen meghattam az labadiaknak, hogy ez éjel az *bodai* révet erőssen bevágják. Továbbá im én személyszerint indulog (így !) Nsgodhoz mind lovagal, gyalogokkal és szekerekkel minden tehetségem szerint valamenyivel lehet. Isten tarcsa meg Nagyságodat. Datum ex castello Segesd sabbato ante festum Marie Magdaleneae 1556.

Wolffgangus Perneszy.

6.

Segesd 1556 augusztus 3.

Kegyelmes Nagyságos uram stb. Értem az Nsgod akarattyát és parancsolattyát, hogy az segesdi biró Nsgodhoz menne. Im elbocsátottam N. egy szolgálmmal az birót, mint szegén rabot ki az hirt legelőször hozta vala, mely hir igaz és való. Annak okáért N. lássa jó szemmel az ő jó hir hozásáért. Továbbá N. adhattom tudására, hogy az én kegyelmes uram szolgálai közül kettőt *fe* embereket bocsáttam be Szigetbe, kik minden dolgot bizonával meg lássanak és meg ércsenek *Markó uramtul*. Mihelen megtérnek azon helyen N. mindeneket tudására adok. Továbbá az *kém* meg juta akoron midőn ez levelet irattam vala, az Lebadi az Gergel az esküt, az kit *Babocsa alatt* montam vala Nsgodnak, hogy az az én kémem. Mely ember azt beszéli, hogy az *Aly passa* fel ment volna Buda fele. *Peccijul* (=Pécsrül) ki ment nagy sok fárat lovakkal és a tótországi bék által ketezet, ezt bizonával beszéli. Én az ő jó utát jó kedvel vevém és én az ő fáratságát héjába nem hagyam, megajándékozám. Továbbá im ma ismét bocsáttam egy emberemet valami ok alat, hogy *Derwis* béket meg keresse és mindent ércsen Azt is irhatom Nagyságodnak, hogy az babocsai *Amhát bék* igen fél. Isten tarcsa meg Nsgodat. Datum ex Castello Segesd domino die post vincula Petri 1556.

Wolffgangus Pernezy.

7.

Korokna alatt 1556 szeptember 16.

Kegyelmes uram stb. *Ielin* (sic!) jó hirt irhatom, ezentul meg *ywe* (sic!) igaz kimen (így!) im látja. *Sfforcía* uram ő nagysága, mely gondot visselek kimekre, hogy igaz kimet tarthassam. Jól tugya Nsgod, hogy az én kimeim ez ideig mint igazak voltak. Továbbá minémü pinzt N. nekem azt meg atta az én szolgám (így!) N. *kewlthwn* (így) pinzt ettül az én szolgámtul, N. írja meg *men-nijet* köld. Az igaz hir ez, hogy Babocsára jöt volt *Dervis bék* és az atyafiát *Amhát bék*et kivite és a várat *megchjwtotha* (így!) és pusztán hata, azért mostan az Ur Isten megmutata az *jw* (sic!) kegyelmességét keresztyénekhez. Az Ur Isten *targya* meg N.

Datum sub Korokna 16 die septembris anno domini 1556.

Wolffgangus Pernezy praefectus.

8.

Szenyér 1557 július 19.

Vitézlő uram keszenetemet és szolgálatomnak ajánlását irom kegyelmednek, ment jó Bátyám (így!) Az te kgd levelét énnekem megadák, meg es értem. Az hir felől ezt irhatom kgdnek, hogy *Kaposból* az terek kijötenek vala ez éjel az falukra, *Zewchent* el rablák. Én es ide érkeztem az zenyéri uraimhoz, ki mentünk vala, *de nem nekünk való vala*, mert voltak ment háromszáz lóval, kit hisznek, hogy adiglan ezek el nem oszolnak, hogy esmég ki jönnek, nagyob rablást tesznek, azért kgd reá vigyázzon. Azért bizon igen kíványok, ha kgd kezelben jőne avagy *Komárba* avagy az hová kgd gondolnája. Továbbá ezt irhatom kgdnek, hogy ez estve jövének *emberi Péchewl* (így!), bizonnal azt mondák, hogy az passa Tótországba által költezet segédségre, hiszem, hogy ezeket azért hatta it, hogy valamit elmivel elmiveljenek (így!), mind gyalogot és mind lovagot tebet vezet ide az okáért, hogy it ez felden valamit elmivelhetnek mindent mivellyenek. Továbbá im mindenfele emberemet bocsáttam és valami hirem leszen mindent kgdnek tuttára adom. Enmagam es hamar való napon kegyelmedhez menek, én kgnek mindenkor szolgálni akarok ment uramnak és jó *bátyjám*nak, Isten tarcsa meg kegyelmedet.

Ez level költ Zenyérben Hétfen Szent Mária Magdaléna azzon nap előtt 1557.

Perneszy Farkas.

Kivül :

Egregio domino Valentino Magyar Capitaneo gencium sp. et mag. domini palatini etc. domino mihi observandissimo.

9.

Szent György vára 1557 október 13.

Spectabilis ac magnifice domine etc. etc.

Nagyságodnak adhatom tudtára, hogy az Balogh Tamás az Zalaváry Ferencz deák *haramjái vajdája* ez el mult napokban *Bathára* itet, az mi kegyelmes urunk jobbágyi, kik mentek vót az ő módjok szerént vásáralni, ot urunk jobbágyának *Thüýártó Simonnak* Zalaváry Ferencz deák haramiája Balogh Tamás vette el marhával, pénz el egyetembe hétszáz foréntjét, mely dolog *megbizonyultatot*, alá mentem Szigetbe, ot es végére mentem, hogy nilván Ferencz deák haramiája Balogh Tamás vette el. Azért kenergek Nagyságodnak, hogy Nsgd parancsolna az Zalaváry Ferencz deáknak, hogy az Balogh Tamással, az ő haramiájával az hétszáz foréntot pénz el, marhával adassa meg. Mert én nem akartam sem ő felségét sem az én kegyelmes uramot adig bántanom, mig Nagyságodtól választot nem veszek, azért Nsgod az Zalavári Ferencz deákkal fogassa meg és adassa meg, mert nincs mit tennem, ha Nsgod meg nem adatja, ő felségét annak utánna az ég kegyelmes uramot meg kel lelnem, mert elszenvethetlen kár. Nagyságodtul jó választ várok mint kegyelmes uramtul. Isten tarcsa meg Nsgodat. Datum ex Castro Zentgyergy in festo beati Colomanni 1557.

Vestrae Sp. & M. D.

Wolffgangus Pernezy.
servitor.

Nádasdy Tamásnak.

10.

Babocsavára 1559 április 4.

Egregie domine et amice honorandissime etc.

Mastan bizonyal meg irták énnekem, hogy Nándor Feyérvárat hatezer *janchiár* (így!) vagy on és az császár az tengören tul való basákat, *Rusztán* bassát az ő vejét és az begler béget kibocsátta és eressen meghadta nekik, hogy ha az királnak hadát értik, ő neki *mintől* hamaráb lehet tuttára adgyák és ő is gyorsaságosan utánnok ki siet és a budai *Twüghon passának* is meghadta, hogy az bégökkal egyetömbe ő is készen legyen, és annak felette K. vigyázzon, mert mig az hold megujul esmég felétek mennek valahová. Így írják énnekem, K. azért lássa, hogy Csányi uramnak tuttára adgya K. avagy nem.

Továbbá az *Szeüchi János* dolga felől, hogy irt kgd megszolgáлом K. viszont én is az mint magamat ajánlottam K. vagyok. Isten tarcsa meg K. Datum ex arce Babolcsia 4 die mensis aprilis.

Vester Wolfgangus Perneszy
Capitaneus et praefectus in arce
Babolchia.

Kivül :

Egregio domino Jacobo Szele praefecto castris Kanizsa domino et amico honorando.

11.

Babocsa 1559 május 28.

Spectabilis et magnifice domine etc. etc.

Adom tutára te Nsgodnak, hogy ez elmúlt Urnapján jó volt Beche István hozzám Babolcsára valami dolgáért, Kecskés Gyergy szálót volt meg *Bélavárat*, meglátja Becsét, hogy jó az ő igaz utába, valami gondolattyában il fel utána Kecskés mind szolgálival. Becse látja, hogy nem mehet el elette az város végén, ez dolog dél után úgy mint három *hora* korban volt, mind estig ot sarkalta az pusztá pajtát Becsére, Isten úgy akarta, hogy nem árthatott neki, egy inassát küldé be hozzám, mondá meg Becse szavával és emlékeztete arra, hogy urunk császár ő felsége vette oltalmában, mert hogy énnekem is parancsolta ő felsége az teb hivi kezét oltalmaznom. Az ő felsége neve alól készeritettem, hogy az urunk parancsolatja szerint ne hadnám, oltalmaznám, küldék egy *tized alja népet*, hogy Becsét be kisírnék, lennének vele mig ide érkeznek. Másnapon reggel, hogy oda érkeztek volna az pusztá pajtához, Beche mint megbusult ember láttja, hogy nem akar békével elmaradni tőle, szembe megyen vele, tehát be hozza kocsiján elémbé, kér vala és készerint vala Becse az urunk parancsolattja mellett, hogy én megtartóztatnám, mig te N. menne felele (igy!) és kenyergene te N. Mert hogy ő is te N. szolgálta volna, bizván aban, te N. megbintetné, hogy az ő szabad utában rejá támadot és meg akarta elni, kit az egész Bélavár népek láttak és reá níztek az ő csodájára mit cselekedet rajta. Én mind az által megnizvén az te Nsgod méltóságát mindernekelette és azt is nem én *hagyomásomból* sem akaratomból hozta volna be, nem akartam abban magamat eresztetni, hogy megtartóztassam Kecskést, hanem szabadon bocsáttam és el kisírtettem. Azért én is kenyergek te Nsgodnak, mint kegyelmes uramnak, hogy te Nsgod fenitené meg Kecskést dolgaiból, mert ezt mindnyájan látjok, nilván vagyon mind az vármegyénél is, hogy tervintelen dolgokat cselekszik rajta és rettenetes *fenyekdéset* mivel rajta és tiszteletlen

szókal illeti ugyan előttünk, kit te Nsgod mástul is megért, az szigeti hadnagy is akkor it volt töb szigeti uraimal. Mert ha te Nsgod meg nem feniti, semmi jó nem kevetkezik kesztek, félek azon, hogy ol dolgot szerez Kecskés egy napon, kin te Nsgod igen megbusul. Ezt akarám megjelentenem te Nsgodnak. Ezeké való szolgálatomat ajánlom te Nsgodnak mint kegyelmes uramnak. Az Úr Isten tarcsa meg te Nsgodat. Datum ex arce Babocsa 28 die may anno 1559.

Nádasdynak.

Te Nsgod szolgálja
Wolffgangus Pernezy
Capitaneus in arce Babolcsa.

12.

Babocsa 1559 junius 22.

Spectabilis et magnifice domine etc. etc.

Tuttára adom Nagyságodnak, hogy ez elmúlt napokon az Nagyságodhoz tartozók némellyek Kanisáról neminemü uton, tudni (igy !) mint az *Somszezen* találkoztanak az ő felsége és az én kegyelmes uram jobbágyira, kiknek az neveket és az embereknek kárvallásokat Nsgod ez be ketet czédulából jobban megértheti. Ott rájok találván az mi marhájok, pénzek, lovak volt szegényöknek mind el veték tőlek és elvitték, kit nilván értünk, hogy ez czédulába be irt emberek voltak. Annak okáért Nsgodnak könyörgök mint kegyelmes uramnak, Nsgod parancsolna, hogy lenne törvény a dologban, hogy az szegény népek ne vallanának enni kárt és hogy elégítettnének meg. Én csak erről akarám Nsgodat megellelnem, jó és kíváncsú választ várok Nsgodtul mint uramtul. Isten tarcsa meg Nsgodat minden javaiban. Datum ex arce Babocsa 22 junii 1559.

servitor vestrae M. deditissimus
Wolffgangus Perneszy
Capitaneus in arce Babolchia.

13.

Cseb 1562 május 12.

Spectabilis ac magnifice domine etc. etc.

Emlékezhetik rólla te Nsgod kegyelmes uram, hogy én te Nsgodnak könyörgöttem vala Bécsben, hogy te Nsgod az én jószágimat *Magyar Bálinttal* megadatná és káromról megelégtetne. Te Nsgod énnekem Nagy kegyelmességgel ezt mondotta vala, hogy szóljak és törekögyem az enimért. Azért kegyelmes uram nem volt mit tennem, az enimért szólnom kellöt, de én

mostan is azonképen az te Nsgod kegyelmességében és hozzám való jó akarattyában bizván, könyörgők Nsgodnak mint bizot, kegyelmes uramnak, hogy noha az Szent György napja elmúlt, te *Nsgod birná reá Magyar Bálintot*, hogy adná meg az mi jószágunkot és elégetene meg kárunkról, hogy ne készerettetnénk ennek utána immár az miénkért fáradni és töreködni. Mert én mind az én atyámfiaival egyetemben te Nsgodnak és az te Nsgod gyermekének is öröké szolgálni akaronk stb. stb.

Datum ex Cseb 12 maij anno domini 1562.

Sp. ac Mag. D. V.

servitor

Wolfgangus de Pernez

Capitaneus arcis Babocha.

Somogyi Benedek Szigetvár ostromáról.

1.

Segesd 1556 julius 7.

Egregie domine stb. Im adhattom kegyelmednek tudására, hogy az *Lásár biro* jött az táborból azon helen, mihelt kegyelmed el méne. Ezeket beszélé, hogy az nap Keden jöt ki az kálmáncsehi esküttel hajnalba ki és vóttanak ők bizonyával az sánczban, és bizonyával ezt mongyák, hogy Hétfére *véradóban* töltötték volt meg az árkot fával és azon éjel gyojtották meg onnad belől és megégették. Ismég Ked(d)re éjel ismég töltik meg, azt is Kedden hajnalban meggyojtották, és sok terek hót meg, kit szemekkel láttak, az lüvés miatt. Immár mast sákokat, taniszrákat hordót kibe feldet horod (így !) azzal akarja megtölteni, mert egyebet semmit nem tehet. Erre az népet minden felől igen szorgalmaztatja, kapával, lapáttal. Továbá azt is mongyák, hogy látták, hogy az *alttukat* (így !) menémü Kesseghen (így !) vót mind rejá előszerzettek valami akarattyok és egy bék ki ment az táborból, ki az *Tijza* melyet lakot, minden népével. Továbá azt is értik, hogy harmad napik (így !) az népet ostromlattyá, valami az uttán gondolattyá azt nem érthették. Továbá kéri (így !) kegyelmedet mint bizot urunkat, ez level oly ember kezébe ne akagyon, hogy az két városnak szomorúságára lenne. Isten tarcsa meg kegyelmedet.

Datum ex Segesd feria 3a post festum visitationis Marie 1556.

Benedictus Somogyi

provisor segesdiensis.

Kivül :

Egregio domino Wolfgango Pernezyt praejecto bonorum S. ac. M. domini Andree de Bathor, domino nobis honorando.

2.

Segesd 1556 junius 22.

Egregii domini stb. Voltonk kíváncsiak gyakorta azon, hogy mi valamit hallanánk terek dolga felel et (így !) jelesben az *Zijget vára* és várossa felel, kegyelmeteket abból bizonyossá *tennéjek*. Ironk kegyel(meteknek) bizonyos dolgot, kiben k. semmit ne kételkedgyék mert ezek bizon és meglehet dolgok és ugyan ugyan higgye k. mintha K. szemeivel reá nézet volna. Bizonyos emberek-től ezt értettek, kik ot voltak és ez dolog mi módon volt tegnap vecsernyének elette az szigeti dolog. Annak elette az liget felel volt *sáncyal* (így !) felvetve, es meg alól, Szombaton éjjel *Patha* felől volt felvetve mind az malomig, ebben az sánczban vagyon népével az *posgai bék* kilen valami kevesen, ha volna ki azt bizony el *repéthetnéjek*, mig az más tábornak hírével lenne. Más állapotát meg ezt írhatjok K. hogy az alsó sarkon való bástyát, az sánczból fával annyira meg tetették volt, hogy még fellyeb volt az palánknál. Azt megértették volt az várbeliek és az folyosónak az allyát megtötették volt puska porral kereskerel, jelesben ot ahol ostromnak akartak menni. Felyől az port száraz szénával megterétetették volt. Mikoron az ostromnak indultanak volna vetik bele az *laptát*, az port felgyojtják. Az palánknak belele az várbeliek ástanak volt egy árkot, az várbeliek *adnak hátat* az terekeknek, hogy az városba bemennyenek, térnek nekik ismég az várbeliek. Ot veszet az harczon *Nazub bék*, az fejét be vitték az várba, testét eltemették Pécsét, az janicsár aga is el veszet, jól lehet, hogy nem tuggyák, ha elevenen vitték be avagy megelték, egyeb kez terek szántalan veszet, kiket láttak szemekkel, hogy az táborba kocsin behortanak, az várasát az terek járja, de meg éget, immár az várba szorultak. Ezeket bizon higgye k. az neveket megírhatnájok de nem szükség. Mikoron k. szembe leszenk megjelentjek, *de szegényeknek gonosz hírek vagyon ebbel*. Ez *Zijget* dolga felel ezt írhatjok kegyelmeteknek. Vale eadem optamus. Ex castro *Segesd* feria 2. ante Joannis Baptiste. Anno domini 1556.

Benedictus Somogy
Ladislaus Farnasy
officiales de Segesd.

Kivül :

Egregiis dominis Valentino Magyar et Achatio Chijany praefectis arcis Kanyisa, dominis honorandis et observandis.

(Az Országos Levéltárban őrzött Nádasdy iratokból.)

Közli: DR. KOMÁROMY ANDRÁS.

ADATOK A MAGYAR PROTESTÁNS GÁLYARAB LELKÉSZEK TÖRTÉNETÉHEZ.

— BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

LXXXV.

*Velencze, 1676 május 2. Dr. Zaffiusz Miklós zürichi pártfogói-
val örömtől eltelve tudatja, hogy a gályarab evangélikus egyházi
szolgákat ezelőtt nyolcz nappal, tehát április 25-én színről-színre
megláthatta, kebelére ölelhette és csókolgathatta. Azóta mindennap
velük van. Szicziából a Margarita nevű angol kereskedelmi hajón
jöttek, mely nekik valóban a legbecsesebb igazgyöngyöket szállí-
totta. Ruyter ellátta őket sok szükséges dolgokkal az útra és ajánló
levéllel. A velencei Istenfélő kereskedők is mindennel elhalmozták
őket. Innen majd Helvécziba mennek és elbeszélnek néktek maguk,
a miket ő már előbb megírt. Ezek a legfélébbre mosattattak a
báránynak vérében, ajánlja őket szeretetükbe. A Bukkariban vissza-
tartott 15-ről csak könnyező szemmel írhat, mert közülük tíz (hét
evangélikus és 3 református) annyi méltatlan szenvedés után áttért
és vérző szívvel már visszatért a hazába, a többi öt református, és
híven vallást tesznek a Jézusban vetett hitükről, jöllehet Kóder-
mann András parancsnok teljesen Kollonics magyar kamarai
elnök hatalma alatt áll, kenyéren és vizen tartja őket, annyira,
hogy már csaknem halálra kínoztattak. Szalontay István három
héttel ezelőtt Bécsből a királyi parancsral Bukkariba ment, hogy
megszabadítsa őket Nyolcz nappal ezelőtt ezeknek is küldött egy
levelet Schorer Jánostól, ettől a soha eléggé nem dicsérhető férfitól,
a kinek költségjegyzékét majd megküldi.*

יהוה נסי

Viri Venerabiles, celeberrimi Clarissimi, Doctissimi, soler-
tissimi, acutissimi, vigilantissimi, Olympi Reformatae Helvetiae
atlantes fortissimi, Maecenates perpetim colendi. Salutem plu-
rimam à salutis fonte Jesu.

Ante octiduum septem supra viginti ministres (sic!) evan-
gelii in hoc ipso gentium compendio εν φιλήματι άγιω exoscu-
lari licuit. Danieles istos ex leonum fovea ereptos eiusdem socios
ex fornace urdente Babylonica, centitiones extractos totidem
Jonas ex monstorum marinorum ventere ad gratiae littus (sic!)
iectos amplecti, vah, quam fuit volupe! Illis quotidie adsum,
nonnullis non optime valentibus Hippocratica quoque medi-
camina divinitus concessa porrigo. Gratos hos advenas ex Siculo

regno navis Anglica Margarita dicta, nobis ceu pretiosas margaritas advexit. Fortissimus architalassarchus Ruytherus eosdem plurimis rebus ad iter necessariis et literis commendatitiis ad principes, per quorum ditiones iter facturi sunt, instruxit. Hęc itidem a pientissimis mercatoribus vobis saepius laudatis provident et providenter providebunt omnia necessaria ad iter ulterius faciendum vires nunc ad breviusculum tempus colligunt. Postmodum in tres classes divisi sunt cum comitibus fidis, itinerum fidis per iuga Rhaetica in inclýtam vestram descendent Helvetiam, atque oretenus vobis quod calamo praestabant antea plurima narrabunt, candidissima haec viscera per viscera Jesu, per sanguinem agni, in quo laverunt (sic!) stolas suas isti, qui certe veniunt ex magna afflictione, animitus commendo. Ulterius commendare velle esset, de humanitate vestra, et candore dubitare quod summum piaculum ducerem.

De caeteris 15. Buccari detentis nonnisi tristitia lacrymabundus dare possum. Etenim illorum X., (VII. Confessionis Augustanae, Reformati III.) tot miseriis fracti, tandem, eheu, actione mixta ex voluntario et involuntario, ut Philosophus vocat, in castra τῶν ἐν ἐναντίας transierunt, et iam inde discesserunt, in patriam, vulnerata conscientia remeaturi. Caeteri V. reformati omnes, qui constanter se in fide Jesu perseveraturos sunt protestati, spiritu Dei corroborati, ad obscurissima, foetidissima et profundissima carceris loca *abipedu(m) nequissimum* (sic!) Johanne Andrea Codermanno rege caesareo et regio Buccarinis in oris administratore, episcopi Colonichii Camerae Hungaricae praesidis mancipio totali detrusi exigua panis et aquae dosi aluntur, adeo, ut miseros iam esse enectos a crudeli tigride dedubitem. Serio quidem Illustrissimum et Excellentissimum oratorem Belgicum Viennae agentem de omnibus, ut Domino Szalontayo ad iter sine mora suscipiendum calcar adderet, monui. Verum morte praevenire illorum redemptionem vehementer dubito. Ante tres quidem hebdomades idem Szalontayus Diplomate Caesareo instructus Vienna discessit Buccarim ad semineces liberandos advolaturus, sed tigridem dubio procul ad Collonichiano dolo praemonitam (sic!) eosdem ante Gedeonis adventum enecasse dubitamus. De omnibus candidè vos monebo plures ante huc dedi, quibus Neapolitanorum liberationem pandebam, responso nullo mactatus. Ante octiduum vero de expensis a Domino Johanne Baptista Sorero viro nunquam satis laudato, hactenus factis in miserorum gratiam prolixè scripsi. Dixit quin etiam se computum suum vobiscum communicaturum. De expensis, quae ulterius faciendae erunt, candidè et sine fraude monebimus. Et sane de ingenui promp-

tissimi, pientissimi fidelissimi huius viri iuvenis candore dubitare, vel de eiusdem computo, esset candori illius maximam facere iniuriam. Ipsimet redempti oretenus plura narrabunt, hisce flexis cordis et corporis genibus veluti humi prostratos vos, Celeberrima mundi lumina, summa animi demissione veneror fausta quaeque animitus adprecatus, et sum Celeberrimi orbis soles et radiantissimi (sic!) Universitatis Vestrae Excellentiarum virtutum Venetiis die 2. Maÿ Anno Domini. 1676.

cultor et admirator perpetuus

Nicolaus Zaffius.

D(octor) M(edicinae).

A zürichi Staatsarchiv E II. 456. jelzésű kézirat 935. lapján levő eredetiről.

LXXXVI.

Bukkari, 1676 május 4. Kóderman András János bukkari várparancsnok igazolja, hogy az ott fogva volt öt magyar prédikátort Koturnidesz Sámuel és Kárándi, másként Szalontay István térítvényére ápril 13-án szabadon bocsátotta, és elismeri, hogy Koturnidesz és Szalontay a Bukkariban bebörtönözve volt öt prédikátorra kiadott költségeit neki megtérítették.

Adi 4. Maggio 1676 in Buccari.

S'attesta cola presente, come syno per ordine di Sacratissima Majesta Cesarea e Regia consegnati li restanti cinque predicanti rebelli incarcerati in Buccari, ali Samuel Koturnides et Stephano Karandi alias Szalontay, come liberi, di poter levar et conduli conforme li Reversali da loro sottoscritti. E mentie havevano ordine di levar l'altri dieci, quali sono stati li 13. aprile passato hormoi liberati, pro questo se li da fede, d'i non hauer trovato qui pio di cinque sudetti predicanti rebelli: e per vercita dicio fu scritta et sottoscritta come ancora sigillata la presente con nostro proprio pugno et sigillo maggiori Buccari ut supra.

(L. S.)

Giovanni Andrea Koderman de Leess,
Administratore Cesareo et Regio
di Buccari portopè.

Quietanza pro fiorini todeschi sessanta doi, carantavi veriti sei et tre bezi, quali forono sborsati dali Samuel Koturnides et Stephano Karandi alias Szalontay per le spese extra ordinarie fatte dali sopra detti Cinque predicanti Ribelli, (*így.*) somministratigli in tempo dello loro incarceratione qui a Buccari e come si Shioma aprevo sodisfatto il scalo perle dette spese extra ordinarie havemo dato la presente recognitione sottoscritta

manupropria e sigilata col sigillo maggiore. Buccari li 4. maggio 1676.

(L. S.)

Giovanni Andrea Koderman de Leess,
Administratore Cesareo et Regio di
Buccari portopè.

A pápai reform. egyház levéltárában meglevő eredetiről.

LXXXVII.

Velence, 1676 május 5. Dr. Zaffiusz Miklós a gályák iszonyú kínjaiból kiszabadított 26 magyar evangélikus egyházi szolgát, akik Zürichbe utaznak, ezeknek oltalmába ajánlja.

Viris Venerabilibus, Celeberrimis, Clarissimis, Doctissimis ecclesiarum, academiarum, scholarum per universam reformatam Helvetiam pastoribus vigilantissimis, rectoribus magnificentissimis, professoribus solertissimis, acutissimis moecenatibus perpetim colendis Salutem plurimum dico!

Nicolaus Zaffius

κέρυξ καὶ ἱατρός

Viri sex supra viginti in tres Classes divisi, nuper evangelii in Hungaria ministri fidelissimi, inde propter testimonium Jesu, innocentes, et ab omni rebellionis labe immunes, ad horrendos triremium labores violenter rapti, ex illis tanquam per miraculum liberati, superatis Rhaetiae iugis Venerandum Vestrum conspectum subibunt. Danieles istos ex fovea leonum ereptos, eiusdem socios ex ardentis Babylonicae fornacis igne, tanquam titiones extractos, Jonitas hosce, ex monstrorum marinorum ventre ad redemptionis littus (sic!) eiectos humanitati Vestrae, quae summa semper fuit, et genti Vestrae inclÿtae vernacula virtus est, tanquam propria viscera, cordibus commendo. Commendo illos per viscera Jesu, et per sanguinem Agni, in quo laverunt stolas suas, et veniunt ex magna afflictione. Humanitas illis exhibita, almo redemptori nostro exhibita, iudicabitur. Et ego mihimet ipsi exhibitam semper reputabo. Valet in Domino, Celeberrima mundi lumina. Gratia Dei super nobis omnibus Amen.

Dabam Venetiis die 5. May Anno 1676.

Kívül: Viris Venerabilibus, Celeberrimis, Clarissimis, Doctissimis ecclesiis, academiis, scholarum per universam reformatam Helvetiam pastoribus vigilantissimis, rectoribus magnificentissimis, professoribus solertissimis, acutissimis moecenatibus perpetim colendis per dilectas manus tradantur in Helvetia.

Az egész Zaffiusz sajátkezű írása.

A zürichi Staatsarchiv E II. 456. jelzésű kéziratának 911. lapján levő eredetiről.

LXXXVIII.

Velence, 1676 máj. 7.—jún. 13. Gennatius Eliás János velencei szeszkereskedő, Albuma, melybe a hazából számkivetett, a gályarabságból, valamint a nápolyi és bukkari fogságból megszabadult 31 magyar egyházi szolga és ügyvédek Szalontai István és Kothurnidesz Sámuel, a megszabadítás munkája ügyében sokat útazott, társuk Beregszászy István hanvai volt lelkész mindenkor vendéglátójának, nekik egyik velencei jóltevőjüknek, hálájuk örök jeléül emléksorokat írtak.

Album

Viri Reverendi

Johannis Eliae Gennatii

Ecclesiae Hungaricae

Reformatae Ministri

Religionis Causa Patria Extorris

Et

Venetiis Commorantis

Anno Domini

MDCLXXVI.

(1. lap.)

Psalm. 112. v. 6. In perpetua memoria est iustus.

Et Proverbium 28 : 27. Ei qui dat pauperi non erit egestas, occultans vero oculos suos, amplius erit maledictionibus.

Generoso ac Vere Nobilissimo Domino Johanni Eliae Gennatio, ministrorum verbi Dei vere zelosissimo, Hospitique eorundem bene affectissimo, haec brevibus subiici voluit, in sui nominis memoria Venetiis, postquam e dira et dura Bucariensi captivitate eliberatus, manu Dei potentissima fuisset.

Anno 1676. die 13. mensis iunii.

Samuel P. Tatai,

minister verbi Dei Tornaljaensis.

(2. levél üres. 3. levél.)

Pauli ad Galatas cap. 2. versic. 20. Una cum Christo crucifixus sum, vivo autem non amplius ego ; sed vivit in me Christus, et vitam quod nunc vivo in carne, vivo per fidem illam Filii Dei, qui dilexerit me et tradidit semetipsum pro me.

Nobilissimo afflictorum Jesu servorum patrono, Joanni Eliae Gennatio haec pauca apposuit ; in symbolum synceri amoris et memoriae sempiternae ergo die 6. Junii, anno Domini 1676. Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis nec non Potentissimorum Föderati Belgii Ordinum Generalium in negotio eliberationis captivorum praedicantium Hungarorum ablegatus comissarius.

Stephanus Szalontai.

(4. levél.)

Proverbiorum 19. versic 17.

Mutuat Jehova qui gratiose largitur tenui, et beneficium eius rependet ipsi, et capitis 11. versic. 17.

Jól teszen a maga lelkével az irgalmasságtévő.

Psalm ; XXXVII : 2., 3.

Tégy jól és bízzál erősen Istenben,

És békével élhetsz ez országban,

Jó szerencséd lesz, minden életedben,

Örvendj az Úrnak nagy jó voltában,

És valamit kérsz tőle mind megnyered,

Mindent megad amit kíván szíved.

Generoso ac Nobilissimo nec non Virtutibus bene adornato viro domino, domino Johanni Eliae Gennatio.

Kelet, aláírás nincs, de ez emléksorok bizonyosan *Rimaszombati János* előbb *csoltói*, a hazába való visszatérés után *lévai*, majd *szőnyi* lelkésztől valók, ki Szalontai és Kothurnidesz közbenjárására Bukkariból szabadult s mivel többi hitvalló társai valamennyien megnevezik magukat az Albumban, így ez a bejegyzés másé nem lehet.

(5. levél.)

1. Sám. 2 : 6. Jehova morte afficit et in vita restituit demittit in sepulcrum, et

Psalm. XCIV. 17. Ha az Úr segítségül nem volt volna.

Generoso domino Johanni Eliae Gennatio, de captivis Jesu Christi bene merenti domino et fratri in Christo apposuit

Stephanus Ladmóczi,

quondam ecclesiae serkeiensis minister, qui nunc venit ex afflictionibus

Buccariensibus maximis. Venetiis

anno 1676. die 3. junii.

(6., 7. levél üres, a 8-diknak mindkét lapja tele van.)

Galat. 4 : 14. Enon disprezzaste ne rifiutaste (pero) la tentation mia che era ne la mia carne : ma mi ricenste come un Angelo di Dio etc.

And my temptation which was in my flesh ye dispised not, nor rejected but received me as an angel of God etc.

Matth. X : 41. Chi riceve un Profeta in nome di Profeta, rice, vera mercede di Profeta.

Hebr. V : 3. Ricordatevi de prigionieri come si voi foste pri-

gioni insieme con loro e di quei che sono afflitti come quelli che sete amor voi nel corpo.

Laboriosa charitate adornato viro, vere Generoso domini Johanni Gennacio Eliae filio, patrono mihi liberalissimo in aviternum colendo amando nec non in visceribus Salvatoris dulcissimi (8. b. lap) fratri dilectissimo. Haec paucula honoris et amoris symbolum tanquam amico semper honorando lubens apposuit.

Stephanus K. Beregszászy,
olim minister sacri evangelii in Hungaria superiori, pro tunc tamen exul Venetiis nec non socius confessorum veritatis e triremibus Neapolitanis liberatorum.

Anno Domini 1676. die 11. Maii.
Exul pro Christo, martyr et ipse Dei.
Et sit haec conclusio :
Ephes. I : 15—17.

Vale charissime !
Deus tum spiritum cor forabi tibi, bono affatim benedicat.

(9. levél üres. 10. lev.)

Cum tu recte vivas ne lures
Verba malorum.

Nuncquam bella bonis,
Nuncquam certamina desunt.
Actor. 14., 21.

Per multas tribulationes oportere nos ingredi in regnum coelorum.

Generoso ac Egregio Domino, Domino Johanni Eliae Gennatio, haec pauca apposuit in perpetuam memoriam.

Michael Szalóczi,
olim minister ecclesiae reformatae
Zubogiensis nunc vero propter
Christum exul.
Venetiis 9die Maii. 1676.

(11. levél.)

Lucae 9. cap. versic. 23. Siquis vult me sequi, abdicet se ipsum, et attollat crucem suam quotidie et sequatur me.

Zu einem brüderlichen Andenken dem Edlern und . . .
. . . . . Joanni Eliae Gennatio 3. iunii 1676. zu Venedig.
Samuel Kothurnidesz.

(12—17. levél üres, 18. levél.)

I. Petr. 4 : 14. Si conviciis afficimini in nomine Christi beati estis : quoniam et ille gloriae, et ille Dei Spiritus super vos requiescit : qui quod ad illos quidem attinet, blasphematur, quod ad nos autem glorificatur.

Egregio ac Nobilissimo virtutibusque bene adornato viro Domino, Domino Johanni Eliae Gennatio, in grati animi et amicitiae, perpetuam memoriam, haec adiecit

Balthasar Nicclecius,
olim minister ecclesiae augustanae
confessionis alsó sztregovaiensis,
nunc vero propter Christum exul.
Venetiis die 9 mensis Maii.
Anno 1676.

(19a üres b. lap.)

Psalm. XVI : 11. Notam facis mihi semitam vitae : fatietatem gaudiorum in conspectu tuo amoenissimorum : dextera tua, in aeternitatem.

Nobili ac Generosissimo viro Domino, Joanni Eliae Gennatio servorum Dei pro veritate evangelii exultantium servorum Venetiano Nobilissimo Hospiti liberalissimo, in perpetuam nominis et honoris memoriam. Venetiis Anno 1676. die 8. Maii.

Basilus Köpecius,
apposuit calamo currenti,
cuius symboli :

Tu mihi cum moriar pacis oliva veni,
Glorior in solum crucifixi sanguine Jesu,
Ille meae fidei, summa sit ille spei.

(20. levél üres. 21a l.)

ΣΣΣ

Esa. XXX : 15. In silentio et spe erit fortitudo vestra.
Venetiis die 8. Maii. 1676.

Franciscus Otrokocsi.

(21. b. lap.)

Jacob. 1 : 12 : Beatus est vir qui sustinet tentationem, quoniam probus compertus, accipiet coronam vitae, quam promisit Dominus iis a quibus ipse diligitur.

Egregio ac Nobilissimo viro Domino, Joanni Eliae Gennatio, haec pauca apposuit in perpetuam memoriam.

Ego Petrus Simoni.
Anno 1676. de 8. Maii.

(22. a. levél.)

2. Cor. 12 : 9. Sufficit tibi gratia mea : nam potentia mea per infirmitatem consummatur. Libentissime igitur gloriabor, potius de infirmitatibus meis, ut tamquam in tabernaculo inhabitet in me potentia Christi.

Petrus Kálnai,
olim minister ecclesiae Putnokiensis,
nunc extra patriam Hungariam vagans.
Venetiis die 8. Maii. Anno 1676.

(22. b. levél.)

Ecclesiast. 11 : 1, 2. Proiice panem tuam secundum aquas : nam multiplicantibus diebus inventurus es eum. Da partem septem, aut etiam octo ; quum nescias quid futurum sit mali super terram.

Generoso ac Egregio Viro Domino Joanni Eliae Gennatio in exules praedicantes hungaricos propter testimonium Jesu bene affecto meo patrono, in hospiti Domino Reverendo Stephano Beregszászy, benevolo suo gratioso pauca haec apposuit in signum benevolentiae manu fidele

Stephanus Mangó Szentpéteri,
unus ad montem Buccarini detentis
captivis, qui olim erat pastor eccle-
siae Simoniensis, nunc vero exul
pro Christum Venetiis commorans.
Anno 1676. die 15. Junii.

(23. a levél.)

Philem. versic. 7. Gaudium enim habemus multum, et consolationem super charitate tua, quod viscera sanctorum refocillata sint per te, frater.

Zeloso iuveni viro domino Johanni Eliae Gennatio, exulanti-um Dei servorum patrono benignissimo,

Stephanus Harsányi,
olim pastor ecclesiae Rima Szombati-
ensis indignus, nunc vero propter Chris-
tum in Italia exul, reditum in patriam
suam re corde anhelans.

Venetiis, die 8. Maii, Anno 1676.

(23. b. levél)

Galat. VI. 14. A me vero absit gloriari nisi in cruce domini nostri Jesu Christi, per quem mundus mihi crucifixus est et ego mundo.

Egregio iuveni viro, domino Johanni Eliae Gennatio suo et sociorum pro Christo et eius evangelio triste exilium sustinen-

tium, patrono benevolentissimo, perpetuam sui memoriam commendaturus.

Venetiis, die 8 Maii, anno 1676.

Joannes Szomódi,
olim minister ecclesiae reformatae
Szendiensis, nunc propter Christum
exul.

(24. a. levél.)

Immanuel !

Qui recipit vos, me recipit, et qui me recipit, recipit eum
qui misit me. Matth. 10 : 40.

Samuel Nickletzius,
hungarus minister, quondam eccle-
siae Ujbányaiensis confessionis augus-
tanae evangelicae captivus olim,
et in praesente exul pro Christo.
Venetii, die 8. Maii. Anno 1676.

(25. a. levél.)

Recole Vir Clementissime quod bonus perspectus est filius,
et obliviscere, quod malus operatus est servus. Anselmus in
exordio cap. 8.

Venetii, die 8. Maii. Anno 1676. Andreas Végh,
ecclesiae Fülekiensis augustanae
confessionis minister.

(26. a. levél.)

Apocalip. 2 : 10. Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi
coronam vitae.

Egregio iuveni viro domino Joanni Eliae Gennatio, exulan-
tium Dei servorum patrono benignissimo . . .

Andreas Szódói,
olim ecclesiae reformatae Sároien-
sis minister, nunc autem exul Jesu Christi,
eo fine ut sit et maneat hospitalis in
Dei servos, sunt erga Reverendum ac
Clarissimum Virum Dominum Stepha-
num Beregszászy, cuius fuit primarius
hospes Venetiis, die 7. Maii.
Anno 1676.

(27. a. levél.)

Hebr. XIII. 2. 3. Hospitalitatis ne estote immemores, per
hanc enim quidem inscii exceperunt angelos hospitio.

Venetii, die 8. Maii. Anno 1676. Stephanus Séllyei,
minister ecclesiae reformatae
Papensis.

(28. b. levél.)

(Egy latin költemény distichonban.)

Hoc libat

Nicolaus Leporinus,
olim minister ecclesiae augustanae con-
fessionis poltariensis, nunc exul. Venetiis
8. Maii 1676.

(29. levél üres, 30. a. levél.)

2 Tim. 3:12. Omnes qui volunt pie vivere in Christo Jesu
persecutionem patientur.

Michael Karasznai,
olim pastor ecclesiae reformatae Kele-
mériensis indignus, nunc vero exul pro
Christo. Venetiis, die 8. Maii Anno 1676.

(30. b. levél.)

Philip. 2:14. Omnia facite absque murmurationibus ac
disceptationibus.

Generoso ac egregio viro Domino, Domino Joanni Eliae
Gennatio in perpetuam memoriam haec adiecit

Georgius Keörmendi,
olim minister verbi Dei ecclesiae refor-
matae Barsiensis, nunc exul. Venetiis
die 8. Maii. Anno 1676.

(31. a. levél.)

2. Tim. 1:16. Praestet misericordiam dominus Onesiphori
familiae; quoniam saepe me recreavit, et catenam meam non
erubuit.

Nobili ac Generosissimo Viro Domino, Joanni Eliae Gennatio
servorum Dei pro veritate evangelii exulantium Venetiano Nobi-
lissimo Hospiti liberalissimo, in perpetuam nominis et honoris
memoriam haec adiecit

Stephanus Zedéni,
minister olim ecclesiae augustanae inva-
riatae confessionis Dörgicseiensis indig-
nus, nunc vero exul. Venetiis, die 8.
Maii. Anno 1676.

(32. a. levél.)

Jac. 1:22. Effectores vero estote sermonis: nec auditores
solum, falso raticinando fallentes vosmet ipsos.

Generoso ac vere Nobili Domino, Domino Johanni Eliae
Gennatio, suo et sociorum pro Christo et eius evangelio triste

exilium sustinentium, fautori et patrono benevolentissimo in perpetuam memoriam haec adiecit

Johannes Jablonczai,
olim pastor ecclesiae reformatae Bejeien-
sis indignus nunc vero propter Christum
exul. Venetii, die 8. Maii. Anno 1676.

(33. a. levél.)

Glorior in solo sanguine Christo tuo.

Ornatissimo Juveni viro Domino Johanni Eliae Gennatio,
exultantium Dei servorum patrono benignissimo, ex amore appo-
suit. Venetiis die 8. Maii. Anno 1676.

Joannes Ujvári,
olim verbi divini minister indignus eccle-
siae reformatae Mezőörsiensis, nunc exul
servus Christi.

(34—40. levél üres ; 41. a. levél.)

Vita mihi Christus. Mors mihi Christus erit.

Egregio et pietate aliisque virtutibus vere nobili iuveni
Domino Johanni Eliae Gennatio, suo et sociorum pro Christo et
eius evangelio triste exilium sustinentium fautori et patrono
benevolentissimo, perpetuam sui memoriam commendaturus.

Venetiis, die 9. Maii. Anno 1676. grata mente apposuit.

Thomas Steller,
Hungarus.

(42—54. levél üres, 55. a. levél.)

2 Tim. 16. 18. Praestet misericordiam Dominus Onesiphori
familiae : quoniam saepe me recreavit, et catenam meam non
erubuit. Det ei Dominus ut inveniat misericordiam apud Domi-
num in die illo : quam multa subministravit, tu optime nosti.

Generoso ac vere Nobili Domino Johanni Eliae Gennacio
Samadenensi, uni ex incolis Venetianis, nominis sui memoriam
ac beneficentiae suae factae cum Reverendo Domino Stephano
Beregszászy hospitalitatis exercitium

Georgius Alistáli,
quondam minister ecclesiae reformatae
Szőniensis, die 7. Maii. 1676. apposuit
haec pauca gratulabunda Venetiis.

(56. levél üres ; 57. a. levél.)

Omnia quia perdas Christum servare memento.

Quo semel amisit, postea nullus eris.

Nobili ac Generoso viro Domino Johanni Eliae Gennatio,

exultantium Dei servorum patrono benignissimo, ex amore apposit.

Stephanus K. Bátorkeszi,
minister Verbi Dei quondam in ecclesia
orthodoxa Wespremiensi, Sacrae Caesariae
Regiaeque Maiestatis Praesidii.
Venetii die 8. Maii. Anno 1676.

(58. a. levél.)

Hebr. 6 : 10. Non est iniustus Dominus qui obliviscatur operis vestri et laboriosae charitatis quam ostendistis erga ipsius nomen ; ut qui ministraveritis sanctis, adhuc ministretis.

Generoso ac vere Nobili Juveni Domino Johanni Eliae Gennatio, apposuit aegra manu, Venetiis, Anno 1676. Mensis Maii die 8.

Valentinus Kotsi,
quondam rector scholae Papensis,
nunc vero propter Christum exul.

(59. a. levél.)

Apocalyps. Caput 22 : 20. Veni igitur Domine Jesu (cito.)

Generoso ac Nobili viro, Joanni Eliae Gennatio, incolae Venetiano, summam erga ministros Dei in galeriis Neapolitanis liberatos, liberalitatem exoranti ; haec in perpetuam nominis memoriam lubenter meritoque adiecit

Stephanus Comarinus,
olim ecclesiae Jaurinae per annos 18. tandem Ácsinae per biennium in Hungaria
minister reformatus ; nuper cum aliis,
veritatis evangelicae testibus catenis
vinctus, nunc misericordia Dei, iisdem
solutus et liberatus, patria tamen extorris
et exul. Aetatis suae 48. Venetiis die
8. Maii. Anno 1676.

(59. b. levél.)

Esa. 30. Idcirco autem exspectabit Jehova gratiam facere vobis, et idcirco eleturus est se ad miserendum vestri, quia Deus iuris est Jehova, beati omnes qui exspectant eum.

Generoso viro Domino, Joanni Eliae Gennatio, in hospitalitate Reverendo viro Domino Stephano Beregszászy meritissimo, perpetuam sui memoriam commendaturus. Venetiis, die 8. Maii. Anno 1676.

Martinus Szentpéteri,
olim minister ecclesiae Hetényiensis,
nunc miser exul pro nomine Jesu.

(60., 61. levél üres, 62. a. levél.)

Math. 10 : 40, 41. Qui recipit vos, me recipit, et qui me recipit, recipit meum qui misit me. Qui recipit prophetam nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet et qui recipit iustum nomine iusti, mercedem iusti accipiet.

Egregio viro Domino, Johanni Eliae Gennatio, de captivis Jesu Christi bene merenti domino et fratri in Christo apposuit

Petrus Czeglédi,
minister ecclesiae Leventis reformatae
indignus. Venetiis, die 8. Maii. Anno 1676.

(63. a. levél.)

Quocunque loco fuero Tecum, mecum desidero, quam datur cum invenero, quam felix cum tenuero.

Egregio iuveni viro, domino Johanni Eliae Gennatio suo et sociorum pro Christo et eius evangelio triste exilium sustinentium patrono benevolentissimo, perpetuam sui memoriam commendaturus.

Nicolaus Bugány,
pastor quondam indignus Gömöriensis.
Venetiis, die 9 Maii. Anno 1676.

Az oxfordi Bodleian könyvtárban őrzett Rawlison kéziratok. C. 28. szám kis 8° alak utánzott pergamen kötésben meglevő eredetiről, melyet Pongrácz József theol. helyettes tanár volt szíves kérésemre lemásolni.

LXXXIX.

Velence, 1676 május 9. Dr. Zaffiusz Miklós a gályákról kiszabadított, nemsokára Zürichbe érkező kilencz magyar lelkészt a svájcz reformált egyházak lelkészeinek, az akadémiák igazgatóinak, az iskolák tanárainak pártfogásába ajánlja. Már kilencz hónap óta járadozik a szerencsétlenné tett gályarablelkészek nyomorúságának enyhítésén és kiváltásukon. Kéri őket, hogy ezeket, az oroszlánok verméből csudálatosan megmenekült Dánieleket, ennek a babyloni tüzes kemenczéből mint égő üszköket kiragadt társait, ezeket az iszonyú tenger gyomrából a megváltás révpartjára hajított Jónásokat öleljék magukhoz szeretettel és becsüljék meg őket. Oltalmukba ajánlja a Krisztus szerelméért és a báránynak véérért, melyben megfürösz-tötték felső ruháikat, ezeket az embereket, mert ezek azok, a kik a nagy nyomorúságból jönnek.

Viris Venerabilibus, Celeberrimis, Clarissimis, Doctissimis, Ecclesiarum, Academiarum, Scholarum Illustrium per universam Reformatam Helvetiam Pastoribus vigilantissimis, Rectoribus

Magnificentissimis, Professoribus acutissimis, solertissimis, Moece-
natibus perpetim colendis Salutem, plurimum dico

Nicolaus Zaffius

Κήρυξ καὶ Ιατρός.

Celeberrima mundi Lumina.

Eodem fervore, quo primam classem fidissimorum pastorum Hungaricorum 9 viris constantem, sub fidis ductoribus seperatis coelum minantibus Rhetiae iugis ad Vos descensuram ante biduum summae Vestrae humanitati commendavi, commendo secundam classem totidem Viris pientissimis constantem cras discessuram. Facite, quaeso, Celeberrimi Viri, candidissima pectora, rara virtutum omnigenarum exempla, ut detur illis occasio virtutum omnium reginam, aeternum duraturam, genti Vestrae vernaculam charitatem ubique ebuccinandi, id satagit calamus meus iam per novem integros menses afflictorum consolationi, et redemptioni consecratus. Danieles istos ex fovea leonum mirabiliter ereptos, ejusdem socios ex ardente fornace Babylonica, tanquam titiones, extractos, Ionitas hosce ex monstrorum marinorum ventre ad redemptionis littus eiectionis amplectamini exosculemini ἐν φιλήματι ἁγίῳ. Commendo Vestris visceribus haec candidissima viscera per viscera Jesu, et per sanguinem Agni, in quo lavarunt stolas suas Viri, qui veniunt ex magna afflictione. Humanitatem illis exhibitam sibi exhibitam testabitur in decretoria illa die almus Jesus. Valet in illo, cuius Gratia sit super nobis omnibus Amen.

Dabam Venetiis die 9. Maii Anno 1676.

A zürichi Staatsarchiv E II. 456. jelzésű kéziratának 943. lapján levő eredetijéről.

XC.

Zürich, 1676 május. A zürichi egyház lelkészei és az iskolák tanárai körözik a helvét reformált egyházakkal Zaffiusz levelét, melyhez csatolják az istenfélő kereskedőknek a megszabadult magyar lelkészek részére kiadott költségeik jegyzékét, illetőleg számadását, s tudatják, hogy Zaffiusz értesítése szerint a lelkészek Svájcba igyekeznek.

Salutem, Pacem. Venerande Domine Decane! Reverendi admodum Clarissimi et Doctissimi Viri, Domini et in Christo Fratres plurime observandi.

Paucos ante dies redditae sunt nobis Venetiis ex Clarissimo Domino Doctore Zaffio literae, pastores Hungaricos tum liberatos singulari, Dei providentia, tum captivos adhuc concernentes. Earum copiam sine mora Vobis faciendam putavimus, cum

universis Helvetiae Reformatae Ecclesiis inscriptae sint. Mercatorum pientissimorum rationes in iis promittuntur. Nulli dubitamus quin ad eas pro rata parte expungendas, sive ex stipe collectio, sive ex liberalitate et munificentia Amplissimi Magistratus Vestri, pecuniae in promptu sint. Quamprimum autem rationes acceperimus, eas Vobiscum communicare non supersedebimus. Interea etiam A(mplissimi) D(omini) Delegati nostri Solodurum cum Vestris uberius de toto negotio deliberationem suscipient. Vobis quoque, Venerabiles Domini Fratres, quin curae futura sit pia causa, nulli ambigimus. Quam primum etiam Reverendi D(omini) pastores Hungarici, quorum adventum Clarissimus Dominus Doctor Zaffius annuntiat, apud nos appulerint, Certiores Vos reddere, et consilium opemque Vestram implorare non desinemus. Deus afflictissimae Sionis suae, Hungaricae imprimis ex alto misereatur, et tot calamitatibus exoptatum tandem exitum largiatur. Valete in Domino, Viri Venerandi, et in Christo Fratres unice Observandi, plurimumque Salvete.

Tiguri d[ie] Maii 1676

R[everendissimae] D[ominationis] V[estrae] Observantissimi
Ecclesiae et Scholae Tigurinae Pastores
et Professores, Eorumque nomine . . .

Zürichi Staatsarchiv E II. 456. jelzésű kézirat 963. lapján meglévő egykorú másolatról.

XCI.

Bázel, 1676 máj. 10. A bázeli egyház lelkészei és a theologia tanárai nevében dr. Verenfels Péter a zürichi egyház lelkészei és tanáraihoz küldött válaszában örömét nyilvánítja a fogságban volt magyar lelkészek megszabadulása felett. A kereskedők számadását a tanácsnak bemutatják.

Venerande Domine Antistes, Viri admodum Reverendi et Clarissimi, Domini et in Christo Fratres plurime observandi!

Pro communicatione literarum Clarissimi Zaffii de liberatione fratrum captivorum pastorum Ungaricorum agimus et habemus gratias. Nomen Domini sit benedictum, qui miseria et ferro victorum, et in hac angustia divinam opem implorantium preces exaudivit, eosque abruptis vinculis in libertatem asseruit.

Uti cum flentibus flebamus, ita nunc cum gaudentibus merito gaudemus, hanc iis redemptionem toto pectore gratulantes. Aequum utique, ut non saltem grati simus erga Ebedmelechum, ne eum curae suae poeniteat, sed et eductum e fovea Jeremiam, quam fieri potest optime, refocillemus (sic!). Non deerimus hic nostris partibus, facturi lubentes (sic!), quod praesens rerum

nostrarum tenuitas permittet. Vestra itaque, fratres Venerabiles pia monita et prudentia consilia tum de satisfactione mercatoribus piis praestanda, tum de charitate erga liberatos ipsos, ubi advenierint, exercenda expectantes, causam interea hanc Amplissimo Magistratui nostro commendare non cessabimus. Deus Omnipotens Maximus victorum reliquorum misereatur, eosque patientia et constantia induat, et candelabrum Hungaricum persecutionibus istis haud parum vacillans fulciat et conservet, Vos quoque Fratres Venerandi, sospitet et laboribus sanctis benedicat.

Reverendissimae Dominationis Vestrae
observantissimi

Pastores, Professores et Ministri
Ecclesiae et Scholae Theologicae
Basiliensis horumque nomine
Petrus Werenfels, Doctor.

Basileae, 10. Maii. Anno 1676.

Kivül : Viris admodum Reverendis et Clarissimis Ecclesiae Tigurinae Antistiti Pastoribus et Sacro Sanctae Theologiae Professoribus celeberrimis vigilantissimis Dominis et in Christo Fratribus plurime observandis
Tiguri.

A zürichi Staatsarchiv E II. 456. jelzésű kézirat 945. lapján levő eredeti.ől.

XCII.

Fiume, 1676 május 12. Tatai Csirke Sámuel, Rimaszombati János, Szentpéteri Mangó István, Ladmóczi István, Kállai István Bukkari-ban fogva volt lelkészeknek Marpurch Claudius közjegyző és Báró Argentó János Péter kapitány előtt kiállított arról szóló térítvénye, hogy magukért boszut nem állnak, sem Magyarországba, sem a örökös tartományokba vissza nem térnek.

Quoniam Sacrae Regiaeque Maiestati, domino nostro clementissimo, intuitu officiorum ex parte dominorum ordinum Foederati Belgii interpositorum benigne placuerit, decreveritque, ut hungarici religionis sive helveticae sive augustanae confessionis pastores, tum nuper ad triremes relegati, tum aliis modis detenti in libertatem asserentur : Scilicet ut ii datis vicissim litteris reversalibus, de se non vindicando, nec revertendo, liberi dimittantur : proinde infrascripti hungarici religionis augustanae confessionis ac helveticae pastores, voluntati Caesareae Regiaeque Suae Maiestatis humillime obtemperantes promiserunt, sicut hisce promittunt, quod neque se vindicaturi, neque in regnum Hungariae, aut alia haereditaria regna ac provincias redituri sint : nisi ex concessione atque placitu suae Caesareae Regiaeque Maiestatis domini sui

clementissimi. In cuius rei fidem praesentes hasce litteras vicissim exhibitas, propria manu subsignarunt infrascripti hungarici religionis augustanae ac helveticae confessionis pastores. Die 12. mensis Maii, Anni 1676. Et id actum in caesarea civitate Fluminis.

Samuel Csirke Tatay.

Stephanus Mangó Szentpéteri.

Johannes Rimaszombati.

Stephanus Ladmóczi.

Stephanus Kállai.

Fidem indubiam sano, cunctisque pro rei veritate attestor fuisse me presentem, et hisce oculis vidisse omnes supradictos, Samuelem, Joannem, Stephanum alterum et tertium Stephanum se se in hoc folio manibus propriis subscribentes, ad tenorem supradictarum reversalium, propterea presentem hac mea subscriptione, predictosque reversales corroboravi ac authenticavi, solitque sigillo confirmavi et hoc facturam fuit ad praesentiam mei, in quarum fidem Flumine die 12. Maii 1676.

Ego *Claudius Marpurch* sacra imperiali autoritate notarius publicus. (L. S.)

Joannes Petrus ab Argento, liber Baro Sacri Romani Imperii eques, ac Sacrae Caesareae Maiestatis consiliarius, nec non capitaneus Flumi et Tarsati, attestor praedictum dominum *Claudium Marpurch* sacra imperiali autoritate notarium esse talem, qualem se facit, et . . . de meo mandato supradictam authenticam scripsisse realiter, et sic est. (L. S.)

Bern város könyvtárában levő egykorú másolatról, a hol ez egykorú német fordításban is megvan.

•

XCIII.

Bukkari, 1676 május 13. Kóderman András János Bukkari kormányzója, az itt fogságban volt Tatay Sámuel, Rimaszombati János, Szentpéteri Mangó István, Ladmóczi István és Kállai István magyar prédikátoroknak, a szabadon bocsátást elrendelő királyi parancsra való hivatkozással, innen történt elutazásuk alkalmából szabad útlevelet ad.

Begleitschreiben für Sie gegeben zu Buccari.

Ich Johann Andreas Kodermann von Lees, Ihr keyserliche Majesthät Reutmeister etc. entbiete allen und jeden, was Stands Ehr und Würden dieselben immer seyn und disen gegen wertigen Brief zusehen oder zulesen bekommen, möchten, meinen freundlichen Gruss und Dienst, unseren Vorgeetzten aber unterthänigste Willfähigkeiten.

Nachdem Ihr keyserliche Majesthät vermög ergangnen allergnädigsten Befels, von 20 Merz belieben wollen dass alle und jede wegen des Unglaubens enweders auf die Galeren geschmidete oder in Gefangnussen aufbehaltne Predicanten ledig gelassen werden, und Kraft dieses gnädigen Befels die fünf allhier zu Buccari gefangen gewesen Predicanten, namlich *Samuel Tatay*, *Johann Rimaszombati*, *Stephanus Mangó Szentpéteri*, *Stephanus Ladmóczi* und *Stephanus Kállai* allergnädigst erlassen worden, hab ich Ihnen ihr Begeren, sic zu ihrer Abreise mit einem Geleitsbriefe zuversehen nicht abschlagen weder können, noch sollen.

Hierum so ersuche Ich alle und jede, was Stands und Würden dieselben seyn möchten, freündlich und zum Theil unterthänigst, dass sie den 5. obbemelten Predicanten nicht allein einen freyen, und sickeren Durchzug durch Hochbemelt Ihr Käyserliche Majesthet Königreiche, Länder, Stätte, Schlösser, Fleken und Dörfer, sonder auch frömder Fürsten und Herren Landschaften gestatten und zu Beförderung Ihrer Reise alle Beihülf zuthun gelieben wollen mit der Versicherung solche an Ihnen bewiesne Gunst und Gnad gegen den Frömnden mit gleicher Gutwilligkeit bey fürfallenden Anlass zuverschulden, gegen unseren Vorgeetzten aber mit unterthänigsten Dank zuvergeltten. Wan dieser gegenwertige Brief gelesen, so werde er widerum zurück gegeben. Zu Urkund desse hab ich disen Passzedel eigenhändig unterschrieben und mit meinem Insigel bekreftiget.

Geben zu Buccari den 13. May. 1676.

Johann Andreas Kodermann,
Administrator zu Buccari.
(L. S.)

Bern város könyvtárában levő eredetiről.

XCIV.

Fiume, 1676 május 15. Kárándi másként Szalontay István és Koturnidesz Sámuel kötelezik magukat arra, hogy mihelyt Velenczébe érnek, azonnal fizetnek Nonni János doktornak 400 lírát, s mint Albertino Szilárdnak 1676 május 25-ről kelt és a kötelezvényre írt nyugtája tanúsítja, ezt az összeget neki lefizették.

Adi 15. Maggio 1676. Fiume.

Noi sottoscritti habbiamo ricevto imprestito gratis, et amore dal P. Anzolo Torghetta della . . . lire di piccoli quattro cento; quali si oblighiamo al nostro salvo arrivo in Venetia puntualmente restitui eglile in tanta moneta corrente sino ella tudta somma di lire di piccoli di Venitia quattro cento; et perche noi non soppiamo bene parlare ne scrivere Italiano, habbiamo

prefato Signore Reverendissimo Titolo Dottor Giovanni Nonni a fare la presente quali noi di nostro proprio pugno affirmeremo, et sotto scriveremo, et sigillaremo con il nostro proprio sigillo, in fede che.

(L. S.)

Ego Stephanus Kárándi sive Szalontai, teneor et affirmo.

(L. S.)

Ego quoque Samuel Koturnides, ut supra dictum, teneor et affirmo.

Venetia, Anno 1676. Adi 25. Maggio.

Hanno l'y sopra scritti ricevuto li denari li quali hanno imprestati, come anche il nullo conforme l'accordo . . . l'quali denari ha sborsato Il Magnifico Signor Stephano Szalontai, et l'ori per non super scrivet . . . la sua marchia.

Jo Constantino Albertino, surugatto.

A pápai reform. egyház levéltárában meglevő eredetiről.

XCV.

Fiume, 1676 május 18. Nonni János orvos és Rinaldó Ferencz fiumei sebésznek arról szóló bizonyítványa, hogy Tatai Sámuel, Szentpéteri István, Rimaszombati János, Kállai István, Ladmóczi István Bukkariban fogva volt magyar prédikátorok 15 napig gyógykezelése alatt voltak s egészségesek.

Jo infrascritto havendo fatto medicare in mia pretenta pro spatio di giorni quindecim li sottoscritti Predicanti Ungari (Samuel Thathai, Stefanus Szentpéteri, Joannes Rimaszombatai, Stefanus Kállai, Stephanus Ladmaczi) di catarro salso, chi pro causa di lunghi patimenti sofferti velle prigioni di Buccari, li haveva causato qualche ulceratione vella lingua et palato, et perche ancora si trovano deboli, et convalescenti, et uno di loro ancora non affatto sanato, si delle ulceri, Come di una mortificatione contratta dal' lungo de cubito sopra l'osso ischio del lato destro; perciò attesto con mio giuramento, et a chiunque spetta fo indubitata fede, non ho ver alcuno di loro morbo contagioso, che possi apportare detrimento a chi con essi pratici; in fede di che lio fatto, et sottoscritta la presente di mia propria mano, come pure e' sottoscritta dal' I Francesco Rinaldi, chirurgo, quale personalmente potra attestare questa verita', mentri pro cura d'essi si parti di qui sino a Venetia.

Fiume li 18. Maggio 1676.

Giovanni Nonni Medico Fisico.

Jo Francesco Rinaldo afermoquantodiro.

A pápai reform. egyház levéltárában meglevő eredetiről. Egykorú német fordításban megvan Bern város könyvtárában.

XCVI.

Fiume, 1676 május 19. Báró Argento János Péter itteni kapitány, miután a Lipót király által kiadott szabadon bocsátási rendelet alapján Kódermann András János parancsnok, a Bukkariban fogva volt Tatay Sámuel, Rimaszombati János, Szentpéteri Mangó István, Ladmóczi István és Kállai István magyar lelkészeket börtönükből szabadon bocsátotta, megnevezetteknek mindazon tartományokon, melyeken keresztül utaznak, szabad jövés-menést biztosít s őket a hatóságok oltalmába ajánlja.

Des Freyherren von Sisterberg mitgetheilte Passporten.

Johann Peter von Argento, Freyherr von Sisterberg, Herr von Freyhaus in Belvedere, Ritter des Heiliges Römischen Reichs, keyserliche Rath in Niderösterreich, Hauptmann der Statt Fluminis und Tersatti etc. Nachdem Ihr keyserliche Majesthät meinem allergnädigsten Herren vermög deren von Ihr Majesthät ertheilten und eigenhändig unterschriebnen Patenten so gegeben den 20. Merz 1676, belieben wollen allen denen Praedicanten, so auf einiche Weise in dem Schloss Buccari bewahret oder gefangen weren, die Freyheit zu schänken, hat Herr *Johann Andreas Kodermann* Verwalter dasselbst zu schleuniger Vollziehung des keyserlichen Befehls derselben fünf übergebliebne, namlich *Samuel Tatay, Johann Rimaszombati, Stephan Mango Szentpéteri, Stephan Ladmóczi und Stephan Kállai*, der Gefangenschaft und anhero zur Verplegung führen lassen, damit sie sich dahin begeben können, wo sie hingewiesen werden. Vor Ihrer Abreise nun haben wir beschlossen bedeutete fünf Predicanten vermitlest eines von uns ertheilten Geleits-Briefs allen und jeden vorermelter Majesthät getrauen unterthanen oder ausseren Freunden durch deren Land bedeutete Predicanten reisen mochten, solcher gestalten Zubelieben und anzubefehlen, dass sie dieselbe vermög der so gnädigen Erlassung aller Orten geneiget willig aufnehmen, liebeich halten und alle Hülff leisten, auch auf allen ihren Strassen mitleidenliche Hülffshand bieten wollen, mit dem versprechen, dass wir bey veraugenden Anlass dergleichen und noch mehr Dienste allen denen erzeigen werden, welche sich gastfrey gegen ihnen beweisen werden. Zu dem End haben wir gegenwertigen Brieff unterschrieben und mit unserem Insigel bekreftiget.

Geben den 19. May 1676. in dem keyserliche Schloss Fluminis.

Johann Peter von Argento,
Freyherr, Hauptman.

(L. S.)

A Bern városi könyvtárban megőrizett eredetiről.

XCVII.

Velencze, 1676 május 30. Beregszászy István levele nejéhez, melyben tudatja vele, hogy a Bukkariban fogva volt öt lelkész társát Szalontai István május 23-án kiszabadította szenvedéseikből, de Kállai István oly rosszul volt, hogy menni nem tudott, ő áldozatkész szállásadó gazdájával, Gennatius Éliás Jánossal hajón ment értük, ez ölébe vitte Kállait a hajóból lakásába, hol másnap meghalt. Tatai Sámuel, Szentpéteri István, Rimaszombati János és Ladmóczi István is gyengélkednek, mindnyájukat megmérgezte a bukkari kapitány, de Szalontai azonnal orvost hivatott és május 3-tól gyógykezeltette őket. Mihelyt megerősödnek, velük együtt maga is útra indul. A gályákról kiszabadultakat Isten kegyelméből már elbocsátották. Fájdalommal írja, hogy szabadítójuk, Ruyter a szicíliai harczon életét vesztette. Kéri, hogy leveleit őrizze meg.

Plurimam Salutem! Édes atyámfia! Ezen inclusát bizonyos ember által mulasztás nélkül Vályba küldjed. Isten veled!

Hosszas nyomorúságos szomorúságunk után egymásnak látásával, ha Istennek kedves, örvendeztessen meg bennünket édes igaz hitvestársam és édes árváimnak gondviselője!

Immár régen kívánt s várt, kedves, édes, velem sokat szenvedett rabtársaimnak, hozzám való érkezésükkel örvendtetvén, szomoríta meg a jó Isten. Mert pünkösöd szombatján érkezének a bukkari égő lángból holt elevenen nemzetes Szalontai uram serény forgolódása által kiragadtatott öt atyámfia, kik minémű kínban vannak és voltanak a Jézus nevéért, tudom írni róla. A többi között idvezült Kállai István komám uram olyan kínban volt, hogy a gazdámmal hajót fogadván, hozzájuk mentünk. Bemenvén a hajóba, megölelt ugyan szegény komám, de a szájának rothadása, és azon rothadás miatt fogainak kihullásuk miatt, nekem egy szót is értelmesen nem szólhatott. Így azért akkor magát ott hagyván, a négyet vitettem a derék városba, éjszaka azután késő mentünk idvezült Kállai uramért, ki nem bírván semmi tagjait, Istenfélő gazdám az ölében vitte más hajóba és így bevívén a derék városba, ott is ölében vitte fel a palotára és így pünkösöd első napján reggel 8 óra tájban, boldogul az ő Uráért, az Urban meghalt, kit második nap egy tengerszigetben a szokás szerint eltemettenek, nekem oda elmennem nem lévén sem szabad, sem bátorságos. A négye, s annak is a ketteje, ugymint Tatai Sámuel ur és Rimaszombati János úr, jobbacsán bírván magukat, de szegény Ladmóczy és Szentpéteri István uramék lassabban vannak, kiknek vevén észre hamar időn való szabadulásukat a bukkari, sátán

kínzójánál is kínzóbb kapitány, mérget fogott adni nekik, hogy mind meghaljanak. Ez innét megtetszik, mert mind egy napon és órán romlottanak meg a бүдös és sötét tömlöczben, nyolczvan egész napokig nem látván napfényt. Melyről tudom bővebben, akinek annyira való ereje lesz, fog írni. A szájuk rakva fekélylyel, dagadással és elsőben az romlott meg. Elérkezvén Isten kegyelméből nemes Szalontai István uram hozzájuk és nehezen még ő felsége parancsolatjára kiszabadítván a tömlöczből, pokróczokban kihordatta a városba és így mindjárt orvosdoktort és borbélyt hivatván, ezen istenfélő úr gyógyíttatta, nem csekély költséggel a die 3. maii, még mostan is a doktorok kurálják. Így azért ha erőt vehetnek szegények, én is velük, Isten velünk lévén, útra indulok már valaha. A neapolisiakat Isten kegyelméből már mind elbocsátották. De oh menybéli Űr Isten! mely igen megkeserítettél minket amaz örök emlékezetben, a magyar nemzetnél fentmaradó, boldog emlékezetű, győződelmeskedő hatalmas fejedelemnek szicziiai harczon való elesésében! Mert Adrianus Ruyter, Isten kegyelméből minket megszabadító áldott urunk is életét letette, igaz vallása mellett, a francziák ágyúival előtték, kiért szomorúak ami lelkünk, de így tetszett Istennek.

Igaz hitvestársam. Mi heten voltunk a kapúvári tömlöczben, de csak hárman maradtunk, Sárváron is heten voltak vallásunkon valók, azokból is három maradt. Tizenhat már ez idegen országokban, kik a Jézusért martyromságot szenvedtek. Köszöntöm az Űrban az egész hanvai szentgyülekezetet, az odatartozó megyékkel együtt. Én most mindjárt megindultam volna Velenczéből, de míg szegények jobban nem lesznek, nem lehet; azonban szántsándékkal nem illik nagyobb veszedelembbe ejteni magamat, míg ő felségétől nem adódik a hazamenetelre való szabadság. Bátyám és öcsém uraimékat, hasonlókép édes szüleidet és édes atyádfiait igaz becsülettel köszöntöm és minden igaz jó akaróimat. Idvezült Kállai uram megmaradott özvegyével közöljed *ezen leveletem édes atyámfia! és valamennyi leveletem vetted eleitől fogva, híven megtartsad, jövendőben ne láttassam vádoltatni, hogy énnékem csak magamra és nem másra is volt gondom és gondviselésem.* Isten legyen veletek tőlem régen elvált házam népe! Adja a jó Isten, hogy még ez életben láthassalak testi szemeimmal, Ámen. Irtam Velenczében anno Domini 1676. 30. Maii. Az Űr Jézus nevéért sokat szenvedett igaz hitves férjed

Beregszászy István.

Kívül: Hanvai predikátornénak, igaz hitvestársamnak, illendő becsülettel adassék. Hanva.

Bern város könyvtárában levő egykorú másolatról.

XCVIII.

Zürich, 1676 május 29. Escher János egykorú feljegyzése a Ruyter tengernagy által a nápolyi gályákról megszabadított és Velenzéből ide megérkezett 26 magyar gályarab lelkész fogadtatásáról és Dr. Heidegger theológiai tanárnak első szállásukon a Csukához címzett vendéglőben hozzájuk intézett üdvözlő beszéde, melyben a láthatásuk felett érzett csudálkozástól, vagy örömtől elragadtatva, alig tudja kifejezni a mit mondani akar; dicsőíti az Istent, a ki az ő szolgáltnak sóhajtságait meghallgatta és őket elviselhetetlen békóiktól megszabadította, s miután többi szolgatársainak örömét is tolmácsolta volna, melyet nekik idejövetelükkel szereztek, mindnyájuk nevében meghívta őket egyházi épületükbe, a tiszteletükre rendezett barátságos vendégségbe.

Anno 1676. die 19/29. May sind die durch Herr Admiral Reuther (így!) ab den Galeeren erledigte 26 ungarischen Ministri von Venedig durch Pündten (így!) allhier in einem Nauwen angebanget, und bey dem Hecht zu Zürich eingekehrt, die wurdend morndess (így!) von einem Unschluss unser Geistlichkeit in ihren Canzewörken daselbsten abgehollt und in Zuschauung einer grossen Menge Volkes uff die Chorherrenstuben begleitet, allwo sie von übrigen Herren freundlich empfangen und under sie vertheilt worden (von deren jedem Ministern Geistlichen Herrn 2 Herr unchentlich Tischgelt gegeben) denen sind nach 4. uss Dalmatien nachkommen, so dass in allem 30 personen verpfleget worden. In dem Wirthauss zum Hecht hat Herr Doktor Heidegger sie folgender Gestalten angeredet:

Venerabilis Domine Episcopo atque Superintendens, Viri Reverendi, Clarissimi, Doctissimi Fratres in Christo, plurimum colendi, amandi!

Idem nobis accidisse fatemur, quod puellae illi (Act. XII: 13, 14.) nomine Rhodes, quae cum audivisset Petrum fores pulsantem, vel stupore, vel gaudio abrepta, quid dicendum, quid faciendum nesciverat.

Cum enim ex saevissimorum leonum faucibus ereptos videmus tantos viros, qui ecclesiae patriae praeclara praestiterunt officia, stupore, atque gaudio abrepti, quasi angelorum faciem intuentes, quid faciendum sit, nescimus.

Benedictum sit nomen Domini, qui servorum suorum gemitus atque suspiria audiens, vinculis immanissimae servitutis solutis, in libertatem ipsos potenti suo brachio vindicavit.

Summum illum Israelis custodem, qui pro servis suis provido suo oculo vigilat, supplices rogamus, ut tum absentium,

tum praesentium causam porro tueri, solatio spiritus sui sancti moerore atque squalore tantum non confectos erigere, et si clementiae ipsius visum fuerit, ecclesiae suae ipsos restituere dignetur.

Quanto autem gaudio reliqui collegae nostri ex adventu Venerabilium Fratrum affecti, quamque prope usi sint ad comprobandum ipsis charitatis affectum, ipsi in curia nostra ecclesiastica, ad quam ipsos comitabimur percipient.

Bern város könyvtárában meglevő eredetiről.

XCIX.

Zürich, 1676 május 30. Dr. Heidegger Henrik theologiai tanárnak az ottani Chorherrenstubeban, a Zürichbe érkezett 21 magyar gályarab lelkész tiszteletére rendezett barátságos vendégség alkalmával mondott, a magyarországi evangéliomi egyházak ellen folytatott kegyetlen üldözésre és ennek következményeként a spanyol gályákra történt eladattatásukra hivatkozó üdvözlő beszéde, melyben miután felemlítette volna, hogy jóllehet sok nyomorúságot kellett elszenvedniök, de az Úr nem hagyta el megalázott szolgálait, sőt miután őket a Báránynak vérében fehérre mosta, az ártatlanság fehér ruhájába öltöztette és a nagy veszedelemben elküldötte értük a szabadítót Ruyter tengernagy személyében, melyért hálát adva fohászkodik fel az Istenhez, aki alátekintett a Sionból és meglátta a Krisztus nevéért szenvedő szegény szolgálóinak nyomorúságát. Végül történelmi visszapillantást vet Zürichnek, illetőleg papjának, a helvét hitvallás szerzőjének, Bullinger Henriknek a magyar reformáció ügyében kifejtett fontos szerepére és szeretettel köszönti hitvallóinkat.

Oratiuncula exceptoria.

Die XX.¹⁾ Maji Anno 1676, [cum] viginti et unus Pastores Hungarici, ex triremibus Neapolitanis ab Archithalassarcho Ruytero liberati, Tiguri in tribu Canonicorum excepti sunt

A.

Clarissimo atque Celeberrimo Viro Domino Johanni Henrico Heideggero sacro S[anctae] Theologiae Doct[ori] D[ottissimo].

Reverendissime Episcopo! Venerabiles Viri, Jesu Christi, Domini nostri, et Sospitatoris unici servi fidelissimi, athletae et Martýres gloriosi, Domini et in eodem Sancto Domino Patres, fratres et Sýmmýstae unius eiusdemque pretiosae fidei Con-

¹⁾ Régi naptár szerint.

fessore, et spei coelestique communione coniunctissimi unicueque suspiciendi.

Quibus vos titulis aliis, pietate et constantiâ vestrâ dignis compellem, exornemque vix reperio.

Faciem Vestram venerandam, ut Angelorum Domini intuemur salutamus, suspicimus, nec sine imis tamen cordis suspirio et lachrymis. Etenim liceat nobis cum uno illo ex senioribus Apocalÿpticis quaerere. Hi vestiti stolis albis *τίνας εἶσι, καὶ πόθεν ἦλθον* Quinam sunt et unde venerunt; divinum quasi oraculum nobis respondet: Hi sunt *οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως Μεγάλης* Hi sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, qui laverunt stolas suas, easque sanguine agni dealbarunt. A longo iam tempore proh dolor! aures nostrae nobis tinnierunt et tantum non perforatae sunt famâ dirae persecutionis Hungaricae, quâ vix alia gravior ecclesiam Dei perculit. Tot florentissimae ecclesiae privilegiis sacrae Caesareae Maiestatis irrefragabilibus munitae Antichristi praedae factae sunt: Tot animae pientissimae in eiusdem tyrannidem concesserunt: Percussis pastoribus tot oves Christi misere dissipatae errant, et vix luporum ructus effugiunt.

Vobis imprimis, veneranda et sacra capita, vobis inquam, qui tanquam vigiles Domini in irruptione stabatis, perduellionis calumniarum iniquissime pressis, saeva illa tempestas incubuit, vos cuncti causam coram iudice iniquissimo dicere subacti innocentes non aliam certe ob causam, quam quia exemplo Domini Ambrosii Mediolanensis episcopi, sicut ille Basilicas furioso Maxentio, ita vos quoque ecclesias Basilicas vestras, ob solius Dei gloriam immani illi Tigridi Colonischio tradere recusastis: innocentes adeo, et propriam causam, quae non vestra sed Christi erat, condemnati, in deterrimos carceres detrusi, per longa, aspera, molestissimaque itinera rapti, et Hispanicam servitutem redacti, profligatissimorum Mancipiorum exempla novissima sustinuistis: Horret certe animus noster cogitare nefandas miserias, saevitiam et *ἀπανθρωπία* hostium vestrorum, calamitates non simplices, sed concatenatas, sed multifarias et horribiles, quarum a vobis magno et infracto animo exantlatarum apud posteritatem fides multum laboravit. Caeleste igitur ut dixi, oraculum nobis acclamat: Hi sunt illi, qui ex magna tribulatione venerunt, et stolas suas in sanguine agni dealbârunt. Benedictus sit Dominus *בְּרִיךְ יְיָ אֱלֹהֵינוּ* (Psalm. LXVIII. 21. 23.) Deus ad salutes, cui sunt exitus mortis, quique sicut olim, ita etiam nunc dixit: Ex Basan (?) reducam meos: reducam *מִצִּלּוֹת הַיָּם* (Psalm. LXXVIII. 65.) ex profunditatibus maris: Benedictus, inquam, Jehova, qui occidit et vivificat: qui claves vitae et mortis habet, qui tanquam

Heros surrexit, iubilans prae vino. Qui heroem suum coelesti spiritu et robore indutum, alterum illum Belgii Periclem, seu malumus dicere Gedeonem archithalassarchum Ruyterum, iam vobis tergavertentem, ut, conclamata apud homines salute quo appareret vobis, Deum esse in discriminibus maximis expeditissimum liberatorem, ἐν ἀποκρίνα[ι]; ἐν μάχανον et auxilium vestrum esse a Jehova, qui fecit coelos et terram; terga, inquam, iam vobis vertentem reduxit, ut ex intoleranda servitute vos sospitaret, et alteros veluti Danieles ex fovea leonum, et Babylonica formace liberaret: ut Christo Salvatori vestro verbis »spon« [deatis?] eiusdem, apud Hieropsaltem gratias agatis: כִּי בָּהֲתַנּוּ אֲנִי צִרְפָּתָנִי כְּצִרְיָה וְכִסְיָה (Psalm. LXVI. 30.) Explorâsti nos ō Deus, conflasti nos sicut argentum, Fecisti ut homo (perditionis nempe) inequitaret capriti nostro.

Venimus in ignem et aquam et eduxisti nos ad satietatem ad refrigerium. Nec non . . . cedem. Cum Jehova Sionem restitueret in integrum, extitimus sicut somniantes. Tunc implebatur os nostrum risu, et lingua nostra iubilo: tunc dixerunt in gentibus: Magna fecit Jehova erga nos, magna fecit Jehova erga nos laeti exstitimus. Μακάριος ἀνὴρ Beatus vir ille qui persecutionem tolerat, postquam n[empe?] exploratus fuerit, accipiet coronam vitae, quam promisit Deus diligentibus ipsum.

Quamobrem Viri Dei, Callimici celebres, nos ut Angelos Dei excipimus, salutamus, suspicimus, et pectoris nostri labiis praesentes exosculamur. Vobis invictam in adversis constantiam, divinam et miraculo proximam redemptionem iniustissimorum vestrorum persecutorum confusionem, iter huc usque pro motum feliciter, adventum vestrum Magnificis et Amplissimis Proceribus nostris, civibus universis, nobisque exoptatissimam praesentiam Venerabilem, quae multorum nobis documentorum feracissima erat, laetabundi et gestientes toto pectore nostro gratulamur. Sicut antehac cum flentibus vobis flebamus, et miseriae vestrae communis nobis sensus fuit, ita nunc cum gaudentibus vobis gaudemus, et laetitiae vestrae communis nobis sensus est, ex quo ecclesia nostra Tigurina, quam inde a reformationis tempore prae multis aliis Deus ineffabili gratia persecutus est: haec non τιμωρὸς tum eiusdem reformatore et antecessor vestris quoque tum ecclesiis notissimus Bullingerus ὁ μακάριος simili fere malo flagrante persecutione Mariana exules anglos episcopos et theologos toto orbe celeberrimos excepit, et cum iisdem hospitalitatis tesseram, sincere et fideliter communicavit. Eadem fide et sinceritate vos הַגִּבּוֹרִים יְהוָה (Psalm. CXXVI. 12.) salvati, liberati et asserti Domini excipimus. Vobis totos nos consecramus: animos devotos, voluntates

propensas, studia et obsequia addicta, hospitia, mensam nostram, quousque commoda vestra ferrent, denique hospitalitatis nostrae officia universa offerimus, offerimus imprimis piarum precum συναγωνισμόν Deum ἃ διαλείπτως in vota ardentia vocaturi, ut misereatur Zionis vestrae, fracturas eius potenter et gratiose sarciat, ecclesias vestras desideratissimas vobis, et vos desideratissimos illis restituat πόρωσιν illam ignitam et tot fidelium probationem ad laetam tandem catastrophem perducatur: Hostibus vestris et Domini, nostri Jesu Christi, siquidem fuerint et θεράπεται et ἀνισθοί incurabiles et insanabiles, calicem indignationis suae et plenum cremate proiciet, cuius improbi illi tandem fýces exhauriant, inebriantur, cadant et vomant, neque a facie gladii resurgant: Quo et ipsi intelligant, Θεὸν οὐ μὴ κυριεῖσθαι (?) illusionem eiusmodi non pati, quia potius Deum et bonum Israeli, et eos qui vos tetigerunt, tetigisse pupillam oculi sui. Haec affectus erga vos nostri pia et candida est testificatio. Haec summa votorum nostrorum, quae exaudiat, qui sedet ad dextram Patris, et pro nobis contra (olvashatatlan), Satanum et Antichristum intercedit יְהוָה noster Jesus Christus, communis et pretiosae fidei nostrae Princeps et Consummator unicus. Amen!

A zürichi Staatsarchiv E II. 456. jelzésű kézirat 961. lapján levő eredetiről. Bern város könyvtárában megvan az egykorú Escher-féle gyűjteményben ezen beszéd német fordításban, a következő utóirattal: »Mit dieser Anred wurden den 20. May. Anno 1676 auf der Chorherrenstuben bewillkommet 21 ungarische Predikanten, welche von Herr Admiral Ruyter ab den Neapolitanischen Galeren erlediget worden.« *Tehát mai naptár szerint május 30-án fogadták és üdvözlötték őket.*

C.

Schaffhausen, 1676 jún. 6. Schalch János György schaffhauseni pap és dékán az ottani egyház és lelkészek nevében, a zürichi egyház lelkészei és tanárainak elismerésüket küldik a gályarab magyar lelkészek szíves fogadása és ellátásáért.

Venerandi admodum Clarissimi et Doctissimi Viri, Domini et in Christo Fratres plurimum observandi!

Benedicit Vobis, anima mea, Viri Fratres honorandi, quod hospitalitatis, qua nihil divinius, (Deuteronomium 10.) ad Dei naturam propius accedens, tam praestantem ideam ecclesiis exhibueritis. Refrigerationis hoc tempus Hungaricis gratulamur pastoribus. Nazaraeis purioribus olim nive, iam quisque eroum tanquam אִדֹּם מִצֵּל מִשִּׁיפָּה Laverunt tamen certe stolas suas et dealbarunt in sanguine agni etc. Sed quis misereatur

satis digne, ovicularum gregis eorum, percussis pastoribus misere dispersarum, et luporum vel tigridum potius cruentos rictus et saevitiem vix evadentium. Ah Deus intende in adiutorium — — secundum gloriosas divitias gratiae tuae corrobora palantes in interiori homine, ut radicati et fundati in charitate, confundant Satanae profunditates! In partem liberalitatis nos invitatis, optime. Incaluerunt etiam nobis viscera misericordiae, et ecclesiis nostris authores et suasores fuimus ut κατὰ δόναμιν καὶ ὑπὲρ δόναμιν αὐθαίρετοι necessitatibus Sanctorum communicarent, fructu spero, qui statum nostrum non dedecet. Caeterum ut consilio Henotico, tandem coronis imponatur, invitatis in consensum dilectissimis Genevensibus, cuius impetratio praecipuum operae pretium fuerit; iam pridem in votis habuimus. Literas Reverentiae Vestrae pie et prudenter conceptas ὁ μὲν μακάριον approbamus et pro labore Vestro in Domino gratias agimus. Exemplar prout petiistis remitto. In conventu nostro ecclesiastico fratribus perplacuisse nominibus Tetrapolitanorum etiam adscripta fuisse adiunctarum ὁμο φήρων ecclesiarum nomina. Nil superest, nisi ut Sanctis Vestris pro Domo Dei curis et laboribus benedictionem ex alto ardentibus votis adprecemur.

Valete et salvete in Christo venerandi Domini ac Fratres. Salutem etiam precamur omnigenam, et gratulamur toto pectore, piis et probatis Christi Athletis hospitibus Vestris Venerabilibus in Domino Fratribus, quibus δεξιαν cum omnibus officiis quae a nostra tenuitate proficisci poterunt, amice offerimus.

R[everendarum] D[ominationum] V[estrarum] Die 6. Junij 1676.

Observantissimi
Ecclesiae Schafhusiensis
Pastores et Administri eorumque
nomine Johannes Georgius Schalichius,
Antistes et Decanus

Kivül : »Reverendis admodum et Clarissimis Viris Ecclesiae Tigurinae, Antistiti, Pastoribus et Professoribus Dignissimis Dominis et in Christo Fratribus plurime observandis. Zürich.«

A zürichi Staatsarchiv E II. 456. jelzésű kézirat 965. lapján levő egykorú másolatról.

Közli: DR. THURY ETELE.

VEGYES KÖZLÉSEK.

Gyulaffy László végrendelete.

1578 ápril 23.

Én Gyulaffy László Ráthóti adom ezt mindeneknek tudására, a kiknek illik, mert hogy látom az időnek mivoltát ez világi dolgoknak elmulandóságát és én magamnak is gyakorta való betegséget, végezém ezt magamban, hogy én elrendelném életemben nyugodni dolgaimat. Azért e mai napon tések ilyen testamentumot. Mindeneknek előtte az én lelkemet, testemet és mindeneket az ur Istennek ajánlom. Annak utánna feleségemnek *Forgázhij Margit* aszonynak ezeket hagyom, a mely jószágot én szolgálatommal találtam Erdélyben, Belső Szolnok és Doboka vármegyében, Szilágyban, középső Zólnok vármegyében az mi az én részem volna abban a jószágban tudniillik a harmadrésze, azt nekie hagyom, az két része legyen az két fiamé *Istváné és Lászlóé*, és azt a jószágot feleségem, az megirt Forgázhij Margit aszony mind addig birhassa, mig az én nevemet viseli, ha hol penig az én nevemet hátrahagyván férhez megyen, az is a két fiamra Istvánra és Lászlóra szálljon, esmét hagyok nekie száz gira ezüstöt, mely száz gira ezüst kész mivbe vagyon. Voltam adós a feleségem fiának *Imreffy Jánosnak* az én mostoha fiamnak két ezer négyszáz forinttal, az minémü boraim, búzáim vadnak azoknak az árából elegítsék meg, az mi azonkívül meg marad osztozzanak avval igazán feleségem és az két fiam István és László. Az minémő ingó, bingó marha vagyon pedig, tudniillik ménes, juh, disznó és egyéb barom azzal is osztozzanak igazán az két fiam és feleségem. Hagyok ismét kész pénzt ezer magyar forintot, annak felette esmét az őstül maradt jószágomnak, az oda fel való jószágomnak harmadát, mely engemet illetve hagyom az *aszony embernek*, hogy ő birhassa mig az én nevemet viseli. Amit pedig ez előtt néki attam az éppen nálla maradjon. Gyulaffy Istvánnak az öregbik fiamnak hagyom minden jószágomnak, melyet jámbor szolgálatommal találtam, Belső Szólnok vármegyében *Batzkának* és *Mihályjalvának*, Doboka vármegyében *Zentpéternek* és *Fijzesnek*, Közép Szolnok vármegyében *Szilágy Cshijéhez* (így!) tartozó jószágomnak

harmad részét és minden őstől maradt jószágomnak harmadát neki hagyom, mely vagyon Zala vármegyében, Somogy vármegyében, Baranya vármegyében és *Beszperém* vármegyében. Hagyok kész pénzt négy ezer arany forintot, hagyok másfél száz forint érő *osziporát*. Az mi arany mívet pedig a menyegző korán attam feleségemnek azt is nálla hagyom, vissza ne vegyék, tudnillik arany lánczot, arany övet, arany gyűrűket, kézre való arany perczeket. Továbbá az *okleveleket* az öregbik fiam Gyulaffy István tarcsa, de az őstől maradt jószágomnak ok levelei vadnak Gyulaffy Andrásnál, Györgynél és Istvánál. Mert az elmúlt esztendőkből ujonnan kértük német császártul minden oda ki való jószágunkat és be is iktattuk magunkat belé, sőt mennél elébb is az én nevem vagyon mind a *nova donatióba* s mind a statutoriába. Azután pedig lőtt az iktatás *minek utánna énnekem a császár ő felsége megküldötte Békés Gáspár által az kegyelem levelet*. Hattam neki öreg mosdót ezüstöt, aranya(s)t, egy öreg medenczét hozzája, melyben vagyon negyven gira, tizenhét nehézék, azután nyolcz öreg tál, négy közép tál, ötven nyolcz gira, azt is neki hagyom, tizenkét tányér ugyan ahhoz való, tizenötgira és negyven öt nehézék. Attam egy arany *zkopját tál tokostól* (így!), hattam három öszve járó öreg kupát, melybe huszon három gira tizenkét nehézék. Hattam egy szerezsendió pohárt, két ezüst kannát, két *gyertya tartót*, két fedeles aranyos pohárt, két öszve járó kupát, melyekben vagyon huszon három gira tizen nyolcz nehézék. Hattam egy öreg *karykát* és két bokor *kupaz hűjot* (így!) melyben vagyon huszon négy gira és huszonkét nehezék. Hattam egy öreg nyakbavetőt, melybe vagyon huszonnegyed fél gira. Hagyok egy farmetringet, *züegyülöt* (így!), egy féket, két kengyel vasat ezüstöt szíjjastól, kinek ezüstös a szíjja, kiben vagyon huszon négy gira és harmincz három nehézék. Hattam egy nyeret, melybe vagyon husz gira, hattam egy ezüst vedret, melybe vagyon öt gira. Hattam két homlokelőt, tizenkét ezüst kalánt, öt villát, kibe vagyon négy gira és huszon nyolcz nehézék. Egy csontos *hanczhyárban* (így!) vagyon két gira, egy hegyes törmerő ezüstös öt gira, egy *zekercze* három girás, ezeket is neki hagyom. Hagyok egy ezüst szablyát négy gira benne, másikba vagyon két. Hagyok ezüstös szablya (így!) négy gira, egy pallost hagyok neki három girást, egy nyakbavetőt és só tartót, kiben vagyon hét gira és kilencz nehézék. Ezeket hagyom Gyulaffy Istvánnak az nagyobbik fiamnak. Az ménessel, juhal, disznóval és egyéb barommal egyaránt osztozzanak feleségemmel. Gyulaffy Lászlónak a kisebbik fiamnak hagyok az felyül megirt vármegyékben való jószágomnak Belső Szolnok, Doboka és Középső Szolnok vármegyékben harmadát, azonképpen a Gyulaffy István testamentomában mint megirtam az oda fel való vármegyékből is jószágomnak

harmadát néki hagyom, az levelek pedig hol legyenek onnét megértheti, mert ott megírtam. Ezeknek felette hagyok *négyszer* arany frtot, egy öreg arany lánczot, kibe kevés híjján két száz arany frt vagyon. Hagyok hat öreg ezüst tálat, kikben vagyon negyven egy gira és huszon egy nehézék. Esmét hagyok hat közép tálat és két kis tonnás (?) tálat, kikbe vagyon huszon hat gira és hat nehézék. Hagyok ehhez tizenkét ezüst tányért, melyekben vagyon tizenkettő fél gira, egy mosdót és egy medenczét hagyok, melybe vagyon tizenkét gira és tizenkét nehézék. Hagyok két öszve járó kupát, kikbe vagyon huszon öt gira és hat nehézék. Egy ezüst kannát, három fedeles poharat és egy kis kupát, melyekbe vagyon tiz gira és tizenkét nehézék. Hattam nyolcz virágos kupát, kikbe vagyon huszon öt gira és hat nehézék. Hattam ismét egy féket, két nyakbavetőt, egy *szügyülőt* (így!) *farmetringet*, *fekemlőt* (így!) egy kötő féket, kikben vagyon huszonöt gira. Hattam kilencz fél fel kupát (így!) fedeletlent, kilencz kupát fedelest, virágost, melyekben vagyon huszonkettő fél gira. Hattam *egy aranyos zkopját tál tokostul*¹⁾ ismét tizennégy ezüst kalánt, négy ezüst villát hattam, kikbe vagyon két gira és huszon kilencz nehézék. Egy merőn ezüstös szablya tiz girás azt is neki hagyom, egy *czhapás* (így!) hegyes tőr négy girás, azt is neki hagyom, egy veres bársony hüvelyü pallost, három girást, egy demeczki szablyát *janczhiár módra valót*, kibe vagyon öt gira, azt is neki hagyom. Hagyok egy ezüst *hanczhiárt* (így!) három girást, egy csontos *hanczhiárt* fél girást, esmét egy ezüstös zablyát két girást. Hagyok ismét egy fedeles kupát, *két janczhiár táltokot* (így!)²⁾ el tört edgyik, egy ezüst lánczot, fékre valót, egy kötőféket, egy öreg sarkantyut, egy sarkantyú szíjját, melybe vagyon tizennégy gira és harminczhat nehézék. Ezeket hagyom Gyulaffy Lászlónak, a kisebbik fiamnak. Hattam esmét három ezüst pohárt, fedelest, hattam két öszve járó ezüst pohárt aranyos fedelest. Hagyok esmét egy merő ezüstös szablyát, kin nyolcz gira vagyon, az hüvelyét az borítását ezüstműl kötötték, aranyos kötő vasak vadnak rajta és törkések vadnak benne, kinek a szíjja es mind ezüstös aranyos.

Továbbá az én leányomnak *Gyulaffy Erzsébetnek* az mit az előtt adtam azok mindenek nálla maradjanak és mostan is hagyok neki ezer magyar forintot, ezt pedig ez testamentumot töttem *Pazy Jób* uram előtt ugyan *Pokossy* (így!) előtt és az *czyehi* (így!) predikátor előtt *Zékel Boldisár* előtt, esperest előtt *Horhy András* előtt

¹⁾ Ezeket a szava'at a másoló nyilván nem tudta jól elolvasni; ké'séges, hogy az eredet szövegben val'séggal *kopja* van-e, mely szó elébe a másoló egy z betűhő hasonló vonást tett. Ebben az esetben *toll* (és nem *tál*) *tokról* lehet e s ő.

²⁾ Az eredeti szövegben bizonyára *jancsár toltok* állott.

horhi előtt, *Baxai Lőrincz* előtt, ki ugyan baxai, *Oroszy Lőrincz* előtt ki ugyan oroszi, *Romaczhay István* előtt és én előttem *János Deák* előtt, *Szent Benedi* (így !) előtt, *ki ezeket irtam az én kezemmel*, *Zékely János* előtt avagy más névvel *Henter János* előtt, nagyajtai előtt, *Lippai Máté* előtt, ugyan lippai fiu előtt.

Az kisebbik leányomnak *Gyulaffy Fruzsínának* hattam kész pénzt ezer magyar forintot és a nélkül azon felyül meg irt feleségem és gyermekeim tartozzanak minden tisztességes gondja viselésére és házasítására az ő rendje és értéke szerint. Ezeket pedig az felyül meg irt testamentumot senki fel ne bontsa, mert énnekem semmi ezekben az én atyámtól nem maradt, hanem mind jámbor szolgálatommal találtam és szabad voltam vele, kinek mit hattam. Költ Zentgyörgy nap estin 1578 esztendőben *Czhyehbe* (így !).

A Gyulaffy László által sajátkezűleg aláírott és szokott pecsétjével megerősített végrendelet t, melyet Gyulaffy a konvent küldöttjei előtt minden pontjában előszóval is megerősített, a kolosmono tori konvent hitele en átírván, bizo yította, hogy ugyanakkor a konvent emberei egy másik iratot is fölmutattak, melyben Gyulaffy László a maga végrend letét a következőképen bővített:

Az több testamentum tételimet ezekkel akarom megujjítani, hogy *Laczkónak*, a kisebbik fiamnak az mely pénzt hattam volt tudnillik az négy ezer arany forintot ezekben én immár elköltöttem többet ezer frtnál, ugyan azon aranyokon vettem volt *Lengyelországban* három arany lánczokat, esmét három aszonyember kezére való aranyat, egy kis arany bárányt, azokat hagyom az kisebbik fiamnak *Laczkónak*, esmét mostan csináltattam egy arany nyakba vetőt, azt is neki hagyom. Ha hol pedig ezeket annyit nem érnének, mennyit az *Gyulaffy Istváné*, pénzzel elégicsék meg a kisebbik fiamat *Laczkót* és egyenlően legyen a bátyyával.

Továbbá vagyok ados *Borananissza* (így !) *Farkasné* aszonyomnak *Forgátzhy Magdolna* aszonyinak egy néhány száz forinttal, bor árába, kit tud feleségem, azért megelégsék őket ezekről, a hol pedig a mi pénzt *zéllel* hattam, ha ezekből a felül meg irt adósságok ki nem teljesítettnek, maradott buzáimat, boraimat adják el pénzen és azokból teljesicsék ki az adósságot. Továbbá szolgálmat megelégsék minden szolgálatjokról. Vajda urunk ő nagysága is többel adós szolgálatomban két ezer forintommal azt is kérjék meg tölle. Továbbá az aszonyemberek az mely ezüstöt adtam, ha ki nem telnék, pénzt adjanak érette. *Az mely okleveleket Bátorv Istvántól kértem, kiről nagy fogadásom vagyon, először vegyék mását és azután adják meg neki.* Továbbá kérem azon feleségemet és mind a két fiamat, hogy a polgárokat tarcsák meg régi szabadságokban, mellekbe én is megtartottam, soha pedig *Espány* kézbe ne adják őket, hanem az szolgálknak fizessenek kezeiből. Továbbá ez most-

tani utamban a mennyi ezüst miv velem voltak, egyben járó kupa aranyos hat, ezüst *tálag* (így!) nyolcz, ezüst tányérok tizenkettő, egy mosdó medencze korsóstól, két pohár, kiből az uton ittunk, egy ezüstös sarkantyú, egy sőtartó ezüst, egy kanál, egy villa, otthon is vagyon egy ládámba ezüst miv. Kolozsvári Szabó Mihály és Kőmives Imre adósok énnekem disznó árába ötven egy forintal. János Deáktól mely lovat vöttem adják *Bánfy Tamásnak*. Egy lóra való arany nyakba vetőt hattam Vass Gergelynek, hogy csinálja meg, attam neki minden szerszámot, mind aranyat és minden egyéb szerszámot ahoz valót. Végezetre feleségemet, gyermekeimet hagyom az én kegyelmes uramnak *Báthory Kristóf*-nak erdélyi vajdának és *lengyel királynak* tutorsága alá, hogy mindenek ellen az én kegyelmes uraim lehessenek ótalmok, gondviselők az én árváimnak, sőt ezen könyörgök az én kegyelmes uramnak *lengyel királynak* ő felségének, mind pedig az én kegyelmes uramnak *Báthory Christófnak*, Erdélnek vajdájának, hogy ő felségek válasszanak az országban két fő embereket, kiknek zálogjok legyen itt az országban, mely választott főemberek legyenek tutorai az én kisebbik fiamnak *Laczkónak*, mely tutorok igazán megadhassák az ő nekie hagyott marhát és minden ezüst mivet, pénzet.

A kolozsmonostori konvent a végrendeletéről Gyulaffy László kérésére, az eljáró konventi tagok, mint törvényes bizonyságok hiteles vallomása alapján 1579. évben pecsétetes oklevel-t adott, és azt a jegyzőkönyvbe is beíratta, melyről I. Ferencz király levélkerestető parancsára 1816 május 16-án transsumptumot állított ki. Ennek Bod Pál és Prepelitzay Sámuel kir. táblai hites jegyzők által Pesten 1817. ápril 7-én hitelesített másolata az Országos Levéltárban az Eszterházy contra Wesselényi bevégezetlen táblai pör iratai között őriztetik.

Közli : Ks.

Gróf Eszterházy Pál 1678. évi végrendelete.

Már atyjának, galantai és fraknoi gróf *Eszterházy Miklós* nádornak hő vágya és állhatatos törekvése volt : tevékeny életében hősiesség fáradalmak árán együtt tartott családi javait ősi nemzetsége és neve fényének állandósítása végett vérei részére biztosítani. Ezért intézkedett akként 1641 augusztus 14-én *Semptén* kelt végrendeletében, hogy *idősebb* Laczkó fiának hagyja *Fraknót* és *Kismartont*. Bírassák azt ő és maradéki (in defectu autem seminis cum reciproca successione a többi öcscseivel a kikkel egy,) de fiúágra csak, ha leányi lennének kiházasítván azokat belőle illendő *dossal* ; ha pedig fimaradéki lennének s többen lennének egynél : az *öregebb*,

vagy az utánna való, ha ez *habilior*b lenne, gubernálja s vegye hasznát mind Fraknónak s mind Kismartonnak, de úgy, hogy a többinek proportionate a mennyien lesznek, harmada jövedelmét ossza kezökben s két részét *pro conservatione status sui et nominis familiae* maga vegye, s költse azt istenesen.

Az esetre pedig, ha saját fiai közül egyiknek sem maradna fiúága s meghalának maguk is, meghagyta, hogy öcscsének, Eszterházy Dánielnek *öregebb* fia szálljon be Fraknóba s bírja és gubernálja ő a felül megírt mód szerint, a mint Laczkó fia maradéki fognák bírni, »ha világi ember marad«. Csak ha Istennek úgy tetszenék, — úgymond — hogy fiúágon való maradéka mindenestül deficiálna, s öcscsének fiúága is, abban az esetben »ha kik az én ágyékomból származott leányi ágak lesznek, szálljon azokra minden névvel nevezendő jóm énnekem, úgy azért akkor is : mivelhogy im nekem Isten két leányt adott : Juliankát és Mariankát, *ha maradékjok megfelesednék is* Isten áldásából, a várak- és jószágoknak mivolta szerint kétfelé limitálják akkor kezökben maradandó jószágimat és *egyik ág* egyik részét, a *másik ág* a másikat bírja ; de semmi úton *megosztani* a várakat és az ahhoz tartozandó *jószágokat nem kell*, hanem ezek között is, a melyik *öregebb* lészen, a kétfelé osztott és limitált jószágnak egyik részét egyik bírja s a másik felét a másik, *cum reciproca successione*, mindenkor az *öregebbik* atyafi succedálván, a szerint, a mint felül is magam gyermekiről és fiúágamról írák.¹⁾

A nagynevű atyának ez intézkedése lebegett Eszterházy Pál előtt, midőn Zrínyi Miklós törökverő hadjáratába készülván, 1664 elején kelt végrendeletében, tehát mintegy negyedszázaddal előbb, hogysen a hitbizomány intézménye törvénykönyvünkbe utat talált, meghagyta, hogy ha *idősb* örökösének fiai lennének, az *öregebbik* bírja mind a két várat, húsz-húsz ezer forinttal kifizetvén öcsceit ; ha az is meghalna, annak megént *öregebbik* fia bírja a várakat, húszezer forinttal kifizetvén öcsceit, úgy, hogy mindenkor az *öregebbik* maradjon *pro statu et conservatione familiae* a két várban, de mindenkor *in prima linea*, mely deficiálván, a második lineából való *öregebbik* fiú succedáljon azon rend szerint, s az deficiálván megént a harmadik linea, és így consequenter a többi.

A mint már akkori rövid végrendeletével majoratust kívánt biztosítani nemzetsége részére : úgy utóbb ugyancsak ez a törekvés iratja meg vele 1678. évi január 1-én ünnepélyes alakban is kiállított alábbi végrendeletét.

*

¹⁾ Gróf Eszterházy Miklós nádor végrendeletét l. Merényi Lajos : Herczeg Eszterházy Pál nádor. (Budapest, 1895. —) 265—276. ll.

ATYÁNAK FIÚNAK SZENTLÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN
JÉZUS : MÁRIA : JÓZSEF :

Nyilván való az a rettenetes, s megmásolhatatlan sententia, hogy minden élő embernek meg kölletik egyszer halni, kihez képest úgy viselje ki ki magát, hogy ez elmulandó élet után a Fölséges s Mindenható Isten ítélő széki előtt minden cselekedetiről számot adhasson ; mely rettenetes számadásnak mivel sem napja, sem órája ki nem nyilatkoztatott, szükség, hogy míg az ember egészségben vagyon, addig gondolkodjék megmásolhatatlan végső órájáról, s utánna való jövődjéről, hogy készületlen akkor ne találtassék, a midőn ez árnyék világból kiszólttatik, s ne számláltassék a gonoszok közé.

Mihez képest akarván én is Uram a te legkisebb, s legméltatlabb szolgád s alkotmányod az én nyomorult s bűnnel terhelt lölkömnek jövődjéről gondoskodnom : kérlek téged, mint Uramat Istenemet, a kinél véghetetlen az irgalmasság, ne vess el színed elől, s a te szent Lelkedet ne vedd el én tőlem. Tudod Uram, hogy bűnben fogantattam s a gyarlóság vitt a bűnre ; ki miatt tudom, sőt megösmértem vétkeimet, tudom, hogy ellened vétettem s bünt tettem szent színed előtt. De ugyanis Uram, mit engedhetnél, ha a te szolgád nem vétett volna ; kihez képest irgalmasságodban bizik az én lelkem, várván kegyelmedet inkább, mint igasságodat, mert én Istenem vagy te, s a te irgalmasságod minden téteményid fölött ; nem kívánod a bűnösnek veszedelmét avagy halálát.

Jusson Uram eszedbe, hogy szent képednek hasonlatosságára teremtettem, sőt szent fiadnak szentséges halálával megváltattam az ördögnek rabságától ; ne légyen ennyi munkád Uram héában, nagyobb lévén a te irgalmasságod, mint a kit én nyomorult bűnös ember véthetnék : kihez képest mégis nagy alázatos szívvél kérlek mint irgalmas kegyelmes Uramat Istenemet, hogy az én bűnnel megterhelt lelkemet, ez emberi nemzethez megmutatott csudálatos szeretetedért, s fáradságos munkáidért, a mint hogy szentséges véred kiontásáért, a midőn az én utolsó óráim eljövend, méltóztassál lelkemet szent kezeidbe venni, az örökké való boldogságba juttatván ; a hol szünetlenül énekelhessem irgalmasságodnak hathatóságát, s dicsőíthessem szent nevedet.

Ennek utánna ó édes Anyám mennynek földnek dicsőséges császárnéja Boldogságos Szeplőtelen, és makula nélkül való Szüz Mária, Istennek Szent Annyja, kiben Ádám atyánk mocska nem találtatik : tellyes buzgósággal kérlek, hogy a mint eddig is, úgy ez után tellyes éltemben, de főképpen halálomkor, légy Szent Fiad előtt pártfogóm és szószólóm ; benned lévén Isten után legnagyobb reménysége bűnös lölkömnek ; s ha néked úgy tetszik, légyen a

szerint kimulásom, a mint Szent Szined előtt is szivből könyörgöttem s most is nagy alázatossággal esedezem : úgy mint Szent Fiaid nevéért való halálom, ezen testamentumomat is oltalmad alá ajálván.

Ti is ó mennyei Szent Seregek, főképpen pedig édes Patronusim s Pátronáim, hogy Isten szine előtt az én bűnös személyemért azaz lelkemért esedeztetek : alázatosan kérlek minnyájakat, erőt nyertek az üdvösséges kimulásra, hogy veletek együtt dicsérhessem az én Istenemet az örök boldogságban.

Protestálok pedig elsőben, hogy ha ágyban valamely betegség miatt, avagy mezőben fegyver miatt, vagy más alkalmatossággal venne az én Istenem ki ez világból, nem másban, hanem az igaz régi Romai Catolika, azaz Pápista religióban avagy hitben kívánok élni s meg is halni ; a mellyet most is igaz és egyedül üdvösséges hitnek tartok és vallok lenni : kérvén ujabbán tellyes szivemből az én Istenemet, hogy ezen hitben engedje kimulásomat (én nékem, ha lehet Szent Fia nevéért való véremnek kiontásával) feleségemnek pedig s gyermekimnek szép csendes nyugovással meglenni.

Jóllehet nem reméllem, hogy valamely gyermekim közül ezen megirt igaz hitet elhagyja, mindazonáltal, ha (kit Isten soha ne adjon) valamellyik közzülök úgy megrosszulna, hogy más idegen vallásra adná magát : tehát az én atyai átkom légyen azon, sőt *eo facto* minden javaimból kirekesztessék ; ezt pedig értem unokáimra is, s azok gyermekire is, s mindennémű haerésekre, úgy hogy valamég meg nem térnek *incapaxok* legyenek az én javaimhoz ; s légyen successor az, a ki megmaradott az igaz hitben.

Továbbá testemről egyéb dispositiót tenni nem kívánok, hanem ha itt Kismartonban, vagy közel való jószágomban találom kimulni ez árnyék világból, kérem és kényszeritem Istenre feleségemet vagy gyermekimet, avagy más atyámfiait, hogy estve tíz tizenkét szövétnekkal vitessenek a kismartoni Franciscanus Barátok kalastromába, a hol gyermekimben már heten fekszenek (ha azomban más temetőhelyt nem csináltatnék magamnak) ottan légyen a közönséges föl-támadásig rothadás alá vettetett testemnek nyugodalma. Mely Pater Franciscanusoknak adjanak ötszáz forintot, hogy testem fölött ezer misét mondassanak bűnös lelkemért.

Tovább is akarok lelkemről ilyen dispositiót tenni.

Elsőben is a *kismartoni, soproni, kaczelsdorfi, pozsonyi, boldogasszonyi, szombati, győri, szombathelyi, lékai, róji, laurettomi, bondorfi, szentannai* carmelita, *pápai, simegi, tali* barátoknak hagyok ötezer forintot aequaliter, mindaz által *Boldogasszonyra* valamivel több adassék ugymint kétszáz forinttal és így esik egy klastromra háromszáz forint, oly conditióval, hogy ezen ötezer forintért tizezer misét mondjanak lelkemért, mivel ötven pénzért szoktanak egy misét mondani : ez pedig, hogy mentől hamarább legyen Istennek

rettenetes ítélő székire kénszeritem feleségemet, gyermekimet avagy atyámfiait, vagy a kik kezében lennének javaim.

Item rendelek háromezerötvenhárom forintot, kinek interesse megyen háromszázhatvanhat forintra miséül azaz ötven pénzben tudván egy misét és így mondathatik háromszázhatvanhat mise pénzül nem tévén többet az interes száznyolczvanhárom forintnál; és így esztendőtt által minden nap in perpetuum mondassék egy mise érettem; ha pedig ünnepek interveniálnak applicáltassék érettem. Ezen pénzzel a *bécsi* belső Augustiniánusokat köll meg kínálni, hogy a halottak kápolnájában mondassanak a misék; kik ha nem acceptálnák, a *lékai* pátereknek adassék cum cadem conditione a capitális vagy interes.

Ezen legatumimat azért, ha a föllyül megirt helyekre késedelem nélkül ki nem adják successorim, légyen rajtok az Istennek büntető ostora haláloknak napjakor, s adjanak számot Istennek ítélő széki előtt a hová citálok is őket. Kérem azért ezt semmi ok miatt ne mulassák el.

Minek előtte több ingó bingó javaim s más jószágim felől disponáljak, kívánom, hogy szegény Istenben elnyugodott *Olaszkolosvári István* jámbor és hiv szolgám, ki eleimnek is szolgált, testamentoma bétöltessék; ki adott volt szegény *Eszterhás László* bátyám uramnak kilenczszáz forintot kölcsön interes nélkül; kinek testamentoma is meg vagyon, azon pénzt hagyta holmi szentegyházakra; de már hatodfél száz forintig megfizettem benne, a többi hátra van, ugymint a *Szombati* páter Jesuitáknak ötven forint, az ott való Franciscánusoknak is ötven forint, az apácza asszonyoknak is annyi, *moderdorfi* Lauretom kápolnájára hatvan forint, *item* a hegyen tul való *Lauretomra* is úgy jut eszembe ötven forint, s máshova is, a mint kitetszik testamentomából, kit ha valahogy magam véghez nem vinnék, kérem vigyék véghez feleségem vagy gyermekim bizonyos adósság lévén, s halála előtt maga is kért ezen adósság megfizetésére.

Ezen kívül vannak bizonyos fogadásim is; a többi között a *pápai* piacra való Boldogasszony státuájának föllálatása, mely már kész is, és csak föl köll csináltatni kire kérem successoromat vitesse véghez hová hamarább, mivel nagy dologban (mely Isten ingyen való kegyelméből véghez is ment) fogadtam az én Istenemnek.

Vagyon más fogadásom is, ugymint a *Förtön tul* való szentegyház épületi, ki azért már Istennek légyen hálá alkalmasint végben ment, kalastromot is akarok építeni a Franciscanus barátoknak, mely az is Istennek hálá épül; ha azért éltemben mind véghez nem mehetne, gyermekim vigyék véghez azon épületet, mert úgy látom Isten Ő Szent Fölsége nagy malasztokkal áldotta meg azt

a szent helyet, s naponként szaporodnak is a csudatételek, a mint-hogy öregbedik is a devótió, kiért dicsértessék Istennek szent neve.

A *czelli* kápolna, kit csináltattam jóllehet kész, de a minémü két lámpás ég a csudálatos kép fölött, azokra tartozom nyolczszáz forinttal, kinek érdekével örökösen kell a két lámpásnak égni, ezt is azért meg köll adni.

Fraknó várán föllyül is építettem egy kőkápolnát *Sz : Rozália* tisztességére, s már csak oltárok hijával vagyon, ezeket azért meg köll csináltatni, szép devótió lévén már ott is Isten áldásából.

Item itt a *kismartoni* vár előtt is csináltattam egy Boldogasszony státuáját oszlopával együtt azt is azért föl köll állítani, s szombat napokon két lámpás égjen rajta, s Boldogasszony napjain is, s a nagy sátoros ünnepeken ; kire egyébbaránt fundáció is leszen, ha Isten engedi, holott pedig előbb halnék meg, a kismartoni jószág-ból adminisztráltassék.

Vagyon ezeken kívül más fogadásom is, tudni illik a *rőjti* szentegyház épületi, s ottan valami kalastrom csináltatása a páter Franciscanusoknak ; azon leszek, ha Isten éltet, hogy azt is véghez vigyem, mert még akkor fogadtam, a mikor Isten *Lékát* kezembe adta ; de ha előbb lenne kimulásom, successorim építtessék meg a Boldogságos Szüz tisztességére ; a hová már egy státuát is adtam, reméllem is, hogy Isten Ő szent Fölsége sok malasztokat fog azon helyen adni, szaporodván a devótió ottan, mivel igen régi szent hely azon helység, s csudák is történnek gyakorta ottan.

Vagyok oly szándékban is, hogy a *kalastromi* szentegyház s major helyén a régi kalastromot megújittassam s adjam a Cisterciensis barátoknak, úgy azért, hogy a jószágnak renuntiáljanak, s ne praetendálják, mivel egyébbaránt is úgy gondolom jó lölkiismérettel birhatják gyermekim azon jószágot, a mint a levelekből is kitetszik ; ennek is végben köll menni.

Item a *köpcsenyi* mezőn is vagyon egy torony, melybül már kápolnát csináltattam ; kihez egy kisdedszerű szentegyházat is akarok csináltatnom ; ha azért magam el nem végezném, gyermekim vigyék véghez Szent József tisztességére ; elhittem ott is fogja Isten szent malasztját adni.

Ezekon kívül minden váraimban jobbára vagyon kívül a falakon a Boldogságos Szüz képi két öveg lámpással, úgy a *bécsi* és *pozsonyi* házaknál is, a holott égnék a lámpások minden nagy sátoros ünnepeken s Boldogasszony napjain, s minden szombat napokon ; koldusoknak is jár valami alamizsnájok azon szombat napokon, mise is szolgáltatik a várakban érettem s familiámért, kikre mindenütt fundációt tettem ; kit hogy gyermekim is continuáljanak Istenre kényszeritem ; mert ők is úgy veszik Isten áldását, hogyha Szent anyjának dicséretit terjeszteni fogják tehetségek szerént.

Vannak más fogadásim is, kik mindazonáltal conditionate vannak, s ha Isten azokat az intentiókat véghez adja vinnem, azon leszek, hogy be is töltssem.

E mellett vagyok oly szándékban, hogy (ha Isten békességes üdőt ád országunkban s megmaradást) a *szombati* páter Jesuiták ő kegyelmők szentegyházának oldalán, az iskolák felől, egy temetőhelyet avagy mausoleumot csináltassak az egyik kápolnából, mely immediate a Chorus mellett s ajtó ellenében vagyon; azt pedig így kívánom, hogy azon kápolnának falát éppen kirontsák, az iskolák areája felé vigyék a falakat, úgy hogy a kápolna kétannyi hosszú legyen, a mint most vagyon, stukatorával megcsinálva; grádicsokon köllessék a szentegyházbul fölmenni, s legyen mint egy Capella mortuorum; kinek az allya éppen üres legyen stukaturás bolttal megékesítve, úgy hogy az alsó bolt is igen szép világos legyen öreg ablakokkal fölékesített, s abban egy misemondó oltár csináltassék a minthogy a fölső kápolnában is: ezen alsó boltnak közepette egy kerekded öreg ablak legyen sűrű rostélyos, hogy a fölső kápolnából minden ember alá láthasson az alsó kápolnába; *item* ajtót is köll csinálni a fölső kápolnában, melybül grádicson mehessenek alá, kire követ köll tenni, s ha lehet vörös márványkő legyen rajta; mivel azért szegény édes atyám uram építette a szentegyházat, criptát csináltatván magának is, a mely cripta fölötté nedves és vízenyős, gondoltam alkalmasobbnak lenni magam s familiám temetőhelyét is ott csináltatni, a hol szárazabb leszen a temetőhely ugyan azon szentegyháznál. Ennek pedig okai a mért kívánom így lenni azon mausoleumot: elsőben, hogy látván minden ember a koporsókat a fölső kápolnábul azon megirt ablakokon, köröszvény áétatosságtul viseltetvén talám még is egy requiemet mond az ottan fekvő köröszvény halottakért; más az, hogy azon fölső s alsó kápolnákra bizonyos indulgentiákat is akarok szerezni, hogy a miséken a purgatóriumbéli lelkek szabadulhassanak; harmadik, hogy minden szombaton mise mondassék az alsó kápolnában az ottan fekvő halottakért, kire fundációt is teszek, ugymint ötszáz forintot capitálist, kinek interesséből a mise megszolgáltathatik, s gyertyára is marad ugyan abból, a mise pedig akkor szolgáltassék, a mikor a deákok miséje vagyon, hogy annyival több áétatosság legyen. Ezen állapotra azon leszek, hogy apparamentumokat is szerezzek. Negyedik oka: hogy halottak congregációját is akarok ottan erigeltatnom, hogy a *bécsi* Augustiniánusok congregációjával uniáltassék, s minden privilégiumok ott is úgy meg legyenek, valamint *Bécsben*, s elhittem azon congregáció is legalább minden hónapon mondat misét pro defunctis eiusdem congregationis, s én is adok száz forintot, hogy minden hónapban mondassék egy mise a fölső kápolnában pro defunctis in genere, és így nevelkedni fog mind a devotió, mind

penig a purgatoriumbéli lelkeknek segítsége ; ezt azért, ha én véghez nem vihetném, gyermekim vigyék végben, vagy a tutor atyafiak.

A mi a testeket illeti, arról így gondolkodom, hogy mivel szegény Istenben elnyugodott Uram Atyám csináltatta a criptát, a ki mostan vagyon pro se et familiá, maradjon az a familiának mindazonáltal a szegény Uram Atyám s asszonyom anyám, *Dersfi Orsolya, Esterhás István*, s *László* bátyám uramék, s *Esterhás Istvánné* néném asszony testeit ezen én tőlem csinálendő mausoléumba köll transferálni, ugy a magam rothatandó testemet is, s feleségemet, gyermekimet s egy szóval az én ágamat ; mivel ugy tudom *Esterhás Ferencz* öcsém uram Pápán csináltat magának temetőhelyt, a czime-reket penig s zászlókat ugyan föl tehetik a többi közé, mert hiszen ugyanazon szentegyházban fekszenek ezek is. Az öreg oltár alatt való criptában temetkezhetnek a több *Esterhásiak*, mivel mindnyájunkért csináltatott azon cripta szegény Atyám Uramtól.

Azon vagyok, hogy ezen halottak kápolnájában is ott tartassék a Venerabile, s ahhoz egy égő lámpásról is tészek fundátiót, hogy a devotió annyival inkább augeáltassék, mert elhittem némelyek talán ott is kíváncznak meg comunicálni.

Ingó bingó javaimat (mivel szegény Uram Atyámtól, sőt *Lánzsérből* is mindenestől tizenöt vagy huszezer forint érőnél több én reám nem maradt) mind magam pénzemen vettem sok más jószágokkal együtt, kik *aquisitumim* lévén, azokról szabadon is disponálhatok, annyival is inkább, hogy feleségem is a maga részit, melyben coaquisitrixnak mondathatnék lenni, *per totum* nékem cédálta confirmálván ezen testamentomomat is maga subscriptiója alatt.

Hogy penig mindeneknél tudva légyen, micsoda az, a mely nékem *aquisitumom*, ezen következő írásom által megmagyarázom.

Elsőben : kötötte én nékem az én feleségem *Lánzsér* várát hozzátartozandó jószágokkal együtt százezer forintban, mivel én is annyit moringlottam néki, sőt a jószág kiváltásában is sokat költöttem, s az épületekben is, kiről kötéslevele vagyon az atyámfiának, mely mester előtt költ fassionaliter.

Másodszor kötötte minden ingó bingó javait, melynek mindazáltal nagyobb részét egyenlő akarattal Isten tisztességére is adtuk, s el is költ egy része ugy, hogy abból majd igen kevés maradt.

Harmadszor : vettem és aquiráltam a *lékai, kalastromi, köröszteri, csobánczi, véglesi, lévai, szádvári, tatai, feketevári* jószágokat s várakat eltova hatszorta való százezer forinton.

Negyedszer az *árvai, létavai, éleskői*, jószágokat is pénzemen váltottam ki, rész szerént is sok költséggel jutván hozzájuk.

Ötödször vettem és aquiráltam a *fejéregyházi curiát*, malmot, jobbágysokat is huszonnégyezer forinton örökben.

Hatodszor a *simontornyai, kaposi, ozorai, koppányi, tamási* jószá-

gokhoz pénzemmel jutottam, másoknál lévén zálogban azon jószágok, úgy a *köpcsenyi*hez is.

Hetedszer vettem a *nagymartoni* szabad curiát örökben 8000 forinton.

Nyolczadszor vettem meg az austriai statusoknak jószágimban lévő nagy és igen súlyos praetensióit, mellyek miatt *Fraknó* s *Kismarton* annyira periclitáltatott, hogy kicsiny héa volt, hogy minnyájunktól el nem vesztek; eleit akarván azért vennem ily nagy veszedelemnek, alkudtam meg tizenkétezer forintban kit ugyan meg is fizettem.

Kilenczedszer vettem meg *Rapach* uramtól *pordányi* jobbágyit ötszáz forinton örökbe.

Tizedszer váltottam ki *bécsi* házamat, kit elfoglaltak volt már tőlünk eleim adósságiért hatezer forinton.

Item azon *bécsi* háznak felét, a mely *Listius* familiáé volt, vettem meg örökben tizenkétezer forintban.

Item a mellette való házat vettem meg *Unferczagt* uramtól nyolczezer forinton örökben. A *Förtői malmot* is hatezer forinton.

Item vettem *Kismartonhoz* közel egy malmot kétezeröttszáz forinton, kire való költség is sokra megyen.

Item vettem meg a *tábori* kastélyt *Draskovich Miklós* uramtól ötezer forinton, a kethelyi jobbágyokkal együtt.

Item a *gálosházi* kastélyt s *Fülest* vettem huszezer forinton, kit azért zálogban vettem mostan, mindazonáltal az örök már enyém. A *hegyesdi* jószágot is pénzen vettem.

Utoljára ingó bingó javaim, arany s ezüst mivem, s több mobiliáim, kit magam vettem, könnyen rá mennek kétszázezer forintra.

És így ha minden aqisutumomat öszve számlálom, a jószágok száma ez: ugymint *Léka*, *Kalastrom*, *Körösztur*, *Köpcseny*, *Csobáncz*, *Végles*, *Léva*, *Szádvára*, *Tata*, *Feketevár*, avagy *Szwarzenpach*, *Hegyesd*, *Ozora*, *Tamási*, *Koppány*, *Kabold*, *Simontornya*, *Kapos*, *árvai* portió, *letavai* portió, *éleskői* portió, *tábori* kastély. Ehhez járulnak a többi jószágok között levő curiák, s jobbágyok; *item* ingó javaim; e mellett az atyámfia moringlása; kiken kívül már eleimtől maradott adósságot többet fizettem ki kétszázezer forint érőnél; kihez képest computálván mindezen föllyül megirt dolgokat, az én aqisutumom sokkal is föllyebb megyen két milliónál; mellyel ha successorim jól élnek Istent félvén, bősülettél élhetnek azon Isten Ő Szent Fölsége kegyelméből, a ki nélkül az egész világot birni is éppen bolondság.

Ezen föllyül megirt dolgokról azért minekelötte rendelt tegyek, szükség egy kis declarációt tennem.

Először is azért tudni köll gyermekimnek micsoda jobb a familiák conservációjára. S noha én egyik gyermekemet sem szeretem job-

ban a másiknál, mindenik édes gyermekem lévén, mindazonáltal a közönséges conservációt jó okoskodással a privata commoditásnál föllyebb köll böcsülleni ; így azért ha ezen föllyül megirt jók meg nem osztatnak, ezen familia is mindenkor hatalmas leszen s mind Istenének, Urának, Hazájának hasznosabban szolgálhat, s nevedezni is fog, mert *concordia res parvae crescunt, discordia maximae dilabuntur* : ellenben penig, ha meg kezdenek oszolni, úgy járnak gyermekim a mint már sok familiák (kik hatalmasok voltak Magyarországbán) jártanak, mellyek mostanság annyira el aprósodtanak, hogy régenten eleik nagy urak lévén, gyermekek csaknem koldusságra jutottak, a mint szemeinkkel is látjuk. Kinek oka nem egyéb, hanem a jószágok divisiója, mert ugyanis igazán mondatik az a példabeszéd, hogy *divide et vices*, a divisióból nem származván egyéb a gyűlölséges pöröknél, veszekedéseknél, s végre nyomoruságnál ; *unita enim valent*, a mely által minden dolog erősebb.

Ezek így lévén, például adom gyermekimnek az egész köröszténységet, ugymint *Spanyor, Német, Olasz, Franczia, Anglus, Dánus, Svecus, Lengyel* s más nemzetségeket, a hol mint egy tükörben tekintsenek belé, miként conserváltatnak a nagy familiák ; sőt monarchiák is ; meglátják, hogy ott a jószágok megosztásának hire sincsen, mert avval nagy veszedelem követné még a királyokat is, nem hogy familiákat ; *e contra* nézzék meg Magyarországbán micsoda nagy familiák romlottak meg azért, hogy az érték megoszlott, ki most is úgy mint régenten együtt ha volna, kétség nélkül azon familiák floeálnának most is, mint azelőtt ; de azon érték s sok jószágok eloszlásával a familiák is leszállottak, s majd semmivé lettek, úgy hogy tudok én Magyarországbán oly várakat, kiket talán husz örökös possessor is bir, csak alig ehetvén némelyik még a kenyérben is, melynek nem egyéb az oka, hanem a divisió ; mert ha azon jószágokat s várakat egy ember birná, elég hatalmas volna, segíthetné is a vagyonból atyafiait, de ha mindenik szegény, nem látom, miként segíthesse egyik szegény a másikat, egyiknek sem lévén értéke.

Méltó tehát minden okos embernek gondolkodni a maga házának conservációjáról ; hogy valami alkalmatlan s esztelen gondolatok miatt ruinája ne következék.

Ez penig úgy lehet meg, hogyha a substantia, azaz minden néven nevezendő érték egy massában s egy corpusban marad : kihez képest én is akarván familiámnak conservációját minden tehetséggel manuteneálnom, akár mi néven nevezendő keresményemről tészek ilyen rendelést, a mint alább következik.

Elsőben is hagyom minden ingó és ingatlan javaimat, jószágimat, kiket magam kerestem az atyámfiával együtt *Jankó* fiamnak úgy hogy azokat ő birja holtiglan, holta után penig öregbik fia, ha leszen, *et sic consequenter* ; úgy hogy *maioresco* legyen ezen föllyül

megirt érték, de fiúágra csak, *cum successione reliquorum filiorum in casu defectus unius rami, semper permanente maiori- tate linearum*; cum hac expressa declaratione: hogyha Jankónak több fiai lennének, csak csupán az öregbik succedáljon, esztendő- ként két-két ezer forintot adván pro intertenimento öcscseinek; az meghalván annak öregbik fia succedáljon, adván az is két-két ezer forintot atyafiainak annuatim, hogy el élhessenek, a maior penig mindenkor birja az egész substantiát. Holott Jankó öregbik fiának lineája deficiálna, a második lineára szálljon azon jószág, *cum simili omnino modalitate*; kinek defectusával a harmadik succedáljon *eodem omnino modo, et sic consequenter*; úgy hogy mindenkor csak az öregbik ágból lévő öregbik atyafi légyen *omnium praetactorum bonorum pos- sessor*.

Holott penig leányi lennének s ném fiai, tehát az utánna való gyermekemnek, ugymint *Mihóknak* ága succedáljon, de csak *in sexu masculino*, mindenik ágon lévő leányoknak úgy mint a fiakról írá- m föllyebb, két-két ezer forintot adván annuatim eledelekre.

Item ha a regnans urnak öcscsei vagy hugai, vagy leányi férj- hez mennének avagy megházasodnának, vagy pappá vagy apáczává lennének, öt-öt ezer forintot adjon nekik *semel pro semper*, lakodal- mát is böcsületesen megtartván, de annak utánna cessáljon a két-ezer forint annualis pensió; s lássa, hogy jó helyekre házasodjanak, a mint hogy hire s akaratja nélkül ne is cselekedjék azt, hanem ha igen jó szerencse találná őket, *et res non pateretur moram*, avagy hogy talán *ex aliqua privata passione* nem akarná a regnans atyafi másik atyafiának promotióját, s jó szerencsáját, ki azért nagy istentelenség lenne. A maiorasko penig ez alább megirt conditiók szerént legyen.

Elsőben soha semmi lett okon s módon az én successorim ezen minden néven nevezendő javaimat se zálogban, se örökben el ne adhassák senkinek is, s légyen *fidei commissum*, úgy, hogy a ki pénzt ad reája, *eo facto* elveszesse pénzt, kiről e levelemmel tudományt tések; successorim is peniglen, ha ez ellen cselekednék, *eo facto* el veszesse a maioritást s succedáljon az utánna való fiu, s annak ága; úgy, hogyha a regnans atyafi vét, tehát ne csak maga, hanem magzati is elveszessék a maioritást mindaddig a mig az *immediate succedens* fiúág fönmarad, kinek defectusával a többi ágak előtt succedáljon; oly formán, hogy a primogenitusnak ága elvesztvén a maioritást, a secundoginitus ága obtinéálja a guberniumot, kinek defectusával szálljon a guberniumba a primogenitus ága, s annak defectusával ordine a többi; ezeket az ágakat csak éppen fiúágra értvén mindenütt, *et quidem iuxta ramorum senium*.

Jóllehet a mairatus talán a *Miklós* fiamat illetné, s az után *Laczkót*, üdösebbek lévén ezek Jankónál; de mivel *Jankó* világi, ezek penig clericusok s papságra menendők, nem kívánhatják a

maioritást, nem lévén semmi maradékjog; sőt vagyok oly reménységben, hogy még Isten által éltemben oly promotiót szerezhettek nekik, kit ha megád Isten érnem, nem leszen szükség nekik kisebb idejű atyjokfiát s öcscsét háborgatni; sőt általok gondolom a maioratus substantiája is gyarapodni s magasztalódni fog: a mint hogy Miklóska sokkal is idősebb lévén Jankónál, kívánom, hogyha holtom történnék addig, a mig Jankó fölnevelkednék, feleségemmel együtt ő birja az egész jószágokat, s légyen azon, hogy minden adósságoktól kimentse jószágaimat a tutor atyafiakkal együtt, úgy hogy fölnevelkedvén Jankó, s öreg atyjai tanácsából megházasodván, jó állapottal apprehendálhassa a jószágokat; úgy mindazonáltal, hogy a föllyül megirt onusra jól reá vigyázzon, mind ő mind maradéki; netalántán rossz magaviselése miatt a maioritást elveszesse.

Másodszor ezen maioritás ne illesen egyházi személyeket, hanem csak csupán világiakat, nem lehetvén az egyházi rendeknek semmi reménységek a successorokhoz.

Harmadszor a maioritás ollyant illessen a ki *habilis ad gubernandum*; azaz elméjében meg nem bontakozott; ki ha Isten látogatásából valamelyik gyermekemen megtörténnék, az immediate utánna való álljon a guberniumba; úgy mindazáltal, hogy holtá törtévnén a megkábult elméjünek gyermeki apjok halála után succedáljanak a föllyebb megirt mód szerént: hogyha az öregbik fiu megkábulna elméjében incapax lévén ad gubernandum, maga ne gubernáljon ugyan, mindazáltal gyermeke succedáljon, azzal ne veszesse el a maioritást, hogy apja nem gubernálhat *ob defectum rationis*.

Negyedszer a maioritás fiuágra értessék csak, s nem leányágra mindaddig, a meddig fön leszen a fiuág: *quo deficiente* a leányág *per omnia* úgy succedáljon valamint a fiuág, s ott is observáltassék a maioritás bizonyos jószágimon kívül, kiről alább tesztek emlékezetet.

Ötödször: ha az én fiuágam deficiálna, *Lékában, Kalastromban, Körösztureott, Feketevárban, Csobánczban* succedáljon *Esterhás Ferencz* uram öcsém ő kegyelme, s az ő kegyelme fiuága cum illa modalitate maioratus, kik is ha deficiálnának *Esterhási János* uram gyermeki succedáljanak, azután *Esterhás Zsigmond* uramé, s azután *Mihály* uram gyermeki, de mind csak fiuágra cum *observatione maioritatis, et poena superius declarata*; deficiálván pedig szegény *Esterhás Dániel* uram bátyám ága, szálljanak szegény *Esterhás Pál* urambátyám fiuágára cum *praedecclarato modo unius rami, in alterum*; kik is ha mind deficiálnának *in sexu masculino* az én tőlem származott leányág succedáljon *semper cum maioritate iam saepius proposita*, s azok defectusával a többi Esterhásiak.

Hatodszor: a *fraknai* tárház, s levelek, azaz archivium, ugyan ottan maradjanak, a *kismartoni* galeria is, s biblioteca maradjon

ugyan *Kismartonban*, ki mindenik sok pénzembe tölt, s légyen az is mint *fidei commissum*, semmi ne abalienáltasék azokból; s az öregbik viselje gondját, valamint a jószágoknak, *et cum iisdem conditionibus*; hanem ha azt az ingó marhát valami igen hasznos jószágnak vásárlására forditaná s nyereséggel adhatná el; kit azért én nem hihetek, mivel mostanság nem igen kapnak az olyan raritásokon.

Hetedszer: minden várakban lévő mobiliák maradjanak helyben; a képek, kárpitok, ágyak, székek, asztalok, s holmi más házakba való eszközök.

Nyolczadszor: a regnans atyafi váraitat conserválja *sub prae-missa poena amissionis maioratus*, s ne hagyja elpusztulni ex negligentia; ha pedig kitől Isten oltalmazzon, tűz, ellenség, vagy más véletlen alkalmatlanságtul ruinája történnék valamelyiknek, azon légyen, hogy reperálja, *tam propter commodum suum quam propter conservationem et honorem familiae suae*.

Kilenczedszer és utolszor: semmit nem lévén szabad elidegeníteni, successorim a kik a jószágot consequenter fogják birni, a jövedelemből tizenötezer forintot minden esztendőben fére tegyenek, s azt semmi uttal el ne költség haszontalanságra, hanem vagy interestre adják, vagy jóhasznos jószágot vegyenek rajta, s maradjon a többi jószágokkal egy állapotban, úgy hogy a familia hatalma esztendőnként gyarapodjék, s nevelkedjék, így a jövedelem is szaporodni fog, s a familia méltósága is megmarad: holott többet tenne fére az, a ki a jószágokat fogja birni, annyival jobb lészen; kit a többihez tévén, jobban gyarapodik a familia, s *cum iisdem conditionibus* maradhat; de a tizenöt ezer forint fére tétele absolute meg légyen, hogy *tempore extremae necessitatis* ne köllessék a jószágokat vesztegetni, hanem ha külömben nem lehet, abból a féretett pénzből legyen a költség.

Igy alkalmasint megmagyaráztatván a maioritásnak mivolta, hogyha fiaim ezen testamentumon szerént fognak élni, s Istent igazán félik, szent áldása által reméllem, hogy az Esterhás familia mindenkor méltóságos, s hatalmas, és előkelő lészen Magyarországbán; Isten dicséretére szép fundációkat tehet a jövedelemből, hazájának is jobban s alkalmatosabban szolgálhat, s familiáját is fölemelheti; de ha egyszer a divisióra fakad, mint az árvíz eloszlik, s elapad, és végtére semmivé lészen, másoktól is contemnáltatni fog nem segithetvén magát ellenségei vagy irigyei ellen, kik nélkül nem fognak szükölködni.

Az én atyai tanácsom azért ez, hogy valamennyi jókban és most Isten áldásából vagyok, mind azon jókat egy személy birja, de inalienabiliter, a többi annak jövedelméből tartsa addig, a mig Isten vagy világi, vagy egyházi tiszték s hivatalok által előmenetelt parancsol azoknak, kik ha méltóságokra emelkednek, a

magok familiáját gyarapíthatják, sőt még az öregbik atyafi is általok maradhat meg a megírt maioratusban, s segítségük által oltalmaztathatik meg az egész familiának bőcsülete.

Erről példáink is vannak alkalmassak Magyarországon: *Forgács* cardinál, *Erdődi* cardinál, *Draskovich* cardinál, *Szécsi* cardinál, *Oláh* érsek, s más nagy rendű egyházi személyek által nagy kövérséget bírnak most is az atyafi familiák, s sőt sokan azok által menvén elő, igen nagy s méltóságos urakká s familiákká lettenek; így ebbe jól belé tekintvén gyermekim is hasonlót követhetnek Isten ő szent Főlsége kegyelmességéből.

Igy azért legjobban s alkalmasabban subsistálhatnak gyermekim; s ha eszök vagyon, magok is penetrálván a maioritásnak hasznos voltát, és hogy a közönséges jó előbbi a particulárisnál, az a familia permansiója: elhittem minnyájan ezt fogják követni.

Hogy azért mégis világosabban declaráljam a maioritásnak igen hasznos voltát, ezek az én jószágim, kiket mostan bírok: *Kismarton*, *Lánzsér*, *Lakompak*, *Léka*, *Kalastrom*, *Körösztur*, *Köpcsény*, *Feketevár*, *Hegyesd*, *Csobáncz*, *Ozora*, *Tamási*, *Koppány*, *Kapos*, *Simontornya*; *véglesi*, *lévai*, *tatai*, *szádvári*, *árvai*, *letavai*, *éleskői* portiók. *Bécsi pozsonyi* házakat *Fraknóhoz* applicáltam, *soproni* házakat *Lánzsérhez*. *Item*: *lendvai*, *lentai*, *belatinczi* portiók. Ezeken kívül vannak jószágim zálogban ugymint: *Riczó*, *Bicse*, *Strécsénnek* fele; *Beczkónak* egy része. *Bujáki* portió. *Csicsvai* portió. *Varannai* portió. *Teplícének* fele. *Árvában* s *Letavában* is egy portió. A *tábori* kastélyt mivel *Lékához* aplicáltam, a *gálosházi* pedig zálogban van, azokat pedig *Köröszturhoz* applicáltam, nem tészem most föl. *Item* zálogos faluin is vannak, a szerént bizonyos capitális summákra interest is köll adnom, kikből azért ha lehet kifejtőzőm Isten segítségével. Ezeken föllyül a *fraknai* tárház könnyen reá mégyen kétszerte való százezer forintra. Kiket mind öszve számlálván az adóságon kívül reá mégyen Isten áldásából mostani értékem három millióra. E mellett ő főlsége is adós *Regécz* árával, ki az is már folylyebb megyen egy milliónál, s alkalmas karba is hoztam azon praetensiót. *Item* jussom vagyon Horvátországban *Frangepán* uramiék három jószágához *Zluny Anna* után, kiről levelek is extálnak. Hasonlóképpen a *Losonczi* jószághoz, ki azért köz *Erdődi* uramiékkal, egy kereset lévén, majd négy várbéli portió; kiknek levelei ugyan *Erdődi* uraméknál vagyon. Vagyon ezen kívül igen szép jussom a *berencsi* jószághoz is szegény anyám után, ugy a *szobotistyai* kastélyhoz is; *Item* *Ecsedhez*, s *Dévény* várához is, a ki Pozsonynál vagyon, a *Báthori* familia után, hasonlóképpen *Szaláncz*, s *Cserép* váraiban lévő bizonyos portiókhoz is. Successiom pedig *in casu defectus seminis consanguinearum familiarum* majd huszonöt kövérségekben vagyon. *Lendván*, *Lentin*, *Belatinczon* is bírok.

Mindezek így lévén, ha már az öregbik atyafi, ugymint maiorasco bár csak azt bírja, a kit Isten áldásából én bírok most, s *in uno corpore* marad az érték; annyival inkább ha kifizeti az adósságokat, s a zálogokat kiváltja; bizonyára egy alkalmas fejedelemmel is föltehet, s a familia méltósága fönmarad; el is tarthatja többi atyafiait könnyen ily sok jószáginak jövedelméből; úgy hogy mindenkor böcsületesen viselheti az Esterhás nevet, s promoteálhatja is többi öcsceit s atyafiait, a mint hogy azon is köll igyekezni: Mert ha valami hasznos állapotra promoteálja, tehát két hasznót téssen magának is; egyik az, hogy annak segítsége által mehet maga is elő dolgaiban hatalmas atyafia lévén a ki őtet is segíthesse; másik az, hogy az annuális pensió is cessál a föllyül megírt mód szerént, nem szorulván arra már bizonyos nagyobb állapotban lévén; és így mindenkor igyekezni fog az öreg atyafi, hogy valami bizonyos állapotra promoteálhassa öcsceit, s hasonlóképpen hugait, s többi atyafiait; kik is ha valami hasznos állapotra emeltetnek, elhittem ki-ki a maga ágán acquisitíójából majorátust fog csinálni, hogy annyival inkább gyarapodjék a familia, s légyen hatalmasabb, kiből a többit tartassák el *cum honore*. Ilyen formán reméllem, hogy Isten áldásából öregbedni fog az Esterhás familia; a mint hogy adná Isten más méltóságos familiák is ezt követnék Magyarországon, nem fogyatkoznék meg az ország is méltóságos nagy urakból, kik oszlopi lennének ezen szegény megnyomorodott hazánknak, kikre valóban volna is szüksége főképpen a mostani állapotokra nézve az országnak.

Hogy azért ilyen dispositiót tettem a maioritásról, kinél dicséretebb dolog nincsen a familiák conservációjára, első oka az, hogy az isteni tisztelet jobban lehet a hatalmas urak sok szép fundációi s alamizsnái által s jobban is mehet elő az igaz catholica religió ha a hatalmas urak zelosus catholikusok lesznek; nem szenvedvén jószágokban semminemű eretnekséget, s az igaz hitnek mintegy oltalmazói lesznek. Másodszor a közönséges igasság is jobban fog folyni, ha az ilyen méltóságos urak, kikre nagy tekintet szokott lenni, az igasságot hagyják mindenütt folytatni, s azt mindenek ellen oltalmazni.

Harmadszor országunk ellenségei ellen is hamarébb s jobban állhatnak a nagy urak, mint a szegények. Negyedszer királyoknak is hamarosabban szolgálhatnak minden occurrentiákban, értékesek lévén, mint ha semmiük nem volna. Ötödször is hazájoknak az ilyen nagy urak oszlopai lévén, jobban segíthetik országokat. Hatodszor magok familiája is jobban conserválódik, mert *virtus unita valet*.

Ezekre azért az okokra nézve valakinek esze vagyon, a maioritást mindenek fölött méltán dicsérheti, mert mind Istenre, mind ez világra nézve jobb, s állandóbb a divisiónál a kiből mindenféle nyo-

moruság, s confusio, veszekedés, pör, patvar, s szegénység származik minden bizonnyal.

Mondhatná talán valaki ezek ellen, hogy iniuriáltatik az öregbik fiu birodalmával a kisebbik fiu, mert egyiknek sok értéke vagyon, a másiknak pedig semmi nincsen, a ki ez is az apjának olyan fia mint a másik; más az, hogy *aequalis divisio non conturbat fratres*; és így egyaránt kölletnék oszlatni az atyafiak között a jószágoknak, hogy ne iniuriáltassék a kisebb idejü atyafi.

Erre azt mondom én, hogy az öregbik fiunak nem azért adatik magának csak az érték, hogy az ő személye tekintessék maioritásban, hanem a *publicum bonum*, mely minden privatumoknál nagyobb, s előkelőbb; publicum pedig a familia conservációja, a ki a maioritással tartatik meg; tehát méltóbb a publicumot azaz familia öregbedést tekintetbe venni, mint a privatumot, azaz értéknek kétféle való divisióját, mert ha ketten birják azt, a kit a maioritással egy birna, mingyárt fél annyi az érték, mely ha megént in successoribus dividáltatik mi marad ex massa prima? éppen semmi; jobb tehát együtt maradni a substantiának, mint megosztatni.

A mi a másik részt illeti, hogy tudniillik *aequalis divisio non conturbat fratres*: arra azt felelem, hogy igenis conturbat, mert mind szegénnyé teszi őket valamennyen vannak, sőt végtére koldussá, a ki alkalmas conturbáció, sőt veszedelme s utolsó ruinája a familiáknak, kit valóban is tapasztalunk szegény hazánkban.

És így jobb, hogy együtt maradjon az érték cum maioritate, hogy nem mint eloszoljon cum dispendio totius familiae et ultima ruina, mellyet a divisio okoz.

Ebben például hozom elő az olaszországi fejedelmeket, kik nagy hatalmas méltósággal birnak azért, hogy az öregbik atyafi disponál mindenben, s az egész értékben egyedül vagyon, a többi atyafiait annak jövedelméből táplálja, sőt nagy méltóságokra is emeli, megmaradván a maioritás; kinek halála után nem öcscse, hanem öregbik fia succedál a birodalomban, et sic consequenter; s neveztetik az olyan maiorasco regnans princepsnek. Így vagyon a florentiai herceg, parmai, savójai, mantuai, mutinai s több más fejedelmek is, s nagy familiák, a hol mindenütt a maioritás observáltatván conserválódnak a méltóságos házak s feledelemségek igen bölcsen gondolkodván a közönséges permansióról.

E mellett azon köll a maiorasconak lenni, hogy noha a jószágot el nem tékozolhatja, mindazonáltal a jövedelemből is jól gazdálkodjék, hogy a capitálist augeálja fide commissumot csinálván azon summából is, úgy, hogy a többi substantiávall uniáltassék, és így mindenkor nevelkedni fog mind az érték, mind pedig a hatalom: ennek pennig mind a maioritással köll járni, hogy attól semmi uttal el ne szakadjon, kit ha jól penetrálnak gyermekim, meglátják, hogy

Isten áldásából, ha főképpen a maiorasco jól gazdálkodik, nagyra nevelkednek minnyájan ; s el is hittem az ő példájokkal más böcsületes urak is maiorátust fognak magok familiájában tenni, hogy magok házáat conserválhassák.

Igy lévén azért a dolog kívánom, s hagyom ezen testamentumom erejével, hogy én nékem minden acquisitióm avagy acquisitumom maioratus légyen, a föllyül megírt modalitas és conditio szerént.

Ennek utánna már declaráltatván a maioratus, édes feleségem felől ily rendelést teszek, nem akarván ötet is majd mintegy semmissé tennem.

Elsőben ; noha *Lánzsér* és *Lakompak* atyjától maradott reá, de én nekem kötvén azokat, a minthogy több jószágit is bizonyos summában, méltán tehettem abból dispositiót, a maioratushoz applicálván mindazokat ; mindazonáltal úgy értse *Jankó* fiam is a maioratust, hogy azzal feleségemet mint édes anyját nem kívántam éppen mindenekből kirekesztenem ; hanem holtom után is akarom, hogy böcsületesen élhessen mindaddig, a mig nevemet viseli ; ő róla azért teszek ilyen dispositiót.

Először *pro residentia* holtaiglan *Lakompak* adassék néki ; úgy azért, hogy minden váraimban valamikor akarja szabadon et *citra ulla renitentiam* járhasson, s mindenütt becsülettel látván tartására is legyen a maiorasconak gondja nem idegen, hanem mind atyafi, mind pedig édes anya lévén gyermekimnek ; a minthogy ezen modalitást értem több gyermekimre is.

Pro secunda residentia hagyom *Köröszturat* néki, hogy mégis változtathassa residentiáját, hozzá adván az oda applicáltatott *lékai* jószágból való falukat ; a mint hogy *Lakompak*hoz is azon falut, *Boldogasszonnyal*, *Lakendorffal*, *Reczinggel*, s *Rorbokkal* együtt applicálom, gondolván, hogy ezen két rendbéli jószágbul böcsületesen el fog élni, ha jó gondviselői lesznek.

A többi jószágimat pedig *Miklós* fiammal együtt mindaddig administrálja miglen *Jankó* fölnevelkedik ; holott pedig megnevezett fiam gyermek korában halna meg, tehát a ki immediatus utánna, ugymint *Mihók* succedáljon a maioratusban, et sic consequenter a többi ; mindazonáltal rajta értvén a maiorasconak habilitudoját, a mint föllyebb is megírom ; mert *in eo casu* a föllyül megírt modalitást köll elkövetni, hogy ha a maior avagy regnans ur inhabilis lenne ad gubernandum.

Föl nevelkedvén *Jankó*, vagy holta történvén, az a fiam a ki öregebb leszen ; adattassék kezébe ugyan a jószág, mindazáltal anyja, öreg bátyjai szeme légyen rajta, hogy az ifjuságnak zabolátlan lova el ne ragadja s netalántán a veszedelemre vigye, a mint sokszor meg szokott az olyan dolog történni, a sok gyülevész ifju szolgák miatt,

Elhitttem ugyan, hogy édes feleségem beteges állapottal lévén talán holtom után nem fogja nevemet változtatni, mivel másképpen is hugom én nékem, s meggondolja, hogy én nem úgy mint férje vagy ura, hanem inkább mint édes bátyja laktam véle, már tizenöt esztendőttől fogvást való nyavalyájában igazán szeretvén s egészségéről provideálván minden fáradságokat s szorgalmatosságokat elkövettem, s laktunk már együtt a szent házasságban huszonhárom esztendőttől fogvást tizenhét gyermekünk lévén együtt; mindazonáltal ő noha beteges, de ideje nem fölötte nagy, nem lévén több harminczöt esztendősnél, ne talántán férjhez találna menni s gyermekei lehetnének másik urától; ha azért ilyen casus (kit én ugyan nem reméllek) történnék, tehát éltéig maradjon meg a fölöl megírt jószágokban s residentiákban, úgy azért, hogy holta után az én gyermekim s ne mások secedáljanak *cum sepius declarata majoritate*, kinek ő is ultro annuált, engem assecurálván, hogy ha Isten nálamnál tovább éltetné is nevemet soha nem kívánja változtatni, s ha fragilitásból változtatná is, javaim mind az én tőlem lévő gyermekire szálljon *sub pena ammissionis omnium bonorum tam aviticorum quam aliorum quorumlibet mobilium vel immobilium per successores meos medio unius magistri protonotarii exequandorum repulsione et inhibitione aut contradictione non obstante*. Ezt penig úgy köll érteni, hogy ha urának vagy más urától való gyermekinek kötné, avagy hogy másoknak zálogositaná: mert ha ugyan birja is ezeket a jószágokat, de abban semmit ne adhasson el, hanem légyen az is *fidei commissum et inalienabile* mint a többi, s holta után szálljon ad majorátum, *tanquam ad caput et massam publicam totius familiae*. Illy formát követhetnek azért fiaim is jövőendőben feleségeikkel, s nem fognak az jószágok dissipálódni, hanem *in uno corpore* maradnak, mely által conserválódik is a familia; sőt azon legyenek fiaim, hogy ha valami gazdag házasság éri őket Isten áldásából, a majorátushoz foglalják azt kiki a maga ágán *propter rationem status et sui conservationem*; hogy augeáltassék az érték s együtt is maradjon.

Feleségemről való dispositiomat azért a följebb megírt mód szerint rendelvén, gondolom contenta leszen a neki hagyatott jókkal hozzátévéen azt is, hogy a minemű arany s ezüst miv *de facto* keze között vagyon, maradjon az is nála holtaiglan, annak utánna penig tétessék az is a *fraknai* tárházba; mert ezen nála lévő aranymívet is magam pénzemen vettem sok fáradságimmal a végre, hogy feleségem a mig él, viselhesse, annak utánna tétessék a többivel össze; így jövőendőben is ugyan azon *fraknai* tárházban lévő aranymível mindenkor élhetnek a regnans uraknak feleségei, de inalienabilis legyen s visszatétessék *ad corpus universale*; e szerint gyarapíthatják fiaim is azon tárházat s bőcsületesen subsistálnak. Ez penig nemcsak a clenodiumokra, hanem az egész tárházbéli mobiliákra értessék, hogy

tudniillik, gyermekim éljenek ugyan belőle, de ne abalienálják semmi uttal hanem mindenkor reponálják azon tárházban lévő mindenféle ingó-jókat.

Továbbá akartam fiaimnak ezt is értésére adnom, hogy szegény üdvözült uram atyámnak is nagy reflexiója volt a majoritásra, mert testamentomában is a *fraknai* s *kismartoni* jószágokban majoritást csinált, a mint ki is tetszik testamentomából; kit eléggé disputáltak, mindazonáltal midőn öcsém *Esterházy Ferenc* urammal való alkum lön *Sentén*, ez alább megirt atyafiak jelenlétén, ugymint *Illésházy György* uram, *Révay László* uram, *Esterhás Farkas* uram, *Esterhás János* uram, *Esterhás Zsigmond*, *Mihály*, és *György* uramék, *Esterhás Miklós*, *Sándor* uraimék, item böcsületes törvénytudó emberek, ugymint *Alvinczi Péter* ítélőmester uram, nemes *szombati* káptalan két böcsületes embere *Gorup János*, *Vásárhelyi Gergely*, *Rauch Dániel* uraimék több más sok főrendekkel, kik majd harminczan valának, sok disputatio után végre csak azt találák, hogy stal a testamentom szerint a majoritás, s ugyan én nékem mint öregebb atyafinak itélék *Fraknót* s *Kismartont*, holtom után az én ágamnak *cum precententia majoritatis usque ad defectum filiorum meorum* azaz én lineámnak utolsó defectusáig, fiu ágról szólván csak mivel a leányágot nem illeti *nisi post defectum sexus masculini*, főképen penig *Fraknó*.

Igy azért megtetszik, hogy még szegény atyám uram is penetrálván a majorátusnak hasznos voltát, kívánta derekasabb jószágiban a majoritást observáltatni.

Már azért tudván gyermekim bőven declarált majoritásnak nivoltát, elhittem a hamis istentelen s veszekedésben gyönyörködő rossz emberek tanácsát nem fogják követni, akik impugnálni akarják a majoritást; melyet nem másra nézve kívánnak az olytén izgága szerzők javallani, hanem hogy össze vesztvén gyermekimet, magok erszényét tölthessék s gyermekim javait dissipálván torkukat *per divisionem bonorum* megmessék s consequenter az egész familiát földre tapodják s annak utánna gonosz intentiojukat véghez vivén esufot üzzenek belőlök, nevetvén szörnyü eseteket gyermekimnek. Lássák azért successorim hogy az ilyen hamis embereknek tanácsán ne induljanak, hanem inkább méltó considerációban s fontban vetvén a familiának conservatióját, mely a majoritás által leszen meg, atyai tanácsomat kövessék a ki egyébbaránt is inkább kívánom gyermekim javát, mint más idegen.

Ezt penig azért irtam, mert nem kétlem lesznek olyanok a kik contrariumot fognak holtom után mondani, practikus lévén a mostani világ; de ha gyermekimnek eszök leszen az olyan rossz tanácsot mint a mérget félre teszik s ragaszkodnak az igaz és az egész körösz-ténységben igen bölcsen bevett emberi okossághoz.

Hogy pedig tudhassák successorim micsoda majoritást kíván-
tatik observálni, tehát azt így magyarázom.

Elsőben az öreg atyafi birja az egész substantiát, a többit esz-
tendőnként való bizonyos provisióval tartván az odafönt megirt
mód szerént.

Másodszor a majoritást *in prima linea* köll observálni s vala-
meddig az tart *in sexu masculino*, addig a *secunda linea* hozzá ne
szólhasson a majoritáshoz.

Harmadszor deficiálván épen *in sexu masculino* a *prima linea*
succedáljon a *secunda linea*, *qua etiam deficiente tertia, et ea etiam*
deficiente quarta, et sic per consequens relique lineae; de csak *in sexu*
masculino, quo totaliter deficiente succedáljon a leányág *simili plane*
modo et ordine valamint a fiuág *servando majoritatem primae lineae,*
ac postea secundae et tertiae ac aliarum; mindazáltal a leányág
azokban a jószágokban *etiam post defectum sexus masculini* ne avassa
magát, melyeket *in tali casu* öcsémuramnak s gyermekinek hagytam,
mert azokat a jószágokat az egész *Esterházy familiának* hattam *cum*
reciproca sucessione lineae unius in alteram mindenkor a majoritás
föntartván az oda föl irt mód szerint.

Ez azért az igaz majoritás, melyet méltó minden okos embernek
elkövetni, nem lehetvén ezen a világon semmi hasznosabb s dicsére-
tesebb a méltóságos házaknak familiáknak conservatiójára mint a
megirt majoritás.

Hogy azért ezen testamentumom állandóbb s erősebb legyen,
kérem alázatosan koronás Királyomat a felséges Leopold római
császárt Ő főlségét mint nékem kegyelmes uramat, méltóztassék
gyermekimnek főtutorok lenni, tudván azt Ő Főlsége, hogy én minden-
kor egész familiámmal együtt igaz és hiv szolgája voltam; eleim is
sokat szolgáltak s én is már huszonöt esztendőktől fogvást mind
mezőben sok harcokon s várak vételében mind pedig itthon hasznos
szolgálatokat tettem s kívánok utolsó csópp véremig tenni ezután is;
kihez képest kérem mégis alázatossággal méltóztassék Ő Főlsége
feleségemet s gyámoltalan gyermekimet maga kegyelmes protectiója
alá venni, s ne engedje senkitül is nyavalyásokat hurcoltatni, hanem
mint Isten után s a mennyei szentek után legfőbb justitiáriusunk
mindnyájunknak, kegyes oltalommal legyen hozzájuk, tekintvén az
Esterhás familiának sok szép érdemit; kiért az Ur Isten is megáldja
Ő Főlségét.

Annak utánna kérem öcsém *Esterházy Ferenc* uramat a mint
hogy *Esterházy János* bátyámuramat is, legyenek ezen testamentu-
momnak executori s gyermekimnek is tutori; hasonlóképen kérem
gróf *Draskovich Miklós* sógor uramat is Ő Kegyelmét legyen Ő
Kegyelme is neveletlen árváimnak tutora, egyetértvén a tutoratya-
fiakkal; kérem legyenek gyermekeimhez minden oltalommal s ne

engedjék szegény gyámoltalan feleségemet úgy kisdéd árváimat is másoktól hurczoltatni; ezen testamentumomat pedig kérem *ad amussim* tartassák meg s minden késedelem nélkül exequáltassék a pium legatumokat főképen, hogy Isten is Ő szent Fölsége haláloknak maga szent áldását adja reájok, tudván azt Ő kegyelmek, mint igaz köröszvények, hogy mely kedves Isten előtt a charitas Christiana. Ha valamit elfelejtettem, vagy obscure irtam volna, jó discretiójok s dexteritásuk által szeretettel kérem vigyék véghez, a mint hogy az öreg szolgákat is kik énnékem hiven és jámborul szolgáltak, vegyék méltó respectusban úgy a többinek is javaimból, ha kinek mivel adós maradtam volna, füzessenek hamar meg, ne panaszolkodhassék senki arról, hogy meg nem lettek volna füzetve, lévén honnét füzetni nekik. E mellett legyenek azon Ő Kegyelmeik minden után és módon, hogy a sokszor említett majoritás megtartassék s az impetitorok ellen oltalmazzák gyermekimet.

Mivel pedig *Miklós* fiam már a huszonegy esztendő megahaladta kihez képest aprók lévén a több gyermekim, ő is egyetértvén a több tutor atyafiakkal egyenlőképen munkálódjék azon majorátus conservatiójában; s noha üdösebb ugyan ő a többinél s talán predentálhatná azon majoritást, mindazonáltal papi ember lévén semmi successiót nem várván s egyébbaránt is a majoritás mindenkor világi s nem papi rendet szokott illetni, s egyébbaránt is reméllem hogy rövid idő alatt ad Isten néki is bőcsületes állapotot: inkább oltalmazni fogja öcsését a majorításban, hogy nem mint impetálni, hasonlóképen szólván Laczkóról is, a ki már tizenhat esztendő; elhittem gyermekim nem kívánják mind magokat, mind familiájokat a veszedéssel s pörlekedésekkel elrontani, kire hogy a tutor atyafiak is szorgalmatosan vigyázzanak, lévén inspectiójok mind gyermekimre, mind pedig jószágimra, nagy szeretettel sőt Istenre kérem, kiért Isten is megáldja Ő Kegyelmeiket.

Ezzel végezvén azért az én utolsó akaratomat avagy testamentumomat kívánom, hogy az én megváltó Teremptőm és Istenem magamat édes feleségemet árva gyermekimet a katholika azaz egyedüli udvőzítő római pápista hitben vegyen ki ez árnyék világból. S ha talán valamely gyermekem arra volna hajlandó, hogy elhagyván az igazságnak utját, más vallásba kívánna menni, én Istenem s én Uram a te szent vérednek kiontásáért kérlek vedd ki előbb azt az eltévelyedett juhót e világból, s ne lássa az én magom az örökkévaló halált, hanem inkább dicsérjenek Uram téged velem együtt örökké. Jusson eszedbe Uram, hogy már hét gyermekem vagyon szent színed előtt, kik érettem atyjokért s szegény beteges feleségemért mint anyjokért, úgy több egy testvér atyjokfiáiért is imádkoznak szent Országodban, mindnyájan ártatlanságban mulván ki e világból; kérlek azért én Uram s Istenem azoknak kisdéd de hat-

hatós imádságát ne vesd el szent színed elől, hanem meghallgatván könyörülj rajtunk s szent áldásodat reánk terjesztvén adjad, hogy itt e világon mind én, s mind gyermekim a te ellened való bűnőket eltávoztatván éljünk szent neved dicséretinek fölmagasztalására, a másvilágon pedig légyünk mindnyájan az örök nyugalomban. A mi az én személyemet s bűnös fejemet illeti, jól tudom, hogy arra érdemes nem vagyok a mit szent Főlségedtől eleitől fogvást alázatossággal kívántam ; mindazonáltal én Uram s én Istenem nagyobb lévén a te véghetetlen irgalmasságod mint az én vétkeim, könyörgök Uram mégis teljes buzgó szívvél néked mint Megváltómnak, Uramnak Istenemnek tekints kegyes szemeiddel a te legkisebbik férgecskédre, bűnös lelkekre, kit te teremptettél s drága szent vérednek kiontásával meg is váltottál, hogy annyival is ily nagy munkád ne legyen Uram héában, engedjed erőt adván, hogy szent nevedért való kimulásom legyen e világból magam vérenek kiontásával, a mennyei boldogságban pedig adjad édes Istenem, hogy az én drágalátos szép asszonyom s örökös királyném úgy mint a Te szentséges szent anyád dicsőséges lábainak lehessen örökös sámlója, a hol téged a Szentháromság egy bizony Istenségben Szentjeiddel együtt dicséressenek és Nagasztaljalak örökön-örökké Amen. *Kismartoni* die 1. Januarii, azaz *Ujesztendő napján*. Anno ezerhatszázhetvennyolcadikban : 1678. *Gróff Eszterhás Pál* sk. (P. H.) Ezen kzerelmes Uram testamentomát minden cikkeliben konfirmálom 1678. *Gróff Eszterhás Ursula* sk. (P. H.) Coramme Comite *Francisco Eszterhásy* sk. (P. H.) *Joannes Esterhásy* sk. (P. H.) *Michael Ésterhasy* sk. (P. H.) Coramme *Francisco Fabiankovicz* sk. (P. H.) Coramme *Georgio Wkmanich* sk. (P. H.) jurato assessore comitatus Soproninensis. Fr. *Augustinus Benkovich* ordinis sancti Pauli primi Eremitae prior generalis mp. (P. H.) *Georgius Rattky* sk. (P. H.)

(1678 Solenne Testamentum Comitatus deinde principis Pauli Eszterházy propria manu conditum. A kismártóni hercegi főlevéltárban Rep : 4. Fasc : G. N. 55. alatt őrzött eredetiről.)

DR. MERÉNYI LAJOS.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

A. (Á.)

- Aba* község, 395.
Aba nemzetség, 150. 488.
Abaffy László, 305.
Abaujvár megye, 5. 16. 62. 314; —
 alispánja, 116. 120.
Abarizi (Altanizi) Vilmos, 381.
Abele Kristóf, titkos tanácsos, 257.
 263. 329. 330. 343—345.
Abony, földterület, 369; — község
 (Pest vm.) 393; — (Szentkirály) 384.
Abos (Obus), 487. 488.
Abram István, 189.
Abrok István, 52. 53. 167. 178.
 179. 182. 199.
Abrugbanyai esperes, 416.
Absolon Dániel, 39.
Achilles fia, Mihály (Michael filius
 Ellei, Eelei, Elei) erd. kanonok,
 401. 407—412.
Aczél János, kurucz tiszt, 211.
Acs kg. 577.
Acsády Ignác, 1.
Acsok. — L. *Kalugyerek*.
Adámos, 226.
Adatok Eperjes váro: középkori is-
 kolaügyéhez, 67—88; — I. Ká-
 roly király valuta-rendezéséhez 1—
 36; — a magyar protestáns gálya-
 rab-lelkészek történetéhez, 247—
 279. 321—362. 565—593.
Adó behajtásának ellenőrzése 9. 13.
 14. 21. 22. 30; — beszédese új pénz-
 ben, 19. 32; — kivetés (dicálás)
 ellenőrzése, 13. 34; — mentesség a
 kamarák javainak, 11. 21. 33; —
 ügyünk XIV. századi történetéhez
 adatok, 1—36. — L. *Cserge*, *Di-*
calis, *Kereskedők*, *Tized*, *Viasz*,
 stb.
Adriai tenger, 268. 271.
Agárd, 393.
II. Ágost (Frigyes) lengyel király,
 szász választófejedelem, 207.
Ágyúöntő műhelyek, 366.
Aichpischl Károly Teofil báró, udv.
 kamarai tanácsos, 115.
Ajka nemzetség, 531.
Ajkai András érseki nádor, 285.
Alamannus János, 81. 82.
Albertino Szilárd, 583. 584.
Alczinai (de Olczora) János kanonok,
 425—427. 429. 432—435. 437. 438.
Aldunára telepített János-lovagok,
 373.
Alfalui György, 490. 491.
Alistáli György, prot. pap, 335. 336.
 350. 576.
Alkanczellár, kir. — jutaléka a pénz-
 verésből, 11. 21. 33.
Almania, Paulus de, — erdélyi ka-
 nonok, 415. 416. 419.
Almás (Erdély), 435.
Almássy János hevesi alispán, 116.
 120.
Alsó-Csernáton, 225; — *Csobánka*,
 222; — *Gáld*, 404. 441. 442; —
Gyeknyes, 223; — *Kenyér*, 431.
 432; — *Korompa*, 501; — *Ozo-*
rocz, 379; — *Sztregova*, 572.
Altíng dr. leydeni egy. tanár, 308.
 309.
Alvincz, 411. 437.
Alvinczy beregi szolgabíró, 319; —
 György 410. 411. 413; — Péter
 ítélőmester, 616.
Alja Mátyás, 540. 541.
Amadé család ősei, 536.
Amadé-fi család őse, 491.
Ambos, 391.
Ambrus milanói püspök, 590.
Amsterdam, 335. 336.
Andocs, 522.

- Andrássy István*, kurucz generális, 213. 216.
Andrae Jakab, angol keresk. hajókapitány, 351.
Angol-francia ellentétek, 310. 328; — hadi segély Dániának (1627.), 310; — keresk. hajókon elszállított magyar prot. lelkészek, 351. 353. 355. 360. 361. 565. 566. — király, 310. 327; czíme, 328; közbenjárása a magyar prot. rab-lelkészekért, 324; — prot. püspökök és papok üldözése, 591.
Angolország, 607; rendkívüli bécsi követe (1676.), 328.
Anjouk, magyar, 369. 373; — pénzügyi reformjaihoz adatok, 1—36.
Anna királyné, IV. Béla nagynyja, 371. 383.
Antwerpeni kereskedők, 310.
Anyos Boldizsár, 542.
II. Apafi Mihály beiktatása a fejedelemségbe, 183. 184. 186. 197.
Apaffi György, 227.
Apagy, 65.
Apagyí György, 51.
Apaj, 515.
Apáthi Miklós, 40. 42. 46. 50. 53. 162. 182. 184. 186.
Apáti (Szaboles vm.), 377.
Apor Lázár, 225. 227.
Appenzell, 335.
Apphalum föld, 284.
Apponyi család eredete, 506.
Apród, Joannes dictus —, 526.
Aracsá, 377. 393; — joannita-rendháza, 377.
Arad, 42. 46. 49. 58; — vmegye, 315; — pusztá (Ung vm.) 377.
Arany denárok, forintok, márkák (magyar), 7. 24. 26; — és ezüst vásárlásának tilalma a bányavidéken, 8; — kivitelének tilalma, 4. 21. 27; — pénzérmék (külföldi), 336. 337; — valutája a magyar Anjouknak, 1—36.
Aranymívek, 113. 152. 595—597.
Aranyas, 30.
Aranyos (Somogy vm.), 393.
Ardai kurucz kapitány, 203.
Argento János Péter, báró csász. tanácsos, fiumei kapitány, 581. 582. 585.
Árpád-házi királyok, 369. 374. 383. — I. neveik alatt.
- Artándi család*, 392.
Artonya sznév, 298.
Arva vára, 214; — várnagyai, 7. 36; — kurucz kézen, 207; — vármegye, 315.
Árvai Eszterházy-uradalom, 154. 605. 606. 611.
Aryuk, föld, 283.
Augustinus barátok, 602. 604.
Ausztria, 159. 160. 271.
Ausztriai ház, 160; — státusok, 606.
- B.**
- Baach* (Hont vm.) 18.
Bábai Zsigmond, 37—39.
Bábi Móríc, 513.
Babocsa vára, 555—562.
Báb(ol)na (Bábana), 286. 287. 290.
Babót, Sopron külvárosa, 391.
Babylon, 565. 568. 578. 579—591.
Baczka, 594.
Bács vára, 388. — vmegye, 5. 24; — község, 382.
Bacha szn. 513.
Bacsina, 383.
Bacskai Miklós erdélyi püspök, 403.
Bácsujfalu, 382.
Bádoki Tamás, 418.
Bagamér, 174; — név eredete és változatai, 513.
Bagos, 173. 180. 188.
Bagosi János (Szücs), 64. 65. 166. 171. 180. 196. 199; — László 51.
Báhony és Báhonyiak, 502—504.
Bajai Zsigmond, 115. 120.
Bajna (Boyun), 520. 521.
Bajon, 385.
Bajoni Egyed, 489.
Bajonka (Balinka), 393.
Bakabánya, 18. 364.
Bakách Sándorné, 544.
Bakó (Bakow, Bokou) Miklós fia Domonkos, 149. 150.
Bakony (-Zaboka; Fejér vm.) 396.
Balamer (Bal mir), 418. 420. 421.
Balavására, 440.
Baldner Ruedlínus pozsonyi polgár és zsidók bírása, 134.
Balinka (Bajonka), 393.
Balku Pál, 41.
Balla János, 38—40. 43. 44. 49—52. 55. 58. 60. 65. 66. 161. 162. 175. 178—182. 188—193. 195—202.
Ballai János, 389.

- Balog* nemzetség, 518.
Balog István, 40.
Balogh Mihály egri plébános, 122.
 123; — Tamás, 560.
Bálváni nemesek, 493.
Bálványos (Somogy vm.), 393.
Balvch, szn. 431.
Balyk (Balyik) András, 161. 190. 192.
 203; — János, 53. 58. 67.
Balya nevű esztergomi terület, 481.
Bánffy Tamás, 598.
Bank poss., 129. 131.
Bankvacha, 534.
Ban(k)w(e)lke (-ki) poss. és család,
 141. 142. 281. 282. 535. 536.
Bánya (Erdély), 436.
Bányai Péter, 60. 64. 66. 175. 195.
 196.
Bányavárosok, 207. 210. 214. felső-
 magyarorsz. 7 alsó bányaváros
 helyzete a XVI. szd. 2. felében,
 363—368; — domus regalisa, 8.
Barabás János, 228.
Baraczi Mátyás várnai perjel, 376.
 399. 400.
Barak Mihály, 54. 58.
Baranya vm., 5. 24. 150. 296. 299.
 389. 485. 486. 595; — helység
 (Pozsony vm.) 509.
Baranyai család, 509.
Baranyavári járás, 304.
Baranyi Mihály, 37—40. 47. 60. 62.
 63. 172. 173. 180. 184. 185. 203.
Bararia, alias (Zegléd (Pozsony vm.)
 helység, 509.
Barchz tó, 284.
Bárczaság, 373.
Bár-Kálán nemzetség, 304.
Barkóczy Ferencz, 183. 192.
Barócz (Barcz, Borz, Szent-Borbála-
 asszony), 393.
Bars kg. 575; — vmegye, 5. 7. 16.
 294—296. 314. 498.
Bársonyos, 387.
Bart (Borth) kg, 294. 295. 497. 498.
Bártfa, 75. 207. 313. 314. 316.
Bártfai János, 70.
Bártfai ciszterciák, 385; — iskola-
 mesterek, 75.
Bartha Boldizsár, 38. 40. 43. 44. 47.
 48. 59. 60. 63. 190. 192. 202; —
 Imre, 190.
Barti család, 295.
Basel, 326. 328. 334—336. — reform.
 egyháza, 339. 341. 580. 581.
Basur, poss. 137.
Baszteji (de Bazteh, Bozteh) család,
 148. 288.—290. 482. 483. — L.
Bozteh.
Báta, 393. 394. 560.
Bathe ispán, 512.
Báthori István, debreczeni polgár, 42.
 46. 47. 58. 59. 163. 164. 170. 174.
 177; — János, 41. 42. 44. 53. 63.
 65. 66. 174. 184. 186. 190. 202; —
 Mihály, 41. 42. 46. 51—55. 58—61.
 165. 167. 176. 181. 182. 187. 188.
 193. 195. 201. 202.
Báthori család, 611. — András, 557;
 — István vajda és lengyel király,
 597. 598; — Kristóf erd. vajda,
 598.
Batizfalva, 210. 212.
Batka Jánosné, 179.
Bátorkeszi István veszprémi prot. lel-
 kés, 272. 350. 577.
Batthyany Ferencz, 460. 549; — csa-
 lád őse, 527.
Baxai Lőrincz (de eadem), 597.
Bay (ludányi) család, 311—313.
Bayko, szn. 430.
Bayna poss., 287. 288.
Baj(z)prukher, 94. 101.
Bazin, 207. 499.
Bazna (Felső-Bajom), 418. 424. 434.
Bázs, szn. 527.
Beatrix, I. Mátyás felesége, 387.
Bebek Imre. — L. *Bubek*.
Beche István, 561.
Becke János, 79.
Beczko, 611.
Becz Tamásné (Bethlen Sára), 226.
Bécs, 46. 53. 89. 90. 92. 93. 95—97.
 100—102. 106. 151. 215. 251. 257.
 261. 263. 274. 316. 323. 324. 326.
 328—331. 333. 339—341. 343—345.
 347—349. 352—355. 360. 361. 367.
 406. 451. 459. 463. 473—475. 477.
 562. 565. 566. 603. 606. 611. — L.
Becse.
Becse = Bécs, 90. 91. 95. 96. 97.
Bécsi augustinus-barátok, 602. 604;
 — denárok, 20. 29. 145. 301. 302.
 491. 495. — garasok, 3. skv; — kö-
 veté a németalföldi sz. rendeknek. L.
Bruyninx; — lat, 17. 25. 295. 482.
 489; — márka, 17. 145; — pénz-
 érmek kiküszöbölése, 26. 30; —
 udvar németalföldi követe, 352.
Békekötés a Hunyadi-pártiak és V.

- László közt, 313—316; — Nymwegenben, 328; — westphaleni (münster-osnabrücki) 259.
- Bekény* (Vas vm.) 135.
- Békés* Gáspár, 595.
- Békés* vm., 315.
- Bekesteleku*, poss. 290.
- II. Béla*, 117. 118.
- III. Béla*, 370. 377. 381. 386. 388. 391. 393. 397. 398.
- IV. Béla*, 137. 143. 147. 371—373. 382. 385. 388. 393. 492. 493.; — és a joannita-rend, 371—373. 390; — mint ifj. király, 135; — nagyanyja, 383.
- Béla vára* (Varasd vm.), 377. 378. 399.
- Bélabánya*, 364. 365.
- Belatincz*, 154. 611.
- Bélavár*, 561.
- Belech*, poss. 382.
- Belényesi* Gergely, 415—419.
- Belgiojoso* protestáns — üldözése, 278.
- Belgium*, 348—350. 355; — Periklese és Gedeonja = Ruyter 591. — L. *Németalföldi szöv. rendek*.
- Belházy* N. János, 1. 2.
- Béli* nemesek, 491.
- Belki* (Belegi) joannita rendház, 378. 386.
- de Bello Monte* (Belleró Monte): Rajmund joannita provinciális, vránai perjel, 381. 398—400.
- Belovár*, 378.
- Belső-Szolnok* vm., 12. 240. — L. *Szolnok*. — főispánja és szolgabirái, 224.
- Belsz* Mihály, 73.
- Benczeház* (Tolna vm.), 394.
- Benczések* főapátja, 374. 377; — vránai rendháza, 398.
- Beneker* Kristóf Frigyes, hadi biztos, 122. 123.
- Benkovich* Ágoston a Pálos-rendiek főperjele, 619.
- Bényi* monostor, 505.
- Bér* (Kisbér, Vas vm.), 542.
- Berand* fluvius, 138. 139.
- Bercsényi* Miklós bujdosása, 217.
- Bereg* vmegye, 315; — alispánja, 316; — esküdtjei, 311. 313. 320; — kézszüldése II. József fogadására, 316—320; — szolgabirái, 311. 313. 319.
- Beregi* egyezménye II. Endrének, 383.
- Beregszász*, 316. 318—320. 375. 376; — joannita-rendháza, 377.
- Beregszászy* Boldizsár, 478; Imre, 421—423. 426. 427. 432. 435—439; — István harvái prot. tablelkész, 569. 571. 573. 574. 576. 577. 586. 587; Mihály 480.
- Berencs*, 133. 247. 248. 250. 270. 611.
- Berencsi* család, 145.
- Berény* (Somogy vm.), 381.
- Berény* (Borsosberény), 385.
- Berizlo* (Graboriai) Bertalan és Péter veszpr. püspök, vránai perjelek, 378. 400.
- Bern*, 334. 347. 351.
- Bernard* kg. (Erdély), 440.
- Bernáth* János, 38—40. 60. 172—174. 178. 181. 185. 189.
- Berthóty* Ferencz, lőcsei várparancsnok, 204. 209.
- Bessenyei* György, beregi alispán. 316. 320.
- Beszperém*. — L. *Veszprém*.
- Beszterczébánya*, 143. 214. 364. 365. 368.
- Beszterczébányai* ágyuöntőműhely, 366; — bányagondnokság, 367; — fazekasok, 366; — prot. iskola-mesterek 272.
- Bethlen* vára, 222—224.
- Bethlen* Gábor fejedelem, 241; — István, 305. 310; — János, 305.; — Miklós, 41; — Péter iskoláztatásához adatok, 305—310.
- Beycsy* (Beychy), 95. 99.
- Bezerédj* Imre árulása, 210. 211.
- Bezsenicza*, 390.
- Bial* (-Gusztus pusztja), 393.
- Bibetura- és repletura-bor*, 479.
- Bibliafordítások*, Debreczenben (1683.) 52. 65.
- Bicse*, 611.
- Bicske* (Bykche), 290.
- Bicskei* Péter bán, 140.
- Biel*, 335.
- Bihar* vmegye, 166. 315; főispánja, 238; — helység, 42. 46. 47. 56. 179. 201. 202.
- Bikal*, 404. 442.
- Bikche* (Bicske), 290.
- Bille*, 383.
- Biró* István, 432; Keresztély, 431; Mihály, 432; Zsigmond, 431.
- Blava* patak, 389.
- Blumen* Katalin, 68.

- Boba* (Baba) falu, 134. 135.
Boborháza, 436.
Bocsár, 388.
Bocsárd (Bwchard), Erdélyben, 417. 421. 428—430. 432. 436.
Bocskay Ferencz, 539, 540.
Bod Gywge, 95; — *Pál* táblai hit. jegyző, 598; — *Péter*, 403.
Bodai rév, 558.
Bodaik, 393.
Bodmer sznév, 286.
Bodnárok, 367.
Bodor (Budur), szn. 490.
Bodrog vára, 388; — vmegye, 5. 24
Boér András, 406.
Bogács, 423. 434.
Bogdán, kg, 169.
Bogyoszló (Sopron vm.), 456.
Boisicei (Bojistyei) joannita-rendház, 378. 399.
Boiothi Gelét és Pál, 481.
Bojtor Kata kivégzése, 171.
Boka sznév, 292, 293. 484.
Boldogasszonyfa(lva), 485. 486; — 601. 614.
Boldogfalva, 37.
Boleraz helység, 130. 493.
Bo(l)gács (Erdélyben), 418. 423.
Bolgár-Cherged (Chergewd), 430—432.
Bolgárok kiűzése a szörényi bányából, 373.
Bolkach, 434.
Boltizár Ágoston, 368.
Bolyar (Sáros vm.) 487. 488.
Bondahida (Baranya vm.), 399.
Bondorf, 151. 601.
IX. Bonifác pápa, 375.
Bónya (Bonnya), 445. 461.
Bonyha (Szász. — *Bonhnya*) 440.
Bonyhádi János, 40. 42. 46. 47. 58. 59. 61. 162. 174. 176. 184. 188. 190. 196. 197.
Boraldy Hugó Joannita-háztönök, 381.
Borbánd, 417. 421. 428. 429. 431.
Borbély András, 45. 46. 57. 66. 163. 166. 173. 179. 190. 194. 195. 198. 199; — János, 51.
Bormérték (egri köből), 480.
Bornemissza Farkasné (Forgách Magdolna) 597; — Mátyás, 549; — Pál (borosjenei), udv. főkapitány, 238; — Vincze 111.
Bor-quartája a prédikátoroknak, 479.
Bor tizedszedők részére utasítás (1597.) 478—480.
Boros István, 55. 182. 186. 188; Miklós, 174.
Borosjenő várának rendtartása 235—238.
Borostyán (Vas vm.), 446. 450.
Borsa (Pozsony vm.), 510. 511.
Borsi István, 45; János, 190. 194. 195. 200. 201.
Bo(r)smonostora, 96.
Borsod vm. 5. 16. 314; alispánja, 60. 163. és Eger város, 114.
Borsodi főesperes, 488.
Borsosberény (Nógrád vm.) 385. 397.
Borsovai Erzsébet, 226.
Borsvai főesperes, 488.
Boorth (-Bart) helység, 497. 498.
Bossányi család ősei, 137.
Bosznia, 159.
Boszniai püspök, 371.
Both András (bajnai) özvegye, 288.
Botka Ádám árulása, 210. 211.
Boz (-Chepen) poss. 514. 516. 517.
Bozd poss. 512. 514. — V. ö. *Buzd*.
Boztek (Basztej) poss., 148. 279. 280.
Bozsjakovina, 375. 399; — joannita-rendháza, 378.
Bő nemzetiség, 495.
Bő (Kis-, Alsó-, Felső-), 300.
Bő (Sopron vm.), 391; templomos, ill. joannita-rendháza, 379.
Bőr, báránv- és vad-bőr kivitelének tilalma Erdélyben, 234. 235.
Böszörmény, 38. 186.
Brassai (de Corona) Máté kanonok, 415—418.
Brassó, 56.
Brandenburg, 274; — választófejedelemség, 343.
Brandenburgi Katalin fejedelemszszony, 224. 227.
Brayner Kristóf hadi biztos, 114.
Brebiri grófok, 374; — nemesek, 372.
Breznóbányai prot. tanítók, 272; — teknővájók, 367.
Bruyninx Hamel a magyar prot. rab-lelkészekért közbenjáró német-alföldi bécsi követ, 274. 279. 329—333. 340. 344. 345. 347. 353. 354. 356. 357. 362. 566. 569.
Bubek (Pelsőczy) Imre, vránai perjel, 376. 382. 397. 400; — István, országbíró, 535.
Buccari börtöneiben raboskodó ma-

gar prot. lelkészek és tanítók, 323.
331. 333. 337—340. 348. 349. 352—
355. 360. 361. 565—570. 573. 581—
586; — tengerparti kormányzója.
L. Kodermann.

Buda, 52—56. 61. 63—67. 166. 179.
181. 182. 184. 186—188. 192. 194.
195. 197. 199. 201. 317. 375. 376.
384. 399. 502. 504—506. 509. 510.
514—516. 522—525. 558; ostroma
(1684.), 177.

Budafelhévízi joannita-rendház, 372.
379. 380. 383; joannita-kórház,
379.

Budai, Lőcse város parancsnoka,
(1703), 204; — Pál, 414, 418.

Budai alsó hévizek, 388; — arany
forint, 24; — denárok, 7. 24. 149;
— fertők, 9; — kir. garasok, 7. 12;
— kamara, 5. 24. 35; kamara-
ispánok, 16. 36; — káptalan, 389.
490. 516; — márka, 8. 17. 23. 24.
26. 149. 292. 295. 489. 500. 516;
— Sárosfürdő, 388; — sziget, 35.
— L. Nyulsziget.

Bugányi Miklós, prot. pap, 350. 578.

Buguna helység, 389.

Bujáki vár, 397. 611.

Bukech tó, 297.

Bulgária, 159.

Bulla poss., 393.

Bullinger Henrik svájci reformátor,
589. 591.

Burai György, 59.

Burgio pápai követ, 399.

Burgundia, 159.

Burian Benedek, eszterg. polgár, 481.

Buza Benedek, 553.

Buzd (Bwzd), 416. 417. 421. 428—431.

Büd, 168.

C. Cz.

Carnovia (Jaegerndorf) hercegség,
258. 261. 262.

Cattarói (Cathariensis) püspök, 115.
120. 122. 123. — L. Szántóssy.

Cerje, 378.

Chrabor (Harabor) helység, 145.

Ciprus sziget, 375.

Clobloch eperjesi lakatos, 85.

Colycho női név, 519.

de Compos Bertrand joannita-nagy-
mester, 372.

Congregatiók, halottas, 604. 605.

Cornuto Baudonus joannita-provin-
ciális, vránai perjel, 375. 400; —
Gellért, belki joannita-házfő, 378.
386; — Péter vránai perjel, 378.
399. 400.

Corvin János, 378.

Cothurnides Sámuel ref. pap, 345—
347. L. K alatt.

Cristol név magyarázata, 530. 531.

Croak (Novák) poss., 393.

Cromer György, 73—75.

Czabaj, 512. 513.

Czabaji (Choby) család, 513.

Czéhek, erdélyi szőcsöké, 234. 235;
marosvásárhelyi kovácsoké, 240.

Czepléd, 42. 55.

Cegléd alias Bararia (Pozsony vm.)
helység, 509.

Czeplédi Péter, prot. pap, 350. 578.

Czelder Orbán kurucz ezredes, 206.
207. 210. 213. 215. 216. 218. 219;
— halála 219.

Czenk, 109. 111.

Cziffer helység, 504.

Czigányok, erdélyi — mesterségének
oltalmazása, 238. 239; — vajdája,
238.

Czik Tamás, 80.

Czikádori apátság, 389.

Czirák (Pest vm.), 394.

Czirner Gáspárné, 70.

Czisztercziták, 385. 603; — apát-
sága, 389.

Czöwe Miklós, 68.

Czudar Sándor egri kanonok, 396.

Czygzo, szn. 430.

Cz(y)orom János, 102. — L. Chorom.

Czyrws Balás 431.

Cs. (Ch.)

Cháfordy, 443.

Csáfford, 392.

Csák Máté, 374.

Csáka, 222.

Csáki Anna (Both Andrásné), 288.

Csaklovecz, 380.

Csáktornya vára (Pozsega vm.), 399.

Csáktornyai joannita-vár, 380.

Csáky Mihály gf, 213; bujdosása, 217;
— Miklós erd. kanonok, 429. 432.
433. (435—439); — Tamás gf öz-
vegye, 218.

Csala Gergely, 115. 120. 122. 123.

Csalló (Chollou) viz, 281.

- Csallóköz*, 133. 139. 283. 499. 501. 502. 507—510. 516. 522. 527. 528. 532. 533.
Csanád vára, 388 ; vmegye, 315.
Csanád esztergomi érsek, 146. 283. 294. 295. 488. 492. 496. 514. 531. 535.
Csanádi püspök, 96.
Csanálosi István, 41. 42. 57. 58. 63. 66. 168—171. 174. 182. 184. 185. 187—189.
Csandal (Chandal, Chondol) Tornyos-, Szunyogos-, 143. 144.
Csandal-Mike poss., 144.
Csányi (Chany, Chŷany) Ákos kanizsai várparancsnok, 100. 103. 110. 452. 560. 564.
Csapó István, 50. 51. 57. 182. 197.
Csápor, 512.
Csaroda, 318.
Chászár Miklós, 97. 98.
Császárfürdő, 379.
Csataj (Chate) 144. 504. 511.
Csatár, 59. 201.
Csatári Bálint, 45. 57. 65. 162. 188. 190—192 ; — Gábor, 195. 197.
Csató Zsigmond, 406.
Csázmái káptalan, 382 ; nagyprépost, 386.
Cseb, 562. 563.
Csege, 59. 190.
Cseh Ferencz, 94 ; — Margit (Sárkány Antalné), 109.
Cseh aranyak, 3 ; — garasok kiküszöbölése, 29 ; — király fiai Leydenben (1627.) 309 ; — zsoldosok Szilágyi Mihály szolgálatában, 313.
Csehi (Csehy, Csehincz) falu, 145. 518 ; — kir. város, 30.
Csehi János, 163. 190.
Csehy család, 145. 146.
Csehország, 512. 514.
Csejte vára, 390.
Cseke Gáspár, 50.
Csekej, Csakajovce (Chokoy) falu, 512.
Cseklész (Cheklez), 289. 521.
Csemeczki, 166.
Chempeleányi Endre szerémi és pécsi kamaraispán, 24.
Chenkszety, 507.
Chenkszfaluai nemesek, 532. 533.
Csepel (Chepel) poss. 394. 512. 514.
Chepeny (Csöpöny) poss. 514 : (olim Boz) 516. 517.
Csepreg, 92. 93. 391.
Cserép vára, 611.
Cserge-tized, 408. 409.
Csergő Kocsi Bálint, prot. pap, 350.
Csergőd (Cherged, Chergewd), Magyar- és Bolgár, 416. 417. 421. 422. 428. 430.—432.
Cherle, — L. Csölle.
Csernáton, Alsó-, 225.
Cherne szn. 148.
Csernecz, 378.
Cheryny (Cherini, Zcerini) Mihály kanonok, 420—425. 427—439.
Cezthwe sznév, 281. 530.
Csete József egri kanonok, 115. 120. 123.
Csetneki László joannita-kormányzó, 385.
Csév (Esztergom vm.), 383.
Csicsanoi (Chichan, Čičenovo) joannita-rendház, 381.
Csicsra, 611.
Csiffár (Nyitra vm.), 383.
Csik-szék, 245 ; lustrája (1604.), 405.
Csiz (Somogy vm.), 394.
Csobáncz, 550. 551. 553. 554. 605. 606. 609. 611 ; — várának állapota 1554-ben, 547. 548.
Csolnok (Esztergom vm.), 384. 385.
Csoltó, 570.
Csoma (Szalai) család, 515 ; — (Kőrösi) Sándor, 403.
Choma (Chama) mester főesperes, erd. kanonok, 410—413.
Csomaközi (de Chomakaz) Miklós, 414—419.
Csomaszombatja (Chamazombata) el-tűnt község, 287. 288. 290.
Chomboy (Chumboy) poss. 137.
Chond sznév, 283.
Csongrád, török kastély, 180 ; — vármegye, 315.
Csór, 393. 394.
Chora castellum, 399.
Csordás György, 54. 162. 163.
Csornai prépost, 94. 99.
Chorom (Czorom) : Dorottya (Gyulaffy Jánosné), 550 ; — János devecseri várparancsnok, 102. 542. 548. 553.
Csölle (Cherle, Churle, Chyrle), 136. 146. 522. 523.
Csöllei (de Chyrle) András és családja kiváltságlevele (1336.), 136 ; — (de Cherle) család, 522—524.
Csölösztő (Chulztu), 527.

- Csöppöny*. — *L. Chepeny*.
Csöppönyi (de Chepen) család, 514—517.
*Csős*z, (Fejér vm.), 394.
Chuaz sznév, 286.
Chucsinius (Csáfford) pusztá, 392.
Chuna (Olgyai és Tárnoki) család, 515.
Csurgó, 370. 371. 375. 377. 394. 399; — joannita-rendháza, 377. 381. 397.
Churle. — *L. Csölle*.
Csuth (Fel- és Al-); 393.
Csuzi (de Chuz) család, 133; — Jakab debreczeni prédikátor, 58. 59. 65.
Chyrle. — *L. Csölle*.
Csürös (Czyrws) Balázs, 431.
Csütörtök (Loipersdorf, Kyschutur-tuk) 533.
Csütörtökhely, 214.
Chybit, föld, 398.
Chykfuenye, mocsár, 284.,
Chyrgetykhath nevű föld, 284.
- D.**
- Dadai* (Somogy m.) joannita-rendház, 381. 394.
Dág (Sopron vm.), 391.
Daykonawyth Péter, 430.
Dáli joannita-rendház, 372. 382.
Dalmácia, 374. 588.
Dalmady Sebestyén joannita-praeceptor, 376. 391. 393. 396.
Dálya (Erdélyben) 416. 430. 431.
Daman poss., 511.
Damásd (Damas), 36. 291. 292.
Damokos Ferencz és István, 225. 227.
Damonya (Sopron vm.), 391.
Dánia, 274. 310. 607;
Daniel János, 305; — Mihály, 227.
Darabos Gergely, 541.
Darázs (Drasy) poss., 303. 304.
Darlacz, 223. 418. 423. 434.
Deák Bálint ónodi alkapitány, 174. 197; — János (szentbenedeki) 597. 598.
Deáki kg., 515.
Deákok (Literátusok), 52. 53. 58. 181. 183. 185. 431. 456. 463. 539—542. 553. 560.
Debej (-Benczeház; Tolna vm.); 394.
Debercsény (Deberchen), 127. 131.
Debreczen, 42. 47. 49. 51. 59. 62. 64. 161. 165. 166. 168—171. 176—178. 187. 193. 195. 196. 318. 319.; — bírái, 189; — utczái (1685.), 196.
Debreczeni Benedek, 43. 55. 56. 59. 64. 65. 171. 172. 200. 201.
Debreczeni bibliafordítók, 52 65; *Diarium*, 37—66. 161—203; — hóhér, 48. 54; — öreg templom, 179; — pénzhamisítók, 53; — prédikátorok, 40. 50. 58. 59. 63.
Dedryk Bálint, 431.
Deésy Benedek, 420—423. 425—430. 432—439.
Demecser, 51. 171.
Déméndi család, 535.
Dengeleg, 222.
Derecske, 42. 44. 168.
Deregdy Gergely, 549.
Dersffy Orsolya (gf. Eszterházy Miklósné), 605.
Désakna, 238. 239.
Dessewfi (de Pél) János, 526.
Déva, 56.
Devecser, 548. 549.
Dévény vára, 611.
Dica nevű hadi adó, 208. 209.
Dicalis adókievetést teljesítő kamara-ispánok, 28.
Dicsőszentmárton, 226.
Dieles (Hont vm.), 383.
Dikó István, 39. 59. 60. 167. 168. 171—173. 187—189. 192.
Dinnye, 542.
Diódi Pál, 431.
Diomál, 436.
Dióslapha (-laka?), 550. 551.
Diószeg, 47. 171. 172. 189; — Magyar- és Német- (Gyozeg, Gyozyg), 141. 142.
Diószegi (de Gyozeg) János, 141.
Disznós (Gaznous), 291. 293.
Divék nemzetség, 137. 286. 527.
Divény vára, 398.
Dob, kg., 165. 167.
Dobai László, sárosi szolgabíró, 218.
Dobó István, 95.
Doboka vm., 5. 12. 594. 595.
Doborgaz kg., 531. 532.
Dobozi István, 190. 195. — János, 414. 418.
Dobszai joannita-rendház, 382.
Dobszin falu, 382.
Domanyik (Daman?) helység, 511.
Domján János, 162. 167. 174—176. 178. 179. 184. 188. 191. 192. 196. 202.

Domo Mihály lelkész, 87.
Domonkos Jakab, 122. 123.
Donát János, 227.
Dorog (Esztergom vm.), 383. 384.
Dorreholcz István, 68.
Dororan poss., 512.
Dömölk, 542. 543.
Dörgicse, 575.
Drágakő, 96. 108. 112. 113. 153.
Drágaság és inség, 212. 363—365.
Drasy (-Darázs) poss., 303. 304.
Draskovich György kardinális, 611 ;
 — Miklós, 606. 617.
Drassburg (Drazpwrk, Dranspurk,
 Drathpurk), 101. 102. 106. 109.
Dráva folyó, 371. 392. 400.
Drávántúli országrészek, 372 ; —
 joannita-rendházak, 374.
Drezda, 321.
Drugeth Vilmos nádor, 18. 133. 147.
 296 ; — Miklós országbíró, 526.
Dögmező, 223.
Dömösi prépostok, 385.
Dóri András borsodi alispán, 60. 163.
Dubicza, 375. 376 ; — vármegye
 főispánja és nemeseinek adója,
 382.
Dubiczai joannita-vár és rendház,
 382. 383. 388.
Dudvág, 137.
Dugoselo, 378.
Duna, 16. 45. 46. 58. 97. 104. 134.
 164. 176. 206. 373. 376. 379. 383.
 384. 394 ; — *Kis-Duna*, 369.
Dunáninnyi főkapitány, 364.
Dunaszerdahely (Zyridahely), 285.
Dus (Fejér vm.), 394.
Düsa, szn., 430.
Dusnok, poss., 392.

E. (É.)

Eberhard vár és község, 247. 248.
 250. 281 ; (Iburharth) 499.
Ebesfalva, 440.
Écs, 387.
Ecsed vára, 37. 38. 42. 44. 48. 50.
 51. 56. 66. 67. 162. 173. 181—183.
 199. 201. 202. 611 ; — várparancs-
 noka, 55. 58.
Ecsény (Somogy vm.), 394. 399.
Ecset (Echet) poss., 127. 131.
Edelman, 431.
Eger vára, 45 ; — város, 46. 69. 120.
 122. 164—166. 170. 176. 178. 181—

195. 200—202. 207 ; — egyezsége
 a püspökkel és a káptalannal,
 114—126 ; — pecsétje (1695.) 123 ;
 — statútumai, 124—126 ; szab.
 kir. városi jellege, 114. 116 ; —
 utcái (1695.), 116. 122.
Egerszeg, 100. 297. 298.
Egherwary István, 102.
Egri főbírák, 119. 122. 123 ; — für-
 dők, 117 ; — iskola, 117 ; — kano-
 nokok, 115. 120. 122. 123. 396.
 488 ; — *káptalan*, 119. 120. 487 ;
 — egyezsége a várossal, 122. 123 ;
 — köből, 480 ; — püspök, 95. 109.
 114. 119. 120. 122.—124. 126 ; —
 egyezsége a várossal, 114—126 ;
 — szegényház, 117 ; — szentszék,
 87.
Egyetemi disciplinák a leydeni egye-
 temen, 309.
Egyház révén felvirágzott magyar
 családok, 611.
Egyházasfalva, 391.
Egyház-Gelle, 510.
Egyházi kincsek, 403 ; — lovagren-
 dek Magyarországon, 368. 369.
Ekeások (*Ekeasuk*) földje határjárása,
 282—285.
Ekemező, 418. 423. 434.
Ékszer, 96. 108. 112. 113. 596. 597.
Elefánti család, 137. 145. 517.
Éleskői uradalom, 154. 605. 606. 611.
Ellei (Elei, Elei) Michael filius —
 L. Achilles.
Elsass, 325.
Eltűnt helységek, 288. 290. 298. 299.
 501. 511.
Encs, 223.
II. Endre király, 371. 381. 383. 386.
 387. 505 ; — arany bullája, 404.
 405 ; — jeruzsálemi hadjárata, 370 ;
 — mint királyfi, 531.
III. Endre, 374. 387. 495.
Endre kir. herczeg, 386.
Endrej (Indrih) comes, 512. 513.
Engh, 30.
Enyed, 421. 428—431. 434 ; — bírái,
 415. 424.
Enyedi András, 420—423. 425. 426.
 428—439 ; — Böjtös, 507 ; —
 Egyed, 527.
Eörmény Lukács, 233.
Epel (Esztergom vm.) 383.
Eperjes, 49. 67—71. 73—75. 80. 87.
 162. 180. 186. 207. 211 ; — közép-

- kori iskolaügyére adatok, 67—88 ;
— ostroma (1710.), 216.
- Eperjesi* bírák, 68—70 ; — iskola-
mesterek, 68—88 ; — tanácstagok,
68.
- Éradony* (Szaboles vm.), 392.
- Ercsi* körüli győzelem (1684.), 177.
- Érd* (Hamzsabég) körüli győzelem
(1684.), 177.
- Erdély*, 37. 38. 45. 46. 50. 53. 55. 57.
60. 64. 66. 157. 160. 179. 182—
184. 186. 187. 197. 202. 206. 316.
317. 372. 373. 547. 594.
- Erdélyi* cigányok oltalomlevele, 238.
239 ; — *kamara*, 12 ; területe,
5 ; ispánjai, 4. 12 ; — kanonokok,
401. 402. 406—440 ; — káptalani
tizedlajstromok, 401—440 ; — or-
szággyűlés, 174. 183. 193 ; — püs-
pök, 398. 403 ; — róm. kath. stí-
tus iratai, 401 ; — szűcsök kivált-
ságai, 234. 235 ; — vajdák, 127.
128. 131. 419. 426.
- Erdőbénye*, 217.
- Erdő-bírák*, 312.
- Erdődy* család, 541. 611 ; — Ferencz,
59. 60. 197 ; — Gábor gf. egri püs-
pök, 124. 126 ; — Pál, 38. 41. 42.
50. 167. 168. 180. 186. 187. 193.
- Erdő-rendtartás*, 311. 313.
- Eretnekek* kizárása Egerből, 119.
- Érmeforgalom* biztosítása (1338.), 19.
21. 22.
- Ernő* főherczeg, 364.
- Érseki* nemesség, 285. 300. 531 ; —
tized fizetésének módja a kamara-
ispán részéről, 11.
- Érsek-Kéty*, 296.
- Érsekújvár*, 185. 199. 202. 207.
- Erzsébet* királyné (1336), 136. 303.
- Erzsébet* Lukréczia tescheni herczegnő,
262.
- Escher* János, 588.
- Eskü* (Öskü ; Veszprém vm.), 394.
- Eszmény* (Eztyen), 30.
- Esztergom* vm., 147. 281. 286. 288.
290. 295. 296. 303. 304. 489. 490.
495. 498. 505. 527 ; — alispánja,
498 ; — nemesei, 287 ; — szolgál-
bírája (1338.), 148. 149.
- Esztergom* város, 56. 161. 164. 180.
184. 207. 369. 383. 497 ; — meg-
erősítése a törökök által, 43 ; —
ostromai (1595.), 364. 365 ; (1706.),
202 ; — tanácsa (1343), 481 ; —
visszafoglalása a Németujváriaktól
(1306.), 374. 383.
- Esztergomi* Ferencz, 391.
- Esztergomi érsek*, 5. 17. 24. 25. 102.
103. 131. 146. 147. 265. 283. 294.
295. 369. 370. 393. 400. 488. 489.
492. 493. 496. 505. 514. 527. 531.
535. 611 ; jutaléka a pénzverés-
ből, 11. 21. 33. 34 ; levéltára,
1 ; nemes jobbágysai, praedialis-
tái, 300. 531 ; a pénzforga-
lom ellenőrzője, 19. 21. 22 ; a
pénzbeváltás és pénzverés ellen-
őrzője, 5. 8—11. 20. 26. 31. 32 ;
tiszttviselői, 285 ; tizedjövedelme
a kamarákból, 11. 23. 24 ;
— *fürdők* és hévizek, 371. 383.
385 ; — *joanniták*, 369. 370. 372.
373. 379. 383—385. 388. 397 ;
ispotálya, 385. 397 ; — *kamara*,
5. 35 ; — *kanonokok*, 131. 132.
146. 147. 287. 289. 301. 380. 398.
489. 492. 493. 511 ; — *káptalan*,
131—133. 143. 281. 286. 287. 289.
301. 303. 304. 374. 489. 499. 500.
511. 526 ; — *keresztesek*, 146. 148.
279. 286. 301. 483. 488. 496. 505.
526 ; L. *joanniták*. — *nemesek*,
286 ; — templomosok, 375.
- Esztergom-szigeti* apácák, 497.
- Eszterházy* grófok, 617 ; — *Antal* buj-
dosása, 217 ; — *Dániel*, 599. 609 ;
Farkas, 155. 616 ; — *Ferencz*, 155.
156. 605. 609. 616. 617. 619 ;
György, 616 ; *István*, 152—155.
605 ; — *János*, id. és ifj. 607—609.
614. 616. 617. 619 ; — *János* győri ge-
nerális, 173. 177 ; — *Julianka*, 599 ;
Katicza, 152. 153. 155 ; — *Krisztina*,
153. 155 ; *László*, id. és ifj. 152—
155. 598. 599. 602. 605. 608. 618 ;
— *Marianka*, 599 ; — *Mihály*, id. és
ifj. 608. 609. 614. 616. 619 ; — *Miklós*
nádor, 598 ; — végrendelete, 599 ; —
Miklós (Pál fia), 152—155. 608.
609. 614. 616. 618 ; *Orsolya*, 619 ;
— *Pál*, id. 609 ; — *Pál* gf. majd her-
czeg, nádor végrendeletei, 151—
156. 598—619 ; — *Sándor*, 616 ; —
Zsigmond, 609. 616.
- Eszterházyak* fraknói kincstára, 609.
615. 616 ; — fraknói levéltára, 609 ;
— fraknói és kismartoni majorátusa,
154—156 ; — majorátusa és hitbizo-
mánya, 607—617 ; — javai és ura-

- dalmai, 605. 606; (értékük 1678-ban), 611; — és Wesselényiek pere, 598.
- Etrekarcsa* (Ethruh Karchaya), 510.
- Ette* poss. 300.
- Evangelikns* magyar papok és tanítók üldözése, 251—261. stb. — L. *Protestánsok*.
- Eysdorffer* Jakab 218.
- Eztergetheő* Imre, 543.
- Ezüst* és arany kivitelének tilalma, 21. 27; — denárok, 24; — márkák és értékük, 7. 12. 17; pénz finomsága, 24. 25.
- Ezüstművek*, 96. 109. 110. 113. 152—154. 539. 541. 595. 596. 598.
- F.**
- Fabiankovich* Ferencz, 619.
- Fábján* Zsigmond, 311. 313.
- Fabris* generális, 319.
- Fadd* (Tolna vm.), 387. 394.
- Faddi-Zákány* puszta, 394.
- Fagazdaság* 444. 446. 456.
- Faghel* németalföldi pensionarius, 342. 343. 352. 355.
- Faragó* András egri főbíró, 115. 119. 122. 123.
- Farkas* (Hideghéti) István kanonok, 521; — Pál, 313.
- Farkasfalva* (Baranya vm.), 394.
- Farkashida*, 508.
- Farnad* (Fornad), 295. 296.
- Farystar*, L. *Felistáli*.
- de Fayn* Poncius joannita-provincialis, 381.
- Fazekasok*, 366.
- Fegyver*, díszes, 540. 595. 596.
- Fegyverkorácsok*, 366.
- Fegyvernek*, 54.
- Fegyverviselés* tilalma az erdélyi jobbagyság és parasztság részére, 231—233.
- Fehéregyháza* (Somogy vm.), 394.
- Fejér* vm., 148. 290; — (Erdélyben), 5. 12. 225. 226. 229.
- Fejéregyház* 605; — (Erdélyben), 221—224. 418. 420.
- Fejérvár* (Gyula-), 183. 186. 224; — (Landor-), 162; — (Székes-), 542. 552.
- Fekete* István, 169. 170. 177. 178. 410; — János, 115. 181; — (Niger) Miklós erdélyi kanonok, 401. 406. 407. 409. 410.
- Feketehegy* (Erdélyben), 373.
- Fekete-tenger*, 376.
- Feketerári* (Schwarzenpachi) Eszterházy-uradalom, 605. 606. 609. 611.
- Feketevíz*, 223.
- Fekil* (Fethel), 394.
- Fel-Enyed*, 416. 421. 430.
- Felhalmi* István, 46.
- Felistáli* (de Farystar) Taró István, 490. 491.
- Fel-Rév* falu, 501. 502.
- Felső-Bajom* (Bazna), 418.
- Felső-Kenyér*, 431. 432.
- Felvincz* város szabadsága és rendtartása, 241—245.
- Felvinczi* Sándor, debr. ref. pap bibliafordító, 52. 65.
- Felvidéki* főkapitányok (1458.), 313. 314.
- Fémjelzés* és fémvizsgálat, 13. 18. 19. 31.
- Fenussy* György egri püspök, 114. 119. 120. 122. 123. — egyezsége Eger várossal, 114—126.
- Fenyér* helység, 494. 495.
- Fényes* (Fuinnes) poss. 394.
- Fényes* István, 40. 62. 63. 177. 181. 190. 192.
- I. Ferdinánd*, 114. 378. 379. 387. 393.
- III. Ferdinánd*, 259. 262.
- I. Ferencz* király, 598.
- Ferschner* Antal udv. kamarai titkár, 115. 120.
- Fertő* tava, 602. 606.
- Fethel* (Fekil), 394.
- Feyn* Simon, 431.
- Fige*, 223.
- Fischer* Mihály kamarai biztos, 114.
- Fiume*, 581—585.
- Fiz* (Tolna vm.), 394.
- Fleger* Orbán, 112.
- Florentiai* (Firenzei) hercegek, 613.
- Florenzi* aranyláb, 3. 7. 12.
- Fogaras* várának főkapitánya, 229; — földjének ispánja, 547.
- Forgách* család őse, 295; — Ferencz kardinális, 611; — Magdolna (Bornemissza Farkasné), 597; — Margit (Gyulaffy Lászlóné), 594.
- Forgács* Szaniszló eperjesi bíró, 68.
- Forint*. — L. *Arany* denár. *Florenzi* aranyláb,

- Foris* (Otrokocsi) Ferencz, prot. pap, 350.
Foyt János, 68.
Föld-eskü módja, 281.
Földmérték (1311 és 1364-ben), 536.
Főispánok pénzbeváltási piaczutaléka, 10. 14. 33; — veretési jutaléka, 23.
Förév (Oberufer, Fel-Reu) kg. 501. 502.
Fraknó, 153—156; 598. 599. 603. 606. 609. 611. 616. — L. *Eszterházak*.
Franciskánusok, 151. 152. 154. 601—603.
Franck Márton, 80.
Franczia-angol ellentétek, (1627.), 310; — angol és spanyol háború, 328; — hadi segély Dániának (1627.), 310; — hollandus háború (1675.), 323. 587; — király, 310; — nyelv, 307; — pénznemek, 326; — viselet a leydeni egyetemen, 309.
Francziaország, 159. 607.
Frangepán család, 541. 545. 546. 611; — Ferencz Kristóf, 356. 358. 359; — (Szluini) Mihály, 386.
Fretendorf (Vereknye), 502.
Frigyes osztrák herczeg, 371. 372.
Frisia, 309.
Frithko szomolnoki és körmöczi kamaraispán, 16.
Fruzsina, II. Géza neje, 369. 370. 377. 388. 393.
Fülek, 179. 185. 364. 574; — prot. rablelkésze, 270—272.
Füles (Files) kg. 460. 606.
Fürdők, 117. 371. 383. 387. L. *Hévizek*.
Füzes poss. (Esztergom vm.), 482. 483; — (Köz. Szolnok vm.), 594.
Fyres de Magary Mihály, 499.
- G.**
- Gáboltó* (=Gibolth), 385.
Gadány (Somogy vm.), 394.
Gál család, 534.
Galánta, 515.
Galgócz, 207. 389.
Galla (Galya) falu, 289. 290.
Gálosháza 606. 611.
Galov (Goolov) de — L. *Gyalui*.
Gálszécsi konvent, 278.
Galya (= Galla), kg. 289. 290.
Gályarab magyar protestánsok. — L. *Adatok*.
Ganád poss., 535.
Gány (Somogy vm.), 394.
Garam (Gron) folyó, 497. 498. — L. *Nagy-Garam*.
Garasok, budai ezüst-, 8. 12. 17.; — régi — kiküszöbölése a forgalomból, 21—23. 33.
Garay Demeter, 431; — Máté, 414. 417—419. 423.
Gardai (de Gorda) István, 418.
Garics poss., 399.
Gaspitz Gergely, 112.
Gát helység, 318.
Gaznous (Disznós), 291. 293.
Géczi István, Thököly udv. főkapitánya, 63. 65. 163. 173.
Geech (= Kéty) poss. 295. 296; — név értelmezése, 296.
Geethmonostora (Baranya vm.) 296.
Gellért János, 183.
Geldria, 328. 343.
Gelei István ref. püspök, 229.
Genf, 324. 325. 335. 336. 593.
Gennatius Illés János velencei szeskereskedő, 335. 336. 569—578. 586.
Genőcze, 383.
Gent, 343.
Gerber, 341.
Geréb László, erdélyi püspök, 403.
Gerencsér (Grenscher), 499—501.
Gerend(d)ás (Tolna vm.) puszta, 394.
Gerendi Márton, 227.
Germen poss., 280. 281.
Gerson a troppau protestánsok követé (1649.), 262.
Gesta in Europa ad annum 1604. cz. lengyel krónika, 278.
II. Géza, 369. 370. 377. 381. 383. 388. 393; — a János-lovagok tagja, 370.
Gibolthi (Gáboltói) joanniták, 385.
*Gicz*y Farkas és János, 452.
Giesshübel (Malumprandium, Kis-Ludas), 421.
Giskra (Brandisi) János sárosi főispán, 313. 314.
Glarus, 334.
Glinchz Hayneclín, 491. 492.
Glogovnicai (Glogonzai) joannita-ház, 375. 385. 386. 399; — templomsok 375. 386.
Goder Albert, 74.
Gogánfalva, 440.

Goloz (Kálóz), 394.
Gombai család, 282. 493. 494. 498. 515. 516.
Gombos kurucz kapitány, 211.
Górai joannita-rendház, 386. 388. 399; — templomosok, 386.
Gorbó-Hajmás, 222.
Gorup János, 616.
Gosch Mihály evang. pap sorsa, 271.
Goscha föld, 383. 388.
Gosztonyi János erdélyi püspök, 403.
Gömör kg., 578.
Gömör vmegye, 217. 314. 374.
Gönczi István, 42. 56. 57. 64. 66. 180. 187. 189; — János, 180.
Görgethegi (de Gurgethek) család, 522. 532. 536.
Görgey 318; — család sanyargatása (1707.), 208; — Ezékiel, 208; — György, 208. 216; — Imre, 311. 313; — id. János, 208; — János szepesi várparancsnok, 216; — Jánosé (Jánoky Anna-Mária), 216; — Vilmos, 208.
Görgő, 214.
Görög István, 122; — (Görögh) Lukács és Zóta, 203.
Görög kereskedők adója, 233. 234.
Görögfalu (Zavadka) 211.
Görögország, 159.
Görz, 324.
Grabnovicza (Körös vm.), 399.
Gra(g)nana Fülöp joannita-provincialis, 389. 399.
de Grana örgróf, 356.
Graubünden (Pündten), 588.
Grauscher c-al d, 70. 72. 75.
Graz, 326. 327. 353. 354.
Guba (de Kisbó) család, 300.
Gug pusztá, 394.
Guth kg., 190.
Guth Dániel, 39. 190.
Guthy család, 318—320.
Gutkeled nemzetség, 491. 536.
Gutori (de Gutur) János, 536; — Péter leánya, 282.
Gündl György, 115. 119. 122. 123.
Günter Gáspár György, 68.
Gyletfi család, 280; — Miklós nádor, 482. 510. 519. 525.

Gy.

Gyalui (de Galov, Goolov) Miklós erdélyi kanonok, 411. 413.

Gyárfás István, 61. 65. 66. 176. 189. 201. 202.
Gyánt (Tolna vm.) 370. 387. 394; — joannita-rendháza, 386.
Gyarmath (Lapás-) 518; — (Pusztá-), 289. 290.
Gyarmathi család, 133. 518; — Jánosné, 179—181. 183.
Győr nemzetség, 300.
Győr: vára, 105. 371. 372; visszavívása az osztrák hercegtől, 372; — vmegye, 353; — város, 38. 48. 49. 53. 57. 107. 163. 177. 178. 369. 372. 376. 577. 601; rendezése V. István alatt, 387.
Győri fürdők, 371. 387; — joanniták, 385. 387. 388. 396; kanonokok, 142. 282. 387. 391. 507. 535; — káptalan, 104. 141. 142. 282. 387. 507. 521. 535; — püspök, 99. 102—108. 111. 387; — tűzvész (1566.), 387.
Györki András 41.
Gyula, 58; — (Lepesfalva), 391.
Gyulafejevár, 183. 186. 224. 229—234. 238. 241. 247. 404. 428. 429. 442; birtokviszonyainak szabályozása (1639.), 229—231.
Gyulafejevári káptalan, 229. 403. 404; — levéltára, 401. 403—405. 440; tizedlajstromai, 401—403; — székesegyház kincstárának összeírása (1531.), 403.
Gyulafenyér (Julafener), 495.
Gyulaffy (rátóti) András, 595; — Erzsébet, 596; — Fruzsina, 597; — György, 595; — István, 594. 595. 597; — János 550; — Kristóf, 551; — László, 546. 549. 597. 598; — kir. kegyelemlevele, 595; — levelezései, 547—554; — oklevelei, 595. 597; — végrendelete, 594—598; — ifj. László, 594—598; — László gróf, 406.
Gyulai generális, 319.
Gyulakutai György, 418.

H.

Hága (Haking), 342. 343. 355. 357. 359.
Hagymásy Lestár, 557.
Hahóti apátság, 100.
Hajdúk, 182. 190. 198. 213.
Haláp poss., 290.

- Halapács* (Tolna vm.), 394.
Halastarak és haltenyésztés, 454—456. 458—460. 462—465. 467. 468. 474. 475.
Halász poss., 388. 394.
Halászi (Fejér vm.), 387.
Halbschuh Gáspár, 216.
Haller (Hallerköi) cs. 221—225; — Zs. emond végrendelete, 220—225.
Halmosi család, 504.
Hambath pozsonyi család, 302.
Hanva protest. lelkésze, 569. 587.
Harabori (de Chabor, Harabur) Andrásh, 145. 146.
Haraztheul poss., 297. 298.
Harchai joannita-rendház, 383. 388.
Harsányi István prot. pap, 271. 350. 573.
Határjárások, 127—130. 138. 139. 146—148. 279. 280. 282—285. 287. 288. 293. 294. 496. 497.
Határvédelmi intézkedései IV. Bőllának, 372. 373.
Hatházi Gergely, 165. 198.
Hatvan (Püspök-H.) 187. 194; — poss. (Temes vm.), 388.
Haupt János 365.
Heder (Heydrih) nemzetség, 135. 304. 378; — lázadása I. Károly ellen, 378.
Hédervári kápolna-gondnok, 388.
Hédervár (de Heydrihvara) család, 134—136; — János vránai perjel, 400; — Miklós, 506.
Hedvig Eleonóra svéd királynő, 261.
Heech (= Hét) kg., 490. 491.
Hegun (Hegen) szn. 490. 491.
Hegyesd vár, 545. 546. 553. 554; — falu, 606. 611.
Hegyi (Hegj, Hygi) eltűnt Pozsony vmegyei község, 138. 139. 532. 533; — család, 138.
Hegykő kg. 465. 474.
Hegymegi Ferencz, 197.
Heidegger János Henrik dr. zürichi theol. tanár, 348. 350. 352. 588. 589.
Heister tábornagy, 213—215.
Hejce (Heycse), kg., 480.
Helbenstreit Miklós, 365.
Héli Gergely evang. lelkész, 270. 271.
Helmeccz, 164.
Helthai Pál (de Heltha) erdélyi kánonok, 420—426. 428—430. 432—439.
Helvét köztársaság 339. 340; — ref. egyházak, 579. 580. L. Zürichi.
Helvetia, 565. 566. 568. — L. Svájc.
Hennegus, alvinczi tizedszedő, 411.
Henter L. — Székely.
Herczegh (szekcsői) család, 303. 304.
Hericz Tamás, ref. pap, 345—347.
Hermann-nemzetség, 304.
Hetény, 383. 492. 493. 577.
Hetey (Ethe, Ethey) kg., 507.
Héth (Hideghét), 507. 508.
Héthy (= Hideghét), 501. 502.
Heves vmegye, 314; — alispánja, 116. 120; — és Eger város, 114.
Hevesi főispér, 488.
Hevesújvár megye, 5. 16.
Hévizek, 385. 388.
Heyzler Menyhért, 345—347.
Hideghét (Heech, Hethy), 490. 491. 501. 502. 507. 508. 521.
Hideghéthy család, 490.
Hidvég (Hont vm.), 525.
Hitbizományok, 599. 607—617.
Hiteles helyei a joannitáknak, 369. 398.
Hodog (Fejér vm.), 395.
Hoffmann Rudolf 326. 328.
Hohenzollerni János, joannita nagy perjel, 375. 376.
Holdfogyatkozás (1660.), 157. 158.
Holdvilág község, 418. 423. 434.
Hollandia, 159. 353. — L. Németalföld.
Homorói család, 491.
Hont vm. 5. 7. 16. 291. 295. 301. 314. 505. 511. 520. 524. 525. 535; — alispánja, 293. 294; — főispánja, 291—293. 525; — közgyűlése (1341.), 292; — nemesei, 291; — szolgabírája, 292. 293.
Hontpázmán-nemzetség, 131. 133. 295. 391. 392. 505. 511.
Horca, 395.
Horezki Miksa ecsedi várparancsnok, 37. 55. 58.
Horhathy poss., 290.
Horhy András (de eadem), 596.
Hort, 163.
Hortobágy, 39.
Hortung szn., 486.
Horrát János, 51. 52; Miklós, 95.
Horráth Gáspár, 549; Boldizsár, 552.
Horrátország, 388. 611.
Horrát-szlavon bánok, 378. 379. 538—541.
Hostitz, 258.
Hosszúaszó (Erdélyben) 418. 434.
Hosszu-Thóty Farkas, 541. 542.

Hrádek (Nyitra vm.), 517.
Hrasztov(icz)a, 399.
Hreznó vár, 399.
Hreztuai (Hresztavai) joannita-rendház, 388.
Hunyad, 233; — vára, 442; — vmegeye, 5. 12. 413; — főispánja, 305. 310; — tizede (1496.), 426.
Hunyadi János kormányzó, 369. 403; — özvegye, 314.
Hunyadi főesperesek, 409. 410. 414.
Huszták betörése (1428.), 390.
Huszt, 305. 317. 318. 320.
Husztí András, 401. 403—405. 442; — levele Kemény Ádámhoz, 440—442.
Hübbérbe adott országrészek, a Jánoslovagoknak —, 372. 373.

I.

Igal, 395.
Igló város 203. 209. 213. 214; — pestisjárványa (1711.), 217; — régi kórháza, 210.
Igrám (Ikran), 504. 511.
Ikervár, 541.
Ikladi-család (de Yuklod), 526.
Ilka minor, 483. 484; parva, 533. — *L. Kisjóka*.
Illavai prot. lelkésztanító, 272.
Ilosray c., 319—320.
Illyésházy György, 616; — Mátyás, 421—423. 426—429. 431. 433. 435—439.
Imre király, 371.
Imreffy János, 594.
III. Incze pápa, 387. 388.
IV. Incze pápa, 393.
Inczédi György, Thököly pecsétőre, 41; — Mihály, 41; — Pál, 40—42.
Intentiók ára (1664-ben), 151; (1678-ban), 601. 602.
Inthai-család, 134. 135.
Ipar pangása a bányavárosokban (1595.), 365—367.
Ipoly mester, árvai várnagy, körmőczi kamaraispán, 7. 8. 36.
Iskolák és iskolázás, 67—88. 117. 256. 305—310. 403.
Ispotályok, 388—390. 397.
Ispotályosok, 387. *L. János-lovagok, Joanniták*.
I. Istrán (Szent-), király, 369.
III. Istrán, 392. 398.

V. Istrán, 135. 143. 387. 400; — mint ifjabb király, 385.
István esztergomi érsek (1249.), 147.
István György, 313.
Iszka (Fejér vm.), 395.
Itipolda (Ete-Pólda), 506. 507.
Ivanecz helység, 378.
Ivan András Küküllő vármegyei quararius, 426.
Iwánchy Péter, 541.
Izdenczi Márton tokaji kapitány, 59.
Izkaza, 548.
Izsép, 303. 304.

J.

Jablonczai János prot. pap, 350. 576.
Jaegerndorf (Carnovia) hercezség, 255. 258. 261. 262.
Jaicza felmentése (1525.), 376.
Ják (Tyak) nemzetség, 296. 298.
Jánoki András, 162; — György, 161; — István, 173.
J. János király, 379.
Jánosi Gáspár (1470.), 397.
János-lovagok (Joanniták), Keresztesek az Aldunánál, 373; — és az Anjouk, 374. 375; — betelepítése, 369; — birtokai 377—400; — birtokpereit, 374; — birtokviszonyai, 368—400; — fényke a és hanyatlása nálunk, 375. 376; — nagymestere, 375; — provinciálisai, 381. 389. 390. 392. 396—400; — a templomosok birtokaiban, 374. 375; — tengeri hada, 376; — tengeri kereskedelme, 373.
Janthó István tályai kapitány, 62.
Jányokiak, 533.
Jászberény, 44. 55.
Jászó, 116. 217.
Jászóvár átadása (1710.), 217.
Jelenik András, 170.
Jenei János, zarándi alispán, 235.
Jenő vára, 164; — helység, 222.
Jeruzsálem, 264. 368. 369.
Jeruzsálemi joannita-rendház, 371; — Szent sír kanonokjainak magyar birtokai, 385. 386.
Jezsuiták, 327. 336. 349. 602. 604; — hatalmaskodása, 247. 249. 267.
Joanniták lovagrendje. *L. János-lovagok. Keresztesek*.
Jóka (Ylka), 138. *L. Ilka*.
Jókaiak (de Ilka) 528.

Jóna István, 38. 43. 44. 47. 48. 172.
I. József, 205. 216; — trónvesztettnek nyilvánítása (1708.), 208; — halála, 217.

II. József fogadására készülő Bereg vmegye, 316—320.

Jövedics (Jewedych, Jywedich), 223. 418. 424. 434.

Jövedölések az 1600. esztendőre, 157—160.

Jurysycz Miklós, 99.

Juthai (de Jutha) Márk, 518.

K.

Kalade(i) poss., 534. 525.

Klastromi (Borsmonostori) Eszterházy-uradalom, 605. 606. 609. 611.

Kalaz (Kálózd ?) poss., 290.

Káldy család, 544. 545.

Kalec (Tkalec, Iaga), 386.

Kalinovoi ág. ev. lelkész, 271.

Kállai István, 352. 354. 581—587.

Kálló, 48. 50. 53. 54. 67. 161. 168. 169. 171. 173. 174. 179. 182. 184. 190. 195. 201.

Kálmán kir. herczeg, 373.

Kálmáncsehi, 556. 558. 563.

Kálnai Péter, prot. pap, 350. 573.

Kálnoki István, 227.

Kalocsai érsekek, 304. 488.

Kálóz (Goloz), 394.

Kaluqyer mesteremberek Nádasdy T. udvarában, 457. 458. 461. 462. 465—468. 470—472. 476.

Kamara haszna: behajtása, 9. 10. 13. 14. 29. 30. 34; — fizetése alóli mentesség, 13. 28. 35; — kivetése portánként, 9. 13. 28.

Kamarai városok pénzbeváltó illetéke, 30.

Kamaraispánok érseki tizedbérlete, 11; — jegye az új pénzekben, 18. 19. 31; — jog- és hatásköre, kötelességei, 5—36; — kárainak és sérelmeinek s az ellene való panaszoknak orvoslása, 10. 11. 14. 20. 21. 32. 33.

Kamarák bérletének megújítása, 15; — bérletösszegének fizetési módja és határideje, 11. 14. 15. 33—35; — javainak s tulajdonának illeték- és adómentessége, 11. 21. 33; — működése és szervezete I. Károly alatt, 4—36; — személyzete fölött

való bíraskodás és joghatóság, 10.

13. 14. 32. 36; — hivatalos ügynökei birtokosok legyenek, 23. 33.

Kanizsa folyó, 398; — vára, 557. 561. 562. 564.

Kanizsai-család, 398; — János, eszterg. prépost, 398; — Orsolya (Nádasdy Tamásné), 111.

Kapos vára, 559. 611.

Kaposi István, ref. lelkész, 353.

Kaposujvár, 382.

Kaprakotta, 270. 271.

Kaproncza, 386.

Kapuvár, 247. 248. 250—252. 258. 451. 456. 538. 587.

Kárán (Karaan) helység, 299. 300.

Karándi Szalontai István, ref. pap, 345. 346. 347. 567. 583. 584.

Karasznai Mihály, prot. lelkész, 575; — Pál, 409. 412. 413.

Karatna, 226.

Karcsa, 283. 285. 379. 397.

Karcsai család és nemesek, 490. 491. 506. 507. 510.

Karlovičs János bán, 379.

Karmelita barátok, 601.

I. Károly király, 1—5. 7. 12. 24. 35. 132. 136. 141. 142. 279. 281. 286. 287. 291. 293—295. 299. 303. 304. 378. 381. 484. 490. 513.; — arany forintja (1335.), 7; — és a Jánoslovagrend, 374. 375; — pénzverési reformjához adatok, 1—36.

II. Károly, angol király, 328.

Károly (Nagy-) város, 171—173.

Károlyi Istvánné (Bethlen Sára), 226; — Zsófia (Tarnóczy Sebestyénne), 225. 227; — (Vitéz Lászlóné), 227.

Károlyvár, 442. — L. *Gyulafejervár*.

Károlyvári (gyfvári) káptalan, 403. 404. 405. — L. *Gyulafejervár*.

Kasina (Zágráb vm.), 390.

Kassa, 18. 61. 75. 114. 115. 119. 120. 181. 186. 189. 207. 218. 219. 305. 314. 315; — megerősítése (1707.), 208; — mint megyei középpont, 314; — ostroma (1706.), 206; — pénzverője, 205.

Kassai István, fejedelmi ítélőmester, 231.

Kastal, gyfvári prépost, 440.

Kászón-szék, 245.

Katholikus házas papok a székelységben, 245. 246; — hívek elnyomása Németalföldön, 342. 343. stb.

- Katyisz-nemzetség*, 131. 527.
Kecsét, 222. 416.
Kécskei István, 161. 163. 168. 170. 180. 185—187. 199. 201.
Kecskés György, 561; — *István*, 162. 562.
Kejsel, báró löcsei várparancsnok, 213.
V. Kelemen pápa, 374.
Kelemér, 575.
Kelenföldi joannita-ispotály, 388. 389.
Kellio Miklós jezsuita inquisitorsága, 247. 249. 267.
Kéménd, 384. 496—498. 504. 505.
Kemény Ádám (Gyerőmoostori), 404. 442; — *János*, fogarasi főkapitány, 229.
Kend, erdélyi községek, 440.
Kende Gábor, 41. 53. 180. 198; — *János*, 51; — *Márton*, 51. 52.
Kendi Krisztina (Haller Zsigmondné), 221. 222. 224; — *Sándor*, 222.
Kenézlő, 60.
Kenézségek, erdélyi —, 407. 408.
Kenyér (Fel- és Al-), 418. 420. 421. 431. 432.
Képtárak: Eszterházyak fraknoi, 153. és kismartoni galériája, 609.
Kerechényi András, 92; — *Mihály*, 539. 540.
Kereki (Somogy vm.), 395.
Kereskedelmet, tengeri — üző, Jánoslovagok, 373.
Kereskedők: és árusok védelme (1457.), 315; — készpénzkészletének korlátozása a bányavárosokban, 18. 19. 31; — erdélyi idegen — adója, 233. 234; — németalföldi — a spanyol király hitelezői, 310; — török —, 272. — *L. Gennatius. Lauber. Sorer. Zollikofer, Velt.*
Kereskény (Hont vm.), 384.
Keresztes hadjáratok, 369.
Keresztesek, 93. 146. 148. 279. 505. 526; — esztergomi konventje, 286. 301. — *L. János-lovagok. Joanniták.*
Keresztúr nevű községek, 94. 444. 445. 447—472. 474—477; — 59; — 527. 605. 606. 609. 611. 614.
Keresztúri Mihály, 420. 422—424. 426—429. 431—433. 435—439.
Keresztyénfalva, 416. 417. 421. 422. 430.
Kertészek, olasz — *Nádasdy T.* udvarában, 463. 467.
Késmárk, 204. 206—208. 210. 215—217; — vértanúi (1709.), 214. 215.
Keszneten, 168.
Keszölczés (Kestelches), 283. 285.
Keszölczési Pál érseki nádori albíró, 285.
Keszthely vára, 552.
Kesztölcz, 383. 489. 520. 521.
Kesztölczi (Tolna vm.) joanniták, 370. 388. 389.
Kethely, 606.
Kéthelyi nemesek, 495.
Keve vmegye, 388.
Kézdi szék, 225. 226. 245. 246; — lustrája (1604.), 405; — tizede (1496.), 427.
Kiliti, 527.
Kincstárak: Eszterházyak fraknoi család tárháza, 609. 615. 616.
Királyi hivatal a bánya- és kamara-ispánságok helyén, 31; — jövedelmek új pénzben szedendők, 32.
Királyné kancellárja, 520.
Kis András, 54; — *Balázs*, 51; — (*Kysch*) *Imre*, 81; — (*Kys*) *Kata*, 111; — *Mátyás*, 46. 57. 58. 179. 181. 182; — *Mihály*, 179. 180. 185; — *Péter*, 56. 165. 185. 186; — (*Parvus*) *Tamás*, 432.
Kisbaráti (Győr vm.), 387. 506.
Kiscsütörtök (*Kyschuturtuk*), 532. 533.
Kisfalud (Erdélyben), 417. 421. 428—431.
Kisfaludy Márton deák, 539.
Kisjókai (*Kisylka*, *Parva Ilka*, *Ilka minor*), 533. 534.
Kisjókai (de *Ilka*, *Ylka minor*) család, 138. 139. 483. 484.
Kisludas (*Giesshübel*, *Malumprandium*), 418.
Kismarja, 196. — *L. Marja*.
Kismarton, 101. 151. 153. 154. 256. 258. 261. 598. 599. 601. 603. 606. 610. 611. 616. 619.
Kismartoni Eszterházy-képtár, 609; — franciskánusok, 151. 152. 154.
Kisszeben, 70. 207.
Kisvárda, 164. 165. 167. 170—172. 195. 198. 199.
Kodermann János András gf. osztrák tengerparti kormányzó, 331. 333. 352. 353. 360. 361. 566—568. 582. 583. 585.
Kolonich Lipót püspök, 333. 565. 566.

- 590; — protestáns-üldözése, 353.
354. 361.
Kolozs vm. 5. 12; — hadainak 1634. évi lustrája, 405.
Kolozsmonostori konvent, 224. 404. 597. 598; — levéltára, 401. 404.
Kolozsvár, 163.
Kolozsvári Jakab, 420. 422—424. 426—429. 431—433. 435—439; — Mátyás, 414—419.
Kolozsvári főesperes, 410; — káptalan, 221. 222; — ref. főiskolai tanárok, 403.
Komár vára, 559.
Komárom, 43. 46. — I. Ó-Komárom; — vára, 247. 248. 250—252. 258. 270; — vármegye, 5. 7. 16. 140. 147. 149. 287. 290. 300. 492. 493; — közgyűlése (1343. nov. 14.), 482.
Komáromi főesperesek, 301. 492.
Komáromi István, 177. 181. 189; — István, prot. pap, 335. 336. 350. 577; — János, 41; — Mihály, 45.
Komlósi Germán, 385.
Komlósi keresztések, 385.
Konkoly poss., 395.
Konradi Lőrincz, 431.
Konstantinápoly, 47. 181. 206. 373. 376; — rávonatkozó jövődölések, 157.
Konstantinápolyból visszaszerzendő gyfvári káptalani iratok, 405. 406.
Kont (Kunth) somogyi alispán, 495. 518; — Miklós nádor, 508. 517. 528. — L. *Tót Lőrincz*.
Kontz László, 288.
Kónyi (Somogy vm.), 399.
Kopácsi Miklós, 391.
Koppánd (Coppán), 416.
Koppányi Eszterházy-uradalom, 605. 606. 611.
Korda Sebők, 174.
Kórházak, 210. 379. 385. — L. *Ispótyok*.
Kornides Pál, 214.
Kornis (ruszkai) Zsigmond, főispán, 238; — (tótvárad) Mihály, 305. 310; — grófok levéltára, 404. 405.
Korpona város, 272. 363. 364.
Kossut kg., 515.
Kostajnica, 382.
Kosztutye, 383.
Kothurnides Sámuel ügyvéd, 567. 569—571. 583. 854.
Kotsi Bálint, pápai ref. tanító, 577.
Kovacsóczy Mihály, 368.
Kovácsok, marosvásárhelyi — czéhszabályai, 240.
Kozolin poss., 390.
Kőfaragók, olasz — Nádasdy T. udvarában, 463. 473. 476.
Kőhalom (Sopron vm.), 462.
Kőhid-Gyarmat, 495. 498.
Kölked (Kepes Kewiket), 541.
Kölkei Tamás joannita, 396.
Kölmi püspök, 102.
Könyv, Magyar imádságos — (XVI. sz.), 113.
Könyvtárak: Eszterházy — hitbizományi k., 154. 609.
Köpcsény, 603. 606. 611.
Kőpeczi Bazil, prot. pap, 350. 572.
Köpösd (Nyitra vm.), 506.
Körmendi György, prot. pap, 350. 575.
Körmöczbánya, 18. 214. 363—365. 368; — mint megye-központ, 314.
Körmöczi fegyvergyártók, 366; — (magyar) fillérek, 207; — kamara és ispánjai, 7. 8. 18. 36; — bányajövedelmei, 8; — bérbeadása, 7—11. 16—23; — területe, 5. 7. 16; — pénzverő, 7. 205; — üveggyártók, 367.
Körmösd (Kurmesd) poss., 522.
Körös folyó, 59. 391; — kg. 180. (Erdélyben), 418. 435; — vármegye, 385. 386. 400. 530; — város, 386.
Kőszeg (Kwzek), 90. 98. 443. 563.
Kőresd (Garam-), 504. 505; — (Rába-), 456.
Közép-Szolnok. — L. *Szolnok*.
Közjegyzők, 581. 582.
Közmondások, szólásmódok, 64. 169. 548. 554. 607. 612. 613.
Köztisztaság Egerben, 125.
Krajna, 271.
Krakkai Mátyás, 420—422. 424. 425. 427. 428. (Karkay 420. 424.)
Krakó, 86; (Karakó?), 542.
Kramprich D. J. I. Lipót németalföldi követe, 330. 331. 342. 352. 355. 357. 359.
Krassó erősség (Baranya vm.), 399; — vármegye, 315. 373.
Krasznahorka, 216. 217. 219.
Krasznai főesperes, 407. 409. 410.
Krasznai Mihály, prot. pap, 350.
Kray Jakab, 215.
Kreštelovac, 531.
Kristallovacz, *Krisztolcz* 531.

Krónikák, 203—219. 278.
Krutsay Miklós, 120.
Kunczlin nagysombati bíró és családja, 505. 506.
Kund község, 418. 424. 434.
Kunország (Moldova), 373.
Kural poss., 295. 296. 525—527. 527.
Kurcz János Ignác, budai kamarai igazgató, 120. 122. 123.
Kurczmann István (1313.), 285.
Kurdacs Kelemen, 537.
Kurdvár (Szíria) joannita-vár, 370.
Kutak: várbeli csatorna —, 551.
Kútaltja, erdélyi község, 421.
Kutfalvai rév jövedelme (1330.), 411.
Küküllő, 414. 433; — vár, 418. 434;
 — vármegye, 5. 12. 225—227. 426;
 — főispánja, 224.
Küküllői tized (1497.), 440; — tizedes (1330.), 411.
Kürt poss., 509.
Kürthösiék (de Kurthus), 519.
Kürtösi István, 180; — János, 184.
Kuy poss., 288.

L.

Lábod (Labad), 30. 558.
Laczkfi család őse, 304.
Ladmóczi István, 352. 354. 570. 581—586.
Laga (Kalec, Tkalec), 386.
I. Lajos (Nagy Lajos) király, 36. 294. 303. 369. 375. 388. 488. 490. 492. 501. 502. 504. 505. 507. 509. 515. 518. 521. 523—526.
II. Lajos, 117. 376. 387.
VII. Lajos francia király, 369.
Lajos (Bajor Lajos) angolai hadi pénz-segélye, 4.
Lajos kir. herceg (1336.), 136.
Lajtha folyó, 372.
Landor Fejérvár, 162. 164.
Langwort Péter, 68.
Lánzsér, 152. 154. 605. 611. 614.
Lányi Antal, 206; — György korponai prot. tanító, 272; — Iván, 218; — Mária (Szontágh Lajosné), 211; — Márton, 215.
Laszai. — L. de Lazo.
IV. László (Kún-), 374. 492. 495. 533.
V. László, 313. 314.
Lászlófi Péter joannita-házfőnök, 386. 389.

Latán gróf, 91.
Lauber Mátyás kereskedő, 323. 332. 333. 335. 336. 348. 349. 360. 361.
Lauretomi (Loretomi) klastrom, 151. 152. 601. 602.
Lavor Mihály, enyedi bíró, 424.
Lazo, de — (Laszai?) János kanonok, 420—423. 425—427. 429. 430. 432—439.
Lebadi Gergely, 558.
Lecsenicza, 383.
Lég (Leeg. — Pozsony vm.), 138. 140.
Lehoczky, szepesi várnagy, 211.
Léka (Leuka), 94. 443—448. 451—458. 460. 461. 463—466. 468—472. 474—477. 538. 601—603. 605. 606. 609. 611. 614.
Léki (de Leek) Pázmán comes, 140.
Lénárt Gáspár, 39—42. 44. 47. 169. 170. 184.
Lendva, 154. 611.
Lengyel Ferencz, 116; — (Polonus) János, pozsonyi kanonok, 503.
Lengyel hadak, 47. 58. 60. 62—64. 162—164; — király, 61. 62. 163. 598.
Lengyelország, 41. 65. 163. 218. 278. 597. 607; Nagy Lengyelország (1600.), 158.
Leobschütz, 255; — kötöttsége a kath. valláshoz, 262.
Lépesfalva, 391.
Leporinus Miklós, poltári prot. pap, 272. 350. 575.
Léta, 37. 40. 42.
Léva, 95. 207. 364. 570. 578. 605. 606. 611.
Levelek: Magyar — a XVI. szdból, 89—113. 443—477. 537—564.
Levéltári anyag, gyfvári káptalani — visszaszerzése Konstantinápolyból, 405—406.
Leyden, 310.
Leydeni egyetem magyar tanulói, 305; — egyetemi tanárok (1627.), 308. 309.
Lezene poss., 127. 128.
Liba (Somogy vm.), 395.
Libádi Ráfael, 148. 149. 489.
Libetbánya, 364.
Licsérd (Lyterch), 487. 488.
Lietavai uradalom, 605. 606. 611.
Likava vára kurucz kézen, 207.
Linz, 106. 107.

1. *Lipót*, 62. 114. 247. 251. 257. 263. 270. 274. 321. 323. 329. 331. 339. 341—345. 348. 352. 353. 355. 357—359. 585. 617; — halála, 205. 206.
Lipótvár, 247—252. 258. 267. 270. 353. 354.
Lipovnok-nemzetség, 145.
Lippai Tamás, 414—419.
Lippai Máté (de eadem), 597.
Liptó vmegye, 210. 212. 315.
Liptószentmiklós, 210.
Listius-család, 606.
Lisznyai Pál, 59.
Literáti György, prot. pap, 345—347.
Litvánia, 159; hercege, 62. 163.
Loch (Lócz) poss., 513.
Lócs (Sopron vm.), 391.
Locsmánd kg., 108. 391.
Lónya bányaváros, 18.
Losoncz, 58. 611.
Losonczy-család, 397. 398.
Lotharingiai Károly hg., 46. 177. 179. 181. 183.
Lotter, 336.
Lovagrendek Magyarországon, 368. 369. — L. *János-lovagok. Templomosok.*
Lőcse, 207. 209. 217; — ostromai (1703—1710.), 203. 204. 213—216.
Lőcsei ötvösök, 215. 219; — pestis (1711.), 217.
Löffelholtz, csász. generális, 214—216.
Lublyó, 62. 207.
Lubomírski Tivadar herceg, a 13 szepesi város kormányzója, 205. 208. 211—215.
Lucifer András, 68.
Ludány-nemzetség, 145. 146. 512. 513.
Ludbrég vár, 378. 386.
Lukafalva, 537. 538. 541—545.
Lukaháza, 377.
Lulya (Somogy vm.), 395.
Luschin Arnold, 2.
Luzerni pénzermek, 326.
Luzsenszky-ezred, 208.
Lüneburg, 274.
Lüschwic, 258.
Lysti (Szebeni) Sebestyén, 388.
Lyterch (= Licsérd), 487. 488.
- M.*
Machalan (Maholány) helység, 513.
Macsalai nemesek, 493.
- Macskási* Ferencz, 227.
Madách László (1470.), 397.
Madarászi Benedek fia Ferencz, 141. 142; — Ferencz, 141. 144; — család (de *Madarazeg. — zyg*), 281. 282.
Magyar aranypénz, 3; — birtokos nemes családok hanyatlásának oka, 156. 607. 613; — családok emelkedése az egyház révén, 611; — kir. hercegek, 373. 386; — kir. hercegnők, 370. 381; — királynék, 371. 383. 387. 388. 393. L. *Anna, Erzsébet, Fruzsina*; — királynők, 493; — közállapotok 1604 előtt, 278; — levelek a XVI. szdból, 89—113. 443—477. 537—564.
Magyar Bálint várkapitány, 546. 549. 554. 559. 562—564.
Magyarád (Magerad), 499—501.
Magyar-Cherge(w)d, 430—432.
Magyarigeni ev. ref. pap. 403.
Magyar-Óvár (Owar), 532. 533.
Maholány helység, 130. 493.
Majoratusok: Eszterházyaké, 154—156. 599. 607—617; — olasz főúri családokban, 613.
Makai Mihály, 45.
Makovicza, 62. 207.
Malapertus, a németalföldi rendek svájcz követe, 334.
Malomsoki evang. lelkészek, 270. 271.
Máltai gályák, 353. 354; — joanniták levéltára, 372.
Malumprandium (Giesshübel, Kisludas), 418. 421.
Mangó. — L. *Szentpéteri*.
Man(i)gai joannita-rendház, 389.
Mannsdorf, 98. 99.
Mantuai hercegek, 613.
Mány (Man, Maan), 146—148. 279. 280.
Máramaros vm. 316. 317; — főispánjai, 305. 310.
Marci Miklós kanonok, 135. 139.
Marcsamagyar, 285.
Margarita nevű angol hajó (1676.), 565. 566.
Margatai (Szíria) joannita-rendház, 370.
Margit hercegnő, III. Béla nővére, 370. 381.
Margitszigeti apácák, 495; — vár, 379.

- Mária* királynő (Lajos leánya), 493.
Mária-Czell, 603.
Maria-kirchi evangélikusok szenvedése, 325.
Máriássy Gábor (márkusfalvi), 211.
Marjad (Somogy vm.), 395.
Márka, bécsi és budai —, 17; — budai arany — értéke, 26; ezüst — finomsága, 30.
Maros-szék, 245.
Marosvásárhely, 233.
Marosvásárhelyi kovácsmesterek czéhszabályai, 240.
Marpurch Claudius közjegyző, 581. 582.
Martel Károly, 374.
Martyrius, esztergomi érsek, 369. 370.
Maryuk Gob rt, 94.
Massovia, 159.
I. Mátyás király, 369. 378. 387. 397.
Mátyás főherceg, 364. 365.
Mátyus (Matthius) Bálint, 241; — János, 226.
Maxentius császár, 590.
Maylát(né) (1557.), 94.
Mazáry Dániel, 272.
Medgyes, 418. 424. 435; — szék, 432.
Medgyesi orsz. törvényszék, 229.
Megyericsei (de Megereche, Megericzye. Megeryczye) János, 420. 421. 423. 424. 426—434. 436—439.
Messina, 323. 329.
Metesd, 436.
Mihály vajda kijövelete, 225.
Mike (Somogy vm.), 399.
Mikes János (zabolai), 227. 228; — Kelemen, 41. 57; — testvérek leányrablása, 226—228.
Mikeszása, 419.
Mikó Ferencz, 309.
Mikola-család régi osztálylevele, 441.
Milano püspöke, 590.
Minorita-rendiek, 304.
Misék ára (1664-ben), 151; — (1678-ban), 601. 602.
Miskolcz, 59. 61—63. 162—164. 186.
Miskolczy Mihály, füleki prot. lelkész sorsa, 270. 271; — Péter, 166. 168.
Mocholai László, 147. 149.
Modenai hercegek, 613.
Moldora (Kúnország), 373.
Moldvaország, 158.
Molotietz, 258.
Monay Gergely, 414—419.
Monergallus (Monialis), vránai perjel. 399. 400.
Monoki Ferencz. 203. 204.
a Monte Claro Hugo, joannita, 396.
Monyorókerék, 90.
Morovcsok (Morouchuk), honti főispán, 291—293.
Morvaország, 271. 390.
Morvaországi constitutiók, 262.
Morray, 318.
Mosony és Pozsony vmegyék együttes közgyűlése Pozsonyban (1358.), 528.
Mosony végvár, 372.
Munkács, 41. 55. 169. 170. 207. 316—319.
Munkácsi orosz püspök, 316. 318.
Munkácsi István, 202.
Mur András és Márton, 430.
Muradin szultán, tatár fejedelem, 166.
Murakozi Márton, ref. püspök, 345—347.
Murány, 207.
Musinaháza, 436.
Muzsnai János, 414. 430. 439.
Műgyűjtemények és kincsek, 152. 153.
Mühlhausen, 335.
Münsteri (westphaliai) béke, 259.
Mylas-i tengeröböl, 351.
Myribel, 302.

N.

- Nádasdy* Ferencz, 356. 358. 359; — István gf. generális, 198; — Kristóf, 92. 94. 95. 110. 111; — Tamás nádor, 108. 112. 113. 443. 444. 537. 560. 562.
Nádor című érseki tisztviselő, 285.
Nádorok, 18. 147. 150. 173. 177. 280. 296. 403. 444. 482. 499. 508. 510. 517. 519. 525. 528. 537. 538. 598. 599.
Nagy Albert, 456. 471; — András, 174; — Bálint, 425; — (Magnus) Benedek, 431; — György, 172; — István deák, 539. 540; — János, 112; — (Magnus) László, 410—413; — Miklós, 409. 532; — Pál, 51; — Péter deák, 539. 540.
Nagyatád, 300. 395.
Nagybánya, 52. 163. 170; — pénzverője, 205.

Nagy-Ekemezei pap, (1330.), 413.
Nagy-Enyed, 417.
*Nagyenyed*i Kemény-levéltár, 401.
Nagy-Garam (Noggron) folyó, 497. 498.
Nagy Győr, 45. 52. 53. 173.
Nagyhalász (Noghaloz) 30.
Nagyházi János, 43. 44. 54. 55. 169. 170. 173. 181.
Nagykanizsa, 398.
Nagymihályi és Ungi Albert, vránai perjel, 400.
Nagyszebeni prépost, 407. 410—413; — szücsmesterek, 234. 235.
Nagyszombat, 207. 493. 499. 501. 513. 521. 601; — bírája (1347.) 505; — tanácsa, 499.
Nagyszombati franciskánusok, 152. 602; — járás, 508; — jezsuiták, 601, 602. 604; — káptalan, 616; — plebános 508.
*Nagyvárad*i görög kereskedők, 234.
Naillac Philibert joannita-nagymester, 375.
Nána-Bösztör nemzetség, 304.
Nanas (*Naras* ?) poss., 132. 133.
Nándor-Fejérvár, 314. 560.
Napfogyatkozás (1600.), 159.
Nápoly, 271—273. 321—323. 327—329. 331—333. 335. 337—339. 360. 361. 565. 566. 569. 571. 577. 587; — alkirálya, 327. 331—333.
Nápolyi aranyak, 336. 337; — gályákra eladott magyar prot. papok, 263—273. 350. 589. 592. — L. *Adatok*; — hadjáratok (1347. 1350.) 375; — helytartó, 351.
Nasice — L. *Nekse*.
Nekse (*Nekche*), 149. 150. 375. 389.
Nemes, (*Nobilis*) János e. r. kanonok, 407—411; — János, 41; — Miklós, 112.
Nemes-Bikk helység, 164. 166.
Nemessányi, 164.
Nemesség, érseki-, 285; — nyitrai várnemesség, 286; — illetékes bíróságai, 532; — kizárása a pénzbeváltási jutalékból, 10. — L. *Vásár- és vámjogu*.
Német császárok aranypénzei, 3; — hadak, 162. 195. 199. 200; — *lovagrend* Magyarországon, 369; sziléziai alattvalóinak üldözése, 255.
Németalföld szövetséges rendei: 338. 339. 343. 346. 347. 350. 351. 581; —

bécsi követük, 330. 331. 340. 342. 344. 345. 349. 566. 569. L. *Bruyninx*; — hajóhaduk, 332. 339. 348—350. 352. 353. 360. 361; — katolikus alattvalóik helyzete, 342. 343. 352. 355—358; — közbenjárásuk a magyar protestans gályarabokért, 274—279. 324. 328—330. 339. 345. 356—358; — zürichi követük, 334.
Németbéliek, 491. 492.
Németországi János-lovagok, 376.
Németújvári grófok, 374. 383.
Nempti, 154.
Neuenburg, 335.
Neustadt, 335; püspöke, 333.
Nikápolyi veresége Zsigmondnak, 376.
Nikléczy Boldizsár és Sámuel prot. lelkészek, 272. 350. 572. 574.
Niuwenrode, 345.
Nógrád vm. 5. 7. 16. 127. 131. 194. 314. 374; főispánjai, 127. 128. 524.
Nógrádi főesperesek, 131—133. 511.
Nónai egyházmegye és püspök, 378.
Nonni János dr. 583. 584.
Novák (Croak) poss., 393.
Nováki, 375. 389.
*Nymwegen*i békekötés, 328.

Ny.

Nyék (Esztergom vm.) 286—288. 290; — határjárása, 287. 288; — (Sopron vm.) 97. 456. 471.
Nyéki Demeter, 290; — (Néki) István, 61. 184. 188. 189. 196. 197.
Nyíressy István, 224.
Nyíriek, 520. 521.
Nyirma, poss., 489. 490.
Nyírmezei kenézség, 407.
Nyitra, 207; — vmegye, 5. 7. 16. 131—133. 137. 314. 527.
Nyitrai kanonokok, 131. 133. 137. 387. 501. 503; — káptalan, 132. 144. 145. 282. 286. 501. 503. 513; — püspök, 131. 133. 371. 513; — várnemesek, 286.
Nyúlzigeti apáczák, 382; — zaklatása a kamara haszna czímen, 35.

O.

Óbecse, 388.
Óbuda, 379.
Obudai Mihály, 414—416. 418. 419.
Ocskay-huszárok, 215.

- Ogiad*, 521. 522. — L. *Olgyai*.
Okolicsányi András, 170. 172.
Ó-Komárom, 482. 483.
Okori joannita-rendház, 389.
Oláh Bálint, 184; — Miklós érsek, 611; — (Ollai) Miklós, 41.
Oláhország, 157. 158. 405.
d'Olandesi, 323.
Olasz aranypénz Németországban, 4; — építőmesterek, kőfaragók, 90. 93. 463. 473; — főúri családok majorátusai, 613; — kertészek, 463. 467; — pénzek, 326; — pénzverés városi kezelésben, 5.
Olaszország, 93. 157. 349. 373. 573. 607.
Olaszkolozsvári István, 152. 602.
Olcz(o)na. — L. *Alczinai*.
Olgyai (de Ogiad, Ovgya) család, 133. 134. 484. 515. 516. 521. 522.
Olmützi püspök 255.
Ompoycza, 436.
Ónod, 174. 179—181. 183. 185. 190. 197.
Opatorína (Pozsega vm.), 386.
Oppavia. — L. *Troppau*.
Óráiai herczeg, 343. 355; — hadi készülődése (1627.), 310.
Orasovecz castellum, 399.
Orbai szék, 245. 246; — lustrája (1604.), 405.
II. *Orbán* pápa, 379.
III. *Orbán* pápa, 383. 397.
Orbó, 421. 428—431; — Magyar-, 417.
Ormós Mihály, 42. 53. 57. 60. 165. 174. 179. 182. 184—186. 195.
Orosz püspök, munkácsi-, 316. 318.
Oroszország, Vörös-, 158.
Oroszy Lőrincz (de eadem), 597.
Orros János, pozsonyi alispán (1346.), 493. 494. 498. 506; — Péter pozsonyi alispán, 515.
Országbírák, 146. 148. 149. 279—281. 289. 377. 382. 397. 443. 489. 490. 492. 502. 505. 511. 522. 525. 526. 535. 537. 547.
Országgyűlések, 174. 183. 193.
Országh (Guthi) János joannita, 396.
Orvosi receptek, 96. 99.
Orvosok, 95. 323. — L. *Nonni*. *Zaffius*
Orvosságok, 95—97.
Osgyáni István, 46. 54. 55. 59. 60. 164. 165. 180. 181. 184. 199. 200.
Osli-nemzetség, 391.
Osnabrücki békekötés, 258. 259.
Ostrosith Mátyás, 198.
Ó-Szőny, 149.
Ostálylevelek, 487. 488.
Otrokocsi Ferencz, rimaszécsi prot. lelkész, 272. 335. 336. 350. 572.
Ottlik. Imre, 198.
Óvár, 45; 532.
Oxenstierna Benedek gf. svéd követ, 251. 257. 263. 274.
Oxfordi Bodleian könyvtár, 578.
Ozdi főesperes, 402. 413.
Ozor (= Alsó-Ozorócz), 384.
Ozora 605. 606. 611.
Ozorócz, Alsó-, 384.

Ö.

- Ödtenbach*, 334.
Ölved (Wlwed, Wlled.), 294. 295.
Örmény kereskedők adója, 233. 234.
Örményes, 419. 424. 434.
Örs (Wrs; Esztergom vm.) poss., 147—149; — határjárása, 279. 280.
Öthves Imre, 111.
Ötvös Miklós, 51. 52; Sámuel, 45.
Ötvösök, 215. 219. 539.
Ótvesi Markó ispán, 111.

P.

- Pád*, község, 431. 436.
Padua, 93.
Pakrácz (Pozsega vm.), 380. 399; — joannita rendháza, 370. 389. 390. 399.
Pál (Sopron vm.), 104. 107. 505.
Palágyi Pál, 45. 46. 182. 186—189. 193.
Palást kg., 291. 293.
Palásti Liptó, kir. ember, 5 11.
Palermo, 349. 353. 355.
Pálfalvay Magdolna (Sárkány Antalné), 109.
Palizsnai János, vránai perjel, 375. 378. 400; — lázadása, 375.
Pálosok, főperjele, 619.
Palosticzay András, 391.
Palota (Vár-), 393.
Pályázóköz, 144.
Pályázóközi család, 533. 534.
Pamach (Pomach, Pomoch), 519. 520.
Pannonhalmi főapát, 374. 377; — főapátság, 515; — konvent, 509.
Pannonia, 159.
Pap János (de Báhy), 502—504;

- János, 51; — Mátyás, 50. 55. 62. 162. 166. 178. 181. 187.
Pap és tanító bérének behajtásáról, 228. 229.
Pápa város, 326—328. 547. 601. 605. 574. 577. 584.
Pápai piaczszobor Eszterházy Pál gftól, 152. 602; — prot. lelkészek, 348. 349; — prot. superintendens, 272.
Pápocz (Papoch), 107.
Papok, kath. házas — a székelységben, 245. 246; — L. *Vásár- és vámjogu*.
Parasa, eltűnt helység, 511.
Párdi (Pardeu), Pest. vm., 380.
Párkány, 57; — -i járás, 295. 296. 304. 498. 527.
Parmai hercegek, 613.
Pásztó (Pasztuh) falú, 131—133.
Patach (Patas, Patács), 496—498.
Patachi Simon, 498.
Patai főesperes, 488.
Patak (Sáros-), 169. 173. 174; — (Nógrád vm.), 524. 525.
Pataki Márton, 60. 64. 165. 173.
Patay (Báji) Sámuel, 311. 313.
Patha (Somogy vm.), 564.
Pathoczi Kata, 221.
Patharócz (Pathwarycz), 514.
Paty (Poog), 297. 298.
Paulovics Mihály, turócszmtártoni prot. tanító, 272.
Pawoni Mihály, 110.
Paxy Jób (pákosi), 596.
Pázmány nemzetség, 370.
Pázmány Péter, 368. 389.
Péchy Farkas, 540.
Pecz, pozsonyi család. 302.
Pécz nemzetség, 378; — nemzetség és falu (de Pech), 505. 506.
Pécs város, 30. 558. 559. 564.
Pécsi kir. kamara és területe, 5. 6; — káptalan, 382. 397; — püspök, 304. 374.
Pécsváradi konvent, 485.
Pegzath birtok, 373.
Péli nemesek (Bars vm.), 526.
Peliván Memhet aga, 52.
Penis Stephanus de —, erd. kanonok, 410. 411. 413. — L. *Peyn*.
Penna-bor szedésének tilalma, 479.
PéNZ-értékek, 2—4. 7. 8. 12. 13. 17. 24—26. 149. 205. 309. 326. 437; — hamisítók és illetéktelen pénzverők üldözése, 11. 19—21. 27. 31. 33. 53; — kivitelének tilalma, 8. 21. 27. — történeti irodalom 1—5; — ügyigazgatásunk szervezete a 14. szd.-ban, 4—6; — ügyi reformjai az Anjouknak, 7—34; — verés és beváltás országos szabályozása, 7—34. — L. *Kamara*.
Pércs, 40. 187. 188.
Perényi Imre nádor, 403; — János tárnokmester, 313. 314.
Pereszlény, 137.
Perna (Párna) eltűnt község, 499—501.
Perneszy Farkas 99; — levelei, 555—563.
Perusi János joannita, 398.
Pest-téglaégető kemence (1556.), 445.
Pest, 180. 184. 598; — vmegye, 5. 7. 16.
Pesthis Kristóf, 110. 111.
Pesti híd, 187; — joannita rendház és ispotály, 389.
Pestis a XVI. szdban, 363; — Szepesben és Gömörben (1709—11.), 213. 217.
Petelye (Petrella), 395.
Petény. — L. *Pechyen*.
Peterdy Ádám deák, 94. 110.
Pethe János, 552; — Péter, 550.
Pethő Benedek, 378; — János (Petheő) 97. 98. 105.
Petrella (Petelye), 395.
Petrice várföld, 395.
Petróczy István generális, 208.
Petrovics István joannita 386.
Pettes András egri kanonok, 123.
Peyn, Stephanus de —, erdélyi kanonok, 407. 409. — L. *Penis*.
Philesd, 436.
Pián. — L. *Pyen*.
Piano Lajos, 122.
Piasek (Piasecius) Pál przemysli püspök krónikája, 278.
Pilis, 369; — vmegye, 489.
Pinkekarcsa, 285. L. *Karcsa*.
Pintér kalugyerek, 466. 468.
Piscaria, 271.
Piski, 422. 430.
Planinai (Zágráb vm.) joannita-rendház, 390.
Plautus-előadások az eperjesi iskolában, 68. 76. 77.
*Plawnicz*er Gáspár, 69.
Plessius leydeni egy. tanár, 308.

- Pocsaj*, 174. 188. 202.
Poklospatak, 417. 431. 432.
Polan György selmeczb. jegyző, 365.
Polda-Ete (Itipolda) 507.
Policzani György deák, 233; —
 Kristóf, 233.
Poljana, 386.
Polonus (Lengyel) Péter, pozsonyi ka-
 nonok, 135. 139.
Poltár, 272. 575.
Polyander a Kerkhoven, leydeni egy-
 tanár, 308. 309.
Polyk János kolozsvári kapitány, 163.
Ponikva, 378.
Poroszország, 159; — hercege, 62.
Port. — *L. Van der Port.*
Porta (fényes —), 44. 45. 58. 61. 65.
 66. 164—168. 173. 175. 176. 179.
 181. 184. 185. 188. 190. 191. 194.
 196. 199. 203.
Portánként kivetett pénzbeváltó ille-
 ték (kamara haszna), 9. 13.
Pósa-házi János, debreczeni prédiká-
 tor, 50.
Pósalaki István, 45. 46. 57. 173. 177.
 178. 181. 182. 186; — János, 183.
 190. 200. 201.
Pósa-Rákosa, 380.
Postaszolgálatra tilos cigánylovak,
 239.
Poty (-Ujfalu), 380.
Pozsega vára, 395. 557. 564; —
 vmegye, 389. 390.
Pozsegai káptalan, 149.
Pozsegai Benedek, 490.
Pozsony vmegye, 5. 7. 16. 130. 133.
 136. 137. 140. 142. 144. 296. 314.
 495; (maior comitatus), 512; —
 516. 517. 522. 523. 529. 532. 533;
 — alispánjai, 289. 484. 493. 494.
 498. 506. 513. 515. 517. 522. 532;
 — bortizede, 521; — együttes köz-
 gyűlése Moson vm.-vel (1358.), 528;
 — főispánjai, 136. 138. 373. 509.
 513. 527; — szolgabírái, 491. 494.
 502. 504. 506. 527. 532. 533.
Pozsony város, 16. 47. 92—94. 97.
 101. 104. 133. 134. 136. 164. 266.
 348. 349. 372. 376. 459. 472. 501.
 521. 528. 532. 537. 538. 601. 603.
 611; — bírái, 133. 134. 302; —
 Széplak (Schöndorf) nevű része,
 302. 303.
Pozsonyi joannita-rendház és ispotály,
 390; — kanonokok, 135. 137. 139.
 144. 289. 502. 503. 521. 527. 535;
 — káptalan, 132—134. 137. 138.
 140. 141. 143. 146. 281. 289. 300.
 302. 483. 486. 490. 491. 493. 494.
 498. 499. 501—503. 505—510. 512.
 515. 518. 521. 522. 527—529. 531—
 536.; — rendk. törvényszéken (1674.
 ápr. 4.) elítélt protestánsok, 247—
 250. 264. 265. 276. 277. (*L. Pro-*
testáns); rév (1344.) 486. — Szt.
 Antal-rendház, 302; zsidók (1336.),
 133. 134; — zsidók bírása, 134.
Pöstyén, 375; — templomos és joan-
 nita-rendházai, 390.
Prédikátorok bor-quartája, 479.
Premontrei konventek, 164. 290. 484.
 489. 519; — prépostok, 511.
Prepelitzay Sámuel 598.
Prews Gertrud, 70.
Pribel (Felső-), 520.
Prod, 418. 423. 434.
Prodaviz, helység, 400.
Prognosticon az 1600. évre, 157—
 160.
Prokop, huszita vezér, 390.
Protestánsok üldözése. — *L. Adatok.*
Prybék Ambrus, 539.
Przemysli püspökök, 278.
Pucz János, ref. pap, 345—347.
Puskaművesek, 366.
Pündten. — *L. Graubünden.*
Püspök Hatvan, 194.
Püspöki, helység, 42. 46. 48. 56. 201.
 202.
Pyen (Sebes-széki község), 420. 430.
 431.

R.

- Rabattin*, csász. generális, 206.
Rádi János, Thököly pohárnoka, 64.
Radics András, munkácsi kapitány,
 55.
Radkay Pál, 556.
Radnót, 179. 180.
Ragályi János, 61.
Rajki prépostság, 100.
Rajnald, a Rozgonyiak és Basztejiek
 őse, 148.
Rajnavölgyi svájcei evangelikusok,
 335.
II. Rákóczi Ferencz hadjárataira vo-
 natkozó feljegyzések, 203—219;
 — lengyelországi bujdosása, 217.
 218.
I. Rákóczi György, 228. 229. 231.

- 233—235. 238. 241. 245. 247. 405 ; *Rozgonyi csata* (1312.), 374.
 — békekötése (1647.), 259.
Rákoss poss., 382.
Rákosy Máté, 420—423. 425—427. 429. 430. 432—439.
Rakovicz, 390.
Ramochay István, 597.
Rapach úr (1678.), 606.
Rasinja, 386.
Ráthót, 550.
Rattky György, 619.
Rau János, Jakab, 116.
Rauch Dániel, 616.
Ravazd (Runasd), eltűnt község, 299.
Ravony Mihály, 92. 540.
Reche poss., 522. 523. 524.
Réchev István, 313.
Református püspökök, 229.
Regéc, 169. 611.
Regöly, 377.
Rhédei Ferencz, 38. 50. 174. 313.
Rembald, joannita-provincialis, 371.
Remetehely, 151.
Rendtartása és szabadsága Felvincz városnak, 241—245 ; — a boros-jenei várnépnek, 235—238.
Rendvey Tamás, 513.
Répás (Erdély), 45. 436.
Répcze (Repche) folyó, 297. 379. 391.
Repletura- és bibetura-bor, 479.
Reuter András lőcsei ötvös, 219.
Révay, 92 ; — Ferencz, 537 ; — László, 616 ; — Pál, 198.
Rézpenz értékcsökkenése (1707.), 205. 207. 208.
Rhodusi János-lovagok, 375.
Riczó, 611.
Rimaszombat, 59—61. 162. 573.
Rimaszombathi János, prot. pap, 352. 354. 570. 581—586.
Rimaszombati prot. lelkészek, 271. 353.
Rinaldi Ferencz, fiumei sebész, 584.
Rippény (Nypon ?), 512.
Rivet András, leydeni egy. tanár, 309.
Rohoncz, 466. 467.
Rollo (Rullo) János, 86. 88.
Róma, 87. 373.
Romhányi család, 127—130.
Roos (Rozsd) sziget, 489.
Rosello város, 310.
Rott Konrád, besztérczeb. jegyző, 365.
Rozgonyi család, 288 ; — ősei, 148. 483.
Rózsahegy, 210.
Rozsnyó, 215—217.
Róth kg. 451. 454. 456. 460. 462—464. 467. 468. 474. 601. 603.
Ruber Pál, esztergomi kanonok, 380.
Rudóbánya, 209.
Rudolf császár, 62.
Ruyter Mihály Adorján, hollandiai tengernagy, 323. 327. 328. 331—333. 335—339. 348—351. 353. 565. 566. 586—589. 591. 592.
Rudwinay Miklós deák, 110.
Ryho, 430. 431.
- S.
- Ság*, 395. 542 ; — (Ipoly-), 301.
Sági konvent, 290. 484. 489. 519 ; prépost, 511.
Ságkeresztur, 395.
Sajgó, 222.
Sajó melletti tatár ütközet, 372.
Sajt-tized, 408.
Salamon, Ferencz, I. 2.
de Salinis. L. *To dai*.
Salm gf. 105 ; 545. 546. 554.
Samut(h)i Barnabás kir. ember, 494. 498.
Sanct-Gallen, 334—336 ; — *Jacob*, 334 ; — *Péter*, 334.
San(c)tus (Szántó ?), erdélyi kanonok, 406. 407. 409.
IV. Sándor, pápa, 371. 373.
Sándorházi Márton, 420—422. 424. 425. 427—430. 432—435. 438. 439.
Sápi (de Saap), nemesek, 143. 144 ;
Sárkány Antal, 466 ; — levelei Nádasdy Tamáshoz, 89—107 ; — végrendelete, 107—113 ; — Bernát, 109. 111 ; — János, 100. 109—112.
Sárkány-Sziget, 108. 111.
Sarmatia, 158.
Sarol, poss., 288.
Sáros, kg. 80 ; — vmegye, 5. 16. 204. 218. 314. 488 ; — főispánja, 313. 314.
Sárospatak, 37. 207. 210. 317.
Sárvári járás, 298 ; — prédikátorok, (1562.), 111. 112.
Savoyai herczegek, 613.
Schaffhausen, 335. 592. 593.
Schalch János György, 592. 593.
Schavnik vára, 206.

- Schepelman*, pozsonyi polgár, 486.
Schewczlich László, 70.
Scholburg, szász generális, 207.
Schönher György, eperjesi bíró, 68.
Schwarzenpach. — *L. Feketevár*.
Sebes (Baranya vm.), 395.
Sebes-szék, 418. 420. 436.
Sebestyén, nemzetség, 370. 388.
Sebesvári, várnagy, 137.
Sebészek, 584.
Segesd (Somogyban), 30. 555—558. 563. 564.
Selmeczbánya, 18. 363—365. 368; — fegyverkovácsai, 366.
Sellyei István, pápai superintendens gályarabsága, 272. 348. 350. 574.
Sempte (Suntew), 508. 598. 616.
Senye Bernált, 544.
Sennyey Ferencz, 99. 101. 105. 106. 110. 538.
Sepsi-szék, 245; — lustrája (1604.), 405.
Serédi Benedek, 41.
Sforcia úr, 559.
Simon (Bibarczfalvi) János ügyvéd, 402. 403.
Simonides János, 272.
Simontornya, 605. 606. 611.
Simontornyai István, joannita, 396.
Simony (Bars vm.), 384. 573.
Simonyi Péter, prot. pap, 350. 572.
Sipéki (de Sypyth, Sypyg), család, 484. 485. 291—293.
Sitkey György, 543.
Skóczia, 159.
Sóbányák, 370. 407.
Sókereskedés, 37. 39.
Sokoli (Szokolyai) joannita-rendház, 383.
Solari Victorinus gf., 51.
Solothurn (Solodurum), 580.
Solymosi András, pénzhamisító, 53.
Sombory Gergely levelei Nádasdy Tamáshoz, 443—477.
Somogy vára, 400; — vármegye, 5. 24. 299—302. 486. 495. 557. 595. — alispánja, 300. 301. 495. 518; — főispánja és szolgabírái, 300. 301.
Somogyi Benedek, Szigetvár ostromáról, 563. 564; — István, 549; — János, püspöki ügyész (1342.), 133.
Somogyi konvent, 518; — tizedper, 377.
Somorja (Villa Mariae), 532. 533.
Sopron, 91. 92. 94. 95. 97—113; (Sempronium), 258; 372. 376. 462. 463. 466. 468. 471. 472. 475. 477. 601. 611.; — vármegye 554. 619; — főispánja, 508.
Soproni apácák, 111; — barátok, 151. 152; — bordézsmá (1557.), 447; — evangélikusok elnyomása, 251. 256. 260. 261; — főesperes, 535; — joanniták, 372. 379. 385. 386. 390. 391. 396; — tanácsurak (1562.), 112; vám, 371.
Sorer (Schorer) Ker. János kereskedő, 323. 332. 334—336. 348. 349. 353. 355. 360—362. 565. 566.
Sóspatak, poss., 416. 417. 421. 430.
Spáczai Vid kir. házitiszt (1292.), 296.
Spanyol alkirály, 339; — angol-francia háború, 328; — gályákra eladott magyar prot. lelkészek és tanítók, 269—273. 321. 322. 361. 589; — hajóraj, 333; — király, 310; — örökösödési háború, 205.
Spanyolország, 159. 271. 332. 333. 352. 590. 607; — bécsi követe, 327.
Sparer, 71.
Spilenberg vára, 208.
Spinagarole Lukács, 390.
Spinola, 310.
Stanhover Sebestyén, 86. 87.
Starhemberg Guido szökése a szepesi várból, 211; — Rüdiger gf., 177. 178.
Sternberg Adolf Wratistlav gf., csász. tanácsos, 251. 254. 258.
Sthol János, 431.
Stiria, 95. 159. 271. 326; — börtöneiben raboskodó magyar protestánsok, 326. 327.
Strécsén, 611.
Stubica (Zágráb vm.), 399.
Sulcz, generális (1684.), 183. 192.
Súr, 516.
Surányi erdők (Bereg vm.), rendtartása, 311—313.
Sümeg, 553. 601.
Svájcz, 565. 566. 579.
Svajcsi orvosok, 323; — protestánsok tevékenysége a magyar gályarab protestánsok érdekében, 327. 331. 334. 335. 337. 348. 565. 568. 578.
Svéd király bécsi követe, 251. 257; — király közbenjárása a protestánsok szab. vallásgyakorlata érdekében, 251—257.

Svédország, 607.
Svibljan (Zágráb vm.), 392.
Sybor György, 432.
Sypyth, 484. — L. *Sipéki*.
Sythwe (Zsidve), 418. 419. 424. 434.

Sz.

Szabolcs vm. 39. 315.
Szabolcsi főesperes, 488.
Szabolcs-szatmári kamara, 5
Szádvár, 605. 606. 611.
Szaj-nemzetség, 282.
Szák-nemzetség, 299.
Szakadati László, 311.
Szakálás (káráni) család, 299. 300.
 519.
Szakmáry András, késmárki bíró,
 215 ; — Ács Mihály, 179.
Szokolcza, 390.
Szalacsi sóbányák, 370.
Szalai (de Zala) család, 514. 515.
Szaláncz vára, 611.
Szalánczi Ferencz, 198.
Szalárdy János, fejed. secretarius, 233
 —235. 238. 247 ; — Siralmas króni-
 kája, 228.
Szalóczi Mihály, prot. pap, 350. 571.
Szalók-nemzetség, 389.
Szalonta (Zalanta) kg., 175. 290.
Szalontay (Kárándi) István, protes-
 tans ügyvéd, 345—349. 353. 354.
 360—362. 565—567. 569. 570. 586.
 587. — L. *Kárándi*.
Szaniszlai János, 53. 56. 57. 66. 67.
 163. 170. 183—185. 188—190. 195.
 199.—203.
Szánthai (de Zantho, de Herczek
 Zantho) Mihály, erdélyi kanonok,
 420—423. 425. 427—439.
Szántó (Santus, Sanctus), erdélyi
 kanonok, 401. 406. 407.
Szantóssy András, egri nagyprépost,
 cattarói püspök, 115. 120. 122. 123.
Szappanos Kovács István, 59.
Szarka (Lukafalvi) Pál, 554 ; — le-
 vele, 537—546.
Szarvad, 54. 58.
Szász választófejedelem, 321. 322. 349.
Szász (Zólyomi) Miklós, 138. 143.
Szatmár, 37. 39. 41. 42. 44. 46. 48—57.
 60. 64. 66. 162. 163. 166. 167. 172.
 173. 178. 179. 181—183. 186—190.
 199—202 ; — vmegye, 315.
Szatmári János, 38. 43. 46. 50. 51.

56—58. 60. 65. 67. 161. 162. 165.
 167. 174. 176. 189. 191. 193. 201.
 202 ; — Miklós kamaraispán, 35 ;
 — Péter, 420. 421. 423. 424. 426—
 429. 431—433. 435—439.
Szatmári kir. kamara, 5.
Szeben (Nagy-), 224. 225.
Szebeni János kanonok, 420. 421. 423.
 424. 426. 428. 429 ; — Simon kano-
 nok, 414—423. 425—429. 432—
 435. 437—439.
Széchy Dénes, kardinális, 611. —
 Ivánka, tálnokmester, 518 ; —
 Miklós, országbíró, 397.
Szécsényi (Nógrád vm.) család, 127.
 131 ; — László, 527.
Szécsényi országgyűlés (1708.), 208.
 209.
Szécsi János, prédikátor, 52.
Szegedi Máté, sárvári prédikátor, 111.
 112 ; — Sámuel, 42.
Szegényházak, 117.
Székely Boldizsár, prédikátor, 596 ; —
 László, 41 ; — (Szentgyörgyi) Ta-
 más, vránai perjel, 369. 400 ; —
másképp Henter (Nagyajtai) János,
 597.
Székelyhídi Kelemen és Máté, 415—
 419.
Székesfejérvár, 376. 377. 542. 552.
Székesfejérvári joannita-rendház, 369.
 370. 381. 382. 386. 393. 398 ; —
 házfőnökei, 396 ; — tartozékai,
 393—396 ; — káptalan, 522.
Szekszárd, 388.
Szekszárdi konvent, 299.
Szele Jakab, 561.
Szelephényi György, eszterg. érsek,
 265.
Szelesény (Salasony ; Salasun, Zala-
 sun, Scolosun), 498.
Szeleste (Zelete), 297. 298.
Szemence (Trencsén vm.), 384.
Szempcz, 144. 492. 504.
Szénási Mátyás, 42 ; — Péter, erd.
 fejed. jószágigazgató, 229.
Szénaverős, 418. 424. 434.
Szenczi Pál, debreczeni ref. pap,
 bibliafordító (1683.), 52, 65 ; —
 Mátyás, 53.
Szendrő, 61. 62. 174. 187.
Szentannai Miklós, 420. 421. 423.
 426. 428—439.
Szent Antal-rendiek, 302.
Szentbenedek, (Somogy vm.), 381.

- Szent-Borbálaasszony* (Barócz, Barcz, Borz), 393.
Szent-Demeter, 30.
Szent Dorottya-barátok, 89.
Szentgyedi Máté, pap, 240. 241.
Szent-Éndre, 380.
Szentesi János, 65. 66. 175. 176. 190. 191. 193.
Szent Gellért-hegyi erőd, 177. 178.
Szentgothárd, 542.
Szentgyörgy (Pozsony vm.), 207; —
 — vára (Zala vm.), 555. 560.
Szentgyörgyi Gábor, 89. 90. 94. 96. 98. 109—111; — Sebő, 449; —
 Tamás gróf, joannita, provinciális, 397. — L. Szopa.
Szent-Imre (Bihar vm.), 189; — Erdélyben), 430.
Szentimrei Bertalan, 82.
Szent-István (Esztergom vm.), 384.
Szent-Iván (Erdély), 419. 424. 434; —
 — (Kőrös vm.), 399.
Szentivánfa (Scenthyuan), 297. 298.
Szent Ivány László gróf, kamarai tanácsos, 115. 119; — Tamás, 47.
Szentjános (Bihar vm.) joannita-rendház, 370. 372. 391. 392; —
 (zagoriai) joannita-birtok, 392.
Szent-Jób, 55.
Szentkereszti (Garam-) bodnárok, 367; —
 — kosárfonók, 366.
Szentkirály (alias Abony), 383. 384.
Szentlászló (Somogy vm.), 299. 300.
Szentlélek (Fejér vm.), 225. 226. 227.
Szentmárton (Küküllő vm.), 226. 440.
Szentmártoni (muraközi és verőcsei) joannita-rendházak, 392.
Szentmártoni Jakab, 414—417. 419; János 420—423. 425. 427—429. 431—433. 436—439.
Szent-Márton Vrána, 375.
Szent-Miklós nevű községek, 93. 94. 172. 400. 419. 424. 434. 446.
Szentmiklósi (Szentmiklóssy), Godofréd krónikájából, 203—219; —
 János, ref. pap, 353; — Pongrácz, 315; — Zsigmond, 208. 213. 214. 218.
Szentpál kg., 382. 384.
Szentpéter (Doboka vm.), 594; —
 (Zala vm.) joannita-rendháza, 392.
Szentpéteri (Mangó) István, prot. pap, 352. 354. 573. 581—586; — Márton, prot. pap., 350. 577.
Szenyér, 559.
Szeöcz István, 228; — *Szeocs - Pál* György, 228.
Szepes vmegye, 5. 16. 208. 212. 215. 314; fakeskedelme, 367.
Szepeshely, 214.
Szepesi tizenhárom város, 205. 207. 212; — vár átadása (1710.), 216; pénzverő műhelye, 205.
Széplaki (Baranya vm.), joannita-rendház, 383. 397.
Szépmező (Erdélyben), 440.
Szerdahely (Zyridahel), 285.
Szerdahelyi család, 300; — János, 414—418.
Szerecsen Jakab, 4.
Szeredai Antal, prépost, 402. 403.
Szerém, vm. 5. 24.
Szerémi kir. kamara területe, 5; —
 bérbeadása, 24. skv., — püspök, 294.
Szerencs, 37. 207. 317.
Szerencsi Márton, 51. 52.
Szeszáрма, 223.
Szewchi János, 561.
Sziczília, 322. 323. 332. 333. 335. 336. 351. 565. 587.
Szigetvár, 486. 548. 558. 560. 562.; —
 ostromáról tudósítások, 563. 564.
Szijgyártó Gergely, 54; — István, 37. 39. 42. 44. 46. 48. 51. 53. 60. 64. 66. 67. 179. 181. 201; — Miklós, 188.
Szil, 95. 96. 395.
Szilágy vm. 594.
Szilágy-Cseh, 594. 596. 597.
Szilágyi János, 52. 57. 65; — (boros-jenei) András, várkapitány, 235; —
 — (horogszegi) Erzsébet és Mihály, 313—315.
Szilézia, 208.
Sziléziai protestánsok elnyomása ellen, 251. 254. 255. 257. 261.
Szilincs (Scelench), 508. 515.
Szilvás (Erdélyben), 430.
Szincsér István, 44. 51.
Szini Gábor, 166. 168.
Színművek előadása az eperjesi iskolában, 68. 77. 86.
Szirák (Nógrád vm.), 395; — joannita-rendháza, 397. 398.
Szirmai Péter, 180.
Szklenói üveghuta, 367.
Szlavónia, 159. 378; — bánja, 392.
Szlobostina (Zágráb vm.), 400.
Szobi család, 397; — Balázs fia, 482.
Szoboszló, 51. 190. 192. 197. 199.

- Szobrok, szent* —, 152. 602. 603.
Szódói András, prot. pap, 350. 574.
Szolga-Győr vára, 384.
Szolnok vára, 38. 40. 54—58. 64—66. 164. 172. 173. 178—181. 183. 188. 189. 192. 194—197. 201. 393.
Szolnok (Belső) vm. 5. 594. 595; — Külső és Közép) vm., 315. 594. 595.
Szolnok vmei főispánok, 127. 128.
Szolnok-Doboka vm., 531.
Szolnoki főesperesek, 146. 147.
Szombathely, 92. 537. 544. 601; — ötvöse, 539.
Szomódi János, ref. pap, 335. 336. 350. 574.
Szolnok és körmöczi kir. kamarák, 18; — bérbeadása és rendtartása, 16—23; — területe, 5. 16.
Szolmolyai (Nógrád vm.) joannita-rendház, 397. 398.
Szomor (Zumur) kg., 281. 290.
Szondi Demeter, 414—419.
Szontágh Gáspár, a szepesi 13 város grófja, 212. — Lajosné (Lányi Mária), 211; — Lajos, 204.
Szopa (berekfalvi és szentgyörgyi) család és ősei, 299. 300. 518. 519.
Szovát (Szaváth) 51, 174. 193.
Szöke (Zeke) János, 407—410. 412. 413; — (Zewke) Máté, 430.
Szölös (Erdélyben) 435. 440; — (Somogyban), 395; — (Veszprémben), 387.
Szőny, 147. 570. 576.
Szőnyeg, 539.
Szőrényi bánság, 372. 373.
Szőrényi Gábor, 116. 120.
Sztankai György, 47.
Sztregova (Alsó-), 272. 572.
Szücs Gáspár, 58. 181. 182; — Gergely, 38. 46. 59; — György, 39. 42. 46. 51. 53. 55—57. 63. 167. 170—173. 176. 179. 180. 183—189. 193. 201. 202; — János, 54. 167. 169. 171. 172. 180—182. 188. 196. 197.
Szücsök, erdélyi czéhes — privilégiumai, 234. 235.
Szylas Péter, 80.
- T.**
- Tábori Eszterházy-kastély*, 606. 611.
Tahy Bernát, 538.; — Ferencz, 539; — György, 489; — János, a vránai perjelség kormányzója, 376. 400.
Tallérok, medvés —, 309.
Tállyai György, 180.
Tamás, erdélyi vajda, 127. 128. 131.
Tamásfalvi (Vitéz) család, 441. 442.
Tamási község, 272. 377. 605. 606. 611.
Tanító és pap bérének behajtásáról, 228. 229.
Tanügy. — I. Iskolaügy.
Tárkány (Komárom vm.), 482. 483.
Tarnóczy, 101; — Sára (Haller Péterné), 224. 227. 228; — Sebestyén végrendelete, 225—228.
Tárnok (a Csallóközben), 515.
Tárnokmesterek, 17. 23. 25. 149. 150. 313. 314; — ellenőrzői a pénzverésnek, 8—11. 20. 31. 32; pénzbevéltásnak, 8—11. 26; új pénz forgalmának, 19. 21. 22; pénzverőgépeknek és fémkészletnek, 11. 20. 31; — jutaléka a kamara hasznából, 34; a pénzverésből, 11. 21. 33.
Taró (felistáli) István, 490. 491.
Tasnádi főesperes, 438. 439.
Tát (Esztergom) joannita rendháza, 372. 383. 384. 397.
Tata, 290. 605. 606. 611; — ostroma (1683.), 55.
Tatai (Csirke) Sámuel prot. lelkész, 352. 354. 569. 581—586.
Tatárjárás, 372. 377. 392.
Tátika (Thatyka) vára, 552.
Tattenbach Erazmus gróf, 356. 358. 359.
Telekesy István egri püspök, 123.
Teleki (Theleky) 298; — Mihály, 40—42. 45. 58. 174. 179. 197. 203.
Telki (Somogy vm.), 384.
Temes (Tymus), 498; — vmegye, 315.
Temesvár, 191. 192. 195.
Templomosok, 368; — eltörlése, 374. 375. 382. 390; — birtokai, 375. 377—379. 382. 383. 386. 387. 389. 390. 392. 398. 400.
Tényői prépost (de Teneu), 505.
Teplicze, 611.
Terebessy, 318.
Terény (Teryan), 511.
Terestyén: név magyarázata, 298; — *falva*, 297. 298; — *molna*, 297.
Tersato, 582. 585.
Teschen hercezség, 255. 258; — köztöttsége a kath. valláshoz, 262.

- Tétény-nemzetség*, 370.
Thakáró Mihály, 550.
Thallóczi János, vránai perjel, 400;
 — Máté bán, 378.
Thallóczy Lajos, 1.
Theate olasz város, 268. 270. 329.
Thibe. — *L. Tibai*.
Thoroczky Mihály, 45. 47.
Thoty család, 301.
Thőke Benedek, 92.
Thököly Imre, 37—40. 47. 165. 167.
 175. 178—180. 184. 185. 187.
 189—191. 194. 203; — halála, 205.
 206; — pozsonyi kudarcza, 47.
Thuróczy László, 389.
Thúz Osvát, zágrábi püspök, 386.
Tibai László, ugocsai főesperes, 402.
 407—410. 412. 413.
Tihany vára, 551—554.
Tisza folyó, 60. 163. 166. 173. 176.
 195. 201. 206. 218. 312.
Tiszahát, 316. 318. 320.
Tkalec (Kalec, Laga), 386.
Tó-gazdaság, 444—447. 454. 455. 458.
 463. 464. 474. 475.
Tokaj, 39. 49. 50. 55. 57. 59. 64—
 66. 161. 162. 164. 169. 174. 180.
 186. 190. 199. 201. 207. 313.—315.
 317.
Tolcsvai kir. bortizedések, 478.
Tolmács Ferencz, 180.
Tolmácsi (Nógrád vm.) joannita-
 rendház, 397. 398.
Tolna vára, 394; — vmegye, 5. 24.
 303. 377. 393.
Tolnai János, 48. 51. 54. 56. 61.
 180. 183; — Lajos, 171.
Tolvajok halálbüntetése (1684.), 171.
Torcunca ispán, 391.
Torda, 408. 422; — joannita rend-
 háza, 398; — vármegye, 5. 12.
Tordai (de Salinis) István, pap, szé-
 kely kath. papok vicáriusa, 245.
 246.
Torja, Alsó-, 225; — felső, 226.
Torna vm., 62. 314.
Tornai Gáspár, 305. 309.
Tornya vára, 400.
Tornyos Csandal (Turnus Chandal)
 poss., 143.
Torontál vmegye, 388.
Tót Pető, eszterg. polgár, 481. 482;
 — (Touch) Lőrincz főispán, 508.
 516. 517.
Tótország, 558. 559; — bánja, 389.
Tót-Ujfalú, 177.
Tovariso, 382.
Tőkés-Ujfalusi család őse, 286.
Tökölcsényi (de Tekelchen, Tukul-
 chen) család, 503. 504. 515.
Töltsei (Töltséki) István, 305. 307.
Török: (Enyingi) Bálint és János,
 vránai perjelségi kormányzók, 400;
 — Ferencz 381. 542; — János,
 381; — István, egri polgár, 115.
 119.
Török birodalom, 157; — hitre át-
 térés, 171; — kereskedők, 272; —
Törökök, 161. 162. 164. 165. 167—
 172. 174. 187. 188. 191. 192.
 196—200; — bécsi veresége, 53.
 54; — elleni hadjáratok, 375.
 376; — párkányi veresége, 57.
Transactio Fenessyana, 114—126.
Tranquillus, győri pap (1562.), 107.
Trencsén vára, 218; — vmegye, 5.
 7. 16. 314. 527.
Trencsényi (Csák) Máté, 133.
Trencsényi csata, 213.
Treutl Miklós, pozsonyi főispán, 138.
 503. 509. 523.
Triest (Tergestum), 271. 324. 329.
Troppau hercegség, 255. 258. 261.
 262; — rendjei, 262.
Tulok László, 461.
Turóc vmegye, 314; — főispánja,
 280.
Turócszentmártoni prot. tanítók, 272.
Turóczy András, 272.
Turretin, genfi prot. lelkész és tanár,
 324.
Tuzsna, 378.
Türi László, 441.
Tűskeszentpéteri joannita-rendház,
 370. 392.
Tűzvészek, 387.
Twyghon, budai basa, 560.

U. és Ü.

- Ubrisi Pál*, 39. 190.
Udvardly György, 110.
Udvarhely város, 228; — szék, 245;
 — 1604. évi lustrája, 405.
Udvarhelyi Arnold, joannita, 381.
 398.
Udvarnok poss., 281. 287. 288.
Udvaros (Wduorus), 510.
Ugocsa vm., 315.

- Ugocsai* főesperes, 402. 412. 413. 427. 432. 433. 439.
Ujbánya, 364. 574. ; — fazekasai, 366 ; — prot. lelkésze, 272 ; — üveghutája, 367.
Ujfalusi család őse. — L. *Tökés-Ujfalusi*.
Ujhely (Bécs-), 102. 151. 474.
Ujudvar (Zala), 370. 381. 396 ; — joannita rendháza, 398.
Ujvár, 176. 187. 189. 194 ; — (Német-), 372 ; — vmegye. — L. *Abauj*.
Ujvári főesperesség, 488.
Wkmanich György soproni jurassor, 619.
II. Ulászló, 117. 386. 387.
Ung vm. 5. 16. 314.
Ungvár, 163. 164. 166. 169. 207. 217. 316. 317. 319.
Uraj-Ujfalú, 298.
Usaly Péter, 539.
Usz Ferencz, borsodi alispán, 116.
Uzori (de Vzúr) család, 140. 146. 494. 498. 535. 536.
Ustoniczay Miklós, 233.
Utasítások : Királyi bortizedszedők részére, 478—480.
Utrecht tartomány, 279.
Uzlár poss., 382.
Ügyvédek, 402. — L. *Kothurnides Simon*, *Szalontay*.
Üreggyártók, 367.

V. és W.

- Vác*, 7. 16. 54. 177. 194. 195. 197—200.
Vaczai (de Vaczia) Pál, 419.
Vácsi kanonokok, 127. 505 ; — káptalan, 127. 489. 504. 505 ; — püspök, 371. 398. 531.
Vadasfalvy Dávid, 94. 98. 104. 111. 112.
Vajda (1578.), 597.
Vajdafi (Tamási) család, 382.
Vajkai érseki szék nemesei, 531.
Vallis György tábornok, 186. 187. 190.
Walmoth poss., 384. 385.
Valkó folyó, 382 ; — vára, 393 ; — vmegye, 5. 24. 382.
Vály kg., 586.
Vámmentesség a kir. kamarák javainak, 11. 21. — L. *Vásár*.
Van der Port János, németalföldi altengernagy, 350. 351.
Várad (Nagy-), 38—40. 43. 44. 46—52. 54—61. 64—67. 161—170. 172—176. 178—203.
Várad József, 420—422. 424. 425. 427—429. 432. 433. ; — Máté, 420. 422. 424. 425. 427—439.
Várad kir. kamara, 5.
Váradja, 430.
Váralja (Erdélyben), 440.
Varasd, 377 ; — (Tolna vm.), 387. 396 ; — vmegye, 377. 378.
Varbók (Vorbok) kg., 290. 291.
Várdai Ferencz, erdélyi püspök, 403 ; — Pál érsek, 110.
Várdai rév jövedelme (1330.), 410—412.
Várjóságokat visszaszerző IV. Béla király, 371.
Várkonyi-család, 490. 491 ; — Amadé és Lothár, 536.
Várnaiak, 519.
Városi kezelésben lévő pénzverés, 5.
Városok, kamarai — pénzbeváltó illetéke, 30 ; — és a kamara haszna, 28. 34 ; — statutumai. — L. *Eger*.
Vas vm. 135. 297. 298. 554 ; — főispánja, 508. 547.
Vásár, egri heti —, 122. 123.
Vásár- és vámjogú nemesség és papság az új pénz forgalmának előmozdítói, 21. 22.
Vásárdi-család, 133. 513.
Vásárhely (Kézdi-), 226.
Vásárhelyi Gergely, 616.
Waser Gáspár, 338. 339.
Vaska (Verőcze vm.), 389. 392.
Vass Gergely, 598 ; — Sándor alispán, 116. 120.
Vasvár, 372. 544. 545 ; — puszta (Zala vm.), 396.
Vasvári káptalan, 297.
Vasztıl (Bazteh, Basztej) poss., 148.
Vatta (Bánk-, Bél-, Kis-, Tonk-, Vajas-) helységek, 509.
Vatai-család, 509.
Vay Ádám 166. 168. 169.
Vaytigi (?) joannita-rendház, 383.
Vecsei Péter, 59. 178. 181. 184. 185. 189. 201. 202.
Wechelyny Jakab, tordai joannita-házfőnök, 398.
Vécsey János, késmárki polgár, 218.

- Vég* Mihály, 44. 48. 55. 56. 164. 166—169. 180. 183. 187.
Végh András, prot. pap, 350. 574.
Vegliai grófok, 372.
Végrendeletek, 107—113. 151—156. 220—228. 594—619.
Végyvárak, kir. — nyugaton, 372.
Velencze, 331. 334—338. 348. 351. 352. 355. 360. 362. 565. 567—579. 583. 584. 586—588; — (Erdélyben), 226.
Velenczei aranyak, 336. 337; — protestánsok a magyar gályarab papokért, 324.
Velez, de los —, nápolyi helytartó, 351.
Velike Márk, 387. 388.
Velz György, nápolyi német kereskedő, 323. 332. 333. 335. 337. 348. 349. 353. 355. 360. 361.
Verek(e)nye, 501. 502.
Werenfels Péter dr., bázeli ref. theol. tanár, 580. 581.
Weresmarthy Mihály, pápai prot. lelkész, 348. 349.
Verona, 388.
Vértesi Miklós (Baszteji), 288.
Verőcze vm. 150. 382. 389; — falu, 199. 200. 511.
Wesselényi és társai összeesküvése, 264. 266. 270. 274. 276—278. 356. 358. 359; — Pál, 41. — L. *Welchelyny*.
Westphaleni (münsteri) békekötés, 259.
Veszprém, 520. 521. 542. 577; — — vmegye, 531. 595.
Veszprémi egyházmegye, 280; — káptalan, 550; — prot. lelkész, 272; — püspök, 93. 304. 374. 379. 387. 398. 400. 520. 549.
Wewey Zsigmond, 552.
Viasz-tized, 410.
Vidfi (Mohorai) János, 397.
Viennei zsinat, 374.
Wiener (de Vienna) Jakab erd. kanonok, 420—422. 425. 427—429. 431—435. 437—439.
Vinch (Winch), 410. 411. 413.
Winckler András, a szepesi 13 város grófja, 212. 213.
Winterthur, 325. 326. 334.
Visehrad, 15. 23. 35. 36. 133. 141. 146. 149. 150. 286. 287. 294—296. 298. 304. 380. 489. 490. 492. 493. 499. 518. 535. 536.
Vitéz (Nemeskürti) Lászlóné (Károlyi Zsófia) 227; — (Tamásfalvi), eredetileg *Miles*-család, 404. 441. 442.
Vodicsan tartomány, 383. 388.
Wosyan, Iwanka de —, 485.
Vöd-iczi (Waydricia) rév, 486. 487.
Vöki nemesek (de Welk) 509. 528—530. 533. — L. *Bánvöki*.
Vörös-család (cseklészi), 289. 515. 521; — (elefánti) 137. 138.; — János (Rufus), erd. kanonok, 410.
Vöröskő, 207.
Vránai benczések, templomosok és joanniták, 398. 399; — perjelek, 368. 369. 375. 376. 378. 387. 398—400; — perjelség, 375. 380—382. 386. 389. 398. 399; tartozékai, 399. 400.

Z.

- Zabadi* Miklós, joannita-házfőnök, 385. 386. 391. 396.
Zaffius Miklós orvosdoktor, 323. 331. 334—338. 348. 350. 352. 355. 360. 362. 565. 567. 568. 578—580.
Zágor, 225—227.
Zagoria, districtus, 303. 392.
Zágráb, 374.
Zágrábi főispánok, 392; — káptalan, 383; püspök, 92. 386. 390. 392.
Zahmuk, 258.
Zala folyó és pusztá, 392; — község, 515; — vmegye, 5. 24. 554. 557. 595; — főispánja, 377.
Zalai István, 110.
Zalankemen, 30.
Zalanta, eltűnt kg., 290.
Zalatna, 436.
Zalavári apát és konvent, 100.
Zalaváry Ferencz, deák, 560.
Zalay Kelemen, 452.
Zallwein György beszterczeb. tanácsos, 365.
Zaproc, 222.
Zaránd vm. 315; — alispánja, 235; — főispánja, 238.
Zavari (de Zowar) nemesek, 505. 506. 513.
Zbisko György, udv. kamarai számvévő, 115. 120.
Zdel(j)ai joannita-rendház, 400.
Zelandia (németalföldi megye) 159.
Zelinai Szent-Márton, 378.

- Zeliz* (Tolna vm.), 397.
Zemplén vm. 5. 16. 62. 63. 314.
Zene, 94.
Zengg, 382.
Zewchen, 559.
Zilahi László, 420—423. 425. 427—429. 431—435. 437—439.
Zimony (Zemlyn), 30.
Zluny (Frangepán) Anna, 611.
Zobori konvent, 131.
Zochud comes, 137.
Zollikofer Mihály. bécsi kereskedő, 331. 333. 360. 361.
Zólyom vm. 5. 7. 16. 314.
Zólyomi kifosztott polgárok kártérítése a honti nemesek javaiból, 291. 292.
Zoványi János, pap, 59.
Zrinyi-család, 382; — János, 400; — Ilona, 379; — Miklós, 98. 379. 381. 390. 400. 472; — török hadjárata (1664.), 599; — Péter gf., 356. 358.
Zuhay Antal, tolecsvai bortizedes, 478.
Zürich (Tigurum), 324—329. 334—336. 338. 339. 565. 567. 568. 578—581. 588. 589. 592. 593.
Zürichi pénzérmegek, 326; — reform. egyház, 331. 339. 341. 348. 350. 352. 579—581. 591—593.
Zjtsj István, 111. 112.

Zs.

- Zsedényi* István, 350. 575.
Zseliczség (Selizium), Baranya vm.-ben, 485. 486.
Zsemler (Sembur), 291. 293.
Zsidók: 133. 134; — kizárása Egerből, 119. — L. *Egri. Pozsonyi*.
Zsidve (Sythwe), 418. 419.
Zsigmond király, 375. 381. 441. 442; — és a joanniták, 376.

7906

FOLYAM. XII.

I. FÜZET.

TÖRTÉNELMI TÁR.

KIADJA

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK

HOZZÁJÁRULÁSÁVAL

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT.

SZERKESZTI

DR. KOMÁROMY ANDRÁS.

1911. ÉVI FOLYAM

ELSŐ FÜZET.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI R.-T. KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

Oklevelek I. Károly pénzverési reformjához. Közli: dr. Szekfü Gyula	I
A debreczeni diarium. (Hatodik közl.) Közli: dr. Csürös Ferencz	
Adatok Eperjes város középkori iskolaügyének történetéhez. Közli: dr. Iványi Béla	
Magyar levelek a XVI. századból. (Kilencedik közl.) Sárkány Antal levelei. Közli: Komáromy András	
Transactio Fenessyana. Közli: dr. Nagy Béni	1
Kiadatlan oklevelek. (Hatodik közl.) Közli: dr. Wertner Mór	1
Vegyes közlések.	
Gróf Eszterházy Pál 1664. évi végrendelete. Közli: dr. Merényi Lajos	1
Prognosticon pro anno Domini 1600. Közli: dr. Kárffy Ödön	1

A **Történelmi Tár** előfizetőihez. Azon előfizetőink kik még a folyó vagy az előző évi előfizetési díjjal hátralékban vannak, tisztelettel kérjük, szíveskedjenek hátralékaikat a M. Történelmi Társulat pénztárába (M. kir. Post takarékpénztár) mennél előbb beküldeni.

Cserhalmi Samu
pénztárnok.

 Munkatársainkat kérjük, hogy a *Történelmi Tár* szerkesztésének lemi részét, a szerkesztést illető ügyekben dr. *Komáromy András* szerkesztőhöz (I. vár: Országos Levéltár) szíveskedjenek fordulni. Egyéb kezelési ügyekben mindenki a *Magyar Történelmi Társulat* titkári hivatalához forduljon.

 Az Athenaeum irod. és nyomdai r.-társulat (Budapesten, VI Rákóczi-út 54.) díszes bekötési táblákat készített félbőrben a *Magyar Történelmi Életrajzok* évfolyamaihoz, melyek 2 kor. 40 fill. árán az Athenaeum könyvkiadó osztályánál vagy bármely könyvkereskedőnél megrendelhetők.

A TÖRTÉNELMI TÁR

Dr. KOMÁROMY ANDRÁS szerkesztésében

úgy mint eddig, ezentúl is évenként négy füzetben jelenik meg. *Egy évfolyam előfizetési ára a M. Tört. Társulat tagjai számára 1900-tól kezdve csak 5 kor. 20 fillér.* Bolti ára 8 korona.

Kérjük tisztelt tagtársainkat, hogy e kiadványunkat mennél számosabban pártolják, s előfizetéseiket a társulat pénztárába mennél előbb beküldeni, illetőleg megújítani szíveskedjenek.

A LIPTÓI ÉS TURÓCZI REGISTRUM.

Ezt a két rendkívül érdekes és becses emléket az eredeti registrumok szövege alapján kritikai gonddal készült új kiadásban bocsátotta közre a M. Történelmi Társulat, először a *Történelmi Tár* 1902 évi folyamában, azután pontos név- és tárgymutatóval ellátva különnyomatban is. Mindenkinek, a kit a felvidék, különösen Árva, Liptó, Turóc és Zólyom vármegyék XIII—XIV. századi jog- és birtokviszonyai érdekelnek, ajánljuk e kiadvány megszerzését. A társulat tagjai 1 koronaért, nem tagok 1 kor. 40 fillérért rendelhetik meg a társulat titkári hivatalánál.

SZENT ISTVÁN KIRÁLY EMLÉKEZETE.

A Magyar Történelmi Társulatnak a magyar királyság kilencz-százados fennállása emlékére készült s első királyunk életét és korát megvilágító kritikai tanulmányokból álló ezen kiadványa, melyet a hazai történelem kedvelőinek a legmelegebben figyelmökbe ajánlunk, megrendelhető a társulat titkári hivatalánál. Ára tagok részére 2 korona; nem tagok 2 korona 50 filléren kapják.

A TÖRTÉNELMI TÁR

minden évfolyamához díszes bekötési táblák rendelhetők meg, bőrháttal és vászonnal borítva, aranyozással ellátva 1 korona 60 filléren. — Ily táblák külföldön már rég szokásosak és csak nagyban gyártás mellett adhatók ily olcsó áron. E táblákba a bekötést minden vidéki könyvkötő is eszközölheti. Megrendelések postautánvétel mellett eszközöltetnek. Egyes tábla megrendelésénél legcélszerűbb a pénzt előre postautalvánnyal, a tábla árán kívül még 20 fill. posta és csomagolásért járó díjjal együtt beküldeni, mire a megrendelt tábla díjmentesen küldetik meg.

Kovács Géza

könyvkötő (Budapest, V., Sétatér-u. 2.).

A Magyar Történelmi Társulat

kiadványaiból s egyéb a társulat kezelése alatt levő művekből ezek rendelhetők meg Barabás Samu társulati jegyzőnél (Budapest, I. ker., Vár, Országos Levéltár.)

	Tagok		Nem tagok	
	részére:	kor. fill.	részére:	kor. fill.
1. Századok : 1876—1878, 1880, 1886—1888, 1890—1893, 1895—1899, 1901—1909 évi folyamai. Egy-egy évfolyam ára.....	10	—	12	—
2. A Századok Név- és Tárgymutatója. I. köt. (1867—76).....	8	—	10	—
3. Történelmi Tár : 1880, 1881, 1883—1899 évi folyamai. Egy-egy évfolyam ára	5	60	8	—
» » 1900—1909 évi folyamai. Egy-egy évf. ára.....	5	20	8	—
4. Magyar Történelmi Életrajzok :				
I—V. évf. (a Franklin-társulatnál). Egy-egy évf. ára.....	10	—	—	—
VI—XII. évf. (az Athenaeumnál). Egy-egy évfolyam ára	10	—	—	—
XIII—XXV. évf. Egy-egy évfolyam ára.....	10	—	16	—
5. Önálló kötetek a Magyar Tört. Életrajzokból :				
II. Rákóczy György (Szilágyi Sándortól). Ára	3	—	4	80
Mária Terézia (Marczali Henriktől). Ára	6	—	9	60
Zrinyi Miklós (Széchy Károlytól) II. kötete. Ára	5	—	8	—
Zrinyi Miklós (Széchy Károlytól) V. kötete. Ára	3	—	4	80
Gritti Alajos (Kretschmayer Henriktől). Ára	3	—	4	80
Izabella királyné (Veress Endrétől). Ára	6	—	9	60
Gróf Széchényi Ferencz (Fraknoi Vilmostól). Ára	6	—	9	60
Alsáni bibornok (Áldásy Antaltól). Ára	2	—	3	20
Gróf Fekete János (Morvay Győzőtől). Ára	4	—	6	40
Báró Eötvös József (Ferenczi Zoltántól). Ára	4	—	6	40
Ghymes Forgách Ferencz (Bártfai Szabó Lászlótól). Ára....	4	—	6	40
Bacsányi János (Szinyei Ferencztől). Ára	4	—	6	40
Keszei Miklós (Pór Antaltól). Ára	2	—	3	20
Zalánkeméni Kakas István (Veress Endrétől). Ára	4	—	6	40
Ferenczy István (Meller Simontól). Ára	6	—	9	60
Szatmári György primás (Tóth-Szabó Páltól). Ára	6	—	9	60
Kölcsy Ferencz (Vértesy Jenőtől). Ára	4	—	6	40
Beatrix királyné (Berzeviczy Alberttől). Ára	10	—	16	—
II. Rákóczi Ferencz I—III. (Márki S.-tól) Ára kötetenként..	10	—	16	—
6. A gróf Zichy-család Okmánytára :				
I. II. III. IV. V. VI. VIII. IX. X. köt. Egy-egy kötet ára..	4	—	8	—
VII. köt. 1—2. rész. Az I—VI. köt. mutatója. Ára.....	5	—	10	—
7. A gr. Teleki-cs. Oklevéltára : I. II. köt. Egy-egy kötet ára....	6	—	9	—
Teleki Mihály levelezése : I—V. köt. Egy-egy köt. ára	6	—	9	—
8. A M. Tört. Társulat Felolvasásai :				
1. Az 1821—1861 években keletkezett magyar történelmi énekekről és indulókról. Irta Káldy Gyula. Ára.....	—	40	—	60
2. A régibb és újabb magyar tánczokról 1567—1848. Irta Káldy Gyula. Ára	—	40	—	60
3. XVI. XVII. XVIII. századi magyar történelmi énekek. Irta Káldy Gyula. Ára.....	—	40	—	60
4. Bocskay és a bécsi béke. Irta Károlyi Árpád. Bocskay István fejedeleme és korára vonatkozó egykorú emlékek. Irta Szendrei János. Ára	—	80	1	—
9. Egyéb kiadványok :				
Szent István király Emlékezete. Ára	2	—	2	50
Hazai Oklevéltár. Egy kötet. Ára	3	—	4	—
Emlékkönyv (1892). Ára	1	—	1	—
Évkönyv (1895). Ára.....	1	—	1	—
Magyar történelmi jellemrajzok. Ára	—	80	1	—
Budavár visszafoglalása emlékére 1886. szept. 1-én mondott beszédek. Ára	—	60	—	80
Csánki : Szilágyi Erzsébet nyaraló palotája. Ára.....	—	80	1	—
Károlyi Árpád : Szilágyi Sándor emlékezete. Ára	—	20	—	30
Bartal : Commentariorum etc. libri XV. Ára	4	—	8	—
Horváth Sándor : A lipitói és turóczi registrum. Ára.....	1	—	1	40
Lázár : Erdély főispánjai. Ára	—	80	1	—
Wekerle László : Alba Maria. Ára	—	40	—	60
Wekerle László : Árpád sirja kimutatása. Ára.....	—	40	—	60
Wekerle L. : Árpád sirja meghatározásának sommája. Ára ..	—	40	—	60

8/7906

1911.

ÚJ FOLYAM. XII.

II. FÜZET.

TÖRTÉNELMI TÁR.

KIADJA

A M. TUD. AKADEMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK

HOZZÁJÁRULÁSÁVAL

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT.

SZERKESZTI

DR. KOMÁROMY ANDRÁS.

1911. ÉVI FOLYAM

MÁSODIK FÜZET.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI R.-T. KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

A debreczeni diarium. (Befejező közl.) Közli: dr. Csűrös Ferencz	Lap 161
II. Rákóczi Ferenc hadjárataira vonatkozó feljegyzések Szentmiklósy Godofréd	
egykorú krónikájában. Közli: Berwaldszky Kálmán	203
Az erdélyországi királyi könyvekből. Közli: Komáromy András	220
Adatok a magyar protestáns gályarab lelkészek történetéhez. (Hatodik közl.)	
Közli: dr. Thury Etele	247
Kiadatlan oklevelek. (Hetedik közl.) Közli: dr. Wertner Mór	279
Vegyes közlések.	
Bethlen Péter iskoláztatásához. Közli: dr. Lukinich Imre	305
A surányi erdők rendtartása. Közli: ks.	311
Egy 1457. évi ismeretlen békekötés. Közli: dr. Iványi Béla	314
Beregvármegye készülődése II. József fogadására. Közli: ks.	316

A Történelmi Tár előfizetőihez. Azon előfizetőinket, kik még a folyó vagy az előző évi előfizetési díjjal hátralékban vannak, tisztelettel kérjük, szíveskedjenek hátralékaikat a M. Történelmi Társulat pénztárába (M. kir. Postatakarékpénztár) mennél előbb beküldeni.

Cserhalmi Samu
pénztárnok.

 Munkatársainkat kérjük, hogy a *Történelmi Tár* szerkesztését, a szerkesztést illető ügyekben dr. *Komáromy András* szerkesztőhöz (I. vár: Országos Levéltár) szíveskedjenek fordulni. Egyéb kezelési ügyekben mindenki a *Magyar Történelmi Társulat titkári hivatalához* forduljon.

 Az Athenaeum irod. és nyomdai r.-társulat (Budapesten, VII., Rákóczi-út 54.) díszes bekötési táblákat készített félbőrben a *Magyar Történelmi Életrajzok* évfolyamaihoz, melyek 2 kor. 40 fill. árán az Athenaeum könyvkiadó osztályánál vagy bármely könyvkereskedőnél megrendelhetők.

A Magyar Történelmi Társulat

kiadványaiból s egyéb a társulat kezelése alatt levő művekből ezek rendelhetők meg Barabás Samu társulati jegyzőnél (Budapest, I. ker., Vár, Országos Levéltár.)

	Tagok		Nem tagok	
	részére:	részére:	részére:	részére:
	kor. fill.	kor. fill.	kor. fill.	kor. fill.
1. Századok : 1876—1878, 1880, 1886—1888, 1890—1893, 1895—1899, 1901—1911 évi folyamai. Egy-egy évfolyam ára.....	10	—	12	—
2. A Századok Név- és Tárgymutatója. I. köt. (1867—76).....	8	—	10	—
3. Történelmi Tár : 1880, 1881, 1883—1899 évi folyamai. Egy-egy évfolyam ára	5	60	8	—
» » 1900—1911 évi folyamai. Egy-egy évf. ára.....	5	20	8	—
4. Magyar Történelmi Életrajzok :				
I—V. évf. (a Franklin-társulatnál). Egy-egy évf. ára.....	10	—	—	—
VI—XII. évf. (az Athenaeumnál). Egy-egy évfolyam ára	10	—	—	—
XIII—XXVII. évf. Egy-egy évfolyam ára	10	—	16	—
5. Önálló kötetek a Magyar Tört. Életrajzokból :				
Zrinyi Miklós (Széchy Károlytól) II. kötete. Ára	5	—	8	—
Zrinyi Miklós (Széchy Károlytól) V. kötet. Ára	3	—	4	80
Gritti Alajos (Kretschmayer Henriktől). Ára	3	—	4	80
Izabella királyné (Veress Endrétől). Ára	6	—	9	60
Gróf Széchényi Ferencz (Fraknoi Vilmostól). Ára	6	—	9	60
Alsáni bibornok (Áldásy Antaltól). Ára	2	—	3	20
Gróf Fekete János (Morvay Győzőtől). Ára	4	—	6	40
Báró Eötvös József (Ferenczi Zoltántól). Ára	4	—	6	40
Ghymes Forgách Ferencz (Bártfai Szabó Lászlótól). Ára....	4	—	6	40
Bacsányi János (Szinnyei Ferencztől). Ára	4	—	6	40
Keszei Miklós (Pór Antaltól). Ára	2	—	3	20
Zalánkeméni Kakas István (Veress Endrétől). Ára	4	—	6	40
Ferenczy István (Meller Simontól). Ára	6	—	9	60
Szatmári György primás (Tóth-Szabó Páltól). Ára	6	—	9	60
Kölcsey Ferencz (Vértessy Jenőtől). Ára	4	—	6	40
Beatrix királyné (Berzeviczy Alberttől). Ára	10	—	16	—
II. Rákóczi Ferencz I—III. (Márki S.-tól) Ára kötetenként..	10	—	16	—
Rimay János (Ferenczy Zoltántól). Ára	5	—	8	—
Berzeviczy Márton (Veress Endrétől). Ára	5	—	8	—
6. A gróf Zichy-család Okmánytára :				
I. II. III. IV. V. VI. VIII. IX. X. köt. Egy-egy kötet ára..	4	—	8	—
VII. köt. 1—2. rész. Az I—VI. köt. mutatója. Ára	5	—	10	—
7. A gr. Teleki-cs. Oklevéltára : I. II. köt. Egy-egy kötet ára....	6	—	9	—
Teleki Mihály levelezése : I—V. köt. Egy-egy köt. ára	6	—	9	—
8. A M. Tör. Társulat Felolvasásai :				
1. Az 1821—1861 években keletkezett magyar történelmi énekekről és indulókról. Irta Káldy Gyula. Ára.....	—	40	—	60
2. A régibb és újabb magyar tánczokról 1567—1848. Irta Káldy Gyula. Ára	—	40	—	60
3. XVI. XVII. XVIII. századi magyar történelmi énekek. Irta Káldy Gyula. Ára.....	—	40	—	60
4. Bocskay és a bécsi béke. Irta Károlyi Árpád. Bocskay István fejedelemre és korára vonatkozó egykorú emlékek. Irta Szendrei János. Ára	—	80	1	—
9. Egyéb kiadványok :				
Szent István király Emlékezete. Ára	2	—	2	50
Hazai Oklevéltár. Egy kötet. Ára	3	—	4	—
Emlékkönyv (1892). Ára	1	—	1	—
Évkönyv (1895). Ára.....	1	—	1	—
Magyar történelmi jellemrajzok. Ára	—	80	1	—
Budavár visszafoglalása emlékére 1886. szept. 1-én mondott beszédek. Ára	—	60	—	80
Csánki : Szilágyi Erzsébet nyaraló palotája. Ára.....	—	80	1	—
Károlyi Árpád : Szilágyi Sándor emlékezete. Ára	—	20	—	30
Bartal : Commentariorum etc. libri XV. Ára	4	—	8	—
Horváth Sándor : A lipői és turóczyi registrum. Ára.....	1	—	1	40
Lázár : Erdély főispánjai. Ára	—	80	1	—
Wekerle László : Alba Maria. Ára	—	40	—	60
Wekerle László : Árpád sírja kimutatása. Ára.....	—	40	—	60
Wekerle L. : Árpád sírja meghatározásának sommája. Ára ..	—	40	—	60

A TÖRTÉNELMI TÁR

Dr. KOMÁROMY ANDRÁS szerkesztésében

úgy mint eddig, ezentúl is évenként négy füzetben jelenik meg. *Egy évfolyam előfizetési ára a M. Tört. Társulat tagjai számára 1900-tól kezdve csak 5 kor. 20 fillér.* Bolti ára 8 korona.

Kérjük tisztelt tagtársainkat, hogy e kiadványunkat mennél számosabban pártolják, s előfizetéseiket a társulat pénztárába mennél előbb beküldeni, illetőleg megújítani szíveskedjenek.

A LIPTÓI ÉS TURÓCZI REGISTRUM.

Ezt a két rendkívül érdekes és becses emléket az eredeti registrumok szövege alapján kritikai gonddal készült új kiadásban bocsátotta közre a M. Történelmi Társulat, először a *Történelmi Tár* 1902 évi folyamában, azután pontos név- és tárgymutatóval ellátva különlenyomatban is. Mindenkinek, a kit a felvidék, különösen Árva, Liptó, Turócz és Zólyom vármegyék XIII—XIV. századi jog- és birtokviszonyai érdekelnek, ajánljuk e kiadvány megszerzését. A társulat tagjai 1 koronáért, nem tagok 1 kor. 40 fillérért rendelhetik meg a társulat titkári hivatalánál.

SZENT ISTVÁN KIRÁLY EMLÉKEZETE.

A Magyar Történelmi Társulatnak a magyar királyság kilencz-százados fennállása emlékére készült s első királyunk életét és korát megvilágító kritikai tanulmányokból álló ezen kiadványa, melyet a hazai történelem kedvelőinek a legmelegebben figyelmökbe ajánlunk, megrendelhető a társulat titkári hivatalánál. Ára tagok részére 2 korona; nem tagok 2 korona 50 filléren kapják.

A TÖRTÉNELMI TÁR

minden évfolyamához díszes bekötési táblák rendelhetők meg, bőrháttal és vászonnal borítva, aranyozással ellátva 1 korona 60 filléren. — Ily táblák külföldön már rég szokásosak és csak nagyban gyártás mellett adhatók ily olcsó áron. E táblákba a bekötést minden vidéki könyvkötő is eszközölheti. Megrendelések postautánvétel mellett eszközöltenek. Egyes tábla megrendelésénél legcélszerűbb a pénzt előre postautalvánnyal, a tábla árán kívül még 20 fill. posta és csomagolásért járó díjjal együtt beküldeni, mire a megrendelt tábla díjmentesen küldetik meg.

Kovács Géza

könyvkötő (Budapest, V., Sétatér-u. 2.).

A Magyar Történelmi Társulat

kiadványaiból s egyéb a társulat kezelése alatt levő művekből ezek rendelhetők meg Barabás Samu társulati jegyzőnél (Budapest, I. ker., Vár, Országos Levéltár.)

	Tagok		Nem tagok	
	részére:	kor. fill.	részére:	kor. fill.
1. Századok : 1876—1878, 1880, 1886—1888, 1890—1893, 1895—1899, 1901—1909 évi folyamai. Egy-egy évfolyam ára.....	10	—	12	—
2. A Századok Név- és Tárgymutatója. I. köt. (1867—76).....	8	—	10	—
3. Történelmi Tár : 1880, 1881, 1883—1899 évi folyamai. Egy-egy évfolyam ára	5	60	8	—
» » 1900—1909 évi folyamai. Egy-egy évf. ára.....	5	20	8	—
4. Magyar Történelmi Életrajzok :				
I—V. évf. (a Franklin-társulattól). Egy-egy évf. ára.....	10	—	—	—
VI—XII. évf. (az Athenaeumtól). Egy-egy évfolyam ára	10	—	—	—
XIII—XXV. évf. Egy-egy évfolyam ára.....	10	—	16	—
5. Önálló kötetek a Magyar Tört. Életrajzokból :				
II. Rákóczy György (Szilágyi Sándortól). Ára	3	—	4	80
Mária Terézia (Marczali Henriktől). Ára	6	—	9	60
Zrínyi Miklós (Széchy Károlytól) II. kötete. Ára	5	—	8	—
Zrínyi Miklós (Széchy Károlytól) V. kötet. Ára	3	—	4	80
Gritti Alajos (Kretschmayer Henriktől). Ára	3	—	4	80
Izabella királyné (Veress Endrétől). Ára	6	—	9	60
Gróf Széchenyi Ferencz (Fraknoi Vilmostól). Ára	6	—	9	60
Alsáni bibornok (Áldásy Antaltól). Ára	2	—	3	20
Gróf Fekete János (Morvay Győzőtől). Ára	4	—	6	40
Báró Eötvös József (Ferenczi Zoltántól). Ára	4	—	6	40
Ghymes Forgách Ferencz (Bártfai Szabó Lászlótól). Ára....	4	—	6	40
Bacsányi János (Szinyei Ferencztől). Ára	4	—	6	40
Keszei Miklós (Pór Antaltól). Ára	2	—	3	20
Zalánkeméni Kakas István (Veress Endrétől). Ára	4	—	6	40
Ferenczy István (Meller Simontól). Ára	6	—	9	60
Szatmári György primás (Tóth-Szabó Páltól). Ára	6	—	9	60
Kölcsey Ferencz (Vértesy Jenőtől). Ára	4	—	6	40
Beatrix királyné (Berzeviczy Alberttől). Ára	10	—	16	—
II. Rákóczi Ferencz I—III. (Márki S.-tól) Ára kötetenként..	10	—	16	—
6. A gróf Zichy-család Okmánytára :				
I. II. III. IV. V. VI. VIII. IX. X. köt. Egy-egy kötet ára..	4	—	8	—
VII. köt. 1—2. rész. Az I—VI. köt. mutatója. Ára.....	5	—	10	—
7. A gr. Teleki-cs. Oklevéltára : I. II. köt. Egy-egy kötet ára....	6	—	9	—
Teleki Mihály levelezése : I—V. köt. Egy-egy köt. ára	6	—	9	—
8. A M. Tört. Társulat Felolvasásai :				
1. Az 1821—1861 években keletkezett magyar történelmi énekekről és indulókról. Irta Káldy Gyula. Ára.....	—	40	—	60
2. A régibb és újabb magyar tánczokról 1567—1848. Irta Káldy Gyula. Ára	—	40	—	60
3. XVI. XVII. XVIII. századi magyar történelmi énekek. Irta Káldy Gyula. Ára.....	—	40	—	60
4. Bocskay és a bécsi béke. Irta Károlyi Árpád. Bocskay István fejedelemre és korára vonatkozó egykorú emlékek. Irta Szendrei János. Ára	—	80	1	—
9. Egyéb kiadványok :				
Szent István király Emlékezete. Ára	2	—	2	50
Hazai Oklevéltár. Egy kötet. Ára	3	—	4	—
Emlékkönyv (1892). Ára	1	—	1	—
Évkönyv (1895). Ára.....	1	—	1	—
Magyar történelmi jellemrajzok. Ára	—	80	1	—
Budavár visszafoglalása emlékére 1886. szept. 1-én mondott beszédek. Ára	—	60	—	80
Csánki : Szilágyi Erzsébet nyaraló palotája. Ára.....	—	80	1	—
Károlyi Árpád : Szilágyi Sándor emlékezete. Ára	—	20	—	30
Bartal : Commentariorum etc. libri XV. Ára	4	—	8	—
Horváth Sándor : A lipitói és turóczi registrum. Ára.....	1	—	1	40
Lázár : Erdély főispánjai. Ára	—	80	1	—
Wekerle László : Alba Maria. Ára	—	40	—	60
Wekerle László : Árpád sírja kimutatása. Ára.....	—	40	—	60
Wekerle L. : Árpád sírja meghatározásának sommája. Ára ..	—	40	—	60

8/4966

1911.

ÚJ FOLYAM. XII.

III. FÜZET.

TÖRTÉNELMI TÁR.

KIADJA

A M. TUD. AKADEÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK

HOZZÁJÁRULÁSÁVAL

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT.

SZERKESZTI

DR. KOMÁROMY ANDRÁS.

1911. ÉVI FOLYAM

HARMADIK FÜZET.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI R.-T. KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

	Lap
Adatok a magyar protestáns gályarab lelkészek történetéhez. (Hetedik közl.) Közli: dr. Thury Etele	322
A felsőmagyarországi hét alsó bányaváros levele Mátyás főherceghez, 1595-ben. Közli: Relkovié Neda	363
A János lovagok birtokviszonyai Magyarországon. Közli: dr. Reiszig Ede ...	368
Erdélyi káptalani tizedlajstromok. Huszti András levele. Közli: Barabás S.	401
Magyar levelek a XVI. századból. (Tizedik közl.) Közli: Komáromy András	443
VEGYES KÖZLÉSEK.	
Királyi tizedszedők utasítása 1597-ből. Közli: Ks.	478

A **Történelmi Tár** előfizetőihez. Azon előfizetőinket, kik még a folyó vagy az előző évi előfizetési díjjal hátrálékban vannak, tisztelettel kérjük, szíveskedjenek hátrálékaikat a M. Történelmi Társulat pénztárába (M. kir. Posta-takarékpénztár) mennél előbb beküldeni.

Cserhalmi Samu
pénztárnok.

 Munkatársainkat kérjük, hogy a *Történelmi Tár* szerkesztési részét, a szerkesztést illető ügyekben dr. *Komáromy András* szerkesztőhöz (I. vár: Országos Levéltár) szíveskedjenek fordulni. Egyéb kezelési ügyekben mindenki a *Magyar Történelmi Társulat titkári hivatalához* forduljon.

 Az Athenaeum irod. és nyomdai r.-társulat (Budapesten, VII., Rákóczi-út 54.) díszes bekötési táblákat készített félbőrben a **Magyar Történelmi Életrajzok** évfolyamaihoz, melyek 2 kor. 40 fill. árán az Athenaeum könyvkiadó osztályánál vagy bármely könyvkereskedőnél megrendelhetők.

A TÖRTÉNELMI TÁR,

melyet eddig a M. Tud. Akadémia történelmi bizottságának hozzájárulásával a Magyar Történelmi Társulat adott ki, a folyó 1911. év végével nem fog többé a Társulat kiadásában megjelenni. Az igazgató-választmány elhatározta, hogy e folyóiratot visszaadja az Akadémia történelmi bizottságának, a mely további sorsára nézve intézkedni fog.

Ennélfogva a Magyar Történelmi Társulat pénztári hivatala az év végén tul a Történelmi Tárra előfizetéseket nem fogad el.

A titkári hivatal.

A LIPTÓI ÉS TURÓCZI REGISTRUM.

Ezt a két rendkívül érdekes és becses emléket az eredeti registrumok szövege alapján kritikai gonddal készült új kiadásban bocsátotta közre a M. Történelmi Társulat, először a *Történelmi Tár* 1902 évi folyamában, azután pontos név- és tárgymutatóval ellátva különlenyomatban is. Mindenkinek, a kit a felvidék, különösen Árva, Liptó, Turóc és Zólyom vármegyék XIII—XIV. századi jog- és birtokviszonyai érdekelnek, ajánljuk e kiadvány megszerzését. A társulat tagjai 1 koronaért, nem tagok 1 kor. 40 fillérért rendelhetik meg a társulat titkári hivatalánál.

SZENT ISTVÁN KIRÁLY EMLÉKEZETE.

A Magyar Történelmi Társulatnak a magyar királyság kilencz-százados fennállása emlékére készült s első királyunk életét és korát megvilágító kritikai tanulmányokból álló ezen kiadványa, melyet a hazai történelem kedvelőinek a legmelegebben figyelmökbe ajánlunk, megrendelhető a társulat titkári hivatalánál. Ára tagok részére 2 korona; nem tagok 2 korona 50 filléren kapják.

A TÖRTÉNELMI TÁR

minden évfolyamához díszes bekötési táblák rendelhetők meg, bőrháttal és vászonnal borítva, aranyozással ellátva 2 koronaért. — Ily táblák külföldön már rég szokásosak és csak nagyban gyártás mellett adhatók ily olcsó áron. E táblákba a bekötést minden vidéki könyvkötő is eszközölheti. Megrendelések postautánvétel mellett eszközöltetnek. Egyes tábla megrendelésénél legcélszerűbb a pénzt előre postautalvánnyal, a tábla árán kívül még 20 fill. posta és csomagolásért járó díjjal együtt beküldeni, mire a megrendelt tábla díjmentesen küldetik meg.

Kovács Géza

könyvkötő Budapest, (V., Szabadság-tér 6.)

A Magyar Történelmi Társulat

kiadványaiból s egyéb a társulat kezelése alatt levő művekből ezek rendelhetők meg Barabás Samu társulati jegyzőnél (Budapest, I. ker., Vár, Országos Levéltár.)

	Tagok részére:		Nem tagok részére:	
	kor.	fill.	kor.	fill.
1. Századok : 1876—1878, 1880, 1886—1888, 1890—1893, 1895—1899, 1901—1909 évi folyamai. Egy-egy évfolyam ára.....	10	—	12	—
2. A Századok Név- és Tárgymutatója. I. köt. (1867—76).....	8	—	10	—
3. Történelmi Tár : 1880, 1881, 1883—1899 évi folyamai. Egy-egy évfolyam ára	5	60	8	—
» » 1900—1909 évi folyamai. Egy-egy évf. ára.....	5	20	8	—
4. Magyar Történelmi Életrajzok :				
I—V. évf. (a Franklin-társulatnál). Egy-egy évf. ára.....	10	—	—	—
VI—XII. évf. (az Athenaeumnál). Egy-egy évfolyam ára	10	—	—	—
XIII—XXV. évf. Egy-egy évfolyam ára.....	10	—	16	—
5. Önálló kötetek a Magyar Tört. Életrajzokból :				
II. Rákóczy György (Szilágyi Sándortól). Ára	3	—	4	80
Mária, Terézia (Marczali Henriktől). Ára	6	—	9	60
Zrinyi ¹ Miklós (Széchy Károlytól) II. kötete. Ára	5	—	8	—
Zrinyi ¹ Miklós (Széchy Károlytól) V. kötet. Ára	3	—	4	80
Gritti Alajos (Kretschmayer Henriktől). Ára	3	—	4	80
Izabella királyné (Veress Endrétől). Ára	6	—	9	60
Gróf Széchényi Ferencz (Fraknoi Vilmostól). Ára	6	—	9	60
Alsáni bibornok (Áldásy Antaltól). Ára	2	—	3	20
Gróf Fekete János (Morvay Győzőtől). Ára	4	—	6	40
Báró Eötvös József (Ferenczi Zoltántól). Ára	4	—	6	40
Ghymes Forgách Ferencz (Bártfai Szabó Lászlótól). Ára....	4	—	6	40
Bacsányi János (Szinyei Ferencztől). Ára	4	—	6	40
Keszei Miklós (Pór Antaltól). Ára	2	—	3	20
Zalánkeméni Kakas István (Veress Endrétől). Ára	4	—	6	40
Ferenczy István (Meller Simontól). Ára	6	—	9	60
Szatmári György primás (Tóth-Szabó Páltól). Ára	6	—	9	60
Kölcsey Ferencz (Vértessy Jenőtől). Ára	4	—	6	40
Beatrix királyné (Berzeviczy Alberttől). Ára	10	—	16	—
II. Rákóczi Ferencz I—III. (Márki S.-tól) Ára kötetenként..	10	—	16	—
6. A gróf Zichy-család Okmánytára :				
I. II. III. IV. V. VI. VIII. IX. X. köt. Egy-egy kötet ára..	4	—	8	—
VII. köt. 1—2. rész. Az I—VI. köt. mutatója. Ára.....	5	—	10	—
7. A gr. Teleki-cs. Oklevéltára : I. II. köt. Egy-egy kötet ára....	6	—	9	—
Teleki Mihály levelezése : I—V. köt. Egy-egy köt. ára	6	—	9	—
8. A M. Tört. Társulat Felolvasásai :				
1. Az 1821—1861 években keletkezett magyar történelmi énekekről és indulókról. Irta Káldy Gyula. Ára.....	—	40	—	60
2. A régibb és újabb magyar tánczokról 1567—1848. Irta Káldy Gyula. Ára	—	40	—	60
3. XVI. XVII. XVIII. századi magyar történelmi énekek. Irta Káldy Gyula. Ára.....	—	40	—	60
4. Bocskay és a bécsi béke. Irta Károlyi Árpád. Bocskay István fejedelemre és korára vonatkozó egykorú emlékek. Irta Szendrei János. Ára	—	80	1	—
9. Egyéb kiadványok :				
Szent István király Emlékezete. Ára	2	—	2	50
Hazai Oklevéltár. Egy kötet. Ára	3	—	4	—
Emlékkönyv (1892). Ára	1	—	1	—
Évkönyv (1895). Ára.....	1	—	1	—
Magyar történelmi jellemrajzok. Ára	—	80	1	—
Budavár visszafoglalása emlékére 1886. szept. 1-én mondott beszédek. Ára	—	60	—	80
Csánki : Szilágyi Erzsébet nyaraló palotája. Ára.....	—	80	1	—
Károlyi Árpád : Szilágyi Sándor emlékezete. Ára	—	20	—	30
Bartal : Commentariorum etc. libri XV. Ára	4	—	8	—
Horváth Sándor : A lipitói és turóczi registrum. Ára.....	1	—	1	40
Lázár : Erdély főispánjai. Ára	—	80	1	—
Wekerle László : Alba Maria. Ára	—	40	—	60
Wekerle László : Árpád sírja kimutatása. Ára.....	—	40	—	60
Wekerle L. : Árpád sírja meghatározásának sommája. Ára ..	—	40	—	60

8/7906

1911.

ÚJ FOLYAM. XII.

IV. FÜZET.

TÖRTÉNELMI TÁR

KIADJA

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK

HOZZÁJÁRULÁSÁVAL

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT.

SZERKESZTI

DR. KOMÁROMY ANDRÁS.

1911. ÉVI FOLYAM

NEGYEDIK FÜZET.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI R.-T. KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

Kiadatlan oklevelek. Uj sorozat. (Befejező közl.) Közli: Dr. Walter Mór	Lap 481
Magyar levelek a XVI. századból. (Befejező közl.) Közli: Komáromy András	537
Adatok a magyar protestáns gályarab lelkészek történetéhez. (Befejező közlemény.) Közli: Dr. Thury Etele	565

VEGYES KÖZLÉSEK.

Gyulaffy László végrendelete 1578. Közli: Ks	594
Gróf Eszterházy Pál 1678. évi végrendelete. Közli: Dr. Merényi Lajos	598
Név- és tárgymutató. Összeállította Maróthi Rezső.	620

1
1E

1
Ej